

ÓSZÖVETSÉGI KOMMENTÁR

William MacDonald

**Sajtó alá rendezte:
Art Farstad**

EVANGÉLIUMI KIADÓ

A mű eredeti címe:
Believer's Bible Commentary

© by Thomas Nelson Publishers

Magyar kiadás
© 2009 by Evangéliumi Kiadó és Iratmisszió

ISBN 978-963-9867-56-7

A magyarországi jogok tulajdonosa és a kiadásért felel
az Evangéliumi Kiadó és Iratmisszió
1066 Budapest, Ó utca 16.
Felelős szerkesztő: Vohmann Péter

Készült: *fotogOLD*^{Kft.} *Nyomda* 2009/097, Gyál
Felelős vezető: Borvető Béla

TARTALOMJEGYZÉK

A szerző előszava	5
A szerkesztő bevezetése	6
Ábrák és táblázatok jegyzéke	8
Térképek jegyzéke	8
Rövidítések.	9
Héber–görög szavak, betűk átírása	10
BEVEZETÉS AZ ÓSZÖVETSÉGHEZ	13
BEVEZETÉS MÓZES ÖT KÖNYVÉHEZ.	20
Mózes 1. könyve (Genezis)	27
Főbb szövetségek a Szentírásban	37
A körülmétkedés jele	49
Homoszexualitás	50
Tipológia	68
Mózes 2. könyve (Kivonulás könyve)	77
Az üdvtörténeti korszakok (háztartások)	95
A szent sátor: Isten képe Krisztusról.	110
Mózes 3. Könyve (Léviták könyve)	123
Mózes 4. könyve (Számok könyve)	153
Mózes 5. könyve (Második törvény)	183
BEVEZETÉS A TÖRTÉNETI KÖNYVEKHEZ	213
Józsué könyve	217
A menedékvárosok	231
Birák könyve	237
Az Úr anyala	246
Ruth könyve	263
Sámuel 1. könyve	269
Sámuel 2. könyve	295
Királyok 1. könyve	321
A kettészakadt ország	335
Királyok 2. könyve	353
Krónikák 1. könyve	383
Krónikák 2. könyve	401
Ezsdrás könyve	437
Nehémiás könyve	437
Eszter könyve	449
BEVEZETÉS A KÖLTŐI KÖNYVEKHEZ	
Jób könyve.	463
Zsoltárok könyve	493
Átkozódó zsoltárok	647
Példabeszédek könyve	705

Prédikátor könyve	787
Énekek Éneke	827
BEVEZETÉS A PRÓFÉTÁKHOZ.	837
Ézsaiás próféta könyve.	841
Jeremiás próféta könyve	895
Jeremiás siralmi	925
Ezékiel próféta könyve.	931
Áldozatok az ezeréves birodalomban.	962
Dániel próféta könyve	967
Hóseás próféta könyve.	985
Jóel próféta könyve	995
Ámosz próféta könyve	999
Abdiás próféta könyve	1007
Jónás próféta könyve	1011
Mikeás próféta könyve	1017
Náhum próféta könyve	1023
Habakuk próféta könyve	1027
Zofóniás próféta könyve	1033
Haggeus próféta könyve	1039
Zakariás próféta könyve.	1043
Malakiás próféta könyve	1059
ÁLTALÁNOS IRODALOMJEGYZÉK	1065
Az Ószövetség és Újszövetség közötti időszak	1071

* * *

A szerző előszava

A hívőknek írt kommentár célja az, hogy az egyszerű keresztyén olvasó számára alapvető ismeretet nyújtson arra nézve, hogy miről is szól a Biblia.

A kommentárral szeretnénk volna azt is elérni, hogy a hívőben felébredjen a Biblia iránti szeretet és érdeklődés, aminek hatására kedvet fog érezni ahhoz, hogy mélyebbre hatoljon annak kimeríthetetlen kincseibe. Miközben remélhetőleg a tudósok is fognak benne táplálékot találni lelkük számára, tapintatosan tudomásul veszik majd, hogy ez a könyv nem elsősorban számukra készült.

Minden könyvben találkozunk bevezetéssel, jegyzetekkel, és irodalmi hivatkozásokkal.

A Zsoltárok könyvének, Példabeszédek könyvének és a Prédikátor könyvének kivételével a magyarázatok általában egész szakaszokra vonatkoznak, nem egyes versekre. A szöveghez fűzött magyarázatok szellemi igazságok gyakorlati alkalmazásai, és ahol szükséges, tipológiai tanulmányok egészítik ki.

Azokat az igeszakaszokat, amelyek az eljövendő Megváltóra mutatnak, kiemeltem, és nagyobb részletességgel kezeltem.

A Zsoltárok, Példabeszédek és Prédikátor könyvének magyarázata versről versre történik, részben, mert ezek nem alkalmasak a tömörítésre, részben azért, mert a legtöbb hívő ember ezeket mélyebben szereti tanulmányozni. Az összes újszövetségi könyvet versenként magyarázzuk.

Megpróbáltunk szembenézni a problémás részekkel, és alternatív magyarázatokat adni, ahol ez lehetséges. Sok igeszakasznál voltak tanácstalanok a kommentátorok, és meg kell vallanunk, hogy ezekkel kapcsolatban még mindig „tükör által, homályosan látunk”.

Isten Igéje maga, ahogyan azt Isten Szent Szelleme megvilágítja, fontosabb bármely kommentárnál. Enélkül nincs élet, növekedés, szentség, sem elfogadható szolgálat. Olvassuk, tanulmányozzuk, véssük emlékezetünkbe, elmélkedjünk rajta, és mindenekfelett engedelmeskedjünk neki. Ahogyan valaki mondta: „Az engedelmeség a szellemi megismerés szerve”.

A szerkesztő bevezetése

„Ne becsüljétek le a kommentárokat!” Ezt a tanácsot adta egy bibliatanító a csoportjának az Emmaus Bibliaiskolában (amely most egyetem) az 1950-es évek végén. Legalábbis egy hallgató emlékezett ezekre a szavakra három évtizeddel később is. A tanító William MacDonald volt, az *Ószövetségi kommentár* szerzője. A hallgató a szerkesztő, Arthur Farstad volt, aki abban az időben éretlen ifjúként még csak egyetlen kommentárt olvasott életében – Harry A. Ironside: *In the Heavens (A mennyek világában)* c., az Efézusi levélről írt művét. Tizenévesként, egy nyáron minden éjjel a kommentárt olvasva, Art Farstad rájött, hogy mi is az a kommentár.

Mi a kommentár?

Mi tehát pontosan a kommentár, és miért ne becsüljük le? Egy jelentős keresztyén könyvkiadó a Bibliával kapcsolatos könyveknek *tizenöt* típusát sorolta fel. Ha néhányan nem tudják pontosan, miben különbözik a kommentár a bibliatanulmánytól, vagy például a konkordanciától, az atlasztól, az interlineáris fordítástól, a bibliai szótártól – hogy csak ezt az ötöt említsük – egyáltalán nem meglepő.

A kommentár *magyaráz*, vagyis (remélhetőleg) segítő megjegyzéseket fűz a szöveghez, versről versre vagy bekezdésről bekezdésre. Vannak keresztyének, akik lelkisínylik a kommentárokat és ezt mondják: „Én csak a hirdetett Igét akarom hallgatni, és magát a Bibliát olvasni!” Ez kegyesen hangzik, de nem helyes. A kommentár csupán nyomtatásban adja a legjobb (és legnehezebb) bibliamagyarázatot – versről versre tanítva és hirdetve Isten Igéjét. Bizonyos kommentárok (mint például Ironside-é) lényegében igehirdetések nyomtatásban. Sőt, mi több, a minden korban és minden nyelven elhangzott legnagyobb bibliamagyarázatok elérhetőek an-

gol nyelven. Sajnos, sok közülük olyan hosszú, olyan elavult, és olyan nehezen érthető, hogy az egyszerű keresztyén elbátortalanodik, sőt elriad az olvasástól. Ezért született meg ez az *Ószövetségi kommentár*.

A kommentárok fajtái

Elméletileg bárki, akit érdekel a Biblia, írhat kommentárt. Ezért a kommentárok a szélsőségesen liberálistól a nagyon konzervatívig terjednek – közöttük a gondolkodás valamennyi árnyalatával. Az *Ószövetségi kommentár* nagyon konzervatív, úgy fogadja el a Bibliát, mint Isten ihletett és tökéletes Igéjét, ami teljesen elegendő a hit és a gyakorlat számára.

A kommentár lehet nagyon kidolgozott (amely kiterjed pl. a görög és héber mondatnap apró részleteire is), vagy éppen ellenkezőleg, fesztelenül könnyed. Az *Ószövetségi kommentár* valahol a kettő között van. Amikor szakkifejezések magyarázata szükséges, az többnyire a jegyzetekbe kerül, de a magyarázat elég mélyen belemegy a szövegbe anélkül, hogy elkerülné a nehéz szakaszokat vagy az ítéletes alkalmazásokat. William MacDonald írása gazdag szövegmagyarázat. Célja, hogy ne csupán átlagos, a legkisebb közös nevezővel megelégedő keresztyéneket neveljen, hanem *tanítványokat*.

A kommentárok különböznek a teológiai nézetek szerint is – lehetnek konzervatívak vagy liberálisak, protestánsak vagy római katolikusak, *eszkatológikusak (pre-millenista)* vagy *eszkatológia-ellenesek (amillenista irányzatúak)*. Az „*Ószövetségi kommentár*” konzervatív, protestáns és *eszkatológikus*.

Hogyan használjuk ezt a könyvet?

Az *Ószövetségi kommentár*hoz különböző módokon lehet közelíteni. Mi a következőket ajánljuk; nagyjából az adott sorrendben:

Böngészés – Ha kedveled, vagy szereted a Bibliát, élvezettel fogod lapozgatni ezt a könyvet, itt és ott kis szemelvényeket, részeket olvasva el belőle, hogy megízleljed az egész mű jellegzetességét.

Konkrét igeszakasz – Lehet olyan kérdésed egy verssel vagy bekezdéssel kapcsolatban, amelynél szükség van segítségre. Keresd meg a megfelelő helyet a szövegkörnyezetben, és biztosan találsz jó rá vonatkozó anyagot.

Valamilyen tantétel – Ha különböző témákat tanulmányozol (mint pl. teremtés, szombat, üdvtörténeti háztartások vagy megváltás), keresd meg azokat az igehelyeket, amelyek az illető témával foglalkoznak. A tartalomjegyzék¹ nyújt ehhez segítséget. Használj konkordanciát, hogy megtaláld a kulcsszavakat tartalmazó igehelyeket, ha azok eltérnek a tartalomjegyzékben feltüntetett témáktól.

Valamilyen bibliai könyv – Lehet, hogy gyülekezeted, vagy a vasárnapi iskolai foglalkozás az Újszövetségnek valamilyen könyvét veszi át. Önmagadat is gazdagabbá teszed (és lesz mit hozzászólnod) ha minden héten előre elolvasod a sorra kerülő igeszakaszt. (Természetesen, ha a vezető is az *Ószövetségi kommentárt* használja, mint

fő segédeszközt, törekedhetsz arra, hogy másik kommentárt használj!)

Az egész Biblia – Végül is minden keresztyénnek a *teljes Bibliát* kell átolvasnia. Nehéz szövegek mindenütt találhatók benne, és egy gondosan szerkesztett, konzervatív könyv, mint amilyen az „Ószövetségi kommentár”, nagymértékben fokozni fogja a tanulmányozás hatékonyságát.

A bibliatanulmányozás kezdetben olyan táplálék lesz, mint a „gabonapehely” – „tápláló, de száraz”, de ahogyan előrehaladsz benne, „csokoládés süteménnyé” változik!

William MacDonald tanácsa harminc évvel ezelőtt így szólt hozzám: „Ne becsüld le a kommentárokat!” Miután az Ószövetségről szóló kommentárját nagy gonddal tanulmányoztam, miközben sajtó alá rendeztem a New King James bibliafordításhoz, egy lépéssel tovább mehetek. Az én tanácsom: „Leljétek benne örömtöket!”

Megjegyzés

¹ Szaknyelven egy bizonyos kommentárban az olyan fejtegetést, amely a szövegben érintett valamilyen témával kapcsolatban kibővített magyarázatot ad, *exkursusnak* (kitérés) nevezzük.

Ábrák

1. A szent sátor terve	105	4. Az ószövetségi királyok és próféták kronológiája . . .	336–337
2. A szent sátor berendezése	117	5. Salamon templomának terve . . .	405
3. A törzsek elhelyezkedése az izraelita táborban	156	6. Ezékiel látomása	936
		7. Ezékiel temploma	958

Táblázatok

1. Ádám leszármazottai.	43	3. A megújulás útja	926
2. A messiási zsoltárok	492		

Térképek

1. Az 1Móz 10 nemzetei	44	19. Salamon hírnevének elterjedtsége	404
2. Az Ígéret Földje	46	20. Hazatérés a száműzetésből.	430
3. József útja Egyiptomba	65	21. A Perzsa Birodalom, Kr. e. 500 körül	450
4. Mózes menekülése és visszatérése Egyiptomba	82	22. A zsoltárokból megnevezett helyek	493
5. A kivonulás és Izráel fiainak útvonalai.	89	23. Az Énekek Énekében megnevezett helyek	828
6. A pusztától Kánaánig	171	24. Az izraeli és júdai próféták	843
7. Kánaán környezete.	178	25. Nagy Sándor görög birodalma.	978
8. Józsué központi és déli hadjárata	222	26. Palesztina a Ptolemaiászok ellenőrzése alatt	979
9. Józsué északi hadjárata	223	27. Palesztina a Szeleukidák ellen- őrzése alatt, Kr.e. kb. 190-ben	980
10. Az izraeli bírák.	239	28. Palesztina római uralom alatt	981
11. Saul üldözi Dávidot	284	29. Ámosz: Isten által megítélt helyek.	1001
12. Jeruzsálem: Dávid városa	300	30. Az asszír birodalom.	1012
13. A dávidi királyság	316	31. Földrajzi nevek Mikeás könyvében	1019
14. Salamon birodalma: A tizenkét tartomány.	326		
15. Kettészakadt királyság	340		
16. Illés élete	344		
17. A babiloni birodalom, Kr. e. 500	375		
18. Nebukadneccar hadjáratai Júda ellen	380		

Rövidítések

A Biblia könyveinek rövidítései

Az Ószövetség könyvei	Jer	Jeremiás próféta könyve	Róm	Rómaiakhoz írt levél	
1Móz	Mózes 1. könyve	JSir	Jeremiás siralmai	1Kor	Korintusi 1. levél
2Móz	Mózes 2. könyve	Ez	Ezékiel próféta könyve	2Kor	Korintusi 2. levél
3Móz	Mózes 3. könyve	Dán	Dániel próféta könyve	Gal	Galáciaiakhoz írt levél
4Móz	Mózes 4. könyve	Hós	Hóseás próféta könyve	Ef	Efézusiakhoz írt levél
5Móz	Mózes 5. könyve	Jóel	Jóel próféta könyve	Fil	Filippiekhez írt levél
Józs	Józsue könyve	Ám	Ámós próféta könyve	Kol	Kolosséiakhoz írt levél
Bír	Bírák könyve	Abd	Abdiás próféta könyve	1Tesz	Tesszalonikai 1. levél
Ruth	Ruth könyve	Jón	Jónás próféta könyve	2Tesz	Tesszalonikai 2. levél
1Sám	Sámuel 1. könyve	Mik	Mikeás próféta könyve	1Tim	Timóteushoz írt 1. levél
2Sám	Sámuel 2. könyve	Náh	Náhum próféta könyve	2Tim	Timóteushoz írt 2. levél
1Kir	Királyok 1. könyve	Hab	Habakuk próféta könyve	Tit	Tituszhoz írt levél
2Kir	Királyok 2. könyve	Sof	Sofóniás próféta könyve	Filem	Filemonhoz írt levél
1Krn	Krónika 1. könyve	Agg	Aggeus próféta könyve	Zsid	Zsidókhoz írt levél
2Krn	Krónika 2. könyve	Zak	Zakariás próféta könyve	Jak	Jakab levele
Ezsd	Ezsdrás könyve	Mal	Malakiás próféta könyve	1Pt	Péter 1. levele
Neh	Nehémiás könyve	ÓSZ	Ószövetség	2Pt	Péter 2. levele
Esz	Eszter könyve	Az Újszövetség könyvei		1Jn	János 1. levele
Jób	Jób könyve	Mt	Máté evangéliuma	2Jn	János 2. levele
Zsolt	Zsoltárok könyve	Mk	Márk evangéliuma	3Jn	János 3. levele
Péld	Példabeszédek könyve	Lk	Lukács evangéliuma	Júd	Júdás levele
Préd	Prédikátor könyve	Jn	János evangéliuma	Jel	János mennyei jelenései
Én	Énekek éneke	Csel	Apostolok Cselekedetei	ÚSZ	Újszövetség
Ézs	Ézsaiás próféta könyve				

Egyéb rövidítések

A. D.	Anno Domini, Urunk napjaiban, v. Krisztus után	lit.	betű vagy szó szerint, szó szerinti
Ar	arám	LXX	Szeptuaginta (az ÓSZ régi görög változata)
ÓszK	Ószövetségi Kommentár	marg.	margó, lapszéli jegyzet
Kr. e.	Krisztus előtt	hn.	hímnemű
kb.	körülbelül	ki., kik	kéziratok
vö.	vesd össze	T	többségi szöveg
fej.	fejezet	M	masszoréta szöveg
fejk.	fejezetek	n. a.	nincs adat
DSS	holttengeri tekercsek	NIC	új nemzetközi kommentár
szerk	szerkesztett, szerkesztés, szerkesztő	n. k.	nincs kiadó, nincs meg a kiadás helye
szerkk	szerkesztők	ÚSZ	Újszövetség
pl.	például	NU	Nestle-Aland/Egyesült Bibliatársaságok görög ÚSZ-e
stb.	és a többi	ÓSZ	Ószövetség
nn	nőnemű	o.	oldal
gör	görög	ford.	fordította, fordító
Heb	héber	köt(k)	kötet(ek)
ICC	nemzetközi bibliai kommentár	v., vk.	vers(ek)
ibid.	ibidem, ugyanazon a helyen	vs.	versus, szemben, ellen
i.e.	id est, vagyis		

Héber szavak átírása

Az Ószövetségi Kommentár, minthogy az egyszerű keresztyén számára készült, aki nem tanulmányozta a héber szöveget, a szövegben lévő héber szavakból csak néhányat használ fel, és némileg többet a jegyzetekben.

A héber ABC

Forma	Végleges forma	Átírás latin betűkre	Elnevezés	Kiejtés a magyar szövegben
א		'	'Aleph	Aleph (néma)
ב (ב)		b (v)	Béth	B a bagoly-ban (v a virágban)
ג (ג)		g	Gímel	G a galambban
ד (ד)		d	Däleth	D a dobban (angol <i>th</i> a them-ben) ¹
ה		h	Hè	H a hóban
ו		w	Wāw	W angol w way-ben ²
ז		z	Zayin	Z a zászlóban
ח		ḥ	Hèth	CH a skót „loch”-ban, német koch-ban
ט		t	Tèth	T a tóban
י		y	Yöd	angol Y a yet-ben (magyar j a jóban)
כ (כ)	ך	k (kh)	Kaph	K a kőben
ל		l	Lāmed	L a lóban
מ	ם	m	Mēm	M a máben
נ	ן	n	Nūn	N a nőben
ס		s	Sāmekh	Sz a szépben
ע		'	'Ayin	(néma) ³
פ (פ)	ף	p (ph)	Pè	P a papban (angol ph a phone-ban)
צ	ץ	ts	TSādhe	angol TS a hits-ben (magyar c)
ק		q	Qōph	angol Q az Iraq-ban (magyar k)
ר		r	Rèsh	R a rében
ש		s	Sin	angol S a so-ban (magyar sz)
שׁ		sh	SHín	angol SH a she-ban (magyar s)
ת (ת)		t (th)	Tāw	T a titokban (angol th a thin-ben, hehezett, de nem zöngés) ⁴

A mássalhangzók

Az ÓSZ-i héber nyelv huszonnégy betűt tartalmaz, valamennyi mássalhangzó; a korai bibliai tekercsek nem tartalmaznak magánhangzókat. A magánhangzó „pontozást”, ahogyan nevezik, a Kr.u. a hetedik században találták fel és vezették be. A héber szavakat jobbról balra írják, éppen ellenkező irányban, mint az európaiak.

Mi az átírásnak egy valamennyire leegyszerűsített változatát alkalmaztuk (ahhoz hasonló, amelyet az Izráelből származó, nem tudományos, betű szerinti átírásokban használnak).

Például, amikor egy *beṯh* betűt „v”-nek ejtünk, az átírásban v betű szerepel, nem pedig aláhúzással ellátott *b* (*nevi'im*, nem pedig *nebi'im*). A *he* (= h) és *heṯh* (= torok-h) közti erős hangzáskülönbség miatt

pontot tettünk a *h* alá, amikor az *heṯh*-et jelelt.⁵

Nem tettünk azonban jeleket az angol *s*-ekre (magyar *sz*) vagy *ts*-kre (magyar *c*), hogy megkülönböztessük azokat az apró eltéréseket, amelyek túlságosan kifinomultak közönséges használathoz.

Azoknál a neveknél, amelyek beépültek a nemzeti nyelvbe a gyakori használat következtében, mint például az *Elohim*, rendszerint nincsenek megjelölve diakritikus jelekkel a magánhangzók.

A magánhangzók

Néhány tanács, hogy hogyan ejtsük a magánhangzókat:

A *jelöletlen* magánhangzók rövidek: *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, ahogyan (angolul) ejtik őket például a következő szavakban: *cat*, *pet*, *kid*, *doll*, *put* (magyarban: *hagy*, *megy*, *kis*, *toll*, *fut*).

Azokat a magánhangzókat, amelyek hosszúság jellel (-) vagy kúpos ékezettel (^) vannak jelölve, a következőképpen ejtik:

a- vagy *â*, mint a *father*-ben (pl.: *Tôra-h*)
(magyar: máris)

e- vagy *e^*, mint a *they*-ben (pl.: *'a-me-n*)
(magyar: fék)

î mint a *police*-ben (pl.: *'Elo-hîm*)
(magyar: szín)

o- vagy *ô*, mint a *gold*-ban (pl.: *sha-lôm*)
(magyar: ól)

u- vagy *u^*, mint a *truth* (pl.: *halle-lu^ Ya-h*)
(magyar: húz)

Jegyzetek

¹ A modern (izraeli) héberben a betűt mindig „d”-nek ejtik.

² A modern héberben ezt a betűt *vav*-nak nevezik és „v”-nek ejtik

³ A bibliai időkben az *'ayin* torokhang volt. Például a *Gáza* név héber eredetije ezzel a betűvel kezdődött; nyilvánvalóan elég közel

volt a kemény „g” hangzásához, hogy a hellenista átírók itt *gammát* használjanak.

⁴ A modern héberben ezt a betűt *tav*-nak nevezik és mindig „t”-nek ejtik

⁵ Ez rendszerint tudományos folyóiratokban és más, inkább szakmai munkákban fordul elő.

A görög betűk átírása

görög betű   *görög betű*   *magyar neve*
megfelelője
bizonyos
szavakban

alfa	α	alma
béta	β	baba
gamma	γ	garázs
delta	δ	dió
epszilon	ε	eper (rövid)
dzéta	ζ	edzés
éta	η	elmegy (hosszú)
téta	θ	angol th
ióta	ι	iskola
kappa	κ	kerék
lambda	λ	labda
mú	μ	medve
nű	ν	nagy
kszi	ξ	x betű
omikron	ο	olvas
pí	π	pohár
ró	ρ	rák
szigma	σ	szó
tau	τ	tó
üpszilon	υ	ül
fí	φ	fut
khi	χ	híres (enyhe torokhang)
pszi	ψ	pszeudo
ómega	ω	óra

BEVEZETÉS AZ ÓSZÖVETSÉGHEZ

„Számunkra az Ószövetség mindenek feletti megerősítése az, ami magától Krisztustól ered... Ami nélkülözhetetlen volt a Megváltó számára, mindig nélkülözhetetlen kell, hogy legyen a megváltott ember számára is”.

G. A. Smith professzor

I. Az „Ószövetség” név

Mielőtt elindulunk az ÓSZ-i tanulmányok mélységei, vagy akár csak egy bizonyos könyv tanulmányozásának viszonylag szűkebb területe felé, segítséget jelent majd, ha röviden körvonalazunk bizonyos általános tényeket a Szent Könyvvel kapcsolatosan, amelyet „Az Ószövetség”-nek nevezünk.

„Szövetség” szavunk a héber *berith*¹ szó fordítása. Az ÚSZ-ben mind a *szövetség*, mind a *testamentum* (örökség, végakarát) ugyanannak a görög szónak (*diathēkē*) a fordítása. A Szentírás címében a szó „szövetség” jelentése határozottan megfelelőbbnek tűnik, mert a Könyv szerződést, egyezséget, vagyis *szövetséget* képez Isten, és népe között.

Ó-testamentumnak (vagy Szövetségnek) nevezzük, amikor az „Újjal” szembeállítjuk, bár jobb elnevezés lenne a „Korábbi Szövetség”, mert sokaknak az *Ó* kifejezés azt sugallhatja, hogy nem is érdemes tanulmányozni. Ez szellemi, történelmi, vagy kulturális szempontból egyaránt végzetes hiba lenne. Mindkét Testamentum Istentől ihletett, és ezért minden keresztyén számára hasznos. Noha a Krisztusban hívó ember gyakran folyamadik a Bibliának ahhoz a részéhez, amely konkrétan Urunkról és az *Ó* Gyülekezetéről beszél, valamint arról, hogy milyennek szeretné látni tanítványai életét, a teljesen felkészült hívó ember számára az ÓSZ fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni.

Az ÓSZ és ÚSZ közti kapcsolatot szépen kifejti Ágoston szavai:

*Az Új az Óban álcázva; az Ó az Újban feltárva.*²

II. Az ÓSZ-i Kánon

A *kánon* szó (a görög *kanōn*), egy bizonyos „mérce” utal, amellyel valamit mérnek, vagy értékelnek. Az ÓSZ-i Kánon Istentől ihletett, és ezért hiteles gyűjteménye azoknak a könyveknek, amelyeket Izrael vezetői az ősidőkben annak ismertek el. Honnan tudhatjuk, hogy *csak* ezeknek a könyveknek kell benne lenniük a kánonban, vagy, hogy a harminckilenc írás *mindegyikének* ott kell lennie? Mivel régen is voltak más vallásos írások (köztük eretnek munkák is), hogyan lehetünk bizonyosak, hogy ezek az igaziak?

Gyakran mondják, hogy a zsidó tanács a kánoni jegyzéket korszakunk első századának vége felé állította össze. Valójában a könyvek *kanonikusak* voltak, mielőtt megírták azokat. Istenfélő és józan ítélőképesű zsidók az ihletett Szentírást kezdettől fogva elismerték. Néhány könyv felett azonban egy ideig vita volt bizonyos körökben (pl.: Eszter könyve, Prédikátor könyve, Énekek Éneke).

A zsidók az ÓSZ-et három részre osztották: A Tóra, a Próféták (Korábbi és Későbbi), valamint az Írások.³

Vannak különböző elméletek arra vonatkozóan, hogy például Dániel könyve, amely prófécia, miért szerepel az Írások és nem a Próféták között. Egy liberális nézet szerint Dániel próféta könyve túlságosan későn íródott ahhoz, hogy bekerüljön a má-

sodik részbe, amely látásuk szerint már „lezárt” volt, amikor Dániel írt. (Lásd a Dániel próféta könyvéhez írt bevezetést.) Egy konzervatív nézet szerint Dániel próféta könyve azért van a harmadik részben, mert ő nem volt *hivatásos* próféta, hanem államférfi, akit Isten arra használt, hogy próféciát írjon. Dr. Merrill F. Unger azt tanította, hogy a háromszoros felosztást az írók pozíciója határozta meg⁴:

Ez a konzervatív, és (hisszük, hogy) a helyes szemlélet. Az ószövetségi könyvek, amelyek azzal a határozott céllal íródtak, hogy szentnek és istenileg hitelesnek tartsák őket, ezért megjelenésük pillanatától fogva rendelkeztek a kanonitás pecsétjével. A három részre történő felosztás az írók hivatali pozíciójával és státusával áll kapcsolatban, nem az ihletettség mértékével, tartalmi különbségekkel, vagy a kronológiával.⁵

A tanács, amely hivatalosan elismerte kánoni jellegüket, valójában csak azt *erősítette meg*, ami évszázadokon keresztül általánosan elfogadott volt. A tanács nem könyvek *ihletett listáját* állította össze, hanem az *ihletett könyvek listáját*.

A keresztyének számára még fontosabb az a tény, hogy a mi Urunk is gyakran idézett a héber ÓSZ mindhárom szakaszából és hiteles könyvekként kezelte őket. Lásd például: Lk 24,27 és 44; Jegyzetek: 4. Ráadásul Krisztus sohasem idézett az úgynevezett apokrif könyvekből.

III. Az apokrif könyvek

A keleti ortodox, római katolikus és protestáns biblia-tudósok valamennyien egyetértenek a ÚSZ-i kánon huszonhét könyvében, általában⁶ ugyanabban a sorrendben, pontosan azonos 260 fejezettel. Kissé bonyolultabb a helyzet az ÓSZ-gel.

A protestánsok és zsidók egyetértenek az ÓSZ tartalmában, de a keleti ortodoxok és római katolikusok⁷ elfogadnak bizonyos zsidó történeti és költői könyveket, amelyeket „deutero-kanonikus”-nak neveznek

(görög kifejezés a másodlagos kánonra). Ezeket a protestánsok és zsidók „apokrif”-nek nevezik (görög szó: „rejtett”⁸).

A jelenlegi angol King James⁹ és New King James változatban, valamint az összes valódi protestáns változatban a harminckilenc könyv pontosan ugyanazokat az anyagokat tartalmazza, mint a héber Biblia huszonnégy könyve. A számbeli különbség a zsidó kiadásokban szereplő másféle felosztás miatt van. Például a Sámuel, Királyok és Krónikák hat könyvét három könyvnek tekintik, és a kisprófétákat, „A tizenkettő könyve” néven egy könyvnek veszik.

A zsidók sok más vallásos könyvet írtak, gyakran nem is héberül, amelyeket nem tekintettek ihletett és hiteles könyveknek. Néhány, mint a Makkabeusok 1. és 2. könyve, értékes az ÓSZ és ÚSZ közti időszak történelme miatt. Másokat, mint például a „Bél és a sárkány”-t, a hozzáértőnek csak el kell olvasnia, hogy kiderüljön azok nem-kanonikus jellege.

Ezek közül a zsidó könyvek közül a legkevésbé értékeseket *pszeudepigráfus* könyveknek nevezik (görögül: „álfeliratos”) és a jobbakat nevezik *apokrifeknek*.

Bizonyos régi zsidók és keresztyének, különösen pedig az egyiptomi gnosztikusok, bővebb kánont fogadtak el, belevéve ezeknek a könyveknek némelyikét.

Amikor a tudományos felkészültségű Szt. Jeromost felkérte Damasus, Róma püspöke, hogy fordítsa latinra az apokrif könyveket, ezt csak *kifogást emelve* tette meg. Ez azért volt, mert ő jól ismerte a *héber* szöveget, és azt is tudta, hogy ezek nem voltak hiteles részei a zsidó kánonnak. Ezért, noha Jeromos meg tudta különböztetni azokat (legjobb esetben is csak) másodlagos helyzetét, lefordította ezeket a könyveket a latin Vulgata számára. Ezek meg is jelennek római katolikus változatokban, mint pl. a New American Bible (Új Amerikai Biblia) és a Jerusalem Bible (Jeruzsálemi Biblia), valamint rendszerint olyan ökumenikus változatokban, mint a New English Bible

(Új Angol Biblia), a Revised English Bible (Revideált Angol Biblia) és a New Revised Standard Version (Új Revideált Szabványos Változat).

Még a Római Katolikus Egyház sem ismerte el *hivatalosan* az apokrifeket kanonikusnak egészen az ellenreformáció időszakáig (1500-as évek).¹⁰ Hogy a Vatikán ezt tette, annak egyik oka az volt, hogy néhány tanítása, mint például a halottakért való imádkozás, megtalálható az apokrifekben. Valójában az apokrifek főként *zsidó* irodalmat és történelmet tartalmaznak, és nem kapcsolódnak közvetlenül a keresztyén tanításhoz. Noha nem ihletettek, ezeknek a könyveknek némelyikét érdemes elolvasni kulturális és történelmi szempontból, ha már az ember alaposan ismeri a héber kánon ihletett könyveit.

IV. Szerzőség

Az ÓSZ isteni szerzője a Szent Szellem. Ő indította Mózeset, Ezsdrást, Ézsaiást, és a névtelen szerzőket, hogy írjanak az Ő vezetése alatt. Azt, hogy hogyan jöttek létre az ÓSZ könyvei, a legjobban és leghelyesebben úgy érthetjük meg, ha *kettős szerzőségről* beszélünk. Az ÓSZ nem részben emberi és részben isteni, hanem teljesen emberi és ugyanakkor teljesen isteni. Az isteni elem visszatartja az emberi elemet bármilyen hiba elkövetésétől. Az eredmény egy tévedés nélküli, vagyis hibátlan könyv az eredeti kéziratokban.

A megértést segítő analógia az *írott* Igéhez az *Élő Igének*, Urunk Jézus Krisztusnak kettős természete. Ő sem részben emberi és részben isteni (a görög mitológiához hasonlóan), hanem teljesen emberi és ugyanakkor teljesen isteni. Az isteni természet lehetlenné tette az emberi számára, hogy hibázzon, vagy bármi módon bünt kövessen el.

V. Dátumok

Az ÚSZ-től eltérően, amelynek megírása csak fél évszázadot vett igénybe (körülbelül Kr. u. 50–100) az ÓSZ-nek legalább

ezer esztendő kellett, hogy elkészüljön (körülbelül Kr. e. 1400–400)¹¹. Az első megírott könyvek vagy Mózes öt könyve volt (körülbelül Kr. e. 1400), vagy a Jób könyve (az időpont ismeretlen, de a tartalom arra utal, hogy olyan korban írták, amely megelőzte a törvényadást).

Ezután olyan könyvek következtek, amelyeket a *fogság* előtt írtak (kb. Kr. e. 600), például Józsuétól Sámuelig, aztán jöttek a fogság *alatt* (Jeremiás siralmi és Ezékiel próféta könyve), végül pedig a fogság *után* írt könyvek, mint a Krónikák, Aggeus, Zakariás és Malakiás könyvei (körülbelül Kr. e. 400).

VI. Tartalom

Az ÓSZ tartalmát, a protestáns változatok rendje szerint a következőképpen lehet tömören összefoglalni:

Mózes öt könyve

Mózes 1. könyvétől Mózes 5. könyvéig
*Történeti könyvek*¹²

Józsué könyvétől Eszter könyvéig
Költői könyvek

Jób könyvétől az Énekek Énekéig
Prófétai könyvek

Ézsaiás próféta könyvétől Malakiás próféta könyvéig

Az ÓSZ-nek ehhez a négy fő szakaszához az *Ószövetségi Kommentárban* a megfelelő helyeken külön bevezetéseket találunk.

Egy keresztyén ember, aki jól megragadja ezeknek a könyveknek a mondanivalóját az ÚSZ későbbi és teljesebb kijelentésének világosságában, „minden jó cselekedetre alaposan felkészített” lesz.

Imádkozunk, hogy az Ószövetségi kommentár nagy segítséget jelentsen ahhoz, hogy ez sok hívő esetében megvalósuljon.

VII. Nyelvek

1. Héber

Az ÓSZ eredetileg héber nyelven íródott, néhány szakasz kivételével, amelyek arámul vannak, egy a héberrel rokon sémita¹³ nyelven.

A hívők számára nem meglepetés, hogy Isten igen megfelelő eszközt használt, amikor Igéjének korai szakaszát megalkotta, egy igazán kifejező nyelvet, amely színekben és kifejezésekben gazdag, alkalmas az ÓSZ-et alkotó ihletett elbeszélések, költemények, és törvények lejegyzésére. A héber *ősi* nyelv – de ez az egyetlen, amely (szinte csodálatos módon) megújult egy nemzet, Izrael *modern*,¹⁴ mindennapi nyelveként.

A hébert jobbról balra írták, eredetileg csak mássalhangzókkal. A hangosan olvasó személy a megfelelő magánhangzókat a nyelv ismerete alapján mondta hozzá. Ez gondviselészerűen lehetővé tette, hogy a héber szöveg évszázadokon át olvasható legyen, mert főleg a magánhangzók azok, amelyek évszázadról évszázadra, országról országra és régióról régióra változnak.¹⁵

Néha bizonyos kifejezésekről, amelyek le voltak *írva* (úgy nevezték, hogy *kethív*) – mint például Isten¹⁶ neve – úgy gondolták, hogy túl szent ahhoz, hogy kimondják, és így egy lapszéli jegyzet mondta meg, hogy mit kell ott *hangosan olvasni* (*qerç*). Ez volt a helyzet a másolási hibáknál, és olyan szavaknál is, amelyeket évszázadok múlva már túl közönségesnek tekintettek.

A korai keresztyén évszázadokban megjelentek a masszorétáknak nevezett zsidó tudósok (amely elnevezés a *hagyományra* vonatkozó héber szóból származik). Látták, hogy a héber használaton kívüli nyelvvé lett, és arra törekedtek, hogy a szent ÓSZ-i szöveg helyes olvasását megóvják, terveztek egy pontokból és vonásokból álló, bonyolult fonetikus rendszert a huszonnégy héber mássalhangzó felett, között, de főleg alatt, hogy jelezzék a szavak elfogadott kiejtését. Ez a régi „magánhangzó pontozás” (*punktáció*), ahogyan ezt elnevezték, tudományosabb és pontosabb, mint az angol, francia, vagy *akár* a német írásmód!

A csupán mássalhangzókat tartalmazó szöveg is vitatott olvasatok forrása, mivel a mássalhangzók egész sorát néha külön-

böző *magánhangzókkal* lehet olvasni és ezért különböző a jelentésük. Általában a szövegösszefüggés meghatározza, hogy melyik lehetett az eredeti, de nem mindig. A Krónikákban pl. a nevek különböző írásmódja (lásd a kommentárt az adott helyen), amely eltér a Mózes 1. könyvétől, részben ennek a jelenségnek köszönhető.

Mindent összevéve azonban, a hagyományos, vagy masszoréta szöveg figyelemre méltó módon jó állapotban maradt ránk. Élő tanúja a zsidók Isten Igéje iránt mutatott tiszteletének. A régi változatok (Targumok, Szeptuaginta és Vulgata) gyakran segítségünkre vannak, hogy kiválasszuk a helyes változatot, ahol probléma merül fel. A huszadik század közepe óta a holt-tengeri tekercsek további információt nyújtottak a héber szövegről – főleg a masszoréta szöveg pontosságát erősítették meg.

Jobb helyzetben vannak azok, akik az ÓSZ-et valamilyen angol fordításban olvashatják, mert a héber szöveg nagyon pontosan fordítható angolra – sokkal jobban például, mint latinra, ahogyan a nagy tizenhatodik századi reformátor fordító, William Tyndale rámutatott.

Az a változat, amelyre az ÓszK támaszkodik, Tyndale ószövetségi kezdeményezésének közvetlen leszármazottja. A Mózes 1. könyvétől a Krónikákig mindent lefordított, valamint néhány költészeti és prófétai részt is, mielőtt az inkvizíció máglyán elégette munkájáért (1536). ÓSZ-i művét mások fejezték be, és korszerűsítették az 1611-es King James változatban, nemrég pedig a New King James változatban, 1982-ben.

2. Arám

A héberhez hasonlóan az arám is sémita nyelv, de pogány nyelv, amelyet évszázadokon át széles körben beszéltek az ókori világban. Mivel a héber holt nyelvvé vált a zsidók számára, az ÓSZ-et az általuk végül elfogadott arámra kellett fordítani a számukra, amely a hébernek közeli rokona,

mégis különböző nyelv volt. Azt az írásrendszert, amelyet mi a héberrel hozunk összefüggésbe, valószínűleg az arámból vették át körülbelül Kr. e. 400-ban, és azokká a művészi szögletes betűkké fejlesztették, amelyek már jól ismertek a hébert tanulmányozók számára.¹⁷

A fent említett, héberrel kapcsolatos tények legtöbbje igaz az ÓSZ arám nyelven írott részeire is. Kevés az ilyen igeszakasz, és érthető módon az Izrael és pogány szomszédai közötti kapcsolattal foglalkozik, mint például a babiloni fogsággal és az azt követő időszakkal.¹⁸

VIII. Fordítás

Az angol nyelv sok bibliafordítással van megáldva (talán túl sokkal is). Azonban sokkal kevesebb fordítás van az ÓSZ-ről, mint az ÚSZ-ről. Ezek a fordítások négy nagy csoportba sorolhatók:

1. Szó szerinti

J. N. Darby „Új” Fordítása 1882-ből (az ÚSZ sokkal korábbi), az Angol Revideált Változat 1881-ből, valamint annak USA-beli megfelelője, az 1901-es Amerikai Szabványos Változat különösen pontos, szó szerinti fordítások. Ezek segítséget jelentenek a gondos tanulmányozáshoz, de nehézkesek a csendességhez, nyilvános felolvasáshoz és emlékezetbe véséshez. A hívők tömegei sohasem adták fel a Tyndale King James Bibliát ezeknek a hasznos, de elég „darabos” változatoknak a kedvéért.

2. Optimálisan egyenértékű

Azokat a változatokat soroljuk ide, amelyek szó szerinti fordításra törekednek, valamint szorosan követik a héber és görög szöveget, amennyire ezt az angol nyelv lehetővé teszi, de mégis szabadabb fordítást engednek meg, ahol ezt a stílus és kifejezések szükségessé teszik, mint például: KJV (King James változat), RSV (Revideált King James változat), NASB (Új amerikai

szabványos Biblia) és az NKJV (King James változat mai nyelven). Az RSV ÚSZ-i része megbízható, de sajnos olyan ÓSZ-fordításhoz van csatolva, amely háttérbe szorít sok messiási próféciát. Ez a veszélyes irányzat manapság felfedezhető még korábban tisztán látó tudósoknál is. Az Ószövetségi Kommentár (ÓszK) az NKJV szövegében alkalmazkodik, mert ennek a fordításnak a nyelvezetét a szép (de régies) KJV és a mai szóhasználat között helyezhetjük el.¹⁹

3. Dinamikusan egyenértékű

A fordításnak ez a típusa szabadabb, mint a teljesen egyenértékű típus, és néha magyarázó körülírásokat (parafrazisokat) alkalmaz, amely megfelelő módszer, ha az olvasót tájékoztatják róla. A NEB (Új angol Biblia), NIV (Új nemzetközi változat), valamint a Jeruzsálemi Biblia mind ebbe a kategóriába tartozik. Azt is megkísérelték, hogy egész gondolatokat helyezzenek bele olyan szerkezetbe, amelyet Mózes és Ézsaiás használhatott volna, ha ma írtak volna – mégpedig angolul. Ez a módszer, ha kellő óvatossággal végezték el, hasznos eszköz lehet. A veszély az ezt a módszert alkalmazó fordítók teológiai „lazaságában” rejlik.

4. Magyarázó körülírás (parafrazis)

A magyarázó körülírás arra törekszik, hogy a szöveg mondanivalóját gondolatról gondolatra ültesse át, ez azonban gyakran nagy szabadsággal, és így *betoldásokkal* jár. Mivel a szövegezés messze eltávolodott az eredetitől, mindig fennáll a veszélye a *túl sok értelmezésnek*. Az LB (Élő Biblia) pl., míg evangéliumi jellegű, sok olyan értelmezési döntést hoz, amelyek *legjobb esetben* is vitathatók.

Jó, ha rendelkezünk legalább három Bibliával ezekből a kategóriákból az összehasonlítás miatt. Úgy hisszük azonban, hogy a teljes vagy optimálisan egyenértékű fordítás a legbiztosabb a részletes biblia-ta-

nulmányozásnak ahhoz a típusához, mint amilyen az ÓSZK.

IX. Ihletettség

A történelmi és technikai részleteknek mindebben a zürzavarában jól tesszük, ha figyelünk a nagy angol baptista prédikátor, Charles Haddon Spurgeon szavaira:

Ez a könyv az élő Isten írása: minden betű a Mindenható ujjával volt leírva; abban minden szót örökkévaló ajkak ejtettek ki; minden egyes mondatot a Szent Szellem diktált. Jól lehet Mózeset használta fel arra, hogy történelmét szenvedélyes tollával megírja, a tollat

Isten irányította. Lehet, hogy Dávid pengette hárfáját, és szép dallamú zsoltárok származtak ujjairól; de Isten mozgatta kezeit arany hárfájának élő húrjai felett. Lehet, hogy Salamon énekelte a szerelem himnuszait, vagy adta elő a teljes bölcsesség szavait, de Isten irányította ajkait, és tette a prédikátort ékes-szólóvá. Ha követem a dörgedelmes Náhumot, amikor lovai a vizeket szántják, vagy Habakukot, amikor szenvedni látja Kusán sátrait; ha olvasom Malakiást, amikor a föld kemencéjéhez hasonlóan ég; ...ez Isten hangja, nem emberé; a szavak Isten szavai, az Örökkévalónak, a Láthatatlannak, a Mindenhatónak, e föld Urának szavai.²⁰

JEGYZETEK

¹ Ez egy „B'nai B'rith”-nek nevezett zsidó szervezet nevében is megjelenik („Szövetség fiai”).

² Szavait (latinból) a következőképpen is fordították:

Az Újat az Ó tartalmazza;

Az Ót az Új magyarázza.

³ A huszonnégy ÓSZ-i könyv sorrendje, ahogyan a héber Bibliában vagy valamilyen zsidó fordításban található, a következő:

I. A törvény (*Tórah*)

Mózes 1. könyve (Teremtés könyve)

Mózes 2. könyve (Kivonulás könyve)

Mózes 3. könyve (Léviták könyve)

Mózes 4. könyve (Számok könyve)

Mózes 5. könyve (Második törvény)

II. A próféták (*Nevi'im*)

1. A korábbi próféták

Józsue könyve

Bírák könyve

Sámuel

Királyok

2. A későbbi próféták

Ézsaiás próféta könyve

Jeremiás próféta könyve

Ezékiel próféta könyve

A tizenkettő könyve (Hóseástól

Malakiásig)

III. Az írások (*Ketuvim*)

Zsoltárok könyve

Jób könyve

Példabeszédek könyve

Ruth könyve

Énekek Éneke

Prédikátor könyve

Jeremiás siralmi

Eszter könyve

Dániel próféta könyve

Ezsdrás-Nehémiás könyve

Krónikák

⁴ Merrill F. Unger *Introductory Guide to the Old Testament* (Bevezető az Ószövetséghez), 59. old.

⁵ Ugyanott.

⁶ Bár az orosz ÚSZ például más sorrendet alkalmaz az Evangéliumok után.

⁷ Lásd a bevezetést az apokrifokat tartalmazó Új Revideált Szabványos Változathoz azoknál a könyveknél, amelyeket ezek mellett a csoportok mellett még hozzáadtak a kánonhoz. (Köztük sincs egyetértés minden könyvvel kapcsolatban.)

⁸ A „hamisított” fogalom kapcsolódott össze ezzel a szóval.

⁹ A KJV korai kiadásai a tizenhetedik században tartalmazták az apokrifeket, de beékeltek az ÓSZ és ÚSZ közé, hogy jelezzék alsóbbrendű helyzetüket. Sok embert, akik úgy tekintenek a KJV-re, mint az egyetlen igazi Bibliára, megrendít, ha rájönnek, hogy valójában valamikor *egész könyveket* tartalmazott, amelyek nem isteni eredetűek!

- ¹⁰ A Tridenti Zsinaton, amelyet (megszakítással) 1545 és 1563 közt tartottak az olaszországi Trento-ban (Tridentben).
- ¹¹ Kevésbé konzervatív kutatók későbbre teszik a dátumokat, de ők is hasonló időintervallumra jutnak.
- ¹² Sok bibliakutató hajlik arra, hogy együtt vegye ezt a kettőt (vagyis a Mózes 1. könyvétől egészen Eszter könyvéig) és *történeti* szakasznak jelölje.
- ¹³ Sémi nyelvek azok, amelyeket főleg *Sém* lezármazottai beszéltek, vagy beszélnek. Ilyenek az arab, föníciai és akkád nyelv, valamint a héber.
- ¹⁴ A nyelvészek, francia, angol és olyan újonnan kitalált szavakat alkalmazva, amelyek ősi héber gyökerekre, valamint új nyelvi szerkezetekre támaszkodtak, segítettek ezt a régi nyelvet meghonosítani a huszadik században.
- ¹⁵ Például egy angolul beszélő személy tudatában van annak, hogy egy olyan szó, mint a *past* (múlt), másképpen hangzik az oxfordi, bostoni, dallasi és brooklyni kiejtésben. A mássalhangzó hangzása ugyanaz marad, de az „a” kiejtése *jelentősen* különbözhet az egyes városokban!
- ¹⁶ Például, ahol a KJV/NKJV azt írja, hogy *Lord* (Úr), (végig nagybetűvel, jelezve a nyilvános olvasásnál a héber *Adónai* szót), az *írott* forma valójában a szent „tetragrammaton” (Jahveh nevének négy betűje, JHVH), amely Isten szövetségi nevét írja le. (*Jahveh* vagy *Jehova*).
- ¹⁷ Unger, *Introduction* (Bevezetés), 124. old.
- ¹⁸ Az arámul írt szakaszok a következők: Ezsdrás könyve 4,8–6,18; 7,12–26; Jeremiás próféta könyve 10,11; Dániel próféta könyve 2,4–7,28.
- ¹⁹ Például a hasonló (de kevésbé szó szerinti) NASB megtartja a *thee*-ket és *thou*-kat (régies angol tegezési forma) imánál és bizonyos fajta költészetnél.
- ²⁰ Charles Haddon Spurgeon, *Spurgeon's Sermons* (Spurgeon igehirdetései), I:28. A „dictated” (diktált) szót nem kell a modern titkári értelemben venni. Ahogyan az idézet többi része mutatja, Spurgeon hitte az ihlettség ortodox tanítását – minden egyes könyvnek a kettős (emberi és isteni) szerzőségét.

BEVEZETÉS

MÓZES ÖT KÖNYVÉHEZ

„A modern kritika odáig merészkedett, hogy a Szentírásnak szinte minden könyvét aláás-
sa és megtámadja, de semmit sem olyan arcátlansággal, mint a Mózes öt könyvét, vagy
még Dániel próféciáját... Hagyatkozzunk arra a tényre, amely széleskörű, mély és per-
döntő, hogy Krisztus tekintélye ezt a kérdést már eldöntötte mindenki számára,
aki Őt Istennek, és embernek elismeri.”

William Kelly

„A Mózes öt könyve elsődrendű fontosságú bevezetés Isten teljes Igéjéhez. Ez nyitja meg
számunkra azt, ami később feltárul, és szüntelen reménységben vezet bennünket egy olyan
beteljesülés felé, amely, bár távoli, de biztos.”

Samuel Ridout

Mielőtt Mózes egyes könyveinek magyará-
zatába fognánk, mivel ez annyira alapvető
része a bibliai kijelentésnek, szeretnénk kö-
zölni néhány tényt Mózes öt könyvének
egészéről.

I. A Mózes öt könyvének címei

A Biblia első öt könyvét általában „Pen-
tateuch”-nak nevezik. A régi időkben a
könyvek inkább tekercsek voltak, nem vol-
tak összekötve, mint egy „kódex” lapjai
(könyv formában). Ezeket a tekercseket gö-
rögül *teuchoi*¹-nak hívták, és hüvely alakú
tokokban tárolták őket. A *pentateuchos* gö-
rög szó „öt-tekercs”-et jelent, innen ered a
„Pentateuch” elnevezés.

A zsidók Mózes öt könyvét, „a Tóra-
ként” emlegetik (a héber *tôrâ* „törvényt”
vagy „utasítást” jelent), Bibliájuk legfonto-
sabb részének tartják.

Ezeknek a könyveknek a harmadik gyá-
kori megnevezése: „a Mózes Könyvei”.
Némileg ironikus, hogy bizonyos észak-eu-
rópai országok, amelyek leginkább elvetik
a Mózes öt könyvének mózesi szerzőségét,
Bibliáikban ezeket a könyveket nem „Ge-
nezisnek, Exodusnak” stb. nevezik, hanem
„Mózes első könyvének”, „Mózes második
könyvének” stb.

A Mózes 4. könyve kivételével, amely-
nek angol neve (*Numbers*) a görög
Arithmoi, valamint a latin *Numeri* angol
fordítása, megtartjuk a görög LXX (Szep-
tuaginta) elnevezéseit ennél az öt könyvnél,
de angolosítva az írásmódot és a kiejtést.
(Az Ószövetségi Kommentárban ezek je-
lentését lásd az egyes könyveknél).

A zsidók gyakran nevezik el a könyve-
ket a héber szövegben lévő első néhány
szavukról. Így a Mózes 1. könyvét például
Bereshith-nek („Kezdetben”) nevezték.

II. A Mózes öt könyvének tartalma

Az angol *law* (törvény) szavunk szűkebb
értelmű, mint a *tôrâ* jelentései, ezért ke-
resztyén használatra ideális a „Pentateuch”
használata, hogy kifejezze ennek az öt-kö-
tetes sorozatnak a fontosságát.

A) Genézis (Mózes 1. könyve)

A Genézis jó elnevezés, mivel így van gö-
rögül a *kezdet*. A Biblia első könyve nyo-
mon követi a világmindenség, a föld, az
ember, a házasság, az igaz vallás, a nemze-
tek, a nyelvek megoszlása, és a választott
nép eredetét. Az első tizenegy fejezet fel-
idézi az emberi történelem eseményeit, de a
tizenkettedik fejezettől az ötvenedikig le-

szüksül a történet Ábrahámnak, Izsáknak, Jákóbnak és fiainak családjára.

B) Exodus (Mózes 2. könyve)

Az Exodus, amely a *kivonulást* jelentő görög szó, azt beszéli el, hogy Ábrahám családja hogyan vált nemzetté a fáraó igája alatt Egyiptomban, és hogyan szabadult meg a szolgaságból Mózes vezetésével. A Mózes törvénye és a szent sátor részletes leírása tölti ki a könyv többi részét.

C) Leviticus (Mózes 3. könyve)

A Leviticus szertartáskönyv a léviták számára, innen ered a név. Azokat a szertartásokat írja le, amelyek szükségesek voltak ahhoz, hogy annak a kornak bűnös emberei közösségben lehessenek a szent Istennel. A könyv előképeket és példaképeket (görögül *típusokat*) tartalmaz Krisztus áldozatáról.

D) Numeri (Számok, Mózes 4. könyve)

A Számok könyve, ahogyan a neve is sugallja, a népnek egy bizonyos megszámlálását foglalja magában, vagyis népszámlálást – egyet a könyv elején, egy másikat pedig a végén. A könyv héber címe, „a pusztában” (*Bemidbâr*), kifejezőbb, mivel Mózes 4. könyve részletesen elbeszéli azokat a történelmi eseményeket, amelyeket az Izraeliták éltek át pusztai vándorlásuk során.

E) Deuteronomium (Mózes 5. könyve)

A Deuteronomium, görögül *második törvényt* jelent, de több, mint a törvény pusztá megisméltése egy új nemzedéknek, noha az is a célja. Kapcsolatot képez a történelmi könyvekkel, amelyek sorrendben utána következnek, mivel beszámol Mózes haláláról, valamint arról, hogy helyét Józsué tölti be.

Thomas Griffith az ő megszokott világos és tömör stílusában a következőképpen foglalja össze Mózes könyveinek tartalmát:

A Pentateuch öt könyve az isteni vallásnak a világra történő bevezetését jegyzi fel. Minden egyes könyv Isten tervének egy szaka-

szát adja, és együtt valóságos egységet alkotnak. A Mózes 1. könyve a vallás eredetéről beszél, valamint a népről, amelyet Isten ennek közvetítő eszközéül választott. A Mózes 2. könyve a nép nemzetté alakulását jegyzi fel, valamint Isten velük való kapcsolatának létrejöttét. A Mózes 3. könyve azt mutatja be, hogy Isten milyen eszközökkel tartotta fenn ezt a közösséget. A Mózes 4. könyve azt mutatja, hogyan rendezkedett be a nép arra, hogy az Ígélet Földjén az isteni vallást megéljék. Ez a könyv elmondja a nemzet elbukását is, és az ezt követő hanyatlást, az újra-szerveződéssel együtt. Ezután a Mózes 5. könyve azt mutatja be, hogy hogyan készült fel a nép az Ígélet Földjének határán arra, hogy hamarosan belépjen oda.²

III. A Mózes öt könyvének fontossága

Mint hogy az egész ÓSZ, valójában az egész Biblia ezen az első öt könyvön alapszik, a Mózes öt könyvének fontosságát a vallás ki nyilatkoztatását illetően nem lehet eléggé hangsúlyozni. Ha racionalista, hitetlen tudósok alááshatják *ezeknek* a könyveknek a tisztességébe és hitelességébe vetett hitet, a judaizmus eredete a bizonytalanság tengerébe vész. A keresztyének ne gondolják, hogy a *mi hitünket* egyáltalán nem befolyásolják az ilyen támadások, mivel az ÚSZ és maga Urunk is úgy idézte Mózes könyveit, mint amelyek igazak és megbízhatóak.

Dr. Merrill Unger nyíltan vallja, hogy:

Minden kijelentett igazságnak, és Isten megváltói tervének alapja a Mózes öt könyvében van. Ha ez az alap megbízhatatlan, az egész Biblia megbízhatatlan.³

IV. A Mózes öt könyvének szerzősége

Néhányak kivételével, akik a korai keresztyén időkben úgy gondolták, hogy Ezsdrás⁴ a Tóra szerzője, mindent összevéve a zsidó-keresztyén ortodoxia Mózes szerzőségéhez ragaszkodott századokon át – és ragaszkodik hozzá ma is.

A) Mózesi szerzőség

Mielőtt röviden megvizsgálánk azt az ún. dokumentum (vagy forrás-) elméletet, amely *tagadja* a mózesi szerzőséget, vegyük számba az azt *megerősítő*, pozitív bizonyítékokat.

1. Mózes képzettsége

A tizenkilencedik századi német kritikus, Hartmann, azon az alapon tagadta Mózes szerzőségét, hogy az a szó szoros értelmében véve lehetetlen volt – hiszen az írást akkor még nem találták fel. (Vagyis, akkor nagyon sokan úgy gondolták!) A régészet bebizonyította, hogy Mózes írhatott korai héber kézírásban, egyiptomi hieroglifákban, vagy akkád ékírásban. Természetesen a hívők számára a Csel 7,22 már elmondta sokkal azelőtt, mielőtt a régészet megerősítette volna, hogy „megtanították Mózeszt az egyiptomiak minden bölcsességére”. Amikor azt mondjuk, hogy Mózes „írta” a Mózes öt könyvét, ez lehetővé teszi a korábbi dokumentumok használatát Mózes 1. könyvében. Megengedi az ihletett szerkesztői korszerűsítést is, aszerint ahogyan a héber írásrendszer változott századokon keresztül. Természetesen az a tény, hogy Mózes *megírhatta volna* a Mózes öt könyvét, nem bizonyítja, hogy *meg is tette*. Azonban, a zsidó hit atyjaként elkerülhetetlen volt, hogy valamilyen maradandó feljegyzést készítsen Isten kijelentéséről a jövő nemzedékek számára. Isten is így parancsolta neki.

2. A Mózes öt könyve állítja

A Tóra szövege egyértelműen kijelenti, hogy Mózes időnként *leírta* Isten parancsát. Lásd pl.: 2Móz 17,14; 24,4; 34,27; 4Móz 33,2; 5Móz 31,19.

3. Későbbi bibliai állítások

Isten Igéjének többi része ugyancsak elfogadja Mózes szerzőségét. Lásd pl.: Józs 1,7 és 1Kir 2,3; továbbá az ÚSZ-ben Lk 24,44 és 1Kor 9,9.

4. Krisztus bizonyágtétele

A keresztyének számára az a tény, hogy Urunk maga elfogadta a mózesi szerzőséget, az ügyet el kell, hogy döntse. Az a vélemény, hogy emberi mivoltában Jézus tájékozatlan volt a tudományt és történelmet illetően, vagy hogy Ő tudta ugyan az igazságot, de alkalmazkodott honfitársainak tudatlanságához és előítéletéhez, méltatlan arra, hogy a hívő ember figyelembe vegye.

5. A régészet és Mózes öt könyve

Sok szokás, szó, név, valamint történelmi és kulturális részlet esetében, amelyre a liberális kritikusok valamikor azt mondták, hogy „túl késői” ahhoz, hogy mózesi legyen, azóta kiderült, hogy *időrendben* évszázadokkal *megelőzte* Mózeszt. Bár ez nem „bizonyítja” Mózes szerzőségét, sokkal jobban megfelel a hagyományos nézetnek, mint annak a teóriának, hogy évszázadokkal később élő „szerkesztők”, vagy összeállítók ismerték mindezeket a részleteket (amelyek addigra nagyrészt elvesztek), és kitűnően beillesztették azokat.

B) A forrás-elmélet

1753-ban Jean Astruc, egy francia orvos azzal az elmélettel állt elő, hogy Mózes a Mózes 1. könyvét két forrásból állította össze. Azok az igehelyek, ahol Istenre a *Jahveh* nevet használta, az egyik forrásból származnak – írta – azok pedig, ahol az *Elohim* szerepel, egy másikból. Ezeket a feltételezett forrásokat „J”-vel, illetve „E”-vel jelölte.

Később liberális kutatók tovább fejlesztették az elméletet, végül minden feltételezett forrásukat Mózesnél sokkal későbbre helyezték. Más javasolt dokumentumok voltak a „D” („Deuteronomikus”) és a „P” (Papi”). A Mózes öt könyvét úgy tekintették, mint egy különböző forrásokból származó mozaik-szerű művet, amelyet a Kr. e.-i kilencedik és hatodik század között állítottak össze. Általánosságban az elmélet úgy lett ismeretes, mint a „JEDP elmélet”.

Ezt a hipotézist a tizenkilencedik századi kutatók számára több dolog tette vonzóvá. Mindenekelőtt jól illett Darwin evolúciós elméletéhez, amelyet sok más területen is alkalmaztak, nemcsak a biológiában. Aztán az akkori, a természetfeletti létezését tagadó szellemiség gyönyörűségét lelte abban, hogy megpróbálja a Bibliát csupán emberi szintre süllyeszteni. Harmadszor pedig a humanista irányzatok, amelyek az isteni kinyilatkoztatást emberi erőfeszítésekkel helyettesítették, összeillettek ezzel az elmélettel.

1878-ban Julius Wellhausen a dokumentum-hipotézist jól sikerült és megtévesztően valószínűnek tűnő módszerrel népszerűsítette.

Ebben a rövid bevezetésben csak néhányat említhetünk az elmélet ellen szóló fő érvekből.⁵

Az elmélettel kapcsolatos súlyos problémák közül a következőket említjük:

1. A kéziratos bizonyíték hiánya

Nincsen kéziratos bizonyíték, hogy bármiféle szerkesztési munka történt volna valaha, ahogyan a „JEDP” elmélet állítja.

2. Ellentmondó és szubjektív felosztás

Ezek a kutatók a Mózes öt könyvét teljesen különböző módon osztják töredékekre, amely feltárja a szélsőséges, személyes szempontokat, és az elméletre vonatkozó konkrét tárgyi bizonyítékok hiányát.

3. Régészet

A régészet inkább azt támasztotta alá, hogy a Mózes öt könyvének írása, szokásai, vallásos ismerete stb. nagyon ősi jellegűek, és határozottan nem támasztotta alá a sokkal későbbi időszakban történő összeállítás Wellhausen által javasolt elméletét.

4. Nyelvtudomány

A Mózes öt könyvében található „későinek” feltételezett nyelvi formák és személynévek megtalálhatók voltak olyan forrásokban, amelyek jóval korábbiak Mózes

idejénél. Egy példa erre a földből nemrégiben kiasott „Eblai agyagtáblák”, amelyek sok olyan nevet tartalmaznak, amelyek a Mózes öt könyvében is szerepelnek.

5. A Mózes öt könyvének egysége

Szerkesztési szempontból a Mózes öt könyve nagyon jól összeillik, és olyan egységet és összetartozást mutat, amelyet igen nehéz összeegyeztetni ezeknek a könyveknek állítólagos evolúciós, „olló és ragasztó” használatát feltételező eredetével.

6. Szellemi csőd

Végül szellemi szempontból a forrás-elméletek, még ahogyan a régészet és más hasonló elméletek alapján módosították is őket, nem méltóak azokhoz a nagy és gyönyörű igazságokhoz, amelyeket ezek a könyvek tükröznek. Ha ezek az elméletek igazak lennének, akkor a Mózes öt könyve Dr. Unger szavai szerint „hiteltelen, történelmietlen, megbízhatatlan emberi alkotás, nem pedig Isten munkája”⁶ lenne.

V. A Mózes öt könyvének keletkezési ideje

A Mózes öt könyvének tartalma visszavisz bennünket a teremtéshez, de a tényleges leírás természetesen évezredekkel később történt. Nyilvánvaló, hogy a megírás időpontja, amely mellett döntünk, függ attól, hogy *ki* írta.

A liberális kutatók a munka elméletben felállított szakaszaira nagyon különböző dátumokat adnak meg: Az úgynevezett „J dokumentumot” körülbelül Kr. e. 850-re keltezik; az „E dokumentumot” körülbelül Kr. e. 750-re; a „D dokumentumot” körülbelül Kr. e. 621-re;⁷ a „P dokumentumot” pedig körülbelül Kr. e. 500-ra.

A konzervatív kutatók a Mózes 5 könyvét körülbelül a kivonulás idejére keltezik, amely Kr. e. a tizenötödik században történt. Némelyek erre az eseményre mintegy másfél évszázaddal későbbi időpontot adnak meg.

Feltehetően a leghelyesebb időpont, amely minden bibliai adatnak megfelel, valamikor Kr. e. 1450–1410 között van. Részletesebben lásd a ÓszK-ban az egyes könyveknél.

VI. Befejezés

A Mózes öt könyvéhez írt bevezetésünket a legkiválóbb kanadai ÓSZ-kutató szavaival fejezzük be:

A Mózes öt könyve homogén alkotás öt kötetben, és nem valamilyen különálló és talán csak lazán kapcsolódó művek együttese. Egy

általánosan elfogadott történelmi háttérrel szemben leírja, hogy Isten hogyan jelentette ki magát embereknek, és kiválasztotta az izraelitákat különleges szolgálatra és bizonyoságtételre a világban, valamint az emberi történelemben. Ennek az irodalmi gyűjteménynek a megformálásában Mózes szerepe kiemelkedőnek tűnik, és jó oka van annak, hogy igen megtisztelő helyet kapott az izraelita nemzeti lét elbeszélő irodalmának növekedésében, és mind a zsidók, mind a keresztyének úgy tisztelték, mint az ősi Törvény nagy közvetítőjét.⁸

JEGYZETEK

- ¹ A *teuchos* szó eredetileg egyfajta eszközt vagy szerszámot jelentett, majd egy olyan anyagnak a tekercsét, amelyre írni lehet.
- ² W. H. Thomas Griffith, *The Pentateuch* (Mózes öt könyve), 25. old.
- ³ Merrill F. Unger, *Unger's Bible handbook* (Unger bibliai kézikönyve), 35. old.
- ⁴ Spinoza, a zsidó filozófus ugyancsak Ezsd-rást tekinti szerzőnek.
- ⁵ Egyfajta keresztyén megközelítés található R. K. Harrison-nál: *Introduction to the Old Testament* [Bevezetés az Ószövetséghez] (Grand Rapids: WM. B. Eerdmans Publishing Co., 1966). A zsidó amerikai regényíró, Hermann Wouk az elméletet a következő

művében fejti ki: *This Is My God* [Én Istennem] (Garden City, NY: Doubleday & Co., 1959). Magyar kiadás: Chabad Lubavits Zsidó Nevelési és Oktatási Alapítvány, Budapest, 1993.

- ⁶ Unger, *Handbook* (Kézikönyv), 35. o.
- ⁷ Sok liberális kutató állít egy ilyen speciális dátumot abból a téves hiedelemből kiindulva, hogy Jósias alkalmas módon „megtalálta” (megszerkesztette) azt, amit most Mózes 5. könyvének nevezünk, abból a célból, hogy előtérbe helyezze a központi szentélyt fővárosában, Jeruzsálemben.
- ⁸ Harrison, *Introduction* (Bevezetés), 541. old.

MÓZES 1. KÖNYVE

Genezis

„A Biblia első könyve több okból is egyike a Szentírás legérdekesebb és leginkább magával ragadó részeinek. Helye a Kánonban, a Biblia többi részével való kapcsolata, tartalmának változatos és meglepő jellege együttesen teszi a Szentírás egyik legkiemelkedőbb könyvévé. Igazi szellemi oka van tehát, hogy Isten népe minden korban szeme előtt tartotta, és nagyon komoly figyelmet szentelt ennek a könyvnek.”

W. H. Griffith Thomas

BEVEZETÉS

I. Egyedülálló helyzete a Kánonban

A Genezis (a „kezdet” görögül), amelyet a zsidók *Bereshith*-nek neveznek (héberül azt jelenti, hogy „Kezdetben”), jó elnevezés. Ez az érdekes könyv adja meg a teremtésről az egyetlen igaz beszámolót annak a Valakinek elmondása alapján, Aki ott volt – Ő a Teremtő!

Az Ő szolgáján, Mózesen keresztül a Szent Szellem nyomon követi a férfinek, nőnek, házasságnak, a családnak, bűnnek, áldozatoknak, városoknak, kereskedelemnek, földművelésnek, zenének, istenimádatnak, nyelveknek, valamint a világ embercsoportjainak és nemzetjeinek eredetét. Mindezt az első tizenegy fejezetben.

Aztán a 12–50. fejezetben látjuk Izráelnek, Isten „kísérleti nemzetének” eredetét, amellyel az volt a célja, hogy a világ minden népének szellemi mikrokozmosza legyen. A pátriárkáknak, Ábrahámnak, Izsáknak, Jákóbnak, valamint tizenkét fiának élete – különösen pedig az istenfélő József, megszámlálhatatlan milliókat ragadott magával, fiatal gyermekektől kezdve magasan képzett ŐSZ-kutatókig.

A Mózes 1. könyvének alapos megértése szükséges a Biblia többi hatvanöt könyvének megértéséhez is. Hiszen mindegyik könyv a Genezis gyönyörűen felépített irodalmi alapjára épít.

II. Szerzőség

Mi elfogadjuk az ősi zsidó és keresztyén tanítást, hogy a Mózes 1. könyvét Mózes, Isten embere és Izráel törvényadója írta és állította össze. Mivel a Mózes 1. könyvében szereplő valamennyi esemény Mózes születése előtt történt, gyakorlatilag biztos, hogy Mózes ősi dokumentumokat használt fel, és talán szájhagyomány útján terjedő elbeszéléseket a Szent Szellem vezetése szerint. Lásd a *Bevezetés Mózes öt könyvéhez* c. részt, ahol Mózes szerzőségét tárgyaljuk.

III. Keletkezés ideje

A legkonzervatívabb kutatók a Mózes 1. könyvének keletkezését általában Kr. e. 1445-re teszik. Tehát a Mózes 1. könyve feltehetően e dátum és Mózes körülbelül negyven évvel későbbi halála között íródott. Természetesen az is lehetséges, hogy a Mózes öt könyvének ez az egy könyve a kivonulás előtt íródott, mivel a Mózes 1. könyvében szereplő minden történés megelőzte ezt a nagy eseményt.

További részletekért lásd a *Bevezetés Mózes öt könyvéhez* c. részt.

IV. Történeti háttér és témák

Azokat kivéve, akik szélsőséges módon elfogultak a Bibliával, a judaizmussal, vagy a keresztyénséggel szemben, szinte mindenki egyetért abban, hogy a Mózes 1. könyve

magával ragadó beszámoló a nagyon régi időkről, és nagyon szép elbeszéléseket tartalmaz, mint például József története.

De tulajdonképpen mi a *háttere* a Biblia eme első könyvének? Röviden, *mi ez?*

Azok, akik tagadják a személyes Istent, hajlamosak a Mózes 1. könyvét *mítoszok* gyűjteményeként kezelni, amelyet a pogány mezopotámiai mítoszokból alakítottak ki, és „megtisztították” a legrosszabb politeista (többisten-hívő) elemtől a monotheista (egyisten-hívő) héber tanítás számára.

Mások, akik nem ennyire szkeptikusak, úgy látják Mózes 1. könyvét, mint *ságáknak* vagy *legendáknak* gyűjteményét, amelynek van bizonyos történeti értéke.

Megint mások úgy látják a történeteket, mint a természetben és kultúrában található dolgok eredetének magyarázatait (ezeket *etiológiáknak* nevezik). *Vannak* etiológiák az ÓSZ-ben, különösen ebben a kezdetekről szóló könyvben (pl. a bűn, a szívárvány, a héber nép eredete), de ez semmiképpen sem fosztja meg a magyarázatokat történelmi jelentőségüktől.

A Mózes 1. könyve *történelem*. Minden történelemhez hasonlóan értelmező jellegű. Ez *teológiai* történelem, vagyis a tényeket az isteni terv keretében mondja el. Helyesen mondták, hogy „a történelem az Ő története”.

Noha Mózes 1. könyve a „törvény” első könyve, nagyon kevés *jogi* anyag van benne. Annyiban „Törvény” (Tóra, héberül utasítás), hogy alapot ad a Mózes 2. könyvétől Mózes 5. könyvéig terjedő szakaszhoz és Isten Mózesen keresztül megvalósuló törvény-adásához. Valójában ez minden bibliai történet alapja – igazából magáé a történelemé.

Az áldás és átok kettős *témája* gondosan bele van szöve a Mózes 1. könyve egész szerkezetébe, és valójában Isten teljes Igéjébe. Az engedelmisség bőséges áldással jár, az engedetlenség pedig az ellenkezőjével.

A nagy *átkok* a következők: a bűnbetés, az özönvíz, és a nyelvek összezavarása Babelnél.

A nagy *áldások* a következők: a Megváltó ígérete, a maradék megmenekülése az özönvízen keresztül, és egy külön nemzetnek, Izráelnek kiválasztása arra, hogy Isten kegyelmének csatornája legyen.

Ha a Mózes 1. könyve tényszerű történelem, hogyan tudhatta Mózes az egész ősi nemzetség-táblázatokat, beszélgetéseket, eseményeket, és ezeknek az eseményeknek a helyes értelmezését?

Először is, mondjuk ki, hogy a régészet a Mózes 1. könyvének beszámolóit sok területen alátámasztotta (nem „bizonyította”, hanem megerősítette és bemutatta), különösen, ami a pátriárkákat és azok szokásait illeti.

Néhány tizenkilencedik századi liberális, mint például Hartmann¹, azt tanította, hogy Mózes nem írhatta a Mózes 1. könyvét, mert az írást még nem találták fel! Nos, most már tudjuk, hogy Mózes írhatott több ősi írásrendszer valamelyikével, minthogy kitanulta Egyiptom minden tudományát.

Mózes kétségtelenül felhasználta a Józseftől származó beszámolókat, valamint agyagtáblákat, pergamenbőröket, továbbá szóbeli beszámolókat, melyeket Ábrahám és leszármazottai az ősi Mezopotámiából vittek magukkal. Ezek magukba foglalhatták a nemzetség-táblázatokat, azokat a fő szakaszokat, melyek úgy ismeretesek, mint „az Ádám leszármazottai” stb.

A végső elemzésben ez még nem elegendő. Isten Szent Szelleme ihlette Mózeset, hogy pontosan azokat az anyagokat válassza ki, melyek igazak, és a többit hagyja figyelmen kívül. Valószínűleg közvetlen kijelentés útján látta el őt a beszélgetések részleteivel és egyéb dolgokkal is.

Ez végül is *hit* dolga. Isten vagy képes ilyen munkát véghezvinni szolgáin keresztül, vagy nem. Minden nemzedék hívő emberei az ősrégi időktől máig rátették pecsétjüket arra, hogy az Isten igaz.

A régészet segítségünkre lehet abban, hogy rekonstruáljuk a pátriárkák kultúráját, hogy a bibliai beszámolókat elevebbé tegyük,² de csak a Szent Szellem világosíthatja meg a Mózes 1. könyve igazságát szívünkben és a mindennapokban.

Ahogy az *Ószövetségi Kommentár* szerint olvassuk Mózes 1. könyvét – vagy

bármelyik ÓSZ-i könyvet – *magának a Szent Igének* Szellem általi megvilágítására kell bízunk magunkat, hogy valóban hasznunkra legyenek a magyarázatok. Az igazi kommentár nem valamilyen független eszköz, hanem egy nyíl, amely rámutat arra, hogy „így szól az Úr”.

VÁZLAT

I. A FÖLD LEGKORÁBBI IDŐSZAKA

(1–11. fejt.)

A) A teremtés (1–2. fejt.)

B) A kísértés és az elbukás (3. fejt.)

C) Káin és Ábel (4. fejt.)

D) Sét és leszármazottai (5. fejt.)

E) A bűn eláradása és az özönvíz (6–8. fejt.)

F) Nóé az özönvíz után (9. fejt.)

G) A nemzetek leszármazási táblázata (10. fejt.)

H) A Babel tornya (11. fejt.)

II. IZRAÉL PÁTRIÁRKÁI (12–50. fejt.)

A) Ábrahám (12,1–25,1)

1. Ábrahám elhívása (12,1-9)

2. Egyiptomba és vissza (12,10–13,4)

3. Tapasztalatok Lóttal és Melkisédekkel (13,5–14,24)

4. Ábrahám megígért örököse (15. fejt.)

5. Izmáel, a hús(test) fia (16–17. fejt.)

6. Sodoma és Gomora (18–19. fejt.)

7. Ábrahám és Abimélek (20. fejt.)

8. Izsák, az ígélet fia (21. fejt.)

9. Izsák feláldozása (22. fejt.)

10. A családi temetkezési hely (23. fejt.)

11. Menyasszony Izsák számára (24. fejt.)

12. Ábrahám leszármazottai (25,1-18)

B) Izsák (25,19–26,35)

1. Izsák családja (25,19-34)

2. Izsák és Abimélek (26. fejt.)

C) Jákób (27,1–36,43)

1. Jákób becsapja Ézsaut (27. fejt.)

2. Jákób Háránba menekül (28. fejt.)

3. Jákób, feleségei és utódai (29,1–30,24)

4. Jákób túljár Lábán eszén (30,25-43)

5. Jákób visszatér Kánaánba (31. fejt.)

6. Jákób és Ézsau kibékül (32–33. fejt.)

7. Bűnök Sikemnél (34. fejt.)

8. Visszatérés Bételbe (35. fejt.)

9. Jákób testvérének, Ézsauanak leszármazottai (36. fejt.)

D) József (37,1–50,26)

1. Józsefet eladják rabszolgának (37. fejt.)

2. Júda és Támár (38. fejt.)

3. József megkísértése és győzelme (39. fejt.)

4. József megfejt a főpohárnok és fősütőmester álmát (40. fejt.)

5. József megfejt a fáraó álmait (41. fejt.)

6. József testvérei Egyiptomban (42–44. fejt.)

7. József leleplezi magát testvérei előtt (45. fejt.)

8. József újra együtt lesz családjával (46. fejt.)

9. József családja Egyiptomban (47. fejt.)

10. Jákób megáldja József fiait (48. fejt.)

11. Jákób próféciája fiaival kapcsolatban (49. fejt.)

12. Jákób, majd József halála Egyiptomban (50. fejt.)

KOMMENTÁR

I. A Föld legkorábbi időszakai (1–11. fejt.)

A) A teremtés (1–2. fejt.)

1,1 „Kezdetben teremtette Isten...”

A Bibliának ez az első három szava képezi a hit alapját. Higgyük el ezeket a szavakat, és hinni tudunk mindent, ami a Bibliában ezután következik. A Mózes 1. könyve jelenti az egyetlen hiteles beszámolót a teremtésről, amely mértékadó minden kor embere számára, de örökre kimeríthetetlen marad. Az isteni feljegyzés feltételezi Isten létét, és nem annak bizonyítására törekszik. A Biblia különleges elnevezést használ azokra, akik úgy döntenek, hogy tagadják Isten létezésének tényét. Ez pedig a *bolond* (Zsolt 14,1 és 53,1). Ugyanúgy, ahogyan a Biblia Istennel kezdődik, az életünkben is Ő legyen az első.

1,2 A Mózes 1. könyve teremtésről szóló beszámolójának több konzervatív magyarázata szerint ez tulajdonképpen teremtés-rekonstrukció, vagyis az 1. és 2. vers között nagy katasztrófa történt, talán a Sántán bukása (lásd: Ez 28,11-19)³. Ez okozta, hogy Isten eredeti, tökéletes teremtése **kietlen és pusztá** (*tôhu wâwôhu*) lett. Minthogy Isten nem kietlennek *teremtette* a földet (lásd: Ézs 45,18), csak egy hatalmas katasztrófával magyarázható a 2. versben leírt kaotikus állapot. Ennek a szempontnak a támogatói azt hangsúlyozzák, hogy az a szó, amit úgy fordítottak, hogy **volt** (*hâyethâ*), úgy is fordítható, hogy „lett”, vagy „valamilyenné vált”.⁴ Eszerint a föld „kietlen és pusztá” lett, vagy „kietlenné és pusztává vált”.

Isten Lelke lebegett a vizek fölött, mielőtt a nagy teremtő és helyreállító munka elkezdődne. A további versek leírják a teremtés és helyreállítás hat napját, amely előkészítette a földet, hogy az ember számára alkalmas lakóhelyé váljon.

1,3-5 Az **első napon Isten** parancsolt a **fénynek**, hogy **ragyogjon** elő a sötétségből, majd létrehozta a **nappal** és **éjszaka** váltakozását. Ezt a dolgot nem szabad összekeverni a nap, hold és csillagok létrehozásával, ami a negyedik napon történt. A 2Kor 4,6-ban Pál apostol párhuzamot von a fénynek a sötétségtől való eredeti elválasztása, valamint a bűnös megtérése között.

1,6-8 Úgy tűnik, hogy a **második napot** megelőzően a földet vastag vízréteg borította, esetleg sűrű vízpára formájában. A **második napon** Isten ezt a réteget feloszlatta. Egy része továbbra is a földet borította víz formájában, más része felhőket alkotott, köztük légköri rétegekkel (**boltozat** vagy „égbolt”). **Elnevezte Isten a boltozatot égnek** – azaz a térnek közvetlenül a föld feletti részét (nem a csillagos égről van szó, sem pedig a harmadik égről, ahol Isten lakik). A 20. vers teszi világossá, hogy az ég itt az a rész, ahol a madarak repülnek.

1,9-13 **Ezután Isten** elvégezte, hogy a **szárazföld előtűnjön a vizekből**, amelyek a bolygó felszínét borították. Így született meg a **föld** és a **tengerek**. A **harmadik napon** azt végezte, hogy növényzet, és mindenféle fa nőjön a földön.

1,14-19 Csak a **negyedik napon** történt, hogy az Úr elhelyezte a napot, holdat és a **csillagokat az égen**, mint világítótesteket és a naptár létrehozásának eszközeit.

1,20-23 Az **ötödik napon** gondoskodott róla, hogy a **vizek** benépesedjenek halakkal, a föld pedig benépesedjen madarakkal és rovarokkal. A **madárnak** fordított szó azt jelenti, hogy „repdeső”, ami így magában foglalja a denevéreket, és valószínűleg a repülő rovarokat is.

1,24-25 A **hatodik napon** Isten először az állatokat és csúszómászókat teremtette meg. A fajfenntartás törvénye ismételten ki van adva a következő szavakban: **különbé fajta** (a Károli fordításban: „nemök szerint”). A biológiai élet „fajain” belül jelentős változatosság van, de nincsen átmenet egyik fajtából a másikba.

1,26-28 Isten munkájának koronája volt az **ember** megteremtése **saját képmására és hasonlatosságára**. Ez azt jelenti, hogy az ember Isten képviselőjeként került a földre, mint aki bizonyos értelemben hasonlít Istenre. Ahogyan Isten háromság (Atya, Fiú és Szent Szellem), úgy az ember is három részből álló lény (szellem, lélek és test). Istenhez hasonlóan az embernek van értelme, erkölcsi természete, kommunikációs képessége, valamint egy ösztönt meghaladó érzelmi természete. Itt nem a fizikai hasonlóság gondolatával találkozunk. Az állatokkal ellentétben az ember imádásra, világos közlésre képes és alkotó lény.

A 26. vers legalábbis lehetővé teszi a Szentháromság létét, vagy talán utal is rá: Akkor ezt mondta [egy-egy számú ige a héberben] **Isten [Elohim, többes szám], „Alkossunk [többes szám] embert a képmásunkra...”**

A Biblia úgy írja le a nemek eredetét, mint Isten teremtő cselekvését. Az evolúció sohasem volt képes megmagyarázni, hogyan keletkeztek a nemek. Az emberiségnek megparancsolta Isten, hogy **szaporodjon és sokasodjon**.

Isten meghatalmazást adott az embernek, hogy **hódítsa meg** a teremtést és **uralkodjon felette** – hogy használja, de ne kihasználja. A földi környezet modern válságát az ember kapzsisága, önzése és gondatlansága okozza.

1,29-30 Ezekből a versekből világos, hogy az állatok eredetileg növényevők voltak, az ember pedig vegetáriánus volt. Ez az özönvíz után változott meg (lásd 9,1-7).

A teremtés hat napja szó szerint 24 órás nap volt-e, vagy ezek geológiai korszakok voltak? Vagy ezek annak a „drámai látomásnak” a napjai voltak, amelyek folyamán a teremtés története *kijelentetett* Mózes számára? Nincs tudományos bizonyíték, amely valaha megcáfolta volna azt az elgondolást, hogy ezek szó szerinti napok. Az a kifejezés, hogy „este és reggel”, 24 órás napokra utal. Bárhol találko-

zunk ezekkel a szavakkal az ÓSZ-ben, mindenütt normális napokat jelentenek. Ádám átélte a hetedik napot és a 930. életévében, halt meg, úgyhogy a hetedik nap nem lehetett egy geológiai korszak. Ahol a „nap” szó egy számmal együtt szerepel az ÓSZ-ben („első nap” stb.), az szó szerinti napot jelent. Amikor Isten megparancsolta Izráelnek, hogy pihenjen a szombati napon, a parancsot arra a tényre alapozta, hogy ő is pihent a hetedik napon, hatnapi munka után (2Móz 20,8-11). A következetes értelmezés a „nap” szónak itt ugyanazt a jelentését követeli meg.

Nehézséget jelent azonban, hogy a csillagászati értelemben vett nap, melynek kezdetét és végét a Naphoz mint égitesthez kötjük, ahogy tudjuk, nem vehette kezdetét a negyedik nap előtt (14-19. v.).

Az ég és föld teremtésének időpontjáról nem beszél a Biblia. Az ember teremtése ugyancsak keltezetlen. Azonban meg vannak adva nemzetségtáblázatok, és még ha a nemzetségtáblázatokban esetlegesen hézagok is lehetnek, az ember nem lehetett a földön évmilliók óta, ahogyan az evolucionisták állítják.

A Jn 1,14-ből, Kol 1,16-ből és Zsid 1,2-ből megtudjuk, hogy az Úr Jézus volt a teremtésben az aktív Cselekvő. Teremtésének kimeríthetetlen csodáiért szüntelen imádatra méltó.

1,31 A teremtés hatodik napján **látta Isten, hogy minden, amit alkotott, igen jó**.

2,1-3 Isten **megpihent a hetedik napon**, teremtő munkája után. Ez nem olyan megpihenés volt, amely a fáradságból származik, hanem az elégedettségnek és a jól végzett munka befejezésének nyugalma. Bár Isten ekkor nem parancsolta meg az embernek, hogy tartsa meg a szombatot, azt az elvet megtanította, hogy hét nappól egy a nyugalomé.

2,4-6 Az **Úr Isten** (Jahveh [*Yahveh*] *Elohim*) név a 4. versben tűnik fel először, de csak az ember megteremtése után (1,27). Isten Elohimként a Teremtő. Az emberrel,

Jahvehként van szövetségben. Bizonyos bibliakritikusok ezt félreértelmezve arra a következtetésre jutottak, hogy Istennek ezek a különböző nevei csak úgy magyarázhatók, hogy mások a szerzők.

Ez a történet (4. v.) az 1. fejezetben leírt kezdetekre vonatkozik. Az 5. vers, amely azt mondja, hogy „**még semmiféle mezei fű nem volt a földön, és semmiféle mezei növény nem hajtott ki**”, azokat az állapotokat írja le, amelyek az 1,10-ben a földön uralkodtak, amikor megjelent a szárazföld, de növények még nem voltak. A **földet** valamilyen pára nedvesítette meg, nem eső.

2,7 Most adja meg az ember teremtésének teljesebb beszámolóját. Isten megformálta testét a föld porából, de csak akkor lett élő lényé, amikor Isten leheletéből részesült. Ádám („vörös” vagy „talaj”) a vörös földről kapta nevét, amelyből Isten megformálta.

2,8-14 A **kert**, amelyet **Isten ültetett Édenben**, keleti irányban volt, vagyis a bibliai irányok hivatkozási pontjától, Palesztinától keletre. Ez Mezopotámia körzetében helyezkedett el, közel a **Hiddikel** (Tigris) és **Eufrátesz** folyókhoz. A **jó és a rossz tudásának fája** próbára tette az ember engedelmességét. A gyümölcsöt csak azért volt káros elfogyasztani, mert Isten azt mondta. Az a gyümölcs különféle formákban *még ma is velünk* van.

2,15-23 A parancs megszegésének büntetése halál volt (17. v.) – azonnali szellemi halál és fokozatosan bekövetkező fizikai halál. Az állatok és madarak megnevezése közben Ádám feltehetően észrevette, hogy hímek és nőtények voltak. Mindegyiknek volt társa, amely hasonló volt hozzá, és mégis különbözött tőle. Ez készítette fel Ádámot egy **segítőtárs megjelenésére**, aki hozzá **hasonló lesz**. Menyasszonya **az ő egyik oldalbordájából** teremtett, amíg ő **aludt**. Krisztus is így nyerte oldalából a Menyasszonyát, miközben életének vérét ontotta kimondhatatlan haláltusában. A **nőt** nem Ádám fejéből vette ki Isten, hogy az

uralkodjon felette, sem lábából, hogy ő táposson rajta, hanem karjai alól, hogy védelmezze, és szíve közeléből, hogy szeresse.

Isten a bűn belépése előtt adott a férfinak vezető szerepet. Pál ezt a tényt a teremtés sorrendje (a férfi teremtett elsőként) és a teremtés célja (a nő a férfiert teremtett) alapján bizonyítja (1Kor 11,8-9). Noha Éva vétkezett először, az Ige mégis Ádámnak, a főnek tulajdonítja, hogy a bűn bejött a világba. Ő volt a fő, és ezért övé volt a felelősség.

A 19. vers világosabb az angol régmúlt időalakkal⁵: „**Az Úr Isten már formált... mindenféle vadállatot**”, vagyis, mielőtt az embert megalkotta.

2,24 A 24. vers szavaival Isten a monogám házasságot alapította meg. Minden isteni intézkedéshez hasonlóan ez az ember javára volt, és nem lehet büntetlenül megszegni. A házassági kötelék azt a közösséget illusztrálja, ami Krisztus és a Gyülekezet között van (Ef 5,22-32).

2,25 Noha Ádám és Éva az Édenkertben öltözet nélkül élt, **nem szégyellték magukat**.

B) A kísértés és elbukás (3. fej.)

3,1-6 A **kígyóról**, amely megjelent Évának, később kiderül, hogy nem más, mint maga a Sátán (lásd: Jel 12,9). Azok, akik arra töreksenek, hogy „demitologizálják” a Bibliát, úgy gondolják, hogy ez az elbukásról szóló beszámoló allegorikus, és nem szó szerinti. A beszélő kígyóra hivatkoznak, mint bizonyítékra. Lehet-e az Évát megcsaló kígyó történetét ténylegesnek elfogadni? Pál apostol így gondolta (2Kor 11,3). És János apostol is (Jel 12,9; 20,2). A Szentírásban nem ez az egyetlen eset, hogy beszélő állatról olvashatunk. Isten hangot adott Bá-lám szamarának, hogy megakadályozza a próféta ostobaságát (4Móz 22), és Péter apostol ezt szó szerint fogadta el (2Pt 2,16). Ezt a három apostolt a Szent Szellem ihlette, hogy úgy írjanak, ahogyan azt tették. Így, ha elutasítjuk a bűnbeesésről szóló fel-

jegyzés szószerinti értelmezését, akkor a Szentírás ihletettségét utasítjuk el. Vannak a Bibliában allegóriák, de ez nem az.

Figyeljük meg a lépéseket, ahogyan az emberi faj bűnbe süllyedt. Először a Sátán burkoltan kétséget támaszt Isten szavával szemben: **„Csakugyan azt mondta Isten?”** Hamis színben tünteti fel Istent, mintha Ádámot és Évát **minden fáról való evéstől** eltiltotta volna. Ezt követően Éva azt mondta, hogy **nem ehetik**, még csak nem is **érinthetik „annak a fának a gyümölcsét, amely a kert közepén van.”** De Isten semmit sem mondott a fa *érintéséről*. A Sátán határozottan ellentmondott Istennek azok elkerülhetetlen ítéletét tekintve, akik engedetlenek, úgy, ahogyan követői még mindig tagadják a pokol és az örök büntetés tényét. A Sátán hamis képet mutatott Istenről, mintha arra törekedne, hogy megfossa Ádámot és Évát valamitől, ami javukra lehetne. Éva engedett a hármaskísértésnek: a hús(test) kívánságának (**jó volna enni**), a szemek kívánságának (csábítja a szemet), és az élet kérdésének (kívánatos **is az a fa, mert okossá tesz**). Így Ádámtól, az ő fejétől függetlenül cselekedett. A tanácsát kellett volna kérnie ahelyett, hogy tekintélyét bitorolja. Azokban a szavakban, hogy „szakított a **gyümölcséből, evett**”, benne van a magyarázata minden betegségnek, fájdalomnak, szenvedésnek, félelemnek, véteknek és halálnak, amely az emberi fajt azóta sújtotta. Ezt mondta valaki: „A föld pusztulása, és sírok milliárdjai bizonyítják, hogy Isten igaz, a Sátán pedig hazug.” Éva megcsalott (1Tim 2,14), de Ádám szándékosan cselekedett, és tudatosan lázadt Isten ellen.

A világi humanizmus ma is visszhangozza a Sátán hazugságát: „Olyanok lesztek, mint az Isten”.

3,7-13 A bűn első eredménye a szégyenérzet és a félelem volt. A **fügefafa levelek** ágyékkötője az embernek arról a kísérletről beszél, hogy a jócselekedetek vértelen vállalása által mentse meg magát. Amikor Is-

ten elszámolásra hív, a bűnösök mentegetőznek. Ádám ezt mondta: „Az asszony, akit mellém adtál...”, mintha Istent vádolná (lásd: Péld 19,3). Éva ezt mondta: „A kígyó...” (13. v.).

Isten, szeretetében és irgalmában kereste elbukott teremtményeit azzal a kérdéssel: „Hol vagy?” Ez a kérdés két dolgot bizonyított – hogy az ember elveszett, és hogy Isten eljött megkeresni. Ez bizonyította az ember bűnét és Isten irgalmát.⁶ Isten teszi meg a kezdő lépést az üdvözítés felé, bemutatva szeretetét – amivel kapcsolatban a Sátán felkeltette Éva kételkedését.

3,14 **Úristen** megátkozta a **kígyót** lealacsonyodással, gyalázzal és vereséggel. Az a tény, hogy a kígyó **átkozottabb minden állatnál**, vagy **minden mezei vadnál**, azt sugallja, hogy itt már nem annyira a Sátánról, mint inkább a csúszómászókról van szó.

3,15 De a 15. vers visszatér magára az Ördögre. Ez a vers úgy ismert, mint az ősevangélium (protoevangélium), ami azt jelenti, hogy „Az első evangélium”. Előre vetíti az örök ellenségeskedést a Sátán **és az asszony között** (aki az egész emberiséget képviseli), valamint a Sátán **magva** (követői) **és az asszony Magva** (a Messiás) **között**. Az asszony **Magva** az Ördög **fejére** tapos, halálos sebbel végső vereséget mér rá. Ezt a sebet a Golgotán kapta, amikor az Üdvözítő végső diadalt aratott az Ördög felett. A Sátán viszont **mardosni** fogja a Messiás **sarkát**. A **sarok** sebe itt a szenvedésről és még a fizikai halálról is beszél, de nem végső vereségről. Így Krisztus szenvedett a kereszten, sőt meghalt, de feltámadt a halálból, győzelmet aratott a bűn, a pokol és a Sátán felett. Az a tény, hogy az *asszony* Magvának hívják, szüztől való születésére utalhat. Figyeljük meg Isten jóságát abban, hogy megígéri a Messiást, mielőtt kihirdetné az ítéletet a következő versekben.

3,16-19 A bűn elkerülhetetlen következményekkel jár. **Az asszony** arra ítéltetett, hogy szenvedjen a gyermekszülésben. Alá

lesz rendelve a **férjének**. A férfi ítélete, hogy megélhetését a **földből** szerezze meg, amely **tövissel és bogáncssal van megátkozva**. Ez **fárasztó munkát és verejtéket** jelent számára. Életének végén pedig maga is **viszra fog térni a porba**. Meg kell itt jegyezni, hogy maga a munka *nem* átkozott; ez gyakran inkább áldás. A munkával járó fájdalom, küszködés, kudarcok, verejtékezés, és fáradtság az átok.

3,20-21 **Ádám** hitről tett bizonyosságot, amikor **Évának** nevezte el a feleségét, mert **ő lett az anyja minden élőnek**, mivel eddig még sohasem született gyermek. Ezután Isten **bőrruhát** készített, amihez egy állat halálára volt szükség. Ez az igazság palástjának előképe, amelyet az Isten Bárányának kiontott vérének keresztül biztosított Isten a vétkes bűnös számára, amelyet a hit alapján tett elérhetővé számunkra.

3,22-24 Volt egy csipetnyi igazság a Sátán hazugságában, hogy Éva Istenhez hasonlónak lehet (5. v.). Ádámval együtt azonban keserves tapasztalati úton tanulták meg, hogy különbséget tegyenek **jó és gonosz** között. Ha ezután ettek volna az élet fájáról, örökké éltek volna a bűnnek, pusztulásnak és betegségnek alávetett testben. Így Isten irgalma volt, hogy megakadályozta Édenbe való visszatérésüket. A **kerubok** mennyei teremtmények, akiknek az a feladatuk, hogy „érvényesítsék Isten szentségét a bukott ember öntelt göggyével szemben”⁷.

Ádámnak és Évának döntenie kellett, hogy Isten, vagy a Sátán hazudott-e. Ők úgy döntöttek, hogy Isten hazudott. „Hit nélkül lehetetlen Istennek tetszeni”. Így nekünk hiányzik a hit hőseinek sorából a Zsid 11-ben.

Az édeni ideális környezet nem akadályozza meg a bűn betörését. A kedvező környezet nem jelent megoldást az ember problémáira.

C) Káin és Ábel (4. fejelet)

4,1 **Ismerte Ádám az ő feleségét Évát** (Revideált Károli ford.), olyan értelemben, hogy szexuális kapcsolata volt vele. Amikor **Káin** megszületett, Éva elismerte, hogy ezt a születést csak az Úr tette lehetővé. Amikor **Káinnak** („nyereség”) nevezte, Éva azt gondolhatta, hogy ő adott életet a Megígért Magnak.

4,2-6 **Az idő múlása**, amely a 3a versben van említve, tekintélyes növekedést tesz lehetővé a világ népességében. Biztosan volt idő, amikor Káinnak és Ábelnek a tudomására hozták, hogy a bűnös ember csak helyettes áldozat vére alapján közeledhet a szent Istenhez. Káin megvetette ezt a kijelentést, és gyümölcsök és növények vértelen áldozatával jött. Ábel hitt az isteni határozatban, és megölt állatokat áldozott, így bizonyítva hitét és Isten általi megigazítását (Zsid 11,4). Vitt az **elsősülött bárányokból**, és ezzel azt fejezte ki, hogy az Úr a legjobbat érdemli. Ábel áldozata előre mutat az Isten Bárányának helyettes halálára, Aki elveszi a világ bűnét.

4,7 Mivel Káin féltékeny haragja már a gyilkosság csírája volt, Isten szerető szóval figyelmeztette. A 7. verset többféle módon lehet érteni:

1. **„Ha jól cselekszel** [bűnbánattal], képes leszel, hogy újra feltekints, haragtól és büntől szabadon. **Ha nem jól cselekszel** [és tovább gyűlöled Ábelt], a bűn ott kuporog az ajtódnál, készen arra, hogy tönkretessen. A bűn **vágyakozik utánad**, hogy elbuktsasson, de te **uralkodj rajta**” [vagyis, ha jól cselekszel].

2. **„Ha jól cselekszel** (vagy, ahogyan a Szeptuaginta írja: „Ha helyesen áldozol”) nem fognak-e elfogadni?” A jól-cselekvés az áldozásra utal. Ábel jól cselekedett, amikor a megfelelő áldozat mögé rejtőzött. Káin rosszul cselekedett, amikor vér nélküli áldozatot vitt, és minden ezutáni viselkedése csak ennek a hamis imádatnak⁸ a jogos következménye volt.

3. Az RSV (angol Revideált Szabványos Változat) ezt mondja: „Ha jól cselekszel, nem leszel-e elfogadott? És ha nem jól cselekszel, a bűn az ajtónál kuporog; rád vágyik, de neked le kell győznöd.”

4. F. V. Grant ezt mondja *Numerikus Bibliájában*: „Ha nem jól cselekszel, bűnázoztat kuporog vagy fekszik az ajtódnál”⁹. Más szóval, van megoldás, ha szüksége van rá.

4,8-12 Káin féltékeny haragja hamarosan gonosz cselekedetbe fordult, **fivérének** meggyilkolásába. Bár Ábel meghalt, mégis tanúskodik nekünk arról, hogy a hit élete az az élet, amely számít (Zsid 11,4). Amikor az Úr szerető kérdésére megbánást nem tanúsító, pökhendi választ kapott, ítéletet hirdetett Káin felett – nem lesz többé képes megélni a földből, hanem kóborolni fog a pusztában, mint egy **bujdosó**.

4,13-16 Káin nyöszörgő panaszkodása elárulja, hogy nem bűnei, hanem annak következményei miatt kesereg. De az Úr még akkor is lecsendesítette az életét féltő bujdosót azzal, hogy tett egy védelmet jelentő **jelet Káinra**, és átkot mondott bárkire, aki megöli. **Element Káin az Úr színe elöl**, ami a lehető legszomorúbb elindulás.

4,17-24 Káin a nővérét, vagy más vérrokonát vette feleségül. Mint már említettük, az 1Mózes 4,3 időt hagy egy bizonyos népesség-növekedésre, és az 1Móz 5,4 kifejezetten állítja, hogy Ádámnak fiai és lányai voltak. Akkor a közeli rokonokkal való házasság nem volt tiltott (genetikai kockázata sem volt).

A 17-24. vers felsorolja Káin leszármazottait, és az első dolgok sorát, amelyek a következők voltak: az első **város**, amelynek **Énók** lett a neve; a poligámia első esete; a szervezett állattenyésztés kezdete; a zene és fémipar kezdete; az első költemény, mely érzésekkel és vérontással kapcsolatos. Ebben a dalban **Lámek** elmondja **feleségeinek**, hogy önvédelemből **megölt... egy fiatalembert**, de mivel nem előre megfontoltan tette, mint amikor Káin meggyil-

kolta testvérét, Lámek sokkal védettebb lesz a megtorlással szemben.

4,25-26 Most szembeötölő nyugalomban jelenik meg **Sét** istenfélő leszármazási vonala. Ezen a vonalon keresztül születik majd meg a Messiás. Amikor **Énós** (jelentése „gyarló” vagy „halandó”) megszületett, az emberek elkezdtek Istenre **az Úr** (Jahveh) **nevét** alkalmazni, vagy talán segítségül hívni Jahveh nevét, amikor közösen imádták Istent.

D) Sét és leszármazottai (5. fej.)

Az 5. fejezetet úgy nevezték, hogy „A halál harangjainak zúgása”, mert gyakran ismétlődik benne a kifejezés, hogy „és meghalt”. Feljegyzi a Messiás leszármazási vonalát Ádámtól Nőé fiáig, Sémig (vö. Lk 3,36-38).

5,1-17 **Ádám Isten hasonlatosságára** teremtetett. **Sét Ádám képére** született. Közben megtörtént az elbukás, és Isten képét az emberben bűn tette tönkre. Az 5. vers feljegyzi annak *fizikai* beteljesedését, amit Isten megmondott a 2,17-ben, hogy meg fog történni; a *szellemi* beteljesülés megtörtént azon a napon, amikor Ádám vétkezett.

5,18-24 Azt az **Énókot** és Lámeket, akik itt vannak említve, nem szabad összekeverni azokkal, akikről a 4. fejezetben van szó. A 18. versben szereplő **Énók** Ádámtól számítva a hetedik (Júd 14), nem a harmadik. **Énók Istennel járt** hit által 300 évig és kedves volt Istennek (Zsid 11,5). Úgy tűnik, hogy fiának születése megszentelő, jótékony hatást gyakorolt életére (22a. v.). Jó dolog az, ha jól indulunk, de még jobb szilárdan végig kitartani. A *jár* ige biztos, előre haladó közösséget rejt magában, és nem csupán alkalmi ismeretséget. **Istennel járni** egy egész élet dolga, nem pedig egy órás teljesítmény. **Énók** felragadtatott a mennybe az özönvíz elöl, ugyanúgy, ahogyan a Gyülekezet is elragadtatik, mielőtt a Nagy Nyomorúság elkezdődik (1Tesz 4,13-18; Jel 3,10).

5,25-32 Metúselah tovább élt, mint bármely más ember (**kilencszázhatvankilenc évig**). Ha – ahogyan Williams mondja – a **Metúselah** név azt jelenti, hogy „küldött legyen”,¹⁰ ez prófécia lehet, mert az özönvíz a halálának évében jött el. Talán Lámek jövődöleése, amikor **Nóét** elnevezte, előretekintett arra a vigasztalásra, amely el fog jönni a világra Nóé nagyobbik fián keresztül, az Úr Jézus Krisztusra. Nóé neve azt jelenti, hogy „nyugalom”. Ahogy teltek az évek, az ember várható élettartama csökkent. A Zsolt 90,10 már úgy említi a hetven évet, mint átlagos, normális életkort.

E) A bűn eláradása és az özönvíz (6-8. fejt.)

6,1-2 A 2. versnek két fő értelmezése van. Az egyik az, hogy az istenfiak angyalok voltak, akik elhagyták saját lakhelyüket (Júd 6) és földi nőkkel házasodtak össze, ami a szexuális kicsapongás egy formája volt, amely nagyon gyűlöletes volt Isten előtt. Azok, akik ezt a szempontot vallják, rámutatnak, hogy „az istenfiak” kifejezés a Jób 1,6-ban és 2,1-ben angyalokat jelent, akiknek lehetőségük van Isten elé járulni. Az angyalokra az „istenfiak” meghatározás gyakran használt sémita kifejezés is. A Júd 6-7-ben lévő igehely azt sugallja, hogy az angyalok, akik elhagyták saját lakóhelyüket, paráznaság bűnében voltak. Figyeljük meg a 7. vers elején, közvetlenül a bukott angyalok leírása után a következő szavakat: „Ugyanígy Sodoma és Gomora”.

Ez ellen a nézet ellen a fő ellenvetés az, hogy angyalok nem szexuális úton szaporodnak, már amennyire tudjuk. A Mt 22,30 használható bizonyítékként, hogy Jézus azt tanította, hogy az angyalok nem házasodnak. Amit azonban a vers ténylegesen mond, az az, hogy az angyalok *a mennyben* nem házasodnak és nem mennek férjhez. Angyalok megjelentek emberi formában Ábrahámnak (1Móz 18,1-5), és a szövegből úgy tűnik, hogy az a kettő, aki Sodomába

ment, emberi tagokkal és érzelmekkel rendelkezett.

A másik vélemény az, hogy az **istenfiak** Sét istenfélő leszármazottai, az **emberek leányai** pedig Káin gonosz utódai voltak. Az érvelés a következő: A megelőző szövegrész Káin utódaival (4. fejt.), valamint Sét leszármazottaival (5. fejt.) foglalkozik. Az 1Móz 6,1-4 ennek a két leszármazási vonalnak az összeházasodását írja le. Az *angyalok* szó nem található a szövegben. A 3. és 5. vers az *ember* gonoszságáról beszél. Ha az *angyalok* vétkeztek, miért az *emberi* fajnak kellett elpusztulnia? Istenfélő embereket is neveztek „istenfiaknak”, vagy „Isten fiainak” ha nem is pontosan ugyanazzal a héber szóhasználattal, mint az 1Móz 6,2-ben (lásd: 5Móz 14,1; Zsolt 82,6; Hós 1,10; Mt 5,9).

Ezzel az elképzeléssel több probléma is van. Miért lett volna minden Sétől származó *férfi* istenfélő, és minden Káin leszármazási vonalában lévő *nő* istentelen? Annak sincs jele, hogy Sét leszármazási vonala istenfélő *maradt*. Ha így volt, miért kellett nekik elpusztulni? Aztán az istenfélő férfiak és istentelen nők közti ilyen egyesülés miért hozott létre óriásokat?

6,3 Az Úr figyelmeztetett, hogy Szelleme nem fog **örökké küszködni az emberrel** (angol szöv.), hanem lesz egy százhusz éves várakozás, mielőtt az özönvíz ítélete bekövetkezik. Isten hosszútűrő, nem akarja, hogy bárki elpusztuljon, de van egy határ. Péter mondja azt, hogy Krisztus prédikált Nóén keresztül az özönvíz előtti embereknek a Szent Szellem által (1Pt 3,18-20; 2Pt 2,5). Ők elutasították az üzenetet, és most börtönben vannak.

6,4-5 Az óriásokkal (héberül *nephilim*, „bukottak”) kapcsolatban Unger a következőket mondja:

A Nephilim-et sokan úgy tekintették, mint óriás félisteneket, „az emberek leányai” (halandó nők), valamint „az istenfiak” vadházaságának természetellenes leszármazottait.

Ez a kifejezetten természetellenes egyesülés, amely áttörte a létezőknek azt a rendjét, amelyet Isten teremtett, olyan meghökkentő abnormalitás volt, amely szükségessé tette az özönvíz egész világra kiterjedő ítéletét.¹¹

6,6-7 Az Úr megszorodása nem a gondolkodásban való önkényes változást jelent, bár az embernek így tűnhet. Inkább egy megváltozott szellemi állásfoglalást jelent Isten részéről, válaszként az ember magatartásában bekövetkezett bizonyos változásra. Ő ugyanis szent, tennie kell a bűn ellen.

6,8-22 Nóé kegyelmet talált az ÚR előtt, Aki előre figyelmeztette, hogy építsen egy bárkát. A mérések könyvekben vannak megadva (1 könyök = 18 hüvelyk = kb. 45 cm). A bárka tehát 450 láb hosszú, 75 láb széles, és 45 láb magas volt. Három fedélzeti szintje volt. A 16. versben szereplő **ablak** szó szerint „világosság helye”, feltehetően egy nyílás volt a fény és levegő számára, amely végighaladt a bárka teljes hosszán.

Nóé kegyelem által menekült meg, amely az isteni szuverenitás egyik cselekedete. Az ő válasza erre az volt, hogy **meg is tett mindent... ahogyan Isten megparancsolta neki** (22. v.). Ez az emberi felelősség cselekedete volt. Nóé megépítette a bárkát, hogy családja megmeneküljön, de *Isten* volt, Aki bezárta és lepecsételte az ajtót. Az isteni szuverenitás és az emberi felelősség nem zárja ki egymást, hanem egymást kiegészítik.

Egyedül **Nóéről** (9. v.) és **Énókról** (5,22) mondja a Szentírás, hogy **Istennel járt**. Ha Énók a mennybe ragadtatott Gyülekezet előképe, akkor Nóé a hűséges zsidó maradékot ábrázolja ki, amely megmenekül a Nagy Nyomorúságon keresztül, hogy a milleniális földön (az Ezeréves Királyságban) éljen.

A 18. vers említi először a **szövetséget** a Bibliában. Scofield (magyarul: Evangéliu-

mi Kiadó) a következő nyolc szövetséget sorolja fel: Édeni (1Móz 2,16); Ádámi (1Móz 3,15); Nóéval kötött (1Móz 9,16); Ábrahámi (1Móz 12,2); Mózesi (2Móz 19,5); Palesztinai (5Móz 30,3); Dávidi (2Sám 7,16); és az Új Szövetség (Zsid 8,8). Ezzel a nyolccal, valamint a Salamoni Szövetséggel foglalkozunk a következő rövidebb tanulmányban. Szükségtelen mondani, hogy az olyan témát, ami annyira bonyolult, mint a szövetségek, különbözőképpen értelmezték az eltérő teológiai iskolák. Az itt bemutatott tanulmány a premillenista és az üdvtörténeti háztartások hagyományára épít.

FŐBB SZÖVETSÉGEK A SZENTÍRÁSBAN

Az Édeni Szövetség (1Móz 1,28-30; 2,16-17)

Az Édeni Szövetség az embert a maga ártatlanságában felelőssé tette, hogy szaporodjon, népesítse be a földet, és hajtsa uralma alá. Hatalmat kapott minden állati élet felett. Gondoznia kellett a kertet, és ehett minden terméséből, kivéve a jó és gonosz tudásának fáján termő gyümölcsöt. Ennek az utóbbi parancsnak a megszegése halált hoz.

Az Ádámi Szövetség (1Móz 3,14-19)

Az ember elbukása után Isten megátkozta a kígyót, és ellenségeskedést támasztott a kígyó és az asszony, valamint a Sátán és Krisztus között. A Sátán kárt fog okozni Krisztusnak, de Krisztus tönkreteszi majd a Sátánt. Az asszony fájdalmat tapasztal majd a gyermekszülés során, és férjének hatalma alatt lesz. A föld is átok alá kerül. Az ember annak művelése közben tövissel és bogáncssal küszködik majd. Munkája verejtéssel és fáradsággal jár, végül pedig vissza fog térni a porba, amelyből vétetett.

A Nőével kötött szövetség (1Móz 8,20-9,27)

Isten megígérte Nőének, hogy nem fogja ismét megátkozni a földet, sem pedig a teljes földkerekséget özönvízzel elpusztítani. Ennek zálogául adta a szivárványt. De a szövetség magában foglalja az emberi uralom megalapítását is, a halálbüntetés hatalmával együtt. Isten garantálta az időszakok és évszakok szabályos váltakozását, utasította az embert, hogy újra népesítse be a földet, és újra szilárdítsa meg uralmát az alacsonyabb rendű teremtmények felett. Az ember most már húst adhat eddigi vegetáriánus étrendjéhez. Ami Nőé leszármazottait illeti, Isten megátkozta Hám fiát, Kánaánt, hogy szolgálja legyen Sémnek és Jáfetnek. Kedvezményezett helyzetet biztosított Sémnek, amely, mint tudjuk, magában foglalja a Messiás leszármazási vonalát. Jáfet utódai nagy területen terjednek el, és Sém sátoiraiban fognak lakni.

Az Ábrahámi Szövetség (1Móz 12,1-3; 13,14-17; 15,1-8; 17,1-8)

Az Ábrahámi Szövetség feltétel nélküli. Csak Isten jelent meg, mint „füstölő kemence és égő fáklya”, és ment keresztül a feláldozott állatok kettévágott részei között az 1Móz 15,12-21-ben. Ennek nagy jelentősége van. Amikor két ember szövetséget kötött (héberül: „vágott”), mindkettőjüknek együtt kellett keresztülmenniük a kettévágott darabok között, hogy bemutassák, hogy alávetik majd magukat a szövetség feltételeinek. Isten nem szabott feltételeket Ábrahámnak; ezért az alább felsorolt intézkedések meg fognak történni (és megtörténtek), attól függetlenül, hogy mennyire bizonyulnak hűségeseznek Ábrahám leszármazottai.

Azok, akik nem látnak jövőt Isten ősi népe számára, gyakran megpróbálják ezt a szövetséget feltételekhez kötni feltüntetni, legalábbis az országot illetően. Aztán azt állítják, hogy minden áldás a Gyüleke-

zetre vonatkozik, Izráelnek keveset, vagy semmit sem hagyva.

A szövetség a következő ígéretekkel foglalja magában Ábrahámnak és leszármazottainak: egy nagy nemzetet (Izráelt); személyes áldásokat Ábrahámnak; hírnevet; áldások forrását mások számára (12,2); isteni kegyet barátai és átkot ellenségei számára; áldást minden nemzetnek – ezek beteljesedtek Krisztus által – (12,3); annak az országnak örök tulajdonát, amelyet Kánaánként, később pedig Izráelként és Palesztinaként ismertek (13,14-17); számos utódot, természetest és szellemit (13,16; 15,5); azt, hogy számos nemzet és királynak atyjává lesz – Izmáel és Izsák révén (17,4.6); különleges közösséget Istennel (17,7b).

A Mózesi Szövetség (2Móz 19,5; 20,1–31,18)

Legtágabb értelemben a Mózesi Szövetség magában foglalja a Tízparancsolatot, amely leírja az embernek Isten és felebarátja iránti köteleseit (2Móz 20,1-26); számos szabályt Izráel társadalmi életével kapcsolatban (2Móz 21,1 24,11); valamint részletes rendelkezéseket vallásos életére vonatkozóan (2Móz 24,12–31,18). Ez Izráel népének adatott, nem a pogányoknak. Ez feltételekhez kötött szövetség volt, amely megkövetelte az ember engedelmességét, és ezért „erőtlen volt a hús(test) miatt” (Róm 8,3a). A Tízparancsolat nem arra rendeltetett, hogy üdvösséget biztosítson, hanem inkább arra, hogy meggyőzzön a bűnről és vétokról. A Tízparancsolatból kilenc megismétlődik az ÚSZ-ben (kivétel a szombat), nem mint büntetés terhe alatt megtartandó törvény, hanem mint a kegyelem által üdvözültekhez illő magatartás. A keresztyén ember kegyelem alatt van, nem törvény alatt, de Krisztushoz szeretetet köti, amely magasabb rendű indíték.

A Palesztinai Szövetség (2Móz 30,1-9)

Ez a szövetség az országnak még jövőbeli elfoglalására vonatkozik, amelyet Isten

Ábrahámnak ígért „Egyiptom folyójától [azaz Egyiptom patakjától, nem a Nílustól] a nagy folyamig, az Eufrátesz folyamig” (1Móz 15,18). Izráel sohasem foglalta el teljesen az országot. Salamon uralkodása alatt a keleti rész országai adót fizettek (1Kir 4,21.24), de ezt nem lehet birtoklásnak, vagy elfoglalásnak tekinteni.

A Palesztinai Szövetség előre látja Izráel szétszórását a nemzetek közé engedetlenségük miatt, megtérésüket az Úrhoz, az Úr második eljövételét, összegyűjtésüket az országba, jólétüket az országban, szívük megváltozását (hogy szeressék az Urat és engedelmeskedjenek Neki), valamint el-lenségeik megbüntetését.

A Dávidi Szövetség (2Sám 7,5-19)

Isten nemcsak azt ígérte Dávidnak, hogy királysága örökre fennáll majd, hanem hogy mindig lesz egy egyenes ági leszármazottja a trónon. Ez feltétel nélküli szövetség volt, semmilyen módon nem függött Dávid engedelmességétől, vagy igaz voltától. Krisztus a törvényes örököse Dávid trónjának Salamonon keresztül, ahogyan József nemzetségtáblázatában látható (Mt 1).

Egyenesági leszármazottja Dávidnak Nátánon keresztül is, ahogyan Mária nemzetségtáblázatában látható (Lk 3). Mint-hogy örökké él, királysága örökkévaló. Ezer éves uralkodása a földön beleolvad majd az örök királyságba.

A Salamoni Szövetség (2Sám 7,12-15; 1Kir 8,4-5; 2Krn 7,11-12)

A Salamonnal kötött szövetség feltétel nélküli volt, már ami az örök királyságra vonatkozott, de feltételhez kötött volt Salamon leszármazottainak uralkodását illetően (1Kir 8,4-5; 2Krn 7,17-18). Salamon egyik leszármazottjától, Kóniástól (Jekóniásnak is nevezték) kezdve egyetlen leszármazottja sem ült Dávid trónján. Jézus nem leszármazottja Salamonnak, amint fent kimutattuk. Egyébként Ő is a Kóniásra kimondott átok alá esne.

Az Új Szövetség (Jer 31,31-34; Zsid 8,7-12; Lk 22,20)

Az Új Szövetséget nyilvánvaló, hogy Izráel házával és Júda házával kötötte Isten (Jer 31,31). Ez még a jövőre vonatkozott, amikor Jeremiás írta (Jer 31,31a). Ez nem feltételhez kötött szövetség, mint a Mózesi Szövetség, amelyet Izráel megszegett (Jer 31,32). Ebben Isten feltétel nélkül (figyeljük csak az ismétlődő „én fogok” kifejezést) ígéri a következőket: Izráel megújulását (Ez 36,25); a Szent Szellem bennük lakozását (Ez 36,27); olyan szívet, amely hajlandó Isten akaratát cselekedni (Jer 31,33a); egyedülálló közösséget Isten és népe között (Jer 31,33b); az Úr általános ismeretét Izráelben (Jer 31,34a); bűnök megbocsátását és elfelejtését (Jer 31,34b); és a nemzet örökös fennmaradását (Jer 31,35-37).

Izráel mint nemzet, még nem kapta meg az Új Szövetség áldásait, de megkapja majd az Úr második eljövetelekor. Addig pedig az igaz hívők részesülnek a szövetség bizonyos áldásaiban. Az a tény, hogy a Gyülekezetnek is kapcsolata van az Új Szövetséggel, az Úrvacsorában látható, ahol a pohár képviseli a szövetséget, és a vért, amely azt megerősíti (Lk 22,20; 1Kor 11,25). Pál is úgy beszél magáról és a többi apostolról, mint akik egy Új Szövetség szolgálói (2Kor 3,6).

Minden élő teremtményből egy párat kellett bevinni a bárkába, valamint élelmet. A kritikusok azt állítják, hogy a bárka nem volt elég nagy, hogy befogadjon minden állatfajt, és elegendő élelmet egy évre és tizenhét napra. De valószínű hogy a bárkában csak az állatoknak és madaraknak fő fajai voltak, és a sokféle változat azóta alakult ki. A bárka ehhez bőven elegendő nagyságú volt.

7,1 Az 1. versben először a „jöjj” szó tűnik fel (az angol fordítású Bibliában. A ma-

gyar fordításokban „menj”, vagy „szállj be” áll. A fordító megjegyzése) – ez egy kegyelmes evangéliumi hívás: „**Jöjj be** a biztonságos **bárkába**”.

7,2-18 Nincs magyarázat arra, miért kapta Nőé azt a parancsot, hogy **vigyen hét** párt a **tiszta** állatokból a bárkába, de csak egy párt a **tisztátalanokból**. Talán ételül szolgáltak, és előre látható volt, hogy a **tiszta** állatokra szükség lesz majd az áldozathoz (lásd: 8,20). A bárka megtelt lakóival **hét nappal** azelőtt, hogy elkezdődött az **eső**, és a földalatti vízkészletek felfakadtak. Az áradat folytatódott **negyven nap és negyven éjjel**; **negyven** a próbatétel, vagy vizsgálat száma a Bibliában.

7,19-24 Vajon ez egy helyi áradás volt, ahogyan némelyek állítják? Figyeljük meg a következőket: **elborította a legmagasabb hegyeket is az ég alatt** (19. v.). Isten bizonyára nem mondta volna Nőének, hogy építsen olyan **bárkát**, amelynek hossza megegyezik másfél futballpálya hosszával, és térfogata 800 vasúti kocsinak felel meg, ha csak egy helyi áradás elől kellett volna menekülni. Könnyen elmehetett volna nyolcadmagával és az állatokkal valamilyen más helyre. A világ minden részéről származnak hagyományok az általános özönvízről. Az Ararát hegység magassága 17000 láb (5165). Az özönvíz tizenöt könyökkel magasabb volt (19-20. v.). Milyenféle csoda tartotta meg ezt a vizet egy helyi területen? Az 1Móz 9,15-ben Isten megígérte, hogy a víz sohasem fog ismét özönvízzé változni, hogy elpusztítson **minden** hús(testet). Sok helyi áradás volt azóta, de sohasem volt általános özönvíz. Ha az áradás helyi jellegű volt, akkor Isten megszegte ígérését – ez lehetetlen következtetés. Péter úgy alkalmazza a világ víz általi elpusztulását, mint szimbólumot a földnek tűz általi elpusztulására, mely a jövőben vár rá (2Pt 3,6).

A bárka Krisztus előképe. A vizek Isten ítéletét ábrázolják ki. Az Úr Jézus leszállt az isteni harag vizei alá a Golgotán. Azok,

akik Krisztusban vannak, megmenekültek. Azok, akik kívül vannak, halálra vannak ítélve (lásd: 1Pt 3,21).

8,1-19 Az özönvíz időrendje a következő:

1. 7 nap – attól az időtől, amikor Nőé be-
ment a bárkába, az özönvíz kezdetéig
(7,10)
2. 40 nap és éjszaka – az eső időtartama
(7,12)
3. 150 nap – attól kezdve, amikor az eső
elkezdődött, **a vizek fogyásáig** (8,3),
és **a bárkának az Ararát** hegyén
való **megfenekléséig** (hasonlítsuk
össze a 7,11-et és 8,4-et).
4. 224 nap – az özönvíz kezdetétől addig,
amíg a hegycsúcsok újra megjelentek
(hasonlítsuk össze a 7,11-et és a 8,5-öt).
5. 40 nap – akkortól, amikor a hegy-
csúcsok láthatóvá váltak, addig, ami-
kor Nőé **kiküldött egy hollót** (8,7).
6. 7 nap – a holló kibocsátásától a **ga-
lamb** első kiküldéséig (8,6-10; 10. v.,
„**még újabb hét napig**”).
7. 7 újabb nap – amíg a **galambot** má-
sodszor kiküldte (8,10).
8. 7 további nap – amíg a galamb utolsó
kiküldése megtörtént (8,12).
9. 314 nap – az özönvíz kezdetétől ad-
dig, amikor Nőé **eltávolította a bár-
ka födelét** (hasonlítsuk össze a
7,11-et és a 8,13-at).
10. 371 nap – az özönvíz kezdetétől ad-
dig, amikor **megszáradt a föld** (ha-
sonlítsuk össze a 7,11-et és 8,14-et).
Ekkor Nőének megparancsolta Isten:
Jöjj ki a bárkából (16. v.).

A tisztátalan **holló** (7. v.) és a tiszta **ga-
lamb** (8. v.) jól kiábrázolja a hívó ember
régi és új természetét. A régi természet szer-
ret hulladékon és dögön táplálkozni, míg az
új természet nem talál megelégedést a halál
és ítélet helyszínén. Nem lel nyugalmat,
amíg meg nem veti lábát a feltámadás talaján.

8,20-22 Nőé Isten megtartó kegyelmére
azzal válaszolt, hogy **oltárt** épített. Közü-
lünk azok, akik megmenekültünk az eljö-

vendő haragtól, vigyük hasonlóképpen Isten elé szívbeli imádatunkat. Ez ma is elfogadásra és jótetszésre talál, mint Nőé napjaiban. **Az ÚR szövetséget kötött, hogy sohasem fogja újra megátkozni a földet, vagy elpusztítani minden élet, ahogyan tette;** a szabályos évszakokat is biztosítani fogja, ameddig a föld fennmarad.

A 6,5-ben, valamint itt, a 21. versben Isten az ember mérhetetlenül gonosz szívéről beszél. Az első esetben *nem* volt áldozat, és ítélet következett. Itt *van* áldozat; és Isten irgalmasan cselekszik.

F) Nőé az özönvíz után (9. fejk.)

9,1-7 A 3. vers azt sugallja, hogy Isten az özönvíz után az embereknek először engedte meg, hogy húst egyenek. Azonban a vér megevése tiltva volt, mivel a vér a hús(test) élete, az élet pedig Istené.

A halálbüntetési intézménye feltételezi az uralkodói tekintély megalapozását. Káosz lenne, ha bárki, vagy mindenki megtorolna egy gyilkosságot. Ezt csak a megfelelően kijelölt hatalom teheti. Az ÚSZ megerősíti a halálbüntetést, amikor ezt mondja a hatalommal kapcsolatban: „...nem ok nélkül viseli a fegyvert” (Róm 13,4).

9,8-17 A szivárvány annak zálogaként adatott, hogy Isten **soha többé nem pusztítja el a földet özönvízzel.**

9,18-23 Isten megnyilvánuló kegyelme ellenére Nőé vétkezett azzal, hogy megrészegült, aztán meztelenül feküdt sátrában. Amikor Hám meglátta és elmondta a dolgot fivéreinek, ők elfedezték apjuk szégyenét anélkül, hogy látták volna apjuk meztelen testét.

9,24-25 Amikor Nőé felébredt, átkot mondott Kánaánra. Felmerül a kérdés: „Miért Kánaánra sújtott az átok Hám helyett?” Egyik lehetséges magyarázat az, hogy a gonosz hajlam, amely Hámban megnyilvánult, még inkább kifejezett volt Kánaánban. Az átok ily módon erkölcstelen magatartásának prófécijája, valamint annak megfelelő büntetése volt. Egy másik

magyarázat az, hogy Kánaán maga követett el valamilyen közönséges tettet nagyapjával szemben, ami később Nőé tudomására jutott. Nőé **meztudta, hogy mit tett vele a kisebbik fia.** Lehet, hogy a 24. vers Kánaánra vonatkozik, mint Nőé *legfiatalabb unokájára*, nem pedig Hámra, a *fiatalabbik fiára*. A Bibliában a „fia” szó gyakran jelenti, hogy „unokája”, vagy más leszármazottja. Ebben az esetben Kánaán nem apja bűnéért volt átkozott, hanem a sajátjáért. Még egy más lehetőség az, hogy Isten kegyelme úgy vezette Nőét, hogy Hám leszármazottjainak csak egy kis részét átkozza meg, és nem az emberi fajnak talán az egyharmadát.

9,26-29 Kánaán átka az volt, hogy szolgálja Sémét és Jáfetet. A kánaániták rabszolgasorsa Izráellel szemben látható a Józs 9,23-ban és a Bir 1,28-ban. Ezt az igehelyet arra használták, hogy a színes bőrű emberek rabszolgaságát támasszák alá, de ez a nézet semmivel sem támasztható alá. Kánaán volt a kánaániták ősapja, akik a Szentföldön laktak, mielőtt Izráel megérkezett. Nincs rá bizonyíték, hogy sötét bőrű emberek voltak. Sém és Jáfet áldása az uralomra vonatkozott. A 27. vers arra engedhet következtetni, hogy Jáfet részesül szellemi áldásokban Sém leszármazottain, az izráelitákon keresztül.

Vita van azon, hogy vajon Sém, vagy Jáfet volt-e Nőé legidősebb fia. A 10,21 kétféle módon olvasható: „Sém... Jáfetnek, az idősebbnek a fivére”, vagy „Sém... Jáfet idősebb fivére” (NKJV, széljegyzet). Az utóbbi az előnyben részesített változat. Sémét említi először az 1Móz 5,32 és az 1Krón 1,4 nemzetségtáblázata is.

G) A nemzetek leszármazási táblázata (10. fejezet)

10,1-32 Sém, Hám és Jáfet a következő nemzetek ősapja lett:

Sém: A sémita népek – zsidók, arabok, asszírok, arámok, föníciaiak

Hám: A hámita népek – etiópok, egyiptomiak, kánaániták, filiszteusok, babiloniak, esetleg az afrikai és a (távol)keleti népek, bár sok kutató szerint a (távol)keletiek jáfetiták.

Jáfet: A jáfetita népek – a médek, görögök, ciprusiak stb. Valószínűleg Európa és Észak-Ázsia kaukázusi népei. Sok kutató a (távol)keletieket is ide sorolja.

Ebben a fejezetben a sorrend: **Jáfet fiai** (2-5. v.), **Hám fiai** (6-20), és **Sém fiai** (21-31. v.). Isten Szellemé az ÓSZ hátralévő részében Sémre és leszármazottaira összpontosít. Az 5. versben szereplő különböző nyelvek feltehetően előremutatnak a Bábel tornya utáni időre (11,1-9).

Figyeljük meg ebben a fejezetben a népek elkülönülésére tett három utalást. Az 5. vers a jáfetita törzsek különböző területekre történő szétválását írja le. A 25. vers elmondja, hogy a föld felosztása (Bábelnél) **Peleg** napjaiban történt. A 32. vers bevezetésül szolgál a 11. fejezetben leírt Bábel tornyához, amikor Nőé fiainak **családjai** különböző nyelvű **nemzetekre** osztódtak.

Nimród (8-10. v.) azt jelenti, hogy **lázaadó**. Úgy jelenik meg, mint aki „**hatalmaskodni kezdett a földön**” az özönvíz után (8. v.), és mint aki először alapít **királyságot** (10. v.). Ő építi fel **Bábelt** (Babilont) Isten ellenes lázadásban, valamint az **asszíriai Ninivét** (lásd: 11. v.), amely Isten népének egy másik megrögzött ellensége volt.

Mint már említettük, a 21. vers Sémét **Jáfet idősebb fivérének** tünteti fel.

Lehetetlen biztosan azonosítani azokat a helyeket, ahol a különböző népek letelepedtek, de a következők segítséget fognak nyújtani a későbbi tanulmányozásban.

Tarsís (4. v.) – Spanyolország

Kittím (4. v.) – Ciprus

Kús (6. v.) – Etiópia

Micraim (6. v.) – Egyiptom

Pút vagy Phut (6. v.) – Líbia

Kánaán (6. v.) – Palesztina

Assúr (11. v.) – Asszíria

Élám (22. v.) – Perzsia

Arám (22. v.) – Szíria és Mezopotámia

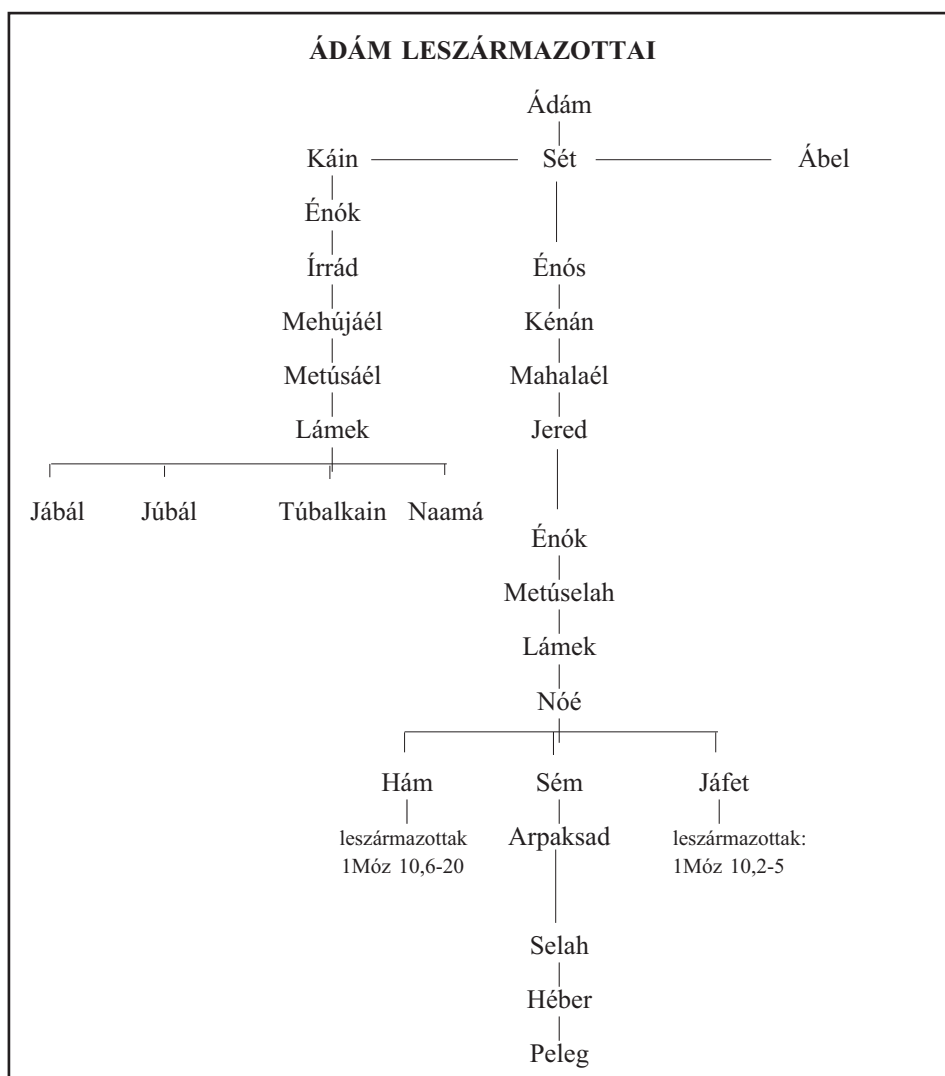
H) A Bábel tornya (11. fejelet)

11,1-4 A tizedik fejezetben, amely *időrendi sorrendben* a 11. fejezet *után* következik, az emberiség megosztott nyelvek szerint (5., 20., 31. v.). Most megtudjuk a megosztás okát. Ahelyett, hogy szétszéledtek volna a földön, amint az Isten szándéka volt, az emberek építettek egy **várost és tornyot Sineárban** (Babilon). **Ezt mondták: „Gyertek, építsünk magunknak várost és tornyot, amelynek teteje az égig érjen; és szerezzünk magunknak nevet, hogy el ne széledjünk az egész föld színén.”** Ez tehát gőg (hogy **nevet szerezzenek** maguknak) és dac volt (hogy elkerüljék a **szétszóródást**). Számunkra a **torony** előképe lehet a bukott ember ama szüntelen erőfeszítésének, hogy saját cselekedeteivel érje el a mennyet, ahelyett, hogy az üdvösséget, mint a kegyelem ingyen ajándékát fogadja el.

11,5-9 Az **ÚR** megítélte az embereket nyelvük összezavarásával. Ez volt az eredete a sok különböző nyelvnek, amely ma a világban velünk van. Pünkösd (Csel 2,1-11) Bábel fordítottja volt abban az értelemben, hogy minden ember saját nyelvén hallott Isten csodálatos munkáiról. Bábel *összezavarást* jelent. Ez bármilyen egyesülés elkerülhetetlen következménye, amely Isten nélkül, vagy az Ő jótetszése nélkül jön létre.

11,10-25 Ezek a versek nyomon követik a leszármazási vonalat **Sémtől Abrámig**. Így a történelmi feljegyzés az emberi fajról a faj egyetlen ágára (a sémitákra) szűkül le, majd pedig egyetlen férfire (**Abrámra**), aki a héber nemzet fejevé vált. Az ÓSZ hátralévő része főként ennek a nemzetnek a történelme.

11,26-32 **Abrám** a hit embere volt, és a történelem egyik legfontosabb embere. Három világvallás – a judaizmus, keresztyénység és iszlám – tiszteli. Az ÓSZ tizenhat, és az ÚSZ tizenegy könyve említi. Neve azt

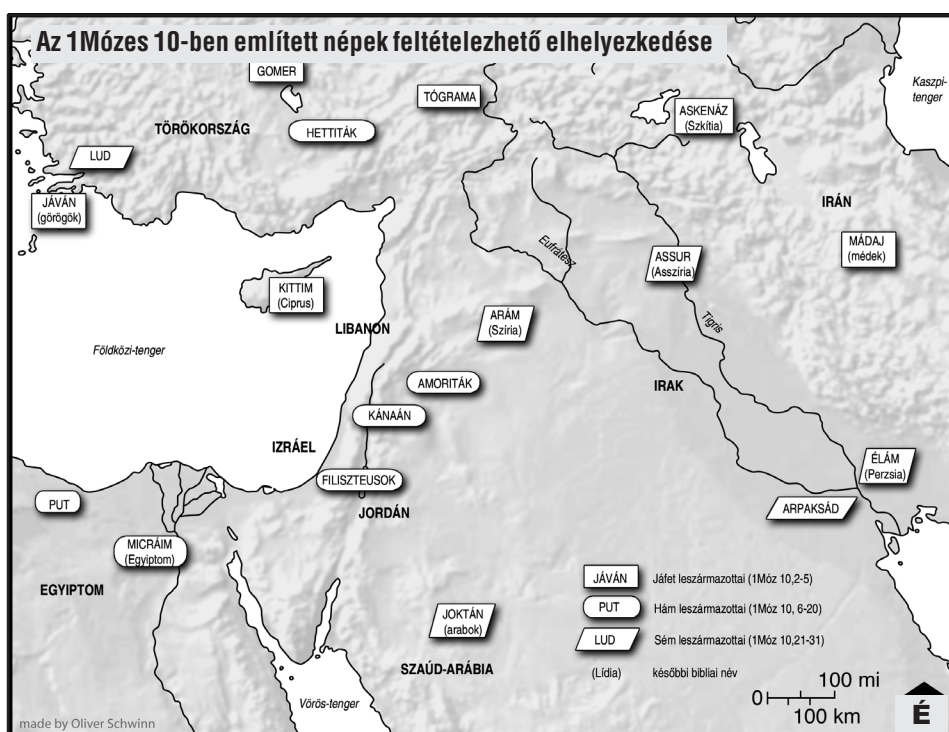
jelenti, hogy „fennkölt atya”, vagy miután Ábrahámmá lett, „nagy sokaság atyja”.

Ebben a szakaszban van egy matematikai probléma. Derek Kinder így magyarázza:

Taré kora halálakor problémát jelent, mivel legidősebb fia 135 éves (26), míg Ábrám csak 75 (12,4 és Csel 7,4). Az egyik megoldás, ha feltételezzük, hogy Ábrám volt a legkisebb fia, aki hatvan évvel később született, mint a legidősebb, de a 11,26-27-ben szereplő felsorolásban jelentősége miatt első helyre

került (ahogyan Efraim Manassé elé). A másik, ha a samaritánus szöveget követjük, amely Taré korát 145 évnél adja meg halálakor. Ez látszik valószínűnek, már csak azért is, mert különben Ábrám nem tehetné volna a 17,17-ben szereplő kijelentést, ha apja öt 130 éves korában nemzette volna.¹²

A káldeai Úr városa (31. v.) Mezopotámiában a pogány bálványimádás központja volt. Taré és családja északnyugatra utazott **Háránba**, útban **Kánaán földje felé**.

II. Izrael pátriárkái (12–50. fej.)

A) Ábrahám (12,1–25,1)

1. Ábrahám elhívása (12,1-9)

12,1-3 Az **ÚR** elhívása akkor érkezett **Abrahámhoz**, amikor még **Úrban** volt (hasonlítanak össze az 1. verset a Csel 7,1-2-vel). Abrahámot Isten felszólította, hogy hagyja el **földjét, rokonságát** és **atyja házát**, és zarándokként élje életét (Zsid 11,9). Isten csodálatos szövetséget kötött vele, amely a következő jelentős ígéretek foglalta magában: **egy országot** – Kánaán földjét; **egy nagy nemzetet** – és pedig a zsidó népet; anyagi és szellemi jólétet Abrahám és magva számára; **nagy nevet** Abrahámnak és leszármazottainak; **áldás** csatornája lesz mások számára; Izrael barátai **áldottak** lesznek, az antiszemiták pedig átkozottak; **a föld minden nemzetsége áldott lesz** Abrahámban, ami előre mutat az Úr Jézus Krisztusra, Aki Ábrám leszármazottja lesz. Ez a szövetség

megújult és bővült az alábbi igehelyeken: 13,14-17; 15,4-6; 17,10-14; és 22,15-18.

12,4-9 Mikor Isten elhívta Abrahámot „a Háránban elvesztegetett évek”, vagyis az előrehaladás nélküli évek után, elindult Kánaánba **feleségével, Száraival**, unokaöccsével **Lóttal**, egyéb rokonaival és **szerezményeivel**. Először **Sikembe** mentek, ahol Abrahám **oltárt épített az ÚRnak**. Az ellenséges **kánaániták** jelenléte nem jelentett akadályt olyan embernek, aki hit által járt. **Abrahám** ezt követően áttepedett **Bétel** (Isten háza) és **Aj** közé. Szokásához híven nemcsak **felütötte sátrát** magának, hanem épített **oltárt is az ÚRnak**. Ez arról szól, hogy Istennek ez az embere nagy gondot fordított a fontossági sorrendre. A 9. versben **Abrahám már dél felé** (a Negev felé) halad.

2. Egyiptomba és vissza (12,10–13,4)

12,10-20 A hitnek azonban megvannak a maga botlásai. A súlyos **éhínség** ideje alatt **Abrahám** elhagyta az Isten által választott

helyet és **Egyiptomba** menekült, amely a világ szimbóluma. Ez az út bajba sodorta. Abrámot félelem gyötörte, hogy a fáraó meg fogja öletni azért, hogy **Szárait**, az ő **gyönyörű** feleségét megszerezze háremébe. Ezért Abrám rávette Szárait, hogy hazudja azt, hogy ő Abrám **húga**. Valóban fél-testvére volt (20,12), de ez mégis hazugság volt, melynek megtévesztés volt az indítéka. A csel hasznára volt Abrámnak (nagyvonalúan megjutalmazták), de rossz volt Szárainak (a fáraó háremébe kellett mennie). De rossz volt a **fáraónak** is (öt és háznépét **csapások** érték). Az utóbbi igazabb módon járt el, mint Abrám, amikor rájött a csalásra. Miután szemrehányást tett **Abrámnak**, visszaküldte Kánaánba.

Ez az eset figyelmeztet bennünket arra, hogy ne vívjunk szellemi harcot testi fegyverekkel, hogy a végeredmény nem igazolja az eszközöket, és hogy nem vétkezhetünk úgy, hogy megússzuk szárazon.

Isten nem feledkezett meg Abrámról, de megengedte, hogy a bűn elvégezze a maga munkáját. Abrámot a fáraó nyilvánosan megalázta, és kegyvesztetten távozott.

A „fáraó” szó nem tulajdonnév volt, hanem cím, mint pl. király, császár, elnök stb.

13,1-4 Abrám visszatérése **Bételbe... Egyiptomból** alapjául szolgált az Isten közösségébe való visszatéréséhez. „Vissza Bételbe”; ez az ébresztő kiáltás hangzik mindenki számára, aki eltévelyedett az Úrtól.

3. Lót és Melkisédek (13,5–14,24)

13,5-13 **Lót és Abrám pásztorai** összeveszttek a nyájak legelői miatt. Abrám őszinte udvariassággal, kedvesen és önzetlenül ajánlotta fel Lótnak, hogy válasszon az **egész országból**. Alázatosan különbnek tartott mást önmagánál (Fil 2,3). Lót a **Jordán** völgyének gazdag legelőit választotta, amely szomszédos volt a bűnös városokkal, **Sodomával és Gomorával**. Lót igaz hívő volt ugyan (2Pt 2,7-8), de világias gondolkodású. Ahogy valaki mondta: „ő legelőt

nyert jószágainak, míg Abrám kegyelmet nyert gyermekeinek” (15-16. v.).

Az a tény, hogy a **sodomai férfiak pedig igen romlottak és vétkesek voltak** az Úr előtt, nem tartotta vissza Lótót a döntésétől. Figyeljük meg, hogyan süllyed egyre mélyebbre a világiasságban: **Viszályba** keveredett (emberei miatt) (7. v.); **látott** valamit (10. v.); **választott** (11. v.); **Sodomáig sátorozott** (12. v.); eltávozott arról a helyről, ahol Isten papja volt (14,12); a kapuba, a politikai hatalom helyére ült (19,1). Helyi tisztviselő lett Sodomában.

13,14-18 Abrám lemondott a legelő választásáról, de Isten Kánaán **egész országát örökre** neki és **utódainak** adta. Ráadásul az Úr megszámlálhatatlan leszármazottat ígért neki. Miután letelepedett **Hebronban**, **Abrám felépítette** harmadik **oltárát az Úrnak** – mindig *oltárt* Istennek, de sohasem *házat* önmagának!

Figyeljük meg, hogy Isten megparancsolta Abrámnak, hogy járja be szélében-hosszában az országot, és nézze meg a birtokát. Így kell nekünk is magunkévá tenni Isten ígéreteit hit által.

14,1-12 Ennek a fejezetnek fő eseményei előtt tizenhárom évvel **Kedorláómer, Élám** (Perzsia) **királya** különböző királyságokat hódított meg a Holt-(Sós)-tengerrel szomszédos síkságokon. A **tizenharmadik évben** az őt leigázott király **fellázadt** Kedorláómer ellen. Ezért ő szövetségre lépett három másik királlyal Babilon térségéből, délre vonult a Holt-tenger keleti partja mentén, majd pedig északra a nyugati parton **Sodoma, Gomora** és a síkság többi városa felé. A csata a **Sziddim-völgyben** zajlott le, amely **tele volt szurokforrásokkal**. A támadók levertek a lázadókat, és észak felé meneteltek hadizsákmányukkal és foglyaikkal – köztük Lóttal, Abrám eltévelyedett unokaöccsével.

14,13-16 Amikor ennek a híre eljutott **Ábrámhoz**, fölfegyverezte háromszáztizennyolc legényét, és üldözte a győzteseket az északon elhelyezkedő **Dánig**. Végül Szi-

igen bőséges”. Így Abrámnak védelmet és mesés gazdagságot adott.

15,2-6 Abrámnak nem volt gyermeke, ezért félt, hogy a kor törvényei szerint szolgálja, a **damaszkuszi Eliézer** lesz az **örökös**. De Isten fiút ígért neki, és annyi **utódot**, **mint égen a csillag**. Emberileg szólva ez lehetetlen volt, mivel Szárai már túllépte azt a kort, amikor még gyermeket szülhetett volna. De Abrám **elhitte** Isten ígését, és Isten igaznak nyilvánította. Az itt kijelentett hit általi megigazulás igazságát a következő helyeken említi az Ige: Róm 4,3, Gal 3,6, valamint Jak 2,23. A 13,16-ban Isten oly sok **utódot** ígért, mint a föld pora, és itt, a 15,5-ben annyit, ahány csillag van. A *por* Abrám természeti utódait ábrázolja – ők azok, akik születés szerint zsidók. A *csillagok* az ő szellemi magvára festik meg – azokra, akik megigazultak hit által (lásd: Gal 3,7).

15,7-21 Isten, hogy a magról (1-6. v.) és az országról (7-8.18-21. v.) szóló ígését megerősítse, egy különös és jelentős szimbolikus tettet hajít végre (9-21. v.). David Baron ezt a következőképpen magyarázza:

Az ősi keleti szövetségkötési eljárás szerint mindkét szerződő félnek át kellett mennie a megölt állatok kettéosztott darabjai között, így szimbolikusán tanúsítva, hogy az életüket adják zálogul annak a kötelezettségnek a teljesítésére, amelyet vállaltak (lásd: Jer 34,18-19). Most az 1Móz 15-ben Isten – akinek jelenlétét a füstölgő kemence és tüzes fáklya szimbolizálta – egyedül haladt át a megölt állatok darabjai között, míg Abrám egyszerű szemlélője volt Isten ingyen kegyelme eme csodálatos bemutatásának.¹³

Ez azt jelezte, hogy ez *feltétel nélküli szövetség* volt, amelynek teljesítése egyedül Istentől függött.

Ennek az ígelynek egy másik olvasata szerint az áldozati **részek** Izráel nemzetét jelentik. A **keselyűk** a pogány nemzetekről beszélnek. **Az olyan ország, amely nem az övék**, természetesen Egyiptom. Izráel meg-

fog szabadulni az egyiptomi szolgaságból és visszatér Kánaánba a **negyedik nemzedékben**. A **füstölgő kemence** és az **égő fáklya** Izráel nemzeti sorsát írja le – szenvedését és tanúságtételét.

Izráel szabadulása nem jön el addig, amíg **az emóriak gonoszsága be nem telik**. Kánaánnak ezeket a pogány lakóit véglegesen ki kellett irtani. De Isten gyakran megengedi a gonosznak, hogy járja a maga útját (néha látszólag az Ő népének a kárára), mielőtt ítéletet gyakorol. Ő hosszútűrő, nem akarja, hogy bárki elveszen – még a gonosz **emóriak** sem (2Pt 3,9). Azt is megengedi, hogy a gonosz kiteljesedhessen, hogy a gonoszság szörnyű következményei mindenki számára világosak legyenek. Így mutatja be, hogy haragja teljesen igazságos.

A 13. és 14. vers felvet egy időrendi problémát. Ezek azt mondják, hogy Abrám népe kemény szolgaságban lesz egy idegen **országban 400 évig**, és ennek az időnek a végén **nagy** gazdagsággal jönnek ki onnan. A Csel 7,6 szintén 400 esztendőt említ.

A 2Mózes 12,40-41-ben azt olvassuk, hogy Izráel fiai, akik Egyiptomban laktak, jövevények voltak **430** éven keresztül addig a napig.

Aztán a Gal 3,17-ben Pál azt mondja, hogy az Ábrahámi Szövetség megerősítésétől a törvényadásig eltelt időszak **430** év volt.

Hogy lehet ezeket a számokat összeegyeztetni?

Az 1Móz 15,13-14-ben, valamint a Csel 7,6-ban említett **400** év Izráel *kemény megpróbáltatásának* idejére vonatkozik Egyiptomban. Jákób és családja nem volt szolgaságban, amikor először Egyiptomba jöttek. Éppen ellenkezőleg, szinte királyhoz illő módon bántak velük.

A **430** év a 2Móz 12,40-41-ben arra a teljes időre vonatkozik, amelyet Izráel népe Egyiptomban töltött – addig a napig. Ez pontos számadat.

A Gal 3,17-ben szereplő **430** év *hozzávetőleg* ugyanazt az időszakot fedi le, mint

a 2Móz 12,40-41. Ezek attól az időtől vannak számítva, amikor Isten megerősítette az Ábrahámi Szövetséget Jákóbnak, éppen akkor, amikor Jákób Egyiptomba készült (1Móz 46,1-4), és ez a törvényadásig terjedt, amely körülbelül három hónappal a kivonulás után történt.

Az 1Móz 15,16-ban szereplő négy generáció látható a 2Móz 6,16-20-ban: Lévi, Kéhát, Amrám, Mózes. Izráel még nem foglalta el a 18-21. versben megígért földet. Salamon uralkodott eme területek felett (1Kir 4,21.24), mint vazallus államok felett, de népe nem foglalta el azt. A szövetség akkor lesz teljes, amikor Krisztus visszajön, hogy uralkodjon. Annak beteljesedését semmi sem állíthatja meg. Amit Isten megígért, az olyan biztos, mintha már megtörtént volna!

Egyiptom folyójának általában egy kis vízfolyást neveznek Gázától délre, amelyet most Wadi el Arish-ként ismernek. Nem a Nílusról van tehát szó.

5. *Izmáel, a hús(test) fia (16–17. fejelet)*

16,1-6 A bűnös természet nyugtalansága látható itt. **Szárai**, ahelyett, hogy Istenre várt volna, meggyőzte **Abrámot**, hogy **szolgálója, Hágár által** kapjon gyermeket. Hágár valószínűleg a rossz emlékű egyiptomi kitérő alatt került hozzájuk. Isten hűségese feljegyezteti népének házassági rendellenességeit, még ha nem is helyesli azokat. Amikor **Hágár** terhes lett, lekiacsinnyalással tekintett **úrnőjére. Szárai** Abrámot hibáztatta, majd elkergettette Hágárt a házból. Ez a törvény és kegyelem közti ellentétet mutatja be. Ezek nem lakhatnak együtt (Gal 4,21-31). Míg az ebben a szakaszban látható magatartás kulturális szempontból akkor elfogadható volt, keresztény szempontból egyáltalán nem helyeselhető.

16,7-15 Miközben **Hágár** a **Súr** pusztájában volt az Egyiptomba vezető úton, az **Úr angyala** jött hozzá. Ez az Úr Jézus egyik megtestesülés előtti megjelenése

volt, amely krisztofániaként ismeretes. (Lásd a Bír 6-hoz írt rövidebb tanulmányt az ÚR angyalával kapcsolatban.) Azt tanácsolta neki, hogy **térjen vissza és alázkodjon meg** Szárai előtt, majd megígérte, hogy **fia** nagy nemzet fejévé lesz. Ez az ígélet természetesen beteljesedett az arab népben. Azok a szavak, hogy „**Térj vissza... és alázkodj meg**”, nagy fordulópontot jelentettek sokak életében, akik kapcsolatba kerültek Istennel.

Hágár felkiáltását a 13. versben a következőképpen lehet körülírni: „Te olyan Isten vagy, aki látható lehet”, mert ezt mondta: „**Én is láthattam itt, aki engem látott?**” Elnevezte a kútát „**Lahajrói-kútnak**” (szó szerint: *Annak a kútja, aki él és lát engem*).¹⁴

16,16 **Abrám nyolcvanhat esztendő**s volt, amikor **Hágár Izmaelt** szülte. Az Izmaél név azt jelenti, hogy *Isten hall*. Ebben az esetben meghallotta Hágár nyomorúságát. Tartsuk észben, miközben ezt a történetet olvassuk, hogy Hágár képviseli a törvényt, míg Szárai képviseli a kegyelmet (lásd: Gal 4).

17,1-14 Istennek az első versben Abrámhoz intézett szavai rejtett utalást jelenthettek arra, hogy ne próbálkozzon többé a saját erejéből cselekedni, és hagyja, hogy a **mindenható Isten** cselekedjen őerte. Rögtön ezután Isten megújította **szövetségét** és megváltoztatta a pátriárka **nevét Abrámról (magasztos atya) Ábrahámra (sokaság atya)**. Ezután elrendelte a körülmetélkedést, mint a szövetség jelét. Ez a sebészeti műtét, amelyet a **fiúgyermeken** végeztek el, fizikai **jele** volt annak, hogy az a személy Isten választott földi népéhez tartozott. Noha ezt már gyakorolták a Közel-Keleten ebben az időben, új jelentést nyert Ábrahám és családja számára. Ábrahám házában minden férfit **körülmetéltek**, és ezután minden fiú csecsemőt körül kellett metélni, **nyolcnapos korában**, különben: **irtassék ki népe közül** – vagyis el kell úzni Izráel közösségéből (9-14. v.). A „kiirtás” kifejezés néha halálra adást jelent, mint a

2Móz 31,14-15-ben. Más helyeken, mint itt is, úgy tűnik, azt jelenti, hogy kiközösíteni, vagy kizárni.

Pál apostol gondosan rámutat, hogy Ábrahám azelőtt igazult meg (15,6), *mielőtt* körülmetélkedett. Körülmetélkedése jelét „körülmetéletlenül tanúsított hite igazságának pecsétjéül kapta” (Róm 4,11). A mai hívők nem fizikai jellel vannak elpecsételve; ők a Szent Szellemet kapták, mint pecsétet, megtérésükkor (Ef 4,30).

A KÖRÜLMETÉLKEDÉS JELE

A körülmetélkedést úgy adta Isten, mint a közte és népe közti szövetség fizikai jelét (1Móz 17,10-14). Így Ábrahám minden leszármazottja úgy vált ismertté, mint „a körülmetélkedés” (Csel 10,45), a pogányokat pedig a „körülmetéletlenségnek” nevezték (Ef 2,11). Ez az igazságnak jele és pecsétje is, amely hit által volt az Ábrahámé (Róm 4,5).

De később a „körülmetélkedés” és „körülmetélt” szavak több jelentést is felvettek. A „körülmetéletlen ajkak” (2Móz 6,12) a nyilvános beszédben való jártasság hiányát jelentették. A „körülmetéletlen” fülek és „körülmetéletlen szívek” annak elmulasztását jelentették, hogy valaki hallja, szeresse az Urat, és engedelmeskedjen Neki (3Móz 26,41; 5Móz 10,16; 30,6; Jer 6,10; Csel 7,51). A „körülmetéletlen hús(test)” (Ez 44,7) tisztátalant jelentett.

Az ÚSZ-ben „a Krisztus szerinti körülmetélés” (Kol 2,11) az Ő keresztben történt halálára vonatkozik. A hívők Krisztussal való azonosulásuk révén vannak körülmetélve; Pál úgy beszél erről, hogy „nem kézzel végzett körülmetéléssel, hanem... a bűn testének levetése által” (Kol 2,11). Ez a körülmetélkedés arról beszél, hogy meghalunk a hústestü természetnek. Ez helyzetét tekintve minden hívőre igaz, de ezt a hústest gyakorlati megöklésének kell követnie (Kol 3,5). Az apostol úgy beszél a hívőkről, mint az igazi körülmetélkedésről (Fil 3,3),

azokkal a zsidó törvényeskedőkkel ellentétben, akiket úgy ismertek, mint „a körülmetélkedés” (Gal 2,12).

Ezen a szimbolizmuson túl Isten törvényeinek némelyike azt a célt szolgálta, hogy megóvja népét a pogányok betegségeitől. Ma már sok orvosi szaktekintély gondolja úgy, hogy a körülmetélés megvédheti a rák bizonyos formáitól mind a férfit, mind a feleségét.

17,15-17 Isten Szárai nevét Sárára (*hercegnő*) változtatta, és megígérte Ábrahám-nak, hogy kilencven éves felesége fiút fog szülni. A pátriárka **nevetett**, de örömteli csodálkozással, nem hitetlenül. Az ő hite nem ingadozott (Róm 4,18-21).

17,18-27 Amikor **Ábrahám** azt kérte, hogy **Izmáel** találjon kegyet Isten **előtt**, Ő azt válaszolta, hogy a **szövetség** a fián, **Izsákon** keresztül fog beteljesedni. Azonban **Izmáel termékeny lesz, sokasodni fog és nagy nemzetté lesz. Izsák** Krisztus előképe volt, Akin keresztül a **szövetség** eléri majd végleges beteljesülését.

Figyeljük meg Ábrahám azonnali engedelmességét: **Ábrahám még azon a napon körülmetélkedett fiával, Izmáellel együtt.**

6. Sodoma és Gomora (18–19. feje)

18,1-15 Röviddel a 17. fejezet eseményei után **három férfi** jelent meg Ábrahámnál. Kettő közülük angyal volt, a harmadik pedig maga az **ÚR. Ábrahám** és **Sára** tipikus közel-keleti vendégszeretettel tudtán kívül (Zsid 13,3) megvendégelte az angyalokat, és azt a Valakit, Aki nagyobb volt, mint az angyalok. Amikor **Sára** kihallgatta, amit az Úr mondott, hogy egy éven belül gyermeke lesz, az ő nevetése hitetlenségét árulta el. Intést kapott: **„Van-e valami lehetetlen az ÚR számára?”** De az ígéretet megismételte az asszony kételkedése dacára (9-15. v.). A Zsid 11,11 jelzi, hogy Sára alapvetően hívő asszony volt, pillanatnyi botlása ellenére.

18,16-33 Miután az **Úr** feltárta **Ábrahám**nak, hogy **Sodoma** elpusztítására készül, és miközben a két angyal már a város felé haladt, **Ábrahám** megkezdte azt a bizonyos közbenjáró visszazámlálását: **ötven... negyvenöt... negyven... harminc... húsz... tíz**. Az **Úr** még **tíz igaz** ember miatt **sem pusztította volna el Sodomát!** **Ábrahám** imája csodálatos példája a hatásos közbenjárásnak. Ez az egész föld **Bírájának** (25. v.) igazságos jellemére alapult, bátorságról, ugyanakkor mély alázatról tett tanúságot, amelyet csak Isten bensőséges ismerete adhat. Csak amikor **Ábrahám** leállt a könyörgéssel, akkor zárta le Isten a dolgot és távozott el (33. v.). Sok titok van az életben, amelyre a 25. vers igazsága az egyetlen kielégítő válasz.

Ne hagyjuk figyelmen kívül a megtiszteltetést, amellyel Isten **Ábrahámot**, mint kiemelkedő családszerető férfiút illette (19. v.). Érdemes rá törekedni!

19,1-11 Sodoma neve egygé vált a homoszexualitás, vagy szodómia bűnével. De a szexuális perverzitás nem az egyetlen oka volt a város pusztulásának. Az **Ezékiel** 16,49-50-ben az **Úr** a következőképpen írja le Sodoma bűnét: „gőg, dőzsölés, állandó semmittevés”.

Lót befogadta a **két angyalt**, és erősködött, hogy **töltsék az éjszakát** otthonában, jól ismerve azt a veszélyt, amellyel különben szembekerülhettek volna. **Sodoma férfiai** még azután is arra törekedtek, hogy homoszexuális nemi erőszakot kövessenek el ezeken a mennyei látogatókon. Lót, miután reménytelenül erőlködött azon, hogy vendégeit megoltalmazza, szégyentelenül felajánlotta **két lányát**. Csak csoda segített a helyzetet; az angyalok ideiglenes, zavaró **vaksággal** sújtották a sodomaiakat.

HOMOSZEXUALITÁS

Isten mind az **ÓSZ**-ben (1Móz 19,1-26; 3Móz 18,22; 20,13), mind az **ÚSZ**-ben (Róm 1,18-32; 1Kor 6,9; 1Tim 1,10) elítéli

a homoszexualitás bűnét. Megmutatta ezzel szembeni haragját, amikor elpusztította Sodoma és Gomora városát. Mózes törvénye szerint a szodómiát halállal kellett megbüntetni. Gyakorló homoszexuálisok nem fogják örökölni Isten országát.

Az úgynevezett „melegek” nagy árat fizetnek erkölcstelen életükért. Pál azt mondja, hogy „el is veszik tévelygésük méltó jutalmát önmagukban.” (Róm 1,27b). Ez magában foglal nemi betegségeket, pneumocystist (az AIDS betegeket megtámadó tüdőgyulladás), Kaposi-szarkómát (a rák egyik formája) és AIDS-t. Vele jár a mindig visszatérő büntudat, értelmi és érzelmi zűrzavar és abnormális személyiségtorzulás.

Hasonlóan minden más bűnöshöz, a homoszexuális, vagy lesbikus is üdvözülhet, ha megbánja bűnét és elfogadja az **Úr Jézus Krisztust** mint személyes Megváltóját. Isten szereti mind a meleg, mind a lesbikus embert, még ha bűnüket gyűlöli is.

Különbőség van a *gyakorló* homoszexuális, valamint a homoszexuális *hajlamú* ember között. A gyakorlat az, amit a Biblia elítél, nem a beállítottság. Sokan vannak, akik vonzalmat éreznek saját nemük iránt, de megtagadják, hogy engedjenek ennek. A Szellem hatalma által fegyelmezik magukat, hogy ellenálljanak a kísértésnek és tisztán éljenek. Sok homoszexuális hajlamú keresztyén ember van, akik

...saját állapotukra szomorúan és bűnbánattal tekintettek, de képtelenek voltak megváltozni. A Szellem visszatartó és önmegtartóztató hatalmához folyamodtak, ami valóságos szentség... Krisztusra hagyatkozva egy maradandó belső gyengeséget ajánlottak fel Isten használatára, hogy isteni erő jusson tökéletességre emberi gyengeségben.¹⁵

Némelyek Istent vádolják, hogy ilyen hajlammal születtek, de a hiba nem Istenben van, hanem az emberi bűnben. Ádám minden elbukott gyermeke hordoz gonosz hajlamokat. Egyiknek egyik területen van gyengesége, a másiknak másikon. A bűn

nem a kísértésben van, hanem abban, hogy engedünk a kísértésnek.

Van szabadulás a homoszexualitásból, mint ahogyan van a testi gerjedelem bármilyen más formájából. Azonban szinte minden esetben nagyon fontos, hogy folyamatosan legyen valaki, aki bölcs, istenfélő tanácsokkal segít.

A keresztyéneknek el kell fogadniuk a melegeket és lesbizkusokat mint embereket, anélkül, hogy helyeselnék életvitelüket. Minthogy olyan emberek ők, akikért Krisztus meghalt, a hívőknek keresniük kell minden lehetséges módon, hogy megnyerjék őket „a szent élet[nek], amely nélkül senki sem látja meg az Urat” (Zsid 12,14).

19,12-29 Az angyalok sürgették Lótot és családját, hogy hagyják el a várost. De amikor ő megpróbálta meggyőzni **vejeit** (vagy talán leendő vejeit – lásd: RSV), ők azt hitték, hogy **tréfálgozik**. Élete semmissé tette bizonyágtételét, amikor elérkezett a kritikus pillanat. **Amikor hajnalodott, az angyalok kivezették Lótot, feleségét és lányait** Sodomából. Lót még akkor is húzta az időt, Cóarban, az egyik ugyancsak bűnös városban akart maradni. Minthogy nem találtatott tíz igaz ember sem Sodomában, Isten elpusztította a várost. De Ábrahám imája nem marad megválaszolatlan, mert **nem feledkezett meg Isten Ábrahámról, és ki vezette Lótot a pusztulásból**.

Noha Lót **felesége** is elhagyta a várost, szíve még mindig ott volt, és Isten ítélete alá került. Azokban a szavakban, hogy „emlékezzetek Lót feleségére” (Lk 17,32), Krisztus úgy említi, mint intő példát mindazoknak, akik nem veszik komolyan a felkínált kegyelmet.

19,30-38 Cóart elhagyva Lót egy hegyi **barlangba** menekült. Ott **lányai** lerészegítették és **rávettek**, hogy vérfertőzést kövessen el velük. Az idősebb lány ezt követően **fiút szült**, akit **Moábnak** nevezett el. A kisebbik is **fiút szült** és **Ben-Amminak** ne-

vezte. Ez a Moábiták és Ammoniták eredete, akik visszatérő tövis voltak Izrael oldalában. Moábita nők voltak, akik később rávettek az izraeli férfiakat, hogy erkölcsstelenséget kövessenek el (4Móz 25,1-5), és ammoniták tanították meg Izráelt a Molok imadására, beleértve a gyermekáldozatot is (1Kir 11,33; Jer 32,35). A 2Pt 2,7-8-ból tudjuk, hogy Lót igaz ember volt, de világiassága miatt elveszítette bizonyágtételét (14. v.), feleségét (26. v.), vejeit, barátait, közösségét (Sodomában nem volt közössége senkivel), vagyont (gazdagon vonult be, de szegényen jött el onnan), jellemét (35. v.), élete munkáját, és majdnem az életét is (22. v.). Lányainak züllött magatartása mutatja, hogy befolyásolták őket Sodoma gonosz szokásai. Nincs menekvés (Zsid 2,3).

7. *Ábrahám és Abímelek (20. feje)*

20,1-18 Hihetetlennek tűnik számunkra, hogy **Ábrahám** újra megpróbálta **Sárát hűgának** mondani húsz évvel azután a bizonyos botlás után – hihetetlen, de csak addig az, amíg eszünkbe nem jut *saját*, bűnre való hajlandóságunk! Ami Abímelekkel Gerárban történt, az szinte az egyiptomi eset másolata (12,10-17). Isten közbelépett, hogy szándékait véghez vigye Izsák születésében, amely különben meghiúsulhatott volna. **Abímeleket** halállal fenyegette meg. Isten több, mint a történelem mellékes szemlélője. Népe gonoszságát érvénytelenítheti, még nem megtért életeken keresztül is. A pogány **Abímelek** ebben az esetben helyesebben járt el, mint Ábrahám, „Isten barátja”. (Az *Abímelek* egy cím, és nem tulajdonnév). Micsoda szegény, amikor egy hívő embert igazságosan fedd meg egy világi ember! Amikor egy féligazságot teljes igazságként tüntetnek fel, az igazságtalanság. Ábrahám még megpróbált a szegényből valamit Istenre háritani, Aki valamikor **vándorlásra** hívta. Bölcsőbb lett volna, ha megalázkodik, és elismeri vétkeit. Mindenestre még mindig Isten embere volt. Így az

Úr Abímeleket küldte hozzá, úgy, hogy Ábrahám imádkozzon háznépéért, hogy meggyógyuljanak meddségükből.

Az a kifejezés, hogy „**ez felment téged**” (16. v.), szó szerint így van: „ez a szemek befedése”. Azt jelenti, hogy megbékülés szándékával adott ajándék. Így olvasható: „Ezt elégtételként kapod, bizonyítékul mindenki számára, aki veled van, és minden ember számára, hogy a rossz dolog jóvá lett téve.”

8. Izsák, az ígélet fia (21. fej.)

21,1-10 Amikor a megígért fiú megszületett **Ábrahámnak és Sárának**, az örvendező szülők elnevezték **Izsáknak** („nevetés”), ahogyan Isten megparancsolta (17,19; 21). Ez kifejezte saját örömeiket, és mindenki örömét, aki meg fogja hallani a híreket. **Izsák** kettő és öt éves kor közötti gyermek lehetett, amikor **elválasztották**. Izmáel tizenhárom és tizenhét év körüli lehetett. Amikor **Sára meglátta**, hogy Izmáel kigúnyolja Izsákot az elválasztási ünnepségen, azt mondta Ábrahámnak, hogy **kergesse el Hágárt, fiával együtt**. Pál úgy értelmezi ezt, mint annak bizonyítékát, hogy a törvény üldözi a kegyelmet, hogy a törvényt és kegyelmet nem lehet elegyíteni, és hogy a szellemi áldásokat nem lehet elnyerni a törvény alapján (Gal 4,29).

21,11-13 Ábrahámnak nehéz volt Hágár és Izmáel elvesztése, **de Isten** megvigasztalta azzal az ígérettel, hogy Izmáel nagy **nemzet** atyja lesz. Azt is világossá tette az Úr, hogy Izsák a megígért fiú, akin kereszttül a szövetség meg fog valósulni.

21,14-21 Amikor **Hágár** és a **fiú** már majdnem szomjan halt a sivatagban Kánaántól délre, Isten mutatott nekik egy **forrást**, és megmenekültek. Izmáel ekkor tizenéves fiú volt; ezért a 15. vers feltehetően azt jelenti, hogy Hágár gyengesége miatt tette oda a fiút **az egyik bokor alá**. Izmáel neve, hogy „Isten hall”, kétszer található a 17. versben – „**Isten hallotta**” és „**Isten meghallotta**”. Gyermeküket és fiatalembereket

bátorítani kell, hogy imádkozzanak. Isten hallja és válaszol!

21,22-34 A 21. versben szereplő **Abímelek** nem szükségszerűen azonos azzal, akivel a 20. fejezetben találkoztunk. Ennek a vezetőnek a **szolgái** elfoglaltak **egy kutat** Ábrahám embereitől. Amikor **Abímelek** és **Ábrahám** barátsági szerződést kötöttek, a pátriárka szólt Abímeleknek a **kútról**, amelyet **elfoglaltak**. Ennek eredménye egy **szövetség** volt, amely biztosította a kutat Ábrahámnak. Rögtön elnevezte **Beérsebának** („az eskü kútja”). A hely később várossá lett, amely az ország legdélibb határát jelölte. **Ábrahám** pedig **tamariszkuszfákat ültetett** emlékeztetőül.

9. Izsák feláldozása (22. fej.)

22,1-10 Talán nincsen olyan jelenet a Bibliában magának a Golgotának a kivételével, amely szívbemarkolóbb ennél, és semmi sem ad világosabb előképet Isten egyetlen, hön szeretett Fiának kereszthaláláról. Ábrahám hitének mindenek fölött való megpróbáltatása jött el, amikor Isten megparancsolta neki, hogy **áldozza fel** Izsákot **égő áldozatként Mórijjá földjén**. Valójában Istennek nem volt szándékában megengedni Ábrahámnak, hogy ezt véghezvigye; Ő mindig ellenezte az emberáldozatot. **Mórijjá** az a hegység, ahol Jeruzsálem elhelyezkedik (2Krón 3,1), és ahol a Golgota is állt. Isten szavai, hogy „**fiadat, a te egyetlenedet, akit szeretsz, Izsákot**”, egyre mélyebb sebet okozva fűródhattak Ábrahám szívébe. Izsák volt Ábrahámnak **egyetlen fia** abban az értelemben, hogy ő volt az ígélet egyetlen fia – a kivételes, a csodálatos módon született fiú.

A Bibliában egy szó első előfordulása gyakran mintául szolgál annak az egész Szentírásban történő alkalmazására. A **szeretet** (2. v.) és „imádat” (5. v.) először itt található. Ábrahám **fia** iránti **szeretete** halvány képe Isten Jézus Krisztus iránti szeretetének. Izsák feláldozása az imádat legnagyobb tettének a kiábrázolása – a

Megváltó feláldozta önmagát, hogy teljesítse Isten akaratát.

22,11-12 „Ábrahám, Ábrahám”, ez az első abból a tíz névkettőzésből, ami a Bibliában van. Hétszer Isten szól így emberhez (1Móz 22,11; 46,2; 2Móz 3,4; 1Sám 3,10; Lk 10,41; 22,31; Csel 9,4). A többi három a következő: Mt 7,21-22; 23,37; Mk 15,34. Ezek különösen fontos dolgokat vezetnek be. **Az Úr anyala** (11. v.) maga **Isten** volt (12. v.).

22,13-15 Ábrahám hitének bizonyára a legfőbb próbája volt, hogy áldozza fel Izsákot. Isten megígérte Ábrahámnak, hogy számtalan utódot ad neki fia révén. Izsák mintegy huszonöt éves lehetett ekkor, és nem élt házasságban. Ha Ábrahám megöli, hogyan teljesedhet be az ígélet? A Zsid 11,19 szerint Ábrahám úgy gondolta, hogy még ha meg is öli fiát, Isten fel fogja támasztani a halálból. Ez a hit figyelemreméltó volt, mert addig a világtörténelemben nem volt feljegyzett eset feltámasztásról. Figyeljük meg hitét a 22,5-ben is: „a fiammal elmegyek oda, imádkozunk, és utána visszatérünk hozzátok”. Ábrahám először megigazult hit által (15,6), itt pedig megigazult (megtartott) cselekedetek által (lásd: Jak 2,21). Hite volt üdvösségének eszköze, míg cselekedetei voltak valóságos hitének bizonyítékai. Amikor Izsák azt kérdezte, hogy **„hol van az áldozatra való bárány?”**, apja így válaszolt: **„Isten majd gondoskodik az áldozatra való bárányról”**. Ez az ígélet nem a 13. vers kosával teljesedett be végérvényesen, hanem Isten Bárányával (Jn 1,29).

Van két kiemelkedő előkép Krisztusról ebben a fejezetben. Izsák az első: **egyetlen fiú**, apja által szeretett, aki hajlandó megtenni atyja akaratát, ezért jellekésen visszakapta őt a halálból. A **kos** a másik: egy ártatlan áldozat halt meg mint helyettes másért, vére kiömlött, és **egészen égő áldozat** volt. Valaki azt mondta, hogy Isten azazal, hogy **kost** biztosított mint helyettes Izsákért, „megkímélte Ábrahám szívét

olyan gyötrelmetől, amilyentől a sajátját nem kímélte meg”. A 11. és 15. versben **az Úr anyala**, mint mindenütt az ÓSZ-ben, az Úr Jézus Krisztus. Ábrahám úgy nevezte el a helyet, hogy **az Úr gondoskodik** (Jahveh-jireh) (14. v.) Ez egyike annak a hét ószövetségi összetett névnek, melyek tartalmazzák az Úr nevét. A többi:

Jahveh-Rofeka – „Az ÚR, aki meggyógyít téged (2Móz 15,26).

Jahveh-Nissi – „Az ÚR az én zászlóm” (2Móz 17,8-15).

Jahveh-Shalom – „Az ÚR a békességünk” (Bír 6,24).

Jahveh-Roi – „Az ÚR az én pásztorom” (Zsolt 23,1).

Jahveh-Tsidkenu – „Az ÚR az igazságunk” (Jer 23,6).

Jahveh-Shamma – „Az ÚR jelen van” (Ez 48,35).

22,16-19 Az **ÚR** Önmagára esküdött, mert nagyobbra nem esküdhett (Zsid 6,13). Istennek ez az ígérete, amelyet esküjével erősített meg, magában foglalja a pogány nemzetek megáldását is Krisztus által (lásd: Gal 3,16). A 17c versben Isten a már megígért hatalmas áldáshoz hozzáteszi: Ábrahám magva **birtokolni** fogja **ellenségei kapuját**. Ez azt jelenti, hogy leszármazottai „hatalmi pozícióba kerülnek azok felett, akik szembeszállnak velük. Egy város kapujának elfoglalása magának a városnak az elestét jelenti”.¹⁶

22,20-24 Ábrahám **öccsének, Náhórnak** tizenkét fia volt, míg Ábrahámnak csak kettő – Izmaél és Izsák. Mennyire megpróbálhatta ez is Ábrahám hitét Isten ama ígéletében, hogy annyi utódja lesz, mint az ég csillagai! Ez ösztönözhetette, hogy elküldje Eliezert feleséget keresni Izsáknak (24. fej). Jegyezzük meg a **Rebeka** nevet a 22,23-ban.

10. A családi temetkezési hely (23. fej.)

23,1-16 Amikor **Sára meghalt százhuszonhét éves korában**, Ábrahám megalkudott **Hebron** hettita lakóival a **makpélai**

barlang temetkezési helyül való megvásárlására – ez volt az egyetlen birtok, amelyet vándorlásának hosszú ideje alatt szerzett. Az igehely felbecsülhetetlen leírást ad az alkuról, amely annyira tipikus a keleti országokban. Először a hettiták azt javasolják, hogy Ábrahám válassza bármelyiket **temetkezési helyeik** közül. Ábrahám túláradó udvariassággal elutasította ezt, és ragaszkodott hozzá, hogy teljes áron megvásároljon egy barlangot, mely **Efrón** tulajdona volt. Először **Efrón** nemcsak a **barlangot** ajánlotta fel, hanem az egész **mezőt**, mint ajándékot, de Ábrahám megértette, hogy ez tulajdonképpen egy udvarias gesztus volt. A tulajdonosnak valójában nem állt szándékában azt elajándékozni. Amikor Ábrahám ellenállt ennek, és ragaszkodott ahhoz a kívánságához, hogy azt megvásárolja, Efron felajánlott egy árat, amely **négyszáz ezüst sekel** volt, és úgy tett, mintha ez nagyon előnyös alkalmi vétel lenne. Valójában ez uzsoraár volt, és szokás szerint a vásárló folytatta volna a kicsinyes alkudozást. Így meglepő volt mindenkinek, amikor Ábrahám megadta Efronnak az elsőként kért árat. Ábrahám nem akart lekötöztetnie lenni egy hitetlen embernek, és mi se legyünk azok.

23,17-20 A makpélai barlang később **temetkezési helye** lett Ábrahámnak, Izsáknak, Rebekának, Jákóbnak és Leának. A hagyomány szerinti hely most egy mohamedán mecset helyszíne.

11. Menyasszony Izsák számára (24.fej.)

24,1-9 Ábrahám **megeskette** legöregebb **szolgáját**, hogy amikor menyasszonyt keres **Izsáknak**, nem fogja engedni, hogy kánaánitával házasodjon össze, vagy hogy Mezopotámiában éljen. A 2-4. és 9. versben leírt eskü ősi formáját Charles F. Pfeiffer a következőképpen magyarázta.

Bibliai kifejezésmód szerint a gyermekekről azt mondták, hogy apjuk „combjából”, vagy „ágyékából” származnak (vö. 1Móz 46,26). A kéznek a combra helyezése azt jelentette,

hogy abban az esetben, ha egy esküt megszegnék, a gyermekek, akik a „comból” származtak, vagy származhatnak, meg fogják bosszulni a hűtlen cselekedetet. Ezt „utódok általi eskütételnek” nevezték, és itt különösen megfelelő volt, mivel a szolga küldetése az volt, hogy biztosítson utódot Ábrahámnak Izsák révén.¹⁷

24,10-14 A szolga a Szent Szellem előképe (szimbóluma), akit elküldött az Atya, hogy szerezzen menyasszonyt a „mennyei Izsáknak”, az Úr Jézusnak. Az elbeszélés gondosan feljegyzi az utazás előkészületeit, a szolga által vitt ajándékokat, és a jelet, amely által fel fogja ismerni az Úr által választott nőt. Murdoch Campbell ezt így részletezi:

Volt egy jel, amellyel úgy számolt, hogy fényt deríthet annak a lánynak a jellemére és természetére, aki érdemes arra, hogy urának fia mellé kerüljön. Csak „egy kortyot” akart kérni – ahogyan a héber szó fordítható – a vízből magának; de akit Isten arra választott, hogy nagy nép anyja, és majd Jézus Krisztus távoli őse legyen, annak meg kell mutatnia nemes lelkű természetét és arra való hajlandóságát, hogy másokat szolgáljon, nemcsak egy „kortyot” ajánlva fel nekik a vízből hanem bőséges lehetőséget az „ivásra”. A lánynak ehhez még azt a bámulatba ejtő ajánlatot kellett tennie, hogy vizet húz a tevék számára is. Nos, ha figyelembe vesszük, hogy ez a tíz állat a hosszú sivatagi fűrésztó út után készen állt, hogy kiürítsen akár négy hordónyi vizet, imájának az a kérése, hogy a lány önként hajlandó legyen kiszolgálni embert és állatot, kedves és önzetlen beállítottságra és nemes jellemre fog utalni.¹⁸

24,15-52 Természetesen a kedves **Rebeka** volt, aki teljesítette a feltételeket, és aki ezért megkapta a szolga ajándékait. Bevezette apja házába Ábrahám szolgáját, aki már tudta, hogy keresése befejeződött. Amikor Rebeka elmondta az eseményt bátyjának, **Lábánnak**, ő jóindulatúan fogadta, aztán meghallgatta a **szolgát**, aki

előadta kérését, hogy **Rebeka** legyen Izsák menyasszonya. A szolgálja imájára adott válaszként a körülmények csodálatos egybehangolása meggyőzte **Lábánt** és **Betuélt**, Rebeka apját, hogy ezt az **Úr** rendelte így.

24,53-61 A **szolga** ezeketán ajándékokat vett elő **Rebeka**, Lábán, és a lány **anyja** számára, megpecsételve ezzel a megegyezést. Reggel a család késleltetni szeretne volna a lány távozását, de Rebeka hajlandósága eldöntötte a dolgot, és így áldásukkal hagyta el otthonát.

24,62-67 Először látjuk **Izsákot** a Móri-hegyi megtapasztalása után: **kiment**, hogy találkozzon Rebekával. Így látjuk majd először a Megváltót halála, temetése és feltámadása után, amikor visszatér, hogy elvigye választott menyasszonyát (1Tesz 4,13-18). Izsák Rebekával való találkozásában gyengéd szépség rejlik. Anélkül, hogy azelőtt valaha látta volna, feleségül vette, **szerette**, és a többi pátriárkától eltérően nem volt rajta kívül más felesége.

12. Ábrahám leszármazottai (25,1-18)

25,1-6 Az 1Krón 1,32-ben **Keturát** Ábrahám ágyasának nevezik. Úgy tűnik, a 6. vers ezt megerősíti. Így ő **alsóbbrendű feleség** volt, olyan valaki, aki nem élvezte a feleség teljes privilégiumait az otthonban. Isten újra feljegyez házassági rendellenességeket, amelyeket sohasem hagyott jóvá.

25,7-18 **Ábrahám utolsó lélegzett százhetvenöt éves korában** és a második olyan személy lett, akit a hebroni **barlangba temettek el**. Izmáel tizenkét fia, akik fel vannak tüntetve a 12-16. versben, beteljesítette Isten Ábrahámnak tett ígését: „Tizenkét fejedelmet fog nemzeni” (17,20). **Izmáel** halálával **Izsák** foglalja el a központi helyet az elbeszélésben.

B) Izsák (25,19–26,35)

1. Izsák családja (25,19-34)

25,19-26 **Rebeka**, házasságkötése után majdnem húsz évig **meddő** volt. Majd Izsák imája után **teherbe esett**. A két fiú tu-

sakodása a **méhében** zavarba ejtette, amíg meg nem tudta, hogy fiai **két** rivális **nemzet** ősei lesznek (Izráel és Edomé). Az elsőszülött iker az **Ézsau** (*szőrös*) nevet kapta. A másikat **Jákóbnak** (*mást kiszorító*) neveztek el. Jákób már a születésekor próbált előnyt szerezni fivérével szemben azzal, hogy **Ézsau sarkába kapaszkodott!** **Izsák hatvan éves volt**, amikor fiai megszülettek.

25,27-28 Amikor a **fiúk felnőttek** Ézsau szabadban élő, **vadászathoz értő** ember lett. Jákób ezzel szemben **szelíd sátorlakó** volt. **Izsák Ézsaut szerette** jobban, **Rebeka** viszont **Jákóbot**. Talán ő olyan „anyás fiú” volt.

25,29-34 **Ézsau** mint elsőszülött, kettős részre számíthatott apja vagyonából – vagyis kétszeresére annak, amennyit bármelyik másik fiú örökölhetett volna. Ő lett a törzsnek, vagy családnak a feje is. Ezt neveztek **elsőszülöttségi jognak**. Ézsau esetében ez azzal is járt volna, hogy a Messiás őse lesz. Egy nap, amikor Ézsau vadászatról tért vissza, látta, hogy Jákób valamilyen **vörös párolt ételt** főz. Annyira esdeklően kért a vörös ételből, hogy a „Vörös” (**Edom**) melléknevet kapta akkor, és ez rajta maradt, valamint utódain az edomitákon is. Amikor Jákób felajánlotta az ételt Ézsau elsőszülöttségi jogáért cserébe, Ézsau ostobán belement. „A tiltott gyümölcs kivételével nem volt étel, amit olyan drágán fizettek volna meg, mint ezt a erőlevest”¹⁹. A 23. vers prófécijája a 29-34. versben részben beteljesedett. Isten nem nézte el Jákób ravaszságát és bánásmódját, de egy dolog nyilvánvaló – Jákób értékelte az elsőszülöttségi jogot és az istenfélő leszármazási vonalban lévő helyzetet, míg Ézsau előbbre helyezte a fizikai étvágy kielégítését mint a szellemi áldásokat.

A fejezet annak hangsúlyozásával zárul, hogy hogyan bánt Ézsau az **elsőszülöttségi** jogával, és nem azzal, hogy Jákób hogyan bánt bátyjával. Ézsau leszármazottai Izráel

elkeseredett ellenségei voltak. Végso sor-suk Abdiás könyvében van kijelentve.

2. Izsák és Abímelek (26. fej.)

26,1-6 Izsák úgy reagált az **éhínségre**, ahogyan apja tette (12. és 20. fej.). Ahogy délre utazott az Úr megjelent neki **Gerárban**, és figyelmeztette, hogy ne menjen Egyiptomba. **Gerár** egyfajta félúti pihenő volt az Egyiptomba vezető úton. Isten azt mondta Izsáknak, hogy ideiglenesen²⁰ maradjon Gerárban, ehelyett azonban Izsák ott **lakozott**. Isten neki is megerősítette a feltétel nélküli szövetséget, amelyet Ábrahámmal kötött.

26,7-17 Izsák félelmében ugyanazt tette, mint apja. **Feleségét húgaként** mutatta be Gerár **embereinek**. Egy apa gyengeségének szomorú története megismétlődött a fiában. Amikor a csalás kiderült és Izsákot számonkérték, akkor ő megvallotta az igazat. A bűnvallás áldáshoz vezet. Izsák meggazdagodott Gerárban – olyan gazdag volt, hogy Abímelek, aki akkor uralkodott, kérte, hogy távozzon. Így Izsák elment Gerárból **Gerár völgyébe**, nem túl messzire.

26,18-25 A filiszteusok betömték a kutakat, amelyeket Ábrahám ásott – ez barátságtalan tett volt, ami arra mutatott, hogy az újonnan jötteket nem kedvelték. Izsák kitisztíttatta a kutakat. Viszály támadt a filiszteusokkal **Észeknél** (*viszály*) és **Szitanánál** (*ellenségeskedés*). Végül Izsák eltávozott a filiszteusoktól. Ekkor nem volt viszály, amikor **kutat ásott**, úgyhogy elnevezte a helyet **Rehóbótnak** (*tágas terrek vagy férőhely*). **Onnan fölment Beérsebába**, ahol az Úr újra megerősítette neki az áldások ígéretét, és ahol Izsák **oltárt épített** (imádat), **sátrat vert** (lakás) és **kutat ásott** (felüdülés). Ahogyan a víz létfontosságú a fizikai világban, ugyanúgy az Ige vize is az a szellemi életben.

26,26-33 A 26-31. verssel kapcsolatban Williams a következőket mondja:

Arról van szó, hogy amikor Izsák határozot-tan elkülönül a gerári emberektől, akkor azok

jönnek hozzá, hogy Istentől jövő áldást kérjenek... A keresztyén ember akkor segít legjobban a világnak, amikor attól elkülönülve él...²¹

Izsák szolgáló vizet találtak ugyanazon a napon, amelyen Izsák meg nem támadási szerződést kötött **Abímelekkel**. Ábrahám korábban **Beérsebának** nevezte el ezt a helyet, mert itt kötött szövetséget az ő kortársával, **Abímelekkel** (21,31). Most hasonló körülmények között **Izsák** újra elnevezi **Sibának**, vagy **Beérsebának**.

26,34-35 Ézsau feleségül vette **Juditot**, és **Boszmatot**, két pogány nőt, **keserúséget** okozva szüleinek, ahogyan teszi sok más felemás iga azóta is. Ez további bizonyítékot szolgáltatott arra, hogy alkalmatlan az elsőszülöttségére.

C) Jákób (27,1–36,43)

1. Jákób becsapja Ézsaut (27. fej.)

27,1-22 Hozzávetőleg harminchét év telt el az előző fejezet eseményei óta. **Izsák** most 137 éves, látása meggyengült, és úgy gondolta, hamarosan meg fog halni, talán azért, mert fivére, Izmaél ebben a korban halt meg (1Móz 25,17). Ő azonban negyvenhárom évvel még tovább élt.

Amikor **Izsák** vadhúst kért **Ézsautól**, és viszonzásul az áldást ígérte, **Rebeka** titkos tervet dolgozott ki, hogy becsapja férjét és megszerezze az áldást **Jákóbnak**, akit szeretett. Ügyeskedése szükségtelen volt, mert Isten már Jákóbnak ígérte az áldást (23,25b). Kecskéhúst készített el úgy, hogy **ízletes** vadhúshoz hasonlított, a kecske **bőrét** pedig Jákób karjaira tette, hogy a **szőrös** Ézsauak adhassa ki magát. Izsák elkövette azt a hibát, hogy bizott érdekeiben; a szőrös kart Ézsauéhoz hasonlónak „érezte”. Ne bízzuk magunkat szellemi dolgokban érzelmi tapasztalatokra. Luther Márton szerint:

Az érzések jönnek, mennek, s csalfán
tovatűnnek;

Isten Igéje egyetlen támasza a hitnek.²²

Bár Rebeka tervelte ki a megtévesztést, de Jákób ugyanolyan vétkes volt, mert végrehajtotta azt. Le is aratta, amit vetett. C. H. Mackintosh a következőket írta:

...ha bárki megfigyeli Jákób életét, miután alattomosan megszerezte apja áldását, észre fogja venni, hogy nagyon kevés evilági boldogságot élvezett. Testvére meg akarta gyilkolni, s hogy ezt elkerülje, arra kényszerült, hogy elmeneküljön apja házából; Lábán, a nagybátyja becsapta... Kénytelen volt titokban elhagyni őt... Megtapasztalta Rúben fiának alávalóságát... Simeon és Lévi árulását és kegyetlenségét a sikemiekkal szemben; aztán szeretett feleségének elvesztésétől... József feltételezett halálától kellett szenvednie...; és mindennek betetőzéséül az éhínség arra kényszerítette, hogy Egyiptomba menjen, és ott, idegen földön haljon meg...²³

27,23-29 Izsák **megáldotta** Jákóbot jóléttel, uralkodással és védelemmel. Érdekes, hogy a pátriárkák által elmondott áldások prófetikusak; ezek szó szerint megtörténtek, mert valójában ezek az emberek ihletetten szóltak.

27,30-40 Amikor Ézsau hazajött és megtudta a csalást, könnyek között kereste az **áldást**. De az áldást már **Jákóbnak** adták és nem lehetett visszavonni (Zsid 12,16-17). Izsáknak azonban volt szava Ézsauhoz is, a következőket mondta:

Nem zsíros földön lesz a lakóhelyed, nem hull rád égi harmat. Fegyvered éltet, öcsédet szolgálod. De ha nekifeszülsz, letöröd igáját nyakadról! (39-40. v.).

Ez azt sugallja, hogy az edomiták elhagyott helyeken fognak élni, harcosok lesznek, alattvalói az izráelitáknak, de egy napon majd fellázadnak ez ellen a rend ellen. Ez a prófécia Jórámnak, Júda királyának uralkodása alatt teljesedett be (2Kir 8,20-22).

27,41-46 Ézsau azt tervezte, hogy **megöli** testvérét, Jákób, mihelyt az apja meghal és a **síratás** befejeződik. Amikor ezt

Rebeka megtudta, azt mondta Jákóbnak, hogy igyekezzen elmenni az ő bátyjának, Lábánnak otthonába, **Háránba**. Nemcsak attól félt, hogy Jákób meg fogja ölni Ézsau, hanem, hogy Ézsau is elmenekül majd, vagy vérbosszú áldozata lesz, és egyszerre fogja elveszíteni mindkét fiát. Izsáknak azonban Jákób távozására azt a magyarázatot adta, hogy attól fél, Jákób is hettita lányt vesz feleségül, mint Ézsau. Arra számított, hogy Jákób hamar visszatér, de ez csak több mint húsz év múlva következett be. Apja akkor még élt, de anyja már nem.

2. Jákób Háránba menekül (28. fejelet)

28,1-9 Izsák **hivatta Jákób**ot, **megáldotta**, és elküldte **Paddan-Arámba**, Mezopotámia egyik vidékére, hogy inkább **édesanyja** népe között találjon feleséget, mint a kánaániták között. Ez arra indította Ézsaut, hogy úgy próbálja visszaszerezni apja áldását, hogy házasságot köt **Izmáel lányával**. Ez arra példa, amikor valaki gonoszt cselekszik (még több **feleség**), hogy jó jöjjön ki belőle.

28,10-19 **Bételben Jákóbnak** csodálatos álma volt, amelyben látott egy **létrát** vagy lépcsőt, amely a földtől az égig ért. Ez azt sugallta, hogy „létezik igazi, megszakíthatlan és szoros közösség menny és föld között, különösen pedig a dicsőségben lévő Isten és a magányos ember között.”²⁴ Natanáellel beszélgetve az Úr Jézus nyilvánvaló utalást tett erre az eseményre, és összekapcsolta ezt az Ő második eljöveteleivel, és az Ezeréves Királyság (millennium) dicsőségével (Jn 1,51). De a hívők most is pillanatról-pillanatra élvezhetik az Úrral való közösséget. Akkor, amikor Jákób szíve feltehetően telve volt megbánással a múlt, elhagyatottság érzésével a jelenre, és bizonytalansággal a jövőre vonatkozóan, Isten kegyelmesen szövetséget kötött vele, ahogyan tette Ábráhámmal és Izsákkal. Figyeljük meg a **közösségre** – „**én veled vagyok**” –; a **biztonságra**: – „**megőrizlek téged, akárhova mégy**” –; a **veze-**

tésre – „és visszahozlak erre a földre” –; és a személyi biztosítékra – „nem hagyalak el, amíg nem teljesítem, amit megígértem neked” – vonatkozó ígéreteket. Jákób, amikor rádöbbsent arra, hogy Istennel találkozott, megváltoztatta a hely nevét **Lúzról** (elkülönülés) **Bételre** (Isten háza).

„Jákóbnak Bétel előtt, ahol ’öröm lepte meg’ és ’teljesen átjárta a félelemmel vegyes tisztelet’, nem volt személyes közösége Istennel. Minden másodkézből jött hozzá.” (*Daily Notes of the Scripture Union [A Szentírás Egyesület Napi Jegyzetei]*)

28,20-22 Ezt követően azt látjuk, hogy Jákób alkuszik Istennel. Valójában *kevesebbre* alkudott, mint amit Isten megígért (14. v.). Hite nem volt még elég erős ahhoz, hogy szaván fogja Istent, ezért tized-adását ahhoz a feltételhez kötötte, ha Isten teljesíti az egyezés Rá vonatkozó részét. Egy másik értelmezés azonban az, hogy a „**ha**” egyszerűen minden héber eskünek velejáró része, és Jákób feltétel nélkül kötötte magát a tized-adáshoz (lásd a 4Móz 21,2; Bír 11,30-31; 1Sám 1,11 ígehelyeket, hasonló héber eskükhöz).

3. Jákób, feleségei és utódai (29,1–30,24)

29,1-14 Jákób hetvenhét éves volt, amikor elhagyta Beérsébát, és Hárán felé indult. Húsz évet tölt nagybátyját, Lábánt szolgálva, harminchárom évet él újra Kánaánban, életének utolsó tizenhét évét pedig Egyiptomban. Megérkezve Paddan-Arámba, Isten pontosan arra a **mezőre** vezette, ahol néhány **Háránból való** pásztor a **nyáját** őrizte. Annyira tökéletes volt Isten időzítése, hogy **Ráhel** éppen akkor érkezett meg juhaival, amikor Jákób a pásztorokkal beszélgetett. Minthogy Jákób jó pásztor volt, csodálkozott, hogy miért várnak valamennyien a kútnál, amikor még világos van, hogy legeljen a juh. Megmagyarázták neki, hogy addig nem távolítják el a kútról a követ, amíg minden nyáj meg nem érkezett. Érzelemdús pillanat volt Jákób számára, amikor találkozott unokahúgával Ráhellel,

valamint nem sokkal később **Lábán** számára is, amikor unokaöccsével, Jákóbbal találkozott.

29,15-35 Lábán megegyezett Jákóbbal, hogy hozzáadja Ráhelt, **hét évi** szolgálatért cserébe. Az évek Jákóbnak csak **néhány napnak tűntek, mert annyira szerette őt**. Így kellene lennie a mi Urunknak végzett szolgálatunknál is.

Lea szeme gyenge volt, és nem volt vonzó. **Ráhel gyönyörű volt**.

A szokásnak megfelelően úgy volt rendezve, hogy a menyasszonynak a vőlegényhez a lakodalmi éjszakán kellett mennie, lefátyolozva, és feltehetően úgy, hogy a szobában sötét volt. Képzeltük, milyen dühös volt Jákób reggel, amikor úgy találta, hogy menyasszonya **Lea** volt! Lábán becsapta, de azzal mentette a csalást, hogy a helyi szokás szerint az idősebb lánynak kell először férjhez mennie. Aztán ezt mondta Lábán: „**Töltsd el ezt a lakodalmi hetet** (vagyis, folytasd végig Leával házastársként), **aztán neked adjuk amazt** (Ráhelt) **is a szolgálatodért, ha másik hét esztendeig szolgálsz nálam**.” A hét napig tartó lakodalom végén Jákób Ráhelt is feleségül vette, aztán szolgált még **hét évet** érte. Jákób csalást vetett, és most azt aratott! Amikor az Úr látta Lea megvetett helyzetét (vagyis, hogy Jákób kevésbé szerette, mint Ráhelt), azzal kárpótolta, hogy gyermekeket adott neki. Ez az isteni törvény még mindig működik: emberek, akik hiányt szenvednek egyik területen, bőségesen kapnak kárpótlást a másikon. Lea elismerte az Urat, amikor gyermekeit elnevezte (32-33.35. v.) Őtöle származik a papság (**Lévi**), a királyi vérvonal (**Júda**), végül pedig Krisztus. Ebben a fejezetben látjuk Jákób első négy fiának születését. Jákób fiainak teljes jegyzéke a következő

A Leának született fiúk:

Rúben – (lám, egy fiú) (29,32)

Simeon – (meghallás) (29,33)

Lévi – (ragaszkodás) (29,34)

Júda – (hálaadás) (29,35)

Issakár – (bér) (30,18)
Zebulon – (lakozás) (30,20)

A Bilhának, Ráhel szolgálójának született fiúk:

Dán – (ítélet) (30,6)
Naftáli – (küzdés) (30,8)

A Zilpának, Lea szolgálójának született fiúk:

Gád – (csapat vagy jó szerencse) (30,11)
Ásér – (boldogság) (30,13)

A Ráhelnek született fiúk:

József – (adás) (30,24)
Benjámin – (a jobb kéz fia) (35,18)

30,1-13 Ráhel végső kétségbeesésében, hogy legyen egy térdein játszó gyermeke, **szolgálóját, Bilhát** Jákóbbhoz adta feleségül, vagyis ágyasként. Noha ilyen megoldások általánosak voltak abban az időben, ezek ellentétesek voltak Isten akaratával. **Bilha** két fiút **szült, Dánt és Naftálit**. **Lea**, hogy Ráhel ne múlja őt felül, hozzáadta **szolgálóját, Zilpát** Jákóbbhoz, és született két újabb fiú **Gád és Ásér**.

30,14-24 A mandragóra, amelyet **Rúben** talált, valamilyen afrodiziákum volt, melyről babonásan azt hitték, hogy termékenységben részesít. Mivel Ráhel meddő volt, sóvárgott azért, hogy legyen egy kis **mandragórája**. Cserében beleegyezett, hogy Lea éljen feleségként Jákóbbal. (Valamilyen meg nem magyarázott okból Lea nyilván elveszítette a feleség kiváltságát). Ezután két fia született Leának – **Issakár és Zebulon** – továbbá egy **lánya, Dina**. Végül Ráhel megszülte első fiát, és elnevezte **Józsefnek**, kifejezve azt a hitét, hogy Isten fog adni neki még **másik fiút**.

4. Jákób túljár Lábán eszén

30,25-36 Amikor **Jákób** azt mondta **Lábánnak**, hogy vissza akar térni hazájába, Kánaánba, nagybátyja igyekezett rábeszélteni, hogy **maradjon**. Lábán azt mondta, hogy megtudta a **jelekből**, hogy az Úr Jákób miatt **áldotta meg** őt, és meg fogja adni a munkabérét, amit mond. Jákób belement,

hogy folytatja a szolgálatot, ha Lábán neki ad **minden pettyes és tarka bárányt**, minden **fekete bárányt** a juhok közül, meg a **kecskék** közül is a tarkát és a pettyest. Minden más állat a nyájban felismerhető lesz, mint ami Lábáné. Az utóbbi jóváhagyta a megállapodást, ezt mondva: „**Jó, legyen úgy, ahogy mondod**.” Lábán vette a Jákóbnak megjelölt legtöbb állatot, és fiainak adta, hogy őrizzék, azt gondolva, hogy azok valószínűleg olyan mintázattal szaporodnak majd, mint a Jákóbei. Aztán saját állatait Jákóbra bízta, mintegy három-napi járóföldet hagyva maga és Jákób között. Ez lehetetlenné tette, hogy a Lábán fiai által legeltetett nyájban lévő jelölt állatok Lábán egyszínű állataival kereszteződjenek, amelyeket Jákób őrözt.

30,37-43 Amikor Lábán juhai páرزottak, Jákób eléjük tette az **általa csikozott vesszőket**, akár egyszínűek, akár foltosak voltak. A bárányok, vagyis utódaik, **csikosak, pettyesek és tarkák lettek**. Ez természetesen azt jelentette, hogy azok Jákóbei. Valóban ezek a **vesszők** határozták meg az állatok mintázatát? Így lehetett-e, vagy nem, a módszernek nincsen tudományos alapja. (Új genetikai bizonyítékok azt sugallják, hogy lehetett így). Hogyan lehetett mégis, hogy az állatok olyan mintázattal születtek, ahogyan Jákób szerette volna?

Ez mindenekelőtt csoda lehetett (lásd: 31,12).

Vagy pedig lehetett egy ügyes trükk Jákób részéről. Vannak bizonyos jelek az elbeszélésben arra, hogy ismerte a fajnemesítés tudományát. Gondos tenyésztéssel nemcsak azt tudta elérni, hogy az állatok olyan mintázatúak legyenek, amelyet kívánt, hanem képes volt **erősebb** állatokat elletni magának, és **satnyábbakat** Lábánnak. Talán a csikos vessző csak trükk volt, hogy nemesítési titkait mások elől elrejtse. Bármi is a magyarázat, Jákób gazdagsága megnőtt ez alatt a hat év alatt, amíg még Lábánnál szolgált.

5. Jákób visszatér Kánaánba (31. fejelet)

31,1-18 Amikor **Jákób** észrevette, hogy **Lábán** és **fiai** növekvő irigységet és neheztelést éreznek iránta, az **Úr** azt mondta neki, hogy eljött az idő, hogy **visszatérjen** Kánaánba. Először **hívta Ráhel** és **Leát** és megbeszélte velük a dolgot, felidézte, hogyan csalta meg őt **Lábán**, **tízszer is megváltoztatva bérét**, hogyan bírálta ezt felül Isten, úgy, hogy a nyájak mindig az ő javára szaporodtak, hogyan emlékeztette Isten az esküre, amelyet húsz évvel korábban tett (28,20-22), és hogy az **Úr** mondta neki, hogy **térjen vissza** Kánaánba. Feleségei egyetértettek vele, hogy apjuk nem tisztességesen járt el, és el kell menniük.

Griffith Thomas több érdekes dologra mutat rá, hogy hogyan lehetett ebben a helyzetben felismerni Isten vezetését. Először **Jákóbnak** volt egy *vágya* (30,25). Másodszor a *körülmények* szükségessé tettek valamilyen változást. Harmadszor Isten *szava* erőteljesen szólott hozzá. Végül pedig *megerősítő támogatást* kapott feleségeitől, **Lábánhoz** való természetes köteleik ellenére...²⁵ Figyeljük meg, hogy Isten **Angyala** (11. v.) azonos **Bétel** Istenével (13. v.).

31,19-21 Mielőtt titokban elindultak, **Ráhel** ellopta apjának **házi bálványait** és elrejtette azokat tevéjének nyergében. Ezeknek a házi isteneknek a birtoklása a családban elfoglalt vezető helyzetet jelentette, és ebben az esetben a férjhez ment lány a férje számára biztosította apja tulajdonjogát.²⁶ Mivel **Lábánnak** voltak saját fiai, amikor **Jákób** elmenekült Kánaánba, egyedül nekik volt joguk apjuk *teráffjaihoz*. **Ráhel** lopása tehát súlyos dolog volt, és célja az volt, hogy férje számára őrizze meg a fő helyet **Lábán** örökségében.

31,22-30 Amikor **Lábán** megtudta távozásukat, embereivel **üldözte őket hét napi járóföldön át**, de az **Úr** **álmában** figyelmeztette, hogy ne zavarja **Jákóbot** és karavánját. Amikor végül utolérte őket, csak arra panaszkodott, hogy megtagadták tőle annak kiváltságát, hogy királyi módon bo-

csássa el őket, valamint, hogy a bálványait ellopták.

31,31-35 Első panaszára **Jákób** azt **válaszolta**, hogy azért távoztak titokban, mert félt, hogy **Lábán lányait** (**Ráhel** és **Leát**) **erőszakkal elveszi tőle**. A második panaszt illetően tagadta, hogy ellopta volna az **isteneket** és meggondolatlanul halált mondott a tettesre. **Lábán** alaposan átkutatta a karavánt, de hiába. **Ráhel azokon ült**, és azzal mentette magát, hogy nem kelhet fel a teve nyergéből, hogy apját üdvözlje, mert „az asszonyok baja van rajta” (menstruációs időszaka van) – legalábbis ezt mondta.

31,36-42 Most **Jákóbon** volt a sor, hogy **megharagudjon**. Korholta **Lábánt**, hogy lopással vádolta, és **húsz éven keresztül** tisztességtelenül bánt vele, **Jákób** hűséges és nagylelkű szolgálata ellenére. Ez az igehely elárulja, hogy **Jákób** kemény munkát végzett, és hogy az **Úr** áldása rajta volt mindenben, amit tett. Mi hűségesek vagyunk-e munkaadóinkhoz? Isten áldása munkánkon nyugszik-e?

31,43-50 **Lábán** kitért a dolog elől, suttán tiltakozva, hogy nem akart kárt okozni saját **lányainak**, unokáinak, vagy állatainak, aztán azt javasolta, hogy kössenek egyezséget. Ez *nem* valami kegyes, baráti **szövetség** volt, kérve az Urat, hogy vigyázzon rájuk, amikor már különváltak. Inkább megállapodás volt két csaló között, arra kérve az Urat, hogy győződjön meg tetteik igaz voltáról azután, hogy kikerültek egymás látóköréből! Ez valójában megnevezési szerződés volt, de **Jákóbot** arra is kötelezte, hogy nem bánik rosszul **Lábán** lányaival, és nem vesz más feleséget. **Lábán** elnevezte a **kőhalmot**, amely a megállapodás jele volt, **Jegar-Száhadútának**, ami egy arám kifejezés. **Jákób Gal-Édnek nevezte el**, ami héber szó. Mindkét szó azt jelenti, hogy a „**tanúság halma**”. Senkinek sem volt szabad elmennie a kőhalom mellett, hogy a másikat megtámadja.

31,51-55 **Lábán** megesküdtött hogy **Abrahám Istene** és **Náhór Istene, valamint**

atyjuk, Táré Istene, ítéljen közöttük. Az *Isten* szó nagybetűs írása az NKJV-ben (továbbá Moffat-nál, NIV-ben stb.), azt jelzi, hogy a fordítók úgy érezték, hogy Lábán arra az egy igaz Istenre hivatkozott, akit Ábrahám ismert. Azonban, mivel a héberben nincsenek kis- vagy nagybetűk, nem tudjuk megmondani, hogy Lábán nem pogány istenekre hivatkozott-e, amelyeket ezek az emberek Ur-ban imádtak. **Jákób atyjának, Izsáknak félelmes Istenére esküdött** – vagyis arra az Istenre, Akit Izsák félt. Izsák sohasem volt bálványimádó. **Jákób áldozatot mutatott be** először, aztán megvendégelt mindenkit, aki jelen volt, és a **hegyen töltötték az éjszakát.**

Korán reggel Lábán megcsókolta lányait és **unokáit,** majd elköszönt tőlük és hazament.

6. Jákób és Ézsau kibékül (32–33. fejelet)

32,1-8 Útban Kánaán felé Jákób egy csapat **angyallal** találkozott, és elnevezte a helyet **Mahanaimnak** (két sereg, vagy kettős tábor). A két tábor Isten hadserege (2. v.) és a Jákób környezetében levő személyek lehetnek. Vagy a két sereg jelképes kifejezés lehet egy nagy sokaságra (10. v.). Amikor Jákób közeledett az országhoz, eszébe jutott **testvére, Ézsau,** és félt a bosszútól. Vajon haragszik-e még Ézsau amiatt, hogy kicsalta az áldást? Először **Jákób követeket küldött Ézsauhoz,** békességes üdvözlettel. Aztán amikor meghallotta, hogy Ézsau jön, **hogy találkozzon övele,** egy **négyszáz emberből** álló csapattal, annyira megijedt, hogy **családját két részre osztotta,** hogy ha az első csapat el is pusztul, a második elmenekülhessen.

32,9-12 Jákób isteni védelemért mondott imáját a kétségbeesés szülte. Azon a szövetségi közösségen alapult, amelyet az Úr kötött vele és öseivel, és alázatos szellemen elmondott imádság volt. Az Úr szavára alapozta könyörgését, és Isten ígéreteire hivatkozott.

A legjobb imádság erős belső rászorultságból születik. Az emberi biztonsági intézkedésekkel gyakran az eleven imaélettől védjük meg magunkat. Miért teszünk ilyen rosszat önmagunkkal?

32,31-21 Jákób ezt követően **egymás után három csordát** küldött ajándékba Ézsauinak, összesen 580 darabot, azt remélve, hogy **kiengesztelheti.** Ézsau úgy fogadhatta az ajándékot, mint háromszoros részletfizetést. Jákób manőverei bemutatták hitetlenségét, vagy legalábbis a hitnek és hitetlenségnek valamiféle keverékét.

32,22-32 Miután Jákób átküldte családját a **Jabbók** (ő kiürit) gázlójánál, egyedül töltötte az **éjszakát** Penúelnél, ahol életének egyik nagy megtapasztalását kellett megélnie. **Tusakodott ő vele egy férfiú** (Rev. Károli). Ez a férfi angyal volt (Hós 12,4), Jahveh Angyala, maga az Úr. Az Úr megütötte a csípője forgócsontját, és **kificamodott Jákób csípőjének forgócsontja,** emiatt élete hátralévő részében sántítva járt. Noha Jákób a csatát fizikailag elveszítette, nagy szellemi győzelmet aratott. Megtanulta, hogy vereségen keresztül diadalmaskodjon, és hogy gyengeség által legyen erős. Megszabadult önmagától és a saját ügyességében való bizakodástól, megvallotta, hogy **Jákób** volt, egy mást kitérő, egy „csaló”. Isten ekkor **nevét Izráelre** változtatta (sokféleképpen fordították már: „Isten uralkodik”, „Istennel küzdő” vagy „Isten fejedelme”). Jákób elnevezte a helyet **Penúelnak** (*Isten arca*), mert megértette, hogy az Urat **látta.** Pfeiffer rámutat, hogy a 32. vers még ma is igaz a zsidókra vonatkozóan:

Az ülödeget, vagy combi eret el kell távolítani a leölt állatból, mielőtt az állatnak azt a részét fogyasztásra elkészítik az ortodox zsidók számára.²⁷

33,1-11 Ahogyan **Ézsau** közeledett, Jákób visszasüllyedt a félelembe és a merő természeti viselkedésbe, úgy rendezte el háznépét, hogy maximális védelmet azok-

nak biztosítson, akiket legjobban szeretett. Jákób **hétszer borult le a földre, amíg a bátyjához ért. Ézsau** ellenben nyugodt, melegszívű és nyíltszívű volt, amikor először Jákóbbal, majd pedig feleségeivel és **gyermekeivel** találkozott. Kicsit tiltakozott az állatállomány túlzásba vitt odaajándékozása ellen, de végül elfogadta. Úgy tűnik, hogy Jákób indokolatlan szolgálalkúséget mutatott bátyja iránt, úgy beszélve magáról, mint aki az ő szolgája. Némelyek úgy gondolják, hogy hízelgéshez folyamodott és túlzásba esett, amikor azt mondta, hogy úgy tekintett az **arcára, mint Istenére**. Mások azt mondják, hogy az **Isten arca** itt a megbékült arcot jelenti.

33,12-17 Amikor **Ézsau** azt javasolta, hogy menjenek visszafelé együtt, Jákób azt állította, hogy ez lehetetlen, mert a **gyermekek** és a fiatal állatok miatt igen lassan haladtak. Jákób megígérte, hogy majd **Széirben** (Edomban) találkozik Ézsauval, bár nem szándékozott oda menni. Amikor pedig Ézsau megpróbált hátrahagyni embereiből néhányat, hogy Jákób háznépével együtt haladjanak, az utóbbi elutasította a javaslatot anélkül, hogy az igazi okokat elárulta volna – félelmét és gyanakvását.

33,18-20 Jákób, ahelyett, hogy délfelé haladt volna a Széir-hegy felé, északnyugat felé ment. Végül is **Sikemhez** érkezett és ott letelepedett, **oltárt** épített, amelyet (talán elbizakodottan) a következőképpen nevezett el: **El Elohe Israel** (Isten, az Izráel Istene). Húsz évvel korábban, amikor Isten megjelent neki Bételben, Jákób megesküdött, hogy az Úr lesz az Istene, hogy szerzeményéből tizedet fog adni az Úrnak, és, hogy megalapítja Bételt, mint Isten házát (28,20-22). Most pedig, ahelyett, hogy visszatért volna Bételbe, harminc mérföldre attól telepszik le, Sikem termékeny térségében, feltehetőleg állatállománya kedvéért. (Sikem a világot jelképezi). Isten nem szól hozzá közvetlenül, majd csak évek múlva, amikor aztán felszólítja Jákóbot, hogy telje-

sítse esküjét (35. fej.). Időközben megtörténtek a 34. fejezet tragikus eseményei.

7. *Bűnök Sikemnél (34. fej.)*

34,1-12 Isten neve nincsen említve ebben a fejezetben. Miközben Jákób és családja Sikemben élt, Dina, a lánya a pogány nők társaságát kereste, amivel áthágta az istentelektől való megfelelő elkülönülést. Egy ilyen alkalommal **Sikem, Hamór fia** szexuális erőszakot követett el rajta, aztán nagyon szerette volna feleségül venni. Látta, hogy Jákób és fiai felbőszültek, így **Hamór** békés megoldást javasolt: házasodjanak össze az izráeliták és a kánaániták, és az izráeliták az ország teljes jogú polgárai lesznek. (A 9. verset úgy tekinthetjük, mint a sok sátáni kísérlet egyikét, ami be akarja szennyezni az isteni leszármazási vonalat). Sikem is azt mondta, hogy kész megfizetni bármekkora **mátkapénzt és ajándékot**.

34,13-24 Jákób fiainak nem állt szándékában, hogy **Dinát** Sikemhez adják, de azt hazudták, hogy így tesznek, ha a város férfiai **körülméltkednek**. Isten szövetségének szent jelét gonoszul használták fel. **Hamór, Sikem** és a **város minden** férfija elfogadta a feltételt.

34,25-31 De miközben a sikemiek gyógyulófélben voltak, Simeon és Lévi alattomos módon legyilkolta őket, és **elorozták** javaikat. Amikor Jákób jámbor szemrehányással illette őket, **Simeon és Lévi** azt válaszolta, hogy hűgukkal nem lett volna szabad úgy bánni, mint valami **paráznával!** Valójában úgy tűnik, hogy Jákóbot jobban érdekelte a saját biztonsága, mint az a rettenetes igazságtalanság, ami Sikem férfiival történt. Figyeljük meg, hogy a 30. versben hányszor használ egyes szám első személyű névmást.

8. *Visszatérés Bételbe (35. fej.)*

35,1-8 A 35. fejezet azzal kezdődik, hogy Isten megparancsolja Jákóbnak, hogy teljesítse az esküt, amelyet körülbelül 30 évvel azelőtt tett (28,20-22). Az Úr az előző feje-

zet tragikus eseményeit használja fel, hogy felkészítse a pátriárkát ennek megtételére. Figyeljük meg, hogy ez a fejezet körülbelül hússzor hivatkozik Istenre, míg a 34. fejezetben meg sincs említve. Jákób, mielőtt engedelmesskedne Isten parancsának, hogy térjen vissza **Bételbe**, elrendelte, hogy családja **távolítsa el az idegen** házi isteneket, és hogy vegyenek tiszta ruhát. Amint ezt megtették, **félelem szállt** a pogány szomszédokra. Illendő volt, hogy Jákób oltárt építsen **Él-bételnél**, és imádjá az Istent, aki megvédte fivéréitől, Ézsautól.

35,9-15 Isten újra kijelentette, hogy Jákób **neve** most már **Izráel**, és megújította a szövetséget, amelyet Ábrahámval és Izsákkal kötött. A pátriárka megjelölte a szent helyet egy **oszloppal**, és újra elnevezte a helyet **Bételnek**.

35,16-20 Amint Jákób családja délre **utazott Bételből**,... **Ráhel meghalt** gyermekszülésben. **Benóninak** (*fájdalmam fia*) nevezte el a gyermeket, de Jákób ezt a tizenkettedik fiát **Benjáminnak** (*jobb kezem fia*) nevezte. Ez a két név Krisztus szenvedésének és az ezt követő dicsőségnek az előképe. A hagyomány szerint (ami valószínűleg nem hiteles) **Ráhel sírjának** helye még mindig látható a Jeruzsálemből **Bethlehembe** vezető úton. Miért nem temették Ábrahámval, Sárával és Rebekával egy helyre, a hebroni barlangba? Talán azért, mert bálványokat hozott a családba.

35,21-29 Röviden megemlíti az Ige Rúbén bűnét **Bilhával, apja ágyasával**: ez egy olyan bűn volt, amely miatt elveszítette elsőszülöttségi jogát (49,3-4). A 22. vers utolsó mondatával új bekezdés kezdődik: **Jákóbnak tizenkét fia volt**. A következő két vers a **tizenkét fiút** sorolja fel. Noha a 26. vers azt mondja, hogy ezek a fiúk Jákóbnak **Paddan-Arámban születtek, Benjámin** (24. v.) kivétel. Ő Kánaánban született (16-19. v.). Jákób visszatért **Hebronba**, hogy lássa **apját, Izsákot**, mielőtt **meghal**. Anyja, Rebeka néhány évvel korábban halt meg. Ebben a fejezetben három

temetés van feljegyezve: Debóráé, Rebeka dajkájáé (8. v.); Ráhelé (19. v.); és **Izsáké** (29.v.).

9. Jákób testvérének, Ézsauak leszármazottai (36. fej.)

36,1-30 A 36. fejezet **Ézsau** leszármazottait sorolja fel, akik **Edom** földjén laktak, a Holt-tengertől délkeletre. A **nemzetségtáblázat** annak az ígéretnak a beteljesülését mutatja, hogy Ézsau egy nemzetnek a feje lesz (25,23). Ézsauak három, esetleg négy felesége volt, attól függően, hogy bizonyos asszonyoknak két nevük volt-e (hasonlítuk össze a következő igehelyeket: 26,34; 28,9; 36,2-3). A 24. versben **Aná vizet** talált (vagy „hőforrásokat”, NASB).

36,31-43 Mózes, a Mózes 1. könyv szerzője, isteni kijelentés útján tudta (lásd: 35,11), hogy Izráelnek végül **királya** lesz. Ahogyan Kain istentelen leszármazási vonalának hét generációjáról olvashatunk a 4. fejezetben, úgy hét királyi generációról van szó itt Ézsau istentelen leszármazási vonalában a 33-39. versben. A hetes, a teljesség száma, feltehetően az egész leszármazási vonalat jelenti. Ézsauak egyetlen leszármazottja sincs említve Istennek a hűségesekről írt jegyzékében; mindenki homályba veszett, aki eltávolodott az élő Istentől. Ideiglenesen övék lehetett a gazdagság és ennek a világnak múló dicsősége, de semmjük sem volt az örökkévalóságra.

D) József (37,1–50,26)

1. Józsefet eladják rabszolgának (37. fej.)

37,1-17 Azok a szavak, hogy: „**Ez Jákób nemzetségének a története**”, összefüggés-telennek látszanak. Jákób történetét (25–35. fej.) megszakította Ézsau nemzetségtáblázata (36. fej.), aztán folytatódik a 37. fejezettől a könyv végéig, noha a hangsúly Jákób fián, Józsefen van.

József egyike az Úr Jézus Krisztus leg-szebb előképeinek (szimbólumainak) az ÓSZ-ben, noha a Biblia sohasem jelöli meg őt előképként. A. W. Pink 101 megfelelést

jegyez fel József és Jézus között²⁸, Ada Habershon pedig 121-et. Például: Józsefet **szerette** atyja (3. v.); leleplezte testvérei bűnét (2. v.); **testvérei gyűlöltek** és ellenség kezébe adták (26-28. v.); igazságtalanul bűnhődött (39. fej.); felmagasztaltatták és a világ megmentője lett, mert az egész világ hozzá jött kenyérért (41,57); pogány menyasszonyt kapott, mialatt testvérei elvetették (41,45).

A **tarka ruha** (vagy hosszú felsőruha ujjakkal, RSV) apja különleges szeretetének a jele volt, és ez felkeltette fivéreinek féltékeny gyűlöletét. József első **álmában** tizenegy gabona **kéve leborult** a tizenkettedik **kéve** előtt. Ez prófécia volt, hogy fivérei egy napon leborulnak majd előtte. A következő álmában **a nap, a hold és tizenegy csillag leborult** József előtt. A **nap és hold** Jákóbot és Leát jelentette (Ráhel már meghalt), a **tizenegy csillag** pedig József **testvéreit** (9-11. v.).

37,18-28 Amikor Józsefet apja egyszer megbízással elküldte bátyjaihoz, azok **összebeszéltek... hogy megölik**, de Rúben javaslatára abban állapodtak meg, hogy Dótán közelében egy **kútba dobják**. Amikor leültek enni, megláttak egy **izmaélita karavánt**, amely **Egyiptomba** ment, és Júda javaslatára úgy döntöttek, hogy eladják Józsefet. Ezen az íghelyen az izmaelitákat midjánitáknak is nevezik, ahogyan a Bír 8,22-24-ben. Amikor a **midjánita kereskedők odaértek**, testvérei fölhúzták Józsefet a **kútból, és eladták** a kereskedőknek.

37,29-36 Rúben nem volt jelen, amikor mindez történt. Amikor **viasszament**, megremült, mert ő volt a felelős, hogy József eltűnését apjának megmagyarázza. Így a fivérek József **ruháját** egy kecske **vérébe mártották**, aztán pedig érzéketlenül visszatértek Jákóbbhoz, aki természetesen azt hitte, hogy József meghalt. Jákób egykor becsapta apját egy kecskével, a bőrét használta fel arra, hogy utánozza bátyjának szőrös karjait (27,16-23). Most őt csapták

be kegyetlenül a József öltözetén lévő kecske-vérrel. „A család szenvedését újra tanulta”. A **midjániták** akaratlanul Isten szándékait teljesítették, ingyen szállították Józsefet Egyiptomba, majd pedig eladták **Potifárnak, a fáraó főemberének**. Így fordítja Isten az emberek haragját a maga dicsőségére, és ami nem akarja dicsőíteni Őt, azt megzabolázza (lásd: Zsolt 76,10).

2. Júda és Támár (38. fej.)

38,1-11 Júda **Támárral** kapcsolatos hitvány bűne arra szolgál, hogy Isten kegyelmét magasztalja, ha arra gondolunk, hogy az Úr Jézus **Júda** leszármazottja volt (Lk 3,33). **Támár** egyike annak az öt nőnek, aki említve van a Mt 1-ben lévő nemzetségtáblázatban; közülük három erkölcstelenségben volt vétkes – Támár, Ráháb (5. v.) és Betsabé (6. v.). A másik kettő: Rút, a pogány (5. v.) és Mária, az istenfélő szűz volt (16. v.). Pink mélyebb jelentést fűz az erkölcsi eltévelyedés eme történetéhez:

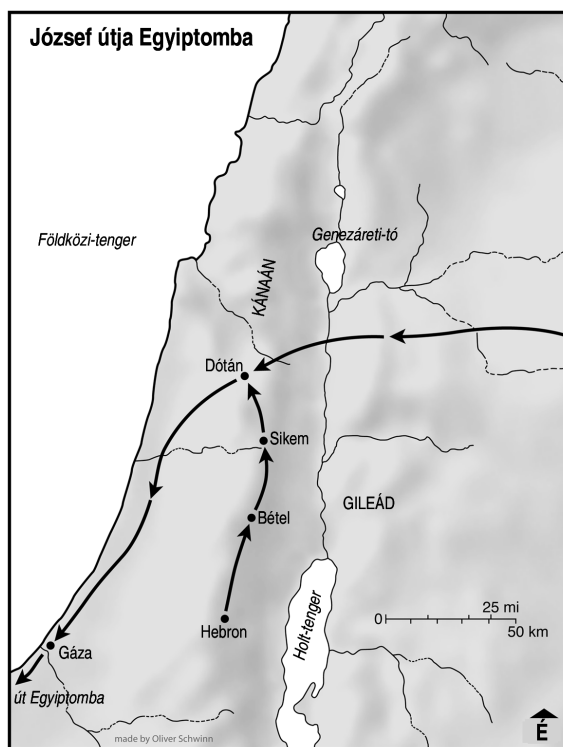
Az 1Móz 37 azzal a beszámolóval zárul, hogy miként adják el Jákób fiai testvérüket, Józsefet a midjánitáknak, akik később eladják őt Egyiptomba. Ez előképként Krisztusról beszél, Akit Izrael elutasított és kiszolgáltatót a pogányoknak. Attól kezdve, hogy a zsidó vezetők átadták Messiásukat Pilátus kezébe, azt bizonyították, hogy mint nemzetnek, nincs többé közük Hozzá; Isten is elfordult tőlük a pogányokhoz. Arról van tehát szó, hogy előképünkben egy fontos fordulat történik ebben a részben. Józsefet most már a *pogányok kezében* láthatjuk. De mielőtt a Szent Szellem arról beszélne, hogy mi történt Józseffel Egyiptomban, nyomon követi számunkra, jellegzetes előképben a zsidók történelmét, miközben József *távol van az országtól*.²⁹

Nem véletlen, hogy József történetét a 38. fejezet megszakítja. József életének és családjá szegyeenteljes viselkedésének ellentéte teszi az ő magatartását olyan ragyo-

góvá, ahogyan ebben az aljas világban fénylik a világság.

Júda első hibája az volt, hogy kanaánita nővel házasodott össze, **Súa leányával**. Ő három fiút szült neki – **Ért, Ónánt** és **Sélát**. Ér egy kanaánita nővel, **Támárral** házasodott össze, de **az Úr** megölte valamilyen meg nem nevezett gonoszság miatt. Abban az időben az volt a szokás, hogy az özvegyasszonnyal egy fivér, vagy más közeli rokon házasodott össze, és gyermeket nemzett annak a számára, aki meghalt. **Onán** ezt megtagadta, mert az első gyermek, aki született volna, Ér törvényes **örököse** lett volna, nem pedig a saját törvényes gyermeke. Bűne nem szexuális jellegű volt, hanem inkább önzésből fakadt. Ez nem egyszeri cselekedet volt, ahogyan a héber szöveg elárulja, hanem egy tartós megtagadás. A megtagadás befolyásolta a leszármazási vonalat, amely által Krisztus örökölni fogja a Dávid trónjához való törvényes jogot. Ez nem tetszett **az Úrnak**, ezért megölte **Ónánt**. Júda ezt látva azt mondta **Támárnak**, hogy térjen vissza apja házába, amíg harmadik fia, **Séla** házasodó korban nem lesz. Ez valójában megtévesztő taktika volt. Nem akarta egyáltalán, hogy **Séla** összeházasodjon **Támárral**; már két fiút elveszített, és az asszonyt „vészt hozó nőnek” tekintette.

38,12-23 Amikor Séla felnőtt és Júda még mindig nem adta hozzá **Támárt**, az asszony úgy döntött, hogy csapdát állítva „megfogja” Júdát. Felöltözött **parázna nőnek** és **leült egy nyílt helyen a Timnába** vezető úton, ahol Júda elmenendő volt, hogy csatlakozzon **juh-nyíróihoz**. Bement az asszonyhoz és meg nem engedett viszonyt létesített vele, nem tudva, hogy **saját menyé volt**. Megegyeztek, hogy az ár legyen egy **fiatal kecske a nyájából**, de amíg azt elküldheti neki, a „parázna” elkéri Júda **pecsétnyomóját zsinórostól, és bot-**

ját. A **zsinór** egy zsinog lehetett, amellyel a pecsétgyűrű fel volt akasztva. Amikor Júda megpróbálta megadni a gödölyét, és visszakapni a zálogokat, nem találta meg a „parázna nőt”.

38,24-26 Három hónappal később Támárt megvádolták, hogy **paráználkodott**, mivel özvegyasszonyként **gyermeket várt**. **Júda** úgy rendelkezett, hogy **égyessék meg**. Ekkor ő visszaküldte a zálogokat azzal az üzenettel, hogy azok tulajdonosa az ő leendő **gyermekének** az apja. Ezek határozott bizonyítékát szolgáltatták annak, hogy Júda vele hált. Walter C. Wright élénk képekkel írja le a jelenetet:

Júda társai hírt vittek neki, hogy menyé, Támár paráználkodott. Ítélete gyors volt és határozott: **égyessék meg**. Nincs tévovázás, sem megalkuvás. Ahogy kimondja ezt a féltelmetes ítéletet, hangjában még egy kis remegést sem figyelhetünk meg. Az izraelita társadalmat védeni kellett az ilyen könnyel-

műségtől és gonoszságtól. A szó kimondattott; megállapították a napot; az előkészületeket megtették; a máglyát felállították; a farakást összeállították; gyülekezik a tömeg; az asszony megy nyilvánvaló sorsa felé. Azonban viszi kezében a zálogokat; a biztosítékok vele vannak; viszi a botot és a gyűrűt. A bot pedig Júda botja, és a gyűrű az ő gyűrűje! A zálogok bíróját vádolják. Milyen súlya lehet most már ítéletének?³⁰

38,27-30 Amikor Támár **vajúdott** és a csecsemő keze felbukkant, a **bába** rákötött egy **vörös fonalat**, mert úgy gondolta, hogy ő fog **elsőnek** születni. De a **kéz** visszahúzódott, és egy másik csecsemő jött ki elsőnek. Az elsőszülöttet elnevezték **Pérecnek** (*áttörés*), a másodikat pedig **Zerahnak**. **Mindkettőt** megemlíti a Mt 1,3-ban, bár a messiási vonal **Pérecen** keresztül megy tovább. **Zerah** Ákán őse volt (Józs 7,1). „Egyszerűen bámulatos”, magyarázza Thomas Griffith, „ahogyan Isten fel tudta venni ennek a nagyon összekuszált gombolyagnak a szálat, és beleszótta azokat a saját tervébe.”³¹

Júdának a kánaánita nővel való házassága (2. v.) volt az első lépés azon az úton, melynek eredményeként Isten népe olyan néppel keveredett, amely erkölcstelenségéről volt híres. Izráel később beszennyezi magát a kicsapongó természet-imádat kimondhatatlan szörnyűségeivel. Isten az elkülönülés Istene; amikor a világgal barátokunk, fájdalmas árat fizetünk érte.

3. József megkísértése és diadala (39. fej.)

39,1-19 A történet most visszatér **Egyiptomba**, ahol **Józsefet Potifár** házában felügyelőjévé tették (aki **testőrparancsnok** volt a Fáraó palotájában)... Az **Úr volt vele** és **sikeres emberré** lett (Tyndale 1534-ben úgy fordította, hogy „szerencsés fickó” volt, 2. v.) Potifár **felesége** gyakran próbálkozott azzal, hogy elcsábítsa Józsefet, de ő határozottan **visszautasította**. Nem akart visszaélni ura bizalmával, vagy bűnt elkövetni Isten ellen. Egy napon az asszony

megragadta őt öltözékénél fogva. József kibújt belőle és **elfutott**, a ruhát az **asszony** kezében hagyta. Elveszítette ruháját, de megóvta jellemét, végül pedig koronát nyert. Az asszony az öltözéket „bizonyítékul” használta fel, hogy József megpróbálta megerőszkolni.

A hívő emberek tanulják meg, hogy meneküljenek a paráználkodás, bálványimádás, és az ifjúkori kívánságok elől. Jobb elfutni, mint elbukni.

39,20-23 Józsefet gazdája megfelelő vizsgálat nélkül **börtönbe** vettette; de Józsefet még ott is megáldotta az Úr, és felelős pozíciót adtak neki. Az a tény, hogy Józsefet nem végezték ki, azt mutathatja, hogy Potifár nem nagyon hitt feleségének; nem tudta fel nem ismerni felesége valódi természetét. A Róma 8,28 igazsága csodálatosan tárul fel ebben a fejezetben. Isten a színpad mögött munkálkodik József érdekében. Az utóbbi ellenállt a kísértésnek, és arra törekedett, hogy elkerülje az alkalmat a bűnre (8-10. v.). Ennek ellenére csábítója hamisan megvádolta. Így József most már másodszer találja magát láncok között (Zsolt 105,17-19). Ilyen körülmények között zaklatottnak kellett volna lennie. De őt nem sújtották le a körülmények; felettük állt és Isten kezét látta bennük. Börtönben töltött ideje az uralkodásra való felkészülés volt. Így amikor gonoszt gondoltak mások, az jóra fordult.

4. József megfejti a főpohárnok és fősütőmester álmát (40. fej.)

40,1-19 József börtöntársai között volt **Egyiptom királyának főpohárnoka** és **fősütőmestere** is (1-4). Amikor mindketten **álmot láttak**, **József** felajánlotta, hogy megfejti azokat (5-8. v.). A főpohárnok **álma a szőlőről** azt jelentette, hogy a Fáraó három nap múlva **felemeli őt** és visszahelelyezi hivatalába (9-15. v.). De a fősütőmester **álma a három nap múlva a fáraó felemeli őt** – vagyis felakasztatja (16-19).

Figyeljük meg, hogy József nem várta körülményeinek megváltozását. Az adott körülmények között dicsőítette Istent, és szolgált másokat.

40,20-23 Amikor a **főpohárnok** kiszabadult, megfedkezett róla, hogy közbenjárjon Józsefért, ahogyan megígérte (23. v.). De az Úr nem felejtett. „Ne feledkezz meg rólam, amikor jó dolgod lesz” (14. v.). Az Üdvözítő mondott hasonló szavakat elárulásának éjszakáján, olyan szavak ezek, amelyeknek akkor engedelmessé válnak, amikor vesszük a jegyket: a kenyeret és a bort.

5. József megfejtí a fáraó álmait (41. fej.)

41,1-13 Amikor **Egyiptom jövőmondói** nem tudták megfejtetni a Fáraó **álmait** a **hét kövér**, valamint a **hét rút és sovány tehénről**, a **hét kövér és szép kalászról**, valamint **hét sovány és a keleti széltől kiszórt kalászról**, akkor a **főpohárnok** megemlékezett Józsefről, és **álomfejtő** képességéről. Az 1. versben említett **két teljes év** vonatkozhat József börtönben töltött idejére, vagy pedig a fősütőmester kiszabadulása óta eltelt időre.

41,14-32 Miután **Józsefet a fáraóhoz** hívták, megmagyarázta, hogy lesz a **nagy bőségnek hét esztendeje Egyiptomban**, amelyet az **éhínségnek hét esztendeje** követ, amely elpusztíthatja az országot. A fáraó **álmának** megisméltődése, vagy megkettőződése azt jelenti, hogy **Isten ezt elhatározta**, és **hamarosan véghezviszi**. Látjuk ezt Józsefnek a jövőjével kapcsolatos két álmában (37,6-9), valamint a Dániel próféta könyve 2. és 7. fejezeteiben lévő hasonló látomásokban is. A Bibliában a **kettő** a bizonyosságtétel száma. József ugyanazt a választ adta a fáraónak a királyi palotában, mint amit a szolgálóinak adott a börtönben. „**Nem én, hanem Isten ad választ a fáraó javára.**” (16. v.; vö. 40,8). Ez az az alázat, amely lehetővé tette, hogy az Úr hatalmas felelősséggel bízta meg Józsefet,

anélkül, hogy félnie kellene, hogy az majd megrontja.

41,33-36 József azt tanácsolta a **fáraónak**, hogy tetessen félre készleteket a gabonából a bőség éveiben, hogy legyen elegendő majd az **éhínség éve** alatt. Az volt a terve, amit azóta „mindig megfelelő csűröknek” hívnak.

41,37-46 A fáraónak ez annyira tetszett, hogy Józsefet megtette másodikként az országban, megbízta ennek a tervnek a megszervezésével (40. v.), biztosította, hogy az **ő hozzájárulása nélkül** senki sem tehessen semmit (44. v.), és új nevet adott neki: **Cáfenat-Panéah** (45a. v.). A név jelentése bizonytalan. Némelyek azt állítják, hogy a *világ Megmentője*; mások azt mondják, hogy valószínűleg a következőt jelenti: *Isten beszél és Ő él*. A fáraó Józsefhez adta **feleségül Ászenatot**, aki pogány nő volt (45). Hogyan helyezhetett a fáraó egy héber börtönviselt embert Egyiptom országa fölé azon az alapon, hogy megfejtette az álmot, anélkül, hogy megvárta volna, hogy beteljesül-e? A válasz a Péld 21,1-ben van: „Az Úr kezében a király szíve”. Egy mondaszerint a tejszín a felszínre emelkedik. József volt az első a sok istenfélő zsidó közül, aki pogány kormányokban előkelő tisztségre emelkedett. **Harminc éves volt**, amikor szolgálatát megkezdte (46. v.). Tizenhárom év telt el azóta, hogy testvérei eladták (vö. 37,2).

41,47-52 Az első **hét év** bősége oly nagy volt, hogy lehetetlen volt pontos feljegyzést készíteni róla. Ezek alatt az évek alatt született **két fia Józsefnek** – **Manassé** (*elfeledtetni*) és **Efraim** (*gyümölcsöző*). József, elfelejtve a rossz dolgokat, amelyeket elkövettek ellene, gyümölcsözővé vált.

41,53-57 Amikor az **éhínség hét esztendeje** eljött, **Egyiptom és minden ország** éhező népe Józsefhez jött, hogy **gabonát vásároljon**. József itt Krisztus előképe (szimbóluma), Akin keresztül Isten minden áldása szétosztódik e föld minden népének. Isten gondviselése volt, ami Józsefet

Egyiptomba vitte, hogy megmentse népét az éhínségtől, de azért is volt, hogy elkülönítse őket Kánaán földjének erkölcsi züllöttségétől. A 38. fejezet mutatja be, hogy mi történt Izráel gyermekeivel Kánaánban. A gyógyír az volt, hogy Isten elvitte őket Egyiptomba, ahol szinte teljesen el lesznek vágva a pogányoktól (43,32).

6. József testvérei Egyiptomban (42–44. fejez.)

42,1-5 A történet visszatér a Kánaánban lévő **Jákóbra**, ott az éhínség már nagyon súlyos volt. Jákób, hallva, hogy Egyiptomban **bőségben van eledel (gabona)**, de semmit sem tudva arról, hogy József ott van, elküldte **tíz fiát** élelemért. Csak **Benjámint** maradt otthon. Ahogy Jákób tudta, Benjámint volt az egyetlen élő fia szeretett Ráhelétől.

42,6-22 Amikor **testvérei** megjelentek **József** előtt, **keményen** bánt velük, megvádolta őket, hogy **kémek, börtönbe** vettette őket, majd azt követelte, hogy **legfiatalabb testvérüket**, Benjámint hozzák el hozzá. Addig **Simeont** túszként ott tartotta börtönben, miközben a többi kilenc visszatért Kánaánba Benjámintért, jól ellátva **gabonával, élelemmel**, miközben **pénzüket** titokban visszatették zsákjukba. Az egész elbeszélésen átragyog az a szeretet és szánalom, amit testvérei iránt érzett, és ami ott rejtőzött minden tettének háttérében (24a., 25. v.), valamint láthatjuk testvérei növekvő meggyőződését arról a bűnről, amit elkövettek „hiányzó” fivérével szemben, több, mint húsz évvel korábban (21-22. v.). József, természetesen arra törekedett, hogy rávegye őket bűnük megvallására.

Úgy gondoljuk, hogy József Krisztus *előképe*, ahogyan zsidó testvéreivel bánik majd az eljövendő Nagy Nyomorúság időszaka alatt. Az események, amelyek József testvéreinek kibékítéséhez vezetnek, az egyik legmegindítóbb részét képezik a Bibliának. Szinte nincs is más történet, amely

ilyen bensőséges, részletes, vagy teljes képet szolgáltatna Krisztusról.

TIPOLÓGIA

Az ÓSZ-ben bizonyos személyek, események és dolgok világosan azonosíthatók, mint ÚSZ-i előképek „típusok” (a görög *tüpoi* szóból), vagy szimbólumok. Így Ádámról azt mondja az Ige, hogy ő Krisztus előképe (Róm 5,14). Másokra nem hivatkoznak kifejezetten, mint előképekre, mégis túl sok és túl nyilvánvaló a párhuzam ahhoz, hogy azt tagadni lehetne. Józsefre például sohasem hivatkoznak úgy, mint az Úr Jézus előképére, de *több mint száz megfelelés* létezik Jézus és József között.

Amikor az Úr Jézus együtt ment a két szomorkodó tanítvánnyal az emmausi úton, „elmagyarázta nekik *mindazt, ami az Írá-sokban* [kiemelés tőlünk] róla szolt” (Lk 24,27). A testté lett Krisztus ezt mondta: „a könyvtekercsben meg van írva rólam...” (Zsid 10,7). Ezért jogosan keressük Krisztust az egész Szentírásban.

Izráel ÓSZ-i megtapasztalásaival kapcsolatban Pál elmondja nekünk, hogy „mindez pedig példaképpen (G. *tüpoi*) történt velük, figyelmeztetésül íratott meg nekünk, akik az utolsó időkben élünk.” (1Kor 10,11) Ez erőteljesen alátámasztja azt a szemléletet, hogy nemcsak a konkrétan megnevezett előképek fontosak, hanem sok más is.

Pál emlékezteti Timóteust, hogy az egész Szentírás hasznos (2Tim 3,16). Vanak megtanulandó szellemi tanulságok, ha van szemünk a látásra.

A Zsidókhöz írt levélben hosszabb szakaszok foglalkoznak a szent sátor és felszerelése tipológiájának magyarázatával. Miközben igaz az, hogy a tipológiának túlságosan leszűkített szemlélete korlátozni fogja a hívő ember szellemi élvezetét az ÓSZ nagy részében, a másik szélsőséget, hogy csináljunk szinte *mindenből* képes be-

szédet, vagyis tekintsünk minden történetet allegóriának, ugyancsak el kell kerülni.

Az előképek erőltetett vagy képzelet-szülte magyarázatai rossz fényt vetnek magára a témára. Ne engedjük, hogy a szélsőségek megfosszanak bennünket az ÓSZ szellemi gazdagságától. Ha egy értelmezés Krisztust magasztalja, és/vagy tanítja népet, és/vagy az evangéliumot eljuttatja az elveszettekhez, és összhangban van az Ige egész tanításával, az legalábbis az igazság érvényes *alkalmazása*.

42,26-28 Útban hazafelé a testvérek egyike megtalálta a **pénzét a zsákjában**. Emiatt pánikba estek, mert attól féltek, hogy lopással vádolhatják őket (26-28. v.).

42,29-38 Amikor hazaértek és elbeszéltek történetüket, a többiek is megtalálták **pénzüket**, és még jobban megijedtek. Jákób vigasztalhatatlan volt. Annak dacára, hogy Rúben a **két fia** életét ajánlotta fel garanciának, a pátriárka félt elengedni **Benjámint** Egyiptomba, nehogy **baj érje**.

43,1-15 Végül a súlyos **éhínség** arra kényszerítette Jákóbot, hogy cselekedjen. A testvérek nem térhettek vissza Benjámin nélkül – ez volt a feltétel, amit a kormányzó, József megállapított. Ekkor **Júda** azt mondta, hogy **kezes** lesz Benjáminért, és Jákób elfogadta az ajánlatot. Júda, legalábbis ebből az egy szempontból emlékeztet bennünket leszármazottjára, az Úr Jézusra, Aki a mi Kezesünk lett a Golgota keresztyén. Jákób **ajándékot** küldött Egyiptom kormányzójának: egy kis **balzsamot**, egy kis **mézet**, **gyógyfüvet**, **mirhát**, **diót** és **mandulát** – olyan cikkeket, amelyeket az éhínség nem érintett. Ragaszkodott hozzá, hogy **kétszer annyi pénzt** vigyenek magukkal, hátha a pénz **figyelmetlenségéből** került vissza.

43,16-25 József mélyen meg volt hatva, amikor újra látta testvéreit, de még nem fedte fel kilétét. Elrendelte szolgálóinak, hogy rendezzenek lakomát. Amikor testvéreit bevitték József **házába**, azt gondolták,

hogy a **zsákjaikban** talált **pénz miatt** vannak az előljáró előtt. Alapos magyarázatot adtak a **főgondnoknak**, ő viszont biztosította őket, hogy nem kell aggódniuk. Az ő feljegyzései azt mutatták, hogy a teljes árat kifizették. **Simeon** kiszabadult a börtönből, és csatlakozott hozzájuk az ebéd előkészületeinél. **Előkészítették** apjuk **ajándékát**, hogy átadják Józsefnek, amikor **délben** megérkezik.

Ha azt kérdezzük, hogy vajon a visszatett pénzt valójában a *Kánaánba visszavezető úton* fedezték-e fel (42,27; 43,21), vagy pedig amikor *megérkeztek*, Jákób jelenlétében (42,35), a válasz az, hogy *mindkettő* igaz. A felfedezés két fázisban történt. Egyik testvér a helyzetet *út közben* vette észre, a többiek pedig *hazaérve*. Érthető, hogy József gondnokának (43,21) az eseményekkel kapcsolatban rövidített változatot adtak elő (*Daily Notes of the Scripture Union, A Szentírás Egyesület napi jegyzetei*).

43,26-34 Amikor József megérkezett, fivérei **leborultak előtte**, álmának beteljesedéseként (37,7). Elöntötték az érzelmek, amikor családja felől érdeklődött és **Benjáminnal** találkozott. Az ebédnél ő **egymaga** étkezett; a tizenegy testvérnek külön szolgáltak fel; és az **egyiptomiak is külön** ettek. A testvéreknek meglepetést okozott, hogy **születésük sorrendje** szerint voltak ültetve. Hogyan tudhatták ezt Egyiptomban? Külön kegyben részesült **Benjámin**, József édestestvére.

44,1-13 Amikor a testvérek eltávoztak, hogy visszatérjenek Kánaánba, József **megparancsolta**, hogy ezüst serlegét rejtsek el Benjámin **zsákjában**. Ez nemcsak olyan **serleg** volt, amelyből inni szokott, hanem amelyet jövendöléshez használt – feltehetően ez az álomfejtéseire vonatkozik.

Később Isten megtiltotta a népek, hogy jövendöljön (5Móz 18,10-12). De még ebben a korai időszakban is valószínűtlen, hogy József a jövendömondás egyiptomi formáját gyakorolta volna. Az ő megérzé-

sei és előrelátása az Úrtól származtak, de talán a serlegnek, mint kelléknek felhasználásával erősíteni akarta fiverei meggyőződését arról, hogy ő egyiptomi.

Miután József testvéreit megvádolták azzal, hogy ellopták a serleget, ők ártatlanságukat hangoztatták, meggondolatlanul felajánlották annak az életét, akinél megtalálják. József gondnoka egyetértett abban, hogy a vétkes neki rabszolgája lesz. Amikor a serleget megtalálták **Benjámint zsákjában**, a testvérek össze voltak törve, és **visszatértek a városba**.

44,14-17 Miután József szemrehányást tett nekik, **Júda** felajánlotta, hogy valamennyien rabszolgái lesznek, de József azt mondta, hogy csak Benjámint legyen az, a többiek menjenek haza. Azzal, hogy az ezüst serleget Benjámint zsákjába tette, és hogy Benjámint vissza akarta tartani, az volt a nyilvánvaló szándéka, hogy testvéreit vérontásban való bűnösségük felismerésére eljuttassa. George Williams írja a következőket:

Úgy cselekedett, hogy bűnüket eszükbe juttassa, hogy saját maguk vallják meg azt... Simeon fogva tartása után Benjámint letartóztatása ügyesen meg volt tervezve, hogy meglássa, hogy még mindig érzéketlenek-e fogoly testvérük segélykiáltására és gyászoló apjuk könnyeire. Terve bámulatra méltóan bevált; szigorúsága és kedvessége együttműködött, hogy nyugtalanra tegye őket; jósága pedig segítette, hogy bűnbánatra vezesse őket.³²

Az egész jelenet előképe annak az eljövendő napnak, amikor Izráel maradéka be fogja vallani bűnét a Messiás halálával kapcsolatban, és siratni fogja Őt, ahogyan az egyetlen fiút siratják (Zak 12,10).

44,18-34 Júda megállt József **mellett**, és részletes beszámolót adott Benjámint helyzetéről – hogyan követelte József a legfiatalabb fiú megjelenését, hogyan tiltakozott apjuk, aki még egy másik fiának elvesztésén kesergett, hogy Benjámint

Egyiptomba menjen, és hogyan ajánlotta fel Júda önmagát kezesként Benjámint biztonságáért. Júda azt mondta, hogy **apja meghalna**, ha a testvérek Benjámint nélkül mennének vissza, így azt ajánlotta, hogy **Ő** maradjon Egyiptomban, és szolgáljon **rabszolgaként** Benjámint helyett.

Micsoda változás ment végbe Júdában! A 37. fejezetben könnyörtelenül eladta Józsefet anyagi haszonért, tekintet nélkül arra, hogy apja szívét összetöri. A 38. fejezetben csalásba és erkölcstelenségbe keveredett. De Isten munkálkodott a szívében, úgy, hogy a 43. fejezetben ő lett a kezese Benjámintért. Most, a 44. fejezetben közbenjáróként önti ki szívét József előtt, önmagát ajánlva fel rabszolgául, hogy ne kelljen megsemmisítő fájdalommal sújtania apját Benjámint elvesztése miatt. Attól, hogy eladta testvérét rabszolgának, eljutott addig, hogy rabszolga legyen a testvére helyett; az apja iránti érzéketlenségtől eljutott addig, hogy áldozatot is kész volt hozni azért, hogy apjának ne okozzon fájdalmat – ez Isten kegyelmének munkája Júda életében.

7. József leleplezi magát testvérei előtt (45. fejelet)

45,1-8 Az egész Biblia egyik legmegindítóbb jelenetében József megparancsolja személyzetének, hogy **menjenek ki** a tereméből, miközben ő rendkívüli érzelmi kitöréssel leleplezi magát **testvérei előtt**. Azt mondta nekik, hogy ne keseregjenek azon, ahogyan vele bántak, mert **Isten** azt jóra fordította.

45,9-15 Hozzák el apjukat, házuk népét és javaikat az egyiptomi **Gósenbe** az éhínség még további öt évére. „**Mondjátok el azért apámnak minden dicsőségemet itt Egyiptomban**” – ez olyan parancs, amelynek mi is engedelmessé válhatunk, amikor elmondjuk Isten előtt szeretett Fiának dicsőségét. A nagy mélység forrásai törtek fel, amikor **József** megölelte **Benjámint**, aztán pedig **megcsókolta mindegyik testvérét**.

Ez boldog előretételezés arra az öröme, amely Izráel népére vár, amikor a Golgota Krisztusa megjelenik nekik, és felfedi Magát, mint Messiás-király.

45,16-24. Amikor a fáraó meghallotta, mi történt, azt mondta **József testvéreinek**, hogy **hozzák el apjukat** és családjukat Kánaánból, de ne terheljék magukat nehéz holmijuk és **javaik** elhozásával, mert ő fog számukra mindent biztosítani, amire szükségük lesz. Így visszamentek Kánaánba a fáraó részéről biztosított szekerekkel és gyönyörű **öltözetekkel**, állatokkal, és Józseftől kapott ételekkel. **Benjámin** külön pénzajándékot és ruhakészletet kapott. József, attól félve, hogy testvérei egymást fogják vádolni vétkükért, amiért vele rosszul bántak évekkal azelőtt, figyelmeztette őket, hogy ne veszekedjenek a hazafele vezető úton.

45,25-28. Hazaérve elmondták a híreket **Jákóbnak**. Először túl sok volt neki. De amikor meghallotta a teljes történetet, és látta a tele **kocsikat**, tudta, hogy igaz – **József még él**, és újra találkoznak majd.

József ebben a fejezetben ötször említi apját. Ez a tény, és az is, hogy megbocsátott testvéreinek, az ő krisztusi vonásaira mutat. Ilyen volt Urunk szeretete Atyja iránt, és vágya, hogy teljesítse Atyja akaratát, amely Őt a világba küldte, hogy megváltssa az elbukott embert. József Jákób iránti szeretete csak halvány árnyéka annak a szeretetnek.

8. József újra egy lesz családjával (46. fejelet)

46,1-7 Az Egyiptomba vezető úton **Izráel** megállította a karavánt a történelmi **Beérsébánál**, hogy imádják **apjának, Izsáknak Istenét**. Ez volt az a hely, ahol Isten megjelent Ábrahámnak, hogy áldozza fel Izsákot (21,31–22,2). Ez volt az a hely is, ahol az Úr Izsáknak jelent meg (26,23–24). Most **Jákóbnak** jelenik meg, hogy bátorítsa. Élete során az Úr hétszer jelent meg neki, ez volt az utolsó. A 4. vers második ígérete úgy tűnik, azt jelenti, hogy Jákób vissza fog

térni Kánaánba. Valójában, persze Egyiptomban halt meg. De az ígélet két módon is beteljesedett. Testét visszahozták eltemetni Kánaánba, és egy másik értelemben ő is visszatért, amikor leszármazottai visszatértek Józsué napjaiban. Az a kifejezés, hogy „**József keze fogja majd le a szemedet**”, békés halált vetít előre. Atkinson gyönyörűen magyarázza ezt a kifejezést:

...József fogja lezárni apjának szemét annak halálakor. József vele lesz, amikor meghal. Figyeljük meg a Jákóbnak kegyelmesen tett személyes ígéretet, amely kárpótolni fogja őt a József miatti fájdalom és szomorúság hosszú éveieért. Istennek gondja van szolgálai személyes szükségletére is.

Jákób pedig megérkezett **Egyiptomba minden leszármazottjával, állatállományával** és személyes **javaival** együtt.

46,8-27 A 8-27. versben látjuk **Jákóbnak és fiainak** családi jegyzékét. **Hatvanhat** családtag volt (26. v.), aki **Jákóbbal Egyiptomba** ment. Bizonyos nehézségek vannak ennek a számadatnak az összehangolásakor, mert a 27. versben, valamint a 2Móz 1,5-ben **hetven** szerepel, a Csel 7,14-ben pedig hetvenöt. A legkézenfekvőbb magyarázat az, hogy a számok a közvetlen leszármazottokról néha kiegészülnek a rokonok szélesebb körével.

46,28-34 A **József és Izráel** közötti eposzba illő találkozó **Gósenben**, Egyiptom legtermékenyebb területén történt, közel a Nílus deltájához. Jákób és fiai szívesen maradtak ott, mert az biztosította nyájaik számára a legjobb legelőt. Megegyeztek abban, hogy azt fogják **mondani a fáraónak** hogy ők **pásztorok**. Minthogy a pásztorokat az **egyiptomiak** lenézték, a fáraó meg fogja engedni nekik, hogy **Gósen földjén** éljenek, messze a királyi palotától. Ott, Gósenben el voltak zárva az egyiptomiakkal való társadalmi érintkezéstől, először nemzetiségük (43,32), aztán pedig **foglalkozásuk** miatt. Isten ebben az inkubátorban hagyta őket, amíg erős

nemzetté nem lettek, amely képes lesz birtokba venni az országot, amelyet Ő atyáiknak ígért meg.

9. József családja Egyiptomban (47. fejelet)

47,1-6 Amikor József **testvérei** közül **öten** azt mondták a fáraónak, hogy ők **pásztorok**, ő úgy reagált, ahogyan várták, azt mondta nekik, hogy telepedjenek le **Gósen** gazdag legelőin. Azt is kérdezte Józseftől, hogy található-e valamilyen **alkalmas** ember a rokonai között a királyi nyájak legeltetésére.

47,7-12 József intézkedett **apjával** kapcsolatban, és **százharminc** éves korában bemutatta a **fáraónak**. Az a tény, hogy Jákób **áldotta meg a fáraót**, azt jelenti, hogy ez az idős, alacsonyrendű zsidó nagyobb volt, mint Egyiptom egyeduralkodója, mert a nagyobb áldja meg a kisebbet (Zsid 7,7). Jákób azt mondta, hogy élete **rövid volt, tele rossz napokkal**. Valójában a **legtöbb** rossz napot önmagának köszönhetete. **József** letelepítette családját Egyiptom legjobb részén és kielégítette minden szükségüket. Ővék volt valóban a bővülködő élet.

47,13-26 Amikor **Egyiptom** és Kánaán népe már **minden pénzt** élelemre költötte, József elfogadta fizetségül **állataikat**. Aztán később **megvásárolta minden földjüket**, kivéve az egyiptomi **papságét**, adott az embereknek **vetőmagot**, amellyel gabonát termeszthettek, és a **földbérletért** a gabona **egyötödével** terhelte meg őket, ami méltányos intézkedés volt.

47,27-31 Ahogyan **Izráel** közeledett életének végéhez, megígértette **Józseffel**, hogy Kánaánban **temetteti el**. Aztán **ágyának fejére** borult (vagy „botjának fejére”, Zsid 11,21). Valójában ugyanazokat a héber mássalhangzókat lehet mind „ágnak”, mind „botnak” olvasni, attól függően, hogy milyen magánhangzókat használunk. A hagyományos héber szöveg „**ágnak**” olvasza, de itt a Szeptuaginta, amely a héber szö-

vegben idézve van, „botot” olvas. Kidner a következőképpen magyarázza:

Miközben a 48,2-ben mindkét változat „ágy” volt, a mostani alkalom Jákóbról még a végső betegsége előtt beszél (vö. 48,1), és feltehetően a „bot” a helyes értelmezés. Említésre méltó tárgy, hiszen a vándorlás szimbóluma (vö. a 32,10-ben mondott hálás szavaival), amely méltán kapott elismert helyet az újszövetségi ígehelyen.³⁴

Így, aki mást kiszorító volt, életét imádkozva fejezi be. Ő az egyetlen hithős a Zsid 11-ben, akit, mint imádkozót mutatnak be. Ő Isten kegyelme által hosszú utat tett meg, és hamarosan továbbmegy a dicsőség fényébe.

10. Jákób megáldja József fiait (48. fejelet)

48,1-7 Amikor **Józsefnek megmondták**, hogy **apja beteg** volt, sietett az ágya mellé **Efraimmal** és **Manasséval**. A haldokló pátriárka **felült az ágyon**, és a sajátjával fogadta **két** unokáját. Ezt cselekedve úgy rendelkezett, hogy József törzse két részt kapjon Kánaán országából, amikor felosztják azt évekkel később a törzsek között. József így elsőszülöttséget kapott, már ami a területet illeti. Józsefnek bármilyen **ezután** születő **leszármazottja** a sajátja lesz, nem Jákóbé, és azokon a területeken fog lakni, amelyeket Efraimnak és Manassének adtak. A 7. vers magyarázza meg, miért akarta Jákób sajátjaivá fogadni József fiait. Ezek az unokái szeretett feleségétől, **Ráhel**től származtak, akiről úgy gondolta, hogy idő előtt halt meg.

48,8-22 Ezután Jákób **megáldotta** az unokáit, és az elsőszülöttséget **Efraimnak** adta, aki a fiatalabbik volt. **József** ezt megpróbálta **Manassének**, az **elsőszülöttnék** javára korrigálni, de Jákób azt mondta, hogy szándékosan cselekedett így. Micsoda emlékek ébredhettek fel benne, amíg hit által a **fiatalabbnak** adta az áldást. Sok évvel ezelőtt az ő apja akaratlanul áldotta meg őt, a fiatalabbat. De most ő a fiatalabbat

nem tudatlanságból áldotta meg, hanem, mert közösségben volt az Istennel, Aki kézben tartja a jövőt. Izráel hitte, hogy leszármazottai egy napon majd visszatérnek az ígéret **földjére**. Jákób Józsefnek adta annak a hegynek a lejtőit, amelyet ő foglalt el az **emóreusoktól**. Talán ez arra a területre vonatkozik, ahol megtalálható az a kút, amely úgy vált ismertté, mint „Jákób kútja” (Jn 4,5).

11. Jákób próféciája fiaival kapcsolatban (49. fejelet)

49,1-2 Jákób utolsó szavai egyrészt *prófeciát*, (1. v.) másrészt *áldást* (28. v.) hordoztak.

49,3-4 **Rúben**, mint az **elsőszülött**, apja **férfierejének** zsengejét képviselte a nemzésben, és tartotta a **hatalom** és **méltóság** helyét. Az elsőszülöttség, ami kétszeres részt jelentett, őt illette. De elveszítette előkelő helyzetét, mert túlcserült benne sötét szenvedélye, és vétkezett Bilhával, **apja** ágyasával.

49,5-7 Mivel **Simeon** és **Lévi** kegyetlenül legyilkolták a sikemi férfiakat, és **átvagták az ökör inát**, el fognak vegyülni **Jákóbban** és szétszóródnak **Izráelben**. A második népszámlálás idején (4Móz 26) ez a két törzs volt a legkisebb. Ez a szétszórás be is teljesedett, amikor Simeon törzse nagyrészt beolvadt Júdába (Józs 19,1-9), és Lévi törzse számára 48 város volt kijelölve szerte az országban. Jákób az ő **kegyetlen** csalásukat **átkozta** meg, de nem ennek e két törzsnek a népét magát.

49,8-12 **Júda** (jelentése **dicsőítés**) meg fog dicsőülni, és tisztelt lesz **testvérei** között **ellenségei** felett aratott győzelmei miatt. **Oroszlánhoz** hasonló, amely felkel, hogy **zsákmányt** ejtsen, aztán visszatér jól megérdemelt nyugalomába, ahol senki sem meri megzavarni. Ahogy József az elsőszülöttséget a területre vonatkozóan örökölte, úgy Júda az uralkodásra vonatkozóan örökölte azt. A vezetés ebben a törzsben fog folytatódni, míg el nem jön **Siló** (a Mesiás), és **Őbenne** marad majd örökre. **Népe**

meg fogja adni neki az önkéntes **engedelmességet** az **Ő** hatalmának napján. A „**Siló**” név jelentése homályos. Néhány javasolt jelentés: *Békesség fejedelme, nyugodt, mag* (Júdái), *annak leszármazottja, Akié minden* (vö. Ez 21,27).

49,13 **Zebulon** tengeri kereskedelemről jól fog élni. Mivel ennek a törzsnek a területe az ÓSZ-i időkben tenger nélküli volt, ez a prófécia előre mutathat az Ezeréves Királyságra.

49,14-15 **Issakár** egy **erős számarhoz** hasonló, amely annyira megelégedetten **nyugszik kellemes** legelői környezetében, hogy nem akar harcolni függetlenségéért, és ellenség igájának lesz alávetve.

49,16-18 **Dán** törzsi nevéhez hűen ítélni fogja a maga **népét**. A 17. verset nehéz magyarázni. Lehet, hogy arra céloz, hogy Dán vezette be a bálványimádást, amely az egész nemzet **bukását** okozta (Bír 18,30-31). Sokan gondolják úgy, hogy ez rejtett utalás arra, hogy az Antikrisztus **Dánból** fog származni, és hogy emiatt nincs ez a törzs megemlítve az 1Krn 2,3–8,40-ben, valamint a Jel 7,3-8-ban. A 18. versben Jákób közbeszúr egy imádságot népének végső megszabadulásáért ellenségeitől, vagy pedig a saját szabadulásáért.

49,19 **Gád** védtelen területen él a Jordántól keletre, gyakori ellenséges fegyveres betörésnek lesz kitéve. De a törzs ellenségeinek sarkába mar majd.

49,20 **Ásér** (*boldog*) boldogan él, ez a törzs termékeny mezőgazdasági földet birtokol majd, királyhoz illő csemegéket termel.

49,21 **Naftáli** szarvasünöhöz hasonlít, amely kiszabadult az elzártágból. Hatalmas sebességgel tör előre, hogy jó híreket vigyen. Valamennyi tanítvány, az ámulót kivéve **Naftáli** területéről származott, és az Úr szolgálatának nagy része ott folyt (Mt 4,13-16).

49,22-26 Efraim és Manassé területét körüljárva **József termő fa ága**, áldást küld messzire, saját határain túlra. Keserű ellenségeskedés célpontja volt, de nem hódolt

be, mert a **Jákób Mindenható Istene** erősítette – az a Valaki, akitől a **Pásztor, az Izráel kösziklása** (vagyis a Messiás) jön. Isten megáldja Józsefet esővel és bőséggel, kutakkal és vastag sugárban ömlő forrásokkal, valamint számos ivadékkal. Jákób alázattal megérezte, hogy ő sokkal gazdagabban meg volt áldva, mint **ősei**. Most azt kívánja, hogy ilyen **áldások** jöjjenek **József-re, aki el volt választva testvérei közül.**

49,27 Benjámin, a harcosok törzse folyton hódít majd, és **prédát oszt.** Valaki mondta, hogy Benjámin bizonyult valamennyi törzs közt a legbátrabbnak és legarciasabbnak.

49,28-33 Végül Jákób utasította fiait, hogy **Makpelá barlangjában temessék el,** hebroni otthonához közel, amely temetkezési helye volt **Ábrahámnak és Sárának, Izsáknak és Rebekának,** valamint **Leának.** Aztán **felhúzta lábait az ágyra és utolsó lélegzett.**

12. Jákób, majd József halála Egyiptomban (50. fej.)

50,1-14 Még az **egyiptomiak is gyászoltak hetven napig,** amikor Jákób meghalt. Testét az **udvari orvosok bebalzsamozták.** Aztán a **fáraó** engedélyt adott, hogy a testet visszaszállítsák Kánaánba, hivatalnokok, rokonok és szolgák nagy kíséretével. Megálltak a **Jordántól** keletre, és oly mély gyászt tartottak **hét napig,** hogy a **kánaániták elnevezték** a helyet **Ábél-**

Micraimnak, Egyiptom rétjének (vagy **gyászának**). Következett a temetés **Makpelá barlangjában,** Hebron mellett. Ezután **József** és a vele lévők **visszatértek Egyiptomba.**

50,15-21 Most, hogy **Jákób meghalt,** József testvérei attól féltek, hogy ő majd igyekszik bosszút állni rajtuk. **Üzenetet** küldtek neki, azt állítva, hogy **apjuk,** Jákób meghagyta, hogy József **bocsásson meg nekik.** József lemondott minden olyan szándékról, hogy bosszúra, vagy ítékezésre törekedjen, mert ez Isten előjoga. Továbbra is elosztatta félelmeiket az emlékezetes szavakkal: „**Ti rosszat terveztetek ellenem, de Isten terve jóra fordította azt...**”

50,22-26 Feltehetően **József** volt Jákób tizenkét fia közül az első, aki meghalt. Ez ötvennégy évvel apja halála után történt. Hitét, hogy Isten Izráel népét visszaviszi Kánaánba, a Zsid 11,22 dicséri. Utasításokat adott, hogy **csontjait** ott temessék el.

Rámutattunk, hogy a Mózes 1. könyve Isten tökéletes teremtésével kezdődik és egy **koporsóval Egyiptomban** fejeződik be. Ez az életrajzok könyve. Míg két fejezet van szánva a menny és föld teremtésének beszámolójára, negyvennyolc fejezet főleg férfiak és nők életével foglalkozik. Istent elsősorban az emberek érdeklik. Micsoda vigasztalás és kihívás ez azoknak, akik ismerik Őt!

JEGYZETEK

- ¹ (Bevezető) Anton Hartmann (1831). Lásd: Merrill F. Unger, *Introductory Guide to the Old Testament*, (Bevezető vezérfonal az Ószövetséghez), 244. old.
- ² (Bevezető) Lásd pl. Gleason Archer *Archeology and the Old Testament* (Régészet és az Ószövetség).
- ³ (1,2) Mások a katasztrófát az 1. v. *elé* helyezik, és úgy tekintik az 1. v-et, mint összefoglaló megállapítást.

- ⁴ (1,2) Azonban a héber *hayah* igét rendszerint követi a *le* prepozíció, amikor azt jelenti, hogy „(valamilyenné) vált”, és itt nem ez az eset szerepel.
- ⁵ (2,15-23) A hébernek csak két igeideje van (plusz melléknévi igenev): befejezett igealak, valamint történeti múlt idő. A szövegösszefüggés határozza meg a pontos igei formát, amely a legjobb a különböző nyelvekre történő fordításban.

- ⁶ (3,7-12) C. H. Mackintosh, *Genesis to Deuteronomy* (Mózes 1. könyvétől Mózes 5. könyvéig), 33. old.
- ⁷ (3,22-24) Merrill F. Unger, *Unger's Bible Dictionary*, (Unger bibliai szótára), 192. old
- ⁸ (4,7) C. H. Mackintosh *Genesis to Deuteronomy* (Mózes 1. könyvétől Mózes 5. könyvéig), 42. old.
- ⁹ (4,7) F. W. Grant, „Genesis”, *The numerical Bible* („Mózes 1. könyve”, A numerikus Biblia, 1,38.
- ¹⁰ (5,25-32) George Williams, *The Student's Commentary on Holy Scriptures*, (Igetanulmányozó kommentár a Szentíráshoz), 12. old.
- ¹¹ (6,4-5) Unger, *Bible Dictionary*, (Bibliai szótár), 788. old.
- ¹² (11,26-32) Derek Kidner, *Genesis* (Mózes 1. könyve), 112. old.
- ¹³ (15,7-21) David Baron, *The New Order of the Priesthood*, (A papság új rendje), 9-10. old. lábjegyzet.
- ¹⁴ (16,7-15) F. Davidson, *The New Bible Commentary* (Az új bibliakommentár), 90. old.
- ¹⁵ (Kitérő) Bennett J. Sims, „Sex and Homosexuality,” *Christianity Today*, („Szexualitás és homoszexualitás”, *Keresztység ma*), 1978. február 24, 29. old.
- ¹⁶ (22,16-19) Charles F. Pfeiffer, *The Book of Genesis*, (A Mózes 1. könyve), 6. old.
- ¹⁷ (24,1-9) *Ugyanaz*, 62. old.
- ¹⁸ (24,10-14) Murdoch Campbell, *The loveliest Story Ever Told*, (A valaha elmondott legkedvesebb történet), 9. old.
- ¹⁹ (25,29-34) D. L. Moody, *Notes From My Bible* (Jegyzetek az én Bibliámból), 23. old.
- ²⁰ (26,1-6) A *maradj* szó a 3. versben más ige a héberben, mint a 6. versben lévő, és kevésbé letelepedett helyzetet sugall.
- ²¹ (26,26-33) Williams, *Student's Commentary*, (Igetanulmányozó kommentár), 31. old.
- ²² (27,1-22) Luther Márton, további dokumentáció nem áll rendelkezésre.
- ²³ (27,1-22) Mackintosh, *Genesis to Deuteronomy* (Mózes 1. könyvétől Mózes 5. könyvéig), 114. old.
- ²⁴ (28,10-19) H. D. M. Spence és J. S. Exell, „Genesis” in *The Pulpit Commentary*, („Mózes 1. könyve” a *Hitszónokok kommentárjában*), 349–50. old.
- ²⁵ (31,1-18) W. H. Griffith Thomas, *Genesis: A Devotional Commentary*, (Mózes 1. könyve: Egy áhítatos kommentár), 288. old
- ²⁶ (31,19-21) Unger, *Bible Dictionary* (Bibliai szótár), 550. old
- ²⁷ (32,22-32) Pfeiffer, *Genesis* (Mózes 1. könyve), 80. old.
- ²⁸ (37,1-17) Arthur W. Pink, *Gleanings in Genesis*, (Válogatott szemelvények Mózes 1. könyvéből), 343–408. old.
- ²⁹ (38,1-11) Ugyanott, 343–408. old.
- ³⁰ (38,24-26) Walter C. Wright, *Psalms* (Zsoltárok), II:27.
- ³¹ (38,27-30) Griffith Thomas, *Genesis* (Mózes 1. könyve), 366. old.
- ³² (44,14-17) Williams, *Student's Commentary*, (Igetanulmányozó kommentár), 39. old.
- ³³ (46,1-7) Basil F. C. Atkinson, *The Pocket Commentary of the Bible, The Book of Genesis*, (A Biblia zsebkomentárja, a Mózes 1. könyve), 405. old.
- ³⁴ (47,27-31) Kidner, *Genesis* (Mózes 1. könyve), 212. old.

IRODALOM

- Atkinson, Basil F. C. *The Pocket Commentary of the Bible, The Book of Genesis* (A Biblia zsebkomentárja, a Mózes 1. könyve). Chicago: Moody Press, 1957.
- Campbell, Murdoch. *The loveliest Story Ever Told*, (A valaha elmondott legkedvesebb történet). Inverness: Highland Printers Ltd., 1962
- Grant, E. W. *Mózes 1. könyve az Újszövetség fényében*. Magyarul: EK.
- „Genesis.” In *The Numerical Bible* („Mózes 1. könyve. A Numerikus Bibliában, 1. köt. Neptune, NJ: Loizeaux Brothers, 1977.
- Keil, C. F., és Delitzsch, F. „Genesis” *Biblical Commentary on the Old Testament*, („Mózes 1. könyve”. *Bibliai kommentár az ószövetségről*), 3. köt. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1971.
- Kidner, Derek. *Genesis*. The Tyndale Old Testament Commentaries (*Mózes 1. könyve*).

- A Tyndale ószövetségi kommentárok.)
Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1973
- Pfeiffer, Charles F. *The Book of Genesis*, (A Mózes 1. könyve). Grand Rapids: Baker Book House, 1976
- Pink, Arthur W. *Gleanings in Genesis* (Válogatott szemelvények Mózes 1. könyvéből). Chicago: Moody Press, 1922.
- Ross, Allen P. „Genesis” In *The Bible Knowledge Commentary* („Mózes 1. könyve”. A bibliaismereti kommentár) Wheaton: Victor Books, 1985.
- Spence, H. D. M., és Exell, J. S. „Genesis” In *The Pulpit Commentary, Genesis*. („Mózes 1. könyve” a *Hitszónokok kommentárjában*), *Genesis* (Mózes 1. könyve). New York: Funk and Wagnalls, n. d.
- Thomas, W. H. Griffith. *Genesis: A Devotional Commentary* (Mózes 1. könyve: Egy áhítatos kommentár). Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1973.
- Yates, Kyle M., Sr. „Genesis”. In *The Wycliffe Bible Commentary*. („Mózes 1. könyve”. *A Wycliffe bibliakommentár*). Chicago: Moody Press, 1968.

AJÁNLOTT IRODALOM

- C. H. Mackintosh: Elmékedések Mózes könyvéről (1-2-3-4-5. Kötet) (GBV–Evangeliumi Kiadó [későbbiekben: EK])
- F. W. Grant: Mózes első könyve az Újszövetség fényében (EK)
- H. Falk: A Genezis idején
- W. Glashouwer: Így keletkezett a Biblia (EK)
- F. Tatford: Jákób fiai (EK)
- C. I. Scofield: Magyarázó jegyzetek a Bibliában (EK)
- A. C. Gaebelein: Ószövetségi kommentár (EK)
- J. N. Darby: A Biblia könyveinek áttekintése I–II. Kötet (GBV)
- Bibliai Panoráma (EK)
- A Biblia ismerete kommentársorozat I. 1Mózes–5Mózes (Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány [későbbiekben: KIA])
- G. Brinke: A Szent sátor szimbólumai (EK)
- J. Rouw: Az aranyház (GBV–EK)
- Dr. A. Fruchtenbaum: A teremtés hét napja (EK)
- E. Sauer: A világmegváltás hajnalpírja (EK)
- J. Blanchard: Evolúció, tény vagy elképzelés (EK)
- W. Múcher: Az Úr ünnepei (3Mózes 23) (EK)

MÓZES 2. KÖNYVE

Kivonulás Könyve

„Azok számára, akik úgy tekintenek a teológiára, mint ami lényegében az Isten üdvözítő cselekedeteinek elbeszélése, a 2Mózes 1–15 kiváló példát szolgáltat, amely köré a bibliai beszámolót el lehet rendezni. Azok számára, akik úgy tekintik az Ószövetséget, mint a közösség istenimádó életének eredményét, a Mózes 2. könyve lényegét a Páska intézményének bevezetése jelenti, amely a legnagyobb és legjellegzetesebb Izráel ünnepei közül... Azok számára, akik úgy látják, hogy Isten Törvénye központi helyzetet foglal el a későbbi Izráel életében és gondolkodásában, a Mózes 2. könyve kegyelettel őrzi a törvényadást, és tartalmazza a törvény igazi lényegét a tíz parancsolat formájában.”

R. Alan Cole

BEVEZETÉS

I. Egyedülálló helyzete a Kánonban

Az Exodus (görögül: *a kijövetel*), az izraeliták történetének fonalát József halála után veszi fel. A zsidó vallás Paskája abban gyökerezett, hogy Izráel kiszabadult a négy évszázados egyiptomi rabszolgaságból – de csak azután, hogy az önfejű fáraónak, aki dacolt a héberek Istenével, el kellett szenvednie a rettenetes csapásokat nemzetével együtt, amely a világ bibliai kiábrázolása.

A Vörös-tengeren való átkelés, sok egyéb bámulatos csoda, a Sínai-hegyen adott törvény után a szent sátorra vonatkozó részletes utasítások zárják ezt a csodálatos könyvet.

II. Szerzőség

Mi azt a hagyományos zsidó és keresztyén nézetet valljuk, hogy a Mózes 2. könyvének, a Mózes öt könyvének többi részével együtt valóban Mózes a szerzője. Ennek a kijelentésnek az alátámasztását lásd a Mózes öt könyvéhez írt bevezető részben.

III. Keletkezési idő

Bibliakutatók az Egyiptomból való kijövetel dátumát legkorábban Kr. e. 1580-ra, legkésőbb Kr. e. 1230-ra teszik. Az 1Kir 6,1 azt mondja, hogy a kijövetel 480 évvel azelőtt történt, hogy Salamon hozzákezdett a

templom építéséhez. Mivel ez körülbelül Kr. e. 960-ban volt, a kijövetelre a Kr. e. 1440 a leginkább tartható dátum. Sok kutató azt mondja, hogy az archeológia jobban alátámaszt egy későbbi dátumot (kb. Kr. e. 1290.), de más régészeti leletek, úgy tűnik, a korábbi dátumhoz illenek. Természetesen a pontos dátumban nem lehetünk biztosak, de ha minden dolgot figyelembe veszünk, legjobbnak tűnik a kijövetel eseményeit a korai, 1440-es dátumra keltezni, és valamivel későbbre a Mózes 2. könyve keletkezését.

IV. Környezet és téma

Ahogy Mózes 2. könyvét kinyitjuk, az izraelitákat Egyiptomban találjuk, ahol hagytuk őket a Mózes 1. könyvének végén. De a *környezet* teljesen megváltozott. Négyszáz évvel később vagyunk; az egykor közkedvelt héberek most rabszolgák, akik téglákat készítenek a fáraó óriási építkezési programjaihoz.

A Mózes 2. könyvének *témája a megváltás és Izráelnek mint nemzetnek a létrejötte*. 3400 éve a zsidók az egész világon megünneplik ezt az eseményt – a szabadságot Egyiptomból hatalom és vér által, valamint Izráelnek mint tényleges nemzetnek a keletkezését – a Paskában.

A keresztyén úrvacsorával ugyancsak Isten népének a vér hatalma által történő

megváltását ünnepeljük, amely a Páskából nőtt ki – mind történelmileg, mind teológiailag. Bizonyos mértékig a kenyértörés kenyere és bora felidézi a Páska szertartásában szereplő azonos jegyeket.

Az Egyiptomból való kijövetel után a helyszín a pusztára vált át, ahol Mózes megkapja Isten törvényét az Ő népe számára. A könyvnek közel a fele a szent sátorral és a papsággal foglalkozik (25–40. fejezet). Ezek a részek nem csupán történeti jellegűek.

Hogy a Mózes 2. könyvét valóban élvezni tudjuk, Krisztust kell meglátnunk benne. Mózes, a páskabarány, a kőszikla, valamint a szent sátor csupán néhány előképe (szimbóluma) az Úr Jézusnak, amire mindenütt hivatkoznak a Szentírásban (lásd pl.: 1Kor 5,7; 10,4; Zsid 3–10. fej.). Bár megtenné velünk is az Úr, amit az emmausi úton megtett a két tanítvánnyal – értelmezze számunkra „mindazt, ami az Írásokban róla szólt” (Lk 24,27).

VÁZLAT

- I. IZRÁEL FOGSÁGA EGYIPTOMBAN (1. fej.)
- II. MÓZES SZÜLETÉSE, MEGMENTÉSE ÉS NEVELTETÉSE (2. fej.)
- III. MÓZES ELHÍVÁSA (3-4. fej.)
  - A) Jahveh megjelenése Mózesnek (3. fej.)
  - B) Mózes vonakodása (4,1-17)
  - C) Mózes visszatérése Egyiptomba (4,18-31)
- IV. MÓZES ÖSSZEÜTKÖZÉSEI A FÁRAÓVAL (5,1–7,13)
  - A) Az első összeütközés (5,1–7,6)
  - B) A második összeütközés (7,7-13)
- V. AZ ELSŐ KILENC CSAPÁS (7,14–10,29)
  - A) Az első csapás – A Nílus vérré változik (7,14-25)
  - B) A második csapás – Békák (8,1-15)
  - C) A harmadik csapás – Szúnyogok (8,16-19)
  - D) A negyedik csapás – Bögölyök (8,20-32)
  - E) Az ötödik csapás – Dögvész az állatokon (9,1-7)
  - F) A hatodik csapás – Hólyagos fekélyek (9,8-12)
  - G) A hetedik csapás – Jégeső és villámok (9,13-35)
  - H) A nyolcadik csapás – Sáskák (10,1-20)
  - I) A kilencedik csapás – Három napos sötétség (10,21-29)
- VI. A PÁSKA ÉS AZ ELSŐSZÜLÖTTEK HALÁLA (11,1–12,30)
- VII. A KIVONULÁS EGYIPTOMBÓL (12,31–15,21)
  - A) Menekülés a tenger felé (12,31–13-22)
  - B) Átkelés a Vörös-tengeren (14. fej.)
  - C) Mózes éneke (15,1-21)
- VIII. A SÍNAIHOZ VEZETŐ ÚT (15,22–18,27)
  - A) A Súr pusztája (15,22-27)
  - B) A Szín-pusztája (16. fej.)
  - C) Refidím (17. fej.)
  - D) Mózes és Jetró (18. fej.)
- IX. A TÖRVÉNYADÁS (19–24. FEJ.)
  - A) Előkészület a kijelentéshez (19. fej.)
  - B) A Tízparancsolat (20. fej.)
  - C) Különbéféle törvények (21–24. fej.)
    1. Rabszolgákra vonatkozó törvények (21,1-11)
    2. Személyi sérelmekkel kapcsolatos törvények (21,12-36)
    3. Lopásra és tulajdonban való károkozásra vonatkozó törvények (22,1-6)
    4. Csalással kapcsolatos törvények (22,7-15)
    5. Elcsábításra vonatkozó törvények (22,16-17)
    6. Polgári és vallási kötelességekkel kapcsolatos törvények (22,18–23,19)
    7. Hódításra vonatkozó törvények (23,20-33)

8. A szövetség megerősítése (24,1-8)
9. Isten dicsőségének megjelenése (24,9-18)
- X. A SZENT SÁTOR ÉS A PAPSÁG (25–40. fej.)
- A) Utasítások a szent sátor felépítéséhez (25–27. fej.)
1. Az anyagok összegyűjtése (25,1-9)
  2. A szövetség ládája (25,10-16)
  3. A kegyelem széke (25,17-22)
  4. A szent kenyerek asztala (25,23-30)
  5. Az arany lámpatartó és tartozékai (25,31-40)
  6. A szent sátor maga (26. fej.)
  7. A réz égőáldozati oltár (27,1-8)
  8. A külső udvar, oszlopok és függöny (27,9-19)
  9. Az olaj a lámpatartóhoz (27,20-21)
- B) A papság (28–29. fej.)
1. A papok öltözete (28. fej.)
  2. A papok felszentelése (29. fej.)
- C) További utasítások a szent sátorral kapcsolatban (30-31. fej.)
1. Az illatáldozati oltár (30,1-10)
  2. A váltságdíj (30,11-16)
  3. A rézmedence (30,17-21)
  4. A felkenésre való szent olaj (30,22-33)
  5. A füstölőszer (30,34-38)
  6. A megfelelő képességekkel felruházott mesterek (31,1-11)
  7. A szombat jele (31,12-18)
- D) A bálványimádás (32-33. fej.)
1. Az aranyborjú (32,1-10)
2. Mózes közbelépése és haragja (32,11-35)
  3. A nép bűnbánata (33,1-6)
  4. A kijelentés sátra (33,7-11)
  5. Mózes imája (33,12-23)
- E) A megújított szövetség (34,1–35,3)
- F) A szent sátor felszerelésének elkészítése (35,4–38,31)
1. A nép ajándékai és a tehetséggel megajándékozott emberek (35,4–36,7)
  2. A szent sátrat alkotó sátorlapok (36,8-19)
  3. A deszkák a három oldalhoz (36,20-30)
  4. A reteszek, amelyek a deszkákat összetartják (36,31-34)
  5. A kárpit, amely a szentek szentjébe vezet (36,35-36)
  6. A szentélybe vezető függöny (36,37-38)
  7. A szövetség ládája (37,1-5)
  8. A kegyelem széke (37,6-9)
  9. A szent kenyerek asztala (37,10-16)
  10. Az arany lámpatartó és tartozékai (37,17-24)
  11. Az illatáldozati oltár (37,25-28)
  12. A felkenési olaj és az illatszert (37,29)
  13. Az égőáldozati oltár (38,1-7)
  14. A rézmedence (38,8)
  15. A külső udvar, oszlopok és szőnyegfal (8,9-13)
- G) A papi öltözetek elkészítése (39. fej.)
- H) A szent sátor felállítása (40. fej.)

KOMMENTÁR

I. Izráel fogsága Egyiptomban (1. fejelet)

1,1-8 A Mózes 2. könyvének a címét a zsidó hagyományban a könyv első szavai alkotják: „Név szerint ezek” (héberül: weelleh shemoth). Milyen személyes Isten Ő! Nem számok, vagy jelek valamilyen számítógép-lemezen, hanem **nevek**. Jézus mondta a Jó Pásztorról: „a maga juhait pedig nevükön szólítja és kivezeti” (Jn 10,3). Ez nagyon ideillik. Az izraeliták, mint pásztorkok jöttek Egyiptomba – most azonban rabszolgák. De Isten, a Jó Pásztor terében az áll, hogy „kivezeti” őket.

A hetven személyhez, akik Jákób leszármazottai voltak, magyarázatként lásd a Mózes 1. könyve 46,8-27-hez írt jegyzeteket. A **hetven** ember néhány millióra szaporodott – beleértve 603550 harcost –, amikor a zsidó nép készen állt, hogy otthagyja Sínai-hegyet és Kánaánba menjen (4Móz 1,46). A 6. és 7. vers azt jelzi, hogy sok év telt el a Mózes 1. könyvének vége, valamint a Mózes 2. könyvének eseményei között. A 8. vers jelentése az, hogy olyan **új király** támadt, aki **nem nézte jó szemmel József** leszármazottainak szaporodását; maga József természetesen már halott volt.

1,9-10 Az izraeliták számban és hatalomban úgy megnövekedtek, hogy a fáraó arra gondolt, hogy fenyegetést jelentenek majd háború esetén, ezért úgy döntött, hogy a népet rabszolgává teszi, elpusztíttatja minden fiúgyermeküket, és ezzel lényegében kiirtja a hébereket. A Szentírásban három gonosz uralkodó rendelte el ártatlan gyermekek meggyilkolását: a fáraó, Atália (2Kir 11), és Heródes (Mt 2.). Ezek a sátáni ihletésű támadások a messiási leszármazási vonal megszakítására irányultak. A Sátán sohasem felejtette el, amit Isten az 1Mózes 3,15-ben ígért.

1,11-14 A fáraó arra használta fel a rabszolgává tett zsidókat, hogy felépítse **Pitóm és Ramszesz raktárvárosokat**. De

ahelyett, hogy elnyomása miatt megsemmisültek volna, még inkább **szaporodtak!** A fáraó neve a rosszándékú szolgaság fogalmával volt egyenértékű, de Isten jóra fordította azt. Ez segítette felkészíteni a zsidókat Egyiptomból az Ígéret Földjére vezető, nagy fáradsággal járó utazásukra.

1,15-19 Amikor **Sifrá és Púá**, akik feltehetően a **héber bábák** vezetői voltak, látták, hogy a zsidó anyák gyermekeket szülnek, nem ölték meg a fiúgyermeküket, ahogyan a **fáraó** elrendelte. Azzal magyarázták magatartásukat, hogy a **héber** gyermekek rendszerint túl gyorsan születnek meg – vagyis, **mielőtt a bábák** az anyához érnek. Ebben az állításban feltehetően volt valamelyes igazság.

1,20-22 *A Szentírás Egyesület Napi Jegyzetei* (The Daily Notes of the Scripture Union) a bábák magatartását a következőképpen magyarázza:

A bábáknak a virágzó családi élet terén adott jutalom nem hazugságuk, hanem emberségük miatt adatott. Ez nem azt jelenti, hogy a cél szentesíti az eszközt, még kevésbé azt, hogy az erkölcsnek nincsenek abszolút szabályai. De olyan világban, amely annyira bűnnel és annak hatásaival terhelt, amilyen a miénk is lett, előfordulhat, hogy a nagyobb kötelezettségnek való engedelmesség csak a kisebbnek való engedelmesség kárára történhet. Ebben, mint minden más esetben „az Úr félelme a bölcsesség kezdete”.

A **fáraó**, akinek terve a héber bábák miatt meghíúsult, most saját **népének parancsolta meg** a határozat fokozott végrehajtását.

II. Mózes születése, megmentése és neveltetése (2. fejelet)

2,1-2 Az első versben a **Lévi házából származó férfi** Amrák volt, **Lévi leányutódja** pedig Jokébed (6,20). Így Mózes mindkét szülője **Lévi** papi törzsből származott. Mózes szülei hit által **rejtegették három hónapig** (Zsid 11,23). Ez azt kell, hogy jelentse, hogy kaptak valamiféle kijelentést

arra vonatkozóan, hogy a gyermeknek valamilyen küldetése lesz, mert a hitnek Isten bizonyos kijelentett szavára kell alapoznia.

2,3-8 Jokábéd **kosara** Noé bárkájához hasonlóan Krisztus előképe. Mózes **nénje** Mirjám volt (4Móz 26,59). Ez a fejezet tele van látszólag véletlen egybeesésekkel. Például: a fáraó **lánya** miért éppen ott **fürdött**, ahol a vesszőkosár úszott? A **csecsemő** miért éppen akkor kiáltott, amivel felkeltette a nő **érdeklődését**? A **fáraó lánya** miért éppen Mózes **édesanyját** fogadta fel **dajkának**?

2,9-10 A keresztyén szülőknek úgy kell fogadniuk a 9. vers szavait, mint szent megbízatást és meg nem hiúsuló ígéretet. A egyiptomi „**Mózes**” **név**, amelyet a **fáraó lánya** adott neki, valószínűleg azt jelenti, hogy *gyermek*, vagy *fiú*. A héberben ugyanez a név azt jelenti, hogy *kihúzott* – vagyis, vízből kihúzott.¹ Mackintosh a maga szokott éleslátásával a következőképpen magyarázza:

A gonosz a saját fegyvereivel győzetett le, amennyiben a fáraót, akit az ördög arra használt, hogy zavarja Isten céljait, Isten arra használta fel, hogy fenntartsa és felnevelje Mózes, aki az Ő eszköze kellett, hogy legyen a Sátán hatalmának megsemmisítésére.

2,11-12 A Csel 7,23-ból tudjuk, hogy **Mózes** negyven éves volt, amikor meglátogatta népét. Az, hogy megölte **az egyiptomit**, meggondolatlanság volt; buzgalma túllépte józan ítélőképességét. Isten egy napon majd felhasználja Mózes, hogy megszabadítsa népét az egyiptomiaktól, de ez az idő még nem jött el. Először el kell töltenie negyven esztendőt a sivatag magányában, hogy tanuljon Isten iskolájában. Isten előre megmondta, hogy népe 400 évig lesz rabszolga Egyiptom földjén (1Móz 15,13), így Mózes tettei negyven évvel korábban történtek. További tanulásra volt szüksége a sivatagi egyedüllétben. A népnek pedig több nevelésre volt szüksége a tégláégető kemencénél. Az Úr minden dolgot végtelen bölcsessége szerint rendel el. Ő nem siet, de

soha egy pillanattal sem fogja népét tovább a nyomorúságban hagyni, mint szükséges.

2,13-15a Amikor **másnap Mózes kiment**, megpróbálta elsimítani **két héber férfi** vitáját, de ők elutasították vezetését, éppúgy, ahogy később a héberek Mózesnél Valaki nagyobb utasítanak majd el. Amikor Mózes rájött, hogy tudják: **megölte az egyiptomit**, kétségbeesett. Amint a **fáraó tudomást szerzett** a gyilkosságról, halálra kerestette **Mózes**, aki **Midján** földjére, vagyis Arábiába, a Sínai területre **menekült**.

2,15b-22 Midjánban egy kútnál **Mózes segítséget nyújtott Midján papja hét leányának** néhány goromba **pásztorral** szemben, és megitta nyájaikat. **Midján**nak ez a **papja** két nevet visel – az egyik **Jetró** (3,1), a másik pedig **Reuél** (18. v.), amely ugyanaz, mint a **Raguél** (4Móz 10,29; NKJV széljegyzet; Szeptuaginta). A midjaniták távoli rokonai voltak a hébereknek (1Móz 25,2). **Jetró lánya, Cippóra**, Mózes felesége lett, és egy **fia** született, akit **Gérsómnak** nevezett el (jelentése: *idegen ott*).

2,23-25 **Isten** nem feledkezett meg népének helyzetéről. Amikor egy új **király** lépett trónra, Isten **hallotta** Izráel gyermekeit, **megemlékezett** róluk, rájuk tekintett, és **ismerte** helyzetüket. Az volt a válasza, hogy visszahozza szolgáját Egyiptomba (3. fej.), hogy vezesse ki népét az országból hatalmának olyan jeleivel, amelyre nem volt példa a világ teremtése óta.

III. Mózes elhívása (3–4. fej)

A) Jahveh megjelenése Mózesnek (3. fej.)

3,1-4 **Mózes, Jetró nyáját legeltetve** értékes leckéket tanult meg Isten népének vezetésével kapcsolatban. Amikor a **Hórebhez** (Sínai-hegyhez) ment, az Úr megjelent neki egy **bokorban**, amely **tűzzel égett, de nem égett el**. A **bokor** Isten dicsőségét jelképezi, amely előtt sarutlan **lábbal** kellett megállnia. Ez annak is előképe lehet, hogy Jahveh népe között lakik, anélkül, hogy őket megemésztené. Némelyek még Izráel

sorsát is látják benne, amely megpróbáltatott a szenvedés tüzeiben, de **nem emésztetik meg**. Mi mindnyájan hasonlóak lehetünk az **égő bokorhoz** – Istenért égve, **mégsem megsemmisülve**.³

3,5 Az Úr megígérte Mózesnek, hogy meg fogja szabadítani népét Egyiptomból, és elviszi őket a bőség országába – vagyis Kánaánba – ahol az a hat pogány nemzet lakott, amelyet a 8. vers sorol fel. A „szent” szó itt fordul elő először a Bibliában. Mózes, **saruja** levetésével ismerte el, hogy a **hely szent**.

3,6 Isten megnyugtatta Mózes, hogy **Ő atyái Istene – Ábrahámé, Izsáké és Jákóbé**. Cole mutat rá ennek e **megjelenésnek a fontosságára**:

Mózes nem új, vagy ismeretlen istent hoz népének, hanem annak az Egynek teljesebb kijelentését, akit már ismertek. Pálnak az athéniekhez az Areopágon intézett szavai nem a legjobb párhuzamot jelentik ehhez (Csel 17,23). Az egyetlen igazi párhuzam a

folyamatos kijelentés, amelyet Isten Önmagáról tett a későbbi századokban, és ami majd Krisztus eljövételében csúcsonyul ki. Azonban azokban a napokban a mózesi kijelentés – miközben a patriarchális ígéretek beteljesedése volt – Izráel számára ugyanolyan új és megrázó dolog volt, mint amilyenek később a Messiás eljövetele bizonyult.⁴

3,7-12 Mózes saját alkalmatlanságára hivatkozva tiltakozott az ellen, hogy Isten őt küldje a **fáraóhoz**. De az Úr biztosította Mózes, hogy vele lesz, és megígérte, hogy **ezen a hegyen** (a Sínai-hegyen) **szolgál** majd **Istennek** a megszabadult néppel együtt. J. Oswald Sanders a következőket mondja:

Alkalmatlanságainak leltára a következőkből állt: képesség hiánya (3,11), megbízás hiánya (3,13), tekintély hiánya (4,1), ékesszólás hiánya (4,10), speciális alkalmazkodás hiánya (4,13), kezdeti sikerek hiánya (5,23), előzetes elfogadottság hiánya (6,12). Az alkalmatlanságnak ennél teljesebb listáját nehezen lehetne összeállítani. De látszólagos

alázata és vonakodása nem nyerte meg Isten tetszését, hanem haragját gerjesztette fel. „Ekkor az ÚR haragra gerjedt Mózes ellen” (4,14). Valójában éppen a kifogások, amelyeket Mózes előhozott, hogy bemutassa alkalmatlanságát, azok voltak az igazi okai annak, hogy Isten őt választotta ki a feladatra.⁵

3,13-14 Mózes előre látta az Izráel fiaitól származó kérdéseket, amikor majd visszatér **hozzájuk**, mint az Úr szószólója, és azt akarta, hogy meg tudja mondani nekik, hogy ki küldte. Ekkor történt, hogy Isten először jelentette ki magát, mint Jahveh, a nagy **VAGYOK**. Jehova (pontosabban Jahveh), a héber „lenni”, hâyah igéből származik. Ez a megszentelt név úgy ismeretes, mint a tetragrammaton („négy betű”). A magyar Jahveh a héber JHVH szóból származik, magánhangzó jelzésekkel ellátva az Elohim és Adonai szavakból, vagyis Isten más neveiből. Senki sem ismeri bizonyosan a JHVH igazi kiejtését, mert az ősi héber írásmód nem használt tényleges magánhangzókat az ábécében. Azonban a „Jahveh” kiejtés valószínűleg helyes. A zsidók a JHVH-t túl szentnek ítélik ahhoz, hogy kimondják. A név Istent, mint Önmagában létezőt, Önmagában elegendőt, örökkévalót,⁶ és mint szuverén urat jelenti ki. A teljesebb név, hogy **VAGYOK, AKI VAGYOK**, azt jelentheti, hogy **VAGYOK, MERT VAGYOK**, vagy, hogy **LESZEK, AMI LESZEK**.

3,15-22 Isten, ezzel a kijelentéssel bátorítva Mózeszt, hogy valóban jelen van és kész népe segítségére jönni, azt mondta neki, hogy hirdesse meg Izráel népének, hogy hamarosan szabadok lesznek. A fáraót is próbára kellett tennie, azt kérve, hogy engedje meg az izraelitáknak, hogy **három napos útra** elmehessenek, hogy **áldozzanak az Úrnak**. Ez nem kísérlet volt a fáraó becsapására, hanem minimális hajlandóságának próbája. Ez meg fogja kímélni az egyiptomiakat is attól, hogy tanúi legyenek olyan állatok leölésének, amelyek számuk-

ra szentek voltak. Isten tudta, hogy a fáraó nem fog engedni, amíg isteni hatalommal nem kényszeríti. A 20. vers **csodái** azok a csapások, amelyeket Isten **Egyiptomra** küld. Mire Isten ezekkel végez, az egyiptomiak boldogok lesznek, hogy adhatnak a zsidó asszonyoknak bármit, amit kérnek! Az a gazdagság, amely így felgyűlt, csak kompenzálni fogja mindazt a zsidó rabszolgamunkát, amit az egyiptomi munkafelügyelők keze alatt végeztek. Az izraeliták nem „kölcsonkértek” ékszereket és ruhákat, (mint a KJV-ban); „kértek” tőlük (NKJV). Szó sem volt csalásról – csak a munkabér megfizetéséről.

B) Mózes vonakodása (4,1-17)

Mózes továbbra is kételkedett abban, hogy a nép el fogja őt fogadni, mint Isten szószólóját. Talán a 2,11-15 kiábrándultsága ette bele magát mélyen a lelkébe. Ezért Isten három jelet, vagy csodát adott neki, hogy megerősítse isteni megbízatását. (1) **Botja** a földre dobva **kígyóvá változott. Farkánál** megragadva, a kígyó ismét **bottá változott**. (2) **Keze a keblébe dugva leprás** lett. Ugyanaz a **kéz, újra keblébe helyezve** leprától mentes lett. (3) A Nílus vize a földre öntve **vérré** változik.

Ezek a jelek arra szolgáltak, hogy Izráel népét meggyőzzék arról, hogy Mózeszt Isten küldte. Ezek Isten hatalmáról beszéltek a Sátán (vagyis a **kígyó**) és a bűn felett (amit a **lepra** ábrázolt ki), valamint arról a tényről, hogy Izráel ettől a kettőtől **vér** által lesz megváltva.

4,10-17 Mózes még mindig vonakodott, hogy engedelmessé váljon **az Úrnak**, azzal mentegetőzve, hogy ő **nem ékesszóló**. Az Úr, miután emlékeztette Mózeszt, hogy **Ő alkotta az ember száját**, és ezért őt ékesszólóvá tudja tenni, kijelölte **Áront**, Mózes **fivérét**, hogy **beszéljen** helyette. Mózesnek engedelmessé válnia kellett volna az Úrnak egyszerű függésben, tudva, hogy az **Ő** parancsai felruháznak a szükséges képességekkel. Isten sohasem kéri, hogy megte-

gyünk valamit anélkül, hogy hatalmat adna annak megtételéhez. Mivel Mózes nem elégedett meg azzal, ami Isten szerint a legjobb, el kellett fogadnia a második legjobbat – vagyis Áront, mint az ő szószólóját. Mózes azt gondolta, hogy Áron segítség lesz a számára, de később akadálnak bizonyult, amikor az aranyborjú imádatára vezette a népet (32. fejt.).

C) Mózes visszatérése Egyiptomba (4,18-31)

Mózes, negyven évvel azután, hogy Midjánba menekült, Isten parancsára és Jetró áldásával visszatért Egyiptomba. Felesége és fiai voltak: **Cippóra, Gérsóm** és Eliézer (18,2-4). A 2. versben szereplő bot a 20. versben **Isten botjává** lesz. Az Úr közönséges tárgyakat használ fel, hogy rendkívüli dolgokat vigyen véghez, hogy világosan látni lehessen: a hatalom Istentől van. A **csodák**, amelyekről Isten azt parancsolta Mózesnek, hogy hajtsa végre őket a **fáraó előtt**, az elkövetkezendő csapások voltak. Isten megkeményítette a fáraó **szívét**, de csak miután ez a despota uralkodó először megkeményítette saját szívét. Az „**elsőszülött**” néha a fizikai születés sorrendjére vonatkozik, de itt a tiszteletnek azt a pozícióját jelenti, amely általában az elsőszülött fiúé volt, a születési jog szerinti örököse. A fáraót előre figyelmeztették, hogy ha nem engedelmeskedik, Isten meg fogja ölni a **fiát**.

4,24-26 De mielőtt Mózes elmondhatta volna az üzenetet neki, magának kellett megtanulnia az engedelmisséget. Elmulasztotta, hogy körülmétélje saját fiát (Gérsómot, vagy Eliézert), lehet, hogy Cippóra ellenkezése miatt. Amikor Isten azzal fenyegette meg, hogy **megöli** Mózeset, talán súlyos betegséggel, Cippóra indulatosan körülmétélte a fiút, és biztosította férje megszabadulását. Elnevezte őt „**véren szerzett vőlegénynek**”. Ez az incidens lehetett az oka, valamint Cippóra hitének hiánya az Úrban, hogy Mózes hazaküldte Cipporát apjához, két fiával együtt (18,2-3).

Áron jött, hogy találkozzon Mózesrel, miközben ő Egyiptomba tartott. Mindketten Izráel népe elé álltak, elmondták az Úr üzenetét, és megerősítették azt azzal a három **jellel**, amelyet az Úr adott. Így **hitt a nép**, és **imádta** az Urat.

IV. Mózes összeütközései a fáraóval (5,1–7,13)

A) Az első összeütközés (5,1–7,6)

5,1 A 3,18-ban Isten azt mondta Mózesnek, hogy vigye magával a véneket, amikor bemegy a fáraóhoz. Időközben az Úr kijelölte Áront, mint Mózes szószólóját (4,14-16). Így **Áron ment Mózesrel** a vének helyett. Az Úr üzenete egyértelmű volt: „**Engedd elmenni népem**”.

5,2-4 Amikor Mózes és Áron elmondta ezt az első ultimátumot a fáraónak, ő azzal vádolta őket, hogy **elvonják a népet munkájától**. Meg is nehezítette munkájukat, azt követelte, hogy ettől fogva maguk **gyűjtésük szalmájukat a vályog** készítéséhez, de **ugyanazt** a mennyiséget készítsék el, mint **azelőtt**. A fáraó lehetetlen helyzetbe hozta a zsidókat, amely arra emlékezteti az embert, ahogyan a nációk bántak a zsidókkal a koncentrációs táborokban. Ekkor a nép **szétszéledt egész Egyiptomban, hogy a tarlót tépjék szalma helyett**. A héber szöveg sejteti azt a megvetést, ahogyan ezekkel az elnyomott emberekkel bántak. Cole rámutat, hogy a tarló hulladéka aligha helyettesíti a szalmát, mivel durva és egyenetlen.⁷

5,15-23 Mostanáig biztosították a szalmát az izraelitáknak. Ezt arra használták, hogy megerősítsék a vályogtéglákat, és megakadályozzák, hogy hozzátapadjanak a formákhoz, amelyekben készültek. Amikor a zsidók előljáróit **megverték**, tiltakoztak a **fáraónál**, de nem törődtek velük. Ekkor **Mózeset és Áront** vádolták, Mózes viszont az **Úrnak** tett szemrehányást. Az Isten népének sorain **belüli** szembenállást gyakran nehezebb elszenvadni, mint a **kívülről** származó üldöztetést.

6,12-12 Az **ÚR** kegyelmesen válaszolt Mózes türelmetlen beszédére, először is biztosította őt, hogy a **fáraó engedi** majd elmenni az izraelitákat, mert Isten **erős keze** fogja kényszeríteni rá. Aztán emlékeztette Mózeset, hogy a pátriárkáknak úgy jelentette ki magát, mint El-Shaddai, vagyis **Mindenható Isten**, nem elsősorban úgy, mint Jahveh (NKJV: „ÚR”), amely a szövetség-megtartó Isten személyes neve. Itt az a gondolat jelenik meg, hogy Ő most új módon fogja Úrként kijelenteni magát – vagyis olyan újszerű hatalommal, ami népének megszabadításában nyilvánul meg. Szövetséget kötött, és éppen azon volt, hogy azt teljesítse, mégpedig úgy, hogy megszabadítja az izraelitákat Egyiptomból, és **beviszi** őket az Ígéret Földjére. Figyeljük meg a 6-8. versben az egyes szám első személyt. A „Jahveh” (vagyis „ÚR”) név megjelent már azelőtt is, de itt most új jelentőséget nyer. Figyeljük meg ezekben a versekben a huszonöt személyes névmást, amelyeket Isten használt, hangsúlyozva, hogy Ő cselekedett, cselekszik és cselekedni fog. Úgy tűnik, Mózes itt nem értette meg a lényegét, még mindig a saját alkalmatlanságával foglalkozott. További megnyugtató után engedelmeskedett az Úr szavának (7. fejelet). A 12. és 30. versben szereplő **„körülmetéletlen ajkak”** akadozó beszédet jelentenek. Mózes nem tekintette magát nagy szónoknak.

6,13-30 A 14-25. versben lévő nemzetiség-táblázatok **Rúbenre, Simeonra** és **Lévire**, Jákób első három fiára korlátozódtak. A szerző nem akart teljes nemzetségtáblázatot megadni, hanem csak **Mózes és Áron** leszármazási vonalát akarta nyomon követni. Ezért gyorsan áthaladt Rúben és Simeon törzsén, hogy elérkezzen a papi törzshöz.

7,1-5 Mózes a 6. fejelet végén csodálkozott, hogy a hatalmas fáraó miért is hallgatna meg egy ilyen gyenge szónokot, mint ő. Az Úr azt válaszolta, hogy Mózes úgy áll a **fáraó** előtt, mint **Isten** képviselője. Mózes

beszéljen Áronhoz, és **Áron** tolmácsolja az üzenetet a **fáraónak**. A **fáraó nem fogja figyelembe venni**, de Isten mindenképpen meg fogja szabadítani népét!

7,6 Mózes **nyolcvan, Áron pedig nyolcvanhárom éves** volt, amikor a megszabadítás nagy szolgálatát elkezdték. Még olyan korban is, amit ma „öreg kornak” mondanánk, Isten felhasználhat férfiakat és nőket az Ő dicsőségére.

B) A második összeütközés (7,7-13)

A fáraót előre figyelmeztették az eljövendő bajra. Amikor **Áron eldobta botját** és az **kígyóvá** változott, a fáraó **bölcsei és varázslói** démoni hatalmak segítségével utánozni tudták a csodát. A 2Timóteus 3,8-ből tudjuk meg, hogy Egyiptom mágusait Jannesnek, illetve Jambresnek hívták. Ellenálltak Mózesnek, őt és Áront utánozva, de **Áron botja elnyelte az ő botjaikat**. Isten megkeményítette a **fáraó szívét**, nem önkényesen, hanem konokságára válaszul. Eljött az első csapás ideje.

V. Az első kilenc csapás (7,14–10,29)

A) Az első csapás –

A Nílus vérré változik (7,14-25)

7,14-18 Az **ÚR** azt mondta Mózesnek, hogy szálljon szembe a **fáraóval** lent a folyóparton, amikor öfelsége lemegy a **vízhez**. (Valószínűleg megfürdött a „szent” Nílusban.) Mózesnek figyelmeztetnie kellett a királyt, hogy a **hal** el fog **pusztulni**, a **folyó búzlik** majd, és undorító lesz **az egyiptomiak** számára, miután a Mózes kezében lévő **bot által vérré válik**.

7,19-25 Mózes és Áron úgy tett, ahogyan Isten parancsolta. Kinyújtották a **botot Egyiptom vizei fölé**. A Nílusnak és **Egyiptom országának vizei** vérré váltak, **halai kipusztultak**, és a **folyó búzlott**. A mágusok utánozták ezt a csodát is olyan vízzel, amit a Nílustól függetlenül találtak. Ez feltehetően bátorította a fáraót, hogy ellenálljon Mózes követelésének, hogy en-

gedje el a népet. A **hét nap** alatt, amikor a Nílus tisztátalan volt, a nép ásott kutakból jutott vízhez.

B) A második csapás – Békák (8,1-15)

A **békák** csapása, amely kiterjedt **Egyiptom országára**, annyira nyomasztó volt, hogy a fáraó engedni látszott. Amikor arra kérte Mózeset, hogy szűnjön meg a csapás, Mózes ezt mondta: „**Tetszésedre bízom, hogy mikorra könyörögjek érted, szolgálidért és népedért, hogy kipusztuljanak a nálad és házaidban levő békák, és hogy csak a Nílusban maradjanak meg.**” A **mágusok** is tudtak előhozni **békákat** – mintha még nem lett volna elég! Valószínű, hogy démoni hatalom által tették ezt, de nem merték *elpusztítani* a békákat, mert a békát a termékenység isteneként tisztelték. Amikor a békák a következő napon elpusztultak, hatalmas büzt okoztak a tetemeik. A **fáraó** ismét **megkeményítette szívét**.

C) A harmadik csapás – Szúnyogok (8,16-19)

A harmadik csapásban a **föld pora** változott **szúnyoggá**, vagy tetűvé. Ekkor a **mágusok**, mivel képtelenek voltak **szúnyogot** létrehozni, figyelmeztették a **fáraót**, hogy olyan hatalom munkálkodik, amely nagyobb az övéknél, de a király csökönyös volt. Minél jobban megkeményítette a **szívét**, annál jobban megkeményítette azt Isten is.

D) A negyedik csapás – Bögölyök (8,20-32)

8,20-24 Isten így elküldte a negyedik csapást – **legyek rajait**. Amint az NKJV-ben a dőlt betűk jelzik, a héber szöveg szó szerint **rajokat** (vagy „keveréket”) jelent, és a speciális rovarfajta nevét (**legyek, bögölyök**) a fordítók helyettesítették be. A **rajok** talán számos faj keverékét jelentették. Mivel a csapások legtöbbje, vagy mindegyike

Egyiptom hamis isteneit vette célba (a Nílus, és szinte minden teremtmény valamilyen istenség volt Egyiptomban!), lehetséges, hogy a bogarat jelenti. Ez Khepri, a szent ganéjtúró bogár⁸ (skarabeusz) elleni támadás lehetett.

8,25-32 A fáraó már hajlott rá, hogy megengedje az izraelitáknak, hogy **áldozzanak** Istennek **Egyiptom országában**. De ezt nem lehetett megtenni, mert olyan állatokat áldoztak volna, amelyeket az **egyiptomiak** imádtak, és így lázadás törhetett volna ki. A fáraó további engedményt tett: Elmehetnek a zsidók a **pusztába**, hogy áldozzanak, de **nem mehetnek messze**. Ez is sikertelen volt, mert Isten azt parancsolta nekik, hogy három napi járőföldre menjenek. Mihelyt Egyiptom megszabadult a csapástól, a fáraó meggondolta magát és megtiltotta, hogy a **nép elmenjen**.

E) Az ötödik csapás – Dögvész az állatokon (9,1-7)

Miután figyelmeztették a **fáraót**, Isten **dögvést** küldött, lehet, hogy lépfenét, amely megölte az egyiptomiak **minden mezőn levő jószágát**. Ez az izraelitákhoz tartozó állatokat nem érintette. Ez tehát megkülönböztető ítélet volt, amelyet nem lehet semmilyen természeti jelenséggel megmagyarázni. Minden olyan kísérlet, hogy a csapásokat természeti alapokon magyarázzák meg, kudarcba fullad. Az egyiptomiaknak nem minden állata pusztult el, mivel bizonyos állatokra találunk utalást a 19. versben, néhány pedig később pusztult el a Páska éjszakáján (12,29b). Némelyeket bemenekítettek a házakba (21. v.). Így a 6. versben szereplő „**összes**” szó vagy azt jelenti, hogy „minden mezőn lévő”, vagy „minden fajta”. A kos, a kecskebak és a bika szent állat volt Egyiptomban. Most pedig bomló tetemeik szennyezték a környezetet.

F) A hatodik csapás – Hólyagos fekélyek (9,8-12)

Amikor a fáraó továbbra is megkeményítette magát, Isten azt végezte, hogy a **hamu hólyagos fekélyé** változzon az **egyiptomi** embereken és állatokon. Még a **mágusok** is betegek lettek. Minél jobban megkeményítette szívét a fáraó, annál inkább **megkeményedett** Isten ítélete folytán.

G) A hetedik csapás – Jégeső és villámok (9,13-35)

A „minden csapásomat” kifejezés feltehetőleg Isten csapásainak teljes kényszerítő erejét jelenti. Az Úr emlékezteti a fáraót, hogy elpusztíthatta volna őt és az egyiptomiakat a megelőző **döghalállal**, de ehelyett megkímélte a fáraót azért, hogy Isten megmutassa **hatalmát** és hirdessék Nevét az egész földön. A 16. versben nem arról van szó, hogy a fáraó eleve kárhozatra lett volna rendelve. Az eleve kárhozatra ítézés nem biblikus tanítás. Az Úr felhasználta a fáraót, mint példát arra, hogy bemutassa: mi történik azzal, aki úgy határozott, hogy szembeszegül Isten hatalmával (lásd még a Róm 9,16-17-et).

A következő csapás **jégeső** volt, valamint **villámlás**, vagy **tűz**, amelyet **mennydörgés** kísért. Ez elpusztított embereket, állatokat, valamint a **lent és az árpát**, amelyek készen álltak az aratásra (vö.: 31-32. v.); **de a búzát és a tönkölyt nem verte el, mert azok később érnek**. Az izraelitáknak, akik **Gósenben** laktak, nem esett bánatódásuk. A fáraó kérésére Mózes imádkozott, és a csapás elmúlt. De ahogyan **Mózes** előre tudta, a **fáraó** még inkább hajthatatlanná vált azzal kapcsolatban, hogy elengedje a hébereket.

H) A nyolcadik csapás – Sáskák (10,1-20)

Mózes és Áron figyelmeztette a fáraót a közeledő sáskajárás csapására, de ő csak abba akart belemenni, hogy **engedi** elmenni a

férfiakat, hogy ünnepet tartsanak az **Úrnak**. Az asszonyoknak és gyermekeknek otthon kell maradniuk. De Isten nem akarta, hogy a férfiak a pusztában legyenek, miközben családjuk még Egyiptomban van. A csapás példátlanul súlyos volt, mert a **sáskák** elborították az **országot** és minden ehető meettek. Ez azt mutatta, hogy Serapis istennek nem volt hatalma, hogy megvédjen a **sáskáktól**. Úgy tűnt, a fáraó megenyhült, **mégsem engedte Izráel fiait elmenni**.

I) A kilencedik csapás – Három napos sötétség (10,21-29)

10,21-28 A kilencedik csapás **három napos** sötétség volt, amelyet **tapintani** lehetett. Csak **Izráel fiainak volt világosságuk lakóhelyeiken**, ami nyilvánvaló csoda volt. A egyiptomi napisten, Ré tehetetlensége lelepleződött. A fáraó azt mondta Mózesnek, hogy **menjenek** a pusztába a nőikkel és gyermekekkel együtt, de hagyják itt a **nyájukat és gulyákat**. Úgy gondolta, ez majd garantálja visszatérésüket. (Talán arra is gondolt, hogy feltölti velük saját állatállományát.) De így nem lett volna mit áldozni Jahvehnek, és az **áldozás** volt az ok Egyiptomból való távozásukra. Amikor Mózes nem volt hajlandó belemenni a kívánt kompromisszumba, a fáraó elrendelte, hogy száműzzék színe elől örökre.

10,29 Mózes erőteljes megállapításának, hogy „**Jól mondod. Nem látsz engem többé!**” mintha ellentmondana a 11,8-nak, amely azt mondja, hogy Mózes „fölgerjedt haraggal távozott el a fáraótól.” Matthew Henry azt mondja, hogy a „**többé**” azt jelenti, hogy „ezután”, és a 11,8 ugyanabba a „tárgyalásba” tartozik bele. Ezt írja:

Így hát ezután a találkozás után Mózes már nem jött, míg érte nem küldtek. Figyeljük meg, hogy amikor emberek elutasítják Isten szavát, Ő jogosan engedi bele őket tévelygéseikbe, és bálványaik sokaságának megfelelően válaszol nekik. Amikor a gadarénusok az kérték Krisztustól, hogy távozzon, azonnal otthagya őket.⁹

VI. A páska és az elsőszülöttek halála (11,1–12,30)

11,1-10 Mózes még nem távozott el a fáraó elől. A 4-8. versben még mindig az uralkodóhoz beszél. Az első három verset közbevetett megjegyzésnek lehet tekinteni. A tizedik és végső csapásra való tekintettel Isten azt mondta Mózesnek, hogy az izraeliták **kérjenek** (nem „kölsönkérjenek”, mint a KJV-ban) **arany és ezüst tárgyakat az egyiptomiaktól**. Mózes figyelmeztette a fáraót, hogy **Egyiptom minden elsőszülöttje** meg fog halni a kijelölt napon **éjféltkor** (lásd: 12,6), hogy az izraelitákat nem fogja bántani az öldöklő angyal, és hogy a fáraó hivatalnokai **leborulnak** majd, könnyörögve a hébereknek, hogy azonnal, mindannyian menjenek el. **Ekkor** hagyta el Mózes a hatalmas uralkodót **nagy haraggal**. A figyelmeztetés süket fülekre talált, és az **ÚR még jobban megkeményítette a fáraó szívét**.

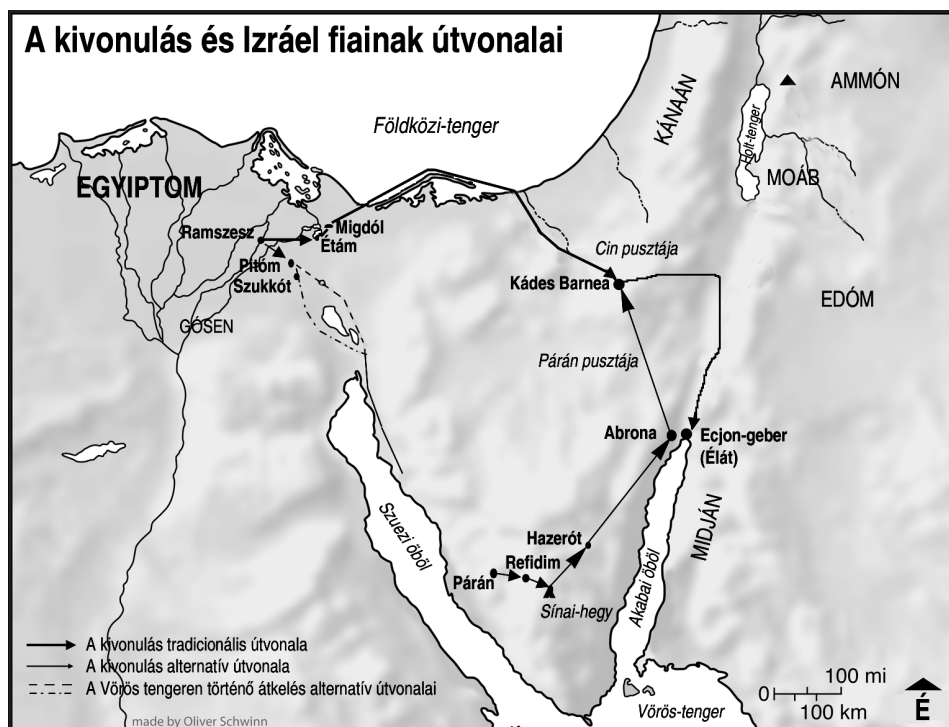
12,1-10 Az **ÚR** részletes utasításokat adott **Mózesnek és Áronnak**, hogy hogyan készüljenek fel a legelső **Páskára**. A **bárány** természetesen az Úr Jézus Krisztus előképe (1Kor 5,7). **Hibátlannak** kellett lennie, ami Krisztus büntelen voltáról beszél; az, hogy **egy éves hím** legyen, talán arra utal, hogy Urunkat életének csúcspontján fogják megölni; tartsák maguknál a **hónap tizennegyedik napjáig**, ami az Üdvözítő harminc esztendeig tartó názáreti életére mutat előre, amely alatt Isten által kipróbáltak bizonyult, majd három évig volt kiteve az ember alapos vizsgálatának; ölje meg **Izráel egész gyülekezeti közössége**, ahogyan Krisztust ragadták meg gonosz kezekkel és megölték (Csel 2,23); **estefelé** vágják le, a kilencedik és tizennegyedik óra között, ahogyan Jézust kilenc órakor ölték meg (Mt 27,45-50). **Vérét** kenjék az ajtófélfára, hogy szabadulásuk legyen a pusztítótól (7. v.), ugyanúgy, ahogyan Krisztus vére, amelyet hit által magáévá tesz az ember, szabadítást hoz bűntől, entől és a Sá-

tántól. A **húst tűzön süssék meg**, kiábrázolva, hogy Krisztus elhordozta Istennek bűneink miatti haragját. **Kovászatlan kenyérral és keserű füvekkel** kellett enniük, ami Krisztust szimbolizálja, mint népének eledelét. Őszinte és igaz életet kell élnünk a rosszindulat és gonoszság kovásza nélkül, valamint igaz bűnbánattal, mindig emlékezve Krisztus szenvedésének keserű voltára. A báránynak egy csontját se törjék meg (46. v.); ez olyan utasítás volt, amely szó szerint teljesedett be Urunk esetében (Jn 19,36).

12,11-20 Az első **Páskát** olyan népnek kellett megtartania, amely útra készen állt, és ez emlékeztet bennünket, hogy hosszú útra menő vándoroknak kevés teherrel kell utazniuk. A **Páskát** azért így nevezték el, mert az Úr *kihagyta* azokat a házakat, ahol a vért használták. A „passover” (angol) kifejezés nem azt jelenti, hogy „pass by” (el-megy mellette). Cole a következőképpen magyarázza:

Akár helyes szószármaztatás, akár szójáték volt, a *pesah* Izráel számára azt jelenti, hogy „kihagyás”, vagy „átugrás”, és Istennek erre a történelmi cselekedetére alkalmazták, amikor megkímélte Izráelt.¹⁰

A **Páska** Izráel vallási naptár-évének (2. v.) a **tizennegyedik napján** volt. Szorosan kapcsolódott a Páskához a **kovászatlan kenyér ünnepe**. Az első Páska éjszakáján a nép olyan sietősen hagyta el Egyiptomot, hogy nem volt idő rá, hogy a tészta a kovással megkeljen (34-39. v.). Ezután, **hét napon keresztül** ünnepeltek, hogy megemlékezzenek kivonulásuk gyorsaságáról. De mivel a kovász a bűnről beszél, arra is emlékezzenek, hogy azoknak, akik vér által megváltattak, a bűnt és a világot (Egyiptomot) maguk mögött kell hagyniuk. **Aki kovászosat** eszik, azt **ki kell irtani** – vagyis kizárni a táborból és annak kiváltságaiból. Bizonyos szövegekben a „kiirtani” kifejezés halálos ítéletet jelent.

12,21-27 Ezt követően halljuk, hogy **Mózes** továbbadja az utasításokat a nép **véneinek**. További részleteket olvasunk arról, hogyan hintsék a **vért az ajtófélfára**. Az **izsóp** a hitet ábrázolhatja ki, amely a Krisztus **vérét** személyessé teszi. A **Páska** kiindulást jelent az eljövendő generációk tanításához a megváltás történetére vonatkozóan, amikor azok érdeklődni fognak a szertartás jelentéséről.

12,28-30 **Éjféltor** a csapás végül is leűjtött a figyelmeztetésnek megfelelően. **Nagy jajveszékélés támadt Egyiptomban, hiszen nem volt ház, ahol ne lett volna halott**. Az izraelitákat végül elengedték.

VII. A kivonulás Egyiptomból (12,31–15,21)

A) Menekülés a tenger felé (12,31–13,22)

12,31-37 A 31. vers nem feltétlenül jelenti azt, hogy **Mózes a fáraóval** szemtől-szembe találkozott (lásd: 10,29). Amit a szolga mond, vagy tesz, gyakran urának tudható

be. Mózes előre megmondta, hogy a fáraó szolgálai kérik fogják az izraelitákat, hogy menjenek el (11,8).

Az izraeliták **Szukkót felé mentek**, ami egy egyiptomi terület, és ne keverjük össze a Palesztinában lévő azonos nevű várossal (1Móz 33,17). Az **egyiptomiak** boldogok voltak, hogy az izraelitáknak adhatják gazdagságukat, csakhogy megszabaduljanak tőlük. A hébereknek ez csupán jogos kárpótlás volt mindazért a munkáért, amit a fáraónak végeztek. Ez ellátta őket az utazáshoz szükséges felszereléssel, valamint az Isten szolgálatához szükséges anyagokkal. **Körülbelül hatszázezer férfi** hagyta el Egyiptomot az asszonyokon és gyermekeken kívül. A férfiak pontos száma 603550 volt (38,26). Az izraeliták teljes száma körülbelül kétfélmillió volt.

12,38-39 A kijövetel időpontjával kapcsolatban hatalmas vita van. Általánosan elfogadott konzervatív időpont a kb. Kr. e. 1440. Más tudósok Kr. e. 1290-re vagy még későbbre teszik (lásd a Bevezetést). Egy

keverék tömeg (vagyis idegenek is) követte az izraelitákat, amikor elhagyták Egyiptomot. Rájuk a 4Móz 11,4 (NASB) úgy utal, mint „gyülevész népre”, ahol őket úgy látjuk, hogy zúgolódnak az Úr ellen, irántuk való jósága ellenére.

12,40-42 A 40. versben lévő kronológiával kapcsolatban lásd az 1Móz 15,13-14-hez írt kommentárt. Azt itt említett **négy-százharminc év** a teljes időt jelenti, amit az izraeliták Egyiptomban töltöttek. Ez **napra pontos** számadat. Azt fontos meglátni, hogy az Úr nem felejtette el ígérését, amelyet évszázadokkal korábban tett. Népét kihozta, és szavát beteljesítette. Isten nem enged a *mi* megváltásunkkal kapcsolatos ígéretből sem (2Pt 3,9). Egy nap eljövételével Mózes „utódja” (görög kifejezéssel: *antitípusa*), az Úr Jézus ki fogja vezetni népet ebből a világból az örökkévaló Ígélet Földjére.

12,43-51 A **Páska** folyamatos megünnepelésének elrendelése leszögezte, hogy csak **körülmetélt** férfiak vehetnek részt, legyenek azok idegenek, szomszédok, vagy szolgák. **Az idegenek közül senki sem lehet belőle... Zsellér és napszámos nem lehet belőle.**

13,1-15 Isten megmentette az Izraeliták **elsőszülettjeit** Egyiptomban a haláltól; ezért az emberek és állatok **elsőszülettjeit** Istennek kell **szentelni**, mivel azok az Övéi. Az elsőszülett fiúk Isten papjaivá lettek, amíg később Lévi törzsét külön nem választották erre a szolgálatra. A tiszta állatok első ellését egy éven belül Istennek kellett áldozni. A tisztátalan állatok, mint pl. a **szamár** első ellését nem lehetett az Úrnak áldozni; ezért azt egy **bárány** halálával kellett megváltani; vagyis egy báránynak kellett meghalnia helyette. Ha a szamarat nem váltották meg, akkor **nyakát** kellett szegni. Ez választás volt a megváltás és pusztulás között. Később gondoskodott róla, hogy a szamarat pénzen megválthassák (3Móz 27,27; 4Móz 18,15). Az elsőszülett gyermeket, aki bűnben született, ugyancsak

meg kellett váltani, és a fizetség öt sekel volt (4Móz 18,16). Ez komoly emlékeztető volt az ember tisztátalan erkölcsi állapotára az Isten előtt.

Ahogy az elsőszülett megszentelése Istennek való felajánlásról beszélt, ugyanúgy a kovásztalan kenyér ünnepe az erkölcsi tisztaságról beszélt, amelyet a megváltott néptől elvártak. A népnek **hét napon** keresztül **kovásztalan kenyeret** kellett **ennie** és házaikban sem lehetett kovász. Mind az elsőszülett odaszentelése, mind a kovásztalan kenyér ünnepe tanulságként adott az eljövendő nemzedékeknek arról, hogyan szabadította meg az Úr az Ő népét Egyiptomból.

13,16 A zsidók később a 9. és 16. verset szó szerint követték azzal, hogy imaszíjakat vagy kis dobozokat készítettek, amelyek Isten Igéjének részleteit tartalmazták, és azokat homlokukra és csuklójukra kötötték. De *szellemi* jelentése az, hogy mindennek, amit teszünk (**kéz**), és mindennek, amit kívánunk (**szem**), összhangban kell lennie Isten Igéjével.

13,17-20 A legegyszerűsebb útvonal Egyiptomból Kánaánba a filiszteusok országán keresztül vezetett volna, amely egy körülbelül két hetes út a tengerparti útvonalon, amelyet úgy ismertek, hogy „a Hórusz útja”. De ez forgalmas főközlekedési útvonal volt, az egyiptomi hadsereg állandó felügyelete alatt. **Isten**, hogy megóvja népét a támadástól és az ezt követő elbátortalanodástól, egy délebbi útvonalon **vezette** őket, a Sínai-félszigeten keresztül. Az Izrael fiai **rendezetten** vonultak el. Vitték vissza József csontjait is szülőföldjére, Kánaánba, őseik komoly esküjének megfelelően. C. F. Pfeiffer erről a következőket írja:

A bibliai kifejezés a tengerre, amely szétnyílt az izraeliták előtt a „Yam Suph”, szó szerint a „Nádak tengere” (2Móz 13,18). A terület, amely most úgy ismeretes, mint Keserű-tavak, a régi időkben kapcsolatban lehetett a Vörös-tengerrel, így magyarázható a hagyo-

mányos fordítás: „Nádas-tenger” helyett „Vörös-tenger”. Számos elmélet létezik a keresztülhaladás pontos helyére vonatkozóan, de egyiket sem fogadták el fenntartás nélkül.¹¹

13,21-22 Az ÚRnak népe melletti jelenlétét jelezte a **felhőoszlop nappal** és a **tűzoszlop** éjszaka. „Ezek állandóan megmaradó csodák voltak”, ahogyan Matthew Henry¹² rámutat. Ez a dicsőség felhője úgy ismeretes, mint Sekina, a héber *lakik* szóból. Az oszlop (vagy pillér) arról beszélt, hogy Isten vezeti népét és megvédi ellenségeitől (2Móz 14,19-20). Mindkét szempontból jó előképe az Úr Jézus Krisztusnak.

B) Átkelés a Vörös-tengeren (14. fej.)

14,1-9 A 14. fejezet az egész Biblia egyik legdrámább részlete. **Az Úr Izráel fiait Pi-Hahiróthoz**, déli irányba vezette, amely valahol a Vörös-tengertől nyugatra volt. Ez a menekülést látszólag lehetetlenné, de az ezt követő csodát még nagyobbá tette. A fáraó úgy gondolta, hogy csapdába kerültek, és utánuk vonult hadseregével. Maga mellé vett **hatszáz válogatott harci kocsit, az összes egyiptomi harci kocsit**. Három ember volt mindegyiken. A fáraó utolérte a kétmillió, nyilvánvalóan segítség nélkül maradt izraelitát, akik a **tenger mellett táboroztak** és körül voltak zárva a sereg és a tenger között. Ez adhatta az eredetét annak a népszerű szólásmondásnak, ami valamilyen rettenetes dilemmára vonatkozik: „Az ördög (fáraó) és a mély kék (Vörös!) tenger között.”

14,10-14 Amikor **Izráel fiai** felemelték **tekintetüket** és meglátták az egyiptomi hadsereget **utánuk** nyomulni, szinte halálra váltak, de bölcsen **segítségért kiáltottak az ÚRhoz**. Mégis hamarosan panaszkodni kezdtek az Úr választott vezetője, Mózes ellen, mondván, hogy **jobb nekünk, ha az egyiptomiakat szolgáljuk, mint ha a pusztában halunk meg!** Ez részükről teljes hitetlenség volt, és semmiképpen sem az utolsó eset. Mózes - most már nem bátor-

talantul - ezt mondta nekik: „**Álljatok helyt, és meglátjátok, hogyan szabadít meg ma az ÚR benneteket!**”

14,15-18 Az egész történelem legnagyobb csodái egyikének kellett megtörténnie:

Akkor ezt mondta Mózesnek az Úr:... „**Szólj Izráel fiaihoz, hogy induljanak útnak. Te pedig emeld föl a botodat, nyújtsd a kezedet a tenger fölé, és hasítsd ketté, hogy szárazon menjenek át Izráel fiai a tenger közepén.**”

Azzal kapcsolatban, hogy Isten megkegyelmezíti **az egyiptomiak szívét**, és megmutatja **dicsőségét a fáraón és egész haderején**, Matthew Henry a következőket írja:

Igazságos dolog Isten részéről, hogy haragját tapasztaltatja meg azokkal, akik régóta ellenállnak kegyelme befolyásának. Ez kimondottan a diadal egyik módja az önfejű és elbizakodott lázadó felett.¹³

14,19-28 **Az Isten angyala** (Krisztus, lásd a Bír 6-hoz írt magyarázatot) helyet változtatott, mint **felhőoszlop** és Izráel seregének háta mögé állt, védve őket **az egyiptomiaktól**. **A felhőoszlop világosságot** adott az izraelitáknak **és sötétséget az egyiptomiaknak**. Mózes parancsára a Vörös-tenger kettévált, két vízfalat alkotva, köztük egy **száraz** útvonallal. Az izraeliták biztonságosan átmentek, de amikor a **fáraó** hadserege megpróbálta követni őket, **az ÚR megzavarta** őket és meggyengítette harckocsijaikat, **úgy, hogy nehezen vonszolták azokat**. Mielőtt visszafordulhattak volna, a **tenger** Mózes parancsára összearult felettük. **Egy sem maradt meg közülük**. Ugyanaz a hit, amely a Vörös-tengert megnyitotta, képessé tesz bennünket, hogy megtegyük a lehetetlent, amikor Isten akaratára szerint haladunk előre.

14,29-31 A Vörös-tengeren való átkelés úgy áll előttünk, mint Isten hatalmának legnagyobb megnyilvánulása **az ÓSZ-ben**, de **minden idők** legnagyobb hatalma az, amely feltámasztotta Krisztust a halálból.

C) Mózes éneke (15,1-21)

Ugyanúgy, ahogyan a Páska a *vér* általi megváltásról beszél, a Vörös-tenger a *hatalom* általi megváltást mondja el. Mózes ez utóbbit ünnepelte. Dr. H. C. Woodring a következőképpen vázolta ezt fel:¹⁴

- Előjáték (1. v.) – Jahveh diadala
 1. versszak (2-3. v.) – Micsoda *Ő: erősség, ének, üdvösség.*
 2. versszak (4-13. v.) – Mit *végzett el Ő:* győzelmet a műtbéli ellenségtől, népe szabadulását Egyiptomból.
 3. versszak (14-18. v.) – Mit *fog elvégezni:* győzelmet a jövőbeli ellenség felett; beviszi népét örökségébe.
 Utójáték (19. v.) – Egyiptom vereségének és Izráel szabadulásának szembeállításá
Mirjám és az **összes többi nő** antifónaszerű (a zsoldárokat bevezető és befejező kétszólamú ének) reagálása (20-22. v.).

Közel három évszázaddal ezelőtt az angol kommentátor, Matthew Henry a következő módon fejezte ki nagyrabecsülését, valamint a nagy szellemi óda értelmét:

Megfigyelhetjük ennek az éneknek a tanulmányozásával, hogy ez (1.) Ősi ének, a legrégebb, amit ismerünk. (2.) Nagyon csodálatra méltó kompozíció, a stílus magasztos és fennkölt, a képek elevenek és odaillők, és az egész nagyon mozgalmas. (3.) Szent ének, Isten tiszteletének szentelve, és arra szánva, hogy magasztalja nevét és ünnepelje dicsőségét, és csak az Ővét, semmiképpen valamilyen ember dicsőségét: szentség az Úrnak, ez van rávésvé, és neki szánták a dalt, erről énekelve. (4.) Előképszerű ének. Az Evangéliumi Gyülekezet diadala, ellenségeinek elbukását fejezi ki Mózes éneke, és a Bárány énekével együtt, amelyről tudjuk, hogy az üvegtengernél énekelik, ahogyan ezt a Vörös-tengernél énekeltek (Jel 15,2-3).¹⁵

VIII. A Sínaihoz vezető út (15,22–18,27)

A) A Súr pusztája (15,22-27)

A 22. vers kezdi meg az utazás feljegyzését a **Vörös-tengertől** a Sínai-hegyig. Minden lépés tele van szellemi tanulságokkal minden kor hívó emberei számára. **Mára**, ami azt jelenti, hogy *keserű*, az élet keserű meg tapasztalásairól beszél. A fa a Golgota keresztjét sugallja, amely az élet keserű dolgait édessé változtatja. **Máránál** az Úr úgy jelentette ki magát, mint „*az ÚR, aki meggyógyít téged*” (*JHVH Rőpheká*). Megígérte, hogy megszabadítja Izráelt azoktól a **betegségek**től, amelyekről az egyiptomiak szenvedtek. **Élim**, a maga **tizenkét kútjával** és **hetven pálmafájával** a nyugalmat és felfrissülést sugallja, amely a miénk, miután a kereszthez mentünk.

B) A Szín-pusztá (16. feje)

16,1-19 Délkelet felé haladva a nép **elérkezett a Szín-pusztába**.¹⁶ Keservesen **panaszkodtak** az ennivaló hiánya miatt és **Egyiptom** ételei után sóhajtoztak; úgy tűnik elfelejtették a szörnyű rabszolgaságot, amely együtt járt az ételekkel. Isten kegyelmesen válaszolt, bőven ellátta őket **fürjekkel** éjszaka, **reggel** pedig mannával. A fürjeket csak kétszer biztosította – itt és a 4Móz 11,31-ben –, míg mannát minden nap kaptak. A manna azt jelenti, hogy „**mi ez?**” Ez Isten által csodálatosan biztosított étel volt; a természeti alapon való megmagyarázására tett kísérletek sikertelenek voltak. A manna **kicsi, kerek**, fehér és édes volt (31. v.), kiabrázolvá Krisztusnak, az Isten Kenyerének alázatosságát, tökéletességét, tisztaságát és édességét (Jn 6,48-51). Érkezése valamilyen módon kapcsolatban állt a **reggeli harmattal**, ami arra emlékeztet bennünket, hogy a Szent Szellem az, Aki Krisztust szolgáltatja a mi lelkünknek. Az izraelitáknak meg kellett elégedniük azzal, hogy **egy ómert** (körülbelül 3,7 litert)

gyűjtsenek személyenként. Nem számított, milyen sokat, vagy milyen keveset gyűjtöttek, körülbelül egy ómerre törekedve, az mindig elég volt és sohasem volt sok. Ez arra utal, hogy Krisztus elegendő, hogy kielégítse népének minden szükségét, és a keresztyének ezt az eredményt akkor érik el, ha közösséget vállalnak azokkal, akik szükségben vannak (2Kor 8,15). A mannáat korán **reggel** kellett gyűjteni, mielőtt a **nap megolvasztotta** volna. Így nekünk is Krisztussal kell táplálkoznunk minden nap indulásakor, mielőtt az élet terhe ránk nehezedik. Naponként gyűjteni kellett, ugyanúgy, ahogyan nekünk is minden nap táplálkoznunk kell az Úrral. A hét első hat napján kellett gyűjteni; a hetedikén nem volt.

16,20-30 Elrendelték a népnek, hogy a **hatodik napon kétszer annyit** gyűjtsenek, mint a többi napokon, hogy legyen **szombat** is. Ha bármely más napon **hagytak belőle**, a manna **férges lett és megbüdösödött**. A manna **olyan fehér volt, mint a koriander** mag, **íze pedig olyan, mint a mézeskalácsé**. Lehetett sütni, vagy főzni. Mózes megfeddette azokat, akik szombat is kimentek gyűjteni.

16,32-34 Valamennyi **mannát** arany urnába tettek, és **megtartották** emlékeztetőül, később pedig elhelyezték a szövetség ládájába (Zsid 9,4). Isten a hetedik napon megnyugodott teremtő munkájától (1Móz 2,2), de akkor az embernek nem parancsolta meg, hogy így tegyen. Most azonban a szombat törvényét adta Izráel nemzetének. Később ez egyike lett a Tízparancsolatnak (20,9-11). Annak a szövetségnek a jele volt, amelyet Izráellel kötött a Sínai-hegynél (31,13), és hetenkénti emlékeztető az egyiptomi szolgaságból való szabadulásukra (5Móz 5,15). Pogányoknak sohasem parancsolta, hogy tartsák meg a szombatot. A Tíz Parancsolatból kilenc meg van ismételve az ÚSZ-ben, mint amelyek indokolt utasítások a Gyülekezet számára. Az egyetlen, amely *nincs* megismételve, a szombat törvénye. A hétből egy nyugalom-nap *elvé*

mégis fennmaradt az egész emberiségre vonatkozóan. A keresztyének számára ez a hét első napja, az Úr napja. Ez nem valamilyen törvényes felelősséggel terhelt nap, hanem a kegyelmes kiváltság napja, amelyen, szabaddá válva a hétköznapi tevékenységtől, teljesebben átadhatjuk magunkat az Úr imádatának és szolgálatának.

A **„bizonyosság”**, amelynek jelentése a szövetség „ládája”, említésre kerül itt, még mielőtt létezett volna. Ez kiábrázolja az előzetes említés törvényét. A **„bizonyosság”** jelentheti a Tízparancsolatot is a szövegösszefüggéstől függően.

16,35-36 A manna **negyven esztendeig** történő fogyasztása előrejelzése annak az időnek, ameddig az izraeliták a pusztában fognak vándorolni. A manna akkor szűnt meg, amikor Gilgálba érkeztek, **Kánaán országának határain** belülre (Józs 5,12).

C) Refidím (17. fejelet)

17,1-7 Refidímnél a víz hiánya miatt **vitakozott** a nép **Mózes**szel. Az Úr utasította Mózeszt, hogy haladjanak tovább arra a területre, amelyet általában mint **Hórebet** ismertek (jelentése: *a kietlen terület*) és **botjával üsse meg a sziklát**. Amikor megette, víz áradt a sziklából – ez a Szent Szellem előképe, Aki Pünkösöd napján adatott, mint Krisztus Golgotán bekövetkezett „megütésének” gyümölcse. **Masszá** (megkísértés, vagy *próba*), ahol ők kísértették, vagy próbára tették Istent. **Meriba** (dorgálás, vagy *viszály*) volt, ahol versengtek Mózeszel.

17,8-16 **Józsué** (*Jahveh az üdvösség*) most szerepel először. Mint Mózes szolgája **harcolt Amálek** ellen Refidímnél. Ameddig **Mózes feltartotta kezét**, közbenjárva és Istentől függve, az izraeliták a győzelem határain álltak. De amikor Mózes keze leereszkedett, Amálek került fölénybe. **Amálek**, Ézsau egyik leszármazottja a hús(testnek) – vagyis az ember gonosz megromlott ádami természetének az előképe. Figyeljük meg a következő párhuzamokat a hús(test) és Amálek között: (1) Azután jelenik meg,

miután a Szent Szellem a megtéréskor adott, hogy hadakozzon a Szellem ellen; (2) Az **Úr háborút fog viselni** a hústest ellen nemzedékről nemzedékre; (3) Sohasem lehet gyökerestől kiirtani a hívő emberből halálíg, vagy a Gyülekezet elragadtatásáig; (4) Két eszköz ajánlható a hústest feletti diadalhoz – az ima és az Ige.

Az ókori zsidó történész, Josephus szerint **Húr** Mirjámnak, Mózes nővérének a férje volt. Ezt a bizonyos Húrt hagyta később **Áronnal** együtt a táborban, hogy felügyeljenek a népre, amíg Mózes a Sínai-hegyen volt (24,14).

Az **ÚR az én hadijelvényem** (héberül: JHVH Nissi), Jahveh összetett neve.

D) Mózes és Jetró (18. fej.)

18,1-12 A 18. fejezet fordulópontot jelent a Mózes 2. könyvében. Mostanáig találkoztunk a mannával, a megütött kősziklával, és a belőle ömlő vízzel – ezek Krisztus testté lételéről, haláláról és a Szent Szellem ajándékáról beszéltek. Most úgy tűnik, hogy Krisztus jövőbeli dicsőségéről kapunk előképet. **Mózes** Krisztus előképe, Aki uralkodik a föld felett. Látjuk a zsidókat is, akiket **fiai** képviselnek; a pogányokat **Jetró** jelképezi; a Gyülekezet előképe pedig **Cippora**, Mózes pogány felesége. Mindezek élvezni fogják az Ezeréves Birodalom áldásait – a zsidók és pogányok, mint annak részesei, a Gyülekezet pedig, mint aki Krisztussal együtt uralkodik a föld felett.

Az események nincsenek időrendi sorrendben. Jetróról azt olvassuk az 5. versben, hogy Mózeshez jön a Sínai-hegynél, de az izraeliták a 19,2-ig nem érkeztek meg a Sínai-hegyhez. Egy kommentátor azt mondja, hogy ez az elrendezés azért van, hogy egyengesse az utat a Jahvehval való találkozásról és a törvényadásról szóló megszokatlan beszámoló számára. Mózes valószínűleg feleségét és két fiát Midjában hagyta, amikor visszament Egyiptomba. Most **Jetró** hozza **Cipporát**, **Gérsómot** és **Elížert** (Istenem a segítség) Mózeshez

az örömteli egyesülés érdekében. Úgy tűnik, hogy Jetró itt tért meg az egyetlen igaz **Istenhez**, bár bizonyos kutatók úgy vélik, hogy ő már Jahveh imádója volt.

18,13-27 Amikor Jetró látta azt a hatalmas feladatot, ami **Mózesre** nehezedett a **nép** ügyeinek megítélésében, azt tanácsolta vejének, hogy **válasszon ki megbízható férfiakat** akik **istenfélők, hűségesek és gyűlölik a megvesztegetést**, hogy segítsék őt. Jetró tanácsa abból állt, hogy tegye ezeket **előljárókká ezer, száz, ötven vagy tíz ember** fölött. Ez könnyíteni fogja a Mózesre nehezedő **terhet**, és lehetővé teszi a munka gyorsabb lebonyolítását. Egyesek úgy gondolják, hogy Jetró tanácsa Istentől származott, amely a tekintély másokra való indokolt átruházását sürgette. Mások azonban arra emlékeztetnek minket, hogy Isten sohasem jelöl ki feladatra anélkül, hogy a kegyelmet meg ne adná hozzá. Mindaddig Isten úgy beszélt Mózesrel, mint ahogyan ember beszél a barátjával, és nem volt szükség közvetítőre. Ezért Mózesnek ezt a gyakorlatot kellett volna folytatnia addig, amíg maga Isten nem rendelkezik másként.

IX. A TÖRVÉNYADÁS (19–24. fej.)

A) Előkészület a kijelentéshez (19. fej.)

19,1-9 Az Izrael fiai most megérkeztek a **Sínai-hegyhez**. A Mózes 2. könyvének hátralévő része, az egész Mózes 3. könyve, valamint a Mózes 4. könyvének első kilenc fejezete az itt történt eseményeket írja le.

Ádámtól számítva egészen idáig Isten nem adott közvetlen törvényt. Az Úr eddig nagyrészt a kegyelem alapján bánt népével. Most felajánlotta nekik a törvénynek egy feltételes szövetségét: **ha engedelmesen hallgattok szavamra, és megtartjátok szövetségemet, akkor ti lesztek az én tulajdonom valamennyi nép közül... Papok királysága és szent nép lesztek. Ha engedelmeskedni fognak, megáldja őket. A nép nem ismerte fel saját bűnösségét és tehetet-**

lenségét, és egyetértett ezzel. D. L. Moody ezt a következőképpen magyarázza:

„Megtesszük mindazt, amit az Úr mondott.” Vakmerő és magabiztos beszéd. Az arany borjú, az összetört táblák, a semmibe vett rendelkezések, a megkövezett küldöttek, az elutasított és keresztre feszített Krisztus bőséges bizonyítéka az ember megszegett esküinek.¹⁷

AZ ÜDVTÖRTÉNETI KORSZAKOK (HÁZTARTÁSOK)

Itt igen nagy törés van Istennek az emberiséggel való bánásmódja történetében, különösen választott nemzetével, Izráellel kapcsolatban. A változás az emberi ügyekkel kapcsolatos isteni rendelkezésben itt és máshol is azt jelzi, hogy változás történik az *üdv történeti korszakokban (háztartásokban)*, vagy kormányzásban.

Augustinus egyszer ezt mondta: „Különböztessd meg a korszakokat és a Szentírás összhangba kerül”. Isten az emberi történelmet korszakokra osztotta: „...aki által a korszakokat is teremtette” (Zsid 1,2, angol RV, széljegyzet). Ezek a korszakok lehetnek hosszúak, vagy rövidek. Ami megkülönbözteti őket, az nem a hosszúságuk, hanem az a mód, ahogyan Isten az emberiséggel bánik azokban.

Miközben Isten *maga* sohasem változik, *módszerei* azonban igen. Különböző időkben különbözőképpen cselekszik. Azt a módot, ahogyan Isten egy adott időszak folyamán az emberrel való kapcsolatait intézi, *üdv történeti korszaknak* nevezzük. Gyakorlatilag egy üdv történeti korszak nem egy kort jelent, hanem inkább egy kormányzási módot, egy gondnokságot, egy rendszert, vagy egy üdvrendet (*economy*) („ökonómia” szavunk az *oikonomia* görög szóból ered, amely az ÚSZ-ben „intézést”, vagy „kormányzást” jelent). De nehéz egy üdv történeti korszakról úgy gondolkodnunk, hogy az időről ne gondolkodnánk.

Például az Egyesült Államok kormányának történetét több kormányzási időszakra osztották. Beszélünk a Kennedy kormányról, vagy a Bush kormányról. Természetesen ez alatt a kormány működését értjük az említett elnökök hivatali ideje alatt. A fontos szempont a politika, amelyet követtek, mi azonban azokat a politikákat szükségszerűen egy külön időszakhoz kötjük.

Tehát úgy gondolkodunk valamilyen *üdv történeti korszakról, mint Istennek emberekkel való bánásmódja módszeréről a történelem valamilyen időszaka alatt*. Isten üdv történeti módszerei ahhoz hasonlíthatóak, ahogyan egy otthon működik (ezért beszélünk üdv történeti *háztartásról*). Amikor csak férj és feleség él az otthonban, követnek egy bizonyos programot. De amikor van kisgyermek is, teljesen új irányelvek lépnek életbe. Ahogyan a gyermekek nőnek, az otthon ügyeit ismét másképpen intézik. Ugyanezt a képet látjuk Istennek az emberekkel való bánásmódjában is (Gal 4,1-5).

Például amikor Káin megölte Ábelt, a testvérét, Isten jelet tett rá, hogy ha bárki rátalál, meg ne ölje (1Móz 4,15). Az özönvíz után azonban Isten bevezette a halálbüntetést, kihirdetve, hogy: „Aki ember vérént ontja, annak vérént ember ontja” (1Móz 9,6). A különbség az üdv történeti korszakokban beállt változásnak tulajdonítható.

Egy másik példa van a Zsolt 137,8-9-ben, ahol az író súlyos ítéletet kér Babilonra: „Babilon pusztulásra méltó népe! Boldog lesz, aki megfizet neked azért, amit velünk elkövettél. Boldog lesz, aki megragadja, és a sziklához csapja csecsemőidet!”

Még később az Úr így tanította népét: „Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket, áldjátok azokat, akik átkoznak titeket, tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnék titeket” (Mt 5,44).

Világosan látható, hogy az a szóhasználat, amely megfelelő volt a törvény alatt élő zsoltáriró számára, már nem megfelelő a kegyelem alatt élő keresztyén számára.

A 3Móz 11-ben *bizonyos ételek tisztátlannak* vannak minősítve. De a Mk 7,19b-ben Jézus *minden ételt tisztának* nyilvánított.

Az Ezsdrás 10,3-ban a zsidóknak azt mondták, hogy *bocsássák el* idegen feleségüket és gyermekeiket. Az ÚSZ arra tanítja a hívőket, hogy *ne bocsássák el* őket (1Kor 7,12-16).

A törvény alatt *csak a főpap* léphetett be Isten jelenlétébe (Zsid 9,7). A kegyelem alatt *minden hívő* bemehet a szentek szentjébe (Zsid 10,19-22).

Ezek a példák világosan mutatják, hogy az üdvtörténeti korszakokban változás történt.

Nem minden keresztyén ért egyet az üdvtörténeti korszakok számában, vagy azokban az elnevezésekben, amelyeket adtak nekik. Valójában nem minden keresztyén fogadja el egyáltalán az üdvtörténeti korszakokat.

Mi azonban a következőkben be tudjuk mutatni az üdvtörténeti korszakok létezését. Mindenekelőtt létezik legalább két üdvtörténeti korszak – a törvényé és a kegyelemé. „Mert a törvény Mózes által adott, a kegyelem és az igazság Jézus Krisztus által jelent meg” (Jn 1,17). Az a tény, hogy Bibliánk Ó- és Újszövetségre oszlik, jelzi, hogy változás történt az üdvtörténeti korszakokban. További bizonyítékot szolgáltat az a tény, hogy ebben a korszakban a hívőknek nem kell állatáldozatokat bemutatni. Ez is azt mutatja, hogy Isten új rendet vezetett be. Nehezen kerülheti el bármely keresztyén ember, hogy ezt a nagyobb törést meglássa a két Testamentum között.

De ha abban egyetértünk, hogy van két üdvtörténeti korszak, kénytelenek vagyunk elhinni, hogy van *három*, mert a törvény üdvtörténeti korszaka nem kezdődött meg, csak itt, a 2Móz 19-ben, évszázadokkal a teremtés után. Így kellett legalább egy üdvtörténeti korszaknak lennie a törvény előtt (lásd: Róm 5,14). Ez már három.

Aztán egyet kell értenünk egy *negyedik* üdvtörténeti korszakot illetően, mert a Szentírás beszél „a jövőendő világról” (Zsid

6,5). Ez az az idő, amikor az Úr Jézus Krisztus visszatér majd, hogy uralkodjon a föld felett, amelyet egyébként Ezeréves Királyságként ismerünk.

Pál is különbséget tesz a *jelenlegi korszak* és *egy eljövendő korszak* között. Először beszél egy üdvtörténeti korszakról, amely rá bízott az evangélium és a Gyülekezet igazságával kapcsolatban (1Kor 9,17; Ef 3,2; Kol 1,25). Ez a jelenlegi korszak. De aztán előre is mutat egy eljövendő korszakra, amelyre (Ef 1,10) úgy hivatkozik, mint „az idők teljességének üdvtörténeti korszakára”. Erre vonatkozó leírásából nyilvánvaló, hogy ez még nem érkezett el.

Tudjuk tehát, hogy nem a világtörténelem végső korszakában élünk.

Dr. C. I. Scofield hét üdvtörténeti korszakot sorol fel a következőképpen:

1. Ártatlanság (1Móz 1,28) Ádám teremtésétől az elbukásáig.
2. Lelkiismeret vagy erkölcsi felelősség (1Móz 3,7). Az elbukástól az özönvíz végéig.
3. Emberi uralom (1Móz 8,15). Az özönvíz végétől Ábrahám elhívásáig.
4. Ígéret (1Móz 12,1). Ábrahám elhívásától a törvényadásig.
5. Törvény (2Móz 19,1). A törvényadástól Pünkösöd napjáig.
6. Gyülekezet (Csel 2,1) Pünkösöd napjától az elragadtatásig.
7. Királyság (Jel 24,4) Krisztus ezeréves uralkodása.¹⁸

Nem fontos az, hogy a pontos részletekben egyetértsünk, mégis nagyon nagy segítséget jelent látni, hogy vannak különböző üdvtörténeti korszakok. A törvény és kegyelem közti különbségtétel rendkívül fontos. Különben a Szentírás bizonyos szakaszait más korokra fogjuk alkalmazni, és azokat magunkra alkalmazzuk. Miközben az egész Szentírás *hasznos számunkra* (2Tim 3,16), nem az egészet írták közvetlenül *nekünk*. Más korszakokkal foglalkozó ígéréseknek is van mondanivalójuk számunkra, de elsődleges értelmezésük arra a

korszakra érvényes, amely számára íródtak. Megjegyeztük már a 3Móz 11 étrendi korlátozásait. Miközben ezek tiltásai ma már nem kötelezőek a keresztyénekre (Mk 7,18), az alapelv megmarad – hogy kerüljünk az erkölcsi és szellemi tisztátalanságot.

Isten megígérte Izráel népének, hogy ha engedelmeskednek Neki, anyagilag jómódúvá teszi őket (5Móz 28,1-6). A hangsúly akkor az anyagi áldásokon volt, földi környezetben. De ez ma már nem igaz. Isten nem ígéri azt, hogy engedelmisségünket pénzügyi jóléttel jutalmazza. Ehelyett ennek az üdvtörténeti korszaknak az áldásai szellemi áldások, mennyei környezetben.

Míg különbségek vannak a különböző korszakok között, van egy dolog, ami sohasem változik, és ez az evangélium. Az üdvösség mindig az Úrba vetett hit alapján volt, van és lesz. Az üdvösség alapja minden egyes korszakban Krisztusnak a kereszten elvégzett műve volt.¹⁹ Az emberek az ÓSZ-ben azért üdvözültek, hogy elhitték a kijelentést, amelyet az Úr adott nekik. Ábrahám például úgy üdvözült, hogy hitt Istennek, amikor azt mondta neki, hogy a pátriárka magva olyan sok lesz, mint a csillagok (1Móz 15,5-6). Ábrahám valószínűleg nem tudott sokat, ha tudott egyáltalán arról, hogy mi fog történni évszázadokkal később a Golgotán. De az Úr tudta. Amikor pedig Ábrahám hitt Istennek, Ő Ábrahámnak tulajdonította Krisztus Golgotán végrehajtandó jövőbeli művének teljes érdemét.

Ahogy valaki mondta, az ÓSZ-i szentek „hitelben” üdvözültek. Vagyis annak az árnak az alapján üdvözültek, amelyet az Úr Jézus fog fizetni sok évvel később (ez az értelme a Róm 3,25-nek). Mi annak a műnek az alapján üdvözültünk, amelyet Krisztus kétezer évvel ezelőtt vitt véghez. De mindkét esetben az üdvösség az Úrban való hit által van.

Óvakodnunk kell bármilyen olyan elképzeléstől, hogy az emberek a törvény üdvtörténeti korszakában a törvény megtartása, vagy éppen állatáldozatok bemutatása

által üdvözültek. A törvény csak elítélhet; nem tud üdvözíteni (Róm 3,20). Bikák és bakok vére egyetlen bűnt sem tud eltörölni (Zsid 10,4). Nem, Isten útja az üdvösséghez hit által vezet, és pedig egyedül hit által! (Lásd: Róm 5,1).

Egy másik dolog, amire jó ha emlékezünk, a következő: amikor úgy beszélünk a jelenlegi Gyülekezet korszakáról, mint a kegyelem korszakáról, ezt nem úgy értjük, hogy Isten az elmúlt üdvtörténeti korszakokban nem volt kegyelmes. Egyszerűen úgy gondoljuk, hogy Isten most inkább kegyelem alatt vizsgálja az embert, mint törvény alatt.

Azt is fontos megérteni, hogy a korszakok nem másodpernyi pontossággal zárulnak le. Gyakran van átfedés, vagy átmeneti periódus. Ezt látjuk például az Apostolok Cselekedeteiben. Időt vett igénybe az új Gyülekezet számára, amíg levetette az előző üdvtörténeti korszak „ruházatának” bizonyos darabjait. Az is lehet, hogy lesz egy átmenet az Elragadtatás és a Nagy Nyomorúság között, amely alatt a Bűn Embere meg fog jelenni, és a templom fel fog épülni Jeruzsálemben.

Végül egy utolsó gondolat. Minden jó dologhoz hasonlóan az üdvtörténeti korszakok tanulmányozásával vissza is lehet élni. Vannak bizonyos keresztyének, akik az üdvtörténet alkalmazását olyan szélsőséges módon végzik, hogy csak Pálnak a börtönből írt leveleit fogadják el, mint amelyek ma alkalmazhatóak a Gyülekezetre! Ennek eredményeképpen nem fogadják el a bemejítést, vagy az úrvacsorát,²⁰ mivel ezek nem találhatók meg a börtön-levelekben. Azt is tanítják, hogy Péter evangéliumi üzenete nem ugyanaz volt, mint Pálé (Lásd a Gal 1,8-9-et ennek cáfolatául). Ezeket az embereket néha ultradiszpenzacionalistáknak, vagy Bullingeritáknak (egy tanítójuk után, akit E. W. Bullinger-nek hívtak) nevezték. Az üdvtörténeti korszakokra vonatkozó szélsőséges nézetük elvetendő.

19,10-20 A népnek megmondták, hogy készüljenek Isten megjelenésére **ruhájuk** kimosásával és a nemi érintkezéstől való tartózkodással. Ez arra szolgált, hogy tanítsa őket az Isten jelenlétében való tisztaság szükségességére. A **Sínai-hegy** félelmes hely volt. Sem ember, sem állat nem **érintette halálbüntetés** terhe mellett. A tilalom megszegőjét ne kövessék a hegyre, hanem távolról, **nyíllal lőjék le**, vagy **kövezzék meg**. Csak Mózes és Áron mehetett fel (24. v.), és csak **akkor**, amikor a kürt hosszan zeng. A hegyet **sűrű felhő borította; mennydörgések és villámlások voltak, tűz és füst látszott; az egész hegy nagyon regett**. Mindez az Istennel való találkozás félelmeiről beszélt, különösen a törvény megtartásának alapján.

19,21-25 Az **Úr** megismételte **Mózeshez** intézett figyelmeztetését, hogy a nép ne érintse a hegyet. Mózes először szükségtelennek gondolta, hogy emlékeztesse a népet, de aztán engedelmeskedett. A 22. és 24. versben említett **papok** feltehetően az elsőszülött fiúk voltak.

A) A Tízparancsolat (20. fejelet)

A Tízparancsolatot az Úr Jézus két szakaszra osztotta. Az egyik vonatkozik az Isten iránti szeretetre, a másik az embernek a felebarátja iránti szeretetére (Mt 22,37-40) Néhányan azt mondják, hogy az első négy parancsolat tanít Isten szeretetére, míg mások hozzáveszik az ötödiket is. Az a kifejezés, hogy „az ÚR, a te Istened”, az első öt parancsolatban található meg.

I.

20,1-3 Ne legyenek más isteneid. Ez tiltja a többistenhitet (politeizmust), vagy bármilyen más isten imádását Jahveh-n kívül.

II.

20,4-6 Ne csinálj faragott képet. A bálványoknak nemcsak az imádata, hanem a készítése is tiltott. Ez magában foglalja a festményeket, képeket és szobrokat, amelyeket

az imádatban használtak. Nem foglal azonban magában minden képet, vagy szobrot, mivel a szent sátor faragott kerubokat tartalmazott. Isten azt is mondta Mózesnek, hogy készítsen egy rézkígyót (4Móz 21,8). A parancsolat kétségtelenül valamilyen istenség festményeire, vagy képeire vonatkozik.

Isten **féltékeny Isten** – vagyis féltékeny népe imádatára és szeretetére. Megbünteti az **atyák bűnéért a fiakat is harmad- és negyedízig**, örökletes gyengeséggel, szegénységgel, betegségekkel és rövid élettel. De **irgalmasan cselekszik ezerízig azokkal, akik szeretik Őt és megtartják parancsolatait**.

III.

20,7 Tiltás alá esik Isten **nevének hiábavaló felvétele**. Ez azt jelenti, hogy valaki Isten nevével esküt tesz arra, hogy egy hamis megállapítás igaz. Magában foglalhat szentségtörést, átkozódást, hamis esküt vagy esküvést egy ígéretre, és annak meg nem tartását.

IV.

20,8-11 Emlékezz meg a szombat napról. A szombatról először az 1Móz 2,1-3 beszél, majd parancsként jelenik meg a manna gyűjtésével kapcsolatban (2Móz 16), s most „hivatalosan” is megkapja Izráel a szombat törvényét. Ez annak a nyugalomnak volt az előképe, amelyet most élveznek a hívők Krisztusban, és amelyet a megváltott teremtés fog élvezni az Ezeréves Királyságban. A szombat a hét hetedik napja, péntek naplementétől szombat naplementéig. Az ÚSZ-ben sehol sem olvasunk arról, hogy a keresztyéneknek meg kellene tartani a szombatot.

V.

20,12 Tiszteld apádat és anyádat. A tisztelet itt engedelmességet jelent. A versek azt tanítják, hogy a szülőknek való engedelmeség előképe egy olyan élet, amely általában napok hosszát biztosítja. Az engedet-

len, bűnös élet gyakran vezet idő előtti halálhoz. Ez az első parancsolat, amelyhez ígéret fűződik (Ef 6,2) és amely tekintélytiszteletre tanít.

VI.

20,13 Ne ölj. Ez speciálisan a gyilkosságra vonatkozik, nem pedig a halálbüntetésre, vagy a gondatlanságból elkövetett emberölésre. A parancsolat az emberi élet tisztét tanítja.

VII.

20,14 Ne paráználkodj. Ez a tiltás a házasság tiszteletét tanítja, és óv egy másik személy testének kizsákmányolásától. *Vonatkozhat* a törvénytelen szexuális viselkedésnek minden formájára.

VIII.

20,15 Ne lopj. Ez minden olyan cselekedetre vonatkozik, amellyel egy személy jogtalanul megfoszt egy másik személyt a tulajdonától. Ez a magántulajdon tiszteletét tanítja.

IX.

20,16 Ne tégy hamis tanúbizonyságot. Ez a parancsolat tiltja a károkozást egy másik személynek olyan kijelentés tételével, amely nem igaz, és így esetleg azt okozza, hogy megbüntetik, vagy akár kivégzik. Ez a parancsolat az emberek jó hírének tisztét tanítja.

X.

20,17 Ne kívánd. A tizedik parancsolat átér a cselekedetokről a gondolatokra, és megmutatja, hogy bűn az, ha az ember szenvedélyesen vágyakozik valami után, ami Isten akarata szerint, sohasem kellett volna, hogy az övé legyen. Pál kijelenti, hogy ez a parancsolat az ő életében mélységes bűntudatot eredményezett (Róm 7,7).

20,18–21 Miután adatott a Tízparancsolat, a **nép** megrettent az isteni jelenlét megnyilvánulásaitól. Megijedtek, hogy meg-

fognak halni, ha Isten közvetlenül szól hozzájuk, ezért **Mózes** lett a közbenjárójuk.

20,22–26 A mózesi törvény célja az volt, hogy megmutassa a népnek saját bűnös voltát. Ezt követően Isten kegyelmesen utasítást ad egy **oltár** felépítésére, emlékeztetve a népet, hogy bűnösök csak a kiontott vér alapján közeledhetnek Istenhez. Az oltár Krisztusról beszél, mint az Istenhez való közeledés útjáról. Az ember nem tudott hozzátenni semmit Krisztus tökéletességéhez, sem személyes erőfeszítésének eszközeivel, sem emberi teljesítményével. A papok, ha **lépcsőkön** közelednének az oltárhoz, öltözetük véletlenül oly módon leplezhetné le őket, amely illetlen lenne ilyen ünnepélyes alkalomhoz.

C) Különféle törvények (21–24. fej.)

1. Rabszolgákra vonatkozó törvények (21,1–11)

21,1–6 Isten, a Tízparancsolatot követően sok más törvényt is adott Izrael fiainak.

Egy héber ember rabszolgává válhatott adósságának kifizetésére, lopásért való kártérítésül, vagy mert héber rabszolgának született. A **héber szolgának hat évig** kellett dolgoznia, de a **hetedik évben legyen szabad**. Ha **házas** volt, amikor rabszolga lett, akkor **felesége** vele együtt szabad lesz. De ha rabszolgasága alatt házasodott meg, akkor **felesége és gyermekei urának** tulajdonai voltak. Ilyen esetben választhatott, hogy marad-e rabszolga, mégpedig úgy, hogy önkéntesen azonosul gazdájának házával. Ettől fogva „örökös rabszolga” lett. Ez szép előképe Krisztusnak, a tökéletes Szolgának, aki úgy szeretett minket, hogy nem lett szabaddá, hanem inkább a Golgota keresztyére ment. Annak láttán, amit az Üdvözítő értünk tett, legyünk mi is az Ő önkéntes rabszolgái, ahogy Moule püspök mondta:

Mesterem, vezess a fához
árad járja át megnyílt fülem

Veled ha kell a szolgaságot
a terhet engedelmesen veszem²¹

21,7-11 Nőnemű rabszolga esetében ő **nem mehet el** szabadon a hetedik évben, ha ura feleségül, vagy ágyasul vette, és hajlandó teljesíteni felé irányuló kötelességeit. Ha nem hajlandó, **meg kell váltani**, de nem szabad eladni a pogányoknak. Ha **fiához** akarja feleségül adni, akkor úgy kell kezelnie, mint többi menyét. Ha az ura **más feleséget** vesz, továbbra is felelősséggel tartozik a rabszolga lány iránt, és meg kell adnia **neki** minden **házastársi jogot**. Az utóbbi valószínűleg semmi mást nem jelent, mint együttélést. Különben fel kell szabadítani **váltáságpénz fizetése nélkül**. Az a tény, hogy Isten törvényt adott a rabszolgasággal kapcsolatban, nem jelenti azt, hogy jóváhagyta. Csupán védelmezte a rabszolgává tett ember jogait.

2. Személyes sérelmekkel kapcsolatos törvények (21,12-36)

21,12-14 A 12. vers általános szabályként állapítja meg, hogy egy másik személy megölése **halálos** ítéletet von maga után a támadóra nézve. Egy kivétel van biztosítva nem szándékos emberölés esetére; ha a halál akaratlanul történt, az emberölő Isten oltárához **menekülhet**, később pedig kijelölt menedékvárosokba. De ha akaratlagos gyilkosságról van szó, Isten **oltára** sem biztosít biztonságot a támadónak.

21,15-17 A szülők védelme fokozott volt, mert az **apa, vagy anya** megverését **halállal** büntették. Emberrablás, vagy az ember szüleinek átkozása is főbenjáró bűn volt.

21,18-19 Ha egy ember megsebesít egy másikat verekedés közben, köteles megfizetni a munkából való **időkiesést**, valamint a gyógyítási költségeket.

21,20-21 Az ura megbüntethet egy rabszolgát, de ahhoz nincs joga, hogy megölje. Ha egy szolga közvetlenül a verés után meghal, az ura vétkezett; de ha a rabszolga **egy, vagy két napig** életben maradt, az ura

nem büntethető, mert nyilván nem volt szándékában megölni egy rabszolgát, aki pénzt jelentett a számára.

21,22 Ha egy terhes asszonyt két **férfi verekedése** közben megütnek, és **neki korszülése** lesz, bár nem történt súlyos jogsértés, a **férje** nevezze meg a kártalanítás összegét, és **bírák** ítéljenek az ügyben.

21,23-25 Az általános szabály a személyi jogsértések esetében a következő volt: **életet életért, szemet szemért, fogat fogért** stb. *A büntetésnek alkalmazkodnia kellett a bűntetthez*, elkerülve mind a különleges engedékenységet, mint a szélsőséges szigorúságot. Gyakorlatilag a gyilkosságot kivéve minden esetben el lehetett intézni az ügyet kárpótlás fizetésével (lásd: 4Móz 35,31).

21,26-36 Ha egy ember kiveri rabszolgájának **szemét**, vagy **fogát**, a rabszolga szabadon kellett engedni. Ha egy **ökr** váratlanul megöl egy embert, az **ökröt agyon kell kövezni**, és **húsát nem szabad megenni**. Ha a **tulajdonos** tudta, hogy az **ökr** öklélős és tájékoztatták róla, akkor őt is **halálra kell adni**. De Isten gondoskodott arról, hogy a tulajdonos kárpótlást fizethessen saját **élete helyett**. A kárpótlás ugyanolyan legyen **fiú, vagy lány** halála estén. **Szolga** halálakor a kárpótlás **harminc ezüst sekel**, és az **ökröt** meg kell **kövezni**. Jegyezzük meg: Júdás Jézust ugyanazért az árért árulta el, amelyet egy rabszolgáért kértek, ha megölte egy ökr, így egy halott rabszolga árára értékelték Őt. **Ha egy ember** fedetlenül hagy egy **kutat**, felelős bármilyen veszteségért, ha állat esik bele. **Ha egy ember ökre** egy másik ember ökrét öli meg, mindkét állat árát egyenlően kell elosztani. Ha a támadó állat tulajdonosa tudott annak veszedelmes természetéről, akkor neki kell **fizetnie** az elpusztult állatért, de az **elpusztult állat** az övé lehet.

3. *Lopásra és tulajdonban való károkozásra vonatkozó törvények (22,1-6)*

A **tolvajnak teljes kártérítést** kell adnia azért, amit ellopott, összege a lopott holmi természetétől függ. Ha egy **tolvajt éjszakai betörésnél** megölnék, a gyilkos nem vonható felelősségre; nem tudhatta, hogy az indíték lopás, vagy gyilkosság volt-e. De ha a tolvajt napvilágnál ölik meg, az vérontásnak számít. Ha az 1. versben szereplő tolvaj nem tud **kárpótlást** fizetni, akkor **adják el** rabszolgának. Ha egy lopott állatot **élve megtalálnak**, a tolvaj **fizesse meg a kétszeresét**. Ha egy gazdálkodó engedi, hogy egy **állata** elkóboroljon szomszédja **gabonaföldjére**, kárpótlásul a lelegelttel azonos mennyiséget kell adnia **mezeje vagy szőlője legjavából**. Bárki, aki gondatlanul **tüzet** okozott, amely terményeket pusztított el, adjon **kárpótlást**.

4. *Csalással kapcsolatos törvények (22,7-15)*

22,7-13 A 7-9. vers **pénznek**, vagy tulajdonnak ellopásával foglalkozik, amelyet egyik személy egy másikra bízott rá. Az, aki ellopta, a **dupláját** fizesse meg. **Ha a tolvajt nem lehet megtalálni**, akkor annak, akire rábízta a pénzt, **bírák előtt** kell megjelennie, hogy kiderüljön, nem ő maga volt-e a vétkes. Minden hűtlen kezelés dolgában bírók döntsenek, hogy vajon a vádlott, vagy a vádló-e a vétkes, aztán **kétszeres** fizetést kell elrendelni. Ha egy **állat** elpusztult, **megsérült**, vagy **elhajtották**, mialatt megőrzésen volt, és ha a megbízott személy **esküt tesz az ÚR előtt**, hogy ami történt, azt nem tudta megakadályozni, nincs szükség kárpótlásra. **Ha** az állatot **el-lopták** a megbízott vigyázatlansága miatt, akkor **kártérítést kell fizetnie**. Nem kell kártérítést fizetni szétégett állatért, ha megvan a tetem **bizonyítékul**.

22,14-15 Ha kölcsönadott állat **megsérült**, vagy megölték, a kölcsönvevőnek **jó-vátételt** kell fizetnie. De ha a **tulajdonos** jelen volt, amikor az eset történt, és így ké-

pes lett volna azt megvédeni, nincs szükség kárpótlásra. Nincs szükség kárpótlásra **bérelt** állat esetén sem, mivel az árban benne foglaltatik a veszteség kockázata.

5. *Elcsábításra vonatkozó törvények (22,16-17)*

Ha egy **férfi** elcsábított egy nem eljegyzett **szüzet**, hogy bűnt kövessen el vele, köteles feleségül venni és **megfizetni** a szokásos hozományt. Ha az **apja** megtagadja, hogy **férjhez adja** lányát, a férfinak meg kell fizetnie még a „**jegyajándékot**” az apának, mivel annak esélye, hogy a lány még valaha férjhez megy, nagymértékben csökkent.

6. *Polgári és vallási kötelességekkel kapcsolatos törvények (22,18-23,19)*

22,18-20 A gyilkosságon kívül három főbenjáró büntett volt: a boszorkányság, vagy varázslás, az **állattal** való szexuális érintkezés, valamint a bálványimádás.

22,21-24 A zsidóknak könyörületesen kellett lenniük az országukban lakó idegennel szemben, mert ők is **jövevények** voltak idegen **országban**. Emberies bánásmódot kell tanúsítaniuk az özvegyek és **árva** gyermekek iránt. Az Úr magára vállalja, hogy kikényszerítse ezt a parancsolatot. Az egyéb erőszakosságok megbüntetésére Isten embereket jelölt ki, de ebben az esetben Ő maga fog büntetni. Nem változott a bánásmódja a védtelenekkel szemben. Gondja van még az **özvegyekre** és árvákra is, és nekünk mint hívőknek, ugyanígy kell cselekednünk.

22,25-27 Ne kérjenek kamatot izraelitának kölcsön adott **pénz** után, bár pogánytól kérhetnek kamatot (5Móz 23,20). A **zálogba vett** felső ruhát az éj leszállta **előtt** vissza kell adni, mert a ruhát takaróként is használták.

22,28-31 Tilos **Istent szidalmazni** vagy egy **fejedelmet átkozni** (vö. Csel 23,5). Az Úrnak meg kell kapnia a részét mind a terményekből, mind az állatok **szaporulatából**. Az állatok **első ellését a nyolcadik na-**

pon fel kellett ajánlani. Tilos olyan **húst megenni** amely **vadállat által széttépett** tetemből származik. Ilyen esetben a vért nem folyatták ki azonnal, és vért enni Isten törvényének megszegése volt (3Móz 17). Fennállt különböző betegségektől való megfertőződés veszélye is, amelyeket állatok terjesztettek (például veszettség), amelyektől Isten meg akarta védeni népét.

23,1-12 Bíróági ügyekben tilos volt **hazug hírt terjeszteni**, a **bűnössel** összefogni, hogy az ember az erőszak mellett tanúskodjon, a rosszat akaró **többség** mellé állni, vagy **részreahlást mutatni** a **nincstelen** javára. Ne mutassanak rosszindulatot az ellenség állatával szemben se. Ha eltévedt, hajtsák vissza a tulajdonosának; és ha nehéz teher alatt összeroskad, segítsék lábra állni. Igazságot gyakoroljanak a **szegénnyel**, az **ártatlant és igazat** el ne ítélik **hamis** jogi praktikákkal. Tilos a **vesztegetés** és az idegen **sanyargatása**. A **hetedik év szombatév**, amely alatt a **földet hagyják parlagon** (bevetetlenül). A **szegényeknek** engedjék meg, hogy ebben az évben gyűjtsenek róla. A **hetedik napon** biztosítsanak **nyugalmat** úrnak, **szolgának** és állatnak. Figyeljük meg, hogy az **ÓSZ** Istene irgalmas és igazságos, azoknak a vádaknak ellenére, amelyeket a hitetlen modern kritikusok felhozhatnak ellene.

23,13-17 A zsidóknak tilos volt **más istenek említése** (bálványoké) is, kivéve talán, ha elítélően szóltak róluk, ahogyan a próféták tették. Három nagy ünnepet tartanak Jahvehnek: (1) **A kovásztalan kenyerek ünnepe**. Ezt az év elején ünnepeljük, közvetlenül a Páska ünnepe után. Ez annak fontosságáról beszél, hogy életünket megtisztítsuk a rosszindulattól és gonoszságtól. (2) **Az aratás ünnepe**, amelyet neveztek Pünkösdeknek, és hetek ünnepének is. Ez a Szent Szellem pünkösdi eljövételéről, és az Eklézsia megalakulásáról beszél. (3) **A betakarítás ünnepe**, amit neveztek a sátoros ünnepnek is. Ez előképe annak, hogy Izráel az országban biztonságban fog lakni az

Ezeréves Királyság alatt. A felnőtt **férfiaknak kötelező volt** megjelenni ezeken az ünnepeken; a többiek **választhattak**. Az **ÚSZ**-ben nemcsak Józsefet, hanem Máriát és a gyermek Jézust is látjuk évenként felmenni Jeruzsálemba a Páska ünnepre (Lk 2,41).

23,18-19 Kovászos kenyeret (a kovász a bűnt szimbolizálta) ne használjanak **Isten áldozatának vérével**, vagyis a Páskával kapcsolatban. Bármely felajánlásnak a **kövéreje** az **Úré**, mert az szimbolizálta a legjobb részt; **ne hagyják meg reggelig**, hanem valószínűleg el kellett égetni. Az **első termés** legjavát el kellett vinni az **Úr házába**. Állatot ne főzzenek meg az **anyja tejében**. Ez feltehetően a termékenységi rítusok ellen szólt, amelyet a bálványimádók gyakoroltak. Az ortodox zsidók ma is tartózkodnak attól, hogy húst és tejet tegyenek ugyanabba a lábasba. Attól is tartózkodnak, hogy húst tejszínes és hasonló mártásokkal egyenek.²²

7. Hódításra vonatkozó törvények (23,20-33)

Itt Isten megígérte, hogy **küld egy angyalt** (magát az Urat) az izraeliták **előtt**, hogy elvezesse őket az Ígéret földjére és **kiűzze** a pogány lakosokat. Ha a zsidók tartózkodnak a bálványimádástól és engedelmessé válnak az Úrnak, nagy dolgokat fog tenni értük. Az engedetlenséggel szembeni figyelmeztetéssel kapcsolatban Henry a következőket írja:

Jól tesszük, ha őrizkedünk attól, hogy haragra ingereljük védelmezőnket és jótevőnket, mert ha védelmünk eltávozik tőlünk, és jósága áradatának vége szakad, akkor el vagyunk veszve.²³

Országuk a Vörös-tengertől a filiszteusok **tengeréig** (a Földközi-tenger) terjed majd, valamint a **pusztaságtól** (a Negev, Kánaántól délre) a **folyamig** (Eufrátesz).

Figyeljük meg a parancsot, hogy kiűződ az ország lakosait. Ne legyenek szövetség-

gek, ne legyen bálványimádás, ne legyen keveredés. Isten már megígérte, hogy elpusztítja a gonosz kanaánitákat, de kellett Izráel együttműködése is. Ez egy fontos szellemi alapelvet tartalmaz: Isten győzelmet fog adni nekünk ellenségeink felett (a világ, a hús(test) és a gonosz felett), de elvárja, hogy megharcoljuk a hit nemes harcát.

A 33. vers megfelelője a 2Kor 6,14-18-ban van. A világtól való elkülönülés mindig Isten akarata volt népe számára. Izráel elmulasztotta, hogy engedelmeskedjen ennek a parancsnak, és ez bukásához vezetett. Még mindig igaz, hogy „jó erkölcsöt megrotonnak gonosz társaságok”.

8. A szövetség megerősítése (24,1-8)

24,1-2 Mózes a Sínai-hegyen volt, amikor Isten elmondta neki a törvényeket és rendelkezéseket, amelyeket a 2Móz 20–23. tartalmaz. Mielőtt Mózes elhagyta a hegytetőt, Isten azt mondta neki, hogy térjen vissza **Áronnal** és két fiával, **Nádábbal és Abihúval**, valamint **hetven vénnel** együtt. Azonban csak **Mózes közeledhetett az Úrhoz**; a többieknek távol kellett maradniuk. A törvény alatt távolságot kellett tartani a bűnös és Isten között. A kegyelem alatt „bizalmunk van a szentélybe való bemenetelhez Jézus Krisztus vére által” (Zsid 10,19). A törvény azt mondja: „Ne jöjjenek közel”. A kegyelem ezt mondja: „járuljunk azért oda” (Zsid 10,22).

24,3-8 Mózes ezután lement a **néphez** és elmondta nekik a törvényt. Ők azonnal beleegyeztek, hogy megtartják, alig értve meg azt, hogy erőtlenek ahhoz, hogy így tegyenek. Mózes, hogy megerősítse a feltételhez kötött szövetséget Isten és Izráel között, **oltárt épített tizenkét oszloppal** (Izráel tizenkét törzse számára). Aztán vett az **áldozatok véréből**, és **felét az oltárra hintette** (ami Isten részét jelentette a szövetségben), felét pedig **a népre** (jelezve azt az elhatározásukat, hogy az egyezmény rájuk vonatkozó részét megtartják).

9. Isten dicsőségének megjelenése (24,9-18)

24,9-11 Ezt követően **Mózes** és a többiek **viisszamentek** a Sínai-hegyre, az 1. és 2. vers utasítása szerint. **Látták Istent** dicsőségben. Általában Istent látni elegendő lett volna, hogy az ember meghaljon, de most nem így volt. Ők nem pusztultak el; **látták Istent és ettek és ittak**. Más szóval, látták Istent és életben maradtak, hogy megegyék a békeáldozatot.

Van egy látszólagos paradoxon a Bibliában az Isten meglátásának dolgában. Egyrészt vannak versek, amelyek azt mondják, hogy lehetetlen Istent látni (2Móz 33,20; Jn 1,18; 1Jn 4,12). Másrészt viszont vannak igehelyek, amelyek arról beszélnek, hogy emberek látták Istent, mint pl. az 1Móz 32,30; 2Móz 24,10; 33,23. A magyarázat az, hogy miközben Isten a maga leplezetlen dicsőségében megemésztő tűz, amely semmivé tenne bárkit, aki meglátja, mégis kijelentheti magát egy ember, egy angyal, vagy egy dicsőséges felhő formájában (5Móz 5,24), amelyet láthat az ember, és mégis életben marad.

24,12-18 Itt nyilvánvalóan a Sínai-hegyre való felkapaszkodásnak egy másik esete van leírva. Ez alkalommal **Jósué** kísérte Mózes bizonyos távolságból. Távollétében **Áront és Húrt** bízta meg Mózes, hogy bíróként szolgáljanak a népnek. **Hat napig** várt Mózes a hegyoldalban, amíg a dicsőség **felhője borította** a hegycsúcsot. Akkor Isten hívására felkapaszkodott a csúcsra és belépett **a felhőbe**, ahol maradnia kellett a következő **negyven nap és negyven éjjel**. A negyven a vizsgálat, vagy próbatétel száma. Itt a vizsgálat inkább a népre vonatkozott, mint Mózesre. Elbuktak a próbában, bűnbe süllyedve. Így mutatta meg az Úr a törvényen keresztül, hogy mi volt az ember szívében.

Az ez idő alatt kapott rendelkezések a 31,18-ig vannak feljegyezve.

X. A SZENT SÁTOR ÉS A PAPSÁG (25–40. feje.)

A következő hét fejezet a szent sátor felépítésére, a papság felállítására, és az ezekkel kapcsolatos törvényhozási programra vonatkozó rendelkezésekkel foglalkozik. A Biblia ötven teljes fejezetet szán a szent sátorra, ami arra mutat, hogy mennyire fontos Isten szemében.

A szentély egy satorszerű szerkezet volt, amely arra szolgált, hogy Isten lakóhelye legyen a népe között. A szent sátor minden részlete szellemi tanulságokkal szolgál számunkra Krisztus személyéről és munkájáról, valamint az Istenhez való közeledés módjáról. A papság emlékeztette a népet, hogy távolság alakult ki Isten és közöttük, és hogy csak azokon a képviselőkön keresztül közeledhetnek Őhöz, akiket Ő jelölt ki és tett erre alkalmassá.

A) Rendelkezések a szent sátor felépítéséhez (25–27. feje.)

1. Az anyagok összegyűjtése (25,1-9)

Mózesnek azt mondta Isten, hogy kérjen a néptől egy bizonyos **felajánlást** olyan anyagokból, amelyek szükségesek lesznek a **szent sátor** (szentély) felállításához. A nemesfémek, finom szövetek, bőrök, **olaj**, fűszerek és **drágakövek** kétségtelenül az izraeliták fizetségéből származtak, amelyeket az egyiptomiaktól kaptak, amikor elhagyták Egyiptomot. Ők megdolgoztak – igen, rabszolgaként – ezekért a dolgokért. Most ők adták azokat oda áldozatként. Isten hangsúlyozta, hogy a **szent sátrat** szigorúan az isteni terv szerint kell elkészíteni. Ha ez igaz egy fizikai épületnél, mennyivel inkább fontos Krisztus gyülekezetét (a népet) az ÚSZ-i isteni elképzelés szerint felépíteni!

2. A szövetség ládája (25,10-16)

A **láda** egy fából készült szekrény volt, amely be volt vonva **belül és kívül tiszta arannyal**. Mindkét oldalán **arany gyűrűk** voltak, amelyekbe **rudakat** helyeztek, hogy

hordozni lehessen. A ládának kellett tartalmaznia a **bizonyságot** – vagyis a törvény két tábláját (16. v.), és később Áron vesszejét, valamint egy korsó mannát (Zsid 9,4).

3. A kegyelem széke (25,17-22)

A láda fedelét a **kegyelem székének** nevezték. Ez tömör **arany** lemez volt, és alapjául szolgált két angyal-szerű alaknak. Ezek a **kerubok**²⁴ **egymás felé** néztek, **szárnyaik** voltak, amelyek kiterjesztve egymáshoz értek. Isten a dicsőség-felhőben jelent meg a **két kerub között** és a **kegyelem széke fölött**. Kerubokat legalább tizenhárom könyv említ a Bibliában. Ők elsősorban Jahveh szentségével és igazságával voltak kapcsolatban, és gyakran említik őket Isten trónjával összefüggésben. Ezékiel próféta könyve 1. és 10. fejezetében vannak leírva.

4. A szent kenyerek asztala (25,23-30)

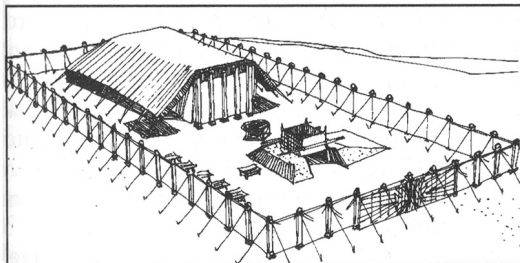
A **szent kenyerek asztala** fa asztal volt, **tiszta arannyal** bevonva. A teteje körül volt egy **díszítő szegély** (egy koszorú), és egy **tenyérnyi keret**, egy második díszítő **arany szegéllyel**. A ládához hasonlóan **az asztalt rudakkal szállították**, amelyeket **gyűrűkön** húztak keresztül az asztal alsó **sarkainál**, amelyek a **négy lábánál voltak**. Az asztalra tizenkét kenyeret tettek (30. v.) Izrael tizenkét törzséért. Készítettek különböző **tálakat, serpenyőket, korsókat és kelyheket, italáldozathoz**.

5. Az arany lámpatartó és tartozékai (25,31-40)

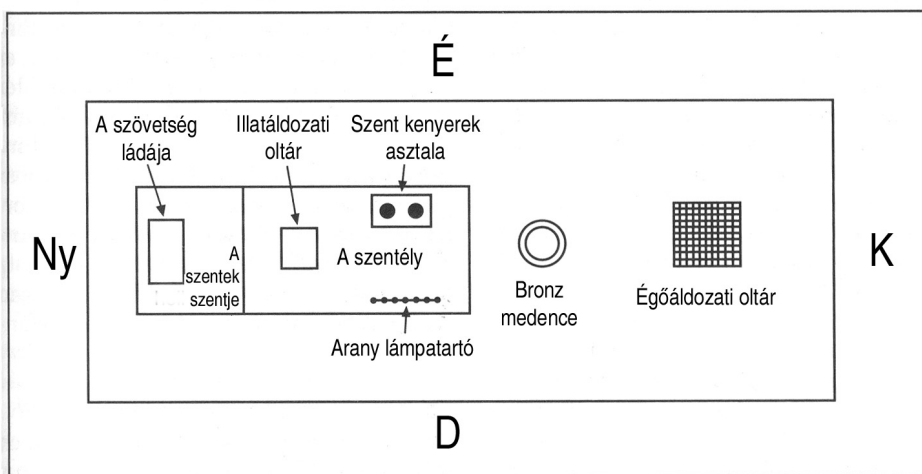
25,31-39 A **lámpatartót** tömör **aranyból** készítették. Volt hét **ága**, vagy karja a felső részénél, mindegyik egy kis lámpát tartott egy forgórészen, amelyen volt egy lámpából az égő olaj számára. A **lámpatartóval** kapcsolatban voltak **gyertyakoppantók** és **hamutartók** azoknak a daraboknak a tartására, amelyeket levagdaltak (38-39. v.)

25,40 Az egyetlen nagy követelmény ezeknek a tárgyaknak az elkészítésénél az volt, hogy kövessék azt a **mintát**, amelyet Isten magadott **a hegyen**. Nem volt tere az

A szent sátor terve

A szent sátor arra szolgált, hogy helyet biztosítson, ahol Isten a népe között lakhatott. A szent sátor kifejezés néha a sátorra vonatkozik, amely magában foglalja a szentélyt és a szentek szentjét, amely hímvet kárpitokkal volt elfedve. Más helyeken azonban a egész építményre vonatkozik, beleértve az elkerített udvart is, amelyben a sátor állt.

Ez az illusztráció a szent sátor berendezésének viszonylagos elhelyezkedését mutatja, amelyeket az izraelita istentiszteletben használtak. A szent sátor fel van nagyítva az áttekinthetőség érdekében.

emberi rögtönzésnek. Így van minden szellemi dologgal: követnünk kell az isteni útmutatásokat és nem térhetünk el attól a **mintától**, amelyet az Úr adott a maga bölcsességében.

A szent sátor minden berendezése a dicsőséges Krisztusról beszél: a láda szimbolizálja istenségét (arany) és ember voltát (fa). A kegyelem széke Krisztust ábrázolja ki, mint Aki a kegyelem ítélőszéke, vagy megbékítés számunkra (Róm 3,25). A szent kenyerek asztala Krisztust, mint az élet kenyerét képviseli. A lámpatartó Krisztust ábrázolja ki, mint a világ Világosságát. A bronz oltár (17. fej.) Krisztust, mint égőáldozatot jelképezi, Aki teljesen elégett Istenért. Az illatáldozati oltár, vagy aranyol-

tár (30. fej.) Krisztus jó illatát jelképezi Isten számára. A medence (30. fej.) Krisztust szimbolizálja, Aki megtisztítja népét az Ige vizének fürdőjével (vö. Tit 3,5; Jn 13,10; Ef 5,26).

6. A szent sátor maga (26. fej.)

26,1-6 A 26. fejezet magát a szent sátorot írja le. Mérete hozzávetőleg 13,5 m hosszú, 4,5 m széles és 4,5 m magas (ha 45 cm-s könyökkel számolunk – mások az 52,5 cm-s ún. hosszú könyökből indulnak ki). A két oldala és egyik vége függőleges, vastag, talpakra állított és összekapcsolt deszkalapokból állt. A másik végén (a bejáratnál) oszlopai voltak.

Az első borítás, amelyet itt a **szent sátor**nak neveznek, **sodrott lenfonálból, kék és piros bíborból és karmazsin fonálból** művészi módon beleszőtt **kerubokkal** készült. **Öt egybekapcsolt sátorlap** két sorából állt. Ez a két sor **aranykapcsokkal** volt összekapcsolva, amelyek úgy látszik, hogy **ötven kék hurokkal** voltak összefűzve. A teljes burkolat mérete 13,5 x 20 méter volt. Ez képezte a mennyezetet és fedte be az oldalakat 45 cm-re a talajtól.

26,7-13 A következő borítás, amelyet a **sátornak** neveztek, **kecskeszörből** készült. Egy **öt sátorlappól** álló sorozat volt összekapcsolva egy **hat sátorlappól** álló sorozattal, amelyek **rézkapcsokkal** kapcsolódtak egymáshoz, amelyek **ötven hurokba** voltak akasztva. A teljes borítás, amelynek mérete 13,5 m x 22 m volt, befedte a szent sátor minden oldalát, az elejét kivéve. Ott egy rész vissza volt hajtva.

26,14 A harmadik borítás **kosbőrből** a negyedik pedig **delfinbőrből** készült (ezt fordították már borzbőrnek, főkabórnek, vagy barna delfin bőrének is).²⁵ Méret nincs megadva; ezek a borítók feltehetően ugyanolyan méretűek voltak, mint a kecskeször borító.

26,15-30 A **függőleges deszkák**, amelyek a szent sátor három oldalát alkották, a 15-25. versben vannak leírva. Mindegyik **deszka** 4,5 m x 67,5 cm volt. **Akácfa**ból készítették, befedték arannyal, és az aljukon volt **két csap**, amelyekkel beleilleszkedtek a **talpba**. **Húsz deszka** volt **mind-egyik oldalon** és **hat deszka** hátul. **Két** különleges **deszkát** készítettek a **hátsó sarkokhoz**. A **deszkákat** két fa **csap** tartotta a helyükön, amelyek be voltak vonva **arannyal**, és ezek a **deszkákon** lévő **aranygyűrűkön** mentek keresztül. A **középső csap** egyetlen darabból volt. Két különböző hosszúságú rövidebb **csap** kapcsolódhatott egymáshoz, hogy egy csapot képezzen a tetjén, és két másik kapcsolódhatott össze, hogy egy csapot képezzen az alján. Van-

nak, akik úgy gondolják, hogy a deszkák rácsos szerkezetűek voltak.

26,31-37 Maga a szent sátor két teremre volt osztva – az első volt a **szentély**, mérete 9 m x 4,5 m, aztán pedig a **szentek szentje**, amelynek mérete 4,5 m x 4,5 m volt. Ez a két terem egy **kárpittal** volt elválasztva, amely **sodrott lenfonálból**, művészi módon beleszőtt **kerubokkal** volt elkészítve. A **kárpit négy oszlopon** függött. A **ládát** és a **kegyelem székét** vigyék be a **szentek szentjébe**, míg a szent kenyerek asztala és az arany **lámpatartó** a szentélyben legyen elhelyezve. Az illatáldozati oltár (30. fej.) volt az egyetlen egyéb felszerelés a szentélyben; ezt a kárpittal szemben helyezték el. A **lámpatartó** a szentély **déli** oldalán az **asztal** pedig az **északi oldalán** volt elhelyezve. A szent sátor ajtaja egy szőtt **függöny** volt, hasonló a kárpithoz, de **öt akácfa oszlopon** függött, amelyek **arannyal** voltak bevonva, és bronz alapokon álltak.

7. A réz égőáldozati oltár (27,1-8)

Az égőáldozati **oltár**, amely bronz oltárként is ismert, **bronzal** bevont **akácfa**ból készült. Mérete 2,25 x 2,25 m volt, valamint 1,35 m magas. Négy sarkának mindegyikéből szarvak nyúltak ki. Rudakkal szállították, amelyek az alsó oldalakhoz voltak erősítve.

8. A külső udvar, oszlopok és függöny (27,9-19)

Volt egy nagy terület, amely körülvette magát a szent sátrat, amely **udvarként** volt ismeretes. **Sodrott lenfonálból volt a szőnyegfala**, amely **bronz oszlopok** közt volt kifejlesztve. A körülzárt terület 45 m hosszú, 22,5 m széles, és 2,25 m magas volt. A keleti végén lévő **kapu** 9 m széles volt. Volt egy függöny sodrott lenfonálból, hasonló a szent sátor függönyeihez. Hacsak másképpen nincs jelezve, a **szent sátor minden eszköze bronzból** készült.

9. *Az olaj a lámpatartóhoz (27,20-21)*

A lámpatartóhoz való olajnak **tiszta, préselt olívaolajnak** kellett lennie, amely a Szent Szellem szimbóluma. **Állandóan égnie** kellett – vagyis minden este, „**estétől reggelig**”. Azt a kifejezést, hogy „**a kijelentés sátra**” vagy „a találkozás sátra” (NASB), itt arra a sátorra használták, amely majd Isten lakóhelye lesz, de a 33,7-ben egy Mózes által felállított ideiglenes sátorra alkalmazták.

B) A papság (28–29. fej.)

1. *A papok öltözete (28. fej.)*

28,1-2 A 28. fejezet a **főpapnak** és **fiainak öltözkéivel** foglalkozik. Ezek az öltözetek, a színeik, az ékszereik, stb. mind Krisztusnak, nagy Főpapunknak különféle dicsőségéről beszélnek. Az **Áron** családja volt a papi család.

28,3-29 A **főpapnak** két rend **öltözete** volt: (1) dicsőség és szépség öltözkéi, gazdagon színezve és bonyolult módon kihímmezve; (2) egyszerű, fehér lenvászon öltözkéek. Az előbbi itt van leírva (2-4. v.). **Az efód** (6-7. v.) egy kötényhez hasonlított, **két** része a vállakon **kapcsolódott össze**, és az oldalain nyitott volt. A rajta lévő **szótt öv** (8. v.), egy olyan derékszíj volt, amely körbefogta a derekat, pontosan az efód szegélye felett. Az **aranyfoglatok** finom fém-munka voltak (13. v.), hogy a drágaköveket tartsák. Mindegyik oldalon el volt helyezve egy **ónixkő**, amelyeken **Izráel hat törzsenek** neve volt felvéve (9-12. v.) Az efód első részén nyugodott a **hósen**, amely tizenkét **drágakövet** tartalmazott, **mindegyik** egy törzs nevét hordozta. A hósen arany **láncokkal** volt az efódhoz erősítve (13-28. v.). Így a főpap **Izráel** törzseit hordozta Isten előtt a **vállain** (12 v. – a váll az erő helye), és a **szíve felett** (amely a szeretet helye; 29. v.)

28,30 A hósent az **ítélet hósenének** nevezték (15., 29-30. v.), feltehetően azért, mert az **úrím és tummím** ebben volt, és

ezeket arra használták, hogy az Úr ítéletét megállapítsák (4Móz 27,21)

Az „**úrím és tummím**” kifejezés azt jelenti, hogy **világosságok és tökéletességek**. Nem tudjuk pontosan, mik voltak ezek, de azt tudjuk (mint fent megmagyaráztuk), hogy a hósenhez csatlakoztak, és arra használták őket, hogy vezetést kapjanak az Úrtól (1Sám 28,6).

28,31-35 Az **efód palástja kék** bíborból volt, amelyet az efód alatt viseltek. Egészen térd alá ért. A **szegélyen** kis **csengettyűk** és **gránátalmák** voltak, a bizonyosságtételről és gyümölcsözésről beszélve. A csengettyűk **hangját** hallani kellett, amikor **Áron** belépett a **szentélybe**, vagy azt elhagyta.

28,36-38 A fejfedőn vagy **turbánon** a főpap egy arany lemezt, vagy püspöksüveget viselt, amelyen a következő szavak voltak: „**AZ ÚRNAK SZENTELT**” (vagy „**SZENTSÉG AZ ÚRNAK**”), amelynek **mindig a homlokán** kellett lennie. Ez a **szent dolgokban elkövetett bűnök** miatt volt, emlékeztetőül arra, hogy még a legszentebb tetteink is bűnnel szennyezettek. Ahogyan Beveridge püspök mondta egyszer: „Nem tudok imádkozni, csak vétkezni... Bűnbánatomat is meg kell, hogy bánjam, és könnyeimet meg kell mosnom Megváltóm vérében.”²⁶

28,39-43 A különböző munkák **szótt köntöse lenből** volt, amelyet a főpap a kék palást alatt viselt. Ennek volt egy **szótt széles selyemöve**. Áron fiai tiszta fehér **köntösöket, öveket és ékes és díszes papi süvegeket** viseltek (40. v.). Alsóruhaként **gyolcsnadrágot viseltek**. Fel kell öltözniük fejtől bokáig, de lábukon ne legyen borítás. Ez azért van, mert szent helyen vannak, amikor szolgálnak az Úrnak (3,5). Az a kifejezés, amelyet úgy fordítottak, hogy „**fölszentelni**”, szó szerint azt jelenti, hogy **megettölteni a kezet** (felajánlásokkal).

2. *A papok felszentelése (29. fej.)*

28,1-9 Isten **Áront és fiait** rendelte első papoknak. Ezután az egyetlen mód, hogy va-

laki pap legyen, az volt, hogy beleszülessen a papi törzsbe és családba. A Gyülekezetben az egyetlen mód, hogy valaki pap legyen, az, hogy *újjászülessen* (Jel 1,5-6). Az, hogy ember nevezzen ki papokat, pusztán emberi elbizakodottság.

Az itt leírt szertartás végrehajtásáról a 3Móz 8-ban olvasunk. A papok felszentelése némileg hasonlít a leprások megtisztulásához (3Móz 14). Mindkét esetben magára a személyre alkalmazták az áldozati vért, azt tanítva ezzel, hogy engesztelő áldozatra van szükség, mielőtt a bűnös ember Istenhez közeledhet.

A felajánlásokhoz szükséges anyagokat az 1-3. versek mutatják be; amelyet később részletes utasítások követnek azok felhasználására. A papok felszenteléséhez az első lépés **Áronnak és fiainak vízzel** való megmosása volt **a szent sátor bejáratánál** (4. v.). A második volt **Áron** felöltöztetése azokba az **öltözetekbe**, amelyeket az előző fejezet (5-6. v.) ír le. Aztán felkenték **olajjal** (7. v.) Ezt követően **fiait** öltöztették papi köntösükbe (8-9. v.).

29,10-21 Három áldozat következett: egy **bika vétekáldozatul** (10-14. v.); egy **kos égőáldozatul** (15-18. v.); egy másik pedig a **felavatási kos** volt (19-21). A **kezeknek az áldozati állapot fejére való helyezése** az azzal való azonosulást jelentette, és jelezte, hogy az állatnak kell meghalnia az áldozó helyett (10. v.). A **vér** természetesen Krisztus vérének jelképezi, amely kiontatott a bűnök bocsánatára. A **kövért** tekintették az állat legjavának, és ezért az Úrnak ajánlották fel (13. v.). Az első **kos** teljesen elégették az oltáron (15-18. v.). Ez Krisztus Isten iránti teljes odaadásáról beszél, és hogy teljesen felajánlotta magát Istennek. A második **kos vérével** (a **felavatási koséval**) **meg kellett kenni Áron jobb fülcimpáját, valamint fiait, továbbá jobb kezük hüvelykujját, valamint jobb lábuk nagyujját** (20. v.). Ezenkívül meg kellett vele hinteniük **öltözetüket** is (21. v.). Ez jelentette a bűntől való megtisztulás szükség-

ességét az emberi élet minden területén – a **fül** az Isten Igéjének való engedelmisséget, a **kéz** a tevékenységet, vagy szolgálót, a **láb** pedig a járást, vagy magatartást jelképezte. Különösnek tűnhet, hogy a papok gyönyörű **öltözeit** vérrel kellett összefröcskölni; az engesztelő vér, talán nem látszik vonzónak az ember szemében, de rendkívül szükséges Isten szemében.

29,22-34 Ezt követően Mózesnek kellett megtölteni, hogy töltsék meg a papok **kezét** azokkal az anyagokkal, amelyek szükségesek az áldozathoz, így jogosította fel őket az áldozásra (22-28. v.). Az első áldozatot (22-25. v.) fel kellett mutatni **az Úr előtt**, aztán pedig elégetni **égőáldozatként az oltáron**. A **kosnak a szegjét** fel kellett mutatni **az Úr előtt**, talán vízszintesen, és a lapockát, vagy **combot** is fel kellett mutatni az Úr előtt, kétségtelenül függőlegesen. Ezt a két testrészt aztán a papoknak adták ételül (26-28. v.) A felmutatott szegy Isten irántunk való szeretetéről beszél, a felmutatott comb pedig hatalmát szimbolizálja, amelyet kiterjeszt értünk. Áron **öltözei utána fiait lesznek**, mivel a papság apáról fiúra száll (29-30. v.). A papok ételét, és annak elkészítését a 31-34. versek írják le.

29,35-46 A felszentelési szertartás **hét napig** tartott, miközben **minden nap** megismételték az áldozatokat és **az oltárt** megtisztították vérrel és felszentelték olajjal (35-37. v.). Attól az időtől kezdve a papoktól megkívták, hogy **áldozzanak az oltáron égőáldozatul két bárányt**, amelyek egy **esztendősek** voltak – **egyik bárányt reggel** készítsék el, a **másikat** pedig este, minden nap **alkonyatkor** (38-42). Isten ekkor megígérte, hogy eljön népéhez a **szent sátorba**, hogy **közöttük lakjon és Istenük legyen** (43-46. v.).

C) További utasítások a szent sátorral kapcsolatban (30–31. fej.)

1. Az illatáldozati oltár (30,1-10)

Az **illatáldozati oltár arannyal** bevont fa **oltár** volt, amely a szentélyben állt. Körülbelül 45 cm x 45 cm volt hosszúsága és szélessége és 90 cm magas volt. Úgy is ismeretes volt, mint arany oltár. Ezen az oltáron **illatszereket** égettek mind **reggel**, mind este, ami Krisztus értünk végzett közbenjáró munkáját ábrázolja ki. Noha ez az oltár a szentélyben volt, olyan bensőségesen kapcsolódott a szentek szentjéhez, hogy a Zsidókhöz írt levél írója valószínűleg úgy említi, mintha a második kárpit mögött lenne (Zsid 9,4, KJV), bár a Zsidókhöz írt levélben lévő szót úgy is lehet fordítani, hogy *füstölő* (NKJV).²⁷ Az oltárt **rudakkal** hordozták, amelyeket **gyűrűkön** húztak át. Ezek a szemben lévő **oldalakon a szegély alatt** voltak.

2. A váltáságdíj (30,11-16)

Isten úgy rendelkezett, hogy minden izraelita férfi, **húsz évesek és idősebbek**, fizessenek **fél sekelt, váltáságdíjként önmagukért**. Ezt a fizetséget, amely azonos **gazdagnak és szegénynek**, akkor szedték be, amikor **népszámlálás** volt, és arra használták, hogy **a szent sátor szolgálatát** finanszírozzák. Ez csapás ellen nyújtott védelmet (12. v.). Kezdetben arra használták fel, hogy ezüst talpakat készítettek, amelyek a szent sátor deszkáit tartották. Az ezüst a megváltásról beszél, amely hitünk alapja. Megváltásra mindenkinek szüksége van, és mindenkinek elérhető ugyanazon az áron.

3. A rézmedence (30,17-21)

A **rézmedence a kijelentés sátrának** bejárata **és az oltár között** állt. Ez egy medence volt, ahol a papok **megmohatták kezüket és lábukat**. Bronz tükrökből készítették, amelyeket az asszonyok adományoztak. (38,8). Méretei nincsenek megadva. Bármely papot, aki mosakodás nélkül szent

dolgokhoz nyúlt, halállal büntettek. Ez súlyos emlékeztető arra, hogy szellemileg és erkölcsileg tisztának kell lennünk, mielőtt bármilyen szolgálathoz kezdenénk az Úr számára (lásd: Zsid 10,22).

4. A felkenésre való szent olaj (30,22-33)

A **felkenésre való szent olajat** arra használták, hogy **felkenjék a szent sátrat**, felszereléseit és magukat a papokat. Más egyéb célra nem volt szabad használni. Az **olaj** a Szentírásban gyakran a *Szent Szellem előképe*. A papok felkenése jelzi, hogy minden isteni szolgálatban szükség van a Szellem áldására.

5. A füstölőszer (30,34-38)

A füstölőszer valamilyen illatszert volt, amelyet különféle **fűszerekből** állítottak össze, hogy az illatáldozati arany oltáron elfüstölögtessek reggel és este. A felkenési olajhoz hasonlóan nem volt szabad összetételét utánozni, vagy máshol felhasználni.

6. Az ajándékkal ellátott művészek (31,1-11)

Isten **megfelelő képességekkel megáldott művészeket, Becalélt²⁸ és Oholiábot** jelölte ki arra, hogy készítsék el a **szent sátrat és minden felszerelését**. Ők felügyeltek a többi munkást ebben a szent feladatban (6b. v.). Az ebben a paragrafusban ismétlődő **egyes szám első személy** mutatja, hogy az isteni paranccsal isteni áldás is együtt jár. Az Úr jelöli ki a munkásokat, ellátja őket képességgel és munkát ad nekik, hogy végezzék az Ő dicsőségére (6. v.). A munka teljesen az Úré, de emberi eszközökön keresztül valósítja meg, aztán megjutalmazza szolgáit.

7. A szombat jele (31,12-18)

31,12-17 A **szombat** megtartása Isten és Izrael közti **jel** volt. Nem volt szabad **munkát** végezni **a hetedik napon**, még a szent sátor építésére sem. Az engedetlenséget **halállal** büntették.

31,18 Ekkor az Úr **átadott Mózesnek két kőtáblát**, amelyek tele voltak írva **Isten** törvényével – vagyis a Tízparancsolattal (vö. 5Móz 10,4).

A SZENT SÁTOR: ISTEN KÉPE KRISZTUSRÓL

A szent sátor alapvetően Krisztusról beszél, az Igéről, Aki hús(testté) lett és közöttünk „sátorozott” (Jn 1,14, görögül).²⁹

Úgy is fel lehetett fogni, mint Isten üdvözítő útjának leírását, és a hívő ember ezt követő életét és szolgálatát.

Annak ellenére azonban, hogy az üdvösség útját írja le, olyan népnek adatott, amely már Istennel szövetségi viszonyban volt. Az üdvözülés útjának biztosítása helyett a szent sátor inkább eszközöket ajánlott, amelyek által a nép megtisztulhatott a külső, rituális tisztátalanságtól, és így imáddal közeledhetett Istenhez.

A szent sátor és a vele kapcsolatos szolgálat mennyei dolgok másolata volt (Zsid 8,5; 9,23-24). Ez nem azt jelenti, hogy kell lennie egy szerkezeti, vagy építészeti hasonló dolognak a mennyben, hanem azt, hogy a szent sátor a mennyben lévő szellemi valóságokat ábrázolja ki. Figyeljük meg ezeket a párhuzamokat:

A földi szentély (Zsid 9,1-5)	A mennyei szentély (Zsid 8,2; 9,11-15)
A szentek szentje (Zsid 9,3b)	A szentek szentje, Isten jelenléte (Zsid 10,9)
A kárpit (Zsid 9,3a)	A kárpit, Krisztus teste (Zsid 10,20)
Az állatok vére (Zsid 9,13)	A Krisztus vére (Zsid 9,14)
Az oltár (Zsid 7,13; Mózes 27,1-8)	Krisztus, a mi oltárunk (Zsid 13,10)
A főpap (Zsid 5,1-4)	Krisztus, a mi nagy Főpapunk (Zsid 4,14-15; 5,5-10; 7,20-28; 8,1; 10,21)

Az áldozatok (Zsid 10,1-4.11)

Krisztus, a mi áldozatunk (Zsid 9,23-28; 10,12)

A láda (Zsid 9,4)

A kegyelem trónja (Zsid 4,16)

Az illatáldozati oltár (Zsid 9,4, KJV)

Az illatáldozati oltár a mennyben (Jel 8,3)

A külső udvart kialakító lenvászón függöny (150 x 75 láb)

A függönyök fehér, finoman szőtt lenvászónból voltak, Isten tökéletes igazságát szimbolizálva. 2,25 m magasak voltak, kerítést alkotva, amely megakadályozta, hogy az emberek belássanak. Ez azt sugallja, hogy az embernek nem sikerül elérnie Isten igazságra vonatkozó kívánalmait (Róm 3,23), és hogy a bűnös képtelen arra, hogy meglássa, vagy megértse Isten dolgait (1Kor 2,14). A függönyöket 56 oszlop tartotta, amelyek bronz talpakon álltak, és ezüst kampóik és karikáik voltak.

A kapu

Az embernek ahhoz, hogy belépjen az udvarba, át kellett mennie az ajtón, vagy kapun. Csak egyetlen út volt a belépéshez, ugyanúgy, ahogyan Krisztus az egyetlen út Istenhez (Jn 14,6; Csel 4,12). A kapu 9 m széles volt, kiábrázolva, hogy Krisztus elegendő az egész emberi nem számára (Jn 6,37; Zsid 7,25).

A függönyök, amelyek a kaput képezték, fehér lenvászónból készültek, kihímézve kézzel, bíborvörössel és skarlátvörössel. Ez Krisztust ábrázolja ki, ahogyan a négy evangélium bemutatta.

<i>Bíborvörös</i>	Máté	A Király (Mt 2,2)
<i>Skarlátvörös</i>	Márk	Az alázatos szolga, szenvedve a bűnökért, amelyeket az Ézs1,18 skarlátvöröshöz hasonlít
<i>Fehér</i>	Lukács	A tökéletes Ember (Lk 3,22)
<i>Kék</i>	János	A mennyből jött (Jn 3,13)

A bronz égőáldozati oltár (2,25 m x 2,25 m, 1,35 m magas)

Belül az udvaron az első tárgy az oltár volt. Ez volt az áldozat helye. Ez Krisztusnak a keresztyéről beszél a Golgotán (Zsid 9,14.22). Ez az, ahol a bűnösnek kezdenie kell az Istenhez való közeledést. Az oltár bronzból és akácfaából, a pusztá romolhatatlan fájából készült. A bronz az ítéletről beszél, a fa pedig Krisztus bűntelen, romlatlan ember voltáról. Ő, Aki bűnt nem ismert, elhordozta Isten ítéletét a mi bűnünkért (2Kor 5,21).

Az oltár üreges volt, lefelé félmagasságban egy rácsozattal, amelyre az állatot helyezték. Volt négy bronzal bevont szarva, mindegyik sarkán egy (2Móz 27,2). Nyilván az áldozatot kötötték ezekhez a szarvakhoz (Zsolt 118,27b). Üdvözítőnket nem kötelek vagy akár szegek tartották ott a keresztben, hanem irántunk való örök szeretete.

Amikor egy izraelita égőáldozatot vitt, kezét az áldozat fejére helyezte, azonosítva vele magát, azt mondva ezen a módon, hogy az állat öhelyette fog meghalni. Ez a helyettes áldozat. Az állatot megölték és vérét kiontották, előre mutatva ezzel Krisztus vérére, amely nélkül nincs bűnbocsánat (Zsid 9,22).

A bőr kivételével mindent elégettek az oltáron. Itt, mint oly gyakran, az előkép nem teljes, mert Krisztus *teljesen* odaszánta magát Isten akaratának a Golgotán.

Az kedves illatáldozat volt, emlékeztetve bennünket, hogy Isten teljesen meg volt elégedve Krisztus munkájával. Engesztelést végzett az áldozóért.

A medence

A medence bronzból készült, az asszonyok tükreiből (2Móz 38,8). J. H. Brown jegyzi meg a következőket: „Átadták azokat a dolgokat, amelyeket öntetszolgásra használtak, azokat a dolgokat, amelyek bizonyos mértékig a hús(test) kielégítésére szolgál-

tak.” Az imádatot önmagunk megítélésének kell megelőznie (1Kor 11,31).

A medence a papok számára volt. Ez a megtisztulás szükségességéről beszél a szolgálathoz (Ézs 52,11). A papok egyszer megmosakodtak hivatalba lépésükkor (3Móz 8,6), majd rendszeresen meg kellett mosniuk kezüket és lábukat. Egy fürdő – sok megtisztulás. Ma minden hívő pap (1Pt 2,5.9). A megújulás fürdőjére csak egyszer van szükségünk (Jn 3,5; 13,10; Tit 3,5), de állandóan szükségünk van rá, hogy megmosjuk kezünket (a szolgálathoz), és lábunkat (az istenfélő járáshoz) (Jn 13,10). Ezt az Ige vizével tesszük meg (Zsolt 119,9-11; Jn 15,3; Ef 5,26).

A medencének lehetett egy felső lavórja a kézmosáshoz, és egy alsó a lábmosáshoz. A Biblia nem írja le a medence pontos formáját, vagy méretét.

A szent sátor magá (4,5 m x 13,5 m)

Maga a szerkezet külsőleg egyszerű volt, de belülről gyönyörű. Belül minden be volt vonva arannyal, vagy hímzett munka volt. Ez Krisztusról szól, aki közöttünk lakozott (Jn 1,14). Nem volt szép külsőleg, hogy kívántuk volna Őt (Ézs 53,2b), belsőleg azonban tökéletesen szeretetre méltó.

Négy borítás volt a következő sorrendben, belülről kifelé:

Finom hímzett vászon

A Krisztus igazsága és szépsége

Kecskeszőr

A Krisztus engesztelő áldozata, Aki értünk bűnbak lett (vö. 3Móz 16).

Kosbőrök, vérvörös

A Krisztus felszentelése (vö. a felszentelési kossal (2Móz 29,19-22).

Delfinbőrök

Ezt már fordították barna delfinbőrnek, tengeri tehének irhájának, borzbőrnek is. Ezek védték meg a szent sátrat az időjárástól, utalva arra, hogy Krisztus védi meg népét a külső gonosztól.

A vastag deszkalapok

Egyesek úgy gondolják, hogy ezek inkább rugalmas keretek voltak, mint merev deszkák. Mindenesetre a hívő embereket ábrázolják ki, akik Isten egyesített lakóhelyét képezik a Szellemben (Ef 2,22). Akácából készültek, bevonva arannyal, képviselve ember voltunkat és helyzetünket Krisztusban. Isten Őbenne lát bennünket. A deszkák 4,5 m magasak voltak, és össze voltak kapcsolva öt vízszintes rúddal, amelyek arannyal voltak bevonva (2Móz 26,26-28). A középső ment keresztül a deszkákon, amely talán a Szent Szellem előképe. Minden deszkát csapok tartottak a helyén, amelyek két ezüst talpba kerültek. Az ezüst a megváltásról beszél (vö.: 2Móz 30,15, ahol az ezüst volt a megváltási pénz). A hívő ember alapja Krisztus megváltó műve (1Pt 1,18-19).

A szentély

A szentélybe vezető kárpit Krisztusról beszél, mint az Istennel való közösség útjáról (Ef 2,18; 3,12). A szentélyben nem volt szék, mert a papok munkája sohasem volt befejezve - ellentétben a Krisztus egyszer s mindenkorra elvégzett művével (Zsid 10,12).

A szent kenyerek asztala (90 cm hosszú, 45 cm széles, 67,5 cm magas; az északi oldalon)

Az asztal akácából készült, arannyal bevonva, kiábrázolva Urunk ember voltát és istenségét. Tizenkét kovásztalan kenyér volt az asztalon, Isten népét szimbolizálva, ahogyan Krisztussal közösségben megjelennek Isten előtt. A kenyér körbe volt véve két arany koronával, ugyanúgy, ahogy minket biztonságban tart a megkoronázott, megdicsőült Krisztus.

A lámpatartó

(kb. 30 kg súlyú, méretek nincsenek megadva; a déli oldalon)

Vert aranyból készült, volt egy alapja és egy törzse, amely abból emelkedett ki, ebből pedig hét kar ágazott ki, mindegyiknek a tetején egy olajlámpával. Ez volt az egyetlen fényforrás a szent sátorban. A Szent Szellemet ábrázolhatja ki a dicsőséges Krisztus szolgálatában (Jn 16,14), vagy beszélhet Krisztusról, mint Aki a menny világossága (Jel 21,23) és minden szellemi világosság forrása (Jn 8,12). A tiszta arany istenségéről beszél.

A lámpák estétől reggelig égtek (2Móz 27,21; 1Sám 3,3).

Az illatáldozati oltár

(45 x 45 cm és 90 cm magas; a kárpit előtt középen)

Akácából és aranyból készült, Krisztus ember voltát és istenségét ábrázolja. Mutatja a megdicsőült Krisztust is, Aki közbenjár népeért (Zsid 7,24-26; Jel 8,3-4). Az illatáldozat Személyének és munkájának jó illatáról beszél. A tüzet az égőáldozati oltárról kellett venni. Krisztus áldozatának jó illata volt, hogy önmagát szeplőtelenül áldozta fel Istennek.

Az illatszer a következőkből készült: illatos gyanta, szagos borostyán, erős illatú mézga és tiszta tömjén – mind összekeverve, hogy egyetlen illatot adjon – Krisztus kedves illatát (Ef 5,2).

A szentek szentje

A szentek szentjébe vezető függöny Krisztus hús(testéről) beszél (Zsid 10,19-22), amely megszakadt a halálban a Golgotán (Lk 23,45). Amíg a papok csak a szentélybe léphettek be, és a főpap is csak az évnek egyetlen napján léphetett be a szentek szentjébe, addig a szentek most bármilyen dologban és minden időben közeledhetnek Istenhez (Zsid 10,19-22).

A láda (112,5 cm hosszú, 67,5 cm széles és magas)

Ez egy akácfa szekrény volt, arannyal bevonva. Isten trónjáról beszél. Kétféle gondolat kapcsolódik a tartalmához, az egyik emberközpontú és némileg negatív, a másik Krisztus-központú, és nagyon pozitív.

Először három lázadásról is tartalmazott emlékeztetőt (a manna, 2Móz 16,2-3; a törvény, 2Móz 32,19; Áron vesszeje, 4Móz 17,1-13), és így annak lehet az előképe, hogy Krisztus hordozta el az átkot lázadásunk miatt.

Vagy kiábrázolhatja a manna *Krisztust*, mint Isten Kenyerét; a törvény lehet Isten szentségének kifejezése, amelyet az Úr felmagasztalt és dicsőségessé tett; Áron vesszeje pedig Krisztus feltámadása, mint Aki Isten által választott pap.

A kegyelem széke

A kegyelem széke egy fedél volt a láda számára. A tetején volt két kerub vert aranyból, akik Isten trónját őrzik, és igazságát védik. Lefelé néztek a vérre, amelyet a láda elé és a kegyelem székeire hintettek. A Krisztus vére kielégíti Isten igazságát, és elrejti törvényszegéseinket Őelőle. Így az ítélő szék az irgalom székévé válik. Krisztus a mi kegyelmi székünk (ugyanaz a szó, mint az *engesztelő áldozat*, 1Jn 2,2). Isten Krisztusban találkozik a bűnössel.

A dicsőség felhője

Amikor a szent sátort befejezték, az Úr megjelent a kegyelem székén dicsőség felhőjében, amelyet *Sekina*-ként is ismerünk; a héber *lakik* szóból származik. Ez volt dicsőségének látható szimbóluma.

D) A bálványimádás kirobbanása (32–33. feje.)

1. Az arany aranyborjú (32,1-10)

A **nép**, amely türelmetlen volt, mert Mózes késlekedett visszatérni hozzájuk, azt kérte

Árontól, hogy **készítsen** számukra egy bálványt. Ő engedett nekik, és **arany ékszereikből** arany **öntött borjút** készített. Olyan tettet vitt végbe, amely különösképpen tiltva volt (2Móz 20,4). Ezután dorbézoláshoz kezdtek: imádták a bálványt, ettek, ittak, és erkölcstelen játékokat űztek. Azt vallották, hogy **az Urat** imádják (5. v.), de a borjú képében. Isten megáldotta népét arannyal, amikor elhagyták Egyiptomot (12,35-36), de az áldás átokká lett a nép bűnös szíve miatt. Isten elmondta **Mózesnek**, hogy mi történt a hegy lábánál (7-8. v.), és azt mondta, hogy elpusztítja **ezt a népet** (9-10. v.).

2. Mózes közbenjárása és haragja (32,11-35)

32,11-13 Mózes válaszában a Biblia egyik nagy közbenjárójának mutatkozik. Figyeljük meg a súlyos érveket, amelyeket felhoz: a nép az Úr **népe** volt (11-12. v.). Isten gondoskodott róluk, hogy kiszabadítsa őket **Egyiptomból** (11. v.). Az **egyiptomiak** kárörvendő tekintettel szemlélnék, ha Isten azt tenné népével, amit az egyiptomiak képtelenek voltak megtenni (12. v.). Istennek hünek kell maradnia a szövetséghez, amelyet a pátriárkákkal kötött (13. v.).

32,14 „Az Úr szánalomra indult...” (14. v., az angol eredetiben: „megbánta a bajt”). Az a szó, hogy *baj* ebben a szövegösszefüggésben büntetést jelent. Az Úr Mózes közbenjárására válaszul elállt a büntetéstől, amellyel **népére le akart** sújtani.

32,25-20 Mózes leereszkedett a hegyről **a bizonyág két táblájával**, útközben találkozott **Józsuéval**, és akkor **érkezett** a néphez, amikor érzei, bálványimádó ünnepeket ülték. Jogos **haragjában összetörte** a törvénytáblákat, tanúszkodva arról, amit a nép már elkövetett. Aztán az arany borjút **porrá zúzatta, vízbe szórta és megitta** a néppel (20. v.) – talán ez arra utal, hogy bűneink keserű italként visszaháruznak ránk.

32,21-24 Amikor **Mózes** megkérdezte Árontól, hogy **mit** tett a **nép**, hogy ilyen bá-

násmódot érdemelt, Áron megmagyarázta neki, hogy mi történt, arra utalva, hogy az arany **borjú** szinte misztikus módon **jött ki** a tűzből (24. v.) Csak Mózes közbenjárása miatt nem ölte meg az Úr Áront (5Móz 9,19-20).

32,25-29 A **népből** némelyek még mindig megbánás nélkül folytatták. Amikor Mózes szólította a hűséges követőket, **Lévi** törzse felkelt, és leölték **karddal** azokat, akik „elvadultak”. Még a közeli rokonokat sem kímélték (25-29. v.) Itt a megszegett törvény **háromezer ember** halálát okozta. Pünkösdkor a kegyelem evangéliuma 3000 embernek hozott megváltást. Talán emiatt a rendkívüli hűség miatt választotta papi törzssé az Úr a lévítákat.

32,30-35 Mózes **viSSzament** a hegyre, hogy találkozzon **az Úrral**, azt gondolta, hogy **engesztelést végezhet** a nép **bűnéért** (30-32. v.) Az Úr válasza kettős volt: Először, megbünteti a népet, amely arany borjút készített (ezt egy csapással meg is tette – 35. v.); másodszer, el fogja küldeni **angyalát**, hogy **menjen** Mózes **előtt**, amíg beviszi **a népet** az ígért földjére. Mózes jelleme felragyog a 32. versben – hajlandó lett volna meghalni népéért. „**Törölj ki engem könyvedből**”, ez képi kifejezése annak, hogy „vedd el az életemet”.³⁰ Isten megkímélte Mózes, de nem kímélte szeretett Fiát. Mennyire hasonló ez Urunkhoz, aki meghalt, mint Igaz a nem igazakért!

3. A nép bűnbánata (33,1-6)

Az Úr azt mondta, hogy nem megy az izraelitákkal a Kánaánba tartó útvonalon, **nehogy** arra kényszerüljön, hogy elpusztítsa őket **útközben**. Maga helyett **angyalt** fog küldeni. **Amikor meghallotta a nép ezt a kemény beszédet, gáyszolni kezdett, és senki sem rakta magára ékszereit.** Mivel arra használták, hogy aranyborjút készítsenek belőlük, sohasem viselték őket a **Hóreb-hegytől** fogva.

4. Mózes kijelentés sátra (33,7-11)

A 7. versben említett **sátor** nem a szent sátor volt, hiszen azt még nem építettek fel, hanem egy ideiglenes sátor, amelyet **Mózes állíttatott fel** és „a **kijelentés sátrának**” nevezte el. Aki az Urat kívánta keresni, oda kellett mennie, **a táboron kívülre**. Magát a táborot beszennyezte a nép bűne, ezért kellett a sátrat **kívül** elhelyezni. Amikor **Mózes belépett** a sátorba, a felhőoszlop leereszkedett, ez jelezte Isten jelenlétét. A 11. vers nem jelenti azt, hogy Mózes látta Istent a maga valójában. Egyszerűen azt jelenti, hogy közvetlen közösségben volt Istennel, **szemtől szembe**, nyíltan beszélt Vele. Istennel. Érdemes megfigyelni, hogy **Józsué** akkor még **fiatal emberként nem távozott el a sátorból**. Talán ez volt későbbi szellemi fejlődésének titka.

5. Mózes imája (33,12-23)

33,12-17 Mózes könyörgött Isten jelenléteért, hogy vezesse **népét** Kánaánba. Akkor az Úr kegyelmesen megígérte, hogy **jelenléte** (Károli: orcája) **velük megy** majd. Mózes megerősítette, hogy ennél kevesebb nem lenne elég. Mózes Nóéhoz hasonlóan **kegyelmet talált** az Úr **előtt**, és megkapta, amit kért. „A biztonság nem a veszedelem hiányában van, hanem Isten jelenlétében.”

33,18-23 Ezután Mózes azt kérte, hogy láthassa Isten **dicsőségét**. Isten ígérettel válaszolt, hogy megmutatja önmagát, mint kegyelmes és **irgalmas** Isten (lásd 2Móz 34,6-7). Mózes nem **láthatta** Isten **arcát, hogy életben maradhasson**, de Isten megengedte neki, hogy **a kősziklára álljon**, amíg Isten **dicsősége** elvonul **mellette**, és meg fogja látni **hátulról**. Ez természetesen képes beszéd, mivel Istennek nincs teste (Jn 4,24). Ahogyan Hywel Jones rámutat: „Mózes megláthatta a ragyogás nyomait, amely eleget mondott az Ő teljes tündöklő nagyságról”³¹.

Senki sem láthatja Isten arcát élve (20. v.). Ez azt jelenti, hogy senki sem láthatja meg Isten leplezetlen dicsőségét; Ő „meg-

közelíthetetlen világosságban lakik, akit az emberek közül senki sem látott, és nem is láthat” (1Tim 6,16). Ebben az értelemben Istent soha senki nem látta (1Jn 4,12). Hogy lehet akkor, hogy találunk olyan igehelyeket a Bibliában, ahol emberek látták Istent és nem haltak meg? Például Hágár (1Móz 16,13); Jákób (1Móz 32,30); Mózes, Áron, Nádáb, Abihu és hetven vén Izráelből (2Móz 24,9-11); Gedeon (Bír 6,22-23); Mánoah és felesége (Bír 13,22); Ézsaiás (Ézs 6,1); Ezékiel (Ez 1,26, vö. 10,20); János (Jel 1,17).

A válasz az, hogy ezek az emberek úgy látták Istent, mint Akit az Úr Jézus Krisztus képviselt. Néha úgy jelent meg, mint az Úr angyala (lásd a Bír 6-nál a magyarázatot), néha, mint egy Férfi, és egyszer úgy jelentette ki magát, mint egy Hang (2Móz 24,9-11; vö. 5Móz 4,12). Az egyszülött Fiú, Aki az Atya kebelén van, teljesen kijelentette Istent (Jn 1,18). Krisztus az Isten dicsőségének ragyogása, és Személyének képmása (Zsid 1,3). Ezért mondhatta: „Aki Engem látott, látta az Atyát” (Jn 14,9)

E) A megújított szövetség (34,1–35,3)

34,1-9 Mózes egyedül újra **felment a Sínai-hegyre**, ekkor **két kőtáblával**, amelyeket maga készített. Ott az Úr úgy jelentette ki magát, mint **irgalmas és kegyelmes** Isten. **Türelme hosszú, szeretete és hűsége nagy!** (6-7. v.)

A 7. versben három különböző szót használnak a rossz cselekedetre. A **bűn** az Úr útjainak meghamisítása. A **hitszegés** lázadást jelent az Úr ellen. A **vétek** szó szerint „sertés”, elsősorban az által, hogy elhibázzuk a célt, amelyet Isten kitűzött. Mindegyikre igaz, hogy „híjával van Isten dicsőségének” (Róm 3,23). Az izraelitáknak mind meg kellett volna halniuk, mert megszegték Isten törvényét, de Isten **irgalmasan** megkímélte őket. Mózes **imádta** az Urat, esedezett jelenlétéért és **kegyelméért**, népe méltatlanságára hivatkozva (8-9. v.).

34,10-17 Isten ekkor megújította a **szövetséget**, ígéretet tett, hogy csodákat tesz Izráelért, **kiűzi** Kánaán lakóit. Intette őket a pogányokkal való keveredéstől, vagy bálványimádás átvételétől. Az Aserák obszcén képek, vagy hímvesző alakú bálványok voltak, termékenységi szimbólumok. Mivel Isten **szövetséget** kötött népével, ők ne **kössenek szövetséget az ország lakosai-val**. Lehetetlen egyszerre Istenhez és a bálványokhoz is kötődni (lásd: 1Kor 10,21).

34,18-27 Isten akkor megismételte a következő rendelkezéseket a **kovásztalan kenyerek ünnepére** (18. v.); az **elszülött** oda-szentelésére (19. v.); a szombatra (21. v.); a **hetek ünnepére** és a **betakarítás ünnepére** (22. v.) vonatkozóan. **Minden** férfi évente a 23,14-17-ben említett három ünnepen (23-24. v.) **jelenjen meg az Úr előtt**. Figyeljük meg, hogy a 24. versben Isten megígérte, hogy irányítja majd a kánaániták szándékait, hogy ne próbálják elragadni a zsidó férfiak javait, amikor azok Jeruzsálembe mennek **háromszor egy évben**. Egyéb szabályok megisméltése után (25-26. v.) **az ÚR** elrendelte, hogy Mózes **írja** le azokat az **igéket**, amelyeket a 11-26. versben elmondott (27. v.). Azután maga az Úr **felírta a tíz parancsolatot a kőtáblákra** (28. v.; vö.: 1. v. és 5Móz 10,1-4).

34,28-35 Miután **negyven nap és negyven éjjel** telt el a hegyen, **lejött Mózes, kezében a két táblával** (28-29a v.). Nem tudta, hogy **arca** sugárzik annak eredményeképpen, hogy az Úr jelenlétében volt. (29b-30. v.) Az emberek **féltek közeledni hozzá**. Miután elmondta az Úr **parancsolatait Izráelnek, fátylat borított arcára** (31-33. v.). A 33. versben (NKJV) ezt olvassuk: „**És amikor Mózes befejezte a beszédet...**” Pál a 2Kor 3,13-ban megmagyarázza, hogy Mózes azért takarta el arcát, hogy a nép ne lássa a törvénynek, a törvény üdv-történeti korszakának elmúló dicsőségét.

Ezután Mózes összegyűjtötte az egész közösséget és megismételte neki a szombat törvényét.

F) A szent sátor felszerelésének elkészítése (35,4–38,31)

1. *A nép ajándékai és a tehetséggel megajándékozott emberek (35,4–36,7)*

35,4-20 Mózes utasításokat adott önkéntes felajánlásra az Úrnak, amelyek a szent sátor felépítéséhez szükséges anyagokból álltak (4-9. v.). Hívta a **tehetséggel megajándékozott művészeket** is, hogy készítsék el a különböző részeket (10-19. v.) Istennek két építménye volt az imádatra, a szent sátor és a templom. Mindkettő előre ki volt fizetve. Isten felindította népének szívét, hogy elhozzák, ami szükséges (5.21-22.26.29.). A mi ajándékunknak és szolgálatunknak hasonlóképpen önkéntesnek és szívből jövőnek kell lennie.

35,21–36,1 Sok ember válaszolt őszintén azoknak a kincseknek a felajánlásával, amelyeket Egyiptomból elhoztak (21-29. v.). Azok, akik a borjúhoz adtak aranyat, azt mind elveszítették. Azok, akik a szent sátorba ruházták be, örvendezve szemlélhették, hogy gazdagságukat Jahve dicsőségére használták fel.

Mózes nyilvánosan megnevezte **Becalélt** és **Oholiábot**, akiket Isten jelölt ki, hogy **dolgozzanak minden művészi munkán**. Azt a **képességet** is megkapták, hogy **tanítsanak** másokat (35,30–36,1).

36,2-7 A szakképzett munkások hozzákezdtek, hogy **elkészítsék a szentélyt**, de az emberek olyan sok anyagot hordtak össze **minden reggel**, hogy Mózesnek vissza kellett tartania őket attól, hogy még többet **hozzanak**.

A 36. fejezet 8. versétől a 39. fejezet végéig részletes beszámolót találunk a szent sátor felépítéséről és felszereléséről. A sok részlet megisméltése arra emlékeztet bennünket, hogy Isten sohasem unja meg azokat a dolgokat, amelyek Neki szeretett Fiáról beszélnek.

2. *A szent sátrat alkotó sátorlapok (36,8-19)*

A belső **sátorlapok finom lenvászonból** készültek, és ezt nevezték „**a szent sátor-nak**” (8. v.). Következtek a **kecskeszór sátorlapok**, ez volt „**a sátor**” (14. v.). A **kosbőr** és **delfin bőr** (vagy esetleg borz, foka, vagy barna delfin bőr) sátorlapokat nevezték „**a borításnak**” (19. v.).

3. *A deszkák a három oldalhoz (36,20-30)*

Ezek a **deszkák akácfa**ból készültek, az egyetlen olyan fából, amelyet a szent sátorban felhasználtak. Akácfa száraz helyeken növekedtek, nagyon szépek voltak, fájuk pedig szinte soha sem korhadt el. Hasonlóképpen az Úr Jézus gyökér volt a száraz földből (Ézs 53,2), erkölcsileg szép volt, és örökkévaló.

4. *A reteszek, amelyek a deszkákat összetartják (36,31-34)*

Négy **retesz** volt látható, egy pedig láthatatlan, mert az a **deszkák közepén** haladt keresztül. A láthatatlan retesz jó előkép a Szent Szellemtől, Aki felépíti a hívőket „szent templommá az Úrban” (Ef 2,21). A négy másik retesz utalhat az életre, szeretetre, helyzetre és hitvallásra, amely közös Isten egész népénél.

5. *A kárpit, amely a szentek szentjébe vezet (36,35-36)*

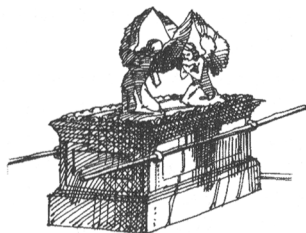
Ez a **kárpit** az Úr Jézus hús(testét) képviseli (Zsid 10,20), amely megtöretett a Golgotán azért, hogy megnyissa az utat számunkra, hogy közeledhessünk Istenhez. A kárpiton lévő **kerubokról** azt tartják, hogy ők Isten igazságos trónjának őrzői.

6. *A szentélybe vezető függöny (36,37-38)*

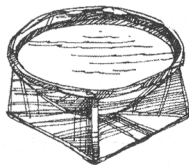
Ez a **függöny** ugyanabból az anyagból készült, mint az udvar kapujáé és a fentebb említett kárpité, és Krisztust ábrázolja ki, mint az Istenhez vezető utat.

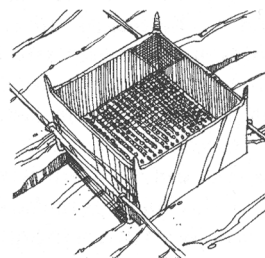
A szent sátor berendezése

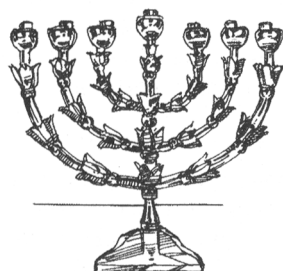
A szövetség ládája (2Móz 25,10-22). A láda volt a legszentebb a szent sátor berendezései közül. Itt tartottak a zsidók egy másolatot a Tízparancsolatból, amely összefoglalta az egész szövetséget.

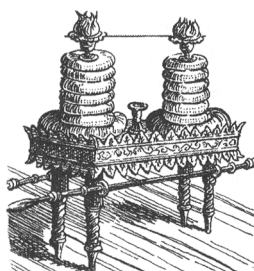
Bronz medence (2Móz 30,17-21). Ehhez a bronz medencéhez jöttek a papok, hogy megmossák magukat. Tisztának kellett lenniük, hogy beléphessenek Isten színe elé.

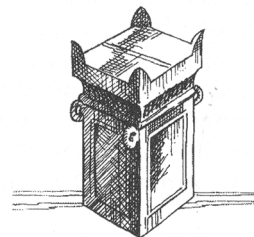
Az illatáldozati oltár (2Móz 30,1-10). Az illatáldozati oltár, amely a szent sátoron belül volt, sokkal kisebb volt, mint a kívül lévő égőáldozati oltár. Az oltáron elégetett illatszer jó illatot árasztott.

Az arany lámpatartó (2Móz 25,31-40). Az arany lámpatartó a szentélyben állt, szemben a szent kenyerek asztalával. Hét lámpát tartott, lapos edényeket, amelyekben egy lámpabél volt elhelyezve, egyik végével az edény olajában, a világító vége pedig kilógott.

A szent kenyerek asztala (2Móz 25,23-30). A szent kenyerek asztala egy állvány volt, amelyen a felajánlások voltak elhelyezve. Az asztalon Isten előtt mindig 12 kenyércipő volt, amelyek a 12 törzset képviselték.

Az égőáldozati oltár (2Móz 30,1-10). Állatáldozatokat áldoztak fel ezen az oltáron, amely a szent sátorral szemben, az udvaron volt elhelyezve. Az áldozat vérért az oltár négy szarvára kenték.

7. A szövetség ládája (37,1-5)

A **láda** egyfajta szekrény volt **akácfából, tiszta arannyal bevonva**. Ez Urunk ember voltára és istenségére mutat. Tartalmazta a törvénytáblákat, a manna aranykorsót, és Áron vesszejét, amely kivirágzott. Ha Krisztusra alkalmazzuk ezeket a dolgokat, úgy beszélnek Őróla, mint Aki ezt mondta: „Törvényed szívemben van” (Zsolt 40, 8b); mint Isten kenyeréről, amely mennyből szállt alá (Jn 6,33); és, mint Isten vá-

lasztott papjáról, Aki feltámadt a halálból (Zsid 7,24-26). Ha Izrael népére alkalmazzuk, ezek bukásukra és lázadásukra emlékeztetnek.

8. A kegyelem széke (37,6-9)

A **kegyelem széke** volt Isten trónja, lakóhelye a földön. Amint az arany **kerubok** lenéztek rá, nem látták a törvényt, (amelyet Izrael megszegett), vagy a manna korszót és Áron vesszejét, amelyek mindegyike

Izrael lázadásáról beszélt. Inkább az odahintett vért látták, amely lehetővé tette Isten számára, hogy irgalmas legyen a lázadó bűnösökhöz. A kegyelem széke Krisztust ábrázolja ki, mint „akit Isten úgy jelentett ki, mint egy *kegyelmi széket*” (Róm 3,25, szó szerinti ford.)³²... A kegyelmi székek voltak a láda fedele.

9. A szent kenyerek asztala (37,10-16)

A szent kenyerek **asztala** tizenkét cipót tartott, „amelyek Izrael Isten előtti helyzetére utalnak Krisztus elfogadható voltában, Aki, mint az igazi Áron, még most is fenntartja őket Isten előtt.”³³ A cipók arról is beszélhetnek, hogy Isten gondot visel mind a tizenkét törzsre.

10. Az arany lámpatartó és tartozékai (37,17-24)

Némelyek úgy tekintik a **tiszta arany lámpatartót**, mint Krisztusnak, a világ igazi világosságának előképét (Jn 8,12). Mások előnyben részesítik azt a nézetet, hogy a Szent Szellem előképe, akinek küldetése Krisztus dicsőítése, mivel az világít meg mindent, ami Krisztusról beszél a szentélyben. Megint mások úgy látják, hogy Krisztust ábrázolja a hívőkkel való egységben. A középső szár egyedi, mivel a többi **hat ág** belőle nő ki, mindegyik oldalon **három ág**; de az egész egyetlen darab aranyból van.

11. Az illatáldozati oltár (37,25-28)

Az **illatáldozati oltár** Krisztusról beszél, mint Aki Isten örökké kedves illata. Utal az Úr Jézusnak jelenlegi szolgálatára is, Aki közbenjár értünk a mennyben.

12. A felkenési olaj és az illatszer (37,29)

Az **olaj** a Szent Szellemet ábrázolja ki, és az **illatszer** Urunk örök-illatú tökéletességéről beszél, amely gyönyörködteti Atyját.

13. Az égőáldozati oltár (38,1-7)

Az **égőáldozati oltár** a keresztet jelképezi, ahol az Úr Jézus önmagát áldozta fel Isten-

nek tökéletes áldozatként. Nem lehet Istenhez közeledni az Ő áldozati halála nélkül.

14. A medence (38,8)

A **medence** Krisztus jelenlegi szolgálatáról beszél, Aki megtisztítja népét az Ige vizének fürdőjével (Ef 5,26). A papoknak meg kellett mosni kezüket és lábukat, mielőtt szolgálatot végeznek. Így a mi cselekedeteinknek és járásunknak is tisztának kell lennie, mielőtt hatásosan szolgálhatnánk az Úrnak. A medence a szolgáló nők bronz tükreiből készült. Az öntetszelgés helyét adott Isten szolgálatának.

15. A külső udvar, oszlopok és szőnyegfal (38,9-13)

38,9-20 A szent sátor körül lévő külső **udvar** fehér **lenvászon függönyökből** és ötvenhat **oszlopból** állt, amelyeknek **bronz foglalatjai** és **ezüst horgai** voltak, továbbá a **kapunál** egy kihímezett **függöny** tartozott hozzá. A fehér lenvászon arról az igazságról beszél, amely visszatartja a hitetlen bűnöst attól, hogy Istenhez közeledjen, de amely a belül lévő hívő embert elkülöníti és megvédi. Az udvarba az egyetlen belépési lehetőséget a **kapu** jelentette, amely **finom szőtt lenvászonból** készült és ki volt hímezve **kék, bíborvörös és skarlátvörös fonállal**. Ez Krisztusra utal („Én vagyok az ajtó”, Jn 10,9) itt, mint az Istenhez közeledés egyetlen útjára. A finom lenvászon képe az Ő szeplőtlen tisztaságának; a kék mennyei eredetéről; a bíborvörös királyi dicsőségéről; a skarlátvörös a bűnért végzett szenvedéséről beszél.

38,21-23 A munkások neve megismétlődik. Amikor Istennek van valamilyen elvégzendő feladata, embereket támaszt annak elvégzésére. A szent sátorhoz elhívta és felkészítette **Becalélt** és **Oholiábot**. A templom felépítéséhez Hirámot használta fel, hogy elkészítse az anyagokat. A Gyülekezet építéséhez választott munkásait, Pétert és Pált használta fel.

38,24-31 Az anyagokat, amelyeket a szent sátor felépítéséhez felhasználtak, gondosan számba vették. Mai árfolyamon dollármilliókkal lehetne csak kifejezni értéküket. Mi is felajánlhatjuk Istennek javainkat, hogy az Úrnak szolgáljanak, ezt mondva: „A Tiéd minden kincsem; egy fillér sem kell nekem.”³⁴

G) A papi öltözetek elkészítése (39. fejezet)

39,1-7 Most eljutunk a papi öltözetek elkészítéséhez. Már az elején szembetalálkozunk a négy szín megismétlésével. Némelyek úgy látják ezeket, mint a krisztusi dicsőség sokféleségének ábrázolását, ahogyan a négy evangéliumban látható: **bíborvörös** – Máté – a Király; **skarlátvörös** – Márk – a szenvedő szolgál; **fehér** – Lukács – a büntelen ember; **kék** – János – a mennyből jött Isten Fia. Az efódban az **arany** szálak Krisztus istenségéről beszélnek (3. v.). Az **efód** mindegyik váll-pántján volt egy **ónix** kő, rágravírozva Izráel hat-hat törzsének neve.

39,8-21 A **hósen** (mellvért) **tizenkét drágakövet** tartott, a **tizenkét törzs mind-egyikéért** egyet (10-14. v.). Így van nagy Főpapunkkal is. Peter Pell, az evangéliumhirdető gyönyörűen fejezte ezt ki. „Az Ő vállainak ereje és szívének szeretete így hordozza Isten népének neveit Isten színe előtt.”

39,22-26 Az **efód palástja kék** ruha volt, amelyet az efód alatt viseltek. **Pere-mén tiszta arany csengettyűk** voltak, valamint **kék, bíbor és skarlát gránátalmák**. Ezek szellemi gyümölcsről és bizonyágtételről beszélnek, ahogyan nagy Főpapunknál is találjuk, és ahogyan bennünk is meg kell jelenniük.

39,27-29 A lenvászson **köntösök** voltak az első ruhadarabok, amelyeket a papok felvettek (3Móz 8,7). Ezután jöttek a dicsőséges öltözékek. Isten először a bűnbánó bűnöst saját igazságába öltözteti (2Kor 5,21). Amikor az Úr Jézus visszatér, saját népet dicsőségszerűen öltözteti majd (Fil 3,20-

21). Igazságnak kell megelőznie a megdicsősülést.

39,30-31 A főpap turbánján lévő **aranylemezekre** pecséthez hasonlóan voltak rávésve a következő **szavak**: „**SZENTSÉG AZ ÚRNAK**”, úgy, hogy hordoznia kellett a szent dolgokban elkövetett méltánytalanságot. (2Móz 28,33). Minden, amit teszünk, bűnnel szennyezett, de imádatunk és szolgálatunk megtisztul minden tökéletlenségtől nagy Főpapunk által, mielőtt az Atya elé kerül.

39,32-43 Amikor az emberek **befejezték** a munkát és a **szent sátor** alkotó részeit Mózeshez **vitték**, ő megszemlélte azokat, és úgy találta, hogy az **egész művet** pontosan Isten útmutatásai szerint készítették el. **Aztán Mózes megáldotta** a népet.

H) A szent sátor felállítása (40. fejezet)

40,1-8 Isten megparancsolta, hogy **állítsák fel a szent sátrat** az év első napján (1-2. v.); ez körülbelül egy évvel volt a kivonulás után, és nyolc és fél hónappal azután, hogy Izráel megérkezett a Sínaihoz. Előírta azt is, hogy hova kell a berendezés egyes darbjait helyezni (lásd a 4. ábrát a 2Móz 26-nál).

40,9-17 A 9-15. versben meg vannak ismételve a **szent sátor felszentelésére**, berendezésére, valamint a főpapra és **fiaira** vonatkozó rendelkezések. A rendelkezéseket az első hónap első napján hajtották végre, majdnem egy évvel azután, hogy az izraeliták elhagyták Egyiptomot (16-17. v.).

40,18-33 Így **Mózes felépítette a szent sátrat**... Ez az igeszakasz elmondja, hogy a nagy törvényadó hogyan hajtotta végre az összes részletes utasítást, **ahogyan az ÚR megparancsolta Mózesnek**, magának a szerkezetnek minden egyes részére, valamint minden egyes berendezésre vonatkozóan.

Mózes végül **felállította az udvart az egész szent sátor körül**. Ezután jöttek a befejező szavak egy jól elvégzett fontos fel-

adattal kapcsolatban: **Így Mózes befejezte a munkát.**

40,34-38 A dicsőség felhője leereszkedett és betöltötte a szent sátrat úgy, hogy **Mózes nem tudott belépni.** Ez a felhő később elkísérni a népet útjukon. Nekik csak akkor kellett mozdulniuk, amikor a felhő megmozdult. Amikor megállt, ők is megálltak (34-38. v.). Mózes, mint Lévi törzsének a tagja, nyilvánvalóan jogosult volt, hogy papi szolgálatokat végezzen, amíg

Áronra és fiaira rá nem ruházták ezt a felelősséget (3Móz 8).

A Mózes 2. könyve tehát Isten népének története az alatt az egy év alatt, amely eltelte Egyiptomból való kiszabadulásuk és a szent sátor felállítása között a Sínai-hegynél. A könyv tele van Krisztusnak és erkölcsi tökéletességének gyönyörű előképeivel. A mi dolgunk, hogy imádjuk ezt a dicsőséges Krisztust és éljünk az Ő szentségének világosságában.

JEGYZETEK

- ¹ (2,9-10). A héber *mashah*, „kihúzás” valójában lehet egy kétnyelvű szójáték is. A héberrek szójátékokat használtak még ilyen komoly helyzetekben is, mint a gyermek elnevezése. (Lásd például Jákób fiainak elnevezését az 1Móz 29-30-ban).
- ² (2,9-10) C. H. Mackintosh, A Mózes 1. könyvétől a Mózes 5. könyvéig, GBV–EK.
- ³ (3,1-4) A skót presbiterianusok szövetségének tagjai elfogadták az égő csipkebokrot emblémájukul az alábbi latin mottóval: „Nec consummaretur” („Mégsem emésztetett el”).
- ⁴ (3,6) R. Alan Cole, Exodus: An Introduction and Commentary (Mózes 2. könyve: Bevezetés és kommentár) 66. old.
- ⁵ (3,7-12) J. Oswald Sanders, On to Maturity (Egészen az érettségig), 56. o.
- ⁶ (3,13-14) Bizonyos Bibliák, mint pl. a Moffatt változat, úgy fordítják a nevet, hogy „az Örökkévaló” (vö. Louis Segond francia változatával is: „l'éternel”).
- ⁷ (5,2-14) Cole, Exodus (Mózes 2. könyve), 82. old. A szerző megkísérli reprodukálni a munkafelügyelők semmibe vevő bánásmódját ezzel az angol fordítással: „gyomláljatok magatoknak gabonaszárat” (12. v.).
- ⁸ (8,20-24) A Szeptuaginta, amelyet Egyiptomban alkottak meg, és tükrözheti a helyi ismereteket és a zsidó hagyományokat, ezt dog-flynak (kynomuia) (döglégy) fordítja, amely egy fájdalmas csipésű bögöly. Részletekért lásd Cole, Exodus (Mózes 2. könyve), 93-94. old.
- ⁹ (10,29) Matthew Henry, „Exodus” (Mózes 2. könyve) a Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible (Henry, Matthew kommentárja az egész Bibliáról), I:314
- ¹⁰ (12,11-20) Exodus Cole (Mózes 2. könyve), 108. old.
- ¹¹ (13,17-20) C. F. Pfeiffer, Baker's Bible Atlas (Baker bibliai atlasza), 73-74. old.
- ¹² (13,21-22) Henry, „Exodus” (Mózes 2. könyve) I:328
- ¹³ (14,15-18) Henry, „Exodus” (Mózes 2. könyve) I.:332
- ¹⁴ (15,1-21) Dr. H. C. Woodring, nem publikált jegyzetek, Emmaus Bibliaiskola.
- ¹⁵ (15,1-21) Henry „Exodus” (Mózes 2. könyve) I:335-336).
- ¹⁶ (16,1-19) A név nincsen kapcsolatban az angol „sin” (bűn) szóval.
- ¹⁷ (19,1-9) D. L. Moody, Notes From My Bible (Jegyzetek az én Bibliámból), 33-34. old.
- ¹⁸ (Disszertáció) Magyarázó jegyzetek a Bibliához (Scofield Biblia jegyzetei), EK.
- ¹⁹ (Esszé) Az a régi vád, hogy a diszpenzacionalisták (az üdvörténeti korszakokat megkülönböztető) abban hisznek, hogy „hét különböző út vezet az üdvösség elnyeréséhez”, teljesen hamis.
- ²⁰ (Esszé) Némelyek elfogadnak egyet e rendeletek közül.
- ²¹ (21,1-6) Ez a második versszak C. G. Handley Moule püspök következő himnuszának: „Dicsőséges győztesem, isteni Fejedelem,” Hymns of Truth and Praise (Az igazság és dicsőítés énekei), No. 535.
- ²² (23,18-19) Az orthodox zsidóknak két teljes találókészlete van: az egyik húsképekhez, a másik pedig tejtermékekhez. Hogy a zsidókat eltérítsék attól, hogy hús- és tejterméket fogyasszanak ugyanabban az ételben, Izráelben bizonyos önkiszolgáló éttermekben mindkettőt csak külön sorban kaphatják

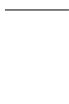
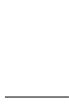
- meg. Ennek a kötetnek a szerkesztője egy jezsuita önkiszolgáló étterembe látogatva valóban azt tapasztalta, hogy a hús és tej kiszolgálása külön emeleten folyt!
- ²³ (23,20-33) Henry, „Exodus” (Mózes 2. könyve) I:376.
- ²⁴ (25,17-22) A *kerub* szónak sémita gyökere lehet, ami azt jelenti, hogy „áld”, „dicsőít” vagy „imád”, de általában azt tartják, hogy a héber *kárav*, „közeledik” kifejezésből származik. Így a kerubok „elfedő lények”, vagy olyanok, akik védelmezőkként közel állnak.
- ²⁵ (26,14) A fordítások sokféleségének oka az, hogy nem tudjuk biztosan, hogy a héber szónak milyen állat bőre felel meg.
- ²⁶ (28,36-38) Beveridge érsek, további dokumentáció nem elérhető.
- ²⁷ (30,1-10) A *thümiaterion* görög szó, szó szerint ezt jelenti: „hely (vagy dolog) az illatosításhoz”. Ez vonatkozhatott az illatáldozati oltárra vagy a füstölőre, amely a kárpit mögé helyeztek az engesztelés napján, és az oltárról vett illatszerrel töltötték meg.
- ²⁸ (31,1-11) Figyelemre méltó, hogy a nemzeti művészeti akadémiát a modern Izráelben Becalérlől nevezték el.
- ²⁹ (Esszé) A szent sátor tipológiáját széles körben elfogadják az evangéliumi keresztyének között, bár nyilvánvaló, hogy nincsen teljes egyetértés minden részletben. Némely keresztyének csak azokat az előképeket fogadják el, amelyek az ÚSZ-ben külön említve vannak, főleg a Zsidókhöz írt levélben. Lásd az 1Móz 42-t a tipológia rövid tárgyalásához.
- ³⁰ (32,30-35) Egyesek úgy hiszik, hogy ugyanúgy, ahogyan Pál tizenöt évszázaddal később, Mózes hajlandó lett volna átkozottá lenni és elveszni, ha megmentette volna izraelita társait.
- ³¹ (33,18-23) Hywel R. Jones további dokumentáció nem áll rendelkezésre.
- ³² (37,6-9) Ugyanaz a görög szó, a *hilasterion*, jelenti mind *engesztelő áldozatot* (áldozattal való elégtételt) mind az *engesztelő áldozat helyét* (vagyis a kegyelem székét).
- ³³ (37,10-16) G. Morrish, New and Concise Bible Dictionary (Új, rövid bibliai szótár), 754. old.
- ³⁴ (38,24-31) Sokkal könnyebb *élelni* ezt a sort Frances Ridley Havergal nagy szellemi himnuszából, hogy „Vedd életemet és legyen Tied”, mint a *gyakorlatban megtenni!*

IRODALOMJEGYZÉK

- Borland, James A. „Exodus” In *Liberty Bible Commentary* („Mózes 2. könyve”. A Liberty Biblia kommentárban). Lynchburg, VA: The Old-Time Gospel Hour, 1982.
- Cole, R. Alan. *Exodus: An Introduction and Commentary* (Mózes 2. könyve: Bevezetés és kommentár.) The Tyndale Old Testament Commentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1973
- Dennett, Edward. *Typical Teachings of Exodus*. (Mózes 2. könyvének előképi tanításai.) Reprint. Denver: Wilson Foundation, n. d.
- Henry, Matthew. „Exodus”. In *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible* („Mózes 2. könyve” Matthew Henry kommentárja az egész Bibliáról.) 1. köt. *Genesis to Deuteronomy* (Mózes 1. könyvétől Mózes 5. könyvéig). McLean, VA: MacDonald Publishing Company, n. d.
- Keil, C. F. and Delitzsch, F. „Exodus” In *Biblical Commentary on the Old Testament* („Mózes 2. könyve”. Bibliai kommentár az Ószövetségről, 1-2. köt.) Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.
- Lange, John Peter. „Exodus”. In *Commentary on the Holy Scriptures, Critical, Doctrinal and Homiletical*. („Mózes 2. könyve”, Kritikai, tanítási és egyházi szónoklattani Szentírás kommentár). 2. köt. Reprint (24. köt 12-ben). Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1980.
- Pell, Peter, Jr. *The Tabernacle* [A szent sátor] (Levelező tanfolyam). Oak Park, IL: Emmaus Bible School, 1957
- Ridout, Samuel. *Lectures on the Tabernacle* (Előadások a szent sátorról). New York: Loizeaux Brothers, Inc., 1973
- Rosen, Moushe and Ceil. *Christ in the Passover* (Krisztus a Páskában) Chicago: Moody Press, n. d.
- Sanders, J. Oswald. *On to Maturity* (Egészen az érettségig) Chicago: Moody Press, 1962.

AJÁNLOTT IRODALOM

Lásd: 76. oldal

MÓZES 3. KÖNYVE

Lévíták Könyve

„A Szent Szellem által nekünk ajándékozott Kötet egészében sincs még egy olyan könyv, amely többet tartalmazna magának Istennek a szavaiból, mint a Mózes 3. könyve. Maga Isten az, aki szinte minden oldalon beszél; drága szavait abban a formában jegyezték fel, ahogyan elhangzottak. Ennek a szempontnak a figyelembevétele arra ösztönöz bennünket, hogy rendkívüli érdeklődéssel és figyelemmel tanulmányozzuk.”

Andrew Bonar

BEVEZETÉS

I. Egyedülálló helyzete a kánonban

J. N. Darby egyszer figyelmeztetett annak rettenetes következményeire, ha hívő emberek fokozatosan ráunnak a szentségre. A Mózes 3. könyvének fő témája a szentség, és ez a könyv bizonyára sok keresztyén számára a legkeményebb olvasnivalót jelenti. Természetesen csak akkor, ha a rendelkezéseket pusztán úgy vesszük, mint ősi, hosszasan taglalt zsidó szertartásokat és törvényeket arra vonatkozóan, hogy miként tartsák fenn a szentséget a mindennapi életben és hogy különüljenek el a pogány népektől annak érdekében, hogy el ne vesszen az áldás teljessége. Ha azonban egyszer meglátjuk, hogy az áldozatok minden részlete Krisztus személyének és munkájának előképe, akkor lesz min elgondolkodni. További áldások származnak abból, ha összevetjük a Mózes 3. könyvét annak ÚSZ-i megfelelőjével, a Zsidókhöz írt levéllel.

II. Szerzőség

A Mózes 3. könyve huszonegy fejezetéből húsz, valamint körülbelül harmincöt további vers így kezdődik: „És szólt az Úr Mózeshez, ezt mondva...”, vagy egyéb, ehhez hasonló megjegyzéssel. Egészen a legmodernebb időkig a legtöbb ember, aki a judaizmust, vagy a keresztyénséget vallotta, ezeket a szavakat úgy fogadta el, ahogyan vannak. Maga Urunk is hivatkozik a

3Móz 13,39-re – egy leprás mutassa meg magát a papnak, és mutasson be áldozatot – ahogyan „Mózes megparancsolta” (Mk 1,44). Manapság azonban bizonyos körökben divatos tagadni, vagy legalábbis megkérdőjelezni a mózesi szerzőséget, nemcsak a Móz 3. könyvénel, hanem Mózesnek mind az öt könyvénel.

Mivel mi úgy hisszük, hogy a hagyományos nézet nemcsak igaz, hanem fontos is, a kérdést részletesen tárgyaltuk a Mózes öt könyvéhez írt bevezetésben, amelyet célszerű gondosan elolvasni.

III. Keletkezési idő

Ha elfogadjuk Mózes 3. könyvének mózesi szerzőségét, valamint azt, hogy ennek bizonyítéka benne van Mózes öt könyvében, akkor úgy gondoljuk, hogy a könyv tartalma Mózes előtt egy ötven-napos periódus alatt tárult fel, miután a szent sátor felállították (2Móz 40,17), és mielőtt az izraeliták elhagyták a Sínai-hegyet (4Móz 10,11). A keletkezés pontos éve ismeretlen, de valamilyen Kr. e. 1450. és 1410. közé esik.

IV. A könyv hátttere és témája

A Mózes 3. könyvének tartalma könnyen eszünkbe juthat a „lévítákról” (Leviticus), vagy a „papokról”, aztán arra is rájövünk, hogy ez a könyv valójában útmutató a papok számára. A Mózes 2. könyve azzal fejeződött be, hogy a pusztában felállították a szent sátor. Most már a papoknak és lévítáknak vezetésre volt szükségük, hogy ho-

gyan hajtsák végre azokat az áldozatokat, amelyek ehhez az építményhez, valamint néhány más szertartáshoz kapcsolódtak (pl. a „poklos” házak megtisztításához).

A Mózes 2. könyvében láttuk, hogy Isten kiszabadította Izráelt Egyiptomból, és elkülönítette, mint saját népét. A Mózes 3. könyvében azt látjuk, hogyan kell elkülönülniük a bűntől és tisztátalanságtól azért, hogy Istenhez közeledhessenek a szentély-

ben. A szentség a tábor szabályává válik. Isten mind az ÓSZ-ben, mind az ÚSZ-ben azt kívánja, hogy népe szent legyen, mert Ő szent. Ez súlyos problémát jelent, mivel az ember természetét tekintve, és gyakorlatilag is szentségtelen. A megoldás az áldozati vérben van (3Móz 17,11). Az ÓSZ-ben az állatáldozatok előretekintettek Isten Bárányának egyszer s mindenkorai áldozatára, ahogy ki van jelölve az ÚSZ-ben, különösen pedig a Zsidókhoz írt levélben.

VÁZLAT

I. AZ ÁLDOZATOK TÍPUSA (1,1–6,7)

- A) Az égőáldozat (1. fejt.)
- B) Az ételáldozat (2. fejt.)
- C) A békeáldozat (3. fejt.)
- D) A bűnáldozat (4,1–5,13)
- E) A vétékáldozat (5,14–6,7)

II. AZ ÁLDOZATOK TÖRVÉNYEI (6,8–7,38)

III. A PAPOK FELSZENTELÉSE (8–10. fejt.)

- A) A papok felavatása Mózes által (8. fejt.)
- B) Az Áron által bemutatott áldozatok (9. fejt.)
- C) Nádáb és Abihú szentségtörése (10. fejt.)

IV. A TISZTA ÉS A TISZTÁTALAN (11–15. fejt.)

- A) Tiszta és tisztátalan ételek (11. fejt.)
- B) Gyermekszülés utáni tisztulás (12. fejt.)
- C) A lepra megállapítása (13. fejt.)
- D) Megtisztulás a leprából (14. fejt.)
- E) Megtisztulás testi váladékképződések után (15. fejt.)

V. AZ ENGESZTELÉS NAPJA (16. fejt.)

VI. ÁLDOZATBEMUTATÁSSAL KAPCSOLATOS TÖRVÉNYEK (17. fejt.)

VII. SZEMÉLYES MAGATARTÁSRA VONATKOZÓ TÖRVÉNYEK (18–22. fejt.)

- A) A szexuális tisztaság törvényei (18. fejt.)

- B) A mindennapi élet törvényei (19. fejt.)

- C) Büntetés rendkívüli bűnökért (20. fejt.)

- D) A papok magatartása (21–22. fejt.)

VIII. AZ ÚR ÜNNEPEI (23. fejt.)

- A) A szombat (23,1–3)

- B) A Páska (23,4–5)

- C) A kovásztalan kenyér ünnepe (23,6–8)

- D) Az első zsengek ünnepe (23,9–14)

- E) A hetek ünnepe (23,15–22)

- F) A kürtölés ünnepe (23,23–25)

- G) Az engesztelés napja (23,26–32)

- H) A sátoros ünnep (23,33–44)

IX. SZERTARTÁSI ÉS ERKÖLCSI TÖRVÉNYHOZÁS (24. fejt.)

X. A SZOMBAT ÉV ÉS A JUBILEUMI ÉV (25. fejt.)

XI. ÁLDÁSOK ÉS ÁTKOK (26. fejt.)

- A) Az Istennek való engedelmesség áldásai (26,1–13)

- B) Az Istennel szembeni engedetlenség átkai (26,14–38)

- C) Bűnvallás és bűnbánat általi helyreállítás (26,40–46)

XII. ÜNNEPÉLYES FOGADALOMTÉTELEK ÉS TIZEDEK (27. fejt.)

KOMMENTÁR

I. AZ ÁLDOZATOK TÍPUSAI (1,1–6,7)

A) Az égőáldozat (1. fejt.)

A Mózes 3. könyve azzal kezdődik, hogy **az ÚR** szól **Mózesnek**, és beszél **hozzá a kijelentés sátrából**. Ahogyan Bonar mondta korábbi idézetünkben, nincs más könyv, amely „többet tartalmazna magának Istennek szavaiból, mint a Mózes 3. könyv”, ami arra ösztönöz, hogy „különleges érdeklődéssel és figyelemmel” tanulmányozzuk. Az elején az Úr előírja az öt áldozatot – az égőáldozatot, ételáldozatot, békeáldozatot, bűnáldozatot és vétekáldozatot. Az első három úgy volt ismeretes, mint jó illatú áldozat, az utolsó kettő pedig, mint bűnáldozat. Az első három önkéntes volt, az utolsó kettő pedig kötelező.

Az első üzenete Istennek **Izráel fiaihoz** az, hogy **vigyenek áldozatot** az Úrnak **álatállományukból** – mind a **gulyából**, mind pedig a **juhnyájából**.

Az 1. fejezet az **égőáldozattal** foglalkozik (héberben: ’óláh¹). Három fokozat volt, attól függően, hogy az áldozó mit engedhetett meg magának: **marhát a csordából** (3. v.; vö. 5. v.), amely **hím és hibátlan** legyen; juhot, vagy kecskét a nyájából (10. v.), amely **hímnemű és hibátlan; gerlicéket**, vagy **fiatal galambokat** (14. v.). Ezek mind békés teremtmények; semmilyen vadat nem áldoztak az Úr oltárán.

Peter Pell szerint a szarvasmarha úgy beszél Urunkról, mint Aki türelmesen, fáradhatatlanul dolgozik, Aki mindig Atyja akaratát cselekszi, legyen szó akár tökéletesen szolgáló életről, akár tökéletes áldozati halálról. A juh úgy mutatja be az Urat, mint Aki alázatos és szeretetre méltó, alárendeli magát Isten akaratának, ellenállás nélkül lemondva saját akaratáról. A kecske úgy beszél Krisztusról, mint a mi helyettesünkről. A gerlice úgy mutat Órá, mint mennyei

Emberre, és úgy is, mint fájdalmas Férfiára (búslakodó galamb).²

*Szeplőtlenül haltál Te meg
helyettem fenn a fán
Isten Báránya életed
az éltémért az ár*

Ismeretlen szerzőtől

Az áldozó kötelessége: Hozza az áldozatot **a szent sátor ajtajához**, a bronz oltár közelébe (3. v.); **tegye** a kezét az áldozat fejére (4. v.) (vagy, „támassza neki a kezét, mint amiben bízunk”); **vágja le a marhát** (5. v.), vagy a juhot, vagy kecskét (11. v.); nyúzza meg az állatot **és vágja darabokra** (6., 12. v.); **mossa meg a belső részeket és lábszárakat vízzel** (9,13). A 3. versben azt a kifejezést, hogy „**saját szabad akaratából**”, különböző változatokban így fordították: „**hogy elfogadható legyen**”. Figyeljük meg a 4. verset.

A papok kötelessége: Hintsék az állat **vérének körben az oltáron** (5., 11. v.), **tegyék a tüzet és fát az oltárra** (7. v.), azután **tegyék az állat részeit a fára** (8., 12. v.) Mindent elégettek az oltáron, a bőr kivételével (13. v.; 7,8); **madarak esetében** a pap tekerje ki **a nyakát**, nyomja ki a **vérének az oltár oldalánál**. **A begyét tartalmával együtt távolítsa el, és dobja az oltár keleti oldalára**, nyissa meg a madár testét anélkül, hogy darabokra vágná, és égesse el **az oltáron**. Az *elégetésre* használt szó az, amelyet az illatáldozatnál használtak; különbözik attól a szótól, amelyet a bűnáldozatoknál használtak.

Az áldozatok elosztása: Minden, ami elégett az oltáron, Istené volt; a bőrt a papoknak adták (7,8); az áldozó nem kapott részt ebből az áldozatból.

A személy, aki égő áldozatot vitt, ezzel teljes átadását és odaadását fejezte ki az Úr iránt. Más igékből tudjuk, hogy ezt az áldozatot sokszor, különféle alkalmakon mutatták be az Úrnak. (A részleteket illetően lásd a Bibliai szótárt.)

Az égőáldozat jellegzetes módon ábrázolja ki Krisztus Istennek bemutatott szep-lőtelen áldozatát. A Golgota oltárán az Is-ten Báránya teljesen elégett az isteni igazság lángjaiban. Amélia M. Hull himnu-sza ragadja meg ennek lényegét:

*Az oltárnál ott álltam én
láttam Bárányodat -
az értem égett hamvakat.
Éreztem édes illatot;
magasba, égbe szállt
Hozzád Atyám, hogy elfogadd.*

B) Az ételáldozat (2. fej.)

Az **ételáldozat** (héberül *minhâh*) étkezési lisztből vagy gabonából készült.³

Maga az áldozat: Az **ételáldozatnak** különféle típusai voltak: **finomliszt, olajjal** és **fenyőtömjénnel** leöntve (1. v.). Ezt nem sütötték meg, hanem egy **maroknyit** elégettek belőle az **oltáron** (2. v.). Három különböző típusú lepény vagy lángos volt; (a) **kemencében sült** (4. v.); (b) **sütőlapon sült** (5. v.); (c) **fedett edényben** készült (7. v.; a KJV és RSV azt mondja, hogy „sütőlap-on”, de némelyek úgy gondolják, hogy ezt az áldozatot vízben főzték, hasonlóan valamilyen galuskához). Volt **gabonadara** is, amely az aratás **első zsengéjét** képviselte, tűzön **pörkölve** (14. v.). A 12. vers egy különleges ételáldozatra utal (23,15-21), amely **nem kellett elégetni az oltáron**, mert kovászt tartalmazott.

Se **kovászt**, se **mézet** ne használjanak ezeknek az ételáldozatoknak egyikénél sem (11. v.), az erjedés és a természetes édes íz miatt. De **sót** adjanak hozzá, amely az Isten és Izrael közti szövetsége jele. Ezt a **szövet-ség sójának** nevezték (13. v.), azt jelentette, hogy a szövetség megszeghetetlen volt. Lásd: 4Móz 18,19; 2Krón 13,5; Ez 43,24, és egyéb utalások a „só szövetségére”.

Az áldozó feladata: Előkészíti otthon az áldozatot és elviszi a **papokhoz** (2., 8.v.).

A pap feladata: A pap bemutatja az áldozatot az oltárnál (6,14); aztán vesz egy

marékkal az áldozatból, és elégeti **emlé-keztetőül** az **oltáron** (2., 9. v.).

Az áldozat elosztása: Az „emlékeztető maroknyi étel”, amelyet elégettek az oltáron az **összes** illatszerrel együtt, az Úré volt; a papok elvehették étel gyanánt az áldozat többi részét (3., 10. v.). A szolgálatot végző pap jogosult volt bármire, ami a kemencében sült, vagy edényben, illetve sütőlapon készült el (7,9). Minden, ami olajjal volt keverve, valamint minden száraz étel a többi papot illette (7,10); ebből az áldozatból az áldozó nem részesült.

Az a személy, aki ételáldozatot vitt, elismer-te, hogy Isten bőségesen gondoskodott az élet javairól, amelyeket a liszt, az illat-szer, az olaj (valamint italáldozat esetén a bor) képviselt.

Szimbolikus értelemben ez az áldozat Megváltónk életének erkölcsi tökéletességéről beszél (finomliszt), valamint arról, hogy a gonosz nem érintette (nem volt kovász), kedves illat volt Istennek (illatszer), és Szent Szellemmel teljes volt (olaj). Az ének írója gyönyörűen fejezi ezt ki:

*Az élet kiömlött, jó illatú és szent!
Úti tövis lehet bármily durva!
Isten dicső arca ragyog elő ott fent
Lábad elé borulunk hódolva!*

F. Allaben

C) A békeáldozat (3. fej.)

3,1-25 A **béke-** vagy szövetségi **áldozat** (héberül *shelem*⁴) azt a békét ünnepelte, amely az engesztelő vér alapján jött létre Isten-nel. Ez az öröm, szeretet és közösség ün-nepe volt.

Maga az áldozat: Ennek az áldozatnak is három fokozata volt: egy állat a **gulyából** (ökör, vagyis szarvasmarha), **hím vagy nöstény** (1-5. v.); **egy hím vagy nöstény bárány** a **nyájból** (6-11. v.); egy hím vagy nöstény kecske a **nyájból** (12-17. v.).

Az áldozó tennivalói: Bemutatja az állatot az ÚR előtt az udvar kapujában (1-2., 7., 12. v.); az áldozat **fejére teszi a kezét** (2.,

8., 13. v.); megöli a **szent sátor ajtajánál** (2., 8., 13. v.); eltávolítja az állat bizonyos részeit – a **kövértjét, a veséket, az egész zsíros farkat, valamint a kövértjét, amely a beleket takarja** – hogy elégjenek az oltáron (3-4., 9-10., 14-15. v.).

A papok tennivalói: Elhintik a **vért körrös-körül az oltárra** (2., 8., 13. v.); elfüstöltögtetik az Úr részét (a kövértjét stb.) az **éggőldozaton** (5. v.).

Az áldozat elosztása: Az Úr része, amelyet úgy neveztek, hogy az **ÚR tűzáldozatának eledele**, (11. v.), a következő volt: a kövértje, a vesék, a vékonyánál és májnál lévő hártvány; a 3Móz 7,32-33-ban megtudjuk, hogy az áldozatot végző pap kapta a jobb combot, miután először bemutatta, mint felajánlást; a többi pap kapta meg az állat szegjét (7,31). Ezt először bemutatták, mint felmutatott áldozatot az Úr előtt; a többit az áldozó kapta meg (7,15-21). Ez az egyetlen áldozat, amelyből az áldozó is részesült. Valószínű, hogy egyfajta közös lakomát rendezett belőle családjának és barátainak. Így az áldozat fenntartotta a békét a szövetségben belül, az izraeliták között is.

Az, aki ezt az áldozatot vitte, kifejezte örömteli háláját a békességért, amelyben része volt a Jahvehval való közösségben. Az ember bemutathatta a békeáldozatot valamilyen esküvel kapcsolatban is, amelyet az Úrnak tett, vagy hálából valamilyen különleges kegyelemért.

Ami előképi (szimbolikus) jelentését illeti, Peter Pell ezt a következőképpen magyarázza:

A békeáldozatban Krisztus bevégzett munkája látható a hívő emberrel kapcsolatban. Az Úr Jézus a mi békességünk (Ef 2,14), Aki békességet hozott keresztségének vére által (Kol 1,20). Ezt a békességet hirdette a távol levőknek és a közel levőknek (Ef 2,17), le-döntve ezzel a választófalat zsidók és pogányok között. Krisztusban Isten és a bűnös békességben találkozik; az ellenségeskedés, amely volt, megszűnt. Isten megengesztelődött, a bűnös megbékélt, és mindketten elégtételt nyertek Krisztussal és azzal, amit tett.⁵

Lord Adalbert Cecil éneke ujjong azon, amit Krisztus tett értünk:

*Béke árad ott örökre
Isten a Fiára néz.
Egyszerűen a keresztre:
Békességünk ott lett kész.
Béke a vérben Istennel!
Bűnbocsánat az nekem.
Béke a feltámadt Úrral!
Örök, ingyen kegyelem!*

3,16-17 Izrael népének tiltva volt, hogy megegyék a **kövértjét** vagy a **vért**, mivel mindkettő az Úré volt. Szimbolikus jelentésén kívül a zsiradékkal kapcsolatos szabály az egészségügyi megelőzés egyik korai formája volt. Az orvosok manapság is a zsírforgyasztás csökkentését javasolják, hogy csökkentsék a magas vérnyomás, szívbetegségek, agyvérzés, cukorbetegség és tüdőbetegségek előfordulási gyakoriságát.

Ennek az első három áldozatnak – éggőldozat, ételáldozat és békeáldozat – helye volt a nép közös istenimádatában, de vihetett ilyeneket az Úrnak bárki, bármikor, önkéntes alapon is. A következő két áldozatot viszont vinni kellett, ha valaki vétkezett. Látjuk tehát az **önkéntes imádat**, valamint a **kötelező engesztelés** kettős gondolatát az áldozatokban.

D) A bűnáldozat (4,1–5,13)

4. fej. A **bűnáldozat** (héberül: hattâ'th⁶) egy megváltott népnek szólt. Nem arról szólt, hogy egy bűnös az **üdvösségért** jön az Úrhoz, hanem olyan izraelitáról, aki szövetségi közösségben van az Úrral, és **bűnbocsánatot** kér. Ennek olyan bűnökhöz van köze, amelyeket tudatlanul, vagy akaratlanul követtek el.

Az áldozat maga: Három fokozata volt az áldozatoknak, attól függően, hogy ki volt a vétkes: A **felkent pap** – vagyis a főpap, ha a **nép vétkessé vált miatta** (3. v.) –

egy **hibátlan bikaborjút** vigyen; az **egész gyülekezet** (13. v.) ugyancsak egy **bikaborjút** vigyen; egy **vezető ember** (22. v.) vigyen egy **hibátlan kecskebakot**; a köznépből származó ember (27. v.) vigyen egy **hibátlan nőstény kecskét** (27. v.), vagy **hibátlan nőstény juh**ot (32. v.) (A héber szóhasználat itt teljesen kifejlett állatokra utal.)

Az áldozó(k) tennivalói: Általában az áldozó odaviszi az állatot a szent sátor udvarának kapujához, bemutatja az Úrnak, ráteszi kezét annak fejére, levágja, majd eltávolítja a kövérjét, a veséket, és a beleket borító kövérjét. A **vének a gyülekezetért** cselekedtek (15). Az áldozat halála szimbolikusan a bűnös halálának felelt meg.

A pap tennivalói: A főpap önmagáért és a gyülekezetért az áldozat vérének bevitté a szent sátor szentélyébe, hintett belőle hétszer a kárpit elé (5-6., 16-17. v.), és az arany illatáldozati oltár szarvaira (7., 8. v.). Ezután a megmaradt vért az égőáldozati oltár alapjára öntötte (7. és 18. v.). Vezető emberért és közemberért a pap a vért az égőáldozati oltár szarvaira kente, a vér maradékát pedig az oltár aljához öntötte (25., 30., 34. v.). Minden esetben elégette a kövérjét, veséket és a beleket borító kövérjét az égőáldozati oltáron (8-10., 19., 26., 31. v.). A főpapért, vagy az egész gyülekezetért bemutatott áldozatnál az állat összes maradékát kivitték a táborból, és elégették (11-12., 21. v.).

Az áldozat elosztása: Az Úré volt az a rész, amelyet elfüstölögtettek az oltáron – a kövérje, a vesék, a beleket borító kövérje stb. A papnak meg volt engedve, hogy meggye a vezető ember, vagy közember áldozatának húsát, mert ezeknek az áldozatoknak a vére nem került be a szentélybe (7,30), mint a főpap és a gyülekezet áldozatainak esetében (4,5-6, 16-17. v.). Ehetett az 5,6-7.11-ben leírt áldozatokból is, ugyanilyen okokból. A fenti áldozatoknál nem tettek félre semmit az áldozó számára.

Annak a bűnáldozatnak a testét, amelynek vérének bevitték a szentélybe, a táboron kívül elégették el. Így Urunk is saját vére árán lépett be a szentélybe egyszer s mindenkorra (Zsid 9,12), miután Jeruzsálem városán kívül szenvedett. Minket is figyelmeztet az Ige, hogy „menjünk ki tehát őhozzá a táboron kívülre, az ő gyalázatát hordozva.” (Zsid 13,13).

Figyelmeztetés: Az a kifejezés, hogy „nem szándékosan vétkezik”, úgy tűnik, többet jelent, mint a bűn ismeretének hiányát. Valószínűleg azt jelenti, hogy a bűn nem volt szándékos vagy nem dacos lázadásból követték el. Szándékos bűnre nem volt áldozat; a halálbüntetést végrehajtották (4Móz 15,30).

Az a személy, aki bűnáldozatot vitt, elismerte, hogy vétkezett, nem szándékosan, hanem gyarlóság, vagy figyelmetlenség következtében. Bűnbocsánatot és szertartásos megtisztulást keresett.

A bűnáldozat előképként Krisztusra mutat, Aki „bűnné lett” értünk, noha bűnt nem ismert, hogy mi Isten igazsága legyünk Őbenne. Némelyek azt mondják, hogy a bűnáldozat arról beszél, hogy mit tesz Krisztus azzal, *amik vagyunk*, míg a vétekáldozat azt mutatja be, hogy miként bánik azzal, *amit tettünk*.

*A Szentet, Ki bűnt nem ismert
Értünk bűnné tette.
Ő meghalt, de lelkeket nyert
Menvén a keresztre.
Drága vére volt a gyógyír,
Hogy bűnünk lemossa,
S gyengesége pokol hadát
Megfutamíthassa.*

Burlingham, Hannah K.

5,1-13 Az első 13 vers, úgy látszik, a vétekáldozatot (lásd: 6. v.) írja le, de általánosan elfogadott, hogy ezek a versek a bűnáldozat további két fokozatára vonatkoznak. Annak oka, hogy nem tekintik őket vétekáldozatnak, az, hogy nem történik említés helyreállításról, amely a vétekáldozatnak

fontos része volt. (Azonban elfogadható, hogy az 1-13. vers szorosan kapcsolódik mind a bűn-, mind a vétekáldozathoz.)

Ezek az áldozatok, függetlenül az áldozatot vivő személyeitől, a bűnök eltérő típusaival voltak összefüggésben: Az 1. vers olyan embert ír le, aki tudott egy bűncselekményről, de nem hajlandó ezt felfedni még akkor sem, amikor a főpap vagy bíró felszólítására **eskü alatt** kell bizonytságot tennie. Törvény alatt élő zsidóként Jézus bizonytságot tett, amikor a főpap esküre kényszerítette (Mt 26,63-64). A 2. vers azzal a tisztátalansággal foglalkozik, amely beszennyez egy zsidót, ha holttestet érint, még akkor is, ha nem tudott róla. A 3. vers azt a tisztátalanságot írja le, amikor olyan személyt érintenek meg, aki leprás, fekélyes stb. A 4. vers azzal foglalkozik, hogy ha valaki meggondolatlanul esküszik, vagy ígéretet tesz, és később úgy látja, hogy nem tudja teljesíteni.

Az áldozat maga: Háromféle áldozat három típusa volt ezekre a bűnökre, az áldozó fizetőképességétől függően: egy **nőstény** bárány, vagy kecske – mint **bűnáldozat** (6. v.); **két gerlice, vagy két galambfióka** – egyik, **mint bűnáldozat, a másik, mint égőáldozat** (7. v.); **egy tized éfa finomliszt, olaj** vagy **illatszertel nélkül** (11. v.). Ezt a bűnáldozatot a legszegényebb ember is képes volt megadni. Ehhez hasonlóan senki sincsen kizárva a Krisztuson keresztüli bűnbocsánatból. A 11-13. versnél felmerül a kérdés: „Hogyan szolgálhat egy ételáldozat bűnáldozatként, hogy engesztelést végezzen a bűnért, amikor tudjuk, hogy vérontás nélkül nincs bűnbocsánat?” (Zsid 9,22). A válasz az, hogy ezt az oltáron lévő **tűzáldozaton** áldozták fel (amelynek pedig volt vére), és ez a véres áldozat értékét adta az ételáldozatnak.

Az áldozó tennivalói: Mindenekelőtt megvallotta vétkeit (5. v.), aztán odavitte áldozatát a **paphoz** (8. v.).

A pap tennivalói: Nőstény bárány, vagy kecske esetében azoknak az utasításoknak

megfelelően áldozta fel, amelyek a bűnáldozatra vonatkoztak a 4. fejezetben. Ha az áldozó két madarat vitt, először feláldozta az egyik madarat, mint **bűnáldozatot**, kitekerke a **nyakát**, valamennyi vért az oltár peremére hintett, és a maradékot kinyomta **az oltár aljára** (8-9. v.). Ezután feláldozta a **másik** madarat, mint **égőáldozatot** és teljesen elégette azt a bronz oltáron (10. v.). Ha az áldozat **finomliszt** volt, a pap vett belőle egy **marékkal**, és elfüstöltögtette az égőáldozati oltáron. A többi áldozat felett füstöltögtette el, amelyeknél vért ontottak, így adva meg annak bűnáldozat jellegét (12. v.).

Az áldozat elosztása: Az Úr része az volt, ami az oltáron elégett. A papé volt az összes maradék (13. v.).

E) A vétekáldozat (5,14–6,7)

A vétekáldozat (héberül: *'asham*) az 5,14–6,7 részben van leírva. Ezt az áldozatot mint **jóvátételt** kellett elvégezni az elkövetett bűnért, *mielőtt* az áldozatot bemutatták (5,16).

A bűnnek különböző típusai voltak, amelyekért áldozatot kellett bemutatni. *Isten elleni vétek:* Nem adtak meg az Úrnak valamit, ami jogosan az Övé – tizedek és felajánlások, az első zsenge vagy elsőszülött odaszentelése stb. (5,15). Nem szándékosan követtek el valamit, amit megtiltott az Úr (5,17), és feltehetően jóvátételt igényel. „Olyan esetekben, ahol nem lehetett tudni, hogy vajon valami helytelenül történt-e, a lelkiismeretes istenfélő izraelita magától akart vétekáldozatot bemutatni” (*Daily Notes of the Scripture Union* [A Szentírás Egyesület Napi Jegyzetei]).

Ember elleni vétek: Valaki hamis módon bánt embertársával – letétbe helyezés, üzletkötés, rablás, vagy sanyargatás ügyében (6,2). Valaki megtagadta egy elveszett tárgyat és hamisan esküdött azzal kapcsolatban (6,3). Vétekáldozatot kellett adni egy eljegyzett rabszolgalánnyal elkövetett erkölcstelenség esetében is (19,20-22), leprától való megtisztuláskor (14,10-14), és

nazireus tisztátalansága esetén (4Móz 6,6-12).

Az áldozat maga: Egy hibátlan kos (5,15.18; 6,6), hím bárány lepra (14,12), vagy nazireusság esetén (4Móz 6,12).

Az áldozó tennivalói: Isten elleni vétek esetében jóvátételt vitt a papnak, hozzáátéve húsz százalékot. Aztán odavitte az állatot a paphoz a szent sátor udvarának bejáratához, bemutatta az Úrnak, rátette kezét annak fejére és megölte. Ő is eltávolította, a kövérjét, a zsíros farkat, a veséket, és a máj feletti zsíros hártját. Az eljárás ugyanez volt az embertárrsal szembeni vétek esetén is. Az áldozónak mindkét esetben húsz százalék büntetést kellett fizetnie, emlékeztetve arra, hogy a bűn haszontalan és költséges.

A pap tennivalói: Elhintette a vért a bronz oltár körül (7,2); aztán elégette a kövérjét, a kövér farkat (fartőt), a veséket és a máj feletti kövér hártját az oltáron (7,3-4).

Az áldozat elosztása: Az Úr része az volt, ami az oltáron elégett (7,5). A szolgálatot végző pap kapta a kos bőrét (7,8). Minden pap részesedett az állat húsból, mint ételből (7,6). Az áldozó nem részesült bűn- vagy vétekáldozatból.

Mint már említettük, az az ember, aki vétekáldozatot vitt, arra törekedett, hogy jóvátégye valamilyen cselekedetét, amellyel veszteséget vagy kárt okozott valaki másnak.

Szimbolikusan a vétekáldozat Krisztus munkájának arra az oldalára mutat rá, amely által visszaadta azt, amit nem vett el (Zsolt 69,4b). Az ember, bűne által elrabolta Istentől a szolgálatot, imádatot, engedelmességet és dicsőséget. Az ember maga elveszítette az életet, a békességet, a boldogságot és az Istennel való közösséget. Az Úr Jézus, mint vétekáldozatunk, nemcsak azt adta vissza, amit az ember bűnének következtében elrabolt Tőle, hanem még többet adott. *Isten ugyanis több dicsőséget nyert Krisztus bevégzett művén keresztül, mint akkor, ha bűn sohasem lépett volna be a világba.* Nekünk pedig jobb Krisztusban,

mint amilyen az el nem bukott Ádámban lehetett volna.

*Féltedobta isteni pompáját,
Felöltötte porhüvely ruháját;
Ezt viselte csodás szeretettel,
Visszaadta, mit soha nem vett el.*

Ismeretlen szerző

II. AZ ÁLDOZATOK TÖRVÉNYE (6,8–7,38)

A 6,8-tól 7,38-ig terjedő szakasz „az áldozatok törvénye”. Sok tekintetben nagyon hasonló a már elmondottakhoz. Azonban ez a papoknak szólt, míg az előző rendelkezések Izráel fiainak szóltak (1,2)

6,8-13 *Az égőáldozat törvénye:* További részleteket találunk itt a **papi öltözetekről**, arról, hogyan intézkedjen az **égőáldozat hamujáról**, és gondot kell fordítania arra, hogy a **tűz az oltáron sohasem aludjon ki**. A hamvakat először az oltár keleti oldalához tették, aztán kivitték a **táboron kívülre egy tiszta helyre**.

6,14-17 *Az ételáldozat törvénye:* Itt megtudjuk, hogy a papoknak az áldozati részüket **meg kellett enniük a szent sátor udvarában**, és hogy **nem** lehetett kovászos, mert **igen szent** az Úrnak.

6,18 **Áron férfi leszármazottai** közül bárki **ehetett** az ételáldozatból, csak **szentnek kellett lennie**, vagyis szertartásosan tisztának. Ezek a papok nem váltak szentté az áldozatok megérintése által. Szentségben nem részesült az ember érintés által, de tisztátalanságban igen (Agg 2,11-13).⁸

6,19-23 Ezek a versek egy speciális **ételáldozatot** írnak le, amelyet a **főpapnak** kellett áldoznia **reggel**, valamint este, állandóan. Ezt **teljesen elégették** tűzzel.

6,24-30 *A bűnáldozat törvénye:* Mint korábban már említettük, a **papnak** meg volt engedve, hogy bizonyos bűnáldozatok részeit **megegye** (amelyek le vannak írva a 3Móz 4,22–5,13 részben, ahol a **vért** nem vitték be a szentélybe). Az áldozatokat **meg kellett enni a szent sátor udvarában**. Fi-

gyeljük meg, hogy ez az áldozat **igen szent** volt. Ha laikus érintette az áldozat **húsát**, szentnek, vagy megszenteltnek **kellett lennie**, és meg kellett tisztítania magát a szertartásos tisztátalanságtól ugyanúgy, ahogyan a papok tették, noha papi feladatokat nem végezhetett. Ha a **vérből** bármennyi egy **ruhára hullott**, a ruhát ki kellett mosni – nem azért, mert tisztátalan lett, hanem mert az igen szent vér nem kerülhetett ki a szentélyből a mindennapi életbe, hogy szentségtelenné legyen. Ha **agyagedényt** használtak a bűnáldozati étel megfőzéséhez, azt **össze kellett törni**, mert az égetett agyagáru, porózus lévén, magába szívhatta a vérből, és később esetleg nem szent célra használhatták. A **bronz edényt ki kellett mosni és súrolni vízzel**, annak megakadályozására, hogy az igen szent bűnáldozatból bármilyen rész érintkezésbe kerülhessen valamivel, ami közönséges vagy tisztátalan volt. A **bűnáldozatot**, a vétekáldozathoz hasonlóan le kellett vágni **azon a helyen, ahol a bűnáldozatot megölték**. Ez az oltár északi oldalán volt (1,11), az árnyékos helyen.

7,1-7 A 7. fejezet első hét verse áttekinti a **vétekáldozat törvényét**, amelyről már szó volt az 5,14–6,7. részben.

7,8 A 8. vers az **égőáldozatra** vonatkozik, és megerősíti, hogy a szolgálatot végző **pap** jogosult az állat **bőrére**.

7,8-10 A 9. vers az **ételáldozatnak** arról a részéről beszél, amely a **szolgálatot végző papot** illette, a 10. vers pedig arról, ami a **többi** papé volt.

7,11-18 A **békeáldozat törvényéről** a 7,11-21-ben olvashatunk. A **békeáldozatnak** három típusa volt az áldozat indítékától vagy céljától függően: bemutathatták **hálaadásként** (12. v.), ha valamilyen különleges áldásért dicsőíti Istent; fogadalmi felajánlásként (16) egy **ígéret** vagy **fogadalmom** teljesítéséeként, amelyet „Istennek tettek valamilyen speciális kérés, vagy ima teljesítéséért; például védelemért veszélyes utazáson”⁹; **önkéntesen**, vagyis szabad

akaratból (16-17. v.). „Ez lehetett Isten dicsőítésének spontán kifejezése, annak nagybecsülése, ahogyan Ő kijelentette magát”¹⁰. Maga a **békeáldozat** valamilyen áldozati állat volt (3. fej), de itt megtudjuk, hogy ezt kísérnie kellett valamilyen **lepényeknek**, vagy kenyereknek. A **lepényeket**, amelyeket hálaáldozatnál jelentősek, a 12. és 13. vers sorolja fel. Az áldozónak vinnie kellett **mindegyikből** egyet a **gyúrt áldozathoz**, és ezt a békeáldozatot végző **papnak** adták (14. v.). A **hálaadó békeáldozat húsát még az áldozat napján** meg kellett enni (15. v.), míg a fogadalmi vagy önkéntes áldozatot az első, vagy második **napon** is eheték (16. v.). Ha valami megmaradt belőle két nap múlva, azt el kellett **égetni** (17. v.); ilyen étel elfogyasztása azt eredményezte volna, hogy a személyt „**ki kell irtani**”, ami kiközösítést jelentett, vagyis, hogy nem élvezhette Izráel népének kiváltságait. „Ez azt mutatja” – írja John Reid – „hogy az Istennel való közösségnek élőnek kell lennie, és hogy nem jó túl messzire eltávolodni az oltár művétől.”¹¹

7,19-21 Ha a **hús bármilyen tisztátalan dologhoz** hozzáért, azt **nem** volt szabad **megenni**, hanem el kellett **égetni**. A **tiszta húsból** csak **olyan** személyek **ehtettek**, akik szertartásosan **tiszták** voltak. Minden **személyt**, aki **tisztátalan** volt ceremoniális értelemben, és evett a **békeáldozatból**, **ki kellett irtani**.

Az a tény, hogy a békeáldozat különböző részeit kijelölték az Úr, a papok és az áldozó számára, azt jelzi, hogy az a közösség ideje volt. De mivel Isten nem lehet közösségben bűnnel, vagy tisztátalansággal, azoknak, akik ezen az ünnepi étkezésen részt vettek, tisztának kellett lenniük.

7,22-27 A **kövértje**, amit a legjobb résznek tekintettek, **az Úré** volt. Ezt elégették számára az oltáron, és nem volt szabad megenni (22-25. v.). Ugyanúgy a **vér** is, amely a hús(test) élete, Istené volt, és nem volt szabad megenni (26-27. v.). Ma még sok zsidó törekszik rá, hogy betartsa ezeket az

étkezési törvényeket. Ahhoz, hogy az étel fogyasztásra alkalmas, vagyis „kóser” legyen, a vért el kell távolítani. Hogy a zsiradék fogyasztását elkerüljék, sok zsidó háztartásban nem használnak olyan szappanokat, amelyek állati zsírokat tartalmaznak. Úgy gondolják, hogy ha ilyen termékekkel mossák el edényeiket, akkor azok nem lesznek „kóserek”, tiszták. A szellemi okán kívül van egy orvosi indoka is annak, hogy nem esznek zsírt, ahogyan erre Dr. S. I. McMillen rámutat:

Az utóbbi néhány év orvostudománya ráébredt arra a tényre, hogy az állati zsiradék fogyasztása fontos kiváltó oka az érelmeszesedésnek. Ez a zsiradék képezi az apró, zsíros koleszterin duzzanatokat (plakkokat) az artériák belső falán, amelyek akadályozzák a véráramlást. Ebben az évtizedben a képeplapok, rádió és TV közvetítéi azokat a jó híreket, hogy csökkenthetjük az ember legnagyobb gyilkosától származó pusztítást, ha lecsökkentjük az állati zsiradékok fogyasztását. Annak örvendezve, hogy az orvostudomány idáig elérkezett, meghökkenhet bennünket annak felfedezése, hogy ultramodern kutatásunk körülbelül harmincöt évszázaddal jár a könyvek Könyve mögött.¹²

7,28-34 Az áldozó felmutatta a békeáldozatok **szegyét az ÚR előtt**, és aztán az a papok része lett. **A jobb combot** felemelték az Úr előtt, és azután a szolgálatot végző **papnak** és háznépének adták ételül.

7,35-36 Ezek a versek megismétlik, hogy a szegy és a jobb comb **Áronnak és fiainak része** volt, attól a naptól fogva, hogy Isten először felkente őket, **mint papokat**. Ahogy korábban mondtuk, a mellrész az isteni szeretetről, a comb pedig az isteni hatalomról beszél.

7,37-38 Ez a szakasz összefoglalja az áldozatok törvényéről szóló részt, amely a 6,8-ban kezdődik. Isten nagy teret szentelt Igéjében az áldozatoknak és az azokkal kapcsolatos rendelkezéseknek, mert fontosak számára. Itt gyönyörű képes beszédben

látható nagy részletességgel Fiának személye és munkája. Hasonlóan a gyémánt különböző kristálylapjaihoz, ezek a típusok mind visszatükrözik Annak tündöklő dicsőségét „Aki örökkévaló Szellem által önmagát áldozta fel ártatlanul az Istennek”. (Zsid 9,14). F. T. Wigram nőtestvér énekben fejezi ki dicsőítését:

*A Krisztus Személye
A kegyelem titka,
Megölték, de feltámadott,
Menny dicséri újra.*

III. A PAPOK FELSZENTELÉSE (8–10. fejj.)

A) A papok felavatása Mózes által (8. fejj.)

8,1-5 A Mózes 2. könyve 28. és 29. fejezetében Isten Mózesnek mélyreható utasításokat adott Áronnal, és fiaival, mint papokkal kapcsolatban. Most, a Mózes 3. könyve 8–10. fejezetében arról olvassunk, hogyan hajtotta végre Mózes ezeket az utasításokat. Összehívta a gyülekezetet – papokat és népet – **a szent sátor ajtajánál**. Ez nagyon is nyilvános felavatási szolgálat volt.

8,6-9 Mózes megmosta **Áront és fiait vízzel**. Ezt követően **Mózes** ráadta **Áronra** a főpap teljes díszruháját: **a köntöst, az övet, a palástot, az éfódot, felövezte az éfód övével, a hósent is, a hosenbe pedig beletette az úrímot és a tummímot, fejére föltette a süveget, rá az arany homlokdísz, a szent fejdísz**. Ez nyilván mély benyomást keltő látvány volt.

8,10-13 Ezután **Mózes felkente a szent sátort** és minden tartozékát, és felszentelte azokat.

Az a tény, hogy **Áron fejére öntötte** (nem hintette) az olajat, szép előképe a Szent Szellemnek, amely mérték nélkül töltetett ki az Úr Jézusra, a mi Nagy Főpapkra.

Ezt követően **Mózes ráadta a köntöst és öveket**, valamint a **papi süveget** (vagyis a fej-részeket) **Áron fiaira**.

8,14-17 Miután **Áron és fiai rátették kezüket a vétékáldozati bika fejére, Mózes levágta azt**. Még a legnagyobb vallási vezetők is (akkor is és most is) csupán bűnösök, akiknek szükségük van Isten engesztelő áldozatára ugyanúgy, mint a közösség kevésbé fontos tagjainak.

8,18-21 Mózes szintén vitt egy kost **égőáldozatul Áronért és fiaiért**, és elvégezte az előirt szertartásokat.

8,22-29 Az **Áronért és fiaiért** bemutatott **felszentelési áldozatot felavatási kosnak** (vagy szó szerint a „kitöltött felajánlás” kosának) nevezték. Ez különbözött a szokásos ételáldozatoktól, ami a **vér** felhasználását illeti (23-24. v.), valamint a **jobb comb** és a lepényforma kenyerek elégetését illetően is, amelyet általában meg lehetett enni. **Mózes**, minthogy ő végezte a szolgálatot, megkapta a **szegyet**, mint saját **részét**.

A **vért** Áronnak és fiainak **fülére, kezére és lábára** kente, ami arra emlékeztet bennünket, hogy Krisztus vérének befolyásolnia kell *engedelmességünket, szolgálataunkat és járásunkat*.

8,30-36 Mózes **hintett** az oltáron lévő **vérből** és a **fölkenésre való olajból Áronra és fiaira**. A papokat utasították, hogy egyék meg a békeáldozat **húsát** a **kenyérrel** együtt.

A fenti **felkenési** szertartást **hét napon keresztül** megismételték, amelyek alatt **nem mehettek ki** a szent sátorból.

Ennek a fejezetnek a kommentálásában Matthew Henry meglátja azt az egyetlen dolgot, ami hiányzott:

De az összes szertartás után, amelyeket felszentelésüknél alkalmaztak, volt a megerősítésnek egy olyan pontja, amelyet Isten Krisztus papságának tiszteletére és intézménye megalapozásra tartott fenn, és ez az volt, hogy *ők eskü nélkül lettek papokká, Krisztus*

azonban esküvel (Zsid 7,21), mert sem az ilyen papok, sem papságuk nem folytatódhatott, Krisztusé azonban örökkévaló és változhatatlan papság.¹³

B) Az Áron által bemutatott áldozatok (9. fej.)

9,1-4 **Áron és fiai a nyolcadik napon** kezdték meg hivatali kötelességük ellátását. Először önmagukért kellett felajánlaniuk egy **fiatal bikát bűnáldozatul** és egy **kost égőáldozatul**. Azután a népért áldoztak: egy kecskebakot **bűnáldozatul**; egy egyéves **borjút** és egy **bárányt égőáldozatul**; egy **bikát** és egy **kost békeáldozatul**; valamint egy **ételáldozatot**.

9,5-23 Az **egész gyülekezet odajött a szent sátor** elejéhez az Úr színe elé. Amikor **Áron** teljesen eleget tett Mózes minden utasításának a **bűnáldozattal**, az **égőáldozattal**, a **nép áldozatával**, az **ételáldozattal**, a **békeáldozatokkal** és a **felmutatott áldozattal** (5-21. v.) kapcsolatban, **felemelte kezét és megáldotta** a népet (22-23. v.).

9,24 Ezután **tűz jött ki** a szent sátorból, a szentek szentjéből és **felemésztette az égőáldozatot**, amely a bronz **oltáron** volt. Ez jelezte, hogy Isten elfogadta az áldozatot. Az Úrnak ezt a tűzét állandóan égve kellett tartani az égőáldozati oltáron.

C) Nádáb és Abihú szentségtörése (10. fej.)

10,1-3 Nádáb és Abihu, Áron fiai **illatszert... égettek az ÚR előtt, idegen tűzzel**, valószínűleg olyan **tűzzel** amelyet nem a bronz oltárról vettek. Mivel az oltár a Golgotáról beszél, azt jelentette, mintha megpróbáltak volna Istenhez közeledni valamilyen más módon, mint Krisztus engesztelő munkáján keresztül. **Tűz jött ki** a szentek szentjéből, és **megemésztette őket**, ahogyan a szentélyben az arany oltárnál álltak. Mózes tulajdonképpen arra figyelmeztette Áront, hogy bármilyen panaszkodás lázadás lenne Isten igazságos bánásmódja ellen.

10,4-7 Miután **Mísáél és Elcáfán** kivitte a holttesteket a szent sátor elől egy helyre a **táboron** kívül, Mózes azt mondta Áronnak és két megmaradt fiának, hogy ne gyászoljanak, hanem maradjanak a **szent sátorban**, miközben **Izráel egész háza** gyászolta Isten fellángoló haragját.

10,8-11 Némelyek arra következtek abból a parancsból, hogy ne igyanak **bort**, vagy **részegítő italt** a **szent sátorban**, hogy Nádáb és Abihu esetleg ittasak voltak, amikor idegen tüzelt áldoztak.

10,12-18 Mózes megparancsolta **Áronnak**, valamint **Eleázárnak és Itamárnak**, megmaradt fiainak, hogy **egyék meg az ételáldozatot** (12-13. v.) és a **felmutatott áldozati szegyet** (14,15). Amikor kereste a **kecskét**, amelyet mint **bűnáldozatot** használtak a népért, azt látta, hogy **Eleázár és Itamár, Áron fiai elégették** az áldozatot, ahelyett, hogy megették volna a **szentélyben**. (Talán Isten haragjától féltek, amely éppen most sújtott le fivéreikre). Az volt a szabály, hogy ha a bűnáldozat **véré**t bevitették a **szentélybe**, akkor az áldozatot el kellett égetni (6,30). De ha nem, akkor meg kellett enni (6,26). Mózes emlékeztette őket, hogy ebben az esetben a **vért nem viték be a szentélybe**; ezért **meg kellett volna enniük** (16-18. v.).

10,19-20 A Mózesnek adott válaszban **Áron** megmagyarázta, hogy elvégezték a **bűn- és égőáldozatokat**, ahogy kellett, de tekintettel arra, hogy az Úr olyan szigorúan megbüntette Nádábot és Abihút, nem tudta, hogy **ha megeszik a bűnáldozatot, elfogadta-e volna az Úr**. Mózes elfogadta a magyarázatot.

A 10. fejezet fejezi be a papsággal kapcsolatos szakaszt.

IV. A TISZTA ÉS A TISZTÁTALAN (11–15. fej.)

A következő öt fejezet a szertartásos tisztaság és tisztátalanság kérdésével foglalkozik. A zsidók számára voltak olyan cseleke-

detek, amelyek nem voltak erkölcsi értelemben rosszak, azonban megakadályozták őket abban, hogy részt vegyenek a judaizmus rituális életében. Azok, akik beszennyeződtek, rituálisan alkalmatlanok voltak, amíg meg nem tisztultak. Szent népnek szentnek kellett lenni az élet minden területén. Isten még az ételeket is arra használta fel, hogy illusztrálja a különbséget a tiszta és tisztátalan között.

A) Tiszta és tisztátalan ételek (11. fej.)

11,1-8 *Tiszta* állat az volt, amelynek teljesen **hasított körmei** voltak és **kérődött**. Az a kifejezés, hogy „**amely hasított körmű, mégpedig egészen kettéhasadt körmű**”, úgy tűnik, ugyanazt a dolgot mondja el két különböző módon. De azt jelentik a szavak, hogy a **körömnek teljesen** kettéosztottnak kell lennie. Tiszta állatok voltak a következők: ökör, szarvasmarha, juh, kecske, szarvas stb. **Tisztátalan** állatok voltak a következők: disznók, tevék, szirti borzok (hyrax), nyulak stb. A szellemi alkalmazás az, hogy a keresztyéneknek elmélkedniük kell Isten Igéje felett (kérődzés), és elkülönülve kell járniuk (a hasított köröm).

De Isten védte népének egészségét is olyan ételek megtiltásával, amelyek esetleg betegséget okozhattak azokban a napokban, amikor a hűtés alig, vagy egyáltalán nem volt lehetséges, és antibiotikumok alkalmazása az állattenyésztésben ismeretlen volt.

11,9-12 Tiszta hal az volt, amelynek **pikkelyei és uszonyai** voltak. Az olyan halak mint a makréla, angolnák, valamint a rákfélék tisztátalanok voltak. A pikkelyeket gyakran úgy értik, mint amelyek a keresztyén ember fegyverzetét jelentik, amely megvédi őt az ellenséges világban, míg az uszonyok az isteni hatalmat ábrázolják, amely képes őt átvezetni a világon, anélkül, hogy az legyőznék.

11,13-19 Azok a **madarak**, amelyek zsákmányul ejtettek más élőlényeket, tiszt-

tátalanok voltak – pl. a baglyok, héják, keselyűk, denevérek. (A denevérek nem madarak, de a *madaraknak* fordított héber szó szélesebb értelmű, mint a magyar szó, jelentése pedig: „repülő dolog”.)

11,20-23 A 20-23. vers a **repülő rovarok** bizonyos fajtáival foglalkozik. Csak azok voltak tiszták, amelyeknek lábain felül lábszárai is vannak – vagyis a **sáskák**, tücskök és szöcskék.

11,24-28 A felsorolt tisztátalan teremtmények **bármelyikének tetemét** érintve az ember **tisztátalan lett estig**. Külön meg vannak említve azok az állatok, amelyek **talpukon járnak**, mint pl. a macskák, kutyák, oroszlánok, tigrisek, medvék stb.

11,29-38 Ezt követően más csúszó-mászó állatok vannak leírva – a **vakond, az eger és a gyíkfélék; a gekkó, a kaméleon, a tarkagyík, a csiga és a vakondok**. Ha valaki megérintette tetemeiket, **tisztátalan lett estig**. Ha ezeknek a teremtményeknek a **hullája** beleesett valamilyen **edénybe**, az eszközt ki kellett mosni **vízzel**, és az **tisztátalan volt estig**, de ha **agyagedény** volt, össze kellett törni. Az **agyagedényben** lévő **bármilyen ehető étel tisztátalan** lett, és nem lehetett megenni. Két kivétel van megadva – folyóvízű **forrás** nem lett tisztátalan, ha érintkezésbe került ezen állatok valamelyikének holttetemével, sem pedig a **vetéshez használt vetőmag**, ha nem ázott **vízben**.

11,39-40 Elpusztult tiszta állat **tetemével** való emberi érintkezés (olyannal, amelyet nem ember vágott le), vagy ilyen hús megevése akaratlanul is az embert **tisztátalanná tette estig**. **Ruháit** ki kellett mosnia.

11,41-47 A 41-43. vers férgekre, kígyókra, rágcsálókra és rovarokra utal. Bárki, aki megette ezeket, rituálisan **tisztátalanná** tett. Ennek a tiszta és tisztátalan teremtményekre vonatkozó törvénynek a megadásával Isten az Ő szentségére vonatkozó tanúságokra tanított, és annak szükséges voltára, hogy népe is **szent legyen** (4-47. v.).

A Mk 7,18-19-ben az Úr Jézus minden ételt szertartásosan tisztává nyilvánította. Pál is azt tanította, hogy nem kell ételt elutasítani, ha hálaadással veszik (1Tim 4,1-5). Ez azonban nem jelent olyan ételeket, amelyek szennyezettek, kulturális szempontból elfogadhatatlanok vagy emésztési szempontból kellemetlenek valakinek.

B) Gyermekszülés utáni tisztulás (12. fejelet)

12,1-4 A 12. fejezet gyermekszüléssel kapcsolatos tisztátalanságokkal foglalkozik. Ha egy asszony fiút szült, **tisztátalan volt hét napig**, ugyanúgy, mint menstruációs **tisztátalansága** esetén. A **nyolcadik napon körülmetélték** a fiút (3. v.). A nyolcadik nap volt a legbiztonságosabb, már ami a véralvadást illeti. Manapság a véralvadási problémát K-vitamin injekciókkal oldják meg. Az asszony ezután otthon maradt további **harminchárom napig**, nehogy **megérintsen** valamilyen **megszentelt** dolgot, vagy belépjen a **szentélybe** – vagyis a szent sátor körülvevő udvarba.

12,5 Lánygyermek esetén az asszony **két hétig** volt tisztátalan, és ezután otthon maradt további **hatvanhat napig**.

12,6-8 A **tisztulási** idő végén az asszonynak megparancsolták, hogy **vigyen** egy egyéves **bárányt égőáldozatul** és egy **galambfiókát vagy egy gerlicét bűnáldozatul**. Urunk édesanyja két madarat vitt (Lk 2,22-24), és ez jelzi a szegénységet, amelybe Jézus beleszületett.

Furcsának tűnhet, hogy tisztátalanság kapcsolódik egy gyermek születéséhez, mivel a házasság intézménye fennállt, mielőtt a bűn bejött a világba, mivel a Szentírás azt tanítja, hogy a házasság szent, és mivel Isten megparancsolta az embereknek, hogy szaporodjanak. A tisztátalanság valószínűleg arra emlékeztet, hogy Urunk kivételével mi valamennyien bűnben jöttünk a világra és bűnben fogantattunk (Zsolt 51,54). A tisztátalanság megnövelt ideje abban az esetben, ha a csecsemő lány volt, talán arra

akar emlékeztetni, hogy a férfi az asszony előtt teremtett, hogy a nő a férfiéért teremtett és alárendelt helyzetet kapott (nem lényegi alsóbbrendűségről van szó) a férfival szemben, és hogy az asszony volt az első, aki vétkezett.

Williams ebben a törvénykezésben Istennek gyengéd gondviselését látja, amely megvédi az anyát a látogatóktól egy ideig, amíg gyenge, és elég nagy a fertőzés veszélye.¹⁴

C) A poklosság megállapítása (13. fej.)

A 13. fejezet a poklosság (lepra) megállapításával, a 14. fejezet pedig az abból való tisztulással foglalkozik. Megoszlanak a vélemények a bibliai lepra természetéről. A bibliai leprások rendszerint tudtak mozogni, nem voltak deformáltak, ártalmatlanok voltak, amikor teljesen leprássá lettek, és néha meggyógyultak.

Néha a pap az orvos szerepét töltötte be, amely talán finom utalás arra, hogy szoros kapcsolat van a szellemi és fizikai dolgok között. Az ember hármassá lény, és ami befolyásolja az egyik részt, befolyásolja valamennyit.

A 13. fejezet kétségkívül nehéz, mivel a leprás és nem leprás betegségeket, valamint a házakon és öltözeteken lévő „leprat” írja le részletesen. Dr. R. K. Harrison, aki gyakorló orvos és héber tudós, rámutat, hogy „nincs olyan fordítás, amely megfelel mindannak a jelentésnek, amit a héber szó takar, de olyan tág jelentése van, amely még a Hansen-betegségeket is magában foglalja”.¹⁵

Összefoglalja a héber kifejezéssel, valamint annak görög fordításával kapcsolatos tényeket (amelyet lepra, leprás, bélpoklos, poklos kifejezésekkel szoktak visszaadni):

A héber *sára'at* kifejezés abból a szótövből származik, amelynek jelentése: „bőrbetegségben szenvedni”, és ez inkább általános, mint specifikus leírás. Az ószövetségi alkalmazásban jelentése magában foglalta a szövetekben lévő penészfoltot, vagy üszögöt,

valamint az épületek falain lévő ásványi kivirágzást, és esetleg az épületek szerkezeti részeiben lévő száraz korhadást is. A Szeptuagintában a *lepra* görög szóval van fordítva, amely természetét és jelentését tekintve maga is meglehetősen határozatlan. A görög orvosi szerzők arra használták a szót, hogy olyan betegséget írjanak le, amely a bőr felületét pikkelyessé, vagy lehámlóvá tette, ugyanakkor Hérodotosz egy olyan betegséggel kapcsolatosan említette, amelyet leuké néven ismertek és egyfajta bőrkiütés volt, amely úgy tűnik, azonos volt a görög *elephantiasissal* (vastagbőrűség), és így hasonló a modern klinikai értelemben vett leprához (Hansen-betegség).¹⁶

13,1-3 A kezdő rész leírja a **papot**, aki a bibliai poklosság tünetei miatt vizsgál meg egy **embert**.

13,4-8 Ezt követően a megfelelő eljárást részletezi a kérdéses esetekben. A személyt **hét napra** elkülönítette. **Ha a folt nem terjedt, újabb hét napra** elkülönítette. Aztán, ha úgy látszott, hogy a betegség gyógyul, a **pap tisztának minősítette** a személyt. Ha a bőrön a kiütés terjedt a második megfigyelés után is, akkor a pap **tisztátalannak** nyilvánította.

13,9-11 Ha a **poklosság idült volt**, vagy krónikus, a **pap** a poklost tisztátalannak nyilvánította.

13,12-13 Ha a személy egész teste **fehér** lett, különös módon a betegség már nem volt aktív, és a **pap** a **poklost tisztának** nyilvánította.

13,14-15 Ha **vadhús** mutatkozott egy emberen, a **pap tisztátalannak** jelentette ki. **Ez poklosság** volt.

13,16-17 Olyan poklosság esetén, amikor a **vadhús** meggyógyult és **fehérré változott**, a személy ismét **tiszta** volt.

13,18-23 Most **fekéllyel** kapcsolatos három diagnózis következik. Amikor nyilvánvaló a **pap előtt**, hogy a fekély **mélyebb, mint a bőr, és a benne lévő szőr fehér lett**, a beteget tisztátalanná kell nyil-

vánítania (18-20. v.). Ha a karanténban a seb hét napos vizsgálati periódus alatt **terjedt, poklosság** volt (21-22. v.). Ha **nem** terjedt, a személyt **tisztának** nyilvánította (23. v.).

13,24-28 Egy lehetséges poklos **égési seb** esete van leírva. Amikor ismertető jegeiből nyilvánvalóvá vált, hogy **poklos, a papnak tisztátalanná kellett nyilvánítania** a személyt (24-25. v.). Ha a vizsgálat hét napos periódusa azt mutatja, hogy terjed, akkor **poklos** (26-27. v.). Ha csupán **egy duzzanat** származott **az égésből**, az nem volt poklos (28. v.).

13,29-37 A fejen vagy szakállban támadt **kiütés** esete a következő téma. Ha **egy férfi, vagy nő** nyilvánvalóan poklos volt a tünetek alapján, **tisztátalannak** kellett nyilvánítani (29-30. v.). Ha nem volt világosan megállapítható (31-37), el kellett különíteni **hét napra**. Ha a betegség **nem terjedt**, az illetőnek le kellett vágnia szőrzetét, és várnia **újabb hét napig**. Ha a **fekély** terjedt, az illető **tisztátalan** volt. Ha a **fekély** meggyógyult, a személy **tiszta volt**.

13,38-39 Ha férfi vagy nő testének a bőrén halvány fehér foltok támadtak, azt szertartásosan **tisztának minősítették**. Harrison fél-szakfordítása szerint ez „májfolt, amely a bőrön támadt.”¹⁷

13,40-44 A természetes kopaszságot (hajhullást) megkülönböztették attól, amit a **poklosság** okozott.

13,45-46 A **poklos** szerencsétlen ember volt. Izráel **táborán kívül** kellett élnie, **tépett ruhában és gondozatlan hajjal** kellett járnia. Ha emberek közeledtek hozzá, el kellett **takarnia** felső ajkát, vagy **bajuszát**, és ezt kellett **kiáltania: „Tisztátalan! Tisztátalan!** Ismét egy korai példát látunk a megelőző gyógyászatból. Az elkülönítés elfogadott orvosi eljárás a fertőzés megakadályozására.

13,47-59 Egy bizonyos **ruházat „poklosságának”** esete valószínűleg arra utal, ha valamilyen penészgomba, vagy üszög jelenik meg **gyapjúruhán, lenruhán, vagy**

gyapjúszöveten. Harrison az ilyen módon szennyezett ruha megsemmisítésének bölcsességéről beszél:

Elpusztult vagy bomló állati vagy növényi anyagon penészgombák telepsznek meg, és különféle elszíneződött foltokat okoznak.¹⁸

Tovább megy és egyfajta szellemi magyarázatot is ad:

A penészgomba befolyásolja jelenlétével az egész tárgyat, ugyanúgy, ahogyan az eredendő bűn romlottsága kiterjed az emberi személyiség egészére.¹⁹

Jahveh népének meg kell tisztulnia és tisztának lennie külsőleg és belsőleg egyaránt:

*Oly szívet kérek Istenem
mely büntől már szabad
szívet, mely bizik véredben,
mit ontottál magad.*

*Megtört alázatos szívet,
betölti tiszta hit;
élet, halál sem űzi el,
ki mindig ott lakik.*

Charles Wesley

D) Megtisztulás a poklosságból (14. fej.)

14,1-7 Itt olvashatjuk a **meggyógyult** poklos megtisztulására vonatkozó szertartást: Először megvizsgálta a **pap** a **táboron kívül**. Ha meggyógyult, áldozott **két élő és tiszta madarat, cédrusfát, bíborfonalat és izsópot**. A **cédrusfa** és az **izsópot**, amely egy magas fából, illetve egy alacsony növényből származik, Isten ítéletét ábrázolja ki minden emberen, és mindenben, ami a világban van, a legmagasabbtól a legalacsonyabbig. A **bíbor** az Ézs 1,18-ban a bűnnel van kapcsolatban, így itt Isten bűnök felett való ítélete lehet a fő gondolat. **Egyik** madarat **megölték forrásvíz felett**, a másikat pedig a **cédrusfával, vörös fonallal és izsóppal** belemártották a megölt madár **vérebe**. A megtisztult poklost **hétszer** meghintették a vérel, és

tisztának nyilvánították. Aztán az **élő madarat** szabadon engedték.

A **poklosság** sokféleképpen ábrázolja ki a bűnt. Az embert tisztátalanná teszi, kizárja Isten táborából és Isten népe közül, nyomorulttá teszi az áldozatot, stb. Ezért van szükség a **vér** (a Krisztus vére) és a **forrásvíz** (a Szent Szellem megújító munkája) alkalmazására a poklos megtisztításához. Amikor ma egy bűnös az Úrhoz fordul bűnbánattal és hittel, a Krisztus halála és feltámadása (amelyeket a két madár ábrázol ki) neki tulajdonítatik. A **vért** a Szellem hatalma alkalmazza a személyre, és így Isten szemében **tiszta**.

Aki értem megnyíltál,
rejts el, ó, örök Kőszál!
Az a víz s a drága vér,
melyet ontál bűnömért;
Gyógyír legyen lelkemnek
bűntől s vádtól mentes meg!

Augustus M. Toplady

14,8-20 A megtisztult poklos kimosta **ruháit, minden szőrét** leborotválta és megmosta testét (8). Ezután megengedték neki, hogy bemenjen a **táborba**, de saját **sátrába még hét napig** nem léphetett be. Hét nap elteltével újra megmosakodott és megborotválkozott, és **tisztává** nyilvánították (9. v.). A **nyolcadik napon** áldozatokat vitt **az Úrnak** (10-11 v.): **vétékáldozatot** (12-18. v.); **bűnáldozatot** (19. v.); **égoáldozatot** (20. v.). A **pap a vért** a poklos **fülére, kezére és lábára** kente (14. v.). Ez Isten Igéjének *meghallásáról*, Isten akaratának *megcselekvéséről*, és az Isten útjain való *járásról* beszél.

14,21-32 Ha a megtisztult poklos túl **szegény** volt, hogy az összes megkívánt állatot elvigye, megengedték neki, hogy vigyen **két gerlicét, vagy két galambfiókát**, egyiket **bűnáldozatul** és a másikat **égoáldozatul**, de még el kellett vinnie a **bárányt vétekáldozatul**.

A vétekáldozatot, bűnáldozatot és égoáldozatot minden esetben **ételáldozat** követte.

14,33-53 Végül a **házon lévő poklosság** megállapításának törvényét olvashatjuk. Ezeket akkor fogják majd alkalmazni, amikor a nép végül megérkezik **Kánaánba** és a sátrak helyett házakban laknak majd. A házon lévő „poklosság” valószínűleg valamilyen gombaféle, penész vagy korhadás volt. Az Úr gondoskodott róla, hogy a **ház** üres legyen, **mielőtt a pap** bemegy, hogy annak tartalma **ne váljon tisztátalanná**, ha vesztégzár alá helyezik (36-38). Először csak a ház érintett **köveit** távolították el. De ha a poklosság tovább is terjedt, a házat lerombolták (39-45. v.). Abban az esetben ha a poklosság nem terjed a házban, a pap olyan megtisztítási szertartást követett, amely hasonló volt a pokloséhoz (48-53. v.).

14,54-57 Ez a rész a 13. és 14. fejezeteket foglalja össze.

E) Megtisztulás testi váladékképződések után (15. fej.)

15,1-18 A 15. fejezet azokkal a **tisztátalanságokkal** foglalkozik, amelyek az emberi testből kijövő váladékok miatt keletkeznek, akár természetesen, akár betegségből eredőek. Az 1-12. vers, úgy tűnik, **férfitől** származó állandósult **folyásra** vonatkozik, amelyet betegség, mint például gonorrhoea okoz. A **tisztulással** kapcsolatos szertartás az 13-15. versben van megadva. A 16-18. vers **magömlésre** vonatkozik, mind akaratlanra (16-17), mind akaratlagosra (18. v.).

15,19-33 A 19-24. vers a nő normális menstruációs ciklusával foglalkozik. Ehhez nem szükségesek áldozatok. A 25-30. vers olyan **női vérfolyást** ír le, amely nincs kapcsolatban a menstruációval – tehát abnormális. A 31-33. vers összefoglalja a fejezetet.

V. AZ ENGESZTELÉS NAPJA (16. fej.)

A zsidó naptárban a legnagyobb nap az Engesztelés Napja volt (héberül: *Yôm Kippur*), amikor a főpap bement a szentek szentjébe az áldozati vérrrel, hogy engesztel-

lést végezzen önmagáért és a népért. A hetedik hónap tizedik napjára esett, ez öt nappal volt a Sátoros Ünnep előtt. Noha az Engesztelés Napja rendszerint Jahveh *ünnepeivel* együtt van felsorolva, ez valójában *böjtölés* és a komoly ünnepélyesség napja volt (23,27-32).

Hasznos lesz, ha emlékezünk rá, hogy ebben a fejezetben a szentek szentjét szentélynek nevezik, a szentélyt pedig a kijelentés sátrának nevezik.

16,1-3 Áron két fiának, Nádábnak és Abihúnak szentségtörése képezi a háteret ezekhez az utasításokhoz. Az övékéhez hasonló sorsra jutott volna a főpap, ha az Engesztelés Napján kívül **bármely** napon belépett volna a **szentek szentjébe**. Azon a napon viszont be kellett vinnie egy **fiatal bika vérét bűnázdozatként, és egy kosét égőázdozatként**.

16,4-10 Az események rendjét nem könnyű követni, de a következőkben bemutatjuk a szertartásnak egyfajta általános rendjét. Először a főpap megmosakodott és felöltözött fehér **lenvászon öltözetekbe** (4. v.). Az előkészületek folyamán egy bikát és egy koszt vitt a szent sátorhoz. Ezeket **önmagáért és családjáért** kellett áldoznia, a bikát **bűnázdozatul**, a koszt pedig **égőázdozatul** (3. v.). Vitt még **két kecskét és egy koszt**, amelyeket a népért fog áldozni, a **kecskéket bűnázdozatul** és a **koszt égőázdozatul** (5. v.). Bemutatta a **két kecskét a szent sátor ajtaja előtt, és sorsot vetett – egyik az ÚRÉ lett, a másik pedig bűnbak** (7-8. v.). A „bűnbaknak” fordított szó az *azazel*, ami azt jelenti, hogy „eltávozó kecske”.

16,11-22 Azután levágta a **bikát bűnázdozatként önmagáért és házáért** (11. v.). Ezt követően vett egy **szenesserpenyőt tüzes parázzsal, és két tele marok porrá tört illatos fűszerfélével** együtt bevitte azokat a szentek szentjébe. Ott rátette az **illatázdozatot** a tűzre, hogy **beborítsa az illatázdozat felhője a födelet** (12-13. v.). Visszatért az égőázdozati oltárhoz a **bika**

véréért, bevitte a szentek szentjébe, és ráhintette a **kegyelem székére** és **hétszer** eléje (14. v.). Levágta a **bűnázdozatra** szánt **kecskét** (8. v.), és elhintette a **véret**, ahogyan a bika vérével tette, a **kegyelem székére** és eléje (9.15. v.). Így végzett **engesztelést a szentélyért, Izráel fiainak a tisztátalansága miatt** (16. v.). A vér hintésével **engesztelést végzett a kijelentés sátráért** és az **égőázdozati oltárért** is (18-19. v.), bár a részletek itt nem világosak. Az engesztelés a szentek szentjével kezdődött, aztán haladt kifelé a szentélybe, végül pedig a bronz oltárhoz (15-19. v.). Ezután **rátette mindkét kezét a bűnbak fejére** (8. v.) és megvallotta a nép bűneit (10.20-21. v.), egy kiválasztott **férfi** pedig elvezette a **kecskét a pusztába** (21-22. v.). A két kecske az engesztelésnek két különböző oldalát ábrázolja ki: „az egyik Isten jellemét és szentségét elégíti ki, a másik pedig a bűnös ember szükségletét elégíti ki, ami bűneinek eltávolítását illeti.”²⁰ Amikor Áron kezeit az élő kecske fejére teszi, az azt ábrázolja ki, hogy Izráel bűnei (és a miénk) Krisztusra vannak helyezve, és örökre el vannak távolítva (21. v.).

Az énekíró ezt a következőképpen fejte ki:

*Bűneim mind Jézuson,
Az Isten Bárányán;
Ő lett átok, s én szabad
Mindet elhordozván.
Vétkem Jézus viselte,
S a vérvörös szennyet
Mosta drága vérében
Hogy minden fehér lett.*

Horatius Bonar

16,23-33 A főpap megmosakodott a **szentélyben**, feltehetően a medencénél, aztán **magára vette** a dicsőség és szépség **öltözékeit** (23-24a. v.). A zsidó hagyomány azt mondja, hogy a fehér vászon öltözeteket sohasem viselték újra. A főpap ezután két koszt áldozott **égőázdozat** gyanánt, egyiket **önmagáért**, a másikat pedig a **népért** (24b.

v.). Elégette a két **búnáldozat kövérjét** az **oltáron, bőrét, húsát és ganéját** pedig a **táboron** kívül égette el (25-27. v.) Még az égőáldozat bőrét is, amely rendszerint a papé lett (7,8), el kellett égetni. A zsidó Talmud szerint a főpap a szentek szentjébe az esti áldozat után ment be, hogy a füstölőt kihozza. Az engesztelési szertartásban a nép megvallotta bűneit és tartózkodott mindefféle munkától (29. v.).

A fentiekből látható, hogy a főpap legalább négyszer ment be a szentek szentjébe. Ez nem mond ellent a Zsidó 9,7-12-nek, ahol az a gondolat van, hogy csak az év *egyetlen napján* léphetett be a főpap.

16,34 Ennek a napnak szigorú ceremóniái dacára, arra való alkalmatlansága, hogy megfélemlően elintézzze a bűnöket, bele van írva ezekbe a szavakba: „**egyszer egy évben**”. „Mert lehetetlen, hogy bikák és bakok vére bűnöket töröljön el.” (Zsidó 10,4). Éles ellentétben áll ezzel Krisztus munkája, amely által az emberi bűnök tökéletesen elvannak távolítva, ahelyett hogy csupán egy évre lennének elfedezve! Watts Izsák a következőképpen fejezte ezt ki:

*A megölt állatok vére
Nyugtót nem adhatott,
Folyhatott az oltárokon,
Bűnt el nem moshatott.*

*Krisztus volt, az égi Bárány
Ki bűnünk elvette,
Nagyszerűbb név, gazdagabb vér
Mely ezt megtehetette.*

VI. ÁLDOZATBEMUTATÁSSAL KAPCSOLATOS TÖRVÉNYEK (17. fejelet)

17,1-9 A kommentátorok az 1-9. verssel kapcsolatban különböző nézeteket vallanak. (1) Az igehely megtiltotta, hogy bármilyen állatot levágjanak (még akkor is, ha ételnek akarják felhasználni), ha nem ajánlották fel a szent sátonnál. (2) Áldozati állatok áldozását tiltotta meg mezőkön, vagy

bármilyen más helyen, mint a szent sátor. (3) Megtiltotta, hogy az áldozati állatokat étel gyanánt vágják le, ameddig a nép a pusztában volt. Ez megváltozott, amikor a nép megérkezett az ígért földjére (5Móz 12,15). Morgan a következőképpen magyarázza:

Az a héber szó [amelyet a KJV 'ördögöknek', az ASV pedig 'kecskedémonoknak' fordított], szó szerint azt jelenti, hogy 'szőrösök'. Az Ézs 13,21-ben és 34,14-ben az Authorized Version 'szatírnak' fordította, az Amerikai Szabványos Változat pedig 'vad-kecskéknak'. A szatír egy képzeletbeli lény, egy démoni természetű, félig kecske, félig ember. Egyiptomban a kecske-embert, a Pánt imádták. Úgy tűnik, mintha ez a szó annak beismerése lenne, hogy ezek az emberek Egyiptomban valószínűleg a hamis istent imádták.²¹

A **vér** fogyasztása ugyancsak tilos volt. A vér **engesztelésért** volt, nem táplálék-ként. „**A test lelke a vérben van**” (11. v.). Az engesztelés mögötti elv az, hogy 'életet életért'. Mivel a bűn zsoldja a halál, amelyet a vér kiontása szimbolizál, ezért „vérontás nélkül nincs bűnbocsánat”. Bűnbocsánat nem azért van, mert a bűnt *elnezték*, hanem, mert azt *áthárították* az áldozatra, amelynek az élet fenntartásához szükséges vérét kiontották. A 11. vers egyike a kulcserseknek a Mózes 3. könyvében, ezért jegyezzük meg. Amikor egy állatot levágtak, vérét azonnal elfolyatták. Egy megölt állat rögtön tisztátalan lett, ha vérét nem folyatták ki azonnal.

17,15-16 Ez olyan **személyre** vonatkozik, aki tudatlanul evett olyan állat húsból, amelynek vére nem volt elfolytatva. De volt mód a megtisztulásra. De ha ezt a gondoskodást elutasította, megbüntették.

VII. SZEMÉLYES MAGATARTÁSRA VONATKOZÓ TÖRVÉNYEK (18–22. fej.)

A) A szexuális tisztaság törvényei (18. fej.)

18,1-5 A 18. fejezet a törvénytelen házasság különböző formáival foglalkozik, amely az izraeliták számára **Egyiptomban** megszokott volt, amelyet azonban teljesen meg kell tagadniuk **Kánaán földjén**.

18,6-18 Az a kifejezés „**hogyan fölfedje annak szemérmét**”, itt szexuális érintkezést jelent. A 6. vers az alapelveket állapítja meg. A házasság közeli rokonnal tilos volt, mint például **anyával** (7. v.); mostohaanyával (8. v.); **testvérrel**, vagy féltestvérrel (9. v.); lányunokával (10. v.), a mostohaanya **lányával** (11. v.); nagynénjével (12-13. v.; nagybátyjával (14a. v.). A modern orvostudomány megerősíti, hogy vérszerinti rokonok házassága estén a szülők fizikai, vagy mentális gyengeségei néha felerősödnek a gyermekekben. De a tilalom kiterjedt a házastárs hozzátartozóival és egyéb rokonokkal való házasságokra is (14b-16. v.), amelyek általában rokoni kötelékként ismertek. A régebben megadott ok erre az utóbbi szabályra az, hogy az a kifejezés az 1Móz 2,24-ben, hogy „egy hús(test)”, olyan családi kapcsolatot ír le, amely annyira szoros és tartós, hogy még a rokonok házasságban való egyesülését is vérfertőzésnek kell tekinteni. Egy férfi nem házasodhatott össze **menyével**, vagy felesége lányunokájával (17. v.), és ne vegyen el egy nőt a nővére mellé riválisnak (18. v.), mint pl. Anna és Peninna esetében (1Sám 1,1-8). A 16. verset később módosították az 5Móz 25,5-ben: ha egy férfi gyermektelenül halt meg, fivére köteles volt házasságot kötni az özvegygel. Ez úgy volt ismeretes, mint *sógor-házasság*.

18,19-21 Nővel való közösülés tilos volt a menstruáció alatt. A **felebarát feleségével** való házasságtörés is tilos volt. Ugyan-

csak tiltották azokat a gyalázatos praktikákat, amelyek egykor a **Molok** bálványisten imádasával voltak kapcsolatosak, hogy az újszülött csecsemőket **átvitték a tűzön** (2Kir 23,10; Jer 32,35). Molok az ammoniták istene volt: bálványszobra volt a Hin-nom-völgyben. Francis Shaeffer írja le a szertartást:

Egy hagyomány szerint volt egy, a hátán nyitott bronz bálvány, és miután tüzet raktak benne, egyik szülőnek oda kellett mennie, és saját kezével tennie elsősülött gyermekét Molok fehéren izzó, kinyújtott karjaira. E hagyomány szerint a szülőnek nem volt megengedve, hogy érzelmet mutasson, és dobszó hangzott, hogy ne lehessen hallani a csecsemő sikoltásait, ahogyan meghalt Molok karjai között.²²

18,22-23 Tilos volt a homoszexualitás, valamint az **állattal** való szexuális közösülés (szodómia). A homoszexualitás elleni törvényhozással Isten előre láthatta a modern AIDS járványt is, és igyekezett népettől megóvni.

18,24-30 Az 1-23. vers azt mondja el a népnek, hogy *mit* ne tegyen; A 24-30. vers elmondja nekik, hogy *miért* ne tegyék. Nem véletlen, hogy a tisztátalanság és bálványimádás együtt található ugyanabban a fejezetben (lásd a 20. fejezetet is). Egy ember erkölcsisége a teológiájának gyümölcse, vagyis, hogy milyen az Istenről alkotott képe. A kánaániták szemléletes illusztrációi voltak annak a romlottságnak, amelyet a bálványimádás produkál (24-27. v.). Amikor Izrael fiai az ország birtokába jutottak, Jahveh parancsára ezeknek az embereknek ezreit ölték meg. Ha figyelembe vesszük a kánaániták erkölcsi elkorcsosulását, amint a 24-30. versben le van írva, megérthetjük, hogy Isten miért bánt ilyen kíméletlenül velük.

B) A mindennapi élet törvényei (19. fej.)

19,1-25 Minden szentség alapja megtalálható ezekben a szavakban: „**én, az ÚR, a ti Istenetek, szent vagyok**.” (2. v.). A nép

magatartására vonatkozó különböző törvények vannak itt lefektetve a következőképpen:

Az **apát és anyát tiszteljék** (3. v.) – az ötödik parancsolat.

Isten **szombatjait** tartsák meg (3. v.) – a negyedik parancsolat.

Tilos a bálványimádás (4. v.) – a második parancsolat.

Tilos enni a békeáldozatból **harmadnapon** (5-8. v.)

Egy **mező** learatásakor a tulajdonos **hagyjon a szegényeknek** és idegeneknek némi gabonát a mező szélén (9-10. v.) A mezei termények és szőlők példaként vannak említve, és nem teljes felsorolásként.

Tilos a lopás, csalás és hazugság (11. v.) – a nyolcadik parancsolat.

Ki van zárva az **Isten nevére tett hamis esküvés** (12. v.) – a harmadik parancsolat.

Tilos a kizsákmányolás, rablás, vagy a munkabér visszatartása (13. v.).

Ítélet követi, ha **süketet** ócsárolnak, vagy **vak** elé gáncsot vetnek (14. v.). Az emberek mutassanak tiszteletet Jahveh iránt azzal, hogy egymást tisztelik (25,27). Azok, akik félik az Urat, bánjanak kedvesen a fogyatékosokkal (14. v.), időssel (32. v.) és szegénnyel.

Tilos a részrehajlás az **ítélkezésben** (15.v.).

Tilos a **felebarát életére törni** (16. v.).

Tiltott a **testvér** iránti gyűlölet: „**Fedd meg bátran honfitársadat, hogy ne légy részes a vétkében**” (17. v.). Az ügyeket nyíltan és egyenesen kell intézni, nehogy okai legyenek rejtett gyűlölködésnek, ami nyílt bűnhöz vezet.

Tilos a **bosszú** vagy haragtartás (18). A 18. vers második fele, hogy **szerezd felebarátodat, mint magadat**, összegzi az egész törvényt (Gal 5,14). Jézus azt mondta, hogy ez a második legnagyobb parancsolat (Mk 12,31). A legnagyobb parancsolat az 5Móz 6,4-5-ben található.

A 19. verset általában úgy értik, hogy tiltja az állatok keresztezését, amely hibri-

deket eredményez. Az **állat** itt bármilyen háziállatot jelent.

Ugyancsak tilos volt egy **mezőre** különféle **magot** vetni, vagy **kevert vászon és gyapjú öltözetet** viselni. Isten az elkülönülés Istene, és ezekben a fizikai példákban arra tanította népét, hogy különüljenek el a bűntől és tisztátalanságtól.

Ha egy férfi rabszolga lánnyal közösül, aki egy **másik férfi** tulajdona volt, mindkettőt büntessék meg, és a férfi vigyen vétekáldozatot (20-22. v.).

Amikor majd az izraeliták letelepednek Kánaánban, **három évig** ne egyék meg **fáik gyümölcsét**. A **negyedik év gyümölcsét** áldozzák az **Úrnak**, és az **ötödik évben** ehetik meg a **gyümölcsöt** (23-25. v.). Az első négy év gyümölcse talán a lévitáké lett, vagy ahogyan néhány kommentátor gondolja, az Úr előtt kellett megenniük a második tized részeként.

19,26-37 Egyéb tiltott tevékenységek a következők: enni olyan húsból, amelyből a **vért** nem folyatták ki (26a. v.); varázslást üzni (26b. v.); haját vágatni a bálványimádó praktikáknak megfelelően (27. v.); **vágásokat** ejteni valakinek a hús(**testén**) **halottért** való gyász kifejezésésképpen (28a. v.); **tetoválni** a testüket, ahogyan a pogányok tették (28b. v.); **prostituálttá** tenni saját **lányát**, ahogyan a pogány bálványimadásban szokásos volt (29. v.); megtörni a szombatot (30. v.); **halottidézőkhöz** és **jövendőmondókhöz** fordulni (31. v.). Mutassanak **tiszteletet** az idősek iránt (32. v.), az idegenekkel pedig bánjanak kedvesen és vendégszeretettel (33-34. v.). A **becsületes** üzleti magatartásról is rendelkezett Isten (35-37. v.).

C) Büntetés rendkívüli bűnökért (20. fej.)

Ez a fejezet a büntetéseket adja meg néhány olyan bűncselekményért, amelyeket a 18. és 19. fejezet sorol fel. Azt az embert, aki egy gyermeket átvitt a tűzön a **Moloknak** tett áldozatban, kövezzék **halálra** (1-3. v.). Ha a **nép** elmulasztja megölni, Isten fogja

elpusztítani **őt és családját** (4-5. v.). Halálbüntetést hirdettek olyan valaki ellen is, aki **varázslókhöz és halottidézőkhöz** fordult (6. v.); aki átkozta **apját, vagy anyját** (9. v.); házasságtörő férfi és nő (10. v.); aki vérfertőzést követett el **apja feleségével** (11. v.), vagy **menyével** (12. v.); vagy aki szodomita (13. v.). (Mindkét felet meg kellett ölni ezekben az esetekben a törvénytelen közösülésért). Ha egy férfinak törvénytelen szexuális kapcsolata volt egy **anyával** és a lányával, mindhárom vétkest **meg kellett égetni** (14. v.). Főbenjáró bűn volt a szexuális perverzitás emberek és állatok között; mind az embert, mind az állatot meg kellett ölni (15-16. v.). Halálbüntetés (vagy, ahogyan egyesek tartják, a kiközösítés) volt kihirdetve az ellen, aki **nővérével**, féltestvérével (17. v.), vagy menstruáló **nővel** (18. v.) közösült. Nagynénjével való közösülés is ítélet alá esett: „**együtt kell bűnhődniük**”, de itt nem találunk részleteket (19. v.). Egyesek úgy gondolják, azt jelenti, hogy gyermektelenül kell meghalniuk, mint a 20. versben, ahol egy férfi közösült nagybátyjának feleségével, valamint a 21. versben, ahol a büntett sógornővel történt.

A 21. verset csak addig alkalmazták, amíg a fivér életben volt. Ha meghalt anélkül, hogy fiút hagyott volna hátra, hogy a nevét viselje, a fivérének megparancsolták, hogy házasodjon össze az özvegyasszonnyal, és az első fűt a halotról nevezze el (5Móz 25,5). Az ilyen egybekeléseket *sógorházasságnak* nevezték.

Isten szívének vágya az volt, hogy legyen egy szent népe, amely elkülönül a pogányok utálatosságaitól, és élvezze az ígéret földjének áldásait (22-26. v.). Halottidézőket és **jövendőmondókat** megkövezéssel ki kellett végezni (27. v.).

D) A papok magatartása (21–22. fejez.)

A 21. és 22. fejezet a 16. és 17. fejezettel együtt Áronnak és fiainak szólt.

21,1-4 A papok ne szennyezzék be magukat halott megérintésével, kivéve **legközelebbi rokonaik** esetében. Még az is hét napig tisztátalanná tette az embert, ha belépett a halott sátrába. Ez egy időre lehetlenné tenné a papnak az Úr szolgálatát, ezért tilos volt, hogy magát bárkivel beszennyezze, kivéve a saját rokonait. A negyedik vers valószínűleg azt jelenti, hogy magas hivatala miatt **nem szennyezheti be magát** bármilyen okból, kivéve azokat, amelyek a 2. és 3. versben fel vannak sorolva.

21,5-9 Tilos volt pogány praktikákat gyakorolniuk testük bevagdosásával halott miatti gyász jeléül. A papnak nem házasodhatott össze parázna vagy **meggyalázott (elvált) nővel**. Özvegyasszonyt azonban elvehetett. A pap **lányát**, aki **parázna** lett, meg kell **égetni**.

21,10-15 A főpapnak nem volt megengedve, hogy szokásos módon gyászoljon, vagy elhagyja a **szentélyt**, hogy a halottnak tiszteletet tegyen. Izraelita **szűzzel** kellett összeházasodnia és házasesetének kritikán felülinek kellett lennie.

21,16-24 Testi fogyatkozás akadályt jelentett egy férfi számára, hogy papi szolgálatot végezzen – vakság, sántítás, arcbeli torzulások, deformált végtag, láb, vagy kéz károsodások, púposság, törpe termet, sérült szemek, viszketegség, rühesség, vagy károsodott nemi szervek. **Áron** bármely utódja, akinek ilyen fogyatékosága volt, részesedhetett a papi ételekből, de mint pap, nem végezhetett tényleges szolgálatot az Úr előtt (22-23. v.). A **szent** étel a papok része volt a békeáldozatokból. A **legszentebb** étel volt az ő részük más áldozatokból is. A papok, akik az áldozatot bemutatták, nem lehettek **fogyatékosak**, mert Krisztust, a mi feddhetetlen Főpapunkat ábrázolták ki.

22,1-9 Ha egy pap szertartás szerint tisztátalan volt poklosság, vagy **folyásosság** miatt, holttest érintése miatt, olyan hús evése miatt, amelyből nem folytatták ki a vért, vagy bármilyen más okból, nem részesedhetett a papok étkeiből. Ezt jelenti az, hogy

„ne gyalázzák szent nevemet azokkal, amiket ők nekem szentelnek.” (2. v.). Ha a pap poklos, vagy folyásos volt, a kizárás feltehetően hosszú ideig tartott. Egyéb említett esetekben a következő szertartás volt előírva a papnak: Először is meg kellett mosakodnia, aztán várnia estig, attól fogva újra **tiszta** lesz.

22,10-13 Általában idegenek, vendégek és béresek nem **ehettek** a **szent** ételből. De a rabszolga, akit a **pap** megvásárolt, valamint a rabszolga gyermekei, ehettek belőle. Ha a **pap** **lánya kívülállóval** házasodott össze, neki **nem** volt megengedve, hogy **egyen**, de ha megözvegyült, vagy **elvált** és gyermektelen volt, és együtt élt apjával, akkor részesedhetett a papok ételéből.

22,14-16 Ha egy **ember akaratlanul** evett valamilyen, **szent ételből**, jóvátételt kellett végeznie, pótolva azt és hozzáátéve **egyötödét**, mint a vétékáldozat esetében.

22,17-30 Az **ÚRnak** vitt **áldozatok hibátlanok** legyenek (19. v.), akár **égőáldozatok**, (18-20. v.), akár **békeáldozatok** (21. v.). Beteg, nyomorék, vagy eltorzult állatot vinni tilos volt (22. v.). Torz és csenevész **marhát**, vagy **bárányt önkéntes áldozatul** be lehetett mutatni, de fogadalmi áldozatként nem (23. v.). Kasztrált, vagy sérült nemi szervvel rendelkező állatok nem fogadhatók el (24. v.). Izraeliták idegenektől se fogadjanak el a fent említett hibás állatok közül áldozatnak (25. v.). Áldozati állatot nem lehetett felajánlani, amíg legalább nyolc napos nem volt (26-27). Anyaállatot és **kölykét ugyanazon a napon** ne öljenek meg (28. v.). A **hálaáldozati** étet **ugyanazon a napon meg kellett enni**, amelyen felajánlották (29-31. v.).

22,31-33 Az utolsó rész azt magyarázza meg, hogy az izraelitáknak miért kell **megtartaniuk** és **teljesíteniük** az **ÚRnak** mindezeket a **parancsolatait**. Azért, mert az Isten, **Aki kihozta őket Egyiptomból**, szent. Ebben a rövid szakaszban többféle kifejezés hangsúlyozza a Mózes 3. könyvének, mint egésznek az üzenetét: „**Ne gya-**

lazzátok meg”, „**szent nevemet**”, „**megszentelt legyek**”, és „**én, az ÚR, vagyok a megszentelőtök**”.

VIII. AZ ÚR ÜNNEPEI (23. fej.)

A) A szombat (23,1-3)

Isten törvényei itt Izráel vallási naptárával foglalkozik. Az **Úr Izráel fiainak Mózesen** keresztül azt mondta, hogy hirdessék ki az **Úr ünnepeit**, mint **szent összejöveteleket**.

Hatnapi munka után a **hetedik nap**, vagy **szombat**, a **munkától** való **megnyugvás** napja kellett, hogy legyen. Ez volt az egyetlen hetenkénti szent nap.

B) A Páska (23,4-5)

Az **Úr Paskáját** az **első hónap** (Nisan, vagy Abib) **tizennegyedik napján** tartották. Ez emlékeztetett Izráel egyiptomi rabszolgaságból történt szabadulására. A **paskabárány** Krisztusnak, az Isten Bárányának, a mi Paskánknak előképe volt (1Kor 5,7), Akinek vérét kiontották, hogy megváltson bennünket a bűn rabszolgaságából. Nem a teremtéskor halt meg, hanem az idők teljességében (Gal 4,4-6).

C) A kovásztalan kenyér ünnepe (23,6-8)

A **kovásztalan kenyér ünnepe** a Paskával összefüggésben zajlott le. **Hét napos** periódusra terjedt ki a Páska napjától kezdődően – vagyis Nisan **tizenötödik napjától** húsznegyedikéig. Ennek a két ünnepnek a nevét gyakran használták felcserélhetően. Erre az időre a zsidóknak minden kovászt el kellett távolítaniuk házaikból. A Szentírásban a kovász a bűnről beszél. Az ünnep olyan életet ábrázol ki, amelytől távol van a rosszakarat és gonoszság kovásza, és olyan életet amelyet „tisztaság és igazság kovásztalansága” jellemez (1Kor 5,8). Nem volt időköz a **Páska** (megváltásunk) és a **kovásztalan kenyér ünnepe** (szentségben való járásunk kötelezettsége) között... A zsidók még ma is kovásztalan kenyeret esz-

nek ez alatt az ünnep alatt. A kenyeret macesznek nevezték. A macesz elkészítése magában foglalja a kenyér átlukasztását, és a *sütési folyamatban* csikossá válik. Ez a **kovásztalan kenyér** világosan emlékeztet bennünket a büntelen Messiásra. Átdöfték értünk, és sebeivel gyógyultunk meg (hiszen a korbácsütés véres csíkot hagy a testen).

D) Az első zsengek ünnepe (23,9-14)

Az árpa **kévéjének felmutatása** a kovásztalan kenyerek ünnepének másnapján (a **szombat utáni napon** – vagyis a hét első napján) történt. Ez úgy ismeretes, mint az **első zsengek ünnepe**. Ez jelentette az árpa **aratásának** kezdetét, amely az év első gabonája volt. Az árpa egy **kévéjét** felmutatták az **Úr előtt** hálából az aratásért. **Égőáldozatot** és **ételáldozatot** is bemutatottak. Ezt az első aratást úgy tekintették, mint az eljövendő nagyobb aratás ígértét. Ez Krisztus előképe a feltámadásban – „Krisztus... az elhunytak zsengeje” (1Kor 15,20). Feltámadása a garancia arra, hogy mindenki, aki hisz Őbenne, ugyancsak halhatatlanságot nyer a feltámadás révén.

E) A hetek ünnepe (23,15-22)

A hetek ünnepét (héberül: *Shávuót*), vagy pünkösdöt (görögül „ötven”) a **Páska szombatja utáni ötvenedik napon** tartották meg. Ez **aratási** ünnep volt, amelyen hálát adtak Istennek a búza aratásának megkezdéséért. Ekkor mutatták be a búzaaratás **első zsengeit égőáldozattal, új ételáldozattal, italáldozatokkal és békeáldozattal** együtt. A zsidó hagyomány szerint Mózes az évnék ezen a napján kapta meg a törvényt. Az ünnep előkép a Szent Szellem alászállásáról pünkösd napján, amikor az Eklézsiá létrejött. A **felmutatási áldozat két kovászos kenyér** volt, amelyet az első termésből készült **finomlisztből** sütöttek. (Ez volt az egyetlen áldozat, amelyben volt kovász). Ezek a kenyerek előképszerűen jelentik azokat a zsidókat és pogányokat,

akik „egy emberré” lettek Krisztusban (Ef 2,15).

Pünkösd után volt egy hosszú, mintegy négy hónapos intervallum a következő ünnep előtt. Ez az időköz ábrázolhatja ki a jelenlegi gyülekezeti korszakot, amelyben mi várva várjuk Üdvözítőnk visszatérését.

F) A kürtzengés ünnepe (23,23-25)

A **kürtzengés ünnepe** a **hetedik hónap első napján** volt. A kürtök megfúvása összehívta Izráel fiait ünnepélyes, **szent összegyülekezésre**. Ekkor volt egy tíz napos időszak az önvizsgálatra és bűnbánatra, amely elvezetett az engesztelés napjához. Ez azt az időt ábrázolja ki, amikor Isten újra összegyűjti Izráelt az országba a nép megtérését megelőzően. Ez volt a polgári év első napja, amelyet ma Rosh Hashanah-nak hívnak (héber kifejezés: *az év feje*). Némelyek ezt az ünnepet egy másik összegyülekezés előképeként is látják – vagyis a szentek összegyűlésének, hogy találkozzanak az Úrral a levegőben az elragadtatáskor.

G) Az engesztelés napja (23,26-32)

Az **engesztelés napja** (héberül *Yôm Kippur*) a **hetedik hónap tizedik napján** volt, és részletesen le van írva a 16. fejezetben. Ez előképe Izráel nemzeti megtérésének, amikor egy hívő maradék a Messiáshoz fordul és bocsánatot nyer (Zak 12,10; 13,1). Az engesztelés napjával foglalkozva Isten szinte minden versben megismétli, hogy **ne végezzenek munkát**. Az egyetlen ember, akinek tevékenynek kellett lennie ezen a napon, a főpap volt. Az Úr megerősítette a fenyegető kötelezettséget azzal, hogy **kiirtja azt**, aki ezt megszegi. Ez azért van, mert üdvösségünk, amelyet Főpapunk szerzett meg nekünk „nem az általunk véghez vitt igaz cselekedetekért” van (Tit 3,5). Emberi cselekedet nem lehet bűneink eltávolításának művében. Krisztus munkája és egyedül az Ővé az örök üdvösség forrása. Az, hogy „**tartóztassátok meg magotokat**” (27.29. v.), börtölést jelent. A vallásos

zsidók még ma is úgy tartják ezt a napot, mint a böjtölés és imádkozás idejét. Noha az **engesztelés napja** Jahveh ünnepei közt van felsorolva, ez valójában inkább a *böjtölésnek*, mint az *ünneplésnek* volt az ideje. Azonban, miután a bűn kérdése elrendeződött, eljött az ideje az örvendezésnek a sátoros ünnepen.

H) A sátoros ünnep (23,33-44)

A **sátoros ünnep** (héberül Sukkóth, „sátorak”) a **hetedik hónap tizenötödik napján** volt. **Hét napig sátrakban** laktak az izraeliták (42. v.). Ez előképe a végső nyugalomnak és végső aratásnak, midőn Izráel biztonságban fog lakni az országban az Ezeréves Királyság alatt. Ezt az ünnepet a begyűjtés ünnepének is szokták nevezni (2Móz 23,16). Az aratáshoz kapcsolódott. Valójában az ebben a fejezetben említett ünnepek közül többnek is köze volt az aratáshoz. A két **szombat** az Ezeréves Királyságnak és az örök nyugalomnak lehet az előképe. Moisé és Ceil Rosen leírja a hagyományt:

A zsidó emberek sátorserű szerkezeteket építettek, és az ünnep alatt azokban éltek, mintegy emlékeztetőül az ideiglenes lakhelyekre, amelyekkel az izraeliták a pusztában rendelkeztek. Sok zsidó ember még ma is nyitott fedelű, három oldalú bódékat épít erre az ünnepre. Feldíszítik azokat faágakkal és őszi gyümölcsökkel, hogy a termés betakarítására emlékeztesse őket.

Mindenki, aki tehet, eljött Jeruzsálembe erre az aratási ünnepre minden évben. Az ünneppel kapcsolatos templomi istentisztelet magában foglalta a Siloám tavából származó víz kiöntését, ami a téli esőért való imákat szimbolizálta. Ilyen alkalommal történt, hogy Jézus így kiáltott „...Ha valaki szomjazik, jöjjön hozzám, és igyék!” (Jn 7,37-38). Izráel utolsó engesztelés-napja után a sátoros ünnepet újra megünneplik majd Jeruzsálemben (Zak 14,16).²³

Az egyik dolog, amit az Úr az ünnepek által meg akart tanítani népének, az az, hogy szoros összefüggés van az élet szellemi és fizikai oldalai között. A bőség és áldás időinek örvendezés időinek kellett lennie **az Úr előtt**. **Az Urat** ez úgy festette le előttük, mint azt a Valakit, Aki bőségesen gondoskodott mindennapi szükségégeikről. Az Ő jóságára egy népként, együtt választottak; ezt fejezik ki az aratással kapcsolatos ünnepekben.

Figyeljük meg annak a parancsnak az ismétlődését, hogy az izraeliták rabszolgai, vagy **szokásos munkát ne** végezzenek ezen az ünnepélyes alkalmakon (3.7-8.21. 25.28.30-31.35-36. v.).

Jahveh ünnepeiben határozott időrendi folyamatot lehet nyomon követni. A szombat visszavisz bennünket Isten nyugalomához a teremtés után. A Páska és a kovásztalan kenyerek ünnepe a Golgotáról beszél. Ezt követően jön az első zsengek ünnepe, ami Krisztus feltámadására mutat. A pünkösdi ünnepe a Szent Szellem eljövételének előképe. Aztán már a jövőbe nézve, a kürtzengés ünnepe Izráel újra összegyűjtésének képe. Az engesztelés napja azt az időt vetíti előre, amikor Izráel maradéka bűnbánatot tart és elfogadja Jézust, mint Messiást. Végül a sátoros ünnep úgy látja Izráelt, mint amely Krisztus ezeréves uralkodását élvezi.

IX. SZERTARTÁSI ÉS ERKÖLCSI TÖRVÉNYHOZÁS (24. feje.)

A 23. fejezet az évi ünnepekkel foglalkozik. Most az Úr előtt végzett naponkénti és hetenkénti szolgálatok kerülnek sorra.

24,1-9 Az arany lámpatartóban állandóan tiszta, **préselt olivaolajat** kellett égetni az ÚR előtt. A **tizenkét kenyeret két sorban**, vagy oszlopban kellett elhelyezni a szent kenyerek asztalán, és minden szombaton kicserélni. A 7. versben említett **illatszer** az **Úré** volt. Akkor áldozták Jahvehnek, amikor a régi kenyereket eltávolították és ételül a papoknak adták.

24,10-23 Ezután megszakítás következik egy **izraelita asszony**nak és **egyiptomi apának a fia** miatt, akit halálra **köveztek** Isten átkozásáért (10-16.23. v.). Az eset azt mutatja, hogy a törvény ugyanaz volt mindenkire nézve, aki Izráel táborában élt, akár teljesen zsidó volt, akár nem (22. v.). Azt mutatja, hogy az istenkáromlás, a gyilkossághoz hasonlóan, **halállal** büntetendő (14.16-17.23. vers). (A 16. vers valószínűleg az az istenkáromlásra vonatkozó törvény, amelyre a zsidók hivatkoztak, amikor ezt mondták: „Nekünk törvényünk van, és a törvény szerint [az Úr Jézusnak] meg kell halnia, mert Isten Fiává tette magát.” [Jn 19,7]). A törvény azt is mutatja, hogy némely más esetekben kárpótlást lehetett végezni (18.21. v.). Végül az esemény arra utal, hogy:

...a megtorlás a törvény alapelve volt; a gonoszságokat jóvá kellett tenni. Az engedékenység a törvényt rossz hírbe hozta volna. A megtorlás törvényét manapság a nyugati világ közneveltség tárgyává tette, de az elgondolkodó emberek nem fogják azt elutasítani. (a) A régi társadalomban a büntetés mértéke nem volt arányban a bűn súlyával. A megtorló büntetés tehát nagy lépés volt a valódi igazságszolgáltatás felé. (b) Ráadásul a helyreállító büntetés – amelyet alternatívaként gyakran sugalmaztak – a szubjektívizmustól szenved. Ki dönti azt el, hogy amikor valaki helyreáll, akkor kész-e újra csatlakozni a társadalomhoz? A feltételek ma engedékenyek lehetnek, de mi lesz holnap? Az igazi igazságszolgáltatás az, hogy szemet (és nem többet) szemért. (Daily Notes of the Scripture Union [A Szentírás Egyesület napi jegyzetei]).

Az 1-9. versben Izráelről olyan képet látunk, amelyet Isten elgondolt róla. A 10-16. versben az átkozódó ember azt az Izráelt festi le, amelyenne valójában lett, a Név káromlójává és átkozójává („vére rajtunk és magzatainkon”).

X. A SZOMBAT ÉV ÉS A JUBILEUMI ÉV (25. feje)

A 25–27. fejezetben lévő törvénykezés **Mózesnek a Sínai-hegyen** adatott, és nem a szent sátorban (25,1; 26,46; 27,34).

25,1-7 Minden **hetedik évet szombatévnek** kell tekinteni. A **földet** hagyják parlagon (megműveletlenül). Az emberek számára **eledel** abból a terményből lesz, amely **magától** nő. A tulajdonos ne arassa le, hanem hagyja a népnek ingyenes felhasználásra.

25,8-17 Az **ötvenedik év** ugyancsak szombatév, amelyet **jubileumi évként** ismertek. Ez a **hét** szombatéves ciklust (**negyvenkilenc esztendő**t) követő **engesztelés napján** kezdődik. A rabszolgákat bocsássák szabadon, a **földet** hagyják parlagon, és minden föld kerüljön az vissza eredeti tulajdonosához. A rabszolga, vagy a föld **ára** a jubileumi év közeledtével csökkent (15-17. v.), és minden üzleti tranzakciónál vegyék számításba ezt a tényt. Azok a szavak, hogy „hirdesetek fölszabadulást az ország minden lakosának” (10. v. a KJV szerint), bele vannak foglalva az United States Liberty Bell-be (Az Egyesül Államok rabszolga-felszabadító kiáltványa). A hívők ma a jubileumi évet az Úr eljövetelel hasonlíthatják össze. Ahogyan közeledünk az Ő eljövetelehez, anyagi gazdagságunk értéke egyre csökken. Eljövetele pillanatában pénzünk, vagyonunk és befektetéseink értéktelenné válnak. Helyes úgy kezelni ezeket a dolgokat, hogy *ma* az Úrnak ajánljuk fel őket!

25,18-20 A szombatévvvel kapcsolatban az emberek csodálkozhattak, hogyan lesz majd elegendő élelmük, hogy ehessenek abban az évben és a következő évben. Isten megígérte nekik, hogy ha engedelmeskednek, **Ő három évre** elegendő terményt fog adni nekik a hatodik esztendőben.

Tehát minden ötven évben volt két egymást követő év, amikor nem volt vetés és aratás, vagyis, amikor a rendszeres szombat

évet követte a jubileumi év. Feltehetően az Úr adott elég terményt a negyvennyolcadik évben, hogy az négy évig kitartson.

Néhány kutató úgy gondolja, hogy beszámítás útján az ötvenedik év valójában a negyvenkilencedik volt. Bárhogy is volt, ez ősi példa a jó ökológiáról: megőrizni a föld termőképességét kötelező pihentetéssel. A modern időkben az ember kényszerűen foglalkozik bolygónk erőforrásainak megőrzésével. Mint oly gyakran, Isten Igéje ebben is évezredekkel előbbre jár.

25,23-28 Földet el lehet adni, de nem **véglegesen**, mert Jahveh a tulajdonos. Három módja volt, ahogyan a földet „meg lehetett váltani” (hogy visszazálljon eredeti zsidó tulajdonosára): A legközelebbi **rokon** visszavásárolhatta az eladónak (25. v.); az eladó (eredeti tulajdonos), ha visszanyerte pénzügyi fizetőképességét, megváltotta azzal, hogy fizetett a vásárlónak a jubileumi évig hátralévő évekért (26-27. v.); egyébként a föld automatikusan visszazállt eredeti tulajdonosára a **jubileumi évben** (28. v.).

25,29-34 A ház egy fallal körülvett városban egy évig visszaváltható; ezután **véglegesen** az új tulajdonos birtokába kerül. Be nem kerített **falvakban** lévő **házakat** úgy kell **tekinteni**, mint a föld részét, ezért a **jubileumi évben** visszazáll eredeti tulajdonosára. A **léviták** tulajdonában lévő **házakat** a számukra kijelölt **városokban** a léviták mindenkor válthassák vissza. A **léviták** számára kijelölt **mezőket nem lehet eladni**.

25,35-38 Ha egy izraelita adósságba és **szegénységre** jut, zsidó hitelezői ne szorongassák. Ne vegyenek tőle **kamatot** vagy uzsorát és ne kérjenek több ételmezt azért az **élelemért**, amit kölcsönöadnak nekik.

25,39-46 Ha egy elszegényedett izraelita eladta **magát** egy zsidó hitelezőnek meg nem fizetett adóssága fejében, ne kezelje úgy a hitelező, mint **rabszolgát**, hanem mint **bérest**, és engedje szabadon a **jubileumi évben**, ha ez eljön a szolgálat hat évének vége előtt. A zsidóknak meg van en-

gedve, hogy rabszolgáik legyenek a pogány nemzetekből, és ezeket saját tulajdonuknak tekinthetik, leszármazottaikra hagyva őket. De zsidó emberek **ne** legyenek **rabszolgák**.

25,47-54 Ha egy zsidó pogánynak adja el **magát**, aki történetesen az országban él, a zsidó mindig visszavásárolhatja és szabaddá teheti. A megváltási **árat** azoknak **az éveknek a száma** határozza meg, amelyek **hátra vannak a jubileumi évig**. Ha rokon váltja meg a zsidót, alkalmazhatja őt, mint **bérest**, a **jubileumi évig**. Ha egyrokon sem **váltotta meg**, akkor is automatikusan szabad lesz a **jubileumi évben**.

25,55 Ez a vers erőteljesen emlékeztet arra, hogy az izraeliták és országuk **az Úréi**, és Őt kell elismerniük igazi tulajdonosnak. Sem Isten népét, sem Isten országát nem lehet véglegesen eladni.

XI. ÁLDÁSOK ÉS ÁTKOK (26. feje)

A) Az Istennek való engedelmesség áldásai

Ebben a fejezetben kétszer annyi verset szenteltek a figyelmeztetésnek, mint az áldásnak. A balsors, az engedetlenség megígért gyümölcse olyan eszköz, amelyet Isten használ, de nem azért, hogy bosszút álljon, hanem hogy népét bűnbánatra vezesse (40-42. v.). A nemzeti büntetés egyre súlyosabb lesz, amíg a nép meg nem vallja gonoszságát. Figyeljük meg a fokozatokat a 14., 18., 21., 24., és 28. versekben.

Az Úr, miután figyelmeztetett a bálványimádásra (1. v.), a szombat megtörésére és a tiszteletlenségre (2. v.), a következő áldásokat ígérte a népnek, ha megtartják parancsolatait: **eső**, termékenység (4. v.), szaporodás, biztonság (5. v.), béke, védettség (6. v.), győzelem az **ellenség** felett (7-8. v.), bőség és az Úr jelenléte (9-13. v.). Knox változata különösen szemléletes a 13. versről: „Nem én... vertem-e le a láncot nyakatokról, és adtam nektek a szabad emberek egyenes tartását?”

B) Az Istennel szembeni engedetlenség átkai (26,14–38)

26,14–33 Az engedetlenség a következőket fogja eredményezni: **félelem, betegség**, legyőzetés az **ellenségtől**, aszály, terméketlenség, **vadállatok, pusztító betegség**, megszállás és fogság.

A 26. vers leírja az éhínség körülményeit. A **kenyér** olyan kevés lesz, hogy **tíz asszony** tud majd **sütni egyetlen kemencében**, amely egyébként egyetlen család használatára lenne elég. A 29. vers még súlyosabb éhínséget ír le, ahol kannibalizmus fog uralkodni (lásd a 2Kir 6,29-et és a JSir 4,10-et ennek a figyelmeztetésnek történelmi beteljesedéséhez).

26,34–39 A tartós engedetlenségnek Izráel részéről az lesz a következménye, hogy egy idegen hatalom fogságába kerülnek. Izráel **földje** élvezni fogja a **nyugalom** idejét, amely egyenlő lesz a szombatévek számával, amelyeket a nép nem tartott meg. Ez történt a babiloni fogság idején. A Saultól a fogságig eltelt idő alatt a nép elmulasztotta megtartani a szombatéveket. Így elkerültek hetven évre fogságba, és a föld nyugalmat élvezett (2Krn 36,20–21).

C) Bűnvallás és bünbánat általi helyreállítás (26,40–46)

A 26. fejezet utolsó szakasza utat biztosít a helyreállításra az engedetlen nemzetnek, bűnvalláson és bünbánaton keresztül. Isten nem fogja teljesen elhagyni népét, hanem **megemlékezik** szövetségéről, és **őseiknek** tett **ígéreteiről**.

XII. ÜNNEPÉLYES FOGADALOMTÉTELEK ÉS TIZEDEK (27. fej.)

A Mózes 3. könyvének utolsó fejezete az Úrnak tett önkéntes fogadalmakkal foglalkozik. Úgy látszik, hogy valamilyen áldásért hálából az Úrnak, egy ember fogadalmat tehetett az Úrnak személylyel (önmagával, vagy családtagjával), állattal,

házzal, vagy földdel kapcsolatban. A felajánlott dolgokat a papoknak kellett adnia (4Móz 18,14). Mivel ezek az ajándékok nem mindig voltak a papok használatára alkalmasak, gondoskodni kellett, hogy a fogadalmat tévő személy adhasson a papnak egy megfelelő pénzüsszeget a felajánlott dolog helyett.

27,1–2 Az odaszentelési **fogadalomtétel** nagyon különleges volt.

27,3–7 Ha személyre vonatkozóan tettek fogadalmat az Úrnak, akkor a papnak fizetendő megváltási ár a következők szerint alakult:

Egy férfi 20–60 év között 50 **sekel**

Egy nő 20–60 év között 30 **sekel**

Egy fiú 5–20 év között 20 **sekel**

Egy lány 5–20 év között 10 **sekel**

Egy kisfiú 1 hónap és 5 év között 5 **sekel**

Egy kislány 1 hónap és 5 év között 3 **sekel**

Egy férfi 60 év felett 15 **sekel**

Egy nő 60 év felett 10 **sekel**

27,8 Ha egy ember **túl szegény** volt, hogy megváltsa fogadalmát eszerint a jegyzék szerint, akkor a **pap** határozott meg egy bizonyos számot **lehetőségeinek megfelelően**.

27,9–13 Ha a fogadalom állatra vonatkozott, a következő szabályokat alkalmazták: tiszta **állatot**, amely áldozathoz alkalmas volt, nem lehetett megváltani (9. v.). Fel kellett áldozni az Úrnak az oltáron (4Móz 18,17); semmit sem lehetett nyerni azzal, ha egy **állatot** másikkra cseréltek, mert akkor mindkettő az Úré lett (10., 33. v.); tisztátalan állatot meg lehetett váltani annak az **értéknek** a megfizetésével, amelyet a **pap** megállapított, hozzátéve még az **egyötödét** (11–13. v.).

27,14–15 Ha egy ember a házát az Úrnak szentelte, meggondolhatta magát, és visszavásárolhatta, megfizetve annak a pap által becsült értékét, hozzátéve az **egyötödét**.

27,16-18 Egy **mező** értékének elbírálását bonyolította az a tény, hogy a **jubileumi évben** visszatért eredeti tulajdonosához.

Ha az eredeti tulajdonosa szentelte oda, vagy aki örökölte, akkor a 16-21. versben lévő szabályokat alkalmazták. Az elvetett **magnak megfelelően** értékelték. Például, ha **egy hómer árpát** vetettek el, azt **ötven ézúst** **sekelre** kell értékelni.

Ha a **mezőt** a **jubileumi évben**, vagy akörül ajánlottak fel, akkor a fenti becslés volt érvényes. **De ha** az odaszentelés néhány évvel a **jubileumi év után** történt, akkor a mező értéke annak megfelelően csökkent. Más szóval, a mező csak harminc sekelt ért, ha a felajánlás húsz évvel a jubileumi év után történt.

27,19-21 Ha a **mezőt** visszaváltották, akkor hozzá kellett tenni a fizetség **egyötödét**.

Ha a tulajdonos, miután az Úrnak adta a földet, **nem váltja meg** a jubileumi év előtt, vagy ha titokban **eladta** valakinek, azt már nem lehet **megváltani**, hanem a **jubileumi évben** a **pap tulajdona** lesz. A föld ezután „**odaszentelt**” volt, vagy „**szent az Úrnak**”.

27,22-25 Ha egy mezőt olyan valaki szentelt oda, aki nem eredeti tulajdonosa volt, vagyis olyan valaki, aki vásárolta, akkor a 22-25. verset alkalmazták. A **pap** alapítson meg valamilyen értéket a birtokra, attól függően, hogy mennyi terményt lehetett betakarítani róla a jubileumi év előtt. Abban az évben a **mező** ugyanis visszaszállt eredeti tulajdonosára.

27,26-27 Áldozati állat **elsőszülöttjét** nem lehetett az Úrnak szentelni, mert az mindenképpen Őt illette. **Tisztátalan állat** első ellését meg lehetett váltani a pap **értékbecslésének** megfelelő árral, hozzáátéve **egyötödét**. Egyébként a pap eladhatta.

27,28-29 Semmit sem lehetett megváltani, ha **halál** vagy **pusztulás** volt rá kimondva. Ilyen volt az esküvel **odaszentelt** dolog, vagy elítélt ember. Így ha egy fiú átkozta a szüleit, **nem lehetett megváltani**, hanem **halálra** kellett **adni**.

Meg kell jegyezni, hogy van egy fontos megkülönböztetés ebben a fejezetben aközött, ami felszentelt (NASB), vagy megszentelt (KJV) volt, és aközött ami elítélt (NASB), vagy odaszentelt (NKJV, KJV) volt. Azokat a dolgokat, amelyeket fogadalm következtében szenteltek meg – vagyis isteni használatra különítették el – meg lehetett váltani. Az odaszentelt dolgok teljesen és véglegesen át voltak adva, és nem lehetett megváltani őket.

27,30-31 A **tized**, vagyis a gabona és **gyümölcs** egytized része az Urat illette. Ha a felajánló meg akarta tartani, kifizethette az értékét, plusz **egyötödét**.

27,32-33 Az a kifejezés, hogy „**amely átmegy a pásztorbot alatt**”, arra utal, ahogy a juhokat vagy kecskéket számolták, mindnek át kellett menni a pásztor botja alatt. Leslie Flynn így magyarázza:

A pásztor a kezében lévő bottal minden tizediket megérintette. Nem lehetett a sorrenden változtatni úgy, hogy egy jó állat elkerülje a tizedik helyet. Ha mégis megpróbálja, akkor a valóban tizedik, és a csereállat is az Úré lesz.²⁴

Az első **tizedet** nevezték lévita tizednek, mert azt a lévítáknak fizették (4Móz 18,21-24). A második tizedet, amely nyilvánvalóan más volt, az 5Móz 14,22-29-et írja le.

27,34 A Mózes 3. könyvének utolsó versében lévő kifejezés, hogy a **parancsolatok, amelyeket az ÚR parancsolt Mózesnek**, feltehetően az egész könyvre vonatkoznak. Miután tanulmányoztuk a részletes szertartások sokaságát és a véres áldozatokat, Matthew Henry-vel együtt örvendezhetünk a következőknek:

Nem vagyunk a törvény **sötét árnyai** alatt, hanem az evangélium tiszta fényét élvezzük, ... nem vagyunk a törvény **nehéz igája** és a rá vonatkozó testi jellegű rendelkezések alatt..., hanem az evangélium édes és könnyű útmutatásai alatt, amelyek nyilvánvalóvá teszik azokat az **igazi imádókat, akik az Atyát szel-**

lemben és igazságban imádják, egyedül Krisztus által és az Ő nevében, Aki a papunk, templomunk, oltárunk, áldozatunk, megtisztulásunk és mindenünk. Ne gondoljuk tehát, hogy mivel mi nem kötődünk a ceremoniális megtisztulásokhoz, ünnepekhez és felajánlásokhoz, kevesebb gond, idő és ráfordítás is megteszi, hogy azzal dicsőítsük az Urat. Nem, hanem inkább jobban tele van a szívünk önkéntes felajánlásokkal az ő dicsőíté-

sére, jobban lángol az szent szeretettől és örömtől, és jobban el van foglalva komoly gondolatokkal és őszinte szándékokkal. *Van bátorságunk belépni a szentek szentjébe Jézus vére által, tehát közeledjünk igaz szívvel és a hit teljes bizonyosságában,* imádvá Istent sokkal nagyobb örömezzéssel és alázas bizalommal vallván, hogy mondva: *Légy áldott Isten Jézus Krisztusért!*²⁵

JEGYZETEK

- ¹ (1. fejj.) Az *'óláh* szó abból a szótöbblől ered, amelynek jelentése „felmenni”. A gondolat az, hogy az egész állatot felvitték Isten oltárára, és a maga teljességében ajánlották fel, mint ajándékot.
- ² (1. fejj.) Peter Pell *The Tabernacle* (A szent sátor), 102-103. old.
- ³ (2. fejj.) A KJV-ben található „étel (meat)” fordítás szilárd táplálékot jelent, mint ami 1611-ben a folyadékkal állt szemben. Amit a mai angol nyelvben *meat*-nak neveznek, azt a tizenhetedik században *húsnak* (flesh) nevezték. Néhány tudós a *minhâh* szót olyan szógyökből eredezteti, amelynek jelentése „vezető”, vagy „kísérő”. Legtöbbször azt a szógyököt javasolják, amelynek jelentése „ajándék”.
- ⁴ (3,1-15) Ez a szó, amely szinte mindig többes számban szerepel, a *shelânim*, rokona a jól ismert héber *shâlôm* szónak. A héber értelmezés szélesebb, mint csupán az ellenségeskedés hiánya, hanem magában foglal boldogulást és teljességet, valamint békességet Istennel. Ennek a szónak egy másik jelentése közösségi áldozat Isten jelenlétében. Noha itt nem, de rendszerint a békeáldozat az utolsó a felsorolásban, és néhány kutató abból a ritka jelentésből származtatja a szót, hogy „befejezni”. Carr szépen alkalmazza ezt: „Ha ez az értelmezés helyes, az ÚSZ-i hivatkozások Krisztusra a mi Békességünkre (pl. Ef 2,14) jelentősebbé válnak, mivel ő értünk az utolsó áldozat (vö. Zsid 9,27; 10,12)”. G. Lloyd Carr, „Shelem,” *Theological Wordbook of the Old Testament*, (“Shelem”, Az Ószövetség teológiai szótára, III: 932.).
- ⁵ (3. fejj.) Pell, *Tabernacle* (Szent sátor), 92. old.
- ⁶ (4. fejj.) Számunkra elég furcsa módon ez a héber szó, amely majdnem 300-szor fordul elő az ÓSZ-ben, jelenthet mind „bűnt”, mind „bűnáldozatot”.
- ⁷ (5,14-6,7) A RSV és a NEB „bűnáldozatnak” fordítja, de a hagyományos fordítás megfelelőbb.
- ⁸ (6,18) Keil és Delitzsch ennek a versnek az utolsó részét úgy értelmezi, hogy „minden közember, aki megérintette ezeket a nagyon szent dolgokat, szentté lett az érintés által, úgy hogy ettől fogva ugyanolyan módon őrizkednie kellett a tisztátalanságtól, mint a felszentelt papoknak”. C. E. Keil és Franz Delitzsch, „Leviticus”, in *Biblical Commentary on the Old Testament* (Mózes 3. könyve az Ószövetségi Biblia Kommentárban), II: 319.
- ⁹ (7,11-18) A. G. Clarke, *Precious Seed Magazine* (Drága mag folyóirat), 11. köt. 2. sz. 1960. március-április, 49. old.
- ¹⁰ (7,11-18) *Ugyanott*.
- ¹¹ (7,11-18) Reid, John *The Chief Meeting of the Church*, (Az Eklézsia legfontosabb összejövetele, 58. old.).
- ¹² (7,22-27) Dr. McMillen S. I., *None of These Diseases* (magyarul: Elkerülhető betegségek), 84. old.
- ¹³ (8. fejj.) Matthew Henry, *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible* (Matthew Henry kommentárja az egész Bibliáról), I:474.
- ¹⁴ (12. fejj.) George Williams, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures* (Igtanulmányozó kommentár a Szentíráshoz), 71. old.
- ¹⁵ (13: bevezetés) Harrison, *Leviticus* (Mózes 3. könyve), 137. old. Kommentárjának 241.

- oldalán az A-függelékben ad egy fél-szakmai fordítást a 13. fejezetről, amely segítséget jelent azok számára, akik érdeklődnek az említett állapotok orvosi szempontjai iránt.
- ¹⁶ (13: bevezetés) *Ugyanott*, 136-137. old.
- ¹⁷ (13,38-39) *Ugyanott*, 245. old.
- ¹⁸ (13,47-59) *Ugyanott*, 146. old.
- ¹⁹ (13,47-59) *Ugyanott*.
- ²⁰ (16,11-22) Morrish, G. könyvkiadó, *New and Concise Bible Dictionary* (Új és tömör bibliai szótár), 91. old.
- ²¹ (17,1-9) G. Cambell Morgan, *Searchlights from the Word* (Fénysugarak az Igéből), 38. old.
- ²² (18,19-21) Francis A. Schaeffer, *The Church at the End of the 20th Century* (A Gyülekezet a 20. század végén), 126. old.
- ²³ (23,33-44) Moishé and Ceil Rosen, *Christ in the Passover* (Krisztus a Páskában), lapszám nincsen.
- ²⁴ (27,32-33) Leslie B. Flynn, *Your God and Your Gold*, (Istened és aranyad), 30-31. old.
- ²⁵ (27,34) Henry, „Leviticus” (Mózes 3. könyve), I:562.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bonar, Andrew. *A commentary on the Book of Leviticus*. (Kommentár a Mózes 3. könyvéről) 1852. Változatlan utánnomás. Grand Rapids: Baker Book House, 1978.
- Borland, James A. „Leviticus”. In *Liberty Bible Commentary* (Mózes 3. könyve a Liberty bibliakommentárban). Lynchburg, VA: The Old-Time Gospel Hour, 1982.
- Coleman, Robert O. „Leviticus”. In *Wycliffe Bible Commentary*. (Mózes 3. könyve a Wycliffe bibliakommentárban). Chicago: Moody Press, 1962.
- Harrison, R. K. *Leviticus: An Introduction and Commentary*. (Mózes 3. könyve: Bevezetés és kommentár). The Tyndale Old Testament Commentaries (A Tyndale Ószövetségi Kommentárok). Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1980.
- Henry, Matthew. „Leviticus”. In *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible* (Mózes 3. könyve. Henry, Matthew Kommentárja az egész Bibliáról. 1. köt. McLean, VA: MacDonald Publishing Company, nincs további adat.
- Jukes, Andrew. *The Law of the Offerings* (Az áldozatok törvénye). London: The Lamp Press, 1954.
- Keil, C. E., and Delitzsch, F. „Leviticus” In *Biblical Commentary on the Old Testament. The Pentateuch*, (Mózes 3. könyve az Ószövetségi bibliai kommentárban. A Mózes öt könyve), 4. köt. Grand Rapids: WM. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.
- Jindsey, F. Duane. „Leviticus”. In *The Bible Knowledge Commentary*. (Mózes 3. könyve A bibliaismereti kommentárban). Wheaton, IL: Victor Books, 1985.
- Smith, Arthur E. *Leviticus for Lambs*. (Mózes 3. könyve bárányok számára), Privát kiadás, további adatok nincsenek.

Folyóiratok

- Clark, A. G. „The Levitical Offerings” (A lévita áldozatok), *Precious Seed Magazine*, 1960.

AJÁNLOTT IRODALOM

Lásd: 76. oldal

MÓZES 4. KÖNYVE

Számok Könyve

„Mózes 4. könyvének egyedülálló jelentősége van a keresztyén ember életében, ha a történeti elbeszélést úgy tekinti, mint ami párhuzamban áll a keresztyén élettel. A Zsidókhoz írt levél írója elvégzi ezt a fontos alkalmazást, két fejezetet szánva rá (Zsid 3 és 4).”

BEVEZETÉS

I. Egyedülálló helyzete a kánonban

A Mózes 4. könyvének latin neve (Numeri = számok) a Szeptuagintában lévő címének, az *Arithmoi*-nak a fordítása, és nyilván az 1. fejezetben, majd pedig a 26. fejezetben lévő népszámlálás miatt nevezték el így, továbbá az egész könyvben található sok más számszerű adat miatt.

A héber cím sokkal jobban jellemzi a könyv egészét: „A pusztában” (*Bemidbâr*). A pusztában töltött negyven esztendő elbeszélése tele van érdekes és jól ismert történettel: a kémek ellátogatása Kánaánba, Kórah lázadása, Áron kivirágzott vesszeje, a rézkígyó, Bálám és szamara, továbbá más, kevésbé ismert események.

Nem szabad azt gondolni, hogy ez csupán „zsidó történelem”. Ezeknek a dolgoknak mindegyike a mi szellemi épülésünkért történt. Izráel fiainak hibáiból tanulnunk kell, nem pedig megismételni azokat. Következésképpen a Mózes 4. könyve rendkívül fontos könyv.

II. Szerzőség

A zsidó és keresztyén tanítás szerint a Mózes 4. könyvét a nagy törvényadó, Mózes írta. Ezt liberális körökben széleskörűen vitatják, lásd azonban a Mózes öt könyvéhez írt bevezetést a mózesi szerzőség tömören összefoglalt védelmére.

III. Keletkezési idő

Racionalista kutatók a Mózes öt könyvét nagyon későre teszik a zsidó történelemben, azonban a Kr. e. 1406. körüli dátumban a konzervatív és hívő kutatók meg egyeznek. (Lásd részletesebben a Mózes öt könyvéhez írt bevezetést.)

IV. Környezet és téma

A Mózes 4. könyvéhez a történeti háttér a pusztá, ahogyan azt a héber cím sugallja. Az itt leírt utazások és vándorlások körülbelül harmincnyolc évet ölelnek fel attól kezdve, hogy elindultak a Sínai-hegytől, addig, amíg megérkeztek Moáb síkságára, amely az ígéret földjével szemben van. A bolyongások hitetlenség miatt voltak, tehát Isten nem ad részletes leírást ezekről. Ahogyan Scroggie megjegyzi: „Isten népének az Ő akaratán kívüli útjai nincsenek benne az Ő naptárjában.”¹

Ahogyan a Mózes 3. könyve az imádat-
tal és a szellemi helyzettel foglalkozott, a Mózes 4. könyvének témája a *járás* és szellemi *előrehaladás* (vagy annak hiánya!). Ne higgyék a keresztyének, hogy ez egy száraz zsidó történelemlétkönyv! Tökéletesen alkalmazható a modern keresztyén megtapasztalásokra is. Jó lenne azt hinni, hogy minden (vagy a legtöbb) keresztyén gyorsan eljut a megváltástól Isten győzelmi ígéreteinek teljes birtokbavételéig; a megfigyelés és tapasztalat azonban azt mutatja, hogy *mi* nagyon is emlékeztetünk a régi iz-

raelitákra siránkozásunkkal, visszaesésünkkel, és vakmerő hitetlenségünkkel.

A jó hír az, hogy nem kell megismétel-nünk Izráel bolyongásait szellemi zarán-

doklásunk folyamán. Isten teljes mértékben gondoskodott szellemi célbajutásunkról, hit által. (Lásd: *Újszövetségi Kommentár* (EK) 6–8. rész.)

VÁZLAT

I. AZ UTOLSÓ NAPOK A SÍNAI HEGYNÉL (1,1–10,10)

- A) A népszámlálás és a törzsek elrendezkedése (1–2. fej.)
- B) A lévíták létszáma és kötelességei (3–4. fej.)
- C) Tisztaság és bünvallás (5,1-10)
- D) A féltékenységi törvény (5,11-31)
- E) A nazireusi törvény (6. fej.)
- F) A fejedelmek felajánlásai (7. fej.)
- G) A szent sátor szolgálatai (8. fej.)
- H) A Páska, a felhő és az ezüst harsonák (9,1–10,10)

II. SÍNAITÓL A MOÁB SÍKSÁGÁIG (10,11–22,10)

- A) Elindulás a Sínai pusztából (10,11-36)
- B) Lázadás a táborban (11. fej.)
- C) Áron és Mirjám lázadása (12. fej.)
- D) Az ígéret földjének kikémlése (13–14. fej.)
- E) Különböző törvények (15. fej.)
- F) Kórah lázadása (16–17. fej.)
- G) Utasítások a lévítáknak (18–19. fej.)
- H) Mózes bűne (20,1-13)
- I) Áron halála (20,14-29)

J) A rézkígyó (21,1–22,1)

III. ESEMÉNYEK A MOÁB SÍKSÁGÁN (22,2–36,13)

- A) Bálám próféta (22,2–25,18)
  1. Bálám hívja Bálámot (22,2-40)
  2. Bálám jóvendölései (22,44–24,25)
  3. Bálám megrontja Izráelt (25. fej.)
- B) A második népszámlálás (26. fej.)
- C) Lányok örökösödési jogai (27,1-11)
- D) Józsué, Mózes utódja (27,12-23)
- E) Áldozatok és eskük (28–30. fej.)
- F) Bosszúállás a midianitákon (31. fej.)
- G) Rúbennek, Gádnak és Manassé fél-törzsének az öröksége (32. fej.)
- H) Az izraelita táborozások áttekintése (33. fej.)
- I) Az ígéret földjének határai (24. fej.)
- J) A lévíták városai (35,1-5)
- K) Menedékvárosok és halálbüntetés (35,6-34)
- L) A férjhez menendő lányok öröksége (36. fej.)

KOMMENTÁR

I. AZ UTOLSÓ NAPOK A SÍNAI-HEGYNÉL (1,1–10,10)

A) A népszámlálás és a törzsek elrendezkedése (1–2. fej.)

1,1 Mózes 4. könyvének kezdetekor már egy éve és egy hónapja van annak, hogy Izráel fiai elhagyták **Egyiptomot**, és egy hónapja annak, hogy a **szent sátort** felállították

(2Móz 40,17). Ahogyan megjegyeztük már, a könyv azért kapta a Numeri nevet, mert a népet kétszer is megszámlálták (1. és 26. fej.). Az itt említett népszámlálás nem ugyanaz, mint amely a 2Móz 30,11-16-ban van feljegyezve. Ezek különböző időben és különböző célból történtek. A második népszámlálás (4Móz 1) feltehetően a korábbi népszámlálásra támaszkodott; ezért hasonlóak a végösszegek.

1,2-3 Izráel népének hamarosan el kell kezdenie útját a Sínai-hegytől az ígéret földjére. Lényeges volt, hogy rendezetten vonuljanak, mint a rendben menetelő **had-sereg**, és ebből a célból Isten megparancsolta, hogy tartsanak népszámlálást. A népszámlálás ki fog terjedni minden férfira aki **húsz éves vagy idősebb – mindenkire, aki képes harcba menni.**

1,4-17 Minden törzsből egy férfit kijelöltek, hogy segítsen Mózesnek a népszámlálásban. Nevüket az 5-16. versek adják meg. A 17. versben ezt olvassuk: „**Maga mellé vette azért Mózes és Áron ezeket a név szerint kijelölt férfiakat**”.

1,18-46 A népszámlálás eredménye a következő volt:

TÖRZS	IGEHELY	LÉTSZÁM
Rúben	20–21. v.	46 500
Simeon	22–23. v.	59 300
Gád	24–25. v.	45 650
Júda	26–27. v.	74 600
Issakár	28–29. v.	54 400
Zebulon	30–31. v.	57 400
Efraim	32–33. v.	40 500
Manassé	34–35. v.	32 200
Benjámin	36–37. v.	35 400
Dán	38–39. v.	62 700
Ásér	40–41. v.	41 500
Naftáli	42–43. v.	53 400
ÖSSZESEN		603 550

Figyeljük meg, hogy **Efraim** nagyobb, mint **Manassé**. Ez Jákób áldásának megfelelően van így, az 1Móz 48,19-20 szerint. A törzsek **Rúbentől**, az elsőszülöttől és az ő táborától kezdődően vannak felsorolva (dél), aztán jön **Júda** és tábora (kelet), ezután **Dán** és tábora (észak), végül **Efraim** és tábora (nyugat).

1,47-54 A **lévitákat nem számlálták** Izráel azon férfiai közé, akiknek harcolni kellett (47. v.). Az ő feladatuk volt a **szent sátor felállítása és lebontása**, valamint az azzal kapcsolatos szolgálat. A **szent sátor** körül helyezkedtek el, védték a megszent-

ségtelenítéstől, és így a népet is védték a büntetéstől (53. v.).

2,1-2 Izráel törzseinek a **szent sátor** körüli területen kellett felverni sátraikat (lásd az ábrát) úgy, hogy mindegyik oldalon három törzs legyen.

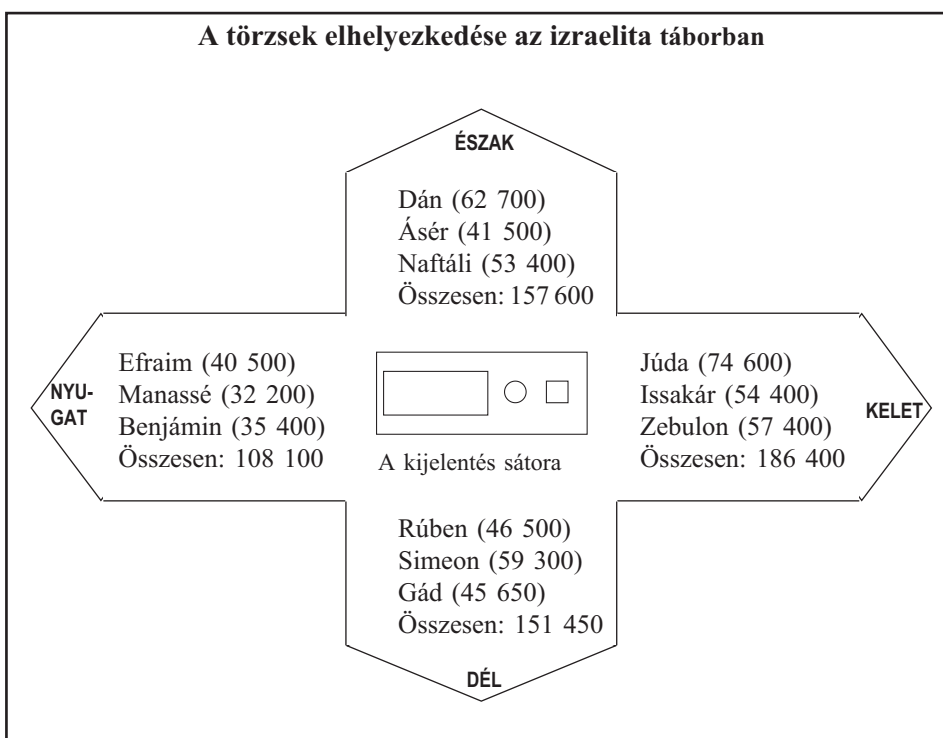
2,3-16 A **keleti oldalon, Júda** zászlaja alatt volt **Júda, Issakár** és **Zebulon** (3-9. v.). Mindegyik törzsnek volt saját katonai vezetője. Ezek a törzsek **száznolcvanhat-ezer-négyszáz** főt tettek ki. A **déli oldalon, Rúben** zászlaja alatt volt **Rúben, Simeon** és **Gád** (10-16. v.). Rúben tábora összesen **százötvenegyezer-négyszázötven** emberből állt.

2,17-31 A **nyugati oldalon, Efraim** zászlaja alatt volt **Efraim, Manassé** és **Benjámin** (18-24. v.). Ez a tábor **száznolcezer-egyszáz** főt számlált. Az **északi oldalon Dán** zászlaja alatt volt **Dán, Ásér** és **Naftáli** (25-31. v.). Ők **százötvenhét-ezer-hatszáz**an voltak. A törzseknek a megadott sorrendben kellett menetelniük – először **Júda** tábora stb. A **léviták Gád** után és **Efraim** előtt mentek (17. v.).

2,32-34 A fegyverfogható férfiak teljes száma **hatszázháromezer-ötszázötven** volt (32. v.). A teljes férfi létszám, a lévitákat is beleértve (3,39), 625550 volt. Feltételezve, hogy a férfiak a nemzetnek mintegy harmadát alkották, akkor a teljes népességnek legalább 1 876 650-nek kellett lennie. Egy gyülekezet erejének jobb mutatója a harcosok száma, mint a templomban ülőké!

B) A léviták létszáma és kötelessége (3–4. fejelet)

A 3. és 4. fejelet a léviták szolgálatával foglalkozik, akiket nem vettek számba az 1. és 2. fejeletben leírt népszámlálásban. Lévi törzsét Isten különítette el a szentély szolgálatára. Eredetileg az elsőszülött fiúkat választotta ki, hogy az övéi legyenek, de később Lévi törzsét választotta helyettük az isteni szolgálatra (12-13. v.). Lévinek három fia volt – Gersón, Kehát és Merári. Az

ő leszármazottaikra bízott, hogy gondot viseljenek a szent sátorra és annak berendezési tárgyaira.

3,1-10a Áron családja volt a papi család (aki Kéháttól származott) (9. v.). Az összes többi **lévita** a **szent sátor** körül szolgált, de nem volt pap. (Az a kifejezés, hogy „a papok a lévíták”, amely később fordul elő a Mózes öt könyvében, a lévita papokat jelenti. Nem azt jelenti, hogy minden lévita pap volt, hanem, hogy minden pap **Lévi** leszármazottja volt.) A papi családot az 1-4. vers mutatja be. Miután Nádáb és Abihu szentségtörésük miatt meghaltak, Áronnak két fia maradt – Eleázár és Itamár. A lévíták a papok szolgálói voltak (5-9. v.). A **papságban** senki más nem szolgálhatott, csak **Áron és leszármazottai** (10a. v.).

3,10b-13 Az ÓSZ-i papok közbenjárása nem tudta a bűnöst Istennel szoros közösségbe hozni. A szent dolgoktól **halálbüntetés** terhe mellett távol kellett maradnia (10b. v.). Most azonban az Úr Jézus Krisztusnak,

a mi nagy Főpapunknak a közbenjárása nyomán nemcsak közeledhetünk Istenhez, hanem bátran beléphetünk az Ő valóságos jelenlétébe (Zsid 4,16). Ez a nagy változás abból a nagy eseményből származik, amely a Mózes 4. könyve és a Zsidókhoz írt levél között történt – a Golgota csodájából.

3,14-39 Megszámlálták a lévítákat is, nem mint harcosokat, hanem mint az istentisztelet résztvevőit (15. v.). Lévi mindegyik fia felelős volt a szent sátor bizonyos részeiért.

Törzs	Megbízás	Igehely	Létszám
Gérsón	A szent sátor és a külső udvar faliszőnyegei, függönyei és takarói , kivéve a „kárpitot”, amelyet a láda köré burkoltak.	18-26. v.	7500

- Kehát A szentek szentjé- 27-32. v. 8600
nek dolgai: a **láda**,
a szent kenyerek
asztala, az **edé-
nyek**, a **kárpit**,
az **oltárok**, az
arany **lámpatartó** stb.
- Merári A **deszkák**, a **ru- 33-37. v. 6200**
dak, az **oszlopok**,
a **perselyek**, a **csa-
pok** és a **zsinórok**.

A lévitáknak saját sátraikat közvetlenül a szent sátor bekerített területén kívül kellett felverniük, a **gérsonitáknak** nyugatra (23. v.), a **kehátitáknak** délre, (29. v.), és **Merári családjainak** északra (35. v.). **Mózesnek, Áronnak és fiainak keletre** kellett táborozniuk, a szent sátor bejáratánál (38-39. v.). (Lásd az ábrát.)

Lévi volt a legkisebb törzs Izráelben. A léviták teljes létszáma egy hónapostól felfelé **huszonkétezer** volt (39. v.). Azonban a 22., 28., és 34. versben feljegyzett számadat összesen 22 300. Erre az ellentmondásra különféle magyarázatokat adtak. Williams azt mondja, hogy a további 300 elsőszülött fiú volt, akik a kivonulás óta születtek, és akiket természetsszerűleg kihagytak, amikor a lévitákat kiválasztották, hogy a többi törzs elsőszülöttjeit helyettesítsék.²

3,40-51 Ennek az igeszakasznak a jelentősége a következő: a **lévitákat** Isten azért választotta ki, hogy az övéi legyenek **minden elsőszülött fiú** helyett. Volt 22.000 lévita, és 22.273 elsőszülött fiú (39., 43. v.). Nem volt tehát elég lévita, hogy kompenzálja Izráel minden elsőszülöttjét, akik az eredeti terv szerint szolgáltak volna. Az Úr megparancsolta, hogy a további **kétszázhetvenhárom** elsőszülött fiút váltsák meg (vásárolják vissza), **mindegyikért öt sekel** megfizetésével. Ez a megváltási pénz (273 × 5 = 1365 sekel) Áronnak és fiainak legyen kifizetve (51. v.). Meg kell jegyezni, hogy a 43. versben említett **elsőszülöttek**

csak azokat foglalhatják magukban, akik az Egyiptomból való kijövetel óta születtek.

4,1-3 A 4. fejezetben leírt népszámlálásra azért került sor, hogy meghatározzák azoknak a lévitáknak a számát, akik rendelkezésre álltak a **szent sátorral** kapcsolatos aktív **szolgálatra**. Ezek **harminc és ötven** év közötti férfiak voltak.

4,4-20 A 2Móz 25,15 ezt mondja: „Legyenek a rudak a láda karikaiban, ne vegyék ki azokból!” De a 6. vers azt mondja, hogy a papok „**dugják bele a rúdjaikat**”. Lehetséges magyarázat, amely Keil és Delitzsch kommentárjában található, az, hogy a 6. vers a következőképpen is fordítható: „igazítsák hozzá hordozó rúdjaikat.”³

Először a **kehátiták** feladatai vannak leírva (4-20. v.). Áront és fiait jelölték ki, hogy összecsomagolják a **szent sátrat** és a **szent edényeket** (5,13. v.). A **ládát** (5-6. v.), a **szent kenyerek asztalát** (7-8. v.) az arany **lámpatartót** (9-10. v.) az **arany oltárt** (11. v.) az istentiszteleti **edényeket** (12. v.) és a **bronz oltárt** takarják be **del-finbőr takarókkal**. **Kehát többi fiát** jelölték ki ezután, hogy **hordozzák** ezeket a betakart eszközöket. (A medence itt nincs megemlítve, de nyilván azt is vinniük kellett). **Nem** volt szabad **megérinteniük**, még megnézniük sem a betakart dolgokat, nehogy meghaljanak (15.17-20. v.). **Eleázár, Áron fia** volt a felelős a **szent sátorért**, és a megszentelt **felszerelésekért** (16. v.)

A szentek szentje és a szentély közti **kárpit** mindig elrejtette szem előtt a **ládát** (5. v.). A láda még akkor is be volt takarva ugyanazzal a kárpittal, amely Urunk Jézus Krisztus testének előképe, amikor Izráel úton volt. A főpapon kívül senki sem tekinthetett Isten trónjára, mely a láda felett volt, egészen a Golgotáig, amikor a kárpit örökre kettéhasadt.

4,21-28 A **gérsonitáknak** kellett hordozniuk a **szent sátor sátorlapjait**, a **kijelentés sátorát**, az **udvar szőnyegfalait** és a

függönyöket. Gérsón fiai **Itámárnak, Áron fiának** vezetése alatt dolgoztak.

4,29-33 Merári fiainak családjai voltak kijelölve, hogy **hordozzák a hajlék deszkáit, reteszeit, oszlopait és talpait, cövekeit és köteleit.**

4,34-49 A népszámlálás eredménye a következő volt:

Kehátíták	2750
Gérsóniták	2630
Meráriták	3200
A 30-50 éves kor közötti lévíták	
TELJES SZÁMA	8580

C) Tisztaság és bűnvallás (5,1-10)

Ez a szakasz óvintézkedéseket tartalmaz, amelyeket az izraelitáknak be kellett tartaniuk annak érdekében, hogy megőrizték a tábort a tisztátalanságtól. A 3. versben adott parancs okát az 5Móz 23,14-ben lehet megtalálni: Isten köztük van a táborban.

5,1-4 Leprások, folyásos emberek és azok, akik holttestet érintettek, **menjenek a táboron kívülre.** A tábor a szent sátor területéből, valamint a körülötte lévő térségből állt, amelyen Izráel sátrai álltak.

5,5-10 Ha egy **férfi** vagy **nő** **valamilyen bűnt** követett el valaki ellen, **meg kellett, hogy vallja a bűnt, fel kellett ajánlania** vétekáldozatot, **kárpótlást kellett** végeznie, és **egyötöd** részét hozzá kellett tennie. Ha az a személy, akit megkárosított, meghalt, vagy nem található, és **nincsenek elérhető közeli rokonai**, akkor a **papnak** kell fizetnie.

D) A féltékenységi törvény (5,11-31)

5,11-15 Ez az igehely egy hazugság-ellenőrző szertartást ír le, amely **féltékenységi** próbaként ismeretes. Ennek a szertartásnak a célja az volt, hogy eldöntse egy olyan asszony **vétkességét** vagy ártatlanságát, akit azzal gyanúsítottak, hogy hűtlen a **férjéhez**. Az asszonynak olyan **vizet** kellett innia, amelybe a **szent sátor padlójáról**

származó port keverték. Ha vétkes volt, **átokká** lesz számára: megdagad a **méhe**, és koraszülővé válik a **medencéje**. Ha ártatlan volt, a káros következmények elmaradnak. A 12-14. versből nyilvánvaló, hogy a **férj** nem tudta, hogy felesége hűtlen lett-e. Először szükséges volt, hogy **feleségét a pap-hoz vigye, ételáldozattal** együtt.

5,16-31 A **pap** elkészítette a **víz és por** keverékét egy **agyagedényben**. Odavezette az asszonyt az oltárhoz az **ÚR elé**, kibontatta a **haját**, és az ételáldozatot a **kezébe tette**. Ezután elmondott vele egy **esküt**, amely átkozottá tette, ha vétkezett. Ezután **beírta az átkokat egy könyvbe, belemosta a keserű vízbe**, felmutatta az **ételáldozatot az ÚR előtt**, belőle egy **maroknyit az oltáron** elégetett, és ezután **megitatta az asszonnyal** a vizet. A 24. versben lévő megállapítást, hogy itassa meg az asszonnyal a vizet, a 26. vers megismétli. Az asszony csak egyszer ivott. Ha vétkes volt, a fenyegető ítéletek elérték őt, beleértve a meddőséget is. Ha ártatlan volt, **tisztának** nyilvánították, **mentesült** a büntetés alól, és képes volt normális házasesetlet élni, **gyermekeket** szülni. A 29-31. vers összefoglalja a féltékenységi próbát.

A féltékenység tönkretelhet egy házasságot, akár van valós alapja, akár nincs. Ezzel a szertartással egyszer s mindenkorra el lehetett rendezni a dolgot. Isten ítéletet gyakorol majd a vétkező felett, az ártatlan pedig mentesül társa gyanúsítása alól.

Bizonyos bibliakutatók úgy vélik, hogy ennek a szakasznak speciális alkalmazása lesz egy eljövendő napon, amikor Izráel nemzete Jahveh iránti hűtlensége kerül vizsgálat alá.

E) A nazíreusi törvény (6. fej.)

6,1-8 A „nazíreus” szó abból a gyökből származik, amelynek jelentése: „**elkülönlülni**”. A **nazíreusi fogadalom** önkéntes fogadalom volt, amelyet egy **férfi** vagy **nő** tehetett egy meghatározott időre. A Misna megállapítja, hogy egy nazíreusi **fogada-**

lom 100 napig tarthatott, de a szokásos hosszúsága harminc nap volt. Némely ritka esetben az emberek egész életükben nazíreusok voltak – pl. Sámuel, Sámson, Bemérítő János. A fogadalom három intézkedést tartalmazott: (1) Nem fog **sem enni, sem inni a szőlőtő gyümölcséből** – beleértve az **ecetet, bort, mustot, szőlőt, vagy mazsolaszőlőt** is (2-4. v.); (2) nem vágatja a haját (5. v.); (3) nem **megy holttest közelébe** (6-8. v.).

A **bor** az emberi örömről beszél. A hosszú haj, amely szégyen a férfira, a megalázkodás jele. A **holttest** beszennyeződést okoz.

Így a nazíreus rejtély volt, és ma is az a világ számára. Hogy örüljön, megfosztotta magát az örömtől; hogy erős legyen, gyengévé lett; és azért, hogy szeresse rokonait „meggyűlölte” őket (Lk 14,26).⁴

6,9-12 Ez a szakasz azt írja le, miként kell eljárni, ha egy ember úgy törte meg fogadalmát, hogy akaratán kívül holttesttel került érintkezésbe. Először át kellett mennie a hét napos **megtisztulási** folyamaton, amely a 4Móz 19-ben található. **A hetedik napon fejét** leborotválta, és a következő napon felajánlott **két gerlicét, vagy két galambfiókát, egyiket bűnáldozatul, a másikat pedig égőáldozatul**. Vitt egy éves **bárányt is vétekáldozatul**. Mindezen áldozatok ellenére eredeti **fogadalmi napjai elvesztek**, és mindent újra kellett kezdenie. Így bár egy tisztátalanná lett nazíreus újból felszentelt lehetett, tisztátalanságának napjai elvesztek. Számunkra ez azt jelenti, hogy a visszaesett hívő ember helyre tud ugyan állni, de az az idő, amelyet az Úrral való közösség nélkül töltött, elvesztegetett idő.

6,13-21 Itt látjuk azt a szertartást, amely akkor szükséges, ha egy ember a fogadalmi idejének végére jut. Négy áldozatot vitt – **égőáldozatot, bűnáldozatot, békeáldozatot és ételáldozatot** (14-15. v.). **A nazíreus a fejét** leborotválta, és **a haját a békeáldozat alatt a tűzben** elégette (18. v.). A pap

tennivalója a szertartásban a 16-17., 19. és 20. versben van megadva. A 21. vers az önkéntes **áldozatra** vonatkozik, amelyet a **nazíreus** ajánlhatott fel fogadalmának teljessé tételére.

6,22-27 A 6. fejezet utolsó versei adják meg azt a kedves és meghitt áldást, amelylyel **Áron és fiai megáldották** a népet. D. L. Moody, a nagy evangélista igen nagyra értékelte azt:

Itt van egy áldás, amely hangozhat az egész világon, és el lehet mondani minden időben anélkül, hogy erejét vesztené. Minden szív kimondhatja: ez Isten beszéde: minden levelet be lehet vele fejezni; minden napot ezzel lehet kezdeni; minden éjszakát meg lehet szentelni vele. Van itt áldás – megtartás – ragyogás, amely ráárasztja szegényes életünkre az egész menny boldog hajnalát. Maga az Úr az, aki hozza ezt a zenei taktust a menny végtelen örömeinekiből.

F) A fejedelmek áldozatai (7. fej.)

7,1-9 Ez a fejezet visszavisz bennünket a 2Móz 40,17-hez, amikor felállították a **szent sátrat**. **Izráel vezetői** a különböző **törzsek fejei** voltak. Neveiket már felsorolta a 4Móz 1,5-16 és a 4Móz 2. Mindenekelőtt ők vittek áldozatot: **hat fődeles szekeret és tizenkét szarvasmarhát**. (3. v.). **Mózes két szekeret és négy szarvasmarhát Gerson fiainak** adott, és **négy kocsit és nyolc szarvasmarhát** a meráritáknak, hogy használják a szent sátor tartozékaiból rájuk eső rész szállításához. A kehátitáknak nem adott kocsikat, vagy szarvasmarhákat, mert ők a szent edények értékes terhét saját **vállukon** hordozták.

7,10-83 A törzsi vezetők tizenkét egymást követő napon vitték oda az oltár felszentelésére szánt ajándékaikat. Ezek az ajándékok részletesen fel vannak jegyezve a következőképpen:

<i>Nap</i>	<i>A fejedelem neve</i>	<i>Törzs</i>	<i>Igehely</i>
1	Nahsón	Júda	12-17. v.
2	Netanél	Issakár	18-23. v.
3	Eliáb	Zebulon	24-29. v.
4	Elicúr	Rúben	30-35. v.
5	Selumiél	Simeon	36-41. v.
6	Eljászáf	Gád	42-47. v.
7	Elisáma	Efraim	48-53. v.
8	Gamliél	Manassé	54-59. v.
9	Abidán	Benjámin	60-65. v.
10	Ahiezer	Dán	66-71. v.
11	Pagiél	Ásér	72-77. v.
12	Ahíra	Naftáli	78-83. v.

7,84-89 Az ajándékok teljes száma a 84-88. versben van megadva. Isten nem felejt el semmilyen szolgálatot, amit érte tettek. Gondos feljegyzéssel rendelkeznek. Az **áldozat** befejeztével **Mózes bement** a Szentek Szentjébe, és Isten **hangját hallotta**, Aki hozzá **beszélt a kegyelmi szék fölül**, talán kifejezve a vezetők ajándékai-val való elégedettségét (89. v.). Noha Mózes Lévi törzséből származott, nem volt pap. Isten mégis kivételt tett vele, nemcsak felhatalmazta, hogy beléphessen a szentek szentjébe, hanem meg is parancsolta neki, hogy így tegyen (2Móz 25,21-22).

G) A szent sátor szolgálatai (8. fejt.)

8,1-4 Áronnak megmondta Mózes, hogy az arany **lámpatartóban a lámpákat úgy rendezze el**, hogy a fény **a lámpatartó élén** essen. Ha a fény a Szent Szellem bizonyoságátételéről beszél, a lámpatartó pedig Krisztusról, akkor ez arra is emlékeztet, hogy a Szellem szolgálata az, hogy Krisztust dicsőítése.

8,5-13 Ezt követően a **léviták** felszentelése van leírva. Először megtisztultak a **tisztulás vízével** történő meghintéssel (a 4Móz 19-ben van kifejtve), borotválva testüket, és megmosva **ruhájukat és önmagukat** (7. v.). A nép képviselői **kezüket a léviták** fejére tették a szent sátor

ajtájában, és **Áron a lévitákat felmutatott áldozatként** felajánlotta az **Úrnak**. Ez emlékeztet bennünket a Róm 12,1-2-re, ahol az áll, hogy a mai hívők ajánlják fel testüket, mint élő áldozatot Istennek. Mózes ezután **éőáldozatot és bűnáldozatot** mutatott be.

8,14-22 Isten megismétli, hogy **Ő** választotta ki a **lévitákat**, hogy az **Övéi** legyenek az **elsőszülöttek helyett**, akiket magának kért a kijövetel után. A **léviták** voltak kijelölve a papok szolgálatára. A **léviták** felszentelése megtörtént, és az **Úr** rendelése szerint felvették **szolgálatukat a szent sátor** körül.

8,23-26 A **lévitáknak huszonöt éves kortól ötven éves korig** kellett szolgálniuk (24. v.). A 4Móz 4,3 azt mondja, hogy a kezdő életkor harminc év legyen. Egyesek a 4. fejezetben lévő utalást úgy veszik, hogy azokra vonatkozik, akik a szent sátor a pusztán keresztül szállították. Úgy értik, hogy a 8. fejezetben lévő alsó korhatár a szent sátor azutáni szolgálatára vonatkozik, miután az ígéret földjén felállították. Mások úgy értik, hogy a járulékos öt esztendő egy rövid tanulódó. Az **ötven éves** korban való visszavonulás után már nincs nehéz **munka**, de folytathattak egyfajta felügyeleti tevékenységet (25-26. v.) Ezek a versek különbséget tesznek „**munka**” és szolgálat, vagy a **szükségletek** ellátása között. Az előbbi nehéz munkát jelent; az utóbbi felügyeletet.

Valaki rámutatott, hogy a léviták a keresztyéneknek az előképei, akik meg vannak váltva, megtisztultak, és el vannak különítve az **Úr** szolgálatára, minthogy nincs örökségük a földön.

H) A Páska, a felhő és az ezüst harsonák (9,1–10,10)

9,1-14 Isten utasításai, hogy **tartsák meg a páskát** (1-2. v.), megelőzték az 1. fejezetben lévő eseményeket. A Mózes 4. könyvében nem minden esemény van időrendi sor-

rendben. A paskát az első **hónap tizennegyedik napján** tartották meg. Külön rendelkezés volt azokról, akik szertartási szempontból **tisztátalanok** voltak (talán önhibájukon kívül) **holttesttel** történő érintkezés miatt, vagy akik utazás miatt voltak távol. Ezek egy hónap múlva tarthatták meg a paskát – a **második hónap tizennegyedik napján** (6-12. v.). De bárki mást, aki elmulasztotta a páska megtartását, **ki kellett irtani népe közül** (13. v.). Az **idegenek** (pogánynak) megengedték, hogy **megtartsa az Úr paskáját**, ha akarta, de ugyanolyan feltételek mellett, mint a zsidók (14. v.).

9,15-23 Ezek a versek elébe vágnak a következő fejezeteknek. Leírják a dicsőség **felhőjét**, amely **beborította a szent sátrat** – a **felhő megjelenését nappal és a tűzszolopét éjszaka**. Valahányszor a felhő felemelkedett a szent sátorról, Izráel népe lebontotta a tábort, és indult tovább. Amikor a **felhő leszállt**, a nép megállt és **felverte sátra**it. A felhő természetesen annak a jelképe, ahogy Isten vezeti népét. Noha az Úr ma nem ilyen látható módon vezet – *hitben járunk, nem látásban* – az elv még mindig érvényes. Akkor indulj, amikor az Úr indul, és ne előbb, mert „ha homályos, hogy indulni kell-e, akkor világos, hogy maradni kell”.

10,1-10 Isten utasította **Mózes**t, hogy **készíttessen két ezüst harsonát**. Ezeket a következőkhöz kellett használni: (a) **összehívni a gyülekezetet a kijelentés sátrának bejáratához** (3., 7. v.); (b) megadni a jelet a továbbinduláshoz; (c) összehívni a **vezetőket** (ehhez **csak egy** harsonaszót alkalmaztak), (4. v.); (d) **riadót fújni háború idején** (9. v.); (e) bizonyos különleges napokat, például ünnepnapokat meghirdetni (10. v.).

Különböző harsonahangokat alkalmaztak ezekhez a különféle célokhoz. Az 5. versben az ún. riadó az **elindulást** jelentette. A szent sátor **keleti oldalán** lévő törzsek indultak először. A **második riadó** azok-

nak a jele volt, akik a **déli oldalon** táboroztak, hogy induljanak. Feltehetően ebben a sorrendben következtek a nyugatiak és az északiak. A **harsonák** nemcsak a pusztai vándorlást szolgálták, hanem az országban is használni kellett azokat (9. v.). Figyeljük meg a kifejezést: „**országokban**”. Isten teljesíteni fogja ígését. Utódainak adni *fog* egy országot, de engedetlenségük és hűtlenségük negyven évig *késleltetni* fogja a bemenetelt.

II. SÍNAITÓL A MOÁB SÍKSÁGÁIG (10,11–22,10)

A) Elindulás a Sínai pusztából (10,11-36)

10,11 A 11. vers határozott választóvonalat jelent a könyvben. Eddig a pontig a nép a Sínai-hegynél táborozott. A 11-től a 22,1-ig arról az útról olvasunk, amely a Sínai-hegytől a Moáb síkságáig tartott, amely pontosan szemben van az ígért földjével. Ez az utazás egy majdnem negyven éves periódust ölel fel. Nem indultak útnak a **huszadik napig** a második páska megünneplése miatt (lásd: 4Móz 9,10-11).

10,12-13 Az út első szakasza a **Sínai-hegytől a Párán-pusztáig** tartott. Volt azonban három megállás, mielőtt ezt a pusztát elérték volna – Tabéra, Kibrót-Taava és Hacérót. Valójában a Párán-pusztát a 4Móz 12,16-ban érték el.

10,14-18 A következőkben azt a sorrendet láthatjuk, ahogyan a törzsek meneteltek. Mindegyik törzs vezetője az élen haladt. A sorrend ugyanaz, mint a 2. fejezetben, egyetlen kivétellel: a 2,17-ben úgy tűnik, hogy a lévíták Gád után és Efraim előtt mentek. A 10,17 a géronitákat és meraritákat Zebulon után tünteti fel, a kehátitákat pedig Gád után. Nyilván a géroniták és merariták mentek előre felszerelésükkel, hogy mindent felállíthassanak már a tábor helyszínén, mire a kehátiták megérkeztek a szent edényekkel.

10,29-32 Hóbáb Mózes sógora volt. **Raguel** (ugyanaz, mint Reuél és Jetró) Hóbábnak apja, tehát **Mózesnek apósa** volt. Hóbáb, minthogy **midjánita** volt, valószínűleg nagyon jól ismerte a **pusztát**. Talán emiatt hívta Mózes, hogy kísérje el az izraelitákat – „**légy nekünk szemünk gyanánt**” (revideált Károli). Sok biblia-értelmező úgy véli, hogy ez a hívás Mózes részéről a hit hiányát mutatta, minthogy Isten már megígérte a vezetést.

Egy másik nézet Kurtztól származik, aki a következőket mondja:

A felhőoszlop általánosságban határozta meg az utat, a táborozás helyét, és mindegyik helyen az ott tartózkodás idejét; mégis, az emberi megfontoltság semmiképpen sem volt eleve kizárva, tekintettel a táborozás elrendezésére, hogy legelőnyösebben kombinálják a víznek, legelőnek, menedékhelynek és a tüzelőanyaggal való ellátásnak körülményeit. Hóbáb tapasztalatai és az, hogy jól ismerte a sivatagot, különösen hasznos lehetett mintegy kiegészítésként a felhő vezetése mellett.⁶

10,33-34 A szövetség ládája be volt burkolva a kárpitba, amely elválasztotta a szentélyt a szentek szentjétől (4Móz 4,5), és a kehátiták vitték a menet elején. A Sínaitól Kádes Barneáig tartó út három napot vett igénybe. A dicsőség **felhője** árnyékolta be a népet, amikor az Úr **nyugvóhelyet** keresett **számukra**.

10,35-36 Nem tudjuk, hogy Hóbáb valóban elkísérte-e az izraelitákat. Azonban a Bír 1,16-ból és 4,11-ből úgy tűnik, hogy igen, minthogy leszármazottai ott találhatók az izraeliták között. **Valahányszor a láda elindult** reggel, **Mózes az ÚRhoz** folyamodott győzelemért. Amikor pedig este **megpihent, az ÚRhoz imádkozott, hogy térjen vissza Izráel népéhez**.

B) Lázadás a táborban (11. feje)

11,1-3 Az olvasót megdöbbeníti az, hogy a **nép** mindazok után, amit értük tett, mennyire kész az Isten elleni zúgolódásra. Az elégedetlenségről némi eligazítást találunk az 1. versben – „**megemészttette a tábornak szélét**” (Revideált Károli). A siránkozások a ládától bizonyos távolságra történtek. Az Isten **tüze a tábor szélén „emészttett”,** a helynek a **Tabéra** („égés”) nevet adva. Az angol King James és a New King James Version azt írja, hogy a tűz **megemészttett némelyeket** a siránkozók közül. Az ASV csak azt állapítja meg, hogy a tűz a tábor legtávolabbi részén pusztított. Bárhogy is volt, ez irgalmas figyelmeztetés volt az egész népnek egy olyan ítéletről, amely súlyos is lehet.

11,4-9 A második zúgolódás pontosan a tábor közepén történt, de itt az okot is megtalálhatjuk a következő kifejezésben: **gyülelevész nép** vagy „csöcselék”. Néhány hitetlen ember kijött **Egyiptomból** az izraelitákkal, és ez a **gyülelevész nép** állandó szerencsétlenséget hozott az izraelitákra. Elégedetlenségük átterjedt az izraelitákra, ami azt eredményezte, hogy **hevesen vágyakozzanak Egyiptom** ételei után, és megutálják a **mannát**. Lásd a Zsolt 78,17-33-at, ahogyan ezt Isten magyarázta.

Lelkek, kiket Jézus táplál
Az égi mannával,
Tetteikkel szomorítják,
S bűneik hadával.

De az az igazi csoda,
Hogy Kit megsértettek,
Lázadásuk elhordozva
Lemossa bűnüket.

11,10-15 Mózes az ÚRhoz kiáltott először azzal kapcsolatban, hogy képtelen **egyedül** gondot viselni ilyen népre; aztán leírta annak teljes lehetetlenségét, hogy az **ÚR húst** biztosítson ilyen sokaságnak. Végül halálért könyörgött, hogy megszabadulhasson a problémáktól.

11,16-17 Az Úr első válasza az volt, hogy kijelöl **hetven vént**, hogy **részt vállaljanak** Mózesrel együtt a **nép terhében**. Sok bibliakutató felteszi a kérdést, hogy vajon ez volt-e Isten legjobb akarata Mózes számára. Úgy értik, hogy mivel Isten ad erőt ahhoz, amit elrendel, Mózes isteni felhatalmazása csökkent, amikor felelőssége csökkent.⁷ Korábban Mózes jelölt ki férfiakat, hogy polgári vezetőkként tevékenykedjenek, apósának tanácsa szerint (2Móz 18,25; 5Móz 1,9-15). Lehetséges, hogy a **hetven** kiválasztott itt a *szellemi* terhek hordozásában segítettek. Ezt a két különböző felhatalmazást nem szabad összekeverni.

11,18-23 Ami a népet illeti, azt mondta Isten, hogy lesz bőven **hús, hogy ehessenek**. Annyi **húst** fog küldeni nekik, hogy megdunorodnak tőle. **Egy egész hónapig** el lesznek vele látva. Mózes kételkedett abban, hogy ez lehetséges, de az Úr megígérte, hogy véghezviszi. A Sínai-hegyhez vezető úton Isten csodálatosan biztosított húst Izráel fiainak (2Móz 16,13). Mózes emlékezhetett volna erre, hogy ne kérdőjelezze meg az Úr erejét. Milyen gyorsan elfelejtjük az Úr múltbéli irgalmát, amikor a hullámok összecsapnak felettünk!

11,24-30 Amikor a **hetven vén** hivatalba lépett, az **ÚR szelleme** **eljött rájuk, és prófétaáltak**; vagyis az Istentől származó közvetlen kijelentéseket mondtak. Közülük **ketten a táborban maradtak, és ott prófétaáltak**. **Józsué** nyilván azt gondolta, hogy ez a csoda fenyegetést jelent Mózes vezetői pozíciójára, és eltűnésükre törekedett. De **Mózes** megmutatta szellemi nagyságát a 29. versben adott nemes válaszával.

11,31-35 A megígért hús **fürjek** sokaságának formájában érkezett meg. A 31. vers jelentheti azt, hogy a fürjek két könyöknyire repültek a földtől, de azt is, hogy **két könyök** magasan halmozódtak fel a **talajon**. Az utóbbi nem lehetetlen; volt olyan, hogy olyan sok, vándorlásban kimerült fürj szállt le egy hajóra, hogy az elsüllyedt.⁸ Az emberek kimentek, hogy ünnepeljék a húst, de

sokukat hamarosan rettenetes **csapás** érte. A helyet elnevezték **Kibrót-Taavának** („a sóvárgás sírjai”), mert az emberek feneketlen **vágya** sírba vitte őket. **Hacérót** is meg van említve, mint a következő táborhely (35. v.).

C) Áron és Mirjám lázadása (12. fej.)

12,1-2 A következő szomorú fejezet Izráel történetében a nép két vezetőjéről, **Mirjámról és Áronról** szól. Noha ők Mózes nővére, illetve fivére voltak, felemelték szavukat ellene egy **etióp nővel** kötött házassága miatt. Legalábbis ezt hozták fel ürügyül. De úgy tűnik, hogy az igazi okot a 2. vers adja meg: zokon vették Mózes vezető szerepét, és részt akartak belőle – irigyek voltak. Ebben az időben nem volt törvény **etiópiaival** való házasság ellen, bár, amikor bejöttek az országba, tilos volt az izraelitáknak olyanokkal házasodni, akik nem zsidók.

12,3 Mózes nem próbálta megvédeni magát, hanem Istenben bízott, Aki őt vezető pozícióba helyezte. Családja (12. fej.), a vezetők (16. fej.), végül pedig az egész gyülekezet (16,41-42) elvitatta tekintélyét. Mégis, amikor Isten ítélete utolérte ellenségeit, Mózes nem volt kárörvendő, hanem közbenjárt értük. Valóban **nagyon alázatos volt, alázatosabb minden embernél, aki a föld színén van**. Az a tény, hogy ő írta ezt önmagáról, nem mond ellent alázatosságának; a 2Pt 1,21b illusztrálja ezt; úgy írt, ahogyan a Szent Szellem indította.⁹

12,4-8 Isten magához hívta **Mózes**, **Áront és Mirjámot** a **kijelentés sátorának** ajtajához. Megfeddte Mirjámot és Áront, és emlékeztette őket, hogy **Mózes** olyan közel áll Istenhez, amilyen közel sohasem volt más próféta. Beszélhetett sokkal közvetett módon, látomásokon és álmokon keresztül, Mózesrel azonban közvetlenül, **színről színre** beszélt. (A 8. versben szereplő világosan szó azt jelenti, hogy

„közvetlenül”, vagyis közvetítő nélkül). Az **ÚR alakja** valamilyen megjelenést, vagy látható megnyilvánulást jelent. Noha **Mirjám** maga is prófétanő volt (2Móz 15,20), az Úr világossá tette a különbséget az Ő Mózesrel, illetve más prófétákkal való kapcsolata között. Az egyetlen dolog, amely ez után az incidens után fel van jegyezve Mirjámról, az a halála (4Móz 20,1).

12,9-10 Az **ÚR** megharagudott **rájuk és eltávozott. Mirjámot** lázadásának büntetéseként poklossággal verte meg. Mivel **Áron** nem kapott büntetést, némelyek állítják, hogy Mirjám volt a főkolompos. Rámutatnak, hogy az 1. versben lévő ige nőnemű, és egyes számban áll. Mások úgy gondolják, hogy Áronnak az volt a büntetése, hogy látta nővérét **poklossá** válni. Áron volt a főpap, és képtelen lett volna ellátni feladatát a nép érdekében, ha leprássá lett volna. Pozíciója óvta meg őt attól a megaláztatástól, amelyen nővérenek át kellett mennie.

12,11-16 **Áron** megvallotta a **bűnét Mózesnek**, és kérte, hogy Mirjám ne legyen „olyan mint a halvaszületett, akinek a teste félig már oszlásnak indult!”¹⁰ Isten, Mózes közbenjárására válaszolva meggyógyította Mirjámot a leprából, de megerősítette, hogy keresztül kell mennie a szokásos hét napos, poklosságból való megtisztulási perióduson. Az Úr emlékeztette Mózesre, hogy akkor is ki kellene zárni a **táborból**, mint tisztátalant, **ha csak az apja köpte volna arcul**.

D) Az ígéret földjének kikémlése (13–14. feje.)

13,1-20 Ebben a fejezetben az **ÚR** kémek kiküldését rendelte el. Az 5Móz 1,19-22 szerint ez a nép akarata volt. Kétségtelen, hogy Isten intézkedése válasz volt a nép kívánságára, még akkor is, ha hozzáállásuk hitetlenségből fakadt. A tizenkét kém neve a 4-15. versben van megadva. Figyeljük meg különösen **Kálébét** (6. v.) és **Hóséátét**

(8. v.). **Mózes** nevezte el **Hóséát Józsuének** (16. v.). Mózes arra kérte a tizenkét kémeket, hogy teljeskörű beszámolóval térjenek vissza az országot és lakosait illetően (17-20. v.). Először a **délen** lévő Negevbe kellett menniük, aztán az ország középső részén lévő hegyvidékre.

13,21-29 A kémek átvizsgálták az országot a délen lévő **Cin-pusztától Rehóbig**, amely északon volt (21. v.). A 22-24. a kémek **délen** végzett tevékenységét írja le. **Hebronnál Anák** három fiát látták, akik óriások voltak az 5Móz 2,10-11-nek megfelelően. Hebron közelében a szőlőskertek völgyében mentek. Levágták a legnagyobb **szőlőfürtöt**, és egy **rúdra** kötötték **két ember** között, hogy visszavigyék Izráel táborába, **gránátalmákkal és fügékkel** együtt. A helyet **Eskól-völgynek** nevezték, ami azt jelenti, hogy „fürt”. A kémek beszámolójának nagy része gyönyörű **országot** festett le, veszélyes lakókkal. A kémek kétségbe vonták, hogy Izráel legyőzheti a lakosokat (Isten ígérete ellenére, hogy kiűzi őket).

13,30-32 A Nefilimre való hivatkozás (33. v., a héberben) nem azt jelenti, hogy ezek az **óriások** túléltek az özönvizet. Az izraeliták hallottak a Nefilimről, akik az özönvíz előtt éltek, és ezeket az óriásokat velük azonosították. **Káléb** (a maga és Józsué nevében beszélve) kifejezte bizalmát abban, hogy Izráel lesz a győztes. De a többiek ezt határozottan tagadták. Az a kifejezés, hogy „**olyan föld, amely megemészti lakosait**”, azt jelenti, hogy a jelenlegi lakosok el fognak pusztítani mindenki mást, aki ott próbál letelepedni.

13,33 Tíz kém rossz nézőpontból figyelte az eseményeket. Úgy látták önmagukat, ahogyan Kánaán lakosai látták őket (**mint sáskákat**). Józsué és Káléb Izráelt Isten szemszögéből látta: Bátran **fölmehetünk és elfoglalhatjuk** az országot. A tíz hitetlen kém számára az **óriások** problémája leküzdhetetlen volt. A két hívó kémnek az óriások ottléte jelentéktelen volt.

14,1-10 Az egész közösség Mózes és Áron elleni keserű zúgolódásban tört ki, azzal vádolták az Urat, hogy azért szabadította ki őket **Egyiptomból**, hogy megölesse őket az ígéret földjén, és új **vezetőt** javasoltak, aki visszavezeti őket Egyiptomba (1-3. v.). Amikor **Józsué és Káléb** arra törekedett, hogy meggyőzze a népet, hogy győztesek lehetnek az ellenséggel szemben, az izraeliták összeesküdtek, hogy **megkövezik** őket (6-10. v.).

A 3. és 4. vers szemléletesen mutatja be a hitlenség ostobaságát. **Visszatérni Egyiptomba!** Visszatérni egy olyan országba, amelyet Istenük elpusztított! Visszatérni abba az országba, amely még mindig siratja elsősülött fiait! Visszatérni olyan országba, amelyet kivonulásuk előestéjén kifosztottak! Visszatérni a Vörös-tenger mellé, ahol az egyiptomi hadsereg vízbe fulladt, amikor őket üldözte! És milyen köszöntéssel fogadja majd őket a fáraó? Mégis ez látszott biztonságosabbnak, mint hinni abban, hogy Isten majd győzelemre vezeti őket Kánaánban. Jahveh megverte Egyiptomot, kettéválasztotta a tengert, táplálta őket mennyei kenyérral és keresztül vezette őket a pusztaságon, és még mindig nem tudtak bízni az Ő hatalmában, mely felülkerekedik néhány óriáson! Tetteik világosan feltárták, hogyan gondolkodtak Istenről. Kétkedtek hatalmában; valóban méltó ellenfele az Úr az óriásoknak? Nem tudták felfogni azt, ami olyan nyilvánvalóan feltárult előttük az elmúlt év alatt – éspedig Jahveh természetét és útjait. Az Istenről alkotott téves elképzelés tönkretelhet egy személyt, vagy egy egész nemzetet, ahogyan itt is láthatjuk.

14,11-19 Az Úr megfenyegette a zsidókat, hogy elhagyja őket, és új **nemzetet** támaszt Mózes leszármazottaiból (11-12. v.). Mózes azonban közbenjárt értük, emlékeztetve az Urat, hogy akkor a pogány nemzetek azt mondanák, hogy az **ÚR nem volt képes bevinni népét** az ígéret földjére (13-19). Isten becsülete forgott kockán, és

Mózes ezt az érvet hatalmas erővel terjesztette elő. A 2Móz 34,6-7-ben az Úr kijelentette magát Mózesnek. A 18. versben Mózes szinte szó szerint megismétli Istennek önmagáról adott leírását, mint az ő imádságának alapját. Mennyire különbözik Mózes gondolkodása a nép gondolkodásától! Az övé isteni kijelentésen alapult; a népé emberi elképzelésen.

14,20-35 Noha Isten azt válaszolta, hogy nem fogja elpusztítani a népet, úgy határozott, hogy az összes **húsz éves**, és annál idősebb férfi közül, aki kijött Egyiptomból, és képes volt harcba menni (4Móz 26,64-65; 5Móz 2,14), csak **Józsué és Káléb** fog belépni az ígéret földjére. A nép vándorolni fog a **pusztában negyven évig, amíg** a hitetlen nemzedék meg nem hal. A fiaknak kell **viselniük** apáik hitlenségének a **terhét** (33. v.). Azonban negyven esztendő múlva bemehetnek az ígéret földjére. Azért lett **negyven esztendő** meghatározva, mert a kémeek **negyven napot** töltöttek az országban küldetésük alatt (34. v.). A negyven esztendő itt kerek szám; valójában körülbelül harmincnyolc év volt. Attól az időtől számítható negyven esztendő, amikor Izrael elhagyta Egyiptomot, addig, amíg megérkezett Kánaánba. A nép elutasította azt a jót, amit az Úr akart adni nekik, így el kellett szenvedniük a rosszat, amit választottak helyette. Az a tény azonban, hogy kizártak az országból, nem jelenti azt, hogy örökre elvesztek. Közülük sokan üdvözültek az Úrba vetett hit által, még akkor is, ha engedtlenségük miatt elszenvedték az Ő uralkodói büntetését.

Nagy a bizonytalanság abban, hogy mi volt a pontos útvonal, amelyet az izraeliták követtek pusztai vándorlásaik alatt. Bizonytalan az is, hogy meddig tartózkodtak az egyes helyeken. Némelyek úgy gondolják például, hogy harminchét évet töltöttek Kádes mellett, és egy év telt el délre, a Vörös-tenger partjára vezető úttal, amely most Aqaba-öbölként ismeretes. Sok hely nevét

a Sínai és a Moáb-síkság közötti útvonalon már nem lehet azonosítani.

A 21. versben az **ÚR dicsősége** az igazságos Bíró dicsőségére utal, Aki megbünteti Izráel engedetlen népét. Az izraeliták **tíz-szer** (22. v.) is kísértették Istent. Ezek a kísértések a következők voltak: a **Vörös-tengernél** (2Móz 14,11-12), Maránál (2Móz 15,23), a Cin-pusztában (2Móz 16,2), volt két lázadás a mannával kapcsolatban (2Móz 16,20,27), Refidimnél (2Móz 17,1), Hórebnél (2Móz 32,7), Taberánál (4Móz 11,1), Kibrót-Taavánál (4Móz 11,4-től), valamint Kádesnél (zúgolódás a kémekek beszámolójakor – 4Móz 14).

A 603550 harcos férfiból, aki kijött Egyiptomból, csak Józsué és Káléb mehetett be az országba (29-30. v.; 5Móz 2,14).

14,36-38 Ezután a tíz hitetlen kémet, akik a **gonosz beszámolóval** szolgáltak, **csapás** ölte meg, de **Józsué és Káléb** megmenekült.

14,39-45 A nép, meghallva kihirdetett sorsát, azt mondta Mózesnek, hogy engedelmeskedni fog Istennek, és felmegy az országba. Valószínűleg úgy gondolták, hogy egyenesen északra Kádes Barneából (40. v.). De Mózes azt mondta nekik, hogy már túl késő, hogy az Úr eltávozott tőlük, és hogy a kíséret **vereséggel** járna. Mózes tanácsát nem vették figyelembe, felmentek a **hegytetőre**, ahol az ország pogány lakosai **meztámadták és visszakergették** őket (45. v.).

E) Különböző törvények (15. fej.)

15,1-2 Nem tudjuk, milyen hosszú idő telt el a 14. és 15. fejezet között, de az ellentét szembeötlő. „Nem látják meg azt a földet...” (14,23, Revideált Károli). „**Amikor bementek arra a földre**” (15,2). Bár Isten céljainak néha útját állja a bűn, sohasem hiúsítja meg. Kánaán földjét Ábrahámnak ígérte, és ha leszármazottainak egy nemzedéke túlságosan hűtlen is volt ahhoz, hogy megkapja, a következőnek fogja odaadni.

15,3-29 Ennek a fejezetnek első 29. verse azokat az áldozatokat írja le, amelyeket Izráel fiainak vinniük kell majd, amikor letelepednek az országban. Ezeknek az áldozatoknak a legtöbbször már részletesen lejegyezték. Különös hangsúly van a **közösség** által, (22-26. v.) vagy egy egyén által (27-29. v.) **elkövetett, nem szándékos** bűnökön. A 24. vers két áldozatot említ a közösségért, egy **bikaborjút** és egy kecskebakot. A 3Móz 4 azonban azt állítja, hogy a közösségnek csak egy bikaborjút kellett vinnie. A 3Móz 4 azonban azt is mondja, hogy a vezető, ha vétkezett, vigyen egy kecskebakot. Lehet, hogy a 4Móz-ben lévő beszámoló ezeket az áldozatokat együtt említi, míg a 3Móz-ben külön vannak említve. A 20. és 21. versben találunk egy, a Szentírásban gyakran ismételt parancsot: „**Az első... az Úrnak**”. Akár elsőszülött, akár első zsenge, az Úré kellett, hogy legyen a legjobb mindenből. Ez is arra szolgált, hogy emlékeztesse a népet, hogy minden, amijük van, Jahvehtől jött, és végül is az Övé.

15,30-36 Nem volt áldozat az elbizakodottság bűnéért – vagyis a szándékos, dacos lázadásért az Úr szava ellen. Mindenkít, aki ilyen bünt követett el, **ki kellett irtani** (30-31. v.). A szándékos bűnnek egy példája meg van adva a 32-36. versben. Találtak egy **férfit, aki szombatot fát gyűjtve** nyilvánvalóan megszegte a törvényt. Tudták, hogy **halálra kell adni** (2Móz 31,15), de a kivégzés módja nem volt megállapítva. Az Úr most kijelentette, hogy **meg kell kövezni a táboron kívül**.

15,37-41 A zsidóknak megparancsolta Isten, hogy **csináljanak bojtokat a ruhájuk szegélyére, és tegyenek a szegélyen levő bojtokra kék bíbor-zsinórt**. A kék a mennyei szín, és az volt a cél, hogy ez beszéljen nekik arról a szentségről és engedelmességről, amelyek illenek hozzájuk, mint **Isten** gyermekeihez.

F) Kórah lázadása (16-17. fejelet)

16,1-3 Kórah, Áron unokaöccse (2Móz 6,18-21) lévita volt, de nem pap. Nyilvánvalóan zokon vette azt a tény, hogy Áron családjának kizárólagos joga van a papsághoz. **Dátán, Abirám és Ón Rúben** törzsből származott, és rossz néven vette, hogy Mózes a vezető felettük. **Ónról** már nem esik több szó az 1. vers után, és nem lehet tudni, hogy osztozott-e a többiek sorsában. **Kétszázötven** fejedelem – Izráel vezetői – csatlakozott a lázadáshoz a papság és a polgári hatalom ellen (2. v.). Azzal érveltek, hogy a nép egésze **szent** és nem zárható ki az áldozatbemutatásból (3. v.).

16,4-11 Az ügy lecsillapítására **Mózes** elrendelte, hogy **Kórah** és lázadó társai jelenjenek meg a következő napon **szenes-serpenyőikkel** (6-7. v.). Az **illatáldozat** elvégzése papi feladat volt; ha Isten nem ismeri el őket papoknak, ki fogja mutatni nemtetszését.

16,12-15 Dátán és Abirám megtagadta, hogy elhagyja sátrát, amikor **Mózes** hívta őket, és kifogásolták vezetői fellépését. Ezek a férfiak a korábbi ígéretre hivatkoztak (2Móz 3,8), hogy Isten elhozza őket „egy tejjel és mézzel folyó földre”, és itt (gúnyosan) kifogásolták, hogy Mózes ehelyett **kihozta őket egy tejjel és mézzel folyó földről** (Egyiptomból), és olyan földre **hozta** őket, amely **nem tejjel és mézzel folyó** (a sivatagba).

A 14. versben lévő gondolat az lehet, hogy miután Mózes nem tudta teljesíteni az ígéretét, és most azzal próbálkozik, hogy vakká tegye a népet hibájával, vagy igazi szándékaival kapcsolatban. Mózes emlékeztette az Urat, hogy ő nem sarcolta meg a népet, ahogyan az uralkodók általában teszik.

16,16-22 A következő napon **Kórah, Áron** és a **kétszázötven** lázadó megjelent szenesserpenyőjével a szent sátor előtt. Izráel közössége is összegyülekezett, talán Kórahhal szimpatizálva. **Akkor az ÚR dicsősége megjelent az egész közösségnek.**

És az ÚR azt mondta **Mózesnek és Áronnak**, hogy **váljanak külön** a közösségtől mielőtt elpusztítja őket. Mivel Mózes és Áron közbejárt, nem hajtotta végre az ítéletet.

16,23-35 A következő helyszín a **sátoroknál** van, ahol **Kórah, Dátán és Abirám** lakott. (24. v.). Mózes figyelmeztette a nép többi részét, hogy menjenek el ezeknek a sátraknak a közeléből. Aztán Mózes kijelentette, hogy **ha ezek az emberek** természetes halállal halnak meg, vagyis **minden ember közönséges sorsában osztoznak**, akkor Mózes a hitelét veszti. **Ha azonban az ÚR** csodát tesz és a **föld nyeli el őket**, akkor a nép tudja meg, hogy **ezek az emberek** lázadásban voltak vétkesek (30. v.). Alig, hogy kimondta ezeket a **szavakat**, a **föld megnyílt és elnyelte** Dátánt és Abirámot, valamint családjukat [**háznépüket**], akik bizonyára csatlakoztak hozzájuk a lázadásban (32-33. v.). Nehéz kérdés, hogy mikor halt meg **Kórah**. Egyesek úgy gondolják, hogy Dátánnal és Abirámmal együtt nyelte el a föld (32-33. v.). Mások azt állítják, hogy ugyanattól a **tűztől** pusztult el, amely megölte a **kétszázötven** lázadót (35. v.). A 4Móz 26,10-ből úgy tűnik, hogy Dátánnal és Abirámmal együtt nyelte el a föld. Ugyannak a fejezetnek a 11. verse azt mutatja, hogy fiai megmenekültek. Izráel következő nagy prófétája, Sámuel, Kórah leszármazottja volt (1Krón 6,22-23,28). A 30. versben a holtak hazája (héberül: *sheol*) sírt jelent, de jelenthet testnélküli állapotot is.

Bizonyos történelmi időkben Isten azonnali ítélettel mutatta rendkívüli nemtetszését bizonyos bűnökkel szemben. Megítélte Sodomát és Gomorát (1Móz 19,24-25); Nádábot és Abihút (3Móz 10,1-2); Mirjámot (4Móz 12,10); Kóraht, Dátánt és Abirámot, és a 250 vezetőt (e fejezet); Anániást és Szafirát (Csel 5,5.10). Világos, hogy nem cselekszik mindig így ezekkel a bűnökkel, de különleges alkalmakkor beleszól a történelembe a jövő nemzedékeknek szánt figyelmeztetésként.

A **Kórahhoz tartozó emberek** (32. v.) a szolgálait vagy követőit jelenthetik.

16,36-40 A **megszentelt szenesserpenyőket**, amelyeket a bűnösök használtak, vékonyra **vert lapokká** verték, hogy beborítsák velük az égőáldozati **oltárt**. Ezek emlékeztetőül szolgáltak arra, hogy csakis **Áron** családjának voltak papi kiváltságai. A szenesserpenyőkben lévő **tűz** mindenfelé terjedt.

16,41-50 Az ezeket a súlyos eseményeket követő napon a nép azzal vádolta **Mózes** és **Áront**, hogy ők ölték meg Isten **népét**. Haragjában az **Úr** azzal fenyegetett, hogy elpusztítja őket, de **Mózes** és **Áron** odament a **kijelentés sátora** elé, nyilván azért, hogy közbejárjon értük. Az **Úr** ekkor rettenetes **csapással** sújtotta a népet. Csak akkor **szűnt meg** a csapás, amikor **Áron** az **összegyűlte** közé futott **szenesserpenyővel** és **engesztelést** végzett a népért. De még így is **tizennyézezer-hétszáz**an pusztultak el. A vezetők az összegyűltekkal együtt kétségbe vonták **Áron** papságát. Most **Áron** papi közbenjárása volt az, ami a **csapást megállította**. Mózes és **Áron** nem hogy nem ölte meg az **Úr** népét, hanem ők mentették meg!

17,1-9 Isten, hogy megerősítse a népnek, és hogy a papságot csak **Áron** családjára bízta, megparancsolta, hogy Izráel **minden** törzse helyezzen el egy **vesszőt** éjszakára a **szent sátorban**. **Lévi vesszején Áron** neve volt. A papsághoz annak van joga, akinek a **vesszeje** kivirágzik. Reggel, amikor a vesszőket megvizsgálták, azt találták, hogy **Áron vesszeje rügyeket hajtott, virágokat hozott, és érett mandulákat termett**. **Áron** vesszeje Krisztusnak, mint Isten választott Papjának az előképe. Ugyanúgy, ahogyan a mandulafa elsőként virágzik tavasszal, Krisztus is zsengeje a feltámadásnak (1Kor 15,20-23). A szentélyben lévő arany lámpatartón volt „három mandulavirág alakú kehely az egyik ágon gömbbel és virággal” (2Móz 25,33-34). Papi feladat volt a lámpatartó naponkénti gondozása.

Áron vesszeje megfelelt a lámpatartóban lévő elgondolásnak, így jelezve, hogy **Áron** háznépét választotta Isten, hogy mint papok szolgáljanak Neki.

17,10-13 Ettől kezdve **Áron** **vesszejét** a szövetség ládájában **tartották**, mint **jelet a lázadók ellen**. Ezután az embereket elfogta a félelem, és féltek a **szent sátorhoz** közeledni.

G) Utasítások a lévitáknak (18–19. fej.)

18,1-7 A 18. fejezet szorosan kapcsolódik az előző fejezet utolsó két verséhez. Az **Úr**, hogy csillapítsa az emberek félelmét, megismételte a **szent sátor**nál végzett szolgálatokról szóló rendelkezéseket. Ha ezeknek az utasításoknak engedelmeskednek, nem kell félniük haragjától. Az 1. vers két részből áll. „**Te és a te fiaid, és a te atyádnak háza te veled**” (Revideált Károli ford.), ez minden lévitára vonatkozik, beleértve a papokat is. „**Te és a fiaid**”, ez csak a papokra vonatkozik. Az előbbiek feleltek a **szent hely körül elkövetett bűnökért**; az utóbbiak pedig a **papi szolgálat közben elkövetett bűnökért**. Az, hogy „**bűnhődni a bűnökért**”, azt jelenti, hogy felelősek bármilyen hanyagságért, vagy hibáért a **szent kötelesek** betartásában. A léviták voltak a papok segítői, de nem léphettek papi **szolgálatba a szent sátorban**, hogy **meg ne haljanak**.

18,8-20 A papok különböző **áldozatokból** megkaptak bizonyos **részeket** (8-11. v.). Jogosultak voltak az **olaj, bor, szőlő és gyümölcs első zsengeire** (12-13. v.), az **Úr**nak szánt dolgokra (14. v.), valamint az **elsőszülöttre**. **Elsőszülött** fiúk és **tisztátalan állatok** esetében a papok kapták a megváltási pénzt a fiúk vagy állatok helyett. Áldozati állatok esetében az **elsőszülöttet** feláldozták az **Úr**nak, és a papok megkapták a maguk részét (17-19. v.). A **sónak szövetsége** (19. v. Revideált Károli) olyasmit jelent, ami megszeghetetlen és marandó. A papok nem kaptak semmilyen **föl-**

det, mert az Úr volt az ő különleges **osztályrészük és örökségük** (20. v.).

18,21-32 A léviták **tizedet** kaptak a néptől, viszont ők is kötelesek voltak **tizedet** adni a papoknak. Ezt a tizedet úgy ajánlották fel, mint **felmutatott áldozatot az Úrnak**.

19,1-10 A 19. fejezet az ÓSZ-ben az egyik legerősebb megtisztulási szimbólummal foglalkozik, éspedig a **vörös tehén hamujával**. Ez az áldozat főleg olyan tisztátalanság megszüntetésére szolgált, amely halott személy érintése miatt jött létre. Izráel fiai éppen most lázadtak fel az Úr ellen Kádésban. Most küldte őket vissza Isten a pusztába, hogy meghaljanak hitetlenségük miatt. Több mint 600 000 embernek kell meghalnia harmincnyolc év alatt, vagyis naponta több, mint negyven embernek. Az ember láthatja a vörös tehén hamvának szükségét, mert ki kerülhetne el a halottal való érintkezést ilyen út során?

A **tehenet** kivitték a **táboron kívülre és levágták** (3. v.). **Eleázár, a pap**, annak **vérért hétszer a szent sátor** elé hintette, és ezután a **tehenet** mindenestől **elégették**, **cédrus fával, izsóppal és karmazsin fonállal** együtt. Ezek ugyanazok az anyagok, amelyeket a leprások megtisztításánál alkalmaztak (3Móz 14,4.6). **A pap** és az az ember, aki elégette a tehenet, **tisztátalan volt estig. Aztán egy tiszta férfi** gondosan **összegyűjtötte a hamvakat**, amelyet a **táboron kívül** tároltak későbbi felhasználásra (9. v.); aztán az ember is **tisztátalan volt estig**.

19,11-19 Ez a szakasz mondja el, hogyan kellett a hamut felhasználni. Ha egy személy szertartásosan **tisztátalan** lett, mert megérintett egy **holttestet**, vagy olyan **sátorban** tartózkodott, ahol valaki meghalt, egy **tiszta személy** vegyen a **hamuból valamennyit**, és keverje bele **forrásvízbe**. Márton **izsópot** a **vízbe** és hintse a tisztátalan **emberre**, vagy tárgyra **a harmadik napon és a hetedik napon**. **A hetedik napon** a tisztátalan ember **mossa ki ruháit**, mosakodjon meg, és **este már tiszta** lesz (19. v.).

Williams szerint a vörös tehén Krisztust szimbolizálja: foltmentes kívül és szeplőtlen belül; mentes minden bűntől; és be van borítva az emberi lét vörös földjével.¹¹ Vigyáznunk kell azonban, hogy ne erőltessük túlságosan az előképet.

Az egyetlen történeti feljegyzés a tehén hamvainak felhasználásáról a 4Móz 31-ben van. Mantle a következőket írja:

A hamvak úgy tekinthetők, mint a bűnáldozat legfontosabb összetevőinek koncentrátuma, és mindig, viszonylag kevés gonddal és idővesztéssel nélkül fel lehetett használni. Egyetlen vörös tehén hamvait évszázadokon keresztül használták. Azt mondják, hogy csak hatra volt szükség az egész zsidó történelem folyamán; ugyanis a hamvak igen kis mennyiségét használták fel ahhoz, hogy a tiszta forrásvizet felruházza a megtisztító tulajdonsággal.¹²

A Zsidókhoz írt levél írója úgy érvel, hogy míg a vörös tehén hamva nem tehetett többet, minthogy egy embert a külső, ceremoniális tisztátalanságtól megtisztította, Krisztus vérenek végtelen hatalma van arra, hogy elérje a lelkiismeret belső megtisztítását a holt cselekedetektől (Zsid 9,13-14). Ezt egy ismeretlen szerző így magyarázza:

A vörös tehén Isten gondoskodása amiatt, hogy szükségszerűen, elkerülhetetlenül érintkezésbe kerülünk a körülöttünk lévő szellemi halállal. Valószínűleg ez egy utalás is Izráelnek a Messiással kapcsolatos véres büntetésére. Hasonlít a vétekáldozatra, de nem helyettesíti azt.

Az azzal kapcsolatos ószövetségi előírások, hogy mossanak meg valamit vízzel, néha pedig folyóvízzel (3Móz 15,13), ma elfogadott gyógyászati módszerek a fertőtlenítésnél.

19,20-22 Elengedhetetlen volt az olyan tisztátalan személy büntetése, aki nem használta a **megtisztítás vizét**. Isten azt is elrendelte, hogy aki érintette, vagy hintette a vizet, az is legyen **tisztátalan** a nap hátralévő részére.

H) Mózes büne (20,1-13)

20,1 Amikor ez a fejezet kezdődik, már negyven éve, hogy az izraeliták elhagyták Egyiptomot, és harmincyolc éve annak, hogy elküldték a kémeket az országba. A nép harmincyolc évig bolyongott, és most visszaérkezett **Kádéshez, a Cin-pusztába** – ugyanarra a helyre, ahonnan a kémeket elküldték. Nem voltak közelebb az ígért földjéhez, mint harmincyolc évvel korábban! Itt **Mirjám meghalt és eltemették**. Több mint 600000 ember halt meg a 19. és 20. fejezet között elvesztegetett évek alatt. A hitetlenség keserű gyümölcsét csendben learatta egy teljes generáció.

20,2-9 A nép, amely panaszkodott **Mózesnek és Áronnak** a víz hiánya miatt, új nemzedék volt, de atyáikhoz hasonlóan cselekedett (2-5. v.). Az **ÚR Mózesnek** azt mondta, hogy *szóljon* a kösziklának, és az **vizet fog adni**. Ő magához vette Áron **botját**, amely a szent sátorban volt (9. v.; vö.: 17,10), noha a 11. versben az **(ő) „botjával”** kifejezés áll. Áron botja a papság botja volt; Mózes botja az ítélet és hatalom botja volt.

20,10-13 Korábban egyszer már a Masszának (és Meribának) elnevezett helyen a nép zúgolódt a víz miatt. Akkor az Úr azt mondta Mózesnek, hogy *sújtson* a kösziklára (2Móz 17,1-7). Most azonban Mózesnek fogott el a türelme. Először meggondolatlanul szól ajkaival, **lázadóknak** nevezve a népet (10. v.). Majd **kétszer ütötte meg** a kösziklát, ahelyett, hogy csak szólólt volna neki. A 2Móz 17-ben a megsújított köszikla Krisztus előképe volt, aki megveretett a Golgotán. De Krisztus csak egyszer sújtható meg. Halála után a Szent Szellem jön el, amelyről a 11. versben van előkép. **Mózesnek és Áronnak** ebben a dologban elkövetett büne miatt Isten úgy rendelkezett, hogy nem mehetnek be az ígért földjére. A helyet **Meribának** nevezte el, de ez nem ugyanaz a Meriba, mint a 2Móz 17-ben. Úgy is hívták, hogy Meriba-Kádés.

G. Campbell Morgan a következő magyarázatot fűzi ezekhez:

A haragnak ezzel a megnyilvánulásával, amely, mint már mondtuk, nagyon is természetes volt, Isten szolgája helytelenül mutatta be Istent a népnek. Hibája annak a ténynek volt köszönhető, hogy ebben a pillanatban a hite nem érte el a legmagasabb szintet. Még hitt Istenben és hatalmában: de nem hitt Őbenne úgy, hogy *megszentelje Őt népének szemében*. A lecke valóban nagyon tanulságos. Igaz dolgokat lehet cselekedni olyan rossz módon, hogy az gonosz eredményhez vezet. Van egy ének, amelyben nem vesszük észre a mély értelmet, ha nem gondolkodunk el rajta:

Uram, szólj hozzám, hogy szólhassak

A Te hangodnak élő visszhangjaként.

Ez sokkal több, mint egy imádság azért, hogy képesek legyünk elmondani az Úr üzenetét. Ez inkább arra vonatkozik, hogy ezt az Ő hangján, az Ő természetével tudjuk megtenni. Ez az, ahol Mózes hibát követett el, és ezért a hibáért maradt ki az országból.¹³

I) Áron halála (20,14-29)

20,14-21 Az országba való belépéshez a terv nem az volt, hogy közvetlenül északra menjenek a pusztából, hanem hogy keletre haladjanak az edomiták földjén keresztül, majd pedig északra a Holt-tenger keleti partja mentén. A nép azután fog átkelni a Jordánon. De **Edom királya megtagadta**, hogy **átjárást** biztosítson **Izrael** népének – és ezt annak dacára tette, hogy a zsidók Edom javait nem ették, **itták** volna meg, és semmiképpen sem veszélyeztették azokat. Izrael későbbi történelmében Saul harcolt az Edomiták ellen, és legyőzte őket, akik Jákób testvérének Ézsauanak a leszármazottai voltak.

20,22-29 Amikor a nép elindult **Kádésből a Hór-hegy felé, Edom határának** közelében **meghalt Áron**, és **fia, Eleázár** lépett a helyébe (22-29. v.). Matthew Henry a következőket írja:

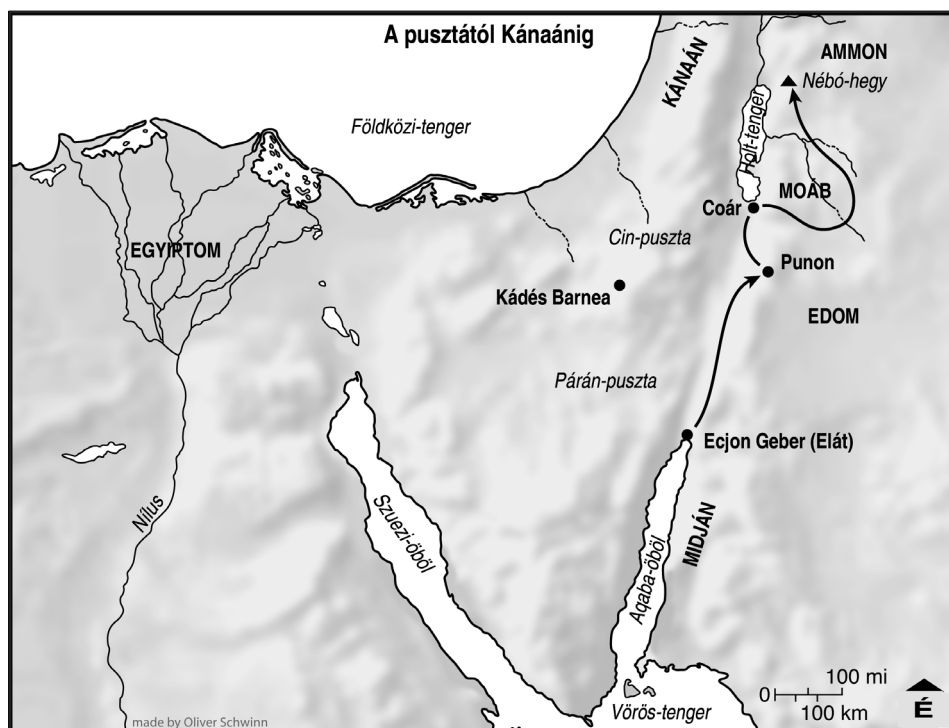
Áron, noha vétkéért hal meg, nem gonosztevőként adatik halálra, csapással, vagy mennyből jövő tűzzel, hanem békésen és tisztességben hal meg. Őt nem *irtották ki népéből*, mint ahogyan ez a kifejezés gyakran található azokkal kapcsolatban, akik az isteni igazságszolgáltatás kezétől haltak meg, hanem *népéhez gyűjtetett*, mint olyan valaki, aki az isteni kegyelem karjai közt halt meg... Mózes, akinek keze először felöltöztette Áront papi öltözeteibe, most levetkőzteti azokból; mert a papság iránti tisztelet miatt nem volt illendő, hogy azokban haljon meg.¹⁴

J) A rézkígyó (21,1–22,1)

21,1-3 Arád királya az ígéret földjének déli részén élt. Amikor **meghallotta**, hogy az izraeliták tábort vertek a pusztában és az ország elfoglalását tervezik, megtámadta őket, de vereséget szenvedett egy **Hormának nevezett helyen** (1-3. v.).

21,4-9 A Vörös-tenger (4. v.) nem azt az öblöt jelenti, amelyen az izraeliták átkeltek Egyiptomból való menekülésük alkalmával, hanem a Vörös-tengernek azt a részét, amelyet Aqaba-öbölként ismerünk. A **Vörös-tenger útja** lehet azonban egy útvonal neve; az izraeliták nem mehettek ekkor az Aqaba öbölhöz.

A nép újra siránkozott életkörülményei miatt, melynek eredményeként Isten **tüzes kígyókat küldött közéjük**. A **népből sokan meghaltak** és sokan haldoklottak. Mózes közbenjárására válaszként Isten megparancsolta, hogy egy **rézkígyót** emeljenek **póznára**, és ígéretet tett, hogy ha valaki hittel **felnéz a rézkígyóra**, az meggyógyul a kígyómarásból. Ezt az eseményt használta fel az Úr Jézus, hogy tanítsa Nikodémust arra, hogy Krisztusnak fel kell emeltetnie (a keresztre), hogy a bűnösök hit által rátekintve örök életet nyerjenek (Jn 3,1-16).

A kígyó később megütközés köve lett a nemzet számára, és végül Ezékiás napjainban elpusztították (2Kir 18,4).

21,10-20 Izráel fiainak útvonalát a Hór-hegytől a Moáb-síkságig ma már nem lehet nyomon követni. A megállóhelyek azonban fel vannak jegyezve a 4Móz 21,10–22,1-ben. **Az ÚR harcainak könyve** (14. v.) feltehetően egy történelmi feljegyzés volt Izráel korai harcairól, amely ma már nincs meg. **Beérnél** (16-18) az Úr csodálatosan gondoskodott **vízről**, amikor a fejedelmek **vájtk kormánypálcájukkal** a víztelen sivatagban.

21,21-26 Amikor Izráel az **emóriak** országához közeledett, engedélyt kért, hogy **áthaladhasson**, de elutasították. Valójában **Szihon, az emóri király** hirdetett háborút **Izráel** ellen, de nagy vereséget szenvedett. Az emóri király szívét megkeményítette az Úr, mint azelőtt a fáraót, hogy népével együtt vereséget szenvedjen a harcban Izráeltől (5Móz 2,30). „Az emóriak gonoszása” (1Móz 15,16) teljes lett, és Izráel volt Jahveh ítéletének eszköze.

21,27-30 A regélők éneke a 27-30. versben úgy látszik, ezt mondja: **Hesbónt** csak nemrégén foglalták el a moábitáktól az **emóriak**. Most **Hesbón** Izráel népe által bukott el. Ha azok, akik meghódították Moábnak ezt a városát, maguk is meghódítottak, akkor **Moábnak** harmadosztályú hatalomnak kell lennie. Ezt a példabeszédet idézték feltehetően annak bizonyítékként is, hogy az ország teljesen az emóri királynak, Szihónnak hatalmában volt, és már nem moábi terület volt. Ezt a tényt fontos volt megállapítani, mert Izráelnek tilos volt bármilyen földet elfoglalni **Moábtól** (2Móz 2,9).

21,31–22,1 Az izraeliták pontos útvonalát nehéz rekonstruálni. Valószínű, hogy keletre haladtak a Hór-hegytől, majd pedig északra Edom nyugati határa mellett a Zered folyóig. Követték a Zeredet kelet felé Edom és Moáb között, aztán északra Moáb keleti határa mentén az Arnonhoz

mentek, majd pedig nyugatra a Király Útján. Legyőzték Szihónt, az emóriak királyát, aztán benyomultak északra, hogy meghódítsák, **Básánt, Óg** királyságát. **Básán** gazdag legelő volt a Jordántól keletre, és attól a helytől északra, ahol Izráelnek át kellett kelnie a Jordánon, hogy bejusson az országba. Miután **Básánt** meghódították az izraeliták, visszatértek **Moáb síkságára** és **tábort ütöttek Jerikóval szemben** (1. v.). Ezt a **síkságot** foglalták el Moábtól az emóriak (4Móz 21,26), de **Moáb** neve rajta maradt.

III. ESEMÉNYEK A MOÁB SÍKSÁGÁN (22,2–36,13)

A) Bálám próféta (22,2–25,18)

1. Bálák hívja Bálámot (22,2-40)

22,2-14 Amikor a délen lakó **moábiták** meghallották, hogyan hódították meg az izraeliták az emóriakat, megrémültek (szükségtelenül, lásd az 5Móz 2,9-et). Ezért **Bálák**, a **király** igyekezett megnyerni **Bálám** prófétát, hogy **átkozza** meg Izráelt. Noha Bálám pogány próféta volt, úgy tűnik, volt némi ismerete az igaz Istenről. Az Úr felhasználta őt, hogy feltárja gondolatait Izráel elkülönülésére, megigazulására, szépségére és dicsőségére vonatkozóan. Az első arra vonatkozó kísérlet, hogy **Bálámot** rávegyék Izráel **megátkozására**, a 7-14. versben van feljegyezve. **Bálák** követői eljöttek Bálámhoz **jövendölés** jutalmával – vagyis az őt váró jutalommal, ha sikeresen átkot hirdet Izráelre. De **Isten** azt mondta neki, hogy **nem átkozhatja meg a népet**, mert az Úr **megáldotta** őket. Bálák azt jelentí, hogy „pusztító”. Bálám azt jelentí, hogy „az emberek elnyelője” vagy „az emberek összezavarója”.

22,15-21 Ezt követően Bálám második próbálkozása van feljegyezve. **Bálám** tudta, hogy mi Isten akarata, mégis volt bátorsága az Úr elé járulni, talán abban a re-

ményben, hogy Isten talán meg fogja változtatni elgondolását. Az Úr azt mondta Bálámnak, hogy **menjen el az emberekkel**, akiket Bálák küldött, de csak azt tegye, amit Ő mond neki. Bálám okait világosan felfedi a 2Pt 2,15-16. Indítéka „az igazságtalanság bérének” a szerelme volt. Ő a „bérenc próféta” típusa, aki Isten-adta képességét áruba bocsátja.

22,22-27 Az „**Úr angyala**” (22. v.) Krisztus volt, mielőtt testet öltött. **Háromszor állt Bálám és számára** elé, hogy akadályozza őt, mert Ő ismerte a próféta indítékait. Első esetben **a számár meglátta az angyalt**, és kitért előle a **mezőre**. A szegény állapot ezért **Bálám megverte**. Másodszor az **angyal egy szőlők közötti keskeny ösvényen állt meg**. A megrémült számár **Bálám lábát a falhoz szorította**, aki ismét megverte. Harmadszor **az angyal egy keskeny úton állt vele szembe**. A megzavarodott **számár lelapult a földre**, és megkapta Bálámtól a harmadik ütlegetést is. Még a csökönységét szimbolizáló **számár** is tudta, hogy mikor kell félreállni, de az önfejű, akaratos próféta nem!

22,28-40 A számár hatalmat kapott, hogy szóljon **Bálámhoz**, megfeddve őt embertelen bánásmódjáért (28-30. v.). Ekkor **Bálám meglátta az ÚR angyalát kivont kardjával**, és hallgatta küldetésének magyarázatát, és pedig, hogy megakadályozza Bálámot az engedetlenségében (31-35. v.) Az angyal ekkor megengedte Bálámnak, hogy elmenjen Bálákhoz, de **csak azt az ígét mondhatja**, melyet Isten ad neki (35. v.). A Bálámmal való találkozás után **Bálák áldozatokat** mutatott be istenének.

2. Bálám jövendölései (22,41–24,25)

22,41–23,12 A következő napon Bálák felvitte Bálámot egy **magas** hegyre (Pizga), ahonnan letekinthetett Izráel sátraira. Később ugyanerről a hegyről Mózes csak pillantást vehetett az ígért földjére, és aztán meghalt (5Móz 34,1.5). Ez a fejezet és a következő fejezet négy emlékezetes kijelen-

tést tartalmaz, amelyeket Bálám mondott Izráelről. Az első hármát megelőzte **hét bika és hét kos égőáldozatként** való bemutatása. Az első **jövendölés** kifejezte Bálám képtelenségét arra, hogy a népet **megátkozza, melyet Isten nem átkoz** meg. Megjövendölte, hogy Izráel elkülönülten él majd a pogány nemzetektől, és hogy javai számtalanok lesznek. Úgy festette le Izráelt, mint igazságos nemzetet, amelynek végső sorsa kívánatos lesz (7-10). Bálák tiltakozott az áldás ellen, de ez semmit sem jelentett. A prófétának az ÚR Igéjét kellett mondania.

23,13-15 Bálák ekkor elvitte Bálámot egy másik, számára előnyösnek tűnő pontra, abban a reményben, hogy a próféta kevésbé kedvező fényben fogja látni őket (13-14. v.).

23,16-26 A második **jövendölés** arról biztosította **Bálákot**, hogy Isten eredeti áldása Izráelen változatlan (18-20. v.). A 21. vers első része a nemzet helyzetét írja le, nem gyakorlatát. A nép hit által lett igaznak nyilvánítva. Így állnak a mai hívők is Isten előtt, szeretett Fiának minden tökéletességében. Az Úr Izráellel volt, és a nép **ujjonghatott**, mert Ő uralkodott köztük, mint **Király** (21b. v.). Megszabadította őket **Egyiptomból** és **erőt** adott nekik. Gonosz kijelentést senki sem mondhat ellenük. Ehelyett Izráel győzelmei miatt ezt mondják majd a népek: **„mit tesz az Isten!”** (22-24). Mivel **Bálám** megtagadta, hogy **megátkozza** a népet, Bálák megparancsolta neki, hogy ne is **áldja** őket (25. v.), de a próféta tiltakozott, hogy csak azt mondhatja, amit **az ÚR** mondott.

23,27-30 Harmadszor is megpróbált **Bálák átkot** kicsikarni **Bálámtól**, ekkor a **Peór-hegy csúcsáról**.

24,1-2 Amikor Bálám, megértette, hogy Isten akarata az, hogy **megáldja Izráelt**, nem **törekedett** rá, hogy átkot mondjon. Egyszerűen lenézett **Izráel** taborára, és **Isten Szelleme szállt rá**, és emiatt a próféta

saját bölcsességét és akaratát meghaladó dolgokat mondott.

24,3-9 A harmadik üzenet **Izráel sátrai-**nak szépségéről beszélt, rendkívüli eredményességet, széleskörű jólétet, dicsőséges királyságot jövendölt, és olyan **hatalmat**, mely szétzúzza ellenségeit. **Agág** (7. v.) valószínűleg gyakori név volt az amálekíták között. Senki nem merészeli **felriasztani** ezt a heverő **oroszlánt** (9. v.). Akik áldották Izráelt, **áldottak** lesznek, és az átok pedig visszahull az átkozóra. Bálám prófécijája visszhangozza az Ábrahámmal kötött szövetséget: „Megáldom, aki téged áld, és megátkozom, aki téged átkoz” (1Móz 12,3).

24,10-14 A csalódott **Bálám** szidta **Bálámot**, hogy nem segített neki. De a próféta az eszébe juttatta, hogy kezdettől fogva mondta, hogy csak **az ÚR Igéjét mondhatja**. Bálám, mielőtt otthagyta volna Bálákot, hogy visszatérjen hazájába, felajánlotta, hogy elmondja a királynak, mit fog Izráel **tenni** a moábita **néppel** az eljövendő **napokban**.

24,15-19 A negyedik **jövendölés** egy királyra vonatkozik („**csillag**” vagy királyi „**kormánypálca**”), Aki **Izráelből** fog **származni**, és összezúzza **Moábot** és **Sét összes fiainak** a koponyáját (17. v.; vö.: Jer 48,45). **Edom** is alá lesz vetve ennek az uralkodónak. Ez a prófécia részben beteljesedett Dávid királlyal, de teljes beteljesedését Krisztus második eljövetelekor fogja elnyerni.

24,20-25 Bálám hasonló próféciaakat mondott az amálekítákról, a **kéniekről**, Asszíriáról (**Assúr**), valamint **Éberről** (20-24. v.). Az amálekíták teljesen el fognak pusztulni. A kéniek száma egyre csökken, amíg majd végül az asszírok fogságba viszik őket. Még az asszírokat is fogságba viszik **Ciprusról** jövő fegyveres seregek (héberül Kittimről, amely általában **Ciprust** jelenti, de itt feltehetően Görögországot, és Nagy Sándor haderejét képviseli). **Éber** feltehetően ennek az özönvíz utáni

patriárkának nem-zsidó leszármazottait jelenti.

Mielőtt Bálám elhagyta Bálákot, már mindent elkövetett azért, hogy a 25. fejezet tragikus eseményei bekövetkezzenek.

3. Bálám megrontja Izráelt (25. fejelet)

25,1-3 Noha Bálám neve itt nincs megemlítve, a 4Móz 31,16-ból tudjuk, hogy ő volt a felelős Izráel fiainak szörnyű megrontásáért, amit ez a fejezet leír. Bálám összes jutalma nem indíthatta arra Bálámot, hogy megátkozza Izráelt, végül azonban meggyőzte arról, hogyan rontsa meg **Izráelt** azzal, hogy egyesek a népből **kövessenek el paráznaságot** és bálványimádást **Moáb asszonyaival**. A Sátán gyakran, amikor nem tud sikert elérni közvetlen támadással, akkor közvetett módon éri el célját.

Bálám igazi jelleme itt mutatkozik meg. Eddig a pontig azt gondolhattuk róla, hogy istenfélő próféta, aki hű volt Isten Igéjéhez, és csodálja Isten népét. A 4Móz 31,16-ból és a 2Pt 2,15-16-ból azonban megtudjuk, hogy gonosz, hitehagyott ember volt, aki az igazságtalanság bérért szerette. Bálám tanácsot adott Báláknak, hogy csalja törbe az izraelitákat: vegye rá őket, „hogy bálványáldozati húst egyenek és paráználkodjanak” (Jel 2,14). Tanácsát megfogadták, és ez vezetett **Baal-Peornál** a durva bálványimádáshoz.

25,4-8a Isten megparancsolta, hogy **minden** vétkes **főembert** akasszanak fel fényes nappal. Mielőtt az ítéletet végrehajtották volna, Simeon törzsének egyik vezetője hozott egy **midjánita nőt** Izráel táborába hogy bevigye a **sátrába** (14. v.). **Fíneás**, a főpaprak (**Eleázárnak**) a **fia** megölte mind a nőt, mind a férfit **dárdájával**. Samuel Ridout a következő magyarázatot füzi ehhez:

Fíneás számára (akire különösen illik neve, az „ércszáj”) ez volt az egyetlen helyes megoldás, aki ilyen töretlenül hű volt Istenhez, és

a bűn kíméletlen megítélésével maradandó papságot biztosított magának és családjának.¹⁵

25,8b-13 Isten **csapást** küldött **Izráel** táborára, és összesen **huszonnégyezer** lázadót ölt meg (egyetlen napon 23000-et – 1Kor 10,8). **Fineás** hőstette volt, amely **megállította a csapást**. Mivel **buzgó volt Istene iránt**, az **ÚR** úgy határozott, hogy **örök papság** fog folytatódni **Fineás** családjában.

25,14-15 Zimri előkelő helyzete saját törzsében, valamint az a tény, hogy a nő egy **midjánita** törzsfőnök **lánya volt**, talán a bírókat visszatartotta volna, hogy halálos ítéletet hozzanak, de nem állíthatta meg Fineást. Ő Jahvehért cselekedett.

25,16-18 Az **ÚR Mózesnek** megparancsolta, hogy támadják meg a **midjánitákat** (akik ekkor a moábitákkal összekeveredve éltek). Ezt a parancsot a 31. fejezetben hajtották végre.

B) A második népszámlálás (26. fej.)

Mózes ismét parancsot kapott, hogy **tartson népszámlálást Izráel fiai** közt, mivel arra készültek, hogy belépnek az országba, és harcba szállnak annak lakóival, hogy megkapják részüket az örökségből. 1820 fővel csökkent a létszám az első népszámlálás óta, ahogyan a következő számokból látható

Törzs	Népszámlálás (1. fej)	Népszámlálás (26. fej)
Rúben (5-11. v.)	46500	43730
Simeon (12-14. v.)	59300	22200
Gád (15-18. v.)	45650	40500
Júda (19-22. v.)	74600	76500
Issakár (23-25. v.)	54400	64300
Zebulon (26-27. v.)	57400	60500
József (28-37. v.):		
– Manassé (34. v.)	32200	52700
– Efraim (37. v.)	40500	32500
Benjámin (38-41. v.)	35400	45600
Dán (42-43. v.)	62700	64400
Ásér (44-47. v.)	41500	53400
Naftáli (48-51. v.)	53400	45400

ÖSSZESEN 603550 601730

Ez alatt a hosszabb időszak alatt **Izráel fiainak** száma az 1. fejezetben említett 603550-ről 601730-ra csökkent. Moody a következőket írja erről:

Izráel gyarapodása negyven évre megszűnt. Ez történhet velünk is, mint gyülekezetekkel stb., ha hitetlenek vagyunk.¹⁶

A legfeltűnőbb változás a simeonitáknál történt, akik majdnem 37 000-rel lettek kevesebben. Simeon törzsének fontos szerepe volt a Peór-nál történt incidensben az előző fejezetben (Zimri a törzs egyik vezetője volt), és talán a megöltek többsége simeonita volt. A 11. vers elmondja, hogy Kórah fiai nem haltak meg apjukkal együtt.

26,52-56 Az **országot** az egyes törzsbn lévő emberek **száma szerint kellett felosztani**, de mégis **sorsvetéssel**. Ez csak azt jelentheti, hogy a törzsi terület **méretét** a törzs **létszáma** határozta meg, de a terület **elhelyezkedését** sorsvetéssel döntötték el.

26,57-65 A **lévitákat** külön **vették számba**. **Huszonháromezren** voltak. Csak **Józsue és Káléb** volt benne mindkét népszámlálásban. Az összes többi férfi, aki az első népszámlálásban fel lett írva, mostanra elhullott a pusztában. A 64. és 65. vers azokra a férfiakra vonatkozik, akik képesek voltak háborúba menni. A lévitákat és az asszonyokat nem vették számba, bár ezek némelyike is meghalt a harmincnégy éves vándorlás alatt.

C) Lányok örökösödési jogai (27,1-11)

Celofád öt lánya Manassé törzséből **odajött** Mózeshez, hogy örökséget kérjenek az ország elosztásánál, még akkor is, ha nincsenek Izráel férfiai közt számon tartva, akik között Kánaánt fel kell osztani (26,53). Az **apa meghalt**, de **nem mint Kórah** társainak egyike. Az **ÚR** azt válaszolta, hogy ők fogják örökölni **apjuk** részét. Általában az volt Isten akarata, hogy a

földet fiúk örököljék, azután lányok, fivérek, nagybátyák, vagy legközelebbi rokonok. Ily módon az maradandóan a család tulajdona marad (1-11. v.)

D) Józsué, Mózes utódja (27,12-23)

27,12-14 Isten előre figyelmeztette **Mózes**t, hogy hamarosan meg fog halni, és utasította, hogy **menjen föl** az **Abarim-hegyre** (ez valójában egy hegylánc a Holt-tengertől keletre). A Nébó-hegy, ahol Mózes meghalt, ennek a hegyláncnak volt a része.

27,15-23 Mózes önzetlenül gondoskodott utódjáról, hogy vezesse a népet, és **Józsué**t, a **Nun fiát** nevezte meg maga helyett. Izráelben a papság, majd később a királyság rendszerint ugyanazon a családon belül szállt egyik nemzedékről a következőre. Mózes utódja azonban nem a fia lett, hanem a szolgája (2Móz 24,13).

E) Áldozatok és eskük (28–30. feje.)

28–29. feje. Ezekben a fejezetekben a népet emlékeztetik azokra az áldozatokra és ünnepekre, amelyeket az országban meg kell tartaniuk.

Naponkénti áldozatok:

Állandó **égyáldozat reggel és este**, amely magában foglalja az **ételáldozatot** és **italáldozatot** is (28,3-8).

Az élet minden **napján**, ameddig a templom állt, a következő áldozatokat kellett bemutatni mind **reggel**, mind **este** (4Móz 28,3-8).

Minden reggel és minden este egy egyéves **hibátlan** hím **bárányt** kellett áldozni, mint **égyáldozatot**. Ezzel együtt volt egy **ételáldozat**, amely **egy tized éfa**, egy hin tiszta **olajjal kevert finomlisztből** állt. Volt egy **italáldozat** is, amely egy negyed **hin** bor volt.

Reggel, ezek előtt az áldozatok előtt volt egy illatáldozat, este pedig utánuk. Amióta csak a zsidó templom létezett, és ameddig a templom fennállt, az áldozatoknak ez a rendje érvényesült. Volt az áldozatnak egy

fajta papi taposómalma. Moffat „a lévita robotosokról” beszél, akik nap mint nap bemutatták ezeket az áldozatokat. A folyamat nem ért véget, és annak ellenére, hogy mindent elmondtak és megtettek, az emberek lelkiismerete még mindig bűnös, és Istentől elidegenedett maradt.

Hetenkénti áldozatok:

Hetenkénti **égyáldozat** minden egyes **szombaton, ételáldozattal és italáldozattal** együtt (28,9-10).

Havonkénti áldozatok:

Minden egyes hónap első napján **égyáldozat, ételáldozattal és italáldozattal** együtt (28,11-14).

Bűnáldozat (28,15).

Jahveh ünnepei:

Páska – az első hónap tizennegyedik napján (28,16).

Kovácsztalan kenyerek ünnepe – az első hónap tizenötödik napjától a huszonegyedik napjáig (28,17-25).

Hetek ünnepe (28,26-31).

Megjegyzés: Az első zsengek *napját* (26. v.) ne keverjük össze az Első Zsengek *Ünnepével* (3Móz 23,9-14).

Kürtök ünnepe – a hetedik hónap első napja (29,1-6).

Engesztelés napja – a **hetedik hónap tizedik napja** (29,7-11).

Sátoros ünnep – a **hetedik hónap tizenötödik napjától** huszonegyedik napjáig (29,12-34). Volt egy külön szombat-megtartás a **nyolcadik napon** (29,35-39).

30,1-5 A 30. fejezet a **fogadalmakról** tartalmaz fontos parancsolatokat. Ha egy férfi **tesz fogadalmat az ÚRnak**, hiánytalanul végre kell hajtania. **Ha** fiatal **nő tesz fogadalmat**, akiről még **apja** visel gondot, és **apja** ezt meghallotta, akkor az apa ellene szólhat – vagyis megtilthatja az első **napon**, és akkor az nem érvényes. Ha várt az első nap elmúltáig, vagy ha nem mondott semmit, a fogadalom hatályba lép és végre kell hajtani.

30,6-16 A 6-8. vers, úgy látszik, olyan fogadalmat ír le, amelyet egy nő házasságkötése előtt tett. Noha a férje természetesen nem hallhatta azt azon a napon, amelyen a nő tette, **felülbíráhatja azon a napon**, amikor először hallott róla. **Özvegy vagy elvált asszony** fogadalmait nem lehetett felbontani (9. v.). Házasságban élő nő által tett **fogadalmat** semmissé teheti a férj az első **napon** (10-15. v.). Ez fenntartja a férj vezető szerepét. Ha a férj az első nap elmúltával tiltja le a fogadalmat, **neki** kell **viselnie az asszony vétkét** – vagyis meghozni a szükséges áldozatot, vagy az ÚR meg fogja büntetni (15. v.).

F) Bosszúállás a midjánitákon (31. fejelet)

Mózesnek megparancsolta Isten, hogy álljanak bosszút a **midjánitákon**, mert paráználkodással és bálványimádással megrontották népét Baál Peornál. **Tizenkétezer** izraelita állt hadrendbe az ellenség ellen, és **megölték minden férfit**. **Fíneás** ment a harcba (6. v.) apja, a főpap helyett, feltehetően azért, mert Fíneás volt az, aki végrehajtotta Jahveh haragját Zimrinek és a midjánita nőnek (25. fejelet) a megölésével. Most neki kellett vezetnie az élő Isten hadseregét, hogy teljessé tegye Midjánon az Úr ítéletét. Az, hogy „**minden férfit**” (7. v.), az minden midjánita katonát jelent, és nem minden élő midjánitát, mivel Gedeon napjaiban ez a törzs újra veszélyt jelentett Izráel számára (Bír 6). **Cúr** (8. v.) Kozbinak, annak a midjánita nőnek az apja volt, akit megölték Izráel táborában (25,15). (**Bálám** vagy soha többé nem tette meg az utat visszafelé a hazájába, vagy pedig visszatért Midjánba valamilyen okból, mert őt is **megölték**).

31,12-18 Noha a midjánita katonákat megölték Izráel fiai, megkímélték a **nőket** és gyermekeket, és büszkén **vitték** vissza őket a táborba, nagy mennyiségű zsákmánnyal együtt. Mózes **haragra** gerjedt,

hogy éppen azokat kímélték meg, akik Izráelt bűnbe vitték, és megparancsolta, hogy öljék meg a **fiúgyermeket** és **minden nőt, aki volt már férfival**. A fiatal lányokat megkímélték, feltehetően háztartási szolgálatra. A büntetés igazságos és szükséges volt, hogy megóvják Izráelt a további romlástól.

31,19-54 Szükséges volt, hogy a harcosok és foglyok átmenjenek a szokásos, **hét napos** megtisztulásra (19. v.). A zsákmányt is meg kellett tisztítani, vagy **tűzzel**, vagy **vízzel** való megmosással (21-24. v.). A **zsákmányt** elosztották a harcosok és az egész **közösség** között (25-47. v.). A **harcosok** olyan hálásak voltak, hogy közülük senki sem esett el, hogy nagy ajándékot vittek az **ÚRnak** (48-54. v.).

G) Rúbennek, Gádnak és Manassé fél-törzsének az öröksége (32. fejelet)

32,1-15 Amikor **Rúben** és **Gád** fiai **meglátták** az ország gazdag **legelőit** a **Jordán** folyótól keletre, azt kérték, hogy hadd telepedjenek le ott véglegesen (1-5. v.). **Mózes** azt hitte, hogy ez azt jelenti: nem szándékoznak testvéreikkel együtt átkelni a Jordánon és harcolni Kánaán pogány lakosai ellen (6-15. v.). **Atyáik elbátortalanították Kádés-Barneánál** az izraelitákat attól, hogy belépjenek az országba.

32,16-42 Amikor azonban Rúben és Gád háromszor is biztosította őt arról, hogy szándékukban áll harcolni a **Jordántól** nyugatra (16-32. v.), megadta nekik az engedélyt. **Gádnak, Rúbennek** a törzse, valamint **Manassénak, József fiának fél-törzse** megszerezte **Szihonnak, az emóriak királyának, valamint Ógnak Básán királyának a királyságát**. Építettek **megerősített városokat** és juhaklokot, és elfoglaltak **kis városokat** és **falvakat** is (33-42. v.).

Sokan gondolják úgy, hogy Rúben és Gád bölcstelen döntést hozott, mert bár az ország termékeny volt, a terület ellenséges támadásnak volt kitéve. Nem élvezték a Jordán védelmét. **Rúben** és **Gád** törzse (va-

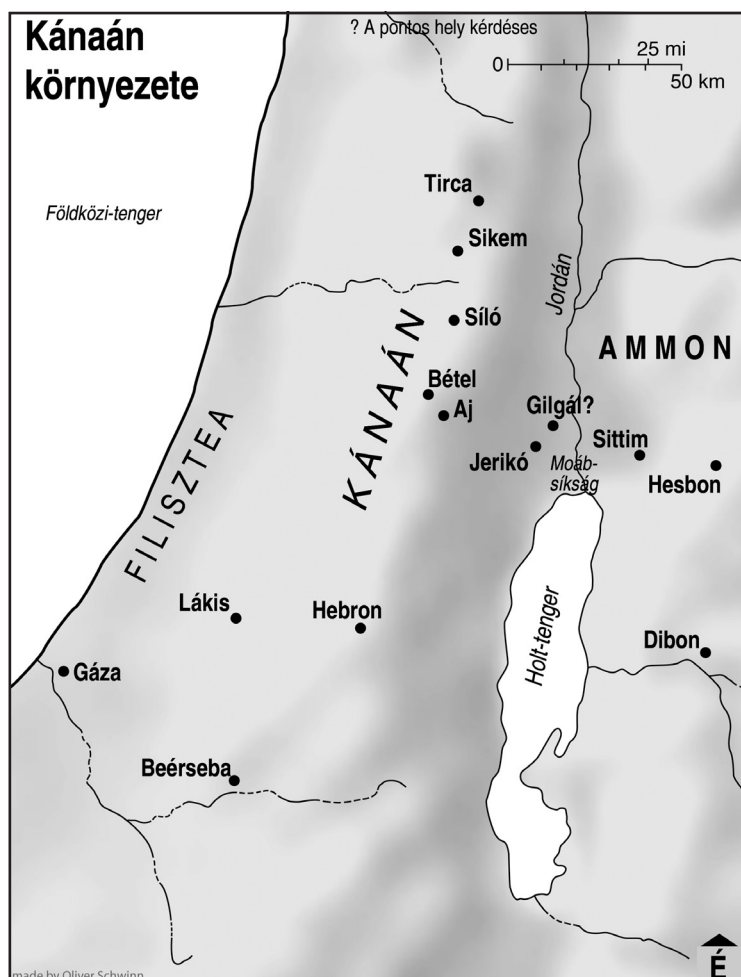
lamint **Manassé fél-törzse**, amely hozzájuk csatlakozott) volt az első, amelyet a későbbi években meghódítottak és fogságba vittek. Másrészt viszont mit lehetett volna csinálni a Jordántól keletre eső országgal, ha Izráel fiai közül senki sem telepedett volna le benne? Isten adta nekik ezt az országot, és azt mondta, hogy vegyék birtokukba (5Móz 2,24.31; 3,2).

H) Az izraelita táborozások áttekintése (33. fejj.)

33,1-49 Ez a fejezet összefoglalja **Izráel fiainak útjait Egyiptomtól a Moáb-síkságig**. Mint korábban már említettük, ma már

lehetetlen minden helységet pontosan azonosítani. A fejezetet a következőképpen lehet felosztani: **Egyiptomtól a Sínai-hegyig** (5-15. v.); a **Sínai-hegytől Kádés-Barneáig** (16-36. v.); **Kádés-Barneától a Hór-hegyig** (37-40. v.); a **Hór-hegytől a Moáb-síkságig** (41-49. v.). Ez a jegyzék nem teljes, ami látható a táborhelyek más jegyzékeivel való összehasonlításból is, mint pl. a 21. fejezetben.

33,50-56 Isten parancsa a hódító hadseregnek az volt, hogy teljesen irtsák ki **Kánaán lakóit**. Ez a ma embere számára kegyetlennek tűnhet, de valójában ezek az emberek a leggonoszabb, legerkölcstele-

nebb, legaljasabb teremtmények voltak, akiket valaha hátán hordott a föld. Isten türelmesen bánt velük több mint 400 évig anélkül, hogy részükről bármilyen változás történt volna. Tudta, hogy ha az Ő népe nem öli meg őket, Izráel meg fog fertőződni erkölcstelenségükkel és bálványimádásukkal. Az izraelitáknak nemcsak az embereket kellett kiirtaniuk, hanem **el kellett pusztítaniuk** a bálványimádás minden nyomát (52. v.).

I) Az ígélet földjének határai (34. fej.)

34,1-15 Az ország határait, amelyet Isten Izráelnek ígért, az 1-15. vers adja meg. Általában a déli határok a **Sós (Holt)-tenger** déli csücskétől **Egyiptom patakjáig** (nem folyójáig) és a **Földközi-tengerig** terjedtek (3-5. v.). A **nyugati határ** a **Nagy (Földközi) Tenger** volt. Az **északi határ** a **Földközi-tengertől a Hór-hegyig** (nem arról van szó, amelyet Izráel vándorlásai során említettünk), a **hamáti útig** és **Hacar-Énánig** húzódják (7-9. v.). A **keleti határ** **Hacar-Énántól** délre haladjon a **Kinneret-tóhoz**¹⁷ (Galileában), lefelé a **Jordán-folyó mentén** a **Sós-(Holt)-tengerig** (10-12. v.). A **kilenc** és **fél törzsnek** kellett örökölnie ezt a földet, mivel a **két** és **fél törzsnek** már odaadta Mózes az ország Jordántól keletre eső részét (13-15. v.).

34,16-29 Azoknak a **férfiaknak a nevét, akiket** kijelöltek az ország **felosztására**, a 16-29. versben olvashatjuk.

J) A léviták városai (35,1-5)

Mivel Lévi törzse nem kapott örökséget a többi törzsszel együtt, Isten úgy rendelkezett, hogy negyvennyolc **várost** ki kell jelölni a **léviták** részére. Nehéz megérteni a 4-5. versben megadott méréseket, de az legalább világos, hogy a városokat **közös föld** vette körül az állatállomány legeltetésére. (Talán az 5. versben említett **kétezer könyök** magában foglalta a 4. versben már említett **ezer könyököt** is).

K) Menedékvárosok és halálbüntetés (35,6-34)

35,6-8 Hat lévita város **menedékvárosnak** volt kijelölve. Ha egy ember *véletlenül* megölt egy másikat, ezeknek a városoknak egyikébe **menekülhetett**, és biztonságban lehetett a kivizsgálásig. Azok a törzsek, amelyeknek nagy a területük, ennek megfelelően adjanak **városokat a lévitáknak**. Azoktól, amelyeknek kicsi a területük, nem várták el, hogy sok várost adjanak.

35,9-21 A **menedékvárosok** közül **három** volt a Jordán-folyó mindkét oldalán. Az emberölt rendszerint az áldozat egyik közeli rokona üldözte, aki a **bosszúálló**. Ha az **emberölt** elért egy menedékvárost, biztonságban volt, amíg ügyét ki nem vizsgálták (12. v.). A menedékvárosok **gyilkosnak** nem biztosítottak menedékhelyet (16-19. v.). A **gyűlöletből** vagy **ellenségeskedésből** elkövetett bűntetteket **halállal** büntették (20-21. v.).

35,22-28 Ha az emberölés nem előre megfontolt szándékkal elkövetett emberölésnek látszik, az embert hallgassa ki a **közösség** (22-24. v.). Ha felmentették, maradjon a **menedékvárosban** a **főpap haláláig**. Akkor **visszatérhet** otthonába (28. v.). Ha megkockáztatja, hogy a **városon kívülre** megy a főpap halála előtt, a **vérbosszuló** megölheti anélkül, hogy bünt követne el (26-28. v.).

A **főpap halála** szabadságot hozott azoknak, akik a menedékvárosba menekültek. Már nem kellett félniük a vérbosszulótól. A mi nagy Főpapunk halála megszabadít bennünket a Törvény ítéletes követelményeitől. Milyen balgaság lenne ez a kikötés, ha valaki nem látná az előképet Urunknak a kereszten elvégzett művéről.

Unger elmond néhány hagyományos részletet:

A rabbi szerint azért, hogy segítsék a menekültöt, a Szanhedrin feladatául szabták, hogy a menedékvárosokba vezető utakat a lehető legjobb állapotban tartsa. Nem maradhattak

emelkedők, minden folyót át kellett hidalni és magának az útnak legalább harminckét könyök szélesnek kellett lennie. Minden kanyarban legyenek útirányjelzők, amelyeken a Menedék szó van; és ki volt jelölve két törvénytudó, hogy elkísérjék a menekülő embert, hogy ha lehet, lecsillapítsák a bosszúalót, ha utoléri a menekülőt.¹⁸

Ami a szimbolikus tanítást illeti, Izráel népe az embergyilkos, minthogy halálra adta a Messiást. Azonban tudatlanul tették (Csel 3,17). Az Úr Jézus így imádkozott: „...nem tudják, mit cselekszenek” (Lk 23,34). Ugyanúgy, ahogy az embergyilkosnak el kellett hagynia saját otthonát, és menedékvárosban élni, így Izráelnek is fogságban kell élnie azóta. A nemzet teljes visszahelyezése saját birtokába nem a nagy Főpap halálakor történik meg (mert Ő sohasem halhat meg), hanem amikor visszajön uralkodni.

35,29-34 A gyilkosokra halálbüntetés várt; ott nem volt menekülés, vagy biztonság (30-31. v.). Az emberölő nem vásárolhatta meg szabadulását a **menedékvárosból** (32. v.). A **vér**, amelyet a gyilkosságban **ontottak ki**, beszenyvezte a **földet**, és az ilyen vér követelte a gyilkos halálát (33-34. v.). Gondoljunk erre Krisztus halálával kapcsolatban is!

L) A férjhez menendő lányok öröksége (36. feje.)

Manassé fél-törzsének képviselői, akik **Gileádban**, Jordántól keletre telepedtek le, Mózeshez jöttek egy problémával (lásd: 4Móz 27,1-11). Ha **Celofád lányai** olyan

férfiakkal **házasodnak össze**, akik más **törzshöz** tartoztak, tulajdonuk más **törzshöz** került volna. A **jubileumi év** végelegette volna a más törzshöz történő átkerülést (4. v.). A megoldás az volt, hogy azoknak a nőknek, akik a földet örökölték, saját **törzsükön** belül kellett **házasodniuk**, hogy ne kerüljön át a föld egyik törzstől a másikhoz (5-11. v.). **Celofád lányai** engedelmeskedtek, és **Manassé** törzsén belül mentek férjhez (10-12. v.). A 13. vers összefoglalja a szakaszt a 26. fejezettől.

Három dolog rajzolódik ki élesen a Mózes 4. könyvében:

1. Az emberi szív gonoszsága és hitelensége.
2. Jahveh szentsége, melyet irgalma egészít ki.
3. Az Isten embere (Mózes), aki közbenjáróként és közvetítőként áll a bűnös nép és a szent Isten között.

Az emberi szív nem változott, mióta a Mózes 4. könyvét megírták. Isten szentsége, vagy irgalmassága sem. De Mózes helyettesíthető azzal, akinek az előképe, az Úr Jézus Krisztussal. Őbenne van erőnk ahhoz, hogy elkerüljük azokat a bűnöket, amelyeket Izráel elkövetett, és így elkerüljük Isten nem-tetszését is, amelyet ők magukra vontak. Ahhoz, hogy hasznunk legyen abból, amit megtanultunk, meg kell értenünk, hogy „mindez pedig példaképpen történt velük, figyelmeztetésül íratott meg nekünk” (1Kor 10,11).

JEGYZETEK

¹ (Bevezetés) Scroggie, W. Graham, *Know Your Bible, Vol. 1, The Old Testament*, (Ismerd meg Bibliádat, 1. köt. Az Ószövetség) 35. old.
² (3,14-39) Williams, George, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures* (Igetanulmányozó kommentár a Szentíráshoz) 80. old.
³ (4,4-20) Keil, C. F. és Delitzsch, F., „Numbers” in *Biblical Commentary on the*

Old Testament („Mózes 4. könyve” az Ószövetségi Bibliakommentárban), III. 25.

⁴ (6,1-8) Williams, *Student's Commentary* (Igetanulmányozó kommentár), 82. old.

⁵ (6,24-26) Moody, D. L., *Notes from My Bible*, (Jegyzetek a Bibliámból), 41. old.

⁶ (10,29-32) Idézi Haley, John W. *Alleged Discrepancies of the Bible* (A Biblia állítólagos ellentmondásai), 431. old.

- ⁷ (11,16-17) Mózes védelmére a következő szempontokat érdemes figyelembe venni: (1) Isten nem feddi meg Mózeszt; (2) Isten inkább bátorítja Mózeszt, megígérve neki, hogy miután a hetven vén betöltekezett az Ő Szellemével, részt vállal majd terheiben; (3) maga Isten válaszol kérésére; (4) Mózes 2000000 siránkozó és földhözragadt embert vezetett; (5) A 17. vers nem azt mondja, hogy Mózesben kisebb mértékben lakozott a Szent Szellem, hanem inkább ugyanakkor a Szellemnek a megnyilvánulását láthatjuk a hetven emberben.
- ⁸ (11,31-35) Lásd: *International Standard Bible Encyclopedia* (Nemzetközi szabványos Biblia-enciklopédia) „Fürjek” címszó alatt, IV.: 2512.
- ⁹ (12,3) Az mindig lehetséges, hogy egy ihletett szerző (mint amilyen Józsué), tette hozzá ezeket a szavakat.
- ¹⁰ (12,11-16) Keil és Delitzsch, „Numbers” (Mózes 4. könyve), III:81.
- ¹¹ (19,11-19) Williams, *Student’s Commentary* (Igetanulmányozó kommentár), 88. old.
- ¹² (19,11-19) Mantle, J. G. *Better Things*, (Jobb dolgok), 109. old.
- ¹³ (20,10-13) Morgan, G. Campbell, *Searchlights from the Word* (Fénysugarak az Igéből), 47-48. old.
- ¹⁴ (20,22-29) Henry, Matthew „Numbers”, *Henry, Matthew Commentary on the Whole Bible*, („Mózes 4. könyve” Matthews Henry a teljes Bibliáról írt kommentárjában, I:662
- ¹⁵ (25,4-8a) Ridout, Samuel, *The Pentateuch*, (Mózes öt könyve), 253. old.
- ¹⁶ (26,1-51) Moody, *Notes* (Jegyzetek) 43. old.
- ¹⁷ (34,1-15) Kinneret, héber szó a *hárfára*. A Galileai-tengert az alakjáról nevezték így.
- ¹⁸ (35,22-28) Unger, Merrill F. *Unger’s Bible Dictionary*, (Unger bibliai szótára), 208. old.

IRODALOMJEGYZÉK

- Harrison, R. K. „Numbers”. *Introduction to the Old Testament* („Mózes 4. könyve”. Bevezetés az Ószövetséghez). Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1969.,
- Matthew, Henry. „Numbers” In *Matthew Henry’s Commentary on the Whole Bible*. („Mózes 4. könyve”. Henry, Matthew teljes bibliakommentárja) I. köt. McLean, VA: MacDonald Publishing Company, n. d.
- Jensen, Irving L. *Numbers*. (Mózes 4. könyve). Chicago: Moody Press, 1964.
- Keil, C. F. és Delitzsch, F. „Numbers”. In *Biblical Commentary on the Old Testament. The Pentateuch*. („Mózes 4. könyve”. Ószövetségi Bibliakommentár. Mózes öt könyve.) 3. köt. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.
- Lange, John Peter. „Numbers” In *Commentary on the Holy Scriptures, Critical, Doctrinal and Homiletical* („Mózes 4. könyve”. Kritikai, hitelvi és hitszónoklattani kommentár a Szentírásról.), 3. köt. Fordította Schaff, Philip. Újranyomás. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1980.
- Merrill, Eugene H. „Numbers”. In the *Bible Knowledge Commentary* („Mózes 4. könyve”. Bibliaismereti kommentár). Wheaton: Victor Books, 1985.
- Ridout, Samuel. *The Pentateuch* (A Mózes öt könyve). New York: Bible Truth Library, n.d.
- Wenham, Gordon J. *Numbers: An Introduction and Commentary* (Mózes 4. könyve: Bevezetés és kommentár). Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1981.

AJÁNLOTT IRODALOM

- Lásd 76. oldal és
H. Dixon: Adj nekünk... Örökséget (EK)

MÓZES 5. KÖNYVE

Második törvény

„A Mózes 5. könyve egyike az Ószövetség legnagyobb könyveinek. A Biblia egyik könyve sem múlja felül családi és személyes hitéletünkre gyakorolt hatását. Az Újszövetség több mint nyolcvanszor idézi, és így a közé a kevés – szám szerint négy – ószövetségi könyv közé tartozik [Mózes 1. könyve, Mózes 5. könyve. Zsoltárok könyve és Ézsaiás próféta könyve], amelyekre a korai keresztyének gyakran hivatkoztak.”

J. A. Thompson

BEVEZETÉS

I. Egyedülálló helyzete a kánonban

Urunkat, Jézus Krisztust negyven nap és negyven éjjel kísértette a Sátán a pusztában. Ezekből a kísértésekből hármat idéznek fel az evangéliumok a mi szellemi javunkra. Krisztus nemcsak hogy háromszor is használta a „Szellem kardját” az ÓSZ-ből, hanem mindegyik esetben a „pengének” ugyanazt a részét alkalmazta – Mózes 5. könyvét! Feltehető, hogy ez a könyv Jézus kedvencei közé tartozott – és így kell, hogy legyen velünk is. A Mózes 5. könyvét bizonyos körökben sajnálatos módon elhanyagolták, talán a nem éppen megfelelő latin címe miatt (Deuteronomium), amely a görög Szeptuagintából ered. Jelentése, hogy „Második Törvény”, azt a hamis elképzelést keltette, hogy a könyv csupán azt összegzi, amiről már a Mózes első négy könyvében szó volt. Isten azonban sohasem ismételt csak azért, hogy ismétljen – mindig vannak különböző hangsúlyok, vagy új részletek. Így van a Mózes 5. könyvével is, azzal a csodálatos könyvvel, amelyet érdemes alaposan tanulmányozni.

II. Szerzőség

A Mózes 5. könyvének, mint egésznek a szerzője Mózes, bár Isten felhasználhatott ihletett szerkesztőket, hogy elbeszéljenek

és korszerűsítsenek bizonyos részleteket. Az utolsó fejezetet, amely halálát jegyzi fel, írhatta ő is mint próféciát, vagy Józsué, illetve valaki más tehette hozzá.

A liberális kritika magabiztosan állítja, hogy a Mózes 5. könyve az a bizonyos „Törvénykönyv”, amelyet Jósiás idejében találtak meg (kb. Kr. e. 620-ban). Azt tartják, hogy valójában „kegyes csalás” volt, hogy akkor írtak egy könyvet, *mintha Mózesztől származna*, annak érdekében, hogy a zsidó istenimádatot egységesen a központi jeruzsálemi szentély köré csoportosítsák.

Valójában nem létezik olyan fogalom, hogy „kegyes csalás”; ha csalás, akkor nem kegyes, és ha kegyes, akkor nem csalás.

Semmilyen jele sincs annak, hogy a 2Kirá 22-ben szereplő „Törvénykönyv” nem *Mózes öt könyvének az egészét* jelentette. Jósiás elődei, Manassé és Ámon, gonosz királyok voltak. Lényegében állandósították a bálványimádást Jahveh templomában, ahol Mózes törvényét bizonyos istenfélő emberek nyilvánvalóan elrejtették.

Isten Igéjének újra felfedezése és az annak való engedelmség mindig megújulást és helyreállítást hoz, mint a nagy protestáns reformáció során is.

A mózesi szerzőség melletti rövid érvelést lásd a Mózes öt könyvéhez írt bevezetésben.

III. Keletkezési idő

A Mózes 5. könyvét nagyjából Kr. e. 1406-ban írták, de néhány anyagot, amelyek ugyanúgy ihletettek, Mózes halála után tehettek hozzá, amint már megjegyeztük.

A keletkezési idő részletes tárgyalásához lásd a Mózes öt könyvéhez írt bevezetést.

IV. Környezet és téma

A Mózes 5. könyve a törvénynek *újboldi kifejtése* (nem csupán megismétlése) az új nemzedék számára, amely a pusztai vándorlás alatt felnövekedett. Arra készültek, hogy belépjenek az ígért földjére. Annak érdekében, hogy ott Isten áldását élvezhessék, meg kellett ismerniük a törvényt és engedelmeskedniük kellett annak.

A könyv mindenekelőtt Izráel történelmének szellemi értelmezését tartalmazza a Sínaitól fogva (1-3. fejj.). Az a gondolat je-

lenik meg itt, hogy azok, akik elutasítják, hogy tanuljanak a történelemből, arra vannak ítélve, hogy újra átéljék azt. A fő szakasz Isten törvényadásának fontos jellegzettségeit tekinti át az Ő népe számára (4-26. fejj.). Ezután következik Isten kegyelmes és gondviselő szándékainak előzetes bemutatása attól kezdve, hogy Izráel belép az országba, egészen a Messiás második eljövételéig (27-33. fejj.). A könyv Mózes halálával, valamint Józsuének, mint utódjának kijelölésével fejeződik be (34. fejj.).

Pál apostol emlékeztet rá, hogy a könyv üzenetet tartalmaz számunkra épp úgy, mint Izráel számára. Az 5Móz 25,4-et magyarázva azt mondja, hogy ez „értünk írott meg” (1Kor 9,10).

A könyv gazdag figyelmeztetésekben, amelyeket az 5,1-ben található igék foglalhatnak össze: „Hallg meg... Tanuljátok meg, tartsátok meg és teljesítsétek”.

VÁZLAT

- I. MÓZES ELSŐ BESZÉDE – AZ ORSZÁG MEGKÖZELÍTÉSE (1–4. fejj.)
  - A) Bevezetés (1,1-5)
  - B) Hórebtől Kádésig (1,6-46)
  - C) Kádéstől Hesbónig (2. fejj.)
  - D) A Jordánon túli területek megszerzése (3. fejj.)
  - E) Figyelmeztetés engedelmességre (4. fejj.)
- II. MÓZES MÁSODIK BESZÉDE – TISZTASÁG AZ ORSZÁGBAN (5–28. fejj.)
  - A) A Sínai szövetség áttekintése (5. fejj.)
  - B) Figyelmeztetések az engedetlenség ellen (6. fejj.)
  - C) Utasítások a bálványimádó nemzetekkel kapcsolatos bánásmódra (7. fejj.)
  - D) Tanulságok a múltból (8,1–11,7)
  - E) Az engedelmességért járó jutalmak (11,8–32)
  - F) Az istenimádásra vonatkozó rendelkezések (12. fejj.)
  - G) A hamis próféták és bálványimádók büntetése (13. fejj.)
  - H) Tiszta és tisztátalan ételek (14,1-21)
  - I) Tized (14,22-29)
  - J) Adósokkal és rabszolgákkal való bánásmód (15. fejj.)
  - K) Három kijelölt ünnep (16. fejj.)
  - L) Bírák és királyok (17. fejj.)
  - M) Papok, léviták és próféták (18. fejj.)
  - N) Büntető törvények (19. fejj.)
  - O) Háborúval kapcsolatos törvények (20. fejj.)
  - P) Különböző törvények (21–25. fejj.)
    1. Engesztelő áldozat kiderítetlen gyilkosság miatt (21,1-9)
    2. Női hadifoglyok (21,10-14)
    3. Elsősülöttségi jogok (21,15-17)
    4. Konok és lázadó fiúk (21,18-21)

5. A felakasztott bűnözők holttestei (21,22-23)
  6. Kilenc magatartási törvény (22,1-12)
  7. Szüzesség elleni erőszak (22,13-30)
  8. Kik nem lehetnek a közösség tagjai (23,1-8)
  9. Tisztaság a táborban (23,9-14)
  10. Társadalmi és vallási törvények (23,15-25)
  11. Válás és újraházasodás (24,1-4)
  12. Különböző szociális törvények (24,5–25,4)
  13. Törvény a sógorházasságról (25,5-10)
  14. Három különböző törvény (25,11-19)
- Q) Szerbartások és megerősítések (26. fej.)
1. Az első zsengek szerbartása (16,1-11)
  2. A harmadik évi tized szerbartása (26,12-15)
  3. A szövetség megerősítése (26,16-19)
    - R) Átkok és áldások (27–28. fej.)
- III. MÓZES HARMADIK BESZÉDE – AZ ORSZÁGRA VONATKOZÓ SZÖVETSÉG (29–30. fej.)
- A) A Moáb-síkságon kötött szövetség (29,1-21)
  - B) A szövetség megszegésének büntetése (29,22-29)
  - C) Helyreállítás a szövetséghez való visszatérés érdekében (30. fej.)
- IV. MÓZES UTOLSÓ NAPJAI – HALÁLA, AZ ORSZÁGON KÍVÜL (31–34. fej.)
- A) Mózes helyettesítése (31. fej.)
  - B) Mózes éneke (32. fej.)
  - C) Mózes áldása (33. fej.)
  - D) Mózes halála (34. Fej.)

KOMMENTÁR

I. MÓZES ELSŐ BESZÉDE – AZ ORSZÁG MEGKÖZELÍTÉSE (1–4. fej)

A) Bevezetés (1,1-5)

1,1-2 Amikor a Mózes 5. könyve kezdődik, Izráel fiai a **Moáb-síkságon** táboroznak, amelyet a 4Mózes 22,1-ben értek el. A Mózes 5. könyvének 1,1 versében a helyet úgy nevezik meg, hogy a **Szúffal szemben levő síkság**. Ez azt jelenti, hogy a pusztá, amelynek a Moáb-síkság egy nyúlványa volt, délre kiterjedt a Vörös-tengernek addig a részéig, amelyet ma Aquaba-öbölként ismerünk. A **Hórebtől** (Sínaitól) való utazás a **Széir-hegyen át Kádés-Barneáig**, Kánaán külsőbégig csak *tizenegy napot* vett igénybe, de most már *harmincnyolc év* múlt el, mielőtt az izraeliták készen lettek volna, hogy belépjenek az ígért földjére!

1,3-5 Mózes beszédet mondott **Izráel fiainak**, előkészítésképpen Kánaánba való belépésükhöz az Egyiptom elhagyása utáni **negyvenedik évben**. Ez **azután** volt, hogy **Szihónt, az emóriak királyát, és Ógot, Básán királyát** megölték (4Móz 21).

B) Hórebtől Kádésig (1,6-46)

Az 5Móz 1,6–3,28 ígehelyből áttekintést kapunk a Sínai-hegytől a Móáb-síkságig tartó időszakról. Minthogy ennek legnagyobb része már szerepelt a Mózes 4. könyvében, itt egyszerűen összefoglaljuk: Isten parancsa, hogy menjenek fel az ígért földjére és **foglalják el** (6-8. v.); **bírák** kijelölése polgári ügyekben (9-18. v.); az út Sínaitól **Kádés-Barneáig** (19-21. v.); a kémek kiküldése és az ezt követő lázadás (22-46. v.). **Józsué** és **Káléb** kivételével az Egyiptomot elhagyó katonák közül egy sem léphet be az országba (34-38. v.).

C) Kádéstől Hesbónig (2. fej.)

2,1-23 A Kádés-Barneától az Edom határáig tartó utazás alatt Izrael (1-7. v.) elkerülte a konfliktust az edomitákkal. Az Edom határától a **Zered-völgyig** tartó út során pedig (8-15. v.) elkerülte az összetűzést a moábitákkal. Az **ÚR** megparancsolta az izraelitáknak, hogy **hagyják békén** az ammonitákat, mert **Ő adta** ezt a földet **Lót leszármazottainak birtokul** (16-19. v.). Isten már **kipusztított** bizonyos **óriásokat**¹, akiket az ammóniak **zamzummiaknak** neveztek, **ugyanúgy, ahogyan a Széirben lakó Ézsau fiaival tette** az ÚR: kipusztítva a **hóriákat**, az **avviakat** és a **kaftóriákat** (20-23. v.).

2,24-37 A 2. fejezet hátralévő része az **emóri Szihónnak, Hesbon királyának** hatalmas vereségét részletezi. A 29a. vers jelzi, hogy **Ézsau leszármazottai**, az edomiták **élelmet és vizet** adtak el az izraelitáknak, amint az utóbbiak Edom országának szélén haladtak. De a 20,14-22-ben lévő feljegyzés azt sugallja, hogy Edom királya egyáltalán nem volt hajlandó együttműködni. Megingathatatlanul elutasította, hogy segítse Izráelt, de úgy látszik, hogy népéből némelyek eladtak **élelmet** és **vizet** a zsidóknak, bár ez bizonytalan. A 10-12. és 20-23. verset valószínűleg valaki Mózes után tette hozzá, de ez nem kevésbé ihletett Szentírás.

D) A Jordánon túli területek megszerzése (3. fej.)

3,1-11 Óg, Básán királya hatvan várossal rendelkezett, valamennyi **meg volt erősítve magas falakkal, kapukkal és akadályokkal**, valamint sok **vidéki őrtoronnyal**. Az **ÚR Isten** ezeket az ellenségeket is átadta népe kezébe. **Ógot** úgy említi az Ige, mint egy **óriást**, akinek hatalmas **vas-ágya** volt (Revideált Károli), amely **kilenc könyök hosszú, és négy könyök széles** volt. Thompson mondja, hogy ez a „**ágykeret**”

az ő végső nyughelye volt, nem pedig rendes ágya:

Halálakor egy tömör szarkofágba temették (szó szerint: ágykeretbe, „nyugvó helyre”), amely bazaltból készült, amit itt a színe miatt vasnak neveztek... Az itteni feljegyzés szerint a szarkofágot az ammoni Rabbában (a mai Ammanban) lehetett látni a Mózes 5. könyvének megírása idején.²

3,12-20 A **Jordántól keletre** elfoglalt földet felosztották a **rúbeniták**, a **gádíták** és **Manassé fél-törzse között** (12-17. v.). Mózes **megparancsolta a bátor férfiaknak, hogy felfegyverkezve keljenek át testvéreiket segíteni** a Jordán nyugati területének meghódításában. Azután **viSSzatérhetnek saját birtokukra feleségükhöz, kiscsinyeikhez, állataikhoz és a városokba**, amelyeket elfoglaltak.

3,21-29 Mózes azt is megparancsolta **Józsué**nak, hogy emlékezzen a múltbeli győzelmekre és bízson Istenben a jövőbelieket illetően (21-22. v.).

De az ÚR megharagudott Mózesre az Izrael fiaival kapcsolatos engedetlensége miatt, és nem engedte, hogy átkeljen a Jordánon. Azonban megtekinthette az ígért földjét minden irányban a **Piszgá-hegy csúcsáról** (23-29. v.).

E) Figyelmeztetés engedelmességre (4. fej.)

A 4. fejezet vezeti be Mózes részletes beszámolóját a törvényről. Itt különösképpen az egy igaz Isten imádasával foglalkozik, valamint a büntetésekkel, amelyek akkor érik őket, ha bármilyen bálványimádáshoz folyamodnak.

4,1-24 **Izraelnek** megparancsolta, hogy engedelmeskedjen az **ÚR Isten rendelkezéseinek és ítéleteinek**, amikor belép Kánaánba (1. v.). **Ne tegyenek hozzá, és ne vegyenek el belőle** (2. v.). A **Baal-Peórnál** elkövetett bálványimádás isteni büntetése szolgáljon állandó figyelmeztetésül (3-4.

v.). (Talán az isteni haragnak ezt a bálványimádás ellen megnyilvánult különleges esetét azért említette meg itt, mert csak rövid idővel korábban történt, és friss lehetett emlékezetükben). A **törvénynek** való engedelmség azt fogja eredményezni, hogy Izráelt a pogányok **nagy nemzetként** fogják csodálni (5-8. v.). Izráel emlékezzen a múlt tapasztalataira, az Úr követésének áldásaira (8. v.). Külön figyelmeztette őket, hogy ne feledkezzenek meg a **Tízparancsolat adásáról** a Sínai-hegyen (**Hóreben**) (9-13. v.). Ugyanakkor Isten alakját nem látták; vagyis, noha láthatták Istennek valamilyen megnyilvánulását, nem láttak fizikai **alakot**, amelyet kép, vagy bálványiszobor formájában lemásolhatnának. Megtiltotta nekik, hogy bármiféle **képet készítsenek**, hogy az Istent képviselje, vagy, hogy imádják **a napot, a holdat, vagy a csillagokat** (14-19. v.). Az izraeliták emlékezzenek **Egyiptomból** való megszabadulásukra, Mózes engedetlenségére és az ezt követő ítéletre, és Isten haragjára a bálványimádással szemben (20-24. v.). „**Őrizkedj azért, ...meg ne feledkezz**” (9. v.); „**Nagyon vigyázzatok azért magatokra! ... ne fadjatok el**” (15-16. v.); „**Vigyázzatok, ne feledkezzetek meg**” (23. v.). Mózes ismerte csak igazán az emberi szív természetes hajlamát, és ezért nehezítette rájuk nagy hangsúllyal, hogy komoly figyelmet szenteljenek ennek.

4,25-40 Ha a nemzet az eljövendő években a bálványokhoz fordul, Isten fogságba küldi őket (25-28. v.). De még akkor is, ha a nép megtér és visszatér az Úrhoz teljes szívvel, Ő helyre fogja állítani őket (29-31. v.). Sosem voltak nemzetnek olyan kiváltságai, mint Izráelnek, különös tekintettel az Egyiptomból való szabadulás csodáira (32-38. v.). Ezért legyenek engedelmesek iránta, és így élvezik majd az Ő folyamatos áldását (39-40. v.). A zsidó történelem szomorú ténye, hogy a nemzet alá volt vetve egy megtisztító fogságnak engedetlensége miatt, és mert nem vették komolyan Jahveh

figyelmeztetését. Isten figyelmeztetései nem üres szavak. Nincs ember, és nincs nemzet, amely büntetlenül félreteheti azokat.

4,41-43 Mózes elkülönített három **menedékvárost a Jordán keleti oldalán – Becert, Rámótot** Gileádban, valamint **Gólánt** (41-43).

4,44-49 Itt kezdődik Mózes második beszéde, amit a Moáb-síkságon mondott el, a **Jordántól keletre**. A 48. vers az egyetlen eset, ahol a **Hermón-hegyét Szíón-hegyének**³ nevezték.

II. MÓZES MÁSODIK BESZÉDE – TISZTASÁG AZ ORSZÁGBAN (5–28. fejj.).

A) A Sínai szövetség áttekintése (5. fejj.)

5,1-6 Az 5. fejezet áttekinti a Tízparancsolat adását a Sínai-hegynél (**Hóreb**). A szövetséget az atyákkal **kötötték**, de Izráel **jövendő** nemzedékeire is vonatkozott.

5,7-21 A tíz parancsolat:

1. **Ne legyenek más istenek**, akiket imádsz (7. v.).
2. **Faragott képet** ne csinálj és imádj (8-10. v.) Ez a parancsolat nem ismétlése az elsőnek. Az emberek imádkozhatnak mitikus lényeket, vagy a napot és a holdat, bálványképek használata nélkül. A **leszármazottak**, akik így gyűlölik Istent, ugyanazt a büntetést fogják elszenvedni, mint atyáik (9. v.).
3. Az **ÚR nevét hiába** fel ne vedd (11. v.).
4. A **szombatot szentnek** tartsd (12-15). A **szombat** megtartására itt más ok szerepel, mint a 2Móz 20,8-11-ben (Isten megnyugvása a teremtéstől). A zsidók emlékezzenek arra, hogy rabszolgák voltak Egyiptomban (15. v.). Ez a két ok egymást kiegészíti, és nem mond ellent egymásnak.
5. Tiszteld a szülőket (16. v.).
6. Tilos a **gyilkosság** (17. v.).
7. Tilos a **paráznaság** (18. v.).

8. Tilos a lopás (19. v.).

9. Tilos **hamis tanúbizonyságot tenni a felebarát ellen** (20. v.).

10. Tilos a kívánság (21. v.).

5,22 J. A. Thompson ehhez a vershez a következő magyarázatot fűzi:

Az a kifejezés, hogy *mást nem mondott*, szokatlan, és azt jelezheti, hogy ezek a parancsolatok a szövetség alapvető követelményeinek teljes összefoglalását adják, amelyekhez nem szükséges egyéb törvényt hozzátenni. Minden más törvény csupán interpretációja és kifejtése ezeknek az alapelveknek. Vagy pedig a kifejezés egy külön alkalomra utalhat, amikor az Úr pontosan ismertette ezt a tíz törvényt. Más törvényeket kellett adnia más alkalmakkor, mivel tekintélyes volt azon törvények száma, amelyeket Izráelben ismertek és Istentől származtattak.⁴

5,23-33 Amikor a törvényadás történt, a nép megrémült az isteni jelenlét megnyilvánulásától, és féltette az életét. Mózeset küldték, hogy beszéljen az Úrral, és biztossítsa Őt arról, hogy **megcselekszik** mindazt, amit mond. (Nem fogták fel bűnös voltukat és erőtlenségüket, amikor ilyen meggondolatlan fogadalmat tettek). Következésképpen a törvények és rendeletek hátralévő részét Mózesen, mint közbenjárón keresztül kapták. Úgy látszik, hogy a tíz Igét, a tíz **parancsolatot** élőszóval elmondták az egész nemzetnek akkor, amikor a Sínai-hegynél voltak (31. v.).

A 28. versben **az ÚR** nem arról az ígéretükről nyilatkozik elismerően, hogy megtartják a törvényt, hanem inkább félelmükről és áhítatukról (hasonlítsuk össze a 18,16-18-cal). Isten tudta, hogy a **szívük nem olyan, hogy megtartsák parancsolatait**. Kívánta, hogy megtegyék, hogy bőségesen megáldhassa őket (28-33. v.).

B) Figyelmeztetések az engedetlenség ellen (6. fej.)

6,1-9 Isten azt akarta, hogy amikor a nép belép majd az ígéret földjére, megfelelő erkölcsi állapotban legyen. Ahhoz, hogy úgy élvezhessék a föld javát, ahogy Ő akarta, engedelmesnek kellett lenniük. Ezért Mózes gyakorlati utasításokat adott nekik, hogy alkalmasak legyenek a kánaáni életre (1-2. v.). Az izraelitáknak bizonyóságot kellett tenniük arról az igazságról, hogy Isten az egyetlen igaz **Isten** (3-4. v.). Őt **szerecsék** a legjobban és tartsák meg Igéjét (5-6. v.). Az Úr parancsolataira **szorgalmasan** tanítsák meg **gyermeküket**, hogy az vezesse őket életük minden területén.

Sok keresztyén szülő ezt az ígehelyet úgy értelmezte, mint engedélyt és felszólítást saját gyermekeik tanítására, de nemcsak a hitre, hanem egyéb úgynevezett világi tárgyakra is, ahelyett, hogy állami iskolába küldték volna őket.

Krisztus napjaiban a zsidók a törvény részleteit valóságosan a kezükre kötötték, és felfüggesztették **szemeik közé** (8. v.). Kétségtelen azonban, hogy az Úrnak az volt inkább a szándéka, hogy tetteik (**kéz**) és vágyaik (**szem**) a törvény irányítása alatt legyenek.

A 4-9. vers úgy ismeretes, mint a „Shema” (héber szó a „hallásra”) és napon-ta idézték, mint az odaadó zsidók hitvallását, a 11,13-21-gyel és a 4Móz 15,37-41-gyel együtt.

A 4. versben a héber „egyedül” szó jelentős, ha az Újszövetség teljesebb kijelentésének fényében vizsgáljuk. Ez nem abszolút egységet jelent, hanem összetett egységet, és így összeegyeztethető Istennek ebben a versben használt mindkét nevével. A Jahveh (ÚR) az egyedüliségét hangsúlyozza. Az Elohim (Isten) hármas személyiségét hangsúlyozza. Az egységben létező hármasságnak ugyanezek a titokzatos utalásai fordulnak elő a Biblia legelső versében, ahol az „Elohim” szót egyes számú ige követi (teremtette), valamint az

1Móz 1,26-ban, ahol a többes számú *minket* és *mienk* névmásokat egyes számú főnév, a *képmás* és *hasonlatosság* követi. (*Daily Notes of the Scripture Union [A Szentírás Egyesület napi jegyzetei]*)

6,10-15 Amikor a nép belép majd az **országba** és élvezzi annak nagy jólétét, fennáll a veszély, hogy el fogják **felejtani** azt, Aki a törvényt adta nekik, vagy **más istenek után mennek**. A törvény iránti engedelmség nem elsősorban annak eszköze, hogy Jahveh *kegyét elnyerjék*, hanem azé, hogy *szeretetet mutassanak* Iránta. A bibliai szeretet nem valamiféle felfűtött szentimentalitás, hanem az Isten kijelentett akaratával való összhang szándékos rendje. A szeretet nem valamilyen választási lehetőség, hanem a jólét szükséges előfeltétele. Isten féltékenyen (saját dicsősége iránti buzgalommal) **el fogja pusztítani** a népet, ha megszegik szövetségét engedetlenségük által.

6,16 Ezt a verset idézte az Úr Jézus a Mt 4,7-ben és a Lk 4,12-ben, hogy válaszoljon a kísértőnek arra a biztatására, hogy vesse le magát a templom tornácáról. **Massánál** nem volt elég ivóvíz, és a nép azt kérdezte, hogy Jahveh velük van-e (2Móz 17). Isten gondviselésében és jóságában kételkedni az **Ő kísértését** jelenti.

6,17-25 Az engedelmség győzelmet hoz majd Izraelnek ellenségei felett (17-19. v.). Tanítsák a jövő nemzedékeket, hogy hogyan szabadította meg Isten a népet **Egyiptomból**, és hogyan adta a törvényt a **javukra** és áldásukra (22-25. v.). Hasonlít-suk össze a 25. verset a Róm 3,21-22-vel. A törvény ezt mondja: „**ha gondosan megtartjuk**”; a kegyelem ezt mondja: „mindenkinek és mindazoknak, akik *hisznek*”. Ma a hívők abba az igazságba öltöztek, amelyen a törvény alapult, Isten igazságába (2Kor 5,21), és ez hit által, nem cselekedetek által valósul meg (Róm 4,5).

C) Utasítások a bálványimádó nemzetekkel kapcsolatos bánásmódra (7. fej.)

7,1-5 Izrael népét keményen figyelmeztette Isten, hogy azokkal a pogány, bálványimádó **nemzetekkel**, amelyek akkor Kánaánban laktak, ne keveredjenek. Isten, hogy megbüntesse ezt a **hét nemzetet** – a **hettitákat, gírgásiakat, emóriákat, kánaániaikat, perizzieket, hivvieket és jebúsiakat** – kimondhatatlan bűnükért, és hogy Izráelt megóvja a tisztátalanságból, úgy határozott, hogy ezeket a pogányokat **teljesen** ki kell irtani, és a bálványimádás minden nyomát el kell pusztítani. Talán a 3. vers előre látta a zsidók mulasztását abban, hogy engedelmeskedjenek a 2. versnek, mert ha elpusztították volna az ország minden lakóját, nyilvánvalóan nem fenyegetett volna a felemás házasság.

7,6-11 Isten azért **választotta** Izráelt, hogy legyen egy Számára elkülönített **nép**. Nem akarta, hogy a többi nemzethez legyen hasonló. **Nem azért választotta** őket, mert sokan voltak (**minden nép** közt a legkevesebben voltak). Egyszerűen azért választotta őket, mert szerette őket, és azt akarta, hogy engedelmeskedjenek Neki minden dologban. **Ezer nemzedék** örökkévalóságot jelent. Az Úr gyűlölte a kánaánita nemzeteket gonosz cselekedeteik miatt. Izrael nemzetét nem valamilyen jóság miatt szerette, hanem egyszerűen azért, mert szerette őket, és **meg akarta tartani az esküt, amellyel megesküdött** atyáiknak. Kicsoda értheti meg a szuverén Isten kiválasztó kegyelmét!?

7,12-26 Ha Isten népe hűséges lesz Hozzá az **országban**, számos gyermekkel, bőséges terméshozammal, nagy nyájakkal, egészséggel és ellenségeik felett aratott győzelemmel fogja **megáldani** őket (12-16. v.). Ha valaha is abba a kísértésbe esnek, hogy féljenek ellenségeiktől, **emlékezzenek** Isten hatalmas szabadításaira a múltban, különösen az **Egyiptomból** való sza-

badulásra (17-19. v.). Ő, ahogyan a múltban tette, ismét cselekedni fog értük, elküldve a **lódarazsakat**, hogy **pusztítsa** ellenségeiket. A **lódarazst** lehet szó szerint érteni, vagy lehet egy költői kép egy hódító hadseregére (20-24. v.). Nem fogja minden ellenségüket egyszerre kipusztítani, nehogy az országban elszaporodjanak a vadállatok (22. v.). (Elnéptelenedett területek tenyészhelyekké válnak a vadállatok számára, míg a városi területek arra szolgálnak, hogy azok számát korlátozzák). Egy másik oka annak, hogy a győzelem nem lesz azonnali, a Bír 2,21-23-ban található: Isten a megmaradó pogányokat arra fogja felhasználni, hogy megpróbálja Izráelt. Minden bálványoszobrot végleg **el kell pusztítani**, nehogy kísértést jelentsenek Izráelnek (25-26. v.). A legsúlyosabb fenyegetést Izráel számára nem Kánaán népe jelentette, hanem annak bálványai, és az ezekkel a bálványokkal összekapcsolódott súlyos erkölcstelenség. A harcok, amelyre fel kell készülniük, többnyire szellemiek, nem pedig fizikaiak lesznek.

D) Tanulságok a múltból (8,1–11,7)

A 8. és 9. fejezettel kapcsolatban J. A. Thompson röviden a következőkre mutat rá:

A múlttal kapcsolatban két fontos tanulságra utal az Ige. Először Isten gondviselésének megtapasztalására a pusztai vándorlás alatt, amikor Izráel népe képtelen volt önmagán segíteni, ez az Úr gondviselő nevelése révén megtanította őket a megalázkodás leckéjére. Ennek a tapasztalatnak az emléke őrizze meg őket attól, hogy az új ország biztonságának és jólétének közepette elbizakodottá váljanak saját eredményeiktől (8,1-20). Másodszor, bármilyen siker, amelynek az eljövendő győzelmekben örvendezhetnek, nem értelmezhető úgy, hogy Isten elismeri igazságukat (9,1-6). Valójában mind az aranyborjú esetében (9,7-21), mind számos más esemény során (9,22-29) Izráel makacsnak és lázadónak bizonyult.⁵

8,1-5 Mózes ismét arra buzdította a népet, hogy engedelmeskedjen Istennek, Isten szerető, védelmező gondviselését hozva fel indítékként. Az Úr megengedte, hogy megpróbáltatások jöjjenek el életükben, **hogy megalázza** őket, próbára tegye őket, és **megvizsgálja** engedelmességüket. De **táplálta** is őket az égből **mannával**, biztosított ruhákat, amelyek **nem koptak el**, és sarukat, amelyek lábukat megőrizték a megdagadástól a **negyven éves** pusztai vándorlás alatt.

Isten tudta, **mi volt** a nép szívében. Azzal, hogy megpróbálta Izráelt **a pusztában**, nem megtudni akart valamit (2. v.), hanem magának a népnek mutatta meg saját lázadó természetét, hogy teljesebben megértsék az Ő kegyelmét és irgalmát. Egy másik lecke, amelyet meg kellett tanulniuk vándorlásuk során, az istenfélelem volt.

8,6-20 Mózes a saját esetét nemcsak annak alapján tárta eléjük, amit Isten tett, hanem annak alapján, amit tenni fog (6-7. v.). Kánaán **jó földjének** áldásai részletesen le vannak írva (7-9). A jólét feledékenységhez vezethet, a feledékenység pedig engedetlenséghez, úgyhogy a nép őrizkedjen ezektől a veszélyektől (10-20. v.). Az Isten részéről megmutatkozó hűségnek találkoznia kell Izráel hűségével. Isten megtartotta a pátriárkákkal kötött **szövetségét** (18. v.); a népnek viszont meg kell tartania, amit ígért (2Móz 19,8). **Ha** a nép megfedkezik Isten hatalmas tetteiről, amelyeket értük cselekedett, és gazdagságukat saját erejüknek tulajdonítják, Jahveh el fogja pusztítani őket, ahogyan elpusztította a kánaáni pogány **nemzeteket**.

9,1-3 A 9. fejezet azoknak a **nemzeteknek** a leírásával kezdődik, amelyekkel **Izráel** hamarosan csatában kerül szembe. Izráel meg ne rettenjen, mint tette negyven évvel korábban, mert Isten fog hadakozni értük. „**Ő** pusztítja el... őket..., *te* pedig kiűzöd és hamarosan kipusztítod őket”. Figyeljük meg az isteni szuverenitás és emberitettrekészség egymást kiegészítő

munkáját. Mindkettő lényeges az ígéret földjének elnyeréséhez.

9,4-7 Miután Isten leverte a kánaánitákat, az izraeliták ne bízzák el magukat. Háromszor figyelmezteti a népet, hogy ne tulajdonítsák a sikert a saját **igazságuknak** (4-6. v.). Isten fogja nekik adni az **országot** a jelenlegi lakosok **gonoszsága miatt** (4. v.), mivel esküt tett **Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak** (5. v.), és nem valamilyen bennük található érdem miatt. Az igazság az, hogy ők **kemény-nyakúak** (önfejük) (6. v.), valamint kihívóak és **lázdók** (7. v.).

9,8-23 Mózes példaként idézi a népnek a **Hóreb-hegynél** (Sínainál) tanúsított magatartását (8-21. v.). A 22. és 23. vers más helyeket említ, ahol a nép vétkezett: **Tabérát** (4Móz 11,3); **Masszát** (2Móz 17,7); **Kibrót-Taavát**, (4Móz 11,34); **Kádés-Barneát** (4Móz 13,31-33). Figyeljük meg, hogyan pusztította el Mózes az **aranyborjút** (21. v.).

9,24-29 A Sínai-hegynél Mózes közbenjárása volt az egyetlen, ami megmentette a népet Jahveh haragjától. Könyörgését nem a nép igazságára alapozta (ami egyébként mutatja, hogy nem voltak igazak), hanem a *tulajdonjogra*: „**a te néped és örökséged**” (26. v.); az *ígérethez*: „Emlékezz **szolgáidra, Ábrahámnak, Izsáknak és Jákóbnak**” (27. v.); a *hatalomra* (Isten hatalma nem lehet gúny tárgy az egyiptomiak előtt): „**Ne mondassák abban az országban, ahonnan kihoztál bennünket: Nem tudta az ÚR...**” (28. v.).

A 10. fejezet 1. versében az elbeszélés visszatér a Sínai-hegynél történt eseményekre és ezért követi a 9. fejezet 29. versét. A Biblia nem mindig időrendi sorrendben van írva; az eseményeknek gyakran szellemi, vagy erkölcsi sorrendje van, amely fontosabb, mint a pusztán időrendi felsorolás. A két fejezet elválasztására⁶ megfelelőbb hely lett volna talán a 11. vers után, mivel az első 11 vers a Sínai-hegyi eseményekkel foglalkozik (a téma folytatódik a 10,8-ban),

míg a 12. és ezt követő versek figyelmeztetést tartalmaznak az Isten irtalmas kegyelmére alapuló engedelmisséggel kapcsolatban.

10,1-5 Ez a szakasz a második törvényadást jegyzi fel, valamint **a két táblának a ládában** történő letétbe helyezését. A 3. vers nem jelenti azt, hogy Mózes személyesen tette azokat a ládába, hanem csak azt, hogy így rendelkezett. Gyakran mondják, hogy egy ember tett valamit, aminek a megtételét ő rendelte el.

10,6-9 Úgy látszik, hogy a 6. és 7. vers egy hirtelen változtatás ezen a ponton. Valójában ezek közbevetett megjegyzésként állnak, olyan eseményeket jegyezve fel, amelyek későbbi időpontban történtek, ahogyan az NKJV is jelzi. De ezek elvezetik az olvasót **Áron** halálához. (Az NKJV a 6-9. verset zárójelbe rakja, ami a szakaszt könnyebben érthetővé teszi).

Mószérá feltehetően egy tájegység volt, ahol a Hór-hegye elhelyezkedett, mivel ez az a hegy, **ahol Áron meghalt** (4Móz 20,25-28). Mószérá pontos helye ma már ismeretlen. Talán **Áron** halálának említése okozta, hogy Mózes a papságra gondolt, és így visszatért **Lévinek**, mint a papi **törzsnak** a kiválasztására (8-9. v.). A papság háromszoros funkciója van megadva a 8. versben: (1) **a szövetség ladját hordozni**; (2) **az ÚR előtt állni, hogy szolgáljanak Neki**; (3) **áldani az Ő nevében**. A papságra vonatkozó utasítások fontosak voltak annak a nemzedéknek, amely belépni készült Kánaánba.

10,10-11 Mózes ismét emlékeztette őket másodszori sínai tartózkodására, amikor **negyven nap és negyven éjjel** járt közbe értük. Isten meghallgatta, felfüggesztette az ítéletet és azt mondta nekik, hogy **menjenek be és vegyék birtokba az országot**.

10,12-22 Jahveh népével kapcsolatban vágya van összefoglalva a következő szavakban: „**féljed, járj... szeresd... szolgál ... tartsd meg** (12-13. v.). Isten minden **parancsolata a javukat** célozta (13b. v.).

Mózes bátorította őket, hogy engedelmeskedjenek Istennek a következők miatt: nagysága miatt (14. v.), amiatt, hogy Izráelt szuverén módon saját külön népeként választotta (15. v.), igazságossága és **igazsága** miatt (17-20. v.), valamint múltbeli kegyelme miatt a nemzet iránt (21,22. v.). A körülmélt **szív** (16. v.) olyan szív, amely engedelmeskedik.

11,1-7 Mózes még egyszer áttekintette Izráel múltbeli történelmét azért, hogy szellemi tanulságokat vonjon le abból. A 2. versben Mózes beszél a régebbi nemzedék túlélőihöz, mint akik különböznek azoktól, akik a pusztában születtek. Azok a katonák, akik húsz évesnél idősebbek voltak, amikor elhagyták Egyiptomot, nem léphettek be Kánaánba (2,14; Józs 5,6). Isten kiszabadította népét Egyiptomból és keresztül vezette őket a **pusztaságon**, de nem tűrte el **Dátán és Abirám** lázadását. Isten ítélete a bálványimádó egyiptomiakon, és súlyos ítélete a lázadókon magán a nemzeten belül, szolgáljon tanulságként, hogy ostobaság az Ő haragját magukra zúdítani.

E) Az engedelmisségért járó jutalmak (11,8–32)

11,8-17 Ezzel szemben annak módja, hogy **napjaikat meghosszabbítsák az országban** (9. v.) az, hogy **megtartanak minden parancsolatot** (8. v.). A földet, amelyet engedelmisség esetén élvezni fognak, a 10-12. versek írják le. Az a kifejezés, hogy „**lábbal kellett öntözned**”, valamilyen lábbal hajtott eszköz használatára utalhat, amelyet víz szivattyúzására alkalmaztak, vagy talán zsilipeknek lábbal történő megnyitására. **Egyiptom** terméketlen ország volt, amelyet öntözéssel tették termékenyvé, de az ígéret földje a természet Istenének különös kegyét élvezte (11-12. v.). Bőséges **eső** és gazdag aratás lesz az engedelmisség jutalma (13-15. v.), de az Istenről való megfélemlődést, vagy a bálvány-

imádást szárazság és terméketlenség fogja követni.

11,18-21 Isten Igéje kell, hogy legyen az otthoni beszélgetés témája is. Szeretni kell azt, és megélni. Az Ige gyakorlatba ültetésének jutalma az lesz, hogy **napjaik megsokasodnak** az országban, **amíg csak ég lesz a föld fölött**. (21. v.)

Később a zsidók a 18b. verset szó szerint vették, és ezért kis zacskókat viseltek a homlokukon, amelyek szentírási részleteket tartalmaznak, és az ajtófélfákra tették azokat (ahogyan néhányan még ma is teszik). A 19a. vers azonban megmondja az igazi szándékot – a kézen lévő Ige két olyan kezét jelent, amelyek nem állnak rá hitvány, vagy méltatlan munkára; a szemek között lévő Ige Isten ellenőrzését jelenti afelett, amit látunk – hova nézünk, és mi után sóvárgunk; az ajtófélfán lévő Ige olyan otthont és családi életet jelöl, amely az Istennek való felelősség kényszere alatt áll, különösen, ha fiatal életetek vannak a gondunkra bízva (*Daily Notes of the Scripture Union, A Szentírás Egyesület napi jegyzetei*).

Azok, akik az Úr útjain jártak, **űzzék ki** a pogány kánaánitákat és vegyenek birtokba minden földet, amelyre lábukkal lépnek. Ígéret szerint az egész föld az övék volt, de menniük kellett és magukévá kellett tenniük, ugyanúgy, ahogyan nekünk is magunkévá kell tennünk Isten ígéreteit. A 24. versben megadott határokat Izráel történetileg sohasem valósította meg. Igaz, hogy Salamon királysága kiterjedt a folyamtól (Eufrátesz) Egyiptom határáig (1Kir 4,21), de az izraeliták valójában nem birtokolták ezt az egész területet. Inkább olyan államokat foglalt magában, amelyek **adót fizettek** Salomonnak, de megtartották saját belső kormányzásukat. A 24. vers sok más dologgal együtt az Úr Jézus Krisztus Ezeréves Királyságában találja majd meg beteljesedését.

11,26-32 Így ez **áldást vagy átkot** jelentett Izraelnek – **áldást** engedelmisség ese-

tén és **átkot**, ha engedetlenek lesznek. Ezt az igazságot két hegy képviselte Kánaánban – a **Garizim-hegy** jelentette az **áldást** és az **Ébál-hegy** az **átkot**. Ez a két hegy Sikem közelében helyezkedett el, közöttük egy kis völgy volt. A törzsek felének a **Garizimon** kellett felállnia, miközben a papok kihirdették az áldásokat, amelyek az engedelmisséget fogják követni. A másik hat törzsnek az **Ébál-hegyen** kellett felállniuk, miközben a papok felolvasták az átkokat, amelyek az engedetlenség miatt fognak rájuk zúdulni. A nép mindegyik esetben mondja, hogy „Ámen!” Ennek a két hegynek a jelentőségével kapcsolatos részletekhez lásd az 5Mózes 27,11-26-ot.

A **Móre tölgyfái** feltehetően ugyanazok, amelyek az 1Móz 35,1-4-ben vannak említve. Ott évszázadokkal korábban Jákób tisztította meg házát a bálványimádástól. Talán ezt az utalást arra szánta, hogy ne csak geográfiai, hanem szellemi vezetést is adjon számukra.

F) Az istenimádásra vonatkozó rendelkezések (12. fejelet)

12,1-3 Amikor belépnek majd az **országba**, Isten népe **pusztítsa el minden** bálványt és bálvány kegyhelyet, minden helyet, ahol hamis imádatot gyakoroltak. A fából készült képek (héberül *asheram*) női istenség szimbólumai voltak. Az **oszlopok** Baálnak, a férfi istenségnek szimbólumai voltak.

12,4-14 Isten egyetlen helyet akart elkülöníteni az **imádat** számára, egy helyszínt, ahova áldozatokat és felajánlásokat kell vinni. Ez a hely ott volt, ahol a szent sátrat először felállították (Síló – Józ 18,1), majd később, ahol a templomot felépítették (Jeruzsálem). Csak ezen a kijelölt helyen volt elfogadható az istentisztelet. A keresztyének istentiszteletének központja egy Személy, az Úr Jézus Krisztus, a láthatatlan Istenség látható megnyilvánulása... Isten a pusztában szemet hunyt bizonyos szabály-

talanságok felett, amelyeket most már ne gyakoroljanak Kánaán országában (8-9. v.).

12,15-28 A 3Mózes 17,3-4-ben Isten megparancsolta, hogy amikor bármilyen áldozati állatot, szarvasmarhát, juhot, vagy kecskét megölnek, azt vigyék a szent sátorhoz. Most, hogy a nép arra készül, hogy letelepedjen Kánaánban, a törvényen változtatni kell. Ettől fogva a zsidók leölhetnek és megehetnek házi állatokat, amelyeket áldozatokhoz szokás felhasználni, ugyanúgy, ahogy megehetnek a **gazellát** és a **szarvast** (olyan tiszta állatokat, amelyeket áldozatoknál nem használtak). Ez az engedély egyaránt vonatkozott azokra, akik szertartásosan **tisztátalanok** voltak, valamint azokra, akik **tiszták** voltak. Azonban ismétlen figyelmeztette őket, hogy **ne egyék meg a vért**, mert a **hús(test) élete a vér**, és az **élet** Istené.

12,29-32 Szigorúan figyelmeztette Isten az izraelitákat, hogy még csak ne is foglalkozzanak a pogányok bálványimádó praktikáival, nehogy megkísértesse, hogy bevezessék ezeket a gonosz gyakorlatokat az igaz **Isten imáadásába**. A 31. vers azokra a rettenetes praktikákra utal, amelyek a Molok és Kemós imádatával kapcsolatosak. Az ÚSZ-ben Pál mondja el, hogy a bálványimádás mögötti indító erő démoni jellegű (1Kor 10,20). Csodálkozhatunk-e a bálványimádás kegyetlenségén és aljasságán, ha megértjük igazi természetét? Hogy az emberi szív sokkal készségesebben vonzódik a sötétségnek ilyen fajtája felé, mint-hogy az igaz Isten világosságát keresné, azt jól illusztrálja éppen az a nemzet, amelynek a Mózes 5. könyvét írták. Salamon, Izrael harmadik királya valóban oltárt építtetett Kemósnak és Moloknak, mégpedig Jeruzsálemben, abban a városban, ahova az Úr saját nevét helyezte (1Kir 11,7).

G) A hamis próféták és bálványimádók büntetése (13. fejelet)

Azokat az egyéneket vagy csoportokat, amelyek kísértik Isten népét, hogy bálványimádást gyakoroljon, **halálra** kell kövezni, legyen bár **próféta** (1-5. v.), közeli rokon (6-11. v.) vagy valamilyen közösség (12-18. v.). A prófétát, aki bálványimádásra buzdítja a népet, ne kövessék, még akkor sem, ha bizonyos csoda, amelyet előre megmondott, **meg történtik**. Az ilyen személy hamis **próféta** és **halálra** kell adni. Még ha közeli rokon csábítgatja is családját, hogy gyakoroljon bálványimádást, meg kell ölni.

A 13. vers **elvetemült emberei** lehetnek aljas alakok, vagyis „hítványság fiai” (héberül: *belíyya'al*). Bármely ilyen bandát, amely **városának** népét Istentől a bálványokhoz téríti, meg kell ölni, annak a **városnak a lakosaival együtt**, a **várost** pedig fel kell égetni.

Ugyanúgy kellett tehát bánni egy bálványimádó izraelita **várossal**, mint a kánaáni városokkal – éspedig teljesen el kellett pusztítani. Isten nem részrehajló; szigorúan bánik a bűnnel, még saját választott népe között is. Indítéka azonban különböző. Zsidó város esetében indítéka az atyai büntetés, olyan szempontból, hogy a nemzetet, mint egészet, helyreállítsa.

H) Tiszta és tisztátalan ételek (14,1-21)

14,1-2 Ez a két vers tiltja a test elcsúfításának pogány gyakorlatát **halottért** való gyász esetén. A zsidók többre becsülték a testet Isten teremtményeként, mint a pogányok.

14,3-21a Ez a szakasz áttekinti a **tiszta és tisztátalan** ételek témáját, akár **állatokról** (4-8. v.), halakról (9-10. v.), repülő rovarokról (19. v.), vagy **madarokról** (11-18.20. v.) van szó. (Kivétel a 19. vers, lásd: 3Móz 11,21-22). Hasonló felsorolás szerepel a 3Móz 11-ben. A két lista nem minden

részletében azonos, nem is akart az lenni. Bizonyos **állatok** higiéniai okokból **tisztátalanok** voltak, mások azért, mert bálványimádó szertartásokhoz használták őket, vagy pedig a pogányok hódoltak előttük.

Az ételekkel kapcsolatos ÚSZ-i elveket megtaláljuk a Mk 7,15-ben, Róm 14,14-ben, valamint az 1Tim 4,3b-5-ben. A pogányok megehették a **magától** elpusztult állat húsát, míg a zsidók **nem** (21a. v.). Ha ezt tették volna, megszegették volna az 5Móz 12,23-at, mert a vér nem volt megfelelően eltávolítva az állatból.

14,21b **Kecskegídat ne főzzenek** egy fazékban az anyjától származó tejjel. (21b. v.). (Ez, úgy tűnik, valamilyen kánaánita praktika volt. A Mózes öt könyvében háromszor szerepel az erre vonatkozó tiltás.) Emberi szempontból ez a rendelkezés olyan mérgezéstől óvta a népet, amely gyakori volt, ha valaki romlott mártásos húseletről evett. Ráadásul nyilvánvaló, hogy a kalcium-értéket semlegesítik, ha a kettőt együtt fogyasztják. Ennek korlátozására az alaposan kidolgozott rabbinikus szabályok külön tárolóhelyet írnak elő a húshoz és a tejtermékekhez használt edények számára.

I) Tized (14,22-29)

14,22-27 A 22-29. versek a tizedek témájával foglalkoznak. Bizonyos kommentátorok úgy vélik, hogy ez a szakasz nem az első **tizedre** vonatkozik (3Móz 27,30-33), amely egyedül Istent illette, amelyet a lévítáknak kellett odaadni és az izraeliták nem ehettek meg. Inkább a másodlagos **tizedre** vonatkozhat, amelyet ünnepi tizednek neveztek, s amelynek egy részét maga a felajánló ette meg. Általános értelemben szólva ezeket a másodlagos tizedeket arra a **helyre** kellett vinni, amelyet **Isten** az istentisztelet központjául kijelölt. Ha azonban a felajánló olyan **messze élt attól a helytől** ahova Isten helyezte a **nevét**, hogy **nem volt képes a tizedet oda vinni**, a terméket **pénzre válthatta**, a **pénzt** vihette el Isten szentélyéhez, vásárolhatott ételt és **italt** ott,

hogy örvendezzen **az ÚR előtt**. Figyeljük meg a 26. versben, hogy a Biblia nem tanítja, hogy mindentől tartóztassuk meg magunkat. De tanítja a mértékletességet, önkontrollt, szenvedély-mentességet, és a tartózkodást bármitől, amely másoknak botránkozást okozhat. A bor és az erős ital között az a különbség, hogy a bor szőlőből készül, míg az erős ital gabonából, gyümölcsből, vagy mézből. Kétévenként kívánták meg, hogy a felajánló felmenjen, vagy a tizeddel, vagy annak pénzbeli ellenértékével.

14,28-29 A harmadik évben a tizedet otthon használhatta fel, hogy táplálja a **lévitát, az idegent, az árvát** és az **özvegyet**. Ismét azt látjuk, hogy **az ÚR** a szegénynek és szükségét szenvedők ügyét fontos kérdésként kezeli. „Aki könyörül a nincstelenen, az ÚRnak ad kölcsön, mert ő megtéríti jótéteményét” (Péld 19,17).

J) Adósokkal és rabszolgákkal való bánásmód (15. feje)

15,1-3 Minden hetedik esztendőnek a végén Izrael fiai között minden **adósságot** el kellett engedni. A hetedik év feltehetően egybeesett a szombat évvel. A zsidóktól nem kívánták meg, hogy elengedjék azokat az adósságokat is, amelyekkel idegenek tartoztak nekik; ezt a törvényt csak zsidók közötti adósokra alkalmazták. Matthew Henry ehhez a következő magyarázatot fűzi:

Minden hetedik év a felszabadulás esztendje volt, amelyben a föld megnyugodott a megműveléstől és a szolgák megszabadultak szolgálatukból; és a kegyelem egyéb cselekedetei között az egyik az volt, hogy aki pénzt vett kölcsön, és nem tudta korábban visszafizetni, ebben az évben mentesült ettől; és ha képes volt rá, akkor lelkiismerete kényszerítette, hogy visszafizesse, de ettől fogva a hitelező sohasem követelhetette azt vissza törvény szerint.⁷

A **hetes** a Szentírásban a teljesség, vagy hiánytalanság száma. Az idő teljességében Isten elküldte Fiát és Rajta keresztül meghirdette a bűnök elengedését – ez „elengedés esztendejét” nemcsak a zsidóknak (3. v.), hanem minden embernek.

15,4-6 A 4. vers látszólag ellentmond a 11. versnek. A 4. vers beszél egy időről, amikor **nem lesznek szegények az országban**, miközben a 11. vers azt mondja, hogy szegények mindig lesznek. Bullinger megjegyzése segítséget nyújt ebben. Azt állítja, hogy a 4. vers azt jelenti, „hogy ne legyen szegény köztetek”.⁸ Más szóval, el fogják engedni testvéreik adósságát minden hetedik esztendőben, *úgy, hogy* ne legyenek emberek állandó szegénységben. A hitelező nem fog szenvedni, mert Isten gazdagon **megáldja**. A 11. versben lévő gondolat az, hogy mindig lesznek szegény emberek, részben büntetésből, részben pedig, hogy mások tanuljanak részvétellel szánakozni.

15,7-11 Az a tény, hogy minden adósságot elengednek a hetedik esztendőben, ne okozza azt, hogy egy ember megtagadja, hogy pénzt **kölcsönözzön** egy szegény izraelitának, mivel **az elengedés esztendeje** közeledik. A megtagadás a 9. vers aljas, vagy **gonosz gondolata**. Ebben a tekintetben a zsidó emberek megérdemelten voltak híresek arról egész történelmükön keresztül, hogy gondoskodnak övéikről. Pál ugyanazt mondja a 2Kor 9,7-ben, amit Mózes mond a 10. versben: „A jókedvű adakozót szereti az Isten”. Ez a vers nemcsak parancsolat, hanem ígéret is, mert Isten nem marad adósa senkinek. „Az ajándékozó bővelkedik, és aki mást felüldít, maga is felüldül” (Péld 11,25).

15,12-15 A héber rabszolgának is kellett szabadulnia **a hetedik év** folyamán (12-18. v.). De **ne menjen el** úgy, hogy előtte ne gondoskodtak volna róla **bőkezűen**. Isten bővelkedést biztosított népének, amikor kihozta őket **az egyiptomi rabszolgaságból** (2Móz 12,35-36), és ezért a felszabadult rabszolga **ne üres kézzel menjen**

el. Az Úr azt kívánja népétől, hogy az Ő példáját kövesse, vagyis alkalmazza az aranszabályt: „Azt tedd testvéreddel, amit az Úr tett veled”.

15,16-18 Másrészt viszont a rabszolga elutasíthatja a szabadságot, és dönthet úgy, hogy „örökké szerető **szolga**” lesz. Ezt az azal jelzi, hogy átfúrta **fülét egy árral** ura házának **ajtajánál**. Az örökös rabszolga kétszer annyit ért, mint egy **bérelt szolga**.

15,19-23 A 19. verstől a 16,17-ig olyan tevékenységekről találunk rendelkezéseket, amelyeket el kell végezni azon a helyen, ahova Jahveh a nevét helyezte:

1. Az elsőszülött állatok elkülönítése (15,19-23).
2. A páska és a kovásztalan kenyerek ünnepe (16,1-8).
3. A hetek vagy pünkösöd ünnepe (16,9-12).
4. A sátoros ünnep (16,13-17).

A tiszta állatok **elsőszülöttjét az Úr**nak kellett áldozni, és az embereknek meg volt engedve, hogy saját részüket megegyék, de **a vért** nem. Az állatoknak **hibátlannak** kellett lenniük – Istennek csak a legjobbat szabad adni.

K) Három kijelölt ünnep (16. fej.)

16,1-8 A 16. fejezet áttekinti azt a három ünnepet, amelyre Izraelben a férfiaknak minden évben el kellett menniük a központi szenthelyre. Ezek céljáról Moody a következőket írja:

A szent ünnepek célja és haszna (általában) a következő volt:

1. Hogy megkülönböztessék Isten népét más nemzetektől.
2. Hogy fenntartsák az emlékezést azokra a jó dolgokra, amelyeket már megkaptak.
3. Hogy előképei és kiábrázolásai legyenek azoknak a jó dolgoknak, amelyeket még ezután fognak megkapni Krisztus által.
4. Hogy szent imádatban egyesítsék Isten népét.

5. Hogy megőrizzék a tisztaságot az Isten által előírt szent istentiszteletben⁹.

A páska és a kovásztalan kenyerek ünnepe szorosan kapcsolódott egymáshoz.

A páska az 1-2.5-7 versekben van leírva; **a kovásztalan kenyerek ünnepe** a 3-4. és 8. versben. Ezek az ünnepek emlékeztették Isten népét az értük végzett megváltó munkára. Az úrvacsora heti emlékűnnep az ÚSZ-i hívő számára, amely a mi Páskabarányunkra, Krisztusra emlékeztet, aki feláldoztatott értünk. **A kovásztalan kenyerek ünnepe** azt az életformát ábrázolja ki, amit a megváltott embernek élnie kell – a dicsőítés teljesességét aszerint „amilyen áldást kapott Istenedtől, az Úrtól” (17. v.), rosszindulattól és gonoszságtól mentesen (1Kor 5,8).

A páskával kapcsolatban leírt részletek több szempontból is különböznek azoktól, amelyek az 2Móz 12-ben és 13-ban szerepeltek. Például az, hogy mit és hol kellett áldozni, mindkét ígehelyen más.

16,9-12 A hetek ünnepe (pünkösöd) a búzaaratás első zsengejével kezdődik, és a Szent Szellem ajándékának előképe. Ne keverjük össze az első zsengek ünnepével (az árpáéval), amelyet a kovásztalan kenyerek ünnepének második napján tartottak. **Az önkéntes felajánlásnak**, ahogyan a 2Kor 8-ban és 9-ben is, arányosnak kell lennie azzal az áldással, amit az Úr ad az ember erőfeszítésére, ebben az esetben a terméshozammal.

16,13-15 A sátoros ünnep az aratási szezon végén volt és előre tekintett arra az időre, amikor Izrael újra összegyűlik az országban a Krisztus uralma alatt.

16,16-17 Egy évben háromszor minden izraelita férfinak meg kell **jelennie az ÚR előtt**, mindenkinek a képessége szerinti ajándékkal. Moody beszél a szóban forgó három ünnep szellemi jelentéséről:

A páska, a pünkösöd és a sátoros ünnep az elévített megváltást ábrázolja ki:

1. A kereszt szenvedése által: a szenvedést.

2. A Szent Szellem eljövetele által: a kegyelmet.
3. Az eljövendő Királyság végső diadala által: a dicsőséget.¹⁰

16,18-20 A **bírók** legyenek becsületesek, **igazságosak** és pártatlanok. Ne fogadjanak el **megvesztegetést**, mert a megvesztegetés képtelenné teszi a bírót, hogy helyesen ítélkezzenek.

16,21-22 A **fából készült kép** (héberül *'asherah*) egy fából csinált oszlop volt és egy pogány istennőt ábrázolt. Az Úr **oltára** végül a jeruzsálemi templomban maradt, ahova nem lehetett könnyen fákat plántálni, de ahol végül fel lehetett állítani egy bálványképet (2Kir 23,6).

L) Bírák és királyok (17. fejelet)

17,1 Az áldozati állatoknak **hibátlanok** kellett lenniük. Ezek Isten büntelen, szep-lőtlen Bárányának előképei voltak.

17,2-7 A bálványimádással gyanúsított embert meg kellett vizsgálni. **Két vagy három tanú bizonyágtételére** volt szükség. Ha bebizonyosodott, **halálra** kellett köve-zni.

17,8-13 Ha törvénnyel kapcsolatos problémák merültek fel, amelyek **túl nehéz-ek** voltak a város vénei számára, az ügyet **a bíróhoz** kellett vinniük. Ha összehason-lítjuk a 17,9-et a 17,12-vel és 19,17-tel, úgy tűnik, hogy volt a **papoknak** egy csoportja és a bírónak egy csoportja, akik meghall-gatták ezeket a nehéz eseteket. A **főpap** és a legfőbb **bíró** volt a megfelelő csoportok ve-zetője, ezt hallgatólagosan magában foglalja a 12. versben használt határozott névelő. Ez a törvényszék **azon a helyen** volt talál-ható, ahol Isten szentélye volt. A törvény-szék döntése végleges volt; ez volt Izráel Legfelső Bírósága. Ha a vádlott megtagad-ta, hogy **hallgasson a papra, vagy a bíróra**, meg kellett **halnia** (12-13. v.).

17,14-20 Isten előre látta a nép mintegy 400 évvel későbbi kérését, hogy **királya** le-gyen, és megállapította az ilyen uralkodó alkalmasságát a következőkben: (1) Isten

által választott férfi legyen (15. v.). (2) Izra-elita legyen – **testvéreid közül** (15. v.). (3) **Ne tartson sok lovat** – vagyis ne függjön ilyen természeti eszközöktől az ellenség fe-letti győzelem érdekében (16. v.). Az Úr-ban legyen a bizalma. (4) **Ne vigye vissza a népet Egyiptomba**, azt gondolva, hogy a **lovak**, amelyeket ott lehetett kapni, megvé-dik őket (16. v.). (5) **Ne legyen sok felesége** (17. v.). Ez nemcsak a poligámia tiltása, és figyelmeztetés arra a veszélyre, hogy a fe-leségek bálványimádásra vezetik őt, hanem olyan házasságok tilalma is, amelyeket po-litikai szövetségek érdekében kötnek (17. v.). (6) Ne legyen **nagyon sok aranya és ezüstje**, mivel ezek arra csábíthatják, hogy ne csak az Úrtól függjön (17. v.). (7) **Írja, olvassa az Úr törvényét**, és engedelmes-kedjen annak, nehogy gögössé és önféjűvé váljon (18-20. v.). A törvénnyel való rend-szeres foglalkozás terén a király legyen pél-dakép népe számára. (8) Ne legyen **gögös** (20. v.).

Salamon, aki Izráel aranykorában ural-kodott, ezeknek a tilalmaknak szinte mind-egyikét megszegte – saját romlására és ki-rályságának pusztulására (1Kir 10,14–11,10).

M) Papok, léviták és próféták (18. fejelet)

18,1-8 Ismét látható Isten gondoskodása a **papokról** és **lévitákról**. Mivel ők nem kap-tak törzsi **örökséget** a földből, a népnek kellett támogatnia őket. Az ő részük volt az áldozatokból a **lapocka**, a két **pofa** (állka-poccsontok), a **gyomor**, valamint a **gabona, bor, olaj és gypjű első zsengeje**. A 6-8. vers olyan **lévitáról** ír, aki eladta otthonát és elköltözött **arra a helyre**, ahova Isten a Nevét helyezte, hogy Őt szolgálja. Ré-szesednie kellett az áldozatokból a többi lévitával együtt, és ez azon felül volt, amit kapott **örökségének eladásából**. (A lévi-táknak lehetett saját tulajdonuk, noha törzsi birtokot nem örököltek.)

18,9-14 Az izraelitáknak meg volt tiltva, hogy bármilyen érintkezést tartsanak fenn olyanokkal, akik azt állították, hogy kapcsolatban vannak a láthatatlan világgal. A szellemi világgal való érintkezésnek nyolcféle eszközéről olvasunk. Ezeket Isten **utálatosságoknak** nevezte. Ezek a következőket foglalták magukban: **boszorkányság** (boszorkány vagy varázsló által), **jövendőmondás** (jós vagy hamis próféta által), **jelmagyarázás** (tenyérjós, jövendőmondó vagy csillagjós által), **varázslás** (gyógyító varázsló által) ördögűzés (boszorkánymester által), **médium** alkalmazása (szellemtől megszállt médium által), **spiritizmus** (szeánsvezető által), **halott-idézés** (halottidéző által). Ezen „foglalkozások” között vannak átfedések.

Tragikus, hogy erre a közel 3400 éves tialomra éppúgy szükség van a „felvilágosult” modern időkben, mint régen. Henry G. Bosch a következőket írja:

A sátánizmus, démonizmus és az okkult tudományok sötét, baljóslatú realitások, nem pedig trükkök. Egyik jele annak, hogy közeledünk ennek a korszaknak a végéhez, hogy igen nagy az érdeklődés a boszorkányság, asztrológia, valamint az okkult tudományok egyéb formái iránt... Ezek figyelik naponta horoszkópjukat, járnak szeánszokra, vagy törekkenek arra, hogy kapcsolatot találjanak elhunyt szeretteikkel. Nagy érdeklődés van a sátánizmus és démonok iránt is. A Biblia ismételtén óv az ilyen praktikáktól (3Móz 19,31; 20,27; 2Krón 33,6; Jer 10,2; Gal 5,19-20).

Mennyire sürgetőek és naprakészek a Szentírás figyelmeztetései! Ne játszunk olyasmivel, ami a halál csókjává válhat.¹¹

Ártatlannak lenni (13. v.) ezeknek a tiltott „kapcsolatoknak” a tekintetében azt jelenti, hogy egyedül Isten szavára hallgatunk.

18,15-19 Az okkult vezetők gonoszságával éles ellentétben, a 15. vers egy gyönyörű próféciát mutat be Krisztusról, Isten

igaz **Prófétájáról** (Csel 3,22-23). Figyeljük meg a 15., 18., és 19. versben lévő leírást: (1) **Prófétát** támaszt – vagyis olyan valakit, aki Isten szavát szólja; (2) **közületek** – azaz, valóságos embert; (3) **testvérid közül** – vagyis izraelitát; (4) **hozzám hasonlót** – azaz Mózeshez hasonlót abban az értelemben, hogy Isten támasztotta; (5) **Igéimet adom a szájába** – vagyis teljességgel ihletett lesz; (6) **El fogja nektek mondani mindazt, amit parancsolok neki** – a kijelentés teljességét; (7) mindenki felelős azért, hogy hallgasson rá és engedelmeskedjen Neki.

Ez a szakasz azt is tanítja, hogy ez a **Próféta** Közbenjáróként fog szolgálni Isten és ember között. A nép a Sínai-hegynél annyira megrettent, hogy azt kérte, hogy Isten ne beszéljen hozzájuk többé közvetlenül, és hogy ne lássák többé a tüzet, hogy meg ne haljanak. Erre a kérésre válaszként Isten megígérte Krisztust, mint a Közbenjárót. Hogy ez az üzenet messiási reménységet tartalmazott a zsidók számára, az világosan látható az Evangéliumokban (Jn 6,14; 7,40).

18,20-22 Hamis prófétákat különböző módon lehetett felismerni. Előzetesen már megtanultuk, hogy hamisak, ha arra törekedtek, hogy a népet elfordítsák az igaz Isten imádatától (13,1-5). Itt egy másik eszközt látjuk a kimutatásnak: ha valamilyen jövendölés nem teljesedik be, a **prófétát** halálra kell adni, és senki se féljen semmilyen átoktól, amelyet ő esetleg meghirdet.

N) Büntető törvények (19. fej.)

19,1-10 Három menedékvárost már kijelöltek a Jordán-folyótól keletre. Itt Mózes emlékeztette a népet, hogy a másik oldalon is jelöljenek ki **három várost**, megfelelően elhelyezve úgy, hogy az **emberölő** oda menekülhessen a **vérbosszuló** elől (1-7. v.). Az ebben a témában előzőleg adott utasításhoz hozzátette, hogy gondoskodjanak még további **három menedékvárosról**, ha a nép már birtokolni fogja a teljes területet,

amelyet Isten eredetileg nekik ígért (8-10. v.). További említés nincs erről a három újabb városról, mert Izráel sosem foglalta el mindazt a területet, amelyre ígéretet nyert az 1Móz 15,18-ban. A három város a Jordántól *nyugatra* a következő volt: Kedes, Hebron és Síkem (Józs 20,7).

19,11-13 A **menedékváros** gyilkosnak nem nyújtott menedéket. Még ha odamene-kült is **ezeknek a városoknak egyikébe, a véneknek** mérlegelniük kellett a bizonyíté-kot, és ha bűnösnek találták, **ki kellett szolgáltatniuk a bosszúállónak.**

19,14 A **határkő** olyan kő volt, amelyet odahelyeztek egy mezőre, hogy jelezze va-laki földjének a határát. Ezeket el lehetett titokban mozdítani éjszaka, hogy valaki megnövelje a birtokát, ezzel becsapva a szomszédját. Hogy miért van ez a vers ide-helyezve egy olyan szakasz közepére, amely bírói gyakorlattal foglalkozik – va-gyis a menedékvárosokkal, valamint a ha-mis és igaz tanúskodással – nehéz meg-mondani, de elhelyezése nem homályosítja el annak tanítását.

19,15-21 A törvénykezéshez nem ele-gendő **egyetlen személy tanúskodása. Két vagy három tanúra** van szükség. A **hamis tanút a papoknak és bírónak** meg kell vizsgálniuk, és annak a büntettnak a bünte-tésével büntetniük, amellyel ő vádolta meg a vádlottat (16-21. v.).

A „szemet szemért” és „fogat fogért” elvet a nyugati kultúrában *lex talionis*-nak nevezték (a megtorlás törvényének latin megfelelője). Általában félreértelmezték, mint ami bosszúálló jellegű, pedig nem az. Ez a törvény nem *felhatalmazás* a kegyet-lenségre, hanem éppen annak *korlátozása*. A szövegösszefüggés szerint arra vonatko-zik, hogy milyen fajta büntetéssel lehet súj-tani egy hamis tanút.

O) Háborúval kapcsolatos törvények (20. fej.)

20,1-8 A 20. fejezet egy háborús kézikönyv Isten népe számára. A papok kötelesek vol-tak bátorítani az embereket, amikor csatába indultak ellenségeik **ellen**. Különböző cso-portok fel voltak mentve a katonai szolgálta-alól: (1) azok, akik éppen **új házat építet-tek**; (2) azok, akik most **ültettek szőlőt**, és még sohasem részesültek a gyümölcseből; (3) azok, akik frissen házasodtak; (4) azok, akik **féltek és remegtek**.

A zsidó írók megegyeznek abban, hogy az a szabadság, hogy visszatérjenek, csak olyan háborúkban volt megengedett, amelybe ön-ként mentek... de olyanokban nem, amelyek-re isteni parancsra mentek Amálek és a kánaániták ellen, amelyekben minden férfi köteles volt harcolni.¹²

20,9 Minthogy minden jó hadseregben kell lennie szervezettségnek és rangfoko-zatnak, tisztak voltak kijelölve **a hadsereg kapitányainak, hogy vezessék az embe-reket.**

20,10-20 Más nemzetektől eltérően Izráelnek különbséget kellett tennie Jahveh irányítása alatt vívott háborúiban. Ezek a megkülönböztetések azt tükrözték, hogy Izráel Isten szeretete alatt élő szent nép. A háború szükségszerű volt, de az Úr ellenőr-zése alatt van a gonosz is, amelyet az oko-zott. Az embernek csak tanulmányoznia kell más nemzetek kegyetlen gyakorlatát, mint például az asszírokét,¹³ hogy megértse ezeket a irányelveket. Utasítások vannak megadva arra vonatkozóan, hogy hogyan kell háborút viselni. Figyeljük meg a követ-kező megkülönböztetéseket:

1. Városok... közel és távol (10-18). Az országban lévő városok közvetlen ve-szélyt jelentenek, teljesen elvetemültek és méltók az elpusztításra. Az országon kívül lévő városokhoz, amelyek azon-ban belül vannak az Ábrahámnak ígért területen, először békés üzenettel kell

közeledni. Ha ezt elutasítják, csak a férfiakat kell megölni; a nőket és gyermekeket meg kell kímélni. Ezek a városok nem jelentenek olyan nagy fenyegetést, hogy tisztátalanná teszik Izráelt, mint azok, amelyek Izráel határain belül vannak.

2. Gyümölcsfák és gyümölcsöt nem termő fák (19-20. v.). Az elv itt az, hogy Izráelnek nem kell „a felperzselt föld taktikáját” gyakorolnia. Meg kell őrizniük, ami hasznos, ahelyett, hogy az egész föld teljes elpusztítására törekednének.

P) Különböző törvények (21–25. fejj.)

1. Engesztelő áldozat megoldatlan gyilkosság miatt (21,1-9)

Ha egy **megölt embert találnak az országban**, és a gyilkost nem tudják felderíteni, a **legközelebbi város véneinek engesztelést** kell végezni. Vigyenek egy **üszőt egyik völgybe, ahol folyó víz van**, és ott vágják le. **Mossák meg kezüket az üsző felett**, nyilvánítsák ki ártatlanságukat a büntetssel kapcsolatban, és kérjék, hogy a vérontás vétkét ne tulajdonítsák nekik. Még ha az egyéni **vétkesség** nem is deríthető ki, akkor is fennáll egy testületi vétek, amellyel foglalkozni kell; a földet meg kell tisztítani a **vér** okozta tisztátalanságtól. Ez a **legközelebbi város** felelőssége lett.

Valaki úgy nevezte az 1-9. verset, hogy „Isten nagy bírósági vizsgálata Fia miatt”. Izráel vérontásban vétkes Krisztus halálával kapcsolatban, és igazságos módon kell megtisztulnia .

2. Női hadifoglyok (21,10-14)

Az izraelita férfinak meg volt engedve, hogy feleségül vegyen egy **háborúban** foglyul ejtett **szép nőt**, miután ceremoniális megtisztuláson és elkülönüléssel esett át. (De az ígehely *nem* alkalmazható olyan

nőkre, akik Kánaán országának lakosai). A házasság próbaidős jellegű volt; később elhagyhatta a nőt, ha nem volt vele megelégedve. De **el nem adhatta és nem bánhattott vele kegyetlenül**.

3. Elsőszülöttségi jogok (21,15-17)

Egy **nem szeretett** feleségtől származó fiút nem lehetett megfosztani elsőszülöttségi jogától, ha ő volt az **elsőszülött**. Ezek a versek nem bizonyítják azt, hogy Isten valaha is jóvá hagyta volna a bigámiát, hanem egyszerűen azt, hogy védte az **elsőszülött jogát** még többszöri házasság esetén is. Isten néha szuverén módon félreállítja a család elsőszülöttjét, hogy megáldja a fiatalabbat – pl. Jákób és Ézsau, Efraim és Manassé esetében. Azonban ezek kivételek voltak, amelyek Isten kiválasztásán alapultak, és nem befolyásolták az itt kijelentett rendelkezést.

4. Konok és lázadó fiúk (21,18-21)

A **lázadó fiút halálra** kell kövezni, ha a **város vénei** vétkesnek találták. Hasonlítunk ezt össze azzal a fogadtatással, amelyet a megtérő tékozló fű kapott a Lk 15-ben.

5. A felakasztott bűnözők holtteste (21,22-23)

Ez a szöveg határozottan Krisztusra mutat előre. Bár maga ártatlan volt, mégis **fán függött**. Neki kellett elhordoznia az átkot, amelyet *mi* érdemeltünk. Nem engedték, hogy **teste éjszakára a kereszten** maradjon (lásd: Jn 19,31).

Neki, Aki fán szenvedett
S lelkét adta a lelkünkért,
Mondjunk áldást s dicséretet;
Méltó a Bárány, Őt dicsérd!

Mint Fiú, ült a trónjára,
Ővé menny és föld hatalma,
Dicső fenség koronája;
S teljes a Bárány uralma!

James Montgomery

6. Kilenc magatartási törvény (22,1-12)

22,1-3 A 22. fejezet kiterjeszti a 3Móz 19,18-at, leírva az általános parancsolatot, hogy „Szeresd felebarátodat, mint magadat”. Még az ellenségeivel is úgy bánjon az ember, mint felebarátjával (2Móz 23,4-5). Egy izraelita nem engedheti meg, hogy közömbös legyen felebarátjának (**testvérének**) bármilyen veszteségével szemben. Legyen az egy állat, valamilyen **ruházat**, vagy bármi más, köteles azt a **saját házába vinni**, és ott tartani, amíg szükséges.

22,4 Az izraelita köteles volt segíteni felebarátjának állatán, amely összerogyott.

22,5 Férfiak ne viseljenek női ruhát, és fordítva. Isten gyűlöli a transzvesztitizmust.

22,6-7 Madárfiókát el lehet venni egy **madárfészekből**, de az **anyamadarat** szabadon kell engedni, feltehetően azért, hogy tudjon tovább szaporodni.

22,8 Egy ház lapos **teteje köré mellvédfalat**, vagy korlátot kell építeni, hogy emberek leesését megakadályozzák. A tető találkozási hely volt. Fontos védeni az egybegyűlteket, különösen a fiatalokat és gondatlanokat.

22,9-11 A zsidóknak meg voltak tiltva a következők: (1) **szőlőskertet különböző fajta magokkal bevetni**; (2) **együtt szántani ökörrel** (tisztá) és **szamárral** (tisztátalan); (3) **gyapjú és vászon** keverékéből készült ruhákat viselni. Az első tiltás azt sugallja, hogy Isten Igéjének tisztá tanítását adjuk. A második a felemás igát írja le a szolgálatban. A harmadik az igazságnak és igazságtalanságnak összekeveréséről beszél a hívő ember gyakorlati életében.

22,12 A zsidók állítólag **bojtokat** viseltek ruháik **négy sarkán**, mint állandó emlékeztetőket arra, hogy engedelmeskedjenek az Úrnak (4Móz 15,37-41). Ezeknek a **bojtoknak** az oka a 4Móz 15,37 és az ezt következő versekben van megadva.

7. Szüzesség elleni erőszak (22,13-30)

22,13-21 Ez a szakasz olyan **férfival** foglalkozik, aki feleségül vett egy lányt, majd pedig arra gyanakodott, hogy **nem volt szűz**. A **szüzesség bizonyítékai** feltehetően a nászágyp lepedőjén található nyomokból álltak a nő első szexuális érintkezése után.¹⁴ Ha az **apa és anya a fiatal nő szüzességéről** bizonyítékot tudott szolgáltatni, a feleslegesen gyanakodó férfit meg kell büntetni, fizessen **száz ezüst sékelt**, és éljen együtt feleségével. Ha azonban a **fiatal nő** erkölcstelen volt házassága előtt, akkor **halálra** kell kövezni.

22,22-30 A fejezet hátralévő versei a szexuális erkölcstelenség különböző fajtáival foglalkoznak: (1) Halálra kell adni mind a **férfit**, mind a **nőt**, akiket házasságtörésben **tetten érnek**. (2) Ha egy **férfi** megerőszakol egy **eljegyzett nőt a városban**, és ő **nem kiált** segítségért, mindketten házasságtörésben vétkesek, és **halálra** kell adni őket. (3) Ha egy **férfi** megerőszakol egy **eljegyzett nőt** a mezőn, ahol a nő kiálthatott ugyan segítségért, de nem hallották meg, akkor a **férfit** meg kell ölni, de a **nő** ártatlan. (4) Annak a **férfinak**, aki szexuálisan közönszül egy **szűzlánnyal**, fizetnie kell **ötven ezüst sékelt** a lány **apjának**, és házassodjanak össze. (5) A 30. vers tiltja a vérfertőzést – vagyis a szexuális viszonyt egy családtaggal.

8. Kik nem lehetnek a közösség tagjai (23,1-8)

Különböző személyek nem léphettek be az **ÚR közösségébe**, vagyis meg vannak fosztva minden jogtól, ami a polgároknak és imádóknak jár: (1) az olyan férfi, akinek nemi szervei sérültek vagy hiányoznak; (2) a törvénytelen személy – vagyis aki házasságon kívül született¹⁵; (3) **ammonita**, vagy **moábita**; (4) **edomita**, vagy **egyiptomi**. A 4. vers elmondja, hogy Moáb nem „fogadta az izraelitákat étellel és itallal”,

noha az 5Móz 2,29 arra utal, hogy bizonyos moábiták eladtak eledelt a zsidóknak. Az, hogy „**elébe menni kenyérrel és vízzel**”, egy nyelvi kifejezés, ami azt jelenti, hogy szívélyesen fogadni. Ezt a moábiták nem tették.

Az eunuch ki volt zárva a közösségből. A törvénytelen ember, a **moábita** és az **ammonita** el volt zárva a **közösségtől a tizedik nemzedékig**. Az **edomita** és az **egyiptomi** három generáció után beléphetett. Voltak azonban kivételek ezek alól az általános szabályok alól, ha egyének keresték Jahveht. Dávid hősei között voltak mind ammoniták, mind moábiták (1Krón 11,39.46). Némelyek úgy vélik, hogy a kizárási szabályokat csak férfiakra alkalmazták és ezért nem vonatkozott például Rúthra. Mások úgy gondolják, hogy a „**tizedik nemzedék**” egy kifejezőmód, amely azt jelenti, hogy soha.

9. Tisztaság a táborban (23,9-14)

A 9. vers az ellen a kísértés ellen figyelmeztet, amellyel szembekerülnek férfiak, akik otthonuktól távol teljesítenek katonai szolgálatot. (Vagy talán bevezetésként szolgál a 10-14. vershez.)

Az éjszakai esetekre vonatkozó törvény mutatja azt a szentséget, amellyel a szaporodásra tekintettek.

Minden egyes katonától megkivánták, hogy fegyvereivel együtt vigyen magával lapátot is a tábor higiéniája érdekében. Minden ürüléket azonnal be kellett fedni földdel. Ha a történelem folyamán minden hadsereg követte volna ezt az egyszerű szabályt, sokszor elkerülhették volna a pestis elterjedését.

10. Társadalmi és vallási törvények (23,15-25)

23,15-16 Az idegen **rabszolgát**, aki **megszökött**, ne küldjék vissza **urához**. Ily módon Izráel menedékhely lett az elnyomottak számára.

23,17-18 A férfi és női prostitúciót ne tűrjék meg az országban, és az ilyen erkölcstelen kereskedelemről származó pénzt ne vigyék be az **ÚR házába** fogadalom megfizetésére. A „**kutya**” férfi prostituáltat jelent.

23,19-20 A zsidók **ne követeljenek kamatot** semmi után, amit kölcsön adnak más zsidónak, bár az meg volt engedve, hogy **idegenre kamatot vessenek ki**. Ez további kibővítése annak az elvnek, amelyet már a 2Móz 22,25 megadott, amely megtiltotta uzsorakamat követelését a szegény embertől.

23,21-23 A fogadalmak önkéntesek voltak. Az embernek nem volt kötelessége, hogy **fogadalmat tegyen az ÚRnak**, de ha egyszer kimondta, **teljesítenie kellett**.

23,24-25 Az utazóknak megengedték, hogy **szőlővel** frissítsék fel magukat a pillanatnyi szükségletük szerint, azt azonban **nem** engedték meg, hogy valamilyen **edénybe szedjenek**. Hasonlóképpen megengedték, hogy **gabonát** tépjenek a földből, de csak annyit, amennyit kezükkel kimmorzsolhattak, de **sarlóval** már nem vághattak. Urunk napjaiban tizenkét tanítványa élt is ezzel a kiváltsággal (Mk 2,23).

11. Válás és újraházasodás (24,1-4)

Egy férfi **elválhatott feleségétől tisztatlanság** miatt úgy, hogy írt **neki válólevelet**, és odaadta neki. Ezzel a nő szabadon férjhez mehetett valaki máshoz. De ha második **férje** meghalt, vagy elvált tőle, az első **férj** nem vehette újra feleségül. Jahveh válólevelet adott Izráelnek (Jer 3,1-8); mégis, egy eljövendő napon ismét magához veszi, megtisztítva hűtlenségétől. Ó, Isten szerelme gazdagságának mélysége; milyen mélyre hajol, hogy szeresse azt, aki nem méltó a szeretetre!

12. Különböző szociális törvények (24,5–25,4)

24,5 Az a férfi, aki újonnan házasodott, **nem** volt köteles **hadba vonulni** az első évben. Ez adott neki időt, hogy gyakorolja

és megerősítse a házassági köteléket és létrehozzon egy családot. Ha háborúba kellett volna mennie és megölték volna, neve kivágtatott volna Izráelből, hacsak legközelebbi („megváltó”) rokona nem támasztott volna utódot számára. Ez a „vérrokon megváltó”¹⁶ az a legközelebbi rokon volt, aki képes volt és hajlandó volt feleségül venni az özvegyet. Az első fiú, aki az ilyen házasságból született, az előbbi férj örököse lett. Ez tovább vitte a család nevét, és a földet a családban tartotta.

24,6 Mivel a **malomkő** megélhetési eszköze volt az embernek, nem lehetett **zálogként** követelni üzletkötéseknél. Akár a **felső vagy az alsó malomkő** elvétele megfosztotta volna az embert a gabona megőrlésének eszközétől.

24,7 Az **emberrablót**, vagy rabszolga-kereskedőt halálra kell adni.

24,8-9 Speciális óvintézkedéseket kell tenni **lepra kitörése** esetén, követve a **lévitáknak** adott előzetes utasításokat. **Mirjámot** figyelmeztetésül említi.

24,10-13 Az ember **házába** nem lehet behatolni, hogy valaki **zálogot** vegyen tőle. Ha az **ember** annyira **szegény** volt, hogy ruháját adta oda **zálogul**, azt vissza kellett adni minden este, hogy abban **aludjon**.

24,14-15 A **bérelt szolga munkabérét** azonnal ki kell fizetni.

24,16 Egyetlen embert se **adjanak halálra** egy másik személy bűnéért.

24,17-22 **Igazságot** gyakoroljanak az **idegen**, az **árva** és az **özvegy** iránt. A **mezőt** ne arassák le teljesen. A maradékot hagyják meg a szegénynek és nincstelennek. Az **olajfák** és **szőlők** betakarításánál ugyanígy járjanak el. Ronald Sider a következő magyarázatot fűzi hozzá:

Az egyiptomi nyomorúságukra és elnyomásukra való emlékezés ösztönözte őket, hogy hagyjanak bőkezű maradékot a szegény jövevénynek, az özvegynek és az árvának.¹⁷

Amikor John Newton újjászületett, ki nyomtatta a 22. verset nagybetűkkel, és ki-

függesztette a kandallóra azokat, hogy állandóan emlékezhesen rá.

25,1-3 Ha egy bűnöst vétkesnek találnak és **megveretésre** ítélnak, nem kaphat többet **negyven ütésnél**. A zsidók általában harminckilenc botütést, vagy vesszőcsapást adtak, nehogy elszámolják azt és így megsértsék ezt a szabályt (lásd: 2Kor 11,24).

25,4 Az **ökörnek** amely **gabonát** csépel, **ne** kössék be a száját, hanem inkább engedjék, hogy egyen valamennyi gabonát. Pál ezt a verset az 1Kor 9,9-11-ben arra használja, hogy tanítsa, hogy az az ember, aki szellemi dolgokban munkálkodik, méltó rá, hogy anyagiakban gondoskodjanak róla. Így Pál rámutat nekünk arra, hogy a törvénynek szellemi szempontjai vannak. Ez nem csökkenti a szó szerinti jelentést; csak azt mutatja, hogy a felszín alatt sokszor szellemi tanulság rejtőzik. A szorgalmas tanulmányozó meg fogja látni ezt a fontos szellemi tanulságot, és aszerint fog járni.

13. Törvény a sógorházasságról (25,5-10)

Ha egy izraelita meghalt és **özvegyét fiú** nélkül hagyta hátra, fennállt a veszély, hogy neve el fog tűnni és birtoka kikerül a családból. Ezért a halott férfi **fivére** vegye feleségül az özvegyet. A sógorházasságoknak ez a gyakorlata sok ősi nemzetnél létezett. **Ha** a fivér nem egyezett ebbe bele, akkor az özvegy menjen el a város **véneihez**, és közölje velük a helyzetet. A férfit hívják a **vének** elé és adjanak neki alkalmat annak megerősítésére, hogy erre nem hajlandó. Ha ragaszkodik az elutasításhoz, az özvegy vegye le egyik saruját, és köpjön a **férfi arcába**. Ettől fogva őt gúnynévvvel illették, mert nem volt hajlandó fenntartani fivérének házát.

A 3Móz 20,21 **megtiltotta** egy férfinak, hogy elvegye fivérének feleségét; itt pedig **megparancsolja**, hogy vegye feleségül. A Mózes 3. könyvében lévő igehely kétségtel-

lenül akkor alkalmazható, ha a férj még élt, miközben a Mózes 5. könyve arra az időre utal, amikor a férj már halott és nem hagyott maga után fiú örökös.

14. Három különböző törvény (25,11-19)

25,11-12 Ha egy nő beavatkozik férfiak közti harcba úgy, hogy szemérmetlenül ragad meg egy férfit **férje** védelmére, **le kell vágni a kezét**. Tette veszélyeztetheti, hogy a férfinak örököse legyen; ezért súlyos a büntetése.

25,13-16 Igaz **súlyok** és **mérőeszközök** legyenek. Az emberek gyakran használnak más mérleget az eladásokor, mint a vásárlásokor. Ez **utálatosság az ÚR előtt**.

25,17-19 **Amálék** leszármazottait végleg el kell pusztítani hűtlenségük és kegyetlenségük miatt (2Móz 17,8-16). Izráelnek megparancsolta Isten, hogy **ne felejtse** el elpusztítani az amálekítákat, de úgy tűnik, elfelejtették ezt. Saul engedetlen volt az Úrnak, és nem végzett velük a maga napjaiban (1Sám 15). Valójában ez nem történt meg Ezékiás napjaiig, hogy „levágták Amálék menekültjeinek a maradékát” (1Krón 4,43).

Q) Szertartások és megerősítések (26. fej.)

1. Az első zsengek szertartása (26,1-11)

Miután a nép letelepedik **az országban**, kötelesek **elmanni** Isten szentélyéhez, és elvinni **minden termékből az elsőt** a **papnak**, örömmel elismerve azt, amit Isten cselekedett. Azután fel kellett idézniük az Úr velük való kegyelmes bánásmódját ősiuktól, Jákóbtól, (a bolyongó **szíriaitól**) kezdve, folytatva az **egyiptomi** rabszolgasággal, Isten **hatalmas** szabadításával, és befejezve azzal, hogy már birtokolják a **tejjel és mézzel folyó országot**. Phillip Keller a következőképpen magyarázza ezt a kifejezést:

A Szentírásban az ígért földjéről rajzolt kép, ahova Isten olyan keményen próbálta elvezetni Izráelt Egyiptomból, „tejjel és mézzel folyó földet” mutat. Ez nemcsak képes nyelv, hanem lényegében tudományos terminológia is. Földművelési szakkifejezésekben beszélünk „tej folyásáról”, és „méz folyásáról”. Ez alatt a tavasz és nyár olyan csúcs-időszakát értjük, amikor a legelők a legtermékenyebbek. Az állatállomány, amely takarmánnyal táplálkozik, valamint a méhek, amelyek a virágokat látogatják, ahogy mondani szokás, a tej és méz megfelelő „folyását” hozzák létre. Így egy ország, amely tejjel és mézzel folyik, a gazdag, zöld, dús legelők országa. Amikor Isten beszélt ilyen országról Izráel számára, Ő is az öröm, győzelem és megelégedettség lehetőségét jövendölte népe számára.¹⁸

2. A harmadik évi tized szertartása (26,12-15)

A fenti első zsengeken kívül a zsidóknak fel kellett ajánlaniuk egy második tizedet is, amelyet ünnepi tizednek neveztek, amelyből részesednie kellett **a lévítának, az idegennek, az árvának és az özvegynek minden harmadik esztendőben**. Ez a tized arra szolgált, hogy szétoszák a szegényeknek a saját városaikban. Az embereknek tehát bizonyítaniuk kellett **az ÚR előtt, hogy engedelmeskedtek minden** parancsolatnak a tizeddel kapcsolatban.

3. A szövetség megerősítése (26,16-19)

Mivel a nép egyetértett abban, hogy az Úr **útjain jár**, Ő pedig elismerte őket **saját külön népének** és megígérte, hogy az **összes többi nemzet fölé** emeli őket. **Szent nép** lesznek, mert Isten elkülönítette őket a többi **nemzettől** – nem valamilyen belső érdemük miatt. Különböznek minden más nemzettől a földön, mint Jahveh saját kincse. Válaszuk egy ilyen megtiszteltetésre az legyen, hogy engedelmesek lesznek **parancsainak**.

R) Áldások és átkok (27–28. fej.)

27,1-8 Miután átkelnek a **Jordán**-folyón az ígéret földjére, építsenek egy nagy emlékművet **kőből, meszeljék fehérre, és írják rá a törvény minden szavát**. Ezt az emlékművet az **Ébál-hegyen** építsék fel egy faragtalan **kövekből** álló **oltárral** együtt.

27,9-10 A zsidók Isten népe voltak már egy ideje az Ő választása alapján, most azonban, hogy készülnek belépni az országba, különleges értelemben válnak az Ő **népévé**. Az a kegy, amelyet mutatott irántuk, részükről szerető engedelmisséget kíván.

27,11-13 Hat törzset jelöltek ki, hogy **felálljanak a Garizim-hegyen**, hogy „áment” mondjanak az áldásokra. Ezek Lea és Ráchel leszármazottai voltak. A többi törzs az **Ébál-hegyen** álljon fel, hogy megerősítse az átkokat. Figyeljük meg, hogy Efraim és Manassé nem külön szerepel, hanem mint József törzseként. Rúben, Izráel elsőszülöttje (aki elveszítette elsőszülöttségi jogát), valamint Zebulon, Lea legfiatalabb fia álljon fel az Ébál-hegyen a szolgálók fiaival együtt. A kedvezett törzsek a Garizim-hegyen legyenek.

27,14-26 **A léviták** (lásd a 9. verset) álljanak fel a két hegy közötti völgyben. Amikor ők kihirdetik az átkokat, vagy áldásokat, a nép válaszolja rá, hogy „ámen”! Az átkok a 15-26. versekben szerepelnek. Ezek a következőkkel állnak kapcsolatban: bálványimádás; szülőkkel szembeni tiszteletlenség (16. v.); becstelenség a határvonalak elmozdításában (17. v.); a **vak** ember becsapása (18. v.); a szegény és nincstelen kihasználása (19. v.); a vérfertőzés különböző formái (20.22-23. v.); állatokkal való fajtalankodás (21. v.); a **felebarát** titokban való meggyilkolása; az **ártatlan** meggyilkolása **megvesztegetésért** (25. v.); engedetlenség Isten **törvényével** szemben (26. v.). Ennek a szertatásnak történeti beszámolója megtalálható a Józs 8,30-ban és az azt követő versekben. Figyeljük meg, hogy

Józsué milyen szorosan követi a Mózes által adott utasításokat.

Jelentős dolog, hogy a 27. fejezetben csak az átkok szerepelnek. Nem is lehetett másként, mert, ahogyan Pál mondja: „Átkozott mindenki, aki nem marad meg abban, amiről megvan írva a törvény könyvében, hogy azt kell cselekedni.” (Gal 3,10). Nemcsak arról van szó, hogy az izraeliták *át fogják hágni* a törvényt, hanem hogy törvény *alapelve* alatt állnak.

28,1-14 Az 1. vers a 26. fejezet végére utal a következő szavakkal: „**a föld minden népe fölé emel téged Istened, az ÚR.**” Ez a 27. fejezetet mintegy zárójelek közé teszi. Sok bibliakutató úgy véli, hogy a 3-6. versben meghirdetett áldások nem azok voltak, amelyeket a Garizim-hegyen a hat törzsnek el kellett mondania, hanem, hogy ez a teljes fejezet Mózes megállapítása arról, hogy mi vár Izráel fiaira. Az első tizennégy vers olyan áldásokról beszél, amelyek követni fogják az engedelmisséget, míg az utolsó ötvennégy vers azokat az átkokat írja le, amelyek a népet fogják sújtani, ha elhagyják az Urat. Az ígért áldások elsőbbséget foglalnak magukban a **nemzetek** között, anyagi jólétet, gazdagságot, termékenységet, bő gabonatermést, győzelmes csatákat, valamint sikert a nemzetközi kereskedelemben.

28,15-37 Az átkok a következőket foglalják magukban: ínség, meddőség, terméshozam elmaradás, veszedelmes betegség, kór, mótely, aszály, vereség a harcban, elmebaj, rémület, csapás, szerencsétlenség és erőtlenség (15-32. v.). A 33-37. vers megjövendöli a fogságot idegen földön, és ez be is teljesedett az asszír és babiloni fogság idején.

Izráel **megdöbbenés, példabeszéd és közmegvetés tárgya** lesz minden nemzet között.

28,38-46 A zsidók átkozottak lesznek, kevés lesz a gabona, **szőlő** és **olajfa** termése. Gyermekük **fogságba mennek, sáskák fogják felemészteni fáikat** és **terményeiket**. Az **idegenek egyre feljebb emelked-**

nek és az izraeliták **egyre mélyebbre süllyednek**. Nincs ellentmondás a 12. és 44. vers között. Ha a zsidók engedelmeskednek, sok népnek adnak majd kölcsönt. Ha nem engedelmeskednek, idegenektől kell kölcsönkérniük.

28,47-57 A 49-57. versben az idegen hódító **ostromának** borzalmi vannak leírva – ez annyira kegyetlen lesz, hogy az emberek egymást fogják **megenni**. Ez meg is történt, amikor Jeruzsálemet a babilóniaiak, később pedig a rómaiak ostromolták. A kannibalizmus mindkét esetben széles körben elterjedt. Emberek, akik normális esetben kifinomultak és **érzékenyek** voltak, **rosszakaratúvá** és emberevővé váltak.

28,58-58 **Csapások** és **betegségek** fogják jelentősen csökkenteni Izrael népének létszámát. A túlélők szét fognak szóródni a **földön** és állandó **félelem** és üldöztetés közepe között fognak élni. Isten fogja **visszavinni Egyiptomba hajókon a népét**. Jozefusz szerint az a prófécia, hogy Izrael újra **Egyiptomba** fog menni, részben beteljesedett Titusz idejében, amikor hajókon zsidókat vittek oda és eladták őket **rabszolgának**. De az „**Egyiptom**” név jelentheti itt általánosságban a szolgai állapotot is. Isten a múltban kiszabadította Izráelt a szó szerint értelmezett egyiptomi rabszolgaságból, de ha nem fogja Őt szeretni és elismerni szuverén jogait arra, hogy a nép engedelmeskedjen Neki, ha nem akarja magát tisztán tartani, mint felesége, ha nem lesz az Ő különleges kincse, hanem úgy dönt, hogy hasonló lesz a többi nemzethez, akkor újra eladják rabszolgának. De olyan összetört lesz, hogy még rabszolgaként sem kell **senkinek**.

„Akinek sokat adtak, attól sokat kívánnak” (Lk 12,48). Izraelnek az összes többi nemzetnél több kiváltságot adtak, és ezért felelősségre vonhatósága nagyobb volt, büntetése pedig súlyosabb.

Ha az ember elgondolkodik ezeken az átkokon, megdöbben Jahveh haragjának kiáradásán. Nincsenek megváltatva a sza-

vak, egy részlet kimunkálása sem marad a képzeletre. Mózes a képet határozott, erőteljes realizmussal festi meg. Izraelnek meg kell ismernie, mit fog eredményezni az engedetlenség, azért, hogy megtanulja, hogy félje **ezt a dicsőséges és tiszteletet keltő nevet: AZ ÚR, A TE ISTENED**.

III. MÓZES HARMADIK BESZÉDE – AZ ORSZÁGRA VONATKOZÓ SZÖVETSÉG (29–30. fej.)

A) A Moáb-síkságon kötött szövetség (29,1-21)

29,1 A 29. fejezet első verse logikailag inkább az előző fejezethez tartozik, ahogyan a héber bibliában. Keil és Delitzsch azonban úgy látja, mint „címet” a 29. és 30. fejezethez.¹⁹

29,2-9 A nép megszegte azt a szövetséget, amelyet Isten kötött vele a Sínai-hegyen. Most **Mózes** hívja őket, hogy mielőtt belépnének az országba, erősítsék meg azt a **szövetséget** a Moáb-síkságon, amelyet itt a Mózes 5. könyve tartalmaz. A nép nem értette az Urat és velük kapcsolatos szándékát. Jahveh arra vágyott, hogy adjon nekik **értő szívet, látó szemet, és halló fület**, de állandó hitetlenségük és engedetlenségük alkalmatlanná tette őket, hogy megkaphassák mindezt. Izrael mannat kapott az égből és vizet a kősziklából; nem függött azoktól a dolgoktól, amelyet az ember készített életben maradása érdekében (vagyis kenyértől, bortól, erős italtól). Ez azért volt, hogy eljusson az Úrnak, az ő Istenének megismerésére, az Ő teljes hűségében és szeretetében.

Indítékul, hogy megtartsák ezt a **szövetséget**, Mózes még egyszer áttekintette Istennek Izrael iránti jóságát – a csodákat **Egyiptomban**, a hatalmas szabadítást, a **negyven évet a pusztában**, és a Jordánon túli **ország** felosztását Rúben, Gád és **Manassé** fél-törzse között.

29,10-21 Mózes felszólította az egész népet, hogy **lépjen** esküvel megerősített **szövetségre az Úrral** (10-13. v.), és emlékeztette őket, hogy a **szövetség** utódaikra is vonatkozik (14-15. v.). A szövetség megtartásának elmulasztása súlyos büntetést fog eredményezni. A lázadók őrizkedjenek minden kísértéstől, hogy a pogány **nemzetek bálványait szolgálják**, vagy attól, hogy azt gondolják: elkerülhetik Isten **haragját**, ha ezt teszik (16-21. v.). A 19. verset az RSV a következőképpen fordítja: „Valaki, hallva ennek az esküvel megerősített szövetségnek a szavait, szívében áldja önmagát ezt mondva: 'Biztonságban leszek, noha szívem konokságában járok', ez odavezet majd, hogy a nedves és a száraz föld egyaránt elpusztul.” Senki sem fog megmenekülni.

B) A szövetség megszegésének büntetése (29,22-29)

29,22-28 Az eljövendő nemzedékek, és az idegen nemzetek meg fognak döbbsenni Izráel pusztulása felett, és azt kérdezik majd, miért bánt így az Úr ezzel az **ország-gal**, mint a síkság városaival – **Sodomával és Gomorával, Admával és Cebóímmal**. A válasz a következő lesz: „**mert elhagyták az Úrnak, atyáik Istenének a szövetségét... és más isteneket kezdtek tisztelni**”.

29,29 Miközben vannak bizonyos **titkos** dolgok, amelyek **az ÚRéi**, különösen az Ő ítéleteivel kapcsolatos dolgok, Mózes emlékeztette a népet, hogy felelőségük világosan ki van jelölve – tartásuk meg az Úr szövetségét. Ez azt mondja, hogy a kijelentés felelőséggel jár. Az emberek dolga az, hogy engedelmeskedjenek, és nem az, hogy ítélkezve rátelepedjenek Isten Igéjére. Ez az elv sokszor megtalálható az ÚSZ-ben is. „Aki tehát tudna jót tenni, [kijelentés] de nem teszi [felelőség]: bűne az annak” (Jak 4,17).

C) Helyreállítás a szövetséghez való visszatéréshez (30. feje.)

30,1-10 A 30. fejezet előre látja, hogy a nép meg fogja szegni a szövetséget, és fogságba hurcolják majd. És természetesen pontosan ez történt. Isten még akkor is **megszánja és helyreállítja őket, ha bűnbánattal Hozzá fordulnak. Visszahozza őket az országba**. Ez a fizikai helyreállítás ráadásul szellemi megújulás is lesz („**az ÚR, a te Istened körülméletli szívedet**” – 6. v.). Az emberek ezután élvezni fogják az engedelmeség áldásait, miközben **ellenségeik** átkozottak lesznek. A Magasságos tanácsvezései nem fognak meghiusulni, még akkor sem, ha azoknak a tanácsvezéseknek a *tárgyai* elbuknak. Isten beteljesíti a pátriárkáknak adott szavát, és odaadja örökre a **leszárma-zottainak az országot**. A fogság után, amelyről tudta, hogy elkerülhetetlen, helyreállítja és megváltoztatja majd őket. Ilyen a nagy Szerető feltétel nélküli szeretetének műve! A 6. vers olyan témát érint, amely évszázadokkal később bontakozott ki a prófétáknál – éspedig az új szövetséget (Jer 32,39 és köv.; Ez 36,24 és köv.). Ezt a szövetséget, Isten, noha kijelentette az ŐSZ-ben, nem erősítette meg Krisztus haláláig, mert az Övé volt az új szövetség vére (Lk 22,20).

30,11-14 Mózes emlékeztette a népet, hogy a szövetség nem volt túl nehéz a számukra, hogy megértsék (**titokzatos**), **sem távol nem volt** tőlük (elérhetetlen). Nem kívánt tőlük lehetlent, hogy megtalálják. Az Úr odavitte hozzájuk, és az ő felelőségük volt, hogy engedelmeskedjenek annak. Ezeket a verseket Pál a Róm 10,5-8-ban arra használta, hogy Krisztusra és az evangéliumra alkalmazza azokat. A szövetséget nem volt könnyű megtartani, de Isten gondoskodott a meghiusulás esetéről is. A néptől ez esetben megkívánta a bűnbánatot, és hogy mutassa be a kijelölt áldozatokat. Mivel az áldozatok Krisztus előképei voltak, a tanulság az, hogy aki vétkezett, tartson

bűnbánatot és hitét az Úr Jézus Krisztusba vesse.

30,15-20 A népet felszólította, hogy válasszanak az **élet és a jó**, vagy a **halál és a rossz** között – **élet** jár az engedelmességért, de **halál** az engedetlenségért. Mózes erőteljesen kérte őket, hogy válasszák **az életet és áldást**. A kívánt válasz jó eredményeket hoz, beleértve a **napok hosszúságát** és a bővülködő szellemi **életet**, ami benne rejlik azokban a szavakban, hogy „**ragaszkodj Hozzá**”. Az egyetlen alternatíva az **átok** volt.

IV. MÓZES UTOLSÓ NAPJAI – HALÁLA, AZ ORSZÁGON KÍVÜL (31–34. fejelet)

A) Mózes helyettesítése (31. fejelet)

31,1-8 Mózes most már **százhusz éves volt**. Ismerte Isten határozatát, hogy neki **nem** engedi meg a **Jordánon** való **átkelést** a néppel együtt, de emlékeztette a népet, hogy az **ÚR velük** megy, hogy **Józsué** lesz a vezérük, hogy az ellenségeik feletti győzelem biztos. **Mózes Józsué**t bátorította ezután nyilvánosan megbízásával kapcsolatban, és biztosította őt az Úr jelenlétéről (7-8. v.).

31,9-13 Az írott **törvényt** a lévitákra bízta. A **láda** mellett kell tartaniuk. A tíz parancsolat két táblájának a ládán **belül** kell lennie (2Móz 25,16; Zsid 9,4). A törvénynek ezt a másolatát a ládán **kívül** kellett elhelyezni. A törvényt **minden hetedik évben egész Izráel** előtt fel kellett olvasni.

A Szentírás olvasását manapság szomorú módon elhanyagolják még tantételszerűen konzervatív körökben is. A következő, kissé hosszadalmas, de értékes szavak C. H. Mackintosh-tól, sajnos sokkal inkább igazak ma, mint száz évvel ezelőtt, amikor leírta azokat:

„Az Isten Igéjét nem szeretik és nem tanulmányozzák, sem egyénileg, sem nyilvánosan. Magányukban hitvány irodalmat fálnak, kö-

zösségi összejöveteleken pedig mohón zenét, rituális szolgáltatásokat és hatásos ceremóniákat keresnek. Ezek csődülnek össze, hogy zenét hallgassanak és megfizetik a belépődíjat, de milyen kevés gondot fordítanak az olyan összejövetelekre, ahol a Szentírást olvasás! Ezek tények, és a tények hatalmas érvek. Mi nem felejthetjük el őket. Léteznek egy növekvő szomjúság a vallásos izgalom iránt, és növekvő ellenszenv a Szentírás nyugodt tanulmányozása és a keresztyén Gyülekezet szellemi gyakorlatai iránt. Ezt teljesen hiábavaló tagadni. Nem csukhatjuk be a szemünket. Minden oldalról ennek nyilvánvaló jeleivel találkozunk.

Hála Istennek, vannak néhányan itt és ott, akik valóban szeretik Isten Igéjét és örülnek, ha szent közösségben találkozhatnak, hogy annak drága igazságait tanulmányozzák. Növelje meg Isten az ilyeneknek a számát, és áldja meg őket, „míg vándorlásuk napjai le nem telnek”.²⁰

31,14-18 Amint Mózes halála közeledt, Isten szólította őt és **Józsué**t a **gyülekezet sátorához és megjelent nekik felhőoszlopban**. Először **Mózesnek** jelentette ki, hogy az izraeliták hamarosan átadják magukat a bálványimádásnak, és elszenvedik Isten **haragját**.

31,19-22 Ezután megparancsolta Mózesnek, hogy **írjon egy éneket** és **tanítsa meg rá Izráel fiait tanúként ellenük** az elkövetkező napokra.

31,23 Isten személyesen **iktatta be Józsué**t, hogy vezesse népét az **ígéret földjére**, és bízta, hogy **legyen bátor és erős**. Józsué felbátorodott Jahveh szavaitól. Éppen most hallotta Isten szavát az eljövendő elpártolásról (16. v.), és inkább megerősítésre volt szüksége, mint elbátortalanításra az előtte lévő feladathoz.

31,24-27 **A törvény könyve**, vagyis a Mózes ötödik könyve a lévitákra bízott, amely **tanú lesz** majd az izraelitákkal **szemben**, ha megfélemedeznek az Úrról.

31,28-30 Ezután Mózes elmondta a következő éneket a **törzsek véneinek és vezetőinek**, ahogyan Isten megparancsolta neki.

B) Mózes éneke (32. fejj.)

32,1-3 Az éneket a következőképpen lehet összefoglalni: Felhívás a világmindenségnek, hogy **hallgassa** az Úr Igéjét. Ez felfrsítő és tápláló, hasonló az **esőhöz és harmathoz**. A 3. versben (amely az ének címéül szolgálhat) Mózes beszél **Istenük nagyságának** felismeréséről. A szöveg kijelenti **Isten nagyságát** abban, ahogy népevel bánt a történelem során.

32,4-9 Isten nagyságának, igazságának és szentségének ellenére Izráel népe megfélekedett Óróla és vétkezett Ellene. Jahveh jellemének dicsősége jelenik meg itt, szembeállítva Izráel **elvetemült** gonoszságának sötét hátterével. Csekély hálaadást kapott azért, hogy **Ő Atya** és teremtő. **Amikor a Magasságos felosztotta** a földet a pogány nemzetek között, először saját népének szükségleteit biztosította. Ilyen volt szerepe és róluk való gondoskodása.

32,10-14 Izráel nemzetének megszületését és gyermekkorát a 10. vers írja le. Az Egyiptomból való kivonulás után Isten vezette, **tanította**, és védelmezte népét egy **anyasas** szeretetével (11. v.). **Nem volt vele idegen isten**, aki részt vett volna Izráel védelmezésében. Miért fordul akkor a nemzet a bálványimádáshoz, és tulajdonítja másnak Jahveh jóságát? A 13. verstől kezdve az ének prófétai jellegű. Bevitte őket az ígéret földjének áldásaiba.

32,15-20 De Jeshurun (költői név Izráel népére, amelynek jelentése: „becsületes nép”) fellázadt Jahveh ellen, bálványokhoz fordult. Úgy döntöttek, hogy a **démonoknak** áldoznak, sokszor a saját gyermekeiket felajánlva. Ráadásul **új istenek** imáadásának ostobaságába süllyedtek. Így elvetették igaz **Kősziklájukat**; elfelejtették igazi Atyjukat. Ennek eredményeképpen az **ÚR** el-

rejtette **előlük arcát**. Arcának ez az elrejtése fogságba adásukban teljesedett ki.

32,21-33 Isten, miután Izráelt félreállította, kegyelmesen cselekedett a pogányokkal, arra törekedve, hogy **féltékenységre ingerelje** Izráelt (ahogyan a Gyülekezet korszakában is). Izráel ez alatt az idő alatt szétszóródik és üldöztetést szenved. A nép azonban nem fog teljesen elpusztulni, mert Jahveh nem akarja, hogy Izráel ellenségei félremagyarázzák a nemzet bukását. Nem **ellenségeik kősziklája** volt erősebb, hanem Izráel **Kősziklája szolgáltatta ki** őket, gonoszságuk miatt.

32,34-43 Ez a szakasz arról beszél, hogy Isten **bosszút áll** azokon a nemzeteken, amelyeket felhasznált Izráel megbüntetésére. A **bosszúállás** (35. v.) és a megvédelmezés (36. v.) az Úré. Önmagára esküdött (mivel nincs nagyobb), hogy **elbánik ellenségeivel**. Figyeljük meg, hogy ez az ítélet milyen tökéletesen megvalósult (41-42. v.). Ennek eredményeképpen Isten népe és az összes többi nemzet örüljön, mert Isten bosszút állt és **engesztelést végzett országáért és népéért**.

32,44-47 Az ének ily módon **Izráel** nemzetének történelmi és prófétai áttekintését adja. Az ének felolvasása után Mózes komolyan sürgette a népet az Úr követésére a következő szavakkal: „**Mert nem üres beszéd az számotokra, hanem életet jelent nektek...**”.

32,48-52 Ezután az **ÚR** felhívta **Mózes** a **Nébó-hegy** csúcsára, ahol megengedte neki, hogy **meglássa az országot**. Azt nem engedte meg, hogy belépjen **Kánaánba Meribánál, Kádesben** elkövetett bűne miatt, hanem **meg fog halni** a Nébó-hegyen és Moábban egy völgyben lesz eltemetve (vö.: 34,6).

C) Mózes áldása (33. fejj.)

A héber szóhasználat ebben a fejezetben sok helyen homályos; így többféle vélemény és értelmezés létezik, amelyeket különböző kommentátorok ajánlanak. Ennek

a munkának a témája nem engedi meg, hogy a részletekbe menjünk, ami a lehetséges héber értelmezéseket illeti; mindegyik áldáshoz csupán rövid, prófétai szempontot javasolunk.

33,1-5 Mózes, az Isten embere utolsó hivatalos tevékenységeként **Izráel** törzseire **áldást** hirdetett. A 2-5. vers Istennek népe iránti szerető gondoskodását ünnepli. A **Sínainál törvényt** adott. A **Széír** és a **Pá-rán-hegy** a Sínaitól Kánaánig tartó út közben volt. Mózes költői nyelven írja le az Urat, mint **Jeshurun királyát**, Aki győzelemre vezeti népét. Ezután következnek az egyéni áldások:

33,6 Rúben. Minthogy a Jordán-folyótól keletre és Moábtól közvetlenül északra helyezkedik el, Rúben sebezhető lesz a támadással szemben; Ezért szól az imádság, hogy a törzs ne tűnjön el, hanem legyen inkább sűrűn lakott.

Simeon nincs megemlítve. Szoros kapcsolatba került Júdával és annak áldásában lehet benne.

33,7 Júda. Ez a törzs vezető szerepet játszik majd Kánaán meghódításában. Az Urat kéri, hogy **segítse** a harcosokat és **vigye** őket vissza biztonságban **népükhöz**.

33,8-11 Lévi. Isten **Tummimja és Urimja Lévié**, azé a törzsé, amelyet a nép megszólt **Masszánál és Meribá vizeinél**. Lévi volt az a törzs is, amely Isten oldalára állt saját emberei ellen, amikor az utóbbiak az aranyborjút imádták. Lévi el volt különítve, hogy **tanítsa** a népet és áldozatokat mutasson be. Mózes imádkozik, hogy az **ÚR áldja meg vagyonát**, találjon örömet szolgálatában és semmisítse meg **azokat, akik gyűlölik őt**.

33,12 Benjámín. A templom, Isten földi lakóhelye Benjámín területén helyezkedik el, amelyet kiugró dombok vesznek körül. **Benjámín** ezért **szeretett** törzsnek van lefestve, amely bensőséges közösséget élvez az Úrral.

33,13-17 József. József fiainak a területe gazdag lesz vízben fentről **harmat** által,

alulról pedig források által. Szokatlanul gyümölcstermő lesz, élvezve Annak jószágát, Aki megjelent **az égő csipkebokorban**. József két fia fenséges és hatalmas, nemzeteket fog meghódítani. **Efraim** kapta meg az elsőszülöttséget, ezért **tízezrekre** méltó, míg **Manassé** csak **ezrekre** érdemes.

33,18-19 Zebulon és Issakár. Sikeresek lesznek otthon és külföldön, nemzeteket fognak vezetni istentiszteletre Jeruzsálemben az **Úr hegyére**. Ezek a törzsek az országnak és a **tengereknek bőségében** fognak ünnepelni. Minthogy nincs feljegyezve, hogy nemzeteket vezetnének istentiszteletre, és mivel egyik törzsnek se volt tengere a múltban, az áldás szükségszerűen az Ezeréves Királyságra tekint előre.

33,20-21 Gád. Isten nagy területet adott ennek a törzsnek a Jordántól keletre. **Gád oroslánként** harcolt, hogy birtokba vegye és megvédje azt. Legelőben gazdag földet választott magának – vezérhez illő **részt**. De csatlakozott a **nép vezetőihez** is, hogy meghódítsák a Jordántól nyugatra eső országot, így végrehajtva az Úr igazságos akaratát.

33,22 Dán hasonlatos egy **oroszlánkölyökhöz**, amely vérengző és erős, és hirtelen csap le a leshelyről. Dán eredeti területe Kánaán délnyugati részén volt, de a dániták elvándoroltak északkeletre, és további területet szereztek **Básán** szomszédságában.

33,23 Naftáli területe Kánaán északkeleti területén helyezkedett el és **délre** a Galileai-tengerig terjedt. A törzset **az ÚR tetszéssel és áldással** tisztelte meg.

33,24-25 Áser áldása kiterjed a számos utódra, a többi törzsszel fennálló jó viszonyra, és **olívaolajtól** áradó földre. A **vas és bronz** furcsa anyagnak tűnik **saruk** számára. Keil ezt erődöknek fordítja. F. W. Grant egy érdekes megoldást javasol a 25. vers utolsó sorának fordítására:

A modernek, a régiekkel szemben „pihenőhelyet” fordítanak „erősség” helyett. Ebben a kettőben duplán fejeződik ki tartós biztonsá-

guk: és noha mi nem nagyon vagyunk hajlandók feladni azt, amit annyira kedvelünk, hogy „mint napjaid, olyan legyen erősséged”, bizonyára nem helytelen, ha úgy hangzik ennek a csodálatos áldásnak a vége, hogy „mint napjaid, olyan legyen *pihenőhelyed*” (a magyar Bibliában: „élteden át tartson erőd!” A ford.).

33,26-29 A befejező versek Isten nagyságát ünneplik, ahogyan népe érdekében cselekszik. **Jeshurun Istene** az egyetlen **az egekben, hogy segítsen**. A 27. vers szavai milliákat bátorítottak már: „Hajlékod **az örök Isten, örökkévaló karjai tartanak.**”

Mózes éneke azzal fejeződik be, hogy Isten elpusztítja Izráel ellenségeit, és biztosságot békét, jólétet és győzelmet ígér.

D) Mózes halála (34. feje.)

34,1-8 Még ha Mózes halálát itt valaki más jegyezte is fel, ez nem befolyásolja azt a tényt, hogy a Mózes öt könyvét Mózes írta.²² Miután **Mózes** meglátta az **országot**, meghalt a **Nébó-hegyen**, az **Úr pedig eltemette** egy titkos **sírba**. A titkosság oka kétségtelenül az volt, hogy megakadályozza az embereket abban, hogy díszes síremléket állítsanak a törvényadó sírján, és imádják ott. **Mózes százhusz éves volt** halálakor, de még erős, mozgékony és élénk volt. Ez a megállapítás nincs ellentmondásban a

31,2-vel. Annak oka, hogy Mózes már nem vezethette a népet, nem fizikai, hanem szellemi volt. Isten megmondta neki, hogy bűne miatt nem vezetheti a népet Kánaánba (31,2), noha fizikailag képes lett volna rá.

34,9 Józsué ezután átvette tisztségét, mint vezető. **Mózes** megerősítette, hogy Józsué az utódja, az Úr szavának megfelelően, amely a 4Móz 27,18-23-ban található. Így szolgálja lett az utódja, ami további bizonyíték Mózes alázatáról.

34,10-12 Kevés emberről mondható el, hogy olyan megtiszteltetésben volt valaha része, mint itt Mózesnek. Természetesen amikor ezeket a befejező verseket megírták, a Messiás még nem jelent meg. A 10. vers csak Krisztus első eljövételének idejéig volt igaz.

„Mózes is hű volt ugyan az ő egész házában mint *szolga*” (Zsid 3,5). Ő a saját bűne miatt halt meg; eltemetésének helye ismeretlen. Azonban akinek ő előképe volt, az Úr Jézus „mint *Fiú* hű a maga házához” (Zsid 3,5-6). A *mi* bűnünkért *Ő* halt meg és sírja üres, mert felemelkedett az Atya jobb-jára a mennybe. „Ezért, szent testvéreim, mennyei elhívás részesei, *figyeljete*k hitvallásunk apostolára és főpapjára, Jézusra... Ő ugyanis nagyobb dicsőségre volt méltó, mint Mózes, mint ahogyan a háznál nagyobb tisztessége van a ház építőjének” (Zsid 3,1-3).

JEGYZETEK

¹ (2,1-23) „Óriások” (a *rephá'im* fordítása), az óriásoknak egy ősi fajtája volt, akiktől Óg származott. A *refaim* szó valamilyen nagy természetű népet jelent.

² (3,1-11) A. Thompson, *Deuteronomy: An Introduction and Commentary*, p. 93. (Mózes 5. könyve: Bevezetés és kommentár), 93. o.

³ (4,4-49) A szír nyelvű változat *Szirjón*-t mond.

⁴ (5,22) Thompson *Deuteronomy*, (Mózes 5. könyve), 119. old.

⁵ (8: Bevezetés) *Ibid.* (Ugyanott), 134. old.

⁶ (10: Bevezetés) A Biblia fejezetekre és versekre történő felosztása századokkal az eredeti megírás után történt.

⁷ (15,1-3) Matthew Henry, „Deuteronomy”, *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible* („Mózes 5. könyve” *Matthew Henry kommentárja az egész Bibliáról*), I. köt. 786.

⁸ (15,4-6) Bullinger, E. W. *The Companion Bible* (Bibliai útítárs), 259. old.

⁹ (16,1-8) Moody, D. L., *Notes from My Bible* (Jegyzetek Bibliából), 44-45. old.

¹⁰ (16,16-17) *Ibid.* (Ugyanott), 45. old.

¹¹ (18,9-14) Bosch, Henry G., *Our Daily Bread* (Mindennapi kenyérünk), Grand Rapids: Radio Bible Class, June-July-August 1989, August 31. Grand Rapids, rádiós bibliai lecke, 1989. aug. 31.

- ¹² (20,1-8) Henry, „Deuteronomy” (Mózes 5. könyve) I. köt.:806.
- ¹³ (20,10-20) Részletesebben lásd a Jónás próféta könyvéhez írt bevezetést.
- ¹⁴ (22,13-21) Egy másik lehetséges jelentése annak, hogy „a szüzesség jelei”, a következő fordítás lehet: „a serdülőkor jelei”, vagyis hogy a lány rendszeresen menstruált. A férfi, aki ilyen lánnyal házasodott össze, elvárhatta, hogy ennek bizonyítéka lesz házassága után is, hacsak, természetesen általa rögtön terhes nem lett. Olyasmire volt szükség, ami bizonyította, hogy házasságkötése idején a lány nem volt terhes, és menstruált. Ha eljegyzése után szexuális bűnt követett el, valamilyen házasság előtti terhesség végül is kimutatható volt, és gyermek születhetett a kilencedik hónap eltelte előtt. A 13-21. vers törvénye tehát a menyasszony eljegyzési és házasságkötési ideje közti magatartásával volt kapcsolatban, és a ’serdülő kor jelei’ terhességi próbát jelenthettek”. (Thompson, *Deuteronomy* (Mózes 5. könyve), 236. old. Lásd még a 235. oldalon található tárgyalást is.
- ¹⁵ (23,1-8) A kategória különösen a zsidók közti vérfertőző viszonyok ivadékaire vonatkozhat, vagy pedig a pogányokkal való kevert viszonyokra.
- ¹⁶ (24,5) „Vérrokon megváltó” a régebbi kifejezés a KJV-ből.
- ¹⁷ (24,17-22) Sider, Ronald, *Rich Christians in an Age of Hunger* (Gazdag keresztyének egy éhezõ korban), 92. old.
- ¹⁸ (26,1-11) Keller, Phillip, *A Shepherd Looks at Psalm 23*. (Egy pásztor tanulmányozza a 23. Zsoltárt) 46-47. old. (Magyarul: Evangéliumi Kiadó).
- ¹⁹ (29,1) Keil, C. E. és Delitzsch, „Deuteronomy.” In *Biblical Commentary on the Old Testament* („Mózes 5. könyve” *Az ószövetségi bibliakommentárban*), III. köt. 446.
- ²⁰ (31,9-13) Mackintosh, C. H. „Deuteronomy”, in *Notes on the Pentateuch* („Mózes 5. könyve” *Jegyzetek a Mózes öt könyvéhez*), 895. old.
- ²¹ (33,24-25) Grant, F. W. „Deuteronomy” in *The Numerical Bible* (Mózes 5. könyve) *a Numerikus Bibliában* I. köt: 622.
- ²² (34,1-8) Lásd: „Bevezetés a Mózes 5. könyvéhez”. A Mózes öt könyve mózesi szerzőségének védelme.

IRODALOMJEGYZÉK

- Grant, e. W. „Deuteronomy”. In *The Numerical Bible*. („Mózes 5. könyve”) *A Numerikus Bibliában*. I. Köt. Neptune, NJ: Loizeux Brothers, 1977.
- Henry, Matthew. „Deuteronomy”, *Matthew Henry’s Commentary on the Whole Bible* („Mózes 5. könyve” *Matthew Henry kommentárja az egész Bibliáról*). I. köt. MacLean VA: MacDonald Publishing Company, n. d.
- Keil, C. E. és Delitzsch, „Deuteronomy.” In *Biblical Commentary on the Old Testament* („Mózes 5. könyve” *az ószövetségi bibliakommentárban*), III. köt. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.
- Kline, Meredith G. „Deuteronomy.” In *The Wycliffe Bible Commentary*. „Mózes 5. könyve” *A Wycliffe bibliakommentárban*. Chicago: Moody Press, 1962.
- Mackintosh, C. H. „Deuteronomy”, in *Notes on the Pentateuch* („Mózes 5. könyve” *Jegyzetek a Mózes öt könyvéhez*). Neptune, NJ: Loizeaux Brothers, 1972.
- Shultz, Samuel J. *Deuteronomy: The Gospel of love* (Mózes 5. könyve: A szeretet Evangéliuma). Everyman’s Bible Commentary. Chicago: Moody Press, 1971.
- Thompson, A., *Deuteronomy: An Introduction and Commentary*, p. 93. (Mózes 5. könyve: Bevezetés és kommentár). The Tyndale Old Testament Commentaries. Downers Grove, IL: Inter-Varsity Press, 1974. (Tyndale Ószövetségi Kommentár).
- Towns, Elmer L. „Deuteronomy.” In *The Liberty Bible Commentary* (Mózes 5. könyve. *A szabadság bibliakommentárban*). Lynchburg, VA: The Old-Time Gospel Hour, 1982.

AJÁNLOTT IRODALOM

Lásd: 76. oldal

BEVEZETÉS

A TÖRTÉNETI KÖNYVEKHEZ

Az emberek milliói számára, akik szeretik a jó történeteket, különösen pedig az *igaz* történeteket, az ÓSZ második fő szakasza különösképpen magával ragadó. Ott folytatja Isten népének történetét, ahol a Mózes 5. könyve abbahagyta, és évezredekkel visz előre az ÓSZ-i történelem végéig. (A költői és prófétai könyvek ugyanebbe a szerkezetbe illeszkednek bele, de ezek egyáltalán nem viszik előre a *történetet*.)

Azok számára, akik *nem* kedvelik a „történelmet” (természet szerint, vagy unalmas történelemtanárok gyatra előadásai miatt), csak annyit mondhatunk, hogy *ez* a történelem egyedülálló. Mindenekelőtt a bibliai történelem igaz. Hogy egy régi mondást alkalmazzunk, ez az „Ő történelme” a szó teljes értelmében. Nem teljes beszámoló a héber történelem valamilyen periódusáról, hanem egyfajta istenileg válogatott folyamatos történet. Másodszer ez bizonyos *szándékkal* írt történelem – nemcsak azért, hogy tanítson, vagy szórakoztasson, hanem, hogy jobb hívőkké tegyen bennünket. Pál apostol ÚSZ-i szavait használva, ezeket a dolgokat „a mi tanításunkra írták meg” (Róm 15,4).

Miközben ezeknek az eseményeknek mindegyike valóban megtörtént, az Isten emberi írói által történt válogatás és bemutatás az Ő Szellemének ihletése alatt könnyűvé teszi a gondolkodó olvasó számára, hogy meglássa azokat a tanulságokat, amelyeket Isten akar nekünk megtanítani, pl. Dávid életéből, a Királyság kettészakadásából, vagy a zsidó maradék fogságból való visszatéréséből.

I. Kronológia

A történeti könyvek körülbelül Kr. e. 1400-tól körülbelül Kr. e. 400-ig terjednek, vagyis a héber történelemnek teljes ezer esztendejét ölelik fel. Ez a hosszú periódus természete szerint három fő korszakra oszlik fel: a teokratikus periódusra (Kr. e. 1405–1043), a monarchikus periódusra (Kr. e. 1043–586, vagyis Saultól Jeruzsálem pusztulásáig), valamint a helyreállítási periódusra (Kr. e. 536–420).

II. A teokratikus könyvek

Ugyanúgy, ahogyan a *demokrácia* (görög szó a népuralomra) nép általi irányítást tételez fel, a *theokrácia* Isten közvetlen uralmát tételezi fel. Az ősi Izráel Józsuétól Saulig állt Istennek ilyen irányítása alatt (Kr. e. 1405–1043)¹.

Ezt a teokratikus kort három könyv fedi le: Józsué könyve, Bírák könyve és Ruth könyve.

A) Józsué könyve

Ez a könyv Mózes halálától, valamint az ő Józsué általi utódlásától folytatódik, aki katonai, és egyben szellemi vezető volt. Józsué feladata nemcsak az volt, hogy az izraelitákat Palesztina meghódításában, hanem hogy az Úr követésében is vezesse. A könyv első fele beszámol az ígéret földjének meghódításáról, a második fele pedig részletezi az ország felosztását Izráel tizenkét törzse között.

B) Bírák könyve

Mínt hogy az izraeliták engedetlenek voltak Isten rendelkezéseivel szemben, és meghagytak kisebb pogány csoportokat, szét-

szóródva Palesztina egész területén, ezt követően a pogány elnyomók egymást követő hullámaikat tapasztalták meg – összesen hetet.

A Bírák könyve tartalmaz néhány meglehetősen gyászos – és egy vagy két rettenetes – történetet, amely illusztrálja, hogy hova vezethet az Isten szava iránti engedetlenség.

C) Ruth könyve

Ez a bájos kis könyv nem a Bírák könyvének ideje utáni dolgokról beszél, hanem az alatt a szellemileg sötét korszak alatt történik, és megmutatja, hogy még a nagy szellemi hanyatlás idején is szolgálhatja az istenfélő maradék Istent, Neki tetsző és elfogadható módon.

III. A monarchikus könyvek

Valójában három könyv van, amely átfogja a monarchia korszakát (Kr. e. 1043–586), de ezek minden modern változatban a könnyebb kezelhetőség miatt hat könyvre vannak osztva.

A) Sámuel könyvei

Sámuel 1. és 2. könyvét három névvel lehet összefoglalni: Sámuel, Saul és Dávid névvel. A könyveket *Sámuelről* nevezték el, arról a prófétáról, aki felkente Izráel első királyát, *Sault*, valamint annak utódját *Dávidot*, akinek megpróbáltatásait és sikereit meglehetősen részletességgel tárgyalja az első könyv.

B) A királyok könyvei

Salamon, Dávid fia, noha bölcs és nagyszerű uralkodó volt, elveszítette szellemi hatalmát, mert pogány nők seregével házasságot kötött össze. Fia, Roboám életében szakadt szét a királyság Júdára délen (amelynek voltak jó és gonosz uralkodói, valamint Izráelre északon (amelynek csak gonosz uralkodói voltak). Kr. e. 722-ben az északi királyság fogságba került, majd 605 és 586

között a déli királyság népét is fogságba hurcolták.

C) A Krónikák könyvei

A héber Bibliában ez az utolsó könyv, amely áttekinti a zsidó történelmet Ádám-tól (csak nemzetségtáblázatokon keresztül) a déli királyság bukásáig. Innentől van egy szellemi áttekintés a héber történelemről, amely aláhúzza a pozitív elemeket (még Dávid nagy bűnét is mellőzi és teljesen figyelmen kívül hagyja a lázadó északi királyságot).

IV. A helyreállítás könyvei

A hetven éves babiloni fogság után a nemzet újra *teokrácia*, majd pedig *monarchia* lett, amely a világ pogány hatalmainak *provinciájává* vált – először Perzsiának, aztán Görögországnak, majd pedig Rómának. Ezt az időszakot Kr. e. 536–420-ig ábrázolják a helyreállítás könyvei.

A) Ezsdrás

Kr. e. 536-ban Círusz király kiadott egy dekrétumot, amely megengedte, hogy a zsidók Babilonból visszatérjenek szülőföldjükre. Körülbelül 50000 zsidó (egy csekély kisebbség) visszatért Zorobábelrel, hogy felépítse a templomot. Ezsdrás, a pap körülbelül 2000 zsidót vitt magával Kr. e. 458-ban.

B) Nehémiás

Kr. e. 444-ben Nehémiás engedélyt kapott Perzsia királyától, hogy újra felépítse Jeruzsálem falait az újra felépített templom körül. Amikor a falakat befejezték, Ezsdrás és Nehémiás vezette a zsidó állam reformációját és megújítását.

C) Eszter

Ez a könyv időrendi sorrendben nem az utolsó a három helyreállítási könyv között, mivel az események Perzsiában az Ezsdrás könyve 6. és 7. fejezete közötti időben tör-

téntek. Talán azért tették a könyvet utolsó-
nak, mert beszámol azoknak életéről, akik
nem törődtek azzal, hogy visszatérjenek a
szent földre, amikor megtehették volna.
Eszter könyve Istennek a háttérben folyó
munkáját mutatja be (neve egyszer sincsen

említve), ahogyan megvédi ősi népét az an-
tiszemita üldözéstől, valójában pedig a
népirtástól. Az eszközök, amelyeket fel-
használt, egy szép és hős lelkületű zsidó ki-
rályné, valamint annak élelészű nagybáty-
ja, Mordokaj.

JEGYZETEK

- ¹ Kálvin Genfje (1500-as évek), valamint a
Puritán New England (1600-as évek) voltak
lényegében a protestáns kísérletek a
teokráciára.

JÓZSUÉ KÖNYVE

„A megszentelt kánon megismerteti itt a mi nemzedékünket egy történelemléssel és történelmi művel. A mi nemzedékünknek, amely bővelkedik történelmi írásokban, de a történelmi érzéke és megfigyelései mégis szegényesek, erre nagy szüksége van.”

Paulus Cassel

BEVEZETÉS

I. Egyedülálló helyzete a kánonban

Józsué könyve nélkülözhetetlen hidat képez Mózes könyvei, valamint a Kánaán országában megkezdődő izráeli történelem között. Mind a héber, mind a modern keresztényen beosztás szerint Józsué könyve a hatodik könyv az ÓSZ-ben. A keresztények számára ez az első a tizenkét „történelmi könyv” közül (Józsué könyvétől Eszter könyvéig); a zsidók számára az első azok közül, amelyeket úgy neveznek, hogy „a korábbi próféták” (Józsué, Ezsdrás, Nehémiás, a Rúth könyve és a két Krónikák könyve „írások” elnevezés alatt a héber ÓSZ végén vannak).

Jensen a könyv fontosságát ezekkel a szavakkal hangsúlyozza:

Ígazi jelentőségét tekintve Józsué könyve a folytatólagos történelem *csúcspontja*, valamint egy újfajta megtapasztalás *kezdet*e Izrael számára. Így a maga történelmi kapcsolatai adják meg neki saját stratégiai helyét az Ószövetségi Szentírásban.¹

II. Szerzőség

Noha maga a könyv névtelen, a régi hagyomány azt tartja, hogy főleg magától, Józsuéától származik, és halála után Eleázár, a főpap, valamint a fia, Fíneás fejezte be, akinek a gondjaira volt bízva. Józsué könyve élletteli leírást tartalmaz, ami azt sugallja, hogy a szerző szemtanúja volt az eseményeknek. Vannak igeszakaszok első személyben is („én”, „mi”), pl. az 5,1.6. A

könyv külön le is írja, hogy Józsuéától származnak bizonyos írott dokumentumok (18,9; 24,26). Az a tény, hogy Ráháb még életben volt (6,25) a megszerkesztés idejében, jól egyezik azzal, hogy Józsué lehetett a szerző.

III. Keletkezési idő

Józsué könyvének keletkezési ideje részben a kivonulás idejétől függ (Kr. e. a 15. vagy 13. század). A tények jobban összevágják a korábbi, a Kr. e. 1400-as, hagyományosabb keletkezési idővel. Józsué könyvének keletkezési ideje legvalószínűbbnek látszik Kr. e. 1400 és 1350 között a következő okokból: A könyv korábbi kellet, hogy legyen Salamon idejénél (vö. a 16,10-et az 1Kir 9,16-tal), és korábbi volt apjának, Dávidnak idejénél is (vö. a 15,63-at a 2Sám 5,5-9-cel). Mivel a Józsué 13,4-6 a föníciaiakat „szidóniaknak” nevezi, Kr. e. 1100-nál korábbinak kell lennie, amikor Tirusz legyőzte Szidónt, és korábbinak Kr. e. 1200-nál, mivel a filiszteusok Palesztinát ez után foglalták el, azonban Józsué idejében nem jelentenek problémát.

IV. Környezet és téma

Ugyanúgy, ahogyan a Mózes 2. könyve annak története, hogy hogyan vezeti ki a népet Isten Egyiptomból, a Józsué könyvének története arról szól, hogy hogyan vezeti be a népet Isten az ígéret földjére. Befejezi a jó munkát, amit elkezdett - a nemzet hitetlensége ellenére. Ahogy látni fogjuk, a nép nem változott; még mindig hitetlenek voltak. Ennek ellenére az Úr szava beteljesedik és Ábrahám magvát elplántálják a szer-

ződésben megígért földben (1Móz 15,13-16), hogy ott gyökeret eresszen és növekedjen.

Ennek a könyvnek az eseményei követik azokat, amelyeket a Mózes öt könyvének utolsó fejezete jegyez fel. Izráel népe letáborozott a Moáb síkságán, a Jordán-folyótól keletre. Mózes meghalt és Józsué lett a fővezér. Neki kell majd átvezetnie a népet a Jordánon az ígért földjére. A törvény, amelyet Mózes képviselt, nem vezethette el Isten népét az örökségébe. Ezt csak a feltámadott Krisztus tehette meg, akit Józsué ábrázolt ki.

Tartsunk egy kis szünetet, hogy áttekintsünk néhány fontos tényre Józsuéval kapcsolatban. Nevét Mózes változtatta Hóseáról Józsuéra (4Móz 13,16). Efraimita volt

(4Móz 13,8) és Mózes személyi szolgálója (Józs 1,1). Olyan férfi volt, aki már kora ifjúságától részt vett az Úr harcaiban. Ő vezette az izraelitákat első csatájukban az amálekíták ellen (2Móz 17) és ő volt az egyetlen hadvezér, akit Egyiptom óta megismertek. De ami alkalmassá tette Józsué, hogy a nemzet fejeként utódja lehessen Mózesnek, az nem katonai vitézsége, hanem szellemi életereje és hite volt. Fiatal férfiként, állandóan az Úr sátrában tartózkodott (2Móz 33,11). Együtt volt Mózessel a Sínai-hegyen (2Móz 32,17). Kálebbel együtt csak ketten voltak, akik hívő szemmel nézték az ígért földjét, amikor harmincegy évvel korábban a nép Kádés-Barneánál tartózkodott (4Móz 14,6-10). Mózestől tanult és most Jahveh bízta meg, noha kilencven évesnél idősebb volt.

VÁZLAT

I. AZ ÍGÉRET FÖLDJÉNEK ELFOGLALÁSA (1–12. FEJ.)

- A) Előkészületek a Jordánon történő átkelésre (1. fej.)
- B) A kémek Jerikónál (2. fej.)
- C) Átkelés a Jordánon (3,1–5,1)
- D) Szertartások Gilgálnál (5,2-12)
- E) Jerikó bevétele (5,13–6,27)
- F) Hadjárat Ai-nál (7,1–8,29)
- G) A szövetség megerősítése Sikemnél (8,30-35)
- H) Szerződés a gibeonitákkal (9. fej.)
- I) A déli hadjárat (10. fej.)
- J) Az északi hadjárat (11. fej.)
- K) A hódítások összegzése (12. fej.)

II. AZ ÍGÉRET FÖLDJÉNEK BIRTOKBAVÉTELE (13–24. FEJ.)

- A) A még birtokba veendő földek (13,1-7)
- B) Az ország felosztása (13,8–19,51)

- 1. Rúben, Gád és Manassé fél-törzsének osztályrésze (13,8-33)
- 2. Júda osztályrésze (14–15. fej.)
- 3. József osztályrésze (16–17. fej.)
- 4. A többi törzs osztályrésze (18–19. fej.)
- C) A menedékvárosok (20. fej.).
A menedékvárosokkal kapcsolatos dolgok
- D) A léviták városai (21. fej.)
- E) Az oltár Jordántól keletre (22. fej.)
- F) Józsué búcsúbeszéde Izráel véneihez (23. fej.)
- G) Józsué búcsúbeszéde Izráel népéhez (24,1-15)
- H) A szövetség megújítása Sikemnél (24,16-28)
- I) Józsué halála (24,29-33)

KOMMENTÁR

I. AZ ÍGÉRET FÖLDJÉNEK ELFOGLALÁSA (1-12. fej.)

A) Előkészületek a Jordánon történő átkelésre (1. fej.)

1,1-9 Az ÚR először súlyos terhet helyezett **Józsue**ra, a **Nún fiára** az előtte álló feladattal kapcsolatban. Az **országot** Isten odaígérte **Izraelnek**, de nekik kellett meghódítaniuk a délen lévő Negevtől az északi **Libanonig**, és a nyugaton lévő Földközi-tengertől a keleti **Eufrátesz-folyóig** (lásd 3-4. v.). Józsueának **erősnek, nagyon bátor**nak és engedelmesnek kell lennie. Nos, ugyanúgy, mint akkor, mi is akkor lehetünk biztosak a **jó szerencsében**, ha szívünk és lelkünk tele van Isten Igéjével és engedelmeskedünk annak (8. v.)

Háromszor mondja az Úr Józsueának, hogy **legyen erős és nagyon bátor** (6-7.9. v.). Az előtte álló feladat és idő, egy ilyen önfejű népnek a vezetése, valamint szellemi mentorának, Mózesnek a hiánya talán ekkor nehezedett rá Józsue lelkére. De az Úr nem hívta el anélkül, hogy képessé ne tette volna a feladatra. Jó okai voltak annak, hogy Józsue legyen **erős: Isten ígérete**, a biztos győzelem; **Isten szava** (7-8. v.), a biztos vezetés; **Isten jelenléte** (9. v.), a hordozó hatalom.

Sparks, T. Austin írja a következőket:

A hit igazi csatája kapcsolódik ehhez. Nem az számít, hogy mi kik vagyunk, hanem hogy kicsoda Ő! Nem lényeges, hogy mi mit érünk, hanem hogy Ő mit cselekszik.²

1,10-18 A népnek fel kellett készülnie, hogy **ellássa magát** Kánaán földjére történő utazásához. Ami a két és fél törzset illeti, amelyek letelepedtek a Jordántól keletre, Józsue emlékeztette a férfiakat, hogy segíteniük kell az ország meghódításában; **azután visszatérhetnek** családjaikhoz (12-15. v.). Ebbe készségesen beleegyeztek (16-18.

v.). Bárkit **halálra kell adni**, aki meghátrál. Bizonyos gyülekezeti énekek a Jordánon való átkelést a halálhoz hasonlítják, Kánaán földje pedig szerintük a mennyet ábrázolja ki. Csakhogy Kánaánban háború volt, míg a mennyben nincsen háború. Valójában Kánaán földje jelenlegi szellemi örökségünket ábrázolja ki. Minden a miénk, de birtokba kell vennünk az Igének való engedelmeskedéssel, azzal, hogy igényt tartunk az ígéretekre, és megharcoljuk a hit nemes harcát.

B) A kémek Jerikónál (2. fej.)

2,1a A hódítás előkészületei közben **Józsue**, a **Nún fia kiküldött két** kém **Sittimből Jerikóba**. Ez részéről nem a hit hiányát jelentette; inkább a katonai stratégiának volt a része. Nem akarták **kikémlelni** az egész **országot**, ahogyan korábban tették, hanem csak egy lépést akartak látni előre.

2,1b-24 A kémek menedéket találtak **egy Ráháb nevű parázna nő házában**. Ahogyan Keil és Delitzsch rámutat: „Egy ilyen személy házába való belépésük nem keltett sok gyanút”.³ Az elbeszélésből világos, hogy **Ráháb hallott** azokról a csodálatos győzelmekről, amelyeket az **ÚR adott** a zsidó népnek (8-11. v.). Azt a következtetést vonta le, hogy az ő **Istenük** kell, hogy az igaz **Isten** legyen, és ezért bízott Benne, és igazán megtért Hozzá. Hitének valóságos voltát a kémek megvédésével bizonyította, noha az saját országának elárulását jelentette.

A kémek megígérték, hogy megkímélik Ráhábot és családját, ha kiaszta egy **vörös fonalat otthonának ablakába**, és ha **háznépe** a házban marad a Jerikó elleni támadáskor (6-21). A **vörös fonál** eszünkbe juttatja a vérrel védett házat, mint korábban, a Páska idején (2Móz 12).

Amikor **Jerikó királyának** küldöttei kérdezték **Ráhábtól**, hogy hol vannak a kémek, azt mondta nekik, hogy már elhagyták a várost (5. v.). Míg a jerikói **férfiak** kutat-

tak **utánuk a Jordánhoz vezető úton**, Ráháb a kémeket nyugat felé küldte a **hegyek-be**. Miután a kémek ott rejtőztek **három napig**, átkeltek a Jordánon, **Józsué**nak alapszó tájékoztatást nyújtva.

Ráhábot „cselekedetei” és nem „szavai” igazolták (Jak 2,25). A Biblia nem a csalást (4-5. v.), hanem a hitet helyesli (Zsid 11,31). Tettét Jakab is a hit cselekedetének nevezi (Jak 2,25). Életét kockáztatta, hogy megmentse a kémek életét, mert hitt Istenük hatalmában és szuverenitásában. Így Urunk napjaiban is néhányan Izráel nemzetén kívül több hitet mutattak, mint azok, akik szemtanúi voltak dicsőségének (Lk 7,2-9). A nagy hit, bárhol is van, mindig elnyeri jutalmát (lásd: 6. fej.), mert az tetszik Istennek (Zsid 11,6).

C) Átkelés a Jordánon (3,1–5,1)

3,1-13 Eljött az idő, hogy **átkeljenek a Jordán**-folyón, amely most áradásban volt. A **papok** utasítást kaptak, hogy menjenek előre, hordozva a **szövetség ládáját**. (Rendszerint a kehátiták vitték a ládát, ahogyan a 4Móz 4,1-15-ben elrendelték, de ezen a különleges alkalmon a **papoknak** kellett vinniük). A **népnek** megparancsolták, hogy egy bizonyos távolságból kövessék a ládát, de mindig tartsák szem előtt. A láda Krisztusról beszél. Fenn kell tartanunk egy bizonyos tiszteletteljes távolságot, és ne próbálkozzunk tiszteletlenül azzal, hogy a személyével kapcsolatos titkokat megoldjuk, amelyek túl mélyek az emberi értelem számára. A keresztyén történelemben a legrosszabb eretnokségek némelyike úgy keletkezett, hogy vakmerően ezzel kísérletezett. De mi mindig Krisztust tartjuk szem előtt! Ez biztosítja győzelmünket.

3,14-17 Amikor a papok **lába** megérintette a **Jordán vizét**, csoda történt. A folyó megállt **Ádámnál**, annál a városnál, amely néhány mérföldre északra volt. A **vizek** halomba **tornyosultak**, és amennyi víz a folyóágyban maradt, lefutott a **Sós(Holt)-tengerbe**.

Nem kétséges, hogy a Jordán hasonló megállása Ádám közelében bekövetkezett 1267-ben is, amikor a folyó elzáródott tíz órára, és 1927-ben huszonegy órára. *Mindkétszer földrengés miatt történt.*⁴ D. K. Campbell azonban úgy érvel, hogy itt sok minden nemcsak a tökéletes időzítésre utal, hanem egy különleges csodára:

Sok természetfeletti elem működött együtt: (1) Az esemény úgy történt, ahogyan előre meg volt mondva (3,13.15). (2) Az időzítés pontos volt (15. v.) (3) Az esemény akkor történt, amikor a folyó áradásban volt (15. v.) (4) A vízfal sok órán keresztül helyben maradt, lehet, hogy egy teljes napig (16. v.). (5) A lágy, nedves folyó-fenek azonnal **száraz** lett (17. v.). (6) A víz azonnal visszatért, mielőtt a nép áthaladt és a **papok** kijöttek a folyóból (4,18). Századokkal később Illés és Elizeus próféta ugyanezen a folyón száraz lábbal kelt át kelet felé (2Kir 2,8). Hamarosan ezután Elizeus ment át visszafelé a folyón száraz lábbal. Ha egy természeti jelenség szükséges ahhoz, hogy megmagyarázza az izraeliták átkelését Józsué idejében, akkor valaki azt a következtetést vonhatja le, hogy gyors egymásutánban két földrengés történt Illés és Elizeus számára, amely egy kissé mérész feltételezés.⁵

Isten, Akit a láda képviselt, vezette a népet bele a Jordánba, ugyanúgy, ahogyan vezetni fogja őket, hogy meghódítsák a Jordán nyugati oldalát. Azt akarta megmutatni, hogy jelenléte, amely azt eredményezte, hogy a vizek megnyíltak Izráel előtt, vagyis Ő maga a diadaluk reménysége is, és nem valami más, önmagukban rejlő dolog.

A **papok** bementek a folyómeder közepére és ott megálltak, amíg az **egész Izráel száraz lábbal át nem vonult**.

4,1-24 Az **ÚR** megparancsolta, hogy **ti zenkét férfi (minden törzsből egy ember) vigyen ki egy-egy követ a Jordán fenekéről** és építsenek belőlük **emlékművet**, ahol **Izráel** először táborozott a Jordántól nyu-

gatra. Ennek megfelelően az emlékművet **felállították Gilgálban**, hogy maradandó emlékeztető legyen az eljövendő nemzedékeknek arról, hogy Isten megállította a Jordánt úgy, hogy az izraeliták **száraz lábbal** átkelhettek a Jordánon.

Azok a törzsek, amelyek megkapták örökségüket Jordántól keletre – **Rúben, Gád és Manassé fél-törzse – felfegyverzett** harcosokat küldtek, hogy segítsenek testvéreiknek elfoglalni Kánaán földjét. Noha a két és fél törzs összevont hadereje 100 000 ember felett volt (lásd: 4Móz 26), csak **negyvenezer** kelt át a Jordánon; A többiek feltehetően azért maradtak hátra, hogy biztosítsák földjüket és védelmezzék családjaikat.

Miután az egész nép átkelt, beleértve a két és fél törzs embereit is, és miután a **tizenkét követ** felvitték a Jordánból, **Józsué felállított tizenkét követ a Jordán közepén is, ahol a papok** álltak. Ezután, mielőtt a **papok** kimentek a nyugati partra a szövetség ládájával, a **Jordán vize** ismét lezúdult hömpölygő áradással.

A folyómederben lévő kövek a Krisztussal való azonosulásról beszélnek *a halálban*. A nyugati parton lévők a Krisztussal való azonosulásról beszélnek *a feltámadásban*.

A Jordán vizének megállításával **az Úr felmagasztalta Józsué** egész Izrael szemében, ahogyan korábban felmagasztalta Mózeszt. Mostanáig Józsué szolga volt, alázatosan szolgálva Mózes árnyékában, tanulva az Isten útjait. Most érkezett el felemelkedésének ideje, mert „aki magát megalázza, felmagasztaltatik” (Lk 14,11).

A nép az első hónap tizedik napján kelt át a **Jordánon**, öt nappal korábban a teljes negyven esztendőnél az Egyiptomból való kijövetel óta, és éppen jókor, hogy elkészítse a Páskát (lásd 2Móz 12,2-3).

5,1 Kánaán pogány lakosait elfogta a pánik, amikor **meghallották**, hogy a héber hadsereg csodálatos módon kelt át a Jordánon.

D) Szertartások Gilgálnál (5,2-12)

5,2-9 Ez a fejezet azokról az eseményekről beszél, amelyek **Gilgálnál** történtek, amely Izrael első tábora volt Kánaán földjén. Ott a **férfiak körülmetélkedtek** (2-9. v.) Ott tartották meg a Páskát, az elsőt Kánaánban (10. v.) Ott szűnt meg a manna (11-12. v.), és ott találkozott Józsué az Úr seregének vezérével, Jézus Krisztussal (13-15).

Az ÚR megparancsolta **Józsué**nak, hogy újítsa fel ekkor a körülmetélkedés szertartását. Minden **férfit, aki kijött Egyiptomból, körülmetéltek**, de a **harcosok mind meghaltak** közben (2Móz 2,16). **Negyven évig** nem volt körülmetélkedés. Egy új nemzedék nőtt fel a vándorlás **negyven esztendeje** alatt, és ők most estek át ezen a szertartáson, a helyreállítás jeleként, hogy teljesen élvezhessék szövetségi áldásaikat. Ameddig a sivatagban vándoroltak, kinevelték őket az egyiptomiak, mert nem nyerték el az ígért földjét. Most azonban, hogy az országban voltak, a **gyalázat eltávozott tőlük** (9. v.). A „**másodszor is**” (2. v., Revideált Károlyi ford.) kifejezés azt jelenti, hogy másodszor végzett körülmetélkedést a nemzet.

5,10 A Páskát megtartották négy nappal azután, hogy átkeltek a Jordánon (**a hónap tizennegyedik napján**). Figyeljük meg Józsué hitét: noha az ellenség területén tartózkodott, engedelmeskedett Istennek katonáinak körülmetélésével és a Páska megtartásával. Ezeket „a legkevésbé sem katonai cselekményeknek” nevezték.

A körülmetélkedés és a Páska segítségével az Úr visszahívta népét a Vele való közösségük alapjaihoz. Ezeknek a szertartásoknak mindegyikét elhanyagolták a pusztában.

A körülmetélkedés az Isten és Ábrahám közti szövetség jele volt és Isten az Ő hűségében megtartotta feltétel nélküli ígértét, hogy nekik adja az országot (1Móz 15,18-21). Ez előképe volt az önmaguk megítélésének és a hús(test) szennye eltávolításának

is, amely nélkülözhetetlenül szükséges a győzelemhez. A Páska a megváltásuk emlékeztetője volt. Jahveh kivásárolta és megszabadította őket az egyiptomi rabszolgaságból. A Páska megtartásával a zsidók engedelmeskedtek az Úr szavának, amely Mózesen keresztül jutott el hozzájuk az első Páska idején, negyven évvel korábban (2Móz 13,5). A kegyelem volt Isten indítéka, hogy elhívta népét és kihozta őket. Hűsége volt a garanciája, hogy be is fogja vinni őket.

5,11-12 A manna Krisztusról beszélte testté léteiben, a kenyérről, amely leszállt a mennyből, hogy gondoskodjon pusztai szükségleteinkről. **Az ország termése** Krisztust ábrázolja ki a feltámadásban a Kánaán áldásaiba való belépés után. Mi mindkettővel táplálkozunk. **A manna megszűnt** az első reggelen, **miután** először ették a **pörkölt gabonát**. „Isten milyen csodálatosan tartja be az időpontokat az ellátásunk során!”

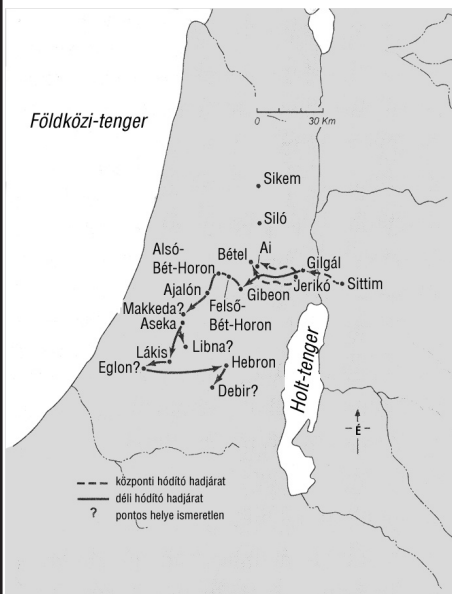
E) Jerikó bevétele (5,13–6,27)

5,13-14a A 13. versben megjelenő „Férfi” Jahveh Angyala volt – az Úr Jézus az egyik, testté létele előtti megjelenésében. Úgy mutatkozott be, **mint az ÚR seregének parancsnoka**. Krisztus nemcsak azért jön, hogy segítsen rajtunk, és biztosan nem azért, hogy ártson nekünk; azért jön, hogy átvegye a teljes ellenőrzést.

5,14b-15 Itt meggyőző bizonyíték van arra, hogy **Józsué** Isten jelenlétében volt, és ezt tudta is. Angyalok sohasem fogadtak el imádatot, de itt az Úr Angyala *megparancsolja* az imádatot, ezáltal bizonyítva isteni természetét. Józsuének először azt kell megtanulnia, amit Mózesnek szolgálata kezdetén (2Móz 3) – az Úr szentségét és felsőbbrendűségét.

6,1-21 Kánaán meghódítása három katonai hadjárat során valósult meg – ezek voltak a központi, déli és északi hadjáratok. A központi hadjárat, amelynek célja volt, hogy megosszon és meghódítson, két fő

Józsué központi és déli hadjárata

Központi hadjárat

Gilgál, az a helyszín ahonnan Józsué valamennyi csatáját indította, nyilvánvalóan itt táboroztak az izraeliták, miközben a kánaánitákat üzték ki az országból (Józs 4,19).

Az első győzelem; Jerikó falai leomlottak, amikor az izraeliták felkiáltottak és megfűjták trombitáikat (Józs 6,20).

Józsué megveri Ai városát ügyes lestaktikával (Józs 8,12-29).

Gibeon királya szerződést köt Józsuéval; ezen a vidéken öt kánaánita király szenved vereséget, amikor megtámadják Józsué haderejét (Józs 9,10)

Déli hadjárat

Gibeonból dél felé elnyomulva Józsué hadserege beveszi és elpusztítja Makke-da és Libna városát (Józs 10,28-30).

Libnából dél felé nyomulva az izraeliták egymás után leverik Lákis, Eglon, Hebron és Debir városait (Józs 10,31-41).

A déli hadjárat végeztével Józsué és serege visszatért a gilgáli táborhelyre (Józs 10,43).

csatából állt. Egyik Jerikónál, a másik pedig Ainál volt.

Jerikó megerősített város volt, de falai és kapui csak arra szolgáltak, hogy lakosait belül tartsák az ítélet számára; Izráelt bizony nem tartották kívül. Erkölcsileg és térképészetileg egyaránt mélyen fekvő város volt (800 lábnyira a tengerszint alatt). Pusztulásra szánt város volt, mert Isten földjén állt, és eljöttek igazi lakói, hogy igénybe vegyék tulajdonukat. Életünkben sok dolog égnek mered előttünk, mint Jerikó, akadályozva előrehajlásunkat tulajdonunk birtokbavételében. Talán elcsüggedtünk megpróbáltatásaink elének tornyosuló roppant terjedelme miatt. Ha azonban nem mondunk le a győzelemről, amit az Úr ad, és előre nyomulunk hitben, szemünkkel Istenre tekintve a sikerért, akkor mi is csodákat fogunk látni.

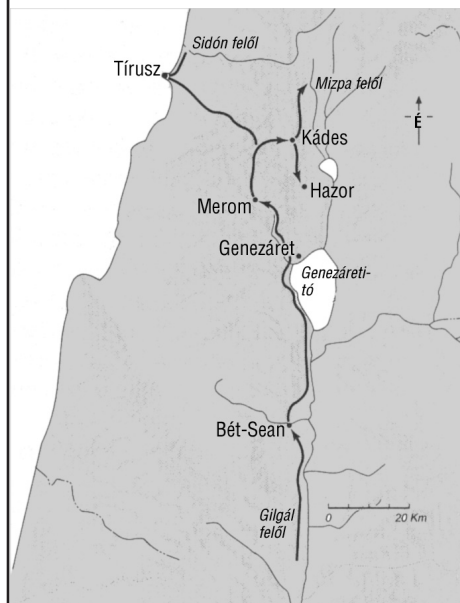
A zsidóktól való félelem miatt Jerikó bezárkózott, mielőtt a hódítók megérkeztek. Az izraeliták **hat napig meneteltek a város körül, egyszer** naponta, este visszatérve Gilgálba. **A hetedik nap hétszer járták körül a várost. Amikor a papok megfújták** a kosszarv kürtöket (**trombitákat**), az izraeliták hatalmasat kiáltottak. A falak **leomlottak**, és Isten **népe** be tudott hatolni a városba.

Egyes bibliakutatók úgy gondolják, hogy a falak a földig omlottak lépcső-szerűen, lehetővé téve az izraelitáknak, hogy átmenjenek a falak tetején a városba. Bár-hogy is történt, azt Isten népének hite eredményezte (Zsid 11,30). Figyeljük meg, hogy **a láda** hétszer is előfordul a 6-12. versekben.

A városban minden „átkozott” volt – vagyis, **az Úr által pusztulásra ítélt**, mintegy Kánaán első zsenyéjeként. A lakosokat (**Ráhábnak** és családjának kivételével), valamint az állatállományt **kiirtották**, de az **ezüstöt, aranyat, bronzot és vasat az ÚR kincstárába** kellett betenni. Senki sem vehetett el semmit magának.

Ha valaki felfogja a kánaániták erkölcsi romlottságát, könnyen beláthatja, miért

Józsué északi hadjárata

Józsué, haderejével észak felé nyomulva megütközik több kánaánita király összevont hadseregével, és heves csatában legyőzi őket Merom vizeinél (Józs 11,1-9). Józsué északi győzelmét azzal pecsételte meg, hogy bevette Hácór fallal körülvett városát, amely egy kánaánita erőd volt (Józs 11,10-12).

rendelte el Isten az élet teljes megsemmisítését Jerikóban. Ahelyett, hogy az Urat kritizálnánk, hogy elrendelte a megérdemelt ítéletet a gonoszokra, csodáljuk kegyelméért, amellyel megkímélte Ráhábot és családját ugyanattól.

6,22-27 Az a hit, amely előtt falak omlottak le (Zsid 11,30), **vitte ki Ráhábot és rokonait** is (Zsid 11,31). Isten kegyelme nemcsak biztonságáról gondoskodott, hanem felemelte Dávid, és végső fokon az Úr Jézus Krisztus őseinek sorába (Mt 1,5-6). A kegyelem nemcsak megment bennünket a pusztulástól, hanem felmagasztalásunkat is garantálja (Róm 8,29-30). A hit az a kéz, amely megragadja a kegyelmet.

Miután **Ráháb**ot és családját biztonságba helyezték, a **várost felégették**. Józsue átkot hirdetett mindenkire, aki fel akarja építeni Jerikót erődítménynek, megjövendölve, hogy a legidősebb fia meg fog halni, amikor az alapot **lefektetik** és **legfiatalabb** fia akkor fog meghalni, amikor **annak kapuit** felállítják. Ennek az átoknak a beteljesüléséhez lásd az 1Kir 16,34-et.

F) Hadjárat Ai-nál (7,1–8,29)

A 7. fejezet a bűn kérdésével foglalkozik Kánaánban. Bár a nép átkelt a Jordánon, még hajlamos volt a bűnre. Itt van Izráel *vereségének* története Ai-nál, és Izráel bűn feletti *győzelmé* Akornál.

7,1-5 Amikor Józsue kémeket **küldött Ai-ba, azok visszatértek** azzal a magabiztos közléssel, hogy a város gyengén védett, és nem szükséges **két- vagy háromezer** katonánál többet küldeni ellene. De amikor egy **körülbelül háromezer emberből** álló hadsereg Ai ellen vonult, vereséget szenvedtek.

A győzelem után sokszor vereség jön; akkor, amikor a legkevésbé várjuk. Akkor történik, amikor úgy érezzük, hogy erősek vagyunk önmagunkban. A nép nem imádkozott, mielőtt Ai ellen ment, az Úr parancsára sem vártak, hogy menjenek, pedig azt is Ő parancsolta, hogy foglalják el Jerikót. Következésképpen fájdalmas módon tanulták meg, hogy nincs minden rendben; valami megváltozott. A **kánaániták** nem lettek erősebbek, de Izráel gyengébb lett, és az ok az volt, hogy a bűn megjelent a táborban. Noha csak egy ember vétkezett, az egész nemzet volt vétkes (11. v.), és harminchat ember meghalt (5. v.). **Az ÚR** azt mondta **Józsue**nak, hogy ez nem az imádságnak, hanem a cselekvésnek az ideje (10. v.).

7,11-26 Józsue megtudta, hogy a vereséget a táborban lévő bűn okozta. Valaki nem volt engedelmes az Úrnak Jerikó meghódításakor, mert fosztogatott. Nem mondják el, milyen módszert használtak, hogy megtalálják a tettest; talán sorsot vetettek. Bár-

hogyan is, a kör leszűkülte először a **törzsre**, aztán a **családra**, aztán a **háznépre**, végül pedig a **férfira** – **Ákánra**. Megvallotta, hogy ellopott **egy babiloni köntöst, két-száz ezüst sekelt, és egy aranyrudat**. Azt is bevallotta, hogy elásta azokat a **sátrába**.

„**Megláttam... Megkívántam és elvettem**” (21. v.). Ákán története eleven illusztrációja a Jak 1,14-15-nek: „Mert mindenki saját kívánságától vonzva és csalogatva esik kísértésbe. Azután a kívánság megfogánva bűnt szül, a bűn pedig kiteljesedve halált nemz.”

Ákán, azáltal, hogy elvett valamit, ami tilalom alá esett, maga is átkozottá vált (2Móz 7,26). Kíméletlenül látható, hogy Ákán teljes családja részese lett sorsának, a bűn azonban súlyos dolog. Ráháb hite egész háznépét megmentette. Ákán bűne az övét ítélet alá juttatta. Ráadásul tudatában voltak tettének, mivel az ellopott javak a sátorban voltak elásva. Talán gyermekei még segédkeztek is bűnében. A lecke, amire Isten a népét tanította, világos volt: a bűn beszennyezi az egész tábor, és azt teljesen ki kell irtani, amikor felbukkan.

Bűnének büntetéseként **Ákánt** és háznépét halálra **kövezték**, aztán pedig **megégették**. Elégették minden tulajdonát, valamint a lopott javakat is. H. J. Blair a következő magyarázatot fűzi hozzá:

Ákán halálával a szentségtörést jóvátették, és a tragédia helyszíne, az Akor völgye reménység kapujává lett, minthogy a nép tekintetét újra a jövőre **fordította**.⁶

8,1-29 Második kísérletre Józsue és hadserege **Ait lestaktikával** vette **be**. Noha a **cselvetés** részleteit nehéz világosan megérteni, úgy tűnik, az általános terv a következő volt: Az izraeliták egy csapata a sötétség leple alatt elhaladt Ai mellett, és elrejtőzött **a város nyugati oldalán**. Reggel a katonák többi része északról megtámadta a várost. Amikor Ai férfiai ellentámadást intéztek, Józsue és emberei szándékosan meghátráltak, ezzel elszakították a lakókat a városuk-

tól. Aztán **Józsué** feltartotta a **lándzsáját**; ez volt a jel a lesben álló embereknek, hogy hatoljanak be a **városba** és **gyűjtsák fel. Ai férfiai**, látva, hogy városuk ég, pánikba estek. Aztán már könnyű volt az izraelitáknak, hogy két oldalról közrefogják Ai katonáit, és elpusztítják őket.

A 3. vers azt mondja, hogy **harmincezer férfit** küldtek el, hogy **csapdába ejtsék a várost**, míg a 12. vers **ötezerről** beszél. Lehet, hogy két lesben állás volt. De egy leshez a **harmincezer** szükségtelenül nagy számnak tűnik. Vannak, akik úgy gondolják, hogy a **harminc** ezer **harminc parancsnokot** jelent, mivel az ezerre alkalmazott héber szó vezérnek is fordítható. Mások úgy vélik, hogy a **harmincezer** a másolók elírása az **ötezer** helyett. Az **ötezer embert** (12. v.) azért küldhették, hogy visszaverjenek egy esetleges támadást a **bélteli** emberek részéről, amely **Aitól** két mérföldre nyugatra volt.

A zsidóknak megengedték, hogy **megtartsák maguknak az állatállományt és a zsákmányt** ebben a különleges, rövid ütközetben. Ha Ákán csak egy kicsit várt volna, életének elvesztése nélkül megkaphatta volna hadizsákmányát!

Izrael az első csatában harminchat embert veszített; most egyet sem veszettek, legalábbis az ige nem említi. Miután megtisztultak tisztátalanságukból, újra biztonságban voltak a háborúban. A keresztyén életben a győzelem nem a harc *hiánya*, hanem Isten jelenléte és védelme harc *közben*.

G) A szövetség megerősítése Sikennél (8,30-35)

8,30-35 Isten szavának engedelmeskedve (5Móz 27,2-6) **Józsué oltárt épített az Ebál-hegyen** és felírta a **kövekre Mózes törvényének másolatát**. Összegyűltek a törzsek, **fele a Garizim-hegy előtt, fele pedig az Ebál-hegy előtt**. Józsué megállt a közöttük lévő völgyben, és vagy **felolvasta az áldásokat és az átkokat**, amelyek **Mó-**

zes törvénykönyvében voltak megírva, vagy utasította a lévítákat, hogy olvassák fel (5Móz 27,14). „Személyekről gyakran mondja a Szentírás, hogy megtesznek valamit, amelynek a megtételére csak a parancsot adták”.⁷

H) Szerződés a gibeonitákkal (9. feje)

9,1-27 Izrael katonai sikereinek hírei miatt Kánaánban **minden király** egyesült **Józsué és Izrael** ellen (1-2. v.). **Gibeon** azonban, és még három másik város, **Kefirá, Beérót és Kirjat-Jeárim** (3.17. v.) **lakosai** úgy döntöttek, hogy hiábavaló az ellenállás a megszállókkal szemben. Tudtak az izraelitáknak szóló rendelkezésről, hogy **az ország minden pogány lakosát elpusztítsák**. De azt is tudták, hogy a Kánaánon kívüli nemzetekre vonatkozóan ilyen rendelkezéseket nem adtak ki (5Móz 20,10.15). Ha meg tudnák győzni Józsué-t és hadseregét, hogy **hosszú úton érkeztek** egy távoli **országból**, akkor nem fogják megölni őket.

Felszerelkeztek tehát **elnyűtt ruházattal** és **foltozott sarukkal**. Vittek magukkal **száraz és penészes kenyeret**, valamint **repedezett borostömlőket** is. Azt mondták Józsué-nak, hogy **nagyon távoli országból jöttek**, és a velük kapcsolatos dolgok alátámasztani látszottak az elmondottakat.

Az izraeliták **nem kérdezték az ÚR tanácsát** a dologgal kapcsolatban, hanem **szövetséget kötöttek** a gibeonitákkal. Három nap múlva a cselszövés kiderült, és a zsidók között zúgolódás volt, hogy öljék meg a csalókat. De a **vezetők** úgy döntöttek, hogy tiszteletben tartják a szövetséget, megkímélve a gibeonitákat. Azonban ettől fogva szolgálni fognak, mint az egész **közösség favágói és vízfordói az Úr oltárának** szolgálatával kapcsolatban.

Józsué és az előljárók bölcsen tették, hogy megtartották esküjüket, noha **becsapták** őket a dologban. Később Saul megpróbálta kiirtani a gibeonitákat, és büntetés következett érte (2Sám 21).

D) A déli hadjárat (10. fejelet)

10,1-6 A 10. fejezet a déli hadjáratot jegyzi fel. Amikor az öt kánaánita **város királya meghallotta**, hogy a gibeoniták az izraelitákhoz pártoltak, megértették, hogy ez a központi hegyvidéket sebezhetővé tette, ezért úgy döntöttek, hogy **megtámadják Gibeont**. A gibeoniták **Józsuéhoz fordultak** katonai segítségért.

10,7-8 Józsué újra hallotta ezeket a bátorító szavakat az **ÚR** szájából: „**Ne félj tőlük**”. Hallotta ezeket a jerikói győzelem előtt és Ai sikeres bevetele előtt is. Ezek garantálták a diadalt a hatalmas túlerő ellenére.

10,9-11 Miután az Úr biztosította a győzelemről, **Józsué** megtámadta az ellenséges erőket **Gibeonnál**, és menekülésre kényszerítette azokat. Két csoda történt az ellenség pusztítására. Először volt egy hatalmas jégverés, amely **több** embert ölt meg, mint amennyit az izraeliták levágtak. De figyeljük meg, hogy ezek „válogatós” **jégdarabok** voltak – csak az ellenséget ölték meg.

10,12-15 Ezután Józsué kérésére a **nap** és a **hold** „megállt” (vagy „várákozott”), meghosszabbítva az órákat, hogy az izraeliták folytathassák az ellenség üldözését és pusztítását, mielőtt fallal körülvett városaik biztonságába menekülhettek volna. A szó szoros értelmében véve azt mondani, hogy a nap és hold megáll, leíró beszédmódnak számít. Mi is használunk ilyen kifejezőmódot, amikor azt mondjuk, hogy a nap felkel, vagy lenyugszik. Különbőféle természeti magyarázatokat adtak már arra vonatkozóan, hogy mi is történt akkor valójában.⁸ De elegendő azt tudni, hogy valamilyen csoda történt, amely hosszabb nappalt biztosított a harchoz. Spurgeon a következőket mondja:

Hogy Isten hogyan tette, az nem kérdés a számunkra... Nem az a dolgunk, hogy felülvizsgáljuk és kisebbítsük a csodákat, hanem, hogy dicsőítsük Istent azokért.⁹

A Jásár könyve (13. v.) azt jelentheti, hogy „A becsületesek könyve”. Nincsen olyan könyv, amelyet erről a névről azonosítani lehetne ma már, és biztos, hogy nem volt ihletett.

A csata hatalmas vállalkozás volt Izráel részéről. Meneteltek egész éjszaka és aztán végigharcolták a történelem leg-hosszabb napját. Túleröltették magukat ők is, de mégis, a győzelem az Úré volt (10-11. v.). Matthew Henry szokásos élelátásával a következő megfigyelést teszi:

De miért kellett Józsuének önmagát és embereit így túleröltetnie? Nem ígérte-e meg Isten neki, hogy hiánytalanul *kezébe fogja adni ellenségeit*? Valóban megígérte; de Isten ígéreteinek szándéka nem az, hogy erőfeszítéseinket csökkentse és feleslegessé tegye, hanem hogy fokozza és ösztönözze azokat.¹⁰

10,16-27 Az öt király csapdába esett a **makkédai barlangban**, aztán megölték és felakasztották őket **öt fára**, végül pedig a **barlangban** temették el őket.

10,28-39 Ezt követően Józsué a következő kánaánita városokat vette be: **Makkédát** (28. v.), **Libnát** (29. v.), **Lákist** (31-32. v.), **Gézert** (33. v.), **Eglónt** (34-35. v.), **Hebrónt** (36-37. v.), valamint **Debírt** (38-39. v.). A 37. versben szereplő **Hebrón királya** utódja volt annak, akit a 26. versben megölték.

10,40-43 Ez a szakasz a déli hadjáratot foglalja össze.

Azokat a pusztításokat, amelyekre ez a szakasz utal, általános értelemben kell venni, ahogyan Haley megjegyezte:

...Józsué túl gyorsan végigsöpört ezen a tartományon ahhoz, hogy teljesen kiirihassa volna azt... Mindenkit elpusztított, akit üldözött; de nem állt meg, hogy felkutasson minden lehetséges rejtékhelyet. Ennek megtétele az egyes törzsekre maradt a saját örökségükben.¹¹

J) Az északi hadjárat (11. fej)

11,1-9 Izráel növekvő diadalai arra kényszerítették az **északi királyokat**, hogy szövetkezzenek. **Összegyűltek a Mérom vizeinél**, a Galileai-tengertől északra. **Józsué** és hadserege **megettámadta** és megsemmisítette őket. Aztán az Úrnak engedelmeskedve Józsué **lovaik inát átvágatta, harci kocsijaikat pedig fölgyújtatta**. A térdín átvágása azt jelenti, hogy elvágnak egy inat a lábszáron, megbénítva ezzel a lovat.

11,10-15 **Hácórt**, a fővárost felégette; a többi várost, amelyek a halmokon álltak, **kipusztította, de nem perzselte föl**. Józsué talán úgy gondolta, hogy a halmokon álló városok hasznosak lesznek az izraelitáknak, akik ott fognak letelepedni. Minden város lakóit megölték, és **minden zsákmányt az izraeliták** vettek el. A teljes engedelmség teljes győzelmet hoz.

11,16-20 Ezek a versek áttekintik Józsué hódításait az országban a **délen** lévő Edomtól (**Szír**) az északkeletre lévő **Hermon-hegyéig** és az északnyugatra lévő **Libanon-völgyéig**. **Gibeon** megmenekült a pusztulástól. Jeruzsálem elfoglalatlan maradt Dávid idejéig. (A 16. versben említett **Gósen** nem az egyiptomi, hanem volt egy ilyen nevű terület Palesztinától délre.)

11,21-23 Külön említés történik arról a tényről, hogy az **anákokat kiirtották** minden városból, kivéve **Gázát, Gátot és Asdódot**. „**Béke lett az országban a háború után**” (23. v.) abban az értelemben, hogy a döntő csatákat megharcolták, bár még rengeteg „tisztogató hadműveletet” kellett elvégezni.

K) A hódítások összegzése (12. fej.)

12,1-6 Az első hat vers visszavisz bennünket ahhoz a győzelemhez, amelyet Isten Mózesnek adott **Szihón, az emóriak királya**, valamint **Óg, Básán királya** felett. Ezek a győzelmek úgy tekinthetők, mint a teljes hódítás részei, minthogy a Jordán- fo-

lyótól keletre lévő területet a két és fél törzs már elfoglalta.

12,7-24 Isten korábban, mielőtt átkeltek a Jordánon, ígéretet tett Izráelnek: „**Királyaikat is kezembe adja, te pedig még a nevüket is eltörlöd az ég alól. Senki sem állhat meg veled szemben, hanem kipusztítod őket**” (5Móz 7,24). Itt **harmincegy** bizonyítéka van Isten hűségének (7-24. v.); **Józsué harmincegy királyt** vert le a **Jordán** nyugati oldalán.

II. AZ ÍGÉRET FÖLDJÉNEK BIRTOKBAVÉTELE (13–24. FEJ.)

A) A még birtokba veendő földek (13,1-7)

13,1-6 Józsué most már **öreg** ember volt, és az izraelitáknak ígért teljes **ország** még nem volt elfoglalva. A 2-6. vers leírja északnyugaton és északkeleten azokat a területeket, amelyeken még a pogányok laktak. Azt is tudjuk, hogy keletre lévő föld az Eufráteszig is a zsidóknak volt ígérve, de azt sohasem foglalták el.¹²

13,7 Az Úr utasította Józsué, hogy **ossza fel az országot**, amely már el volt foglalva, **a kilenc törzs és Manassé fél-törzse** között.

B) Az ország felosztása (13,8–19,51)

1. Rúben, Gád és Manassé fél-törzse osztályrésze (13,8-33)

Két és fél törzsnek már ki volt jelölve az ország a **Jordántól** keletre. Ez a következőképpen van bemutatva: a teljes területet elfoglalta a két és fél törzs (8-13. v.); **Rúben** (15-23. v.); **Gád** (24-28. v.), és **Manassé fél törzse** (29-31. v.).

Lévi nem kapott törzsi örökséget (14. v.), mivel ez volt a papi törzs, és **az ÚR volt az öröksége**, különleges módon (33. v.).

Lévinek a törzsek közül való kimaradásával csak tizenegy törzs marad. De József két fia, Efraim és Manassé belépett József

helyére, és így a szám ismét tizenkettőre emelkedett. Hogy József fiai a helyére léptek, annak oka az, hogy Jákób a halála előtt adoptálta őket, mint saját fiait. (1Móz 48,5).

Külön meg van említve az a tény, hogy **Bálám** azok között volt, akiket megöltek Transzjordániában (22. v.). Az Úr nem felejtette el azt a rettenetes szerencsétlenséget, amelyet ez a gonosz próféta okozott az Ő népének (lásd: 4Móz 23–25). „Tudjátok meg, hogy utolér benneteket vétkeitek bűntetése.” (4Móz 32,23).

A 25. versben egy érdekes probléma merül fel. **Gád** törzse birtokba vett valamennyit **az ammoniták országából**, ami az 5Móz 2,19-ben meg volt tiltva. Csak-hogy ezt a földet korábban elvette az ammonitáktól Szihon, az emóriak királya, és királyságának részévé tette. Így idővel Izrael a földet Szihontól vette el, amely már nem tartozott az ammonitákhoz.

A 26. versben említett **Debír** nem ugyanaz a város, mint amely az előző fejezetben van említve. Ez a város a Jordántól keletre volt, míg amelyet Józsué meghódított, a folyótól nyugatra volt.

2. Júda osztlárésze (14–15. fej.)

14,1-5 Ez a fejezet a Jordán nyugati oldalán lévő ország felosztásával kezdődik a **kilenc és fél törzs** között. Az **ÚR azt parancsolta Mózesnek**, hogy sorsvetéssel végezze az elosztást. Ez feltehetően azt jelenti, hogy a törzsi rész általános elhelyezkedése volt sorsvetéssel meghatározva, de a terület mérete a törzs létszámához igazodott (4Móz 26,53-56).

14,6-15 Első a törzsek listáján **Júda** (14,6–15,63). **Júda** férfiai vezették Izrael seregeit (lásd: 4Móz 10,14), ők voltak a legnagyobb és leghatalmasabb törzs, több mint 76 000 harccsal dicsekedhettek.

Mielőtt a területi határokat megadták volna, Isten Szelleme feljegyezteti **Káleb** tiszteletet parancsoló kérését **Hebron** városával kapcsolatban. Noha már **nyolcvanöt éves** volt, hite, bátorsága és **ereje** nem

csökkent. Több szellemi hódításra vágyott, és megkapta **Hebront örökségül**.

Hebron nemcsak a várost jelenti, hanem a körülötte lévő országrészt is (12. v.). A várost korábban Józsué már bevette (10,36-37). Később a papoknak adták, de **Káleb** tartotta meg saját **örökségként** a környező tartományt.

Káleb megmenekült attól a csapástól, amely a hitetlen kémek életébe került **negyvenöt évvel** korábban (4Móz 14,36-38). Életben maradt a pusztai vándorlás alatt is. Túlélte a többéves kánaáni háborút. Tudta, hogy Isten nem azért **tartja életben**, jutalmat ígérve hitéért, hogy az **Anákok** hatalmába adja. Na és, ha óriások? Ott voltak az országban, ő pedig **ki fogja úzni** őket Isten erejével. Még mindig a hit szemével látta a dolgokat, nem úgy, ahogy külsőképpen látszottak. Ez volt a titka megmaradó **erejének** és bámulatra méltó sikerének. Nem hátrált meg (bár **nyolcvanöt éves** volt), amíg nem vette birtokba örökségét.

15,1-12 Az 1-12. versben **Júda** határai vannak leírva. A mi időnkben szinte lehetetlen pontosan nyomon követni ezeket. Emiatt lehet, hogy némelyek csodálkoznak, hogy miért vannak benne ezek a részletek a Bibliában. A válasz természetesen az, hogy ezek a részletek Isten szemében fontosak. Ihletettek, hasznosak, és gazdag szellemi tanulságokkal teljesekek.

15,13-20 A 14. vers jegyzi fel, hogy **Káleb** meghódította Hebront. **Lányát, Akszát** felajánlotta annak, aki elfoglalja **Kirjat-Széfert** (Debirt) (16. v.). **Káleb** unokaöccse, **Otniél** volt, aki **bevette** a várost és elnyerte a menyasszonyt (17. v.). Ő lett később az első bíró Izraelben (Bír 3,9). **Aksza rábeszélte** Otniélt, hogy **kérjen mezőt apjától** (18. v.). Mivel azt modja, hogy „**földre helyeztél engem**” (rev. Károli), úgy tűnik, hogy Otniél ezt meg is tette, és megkapta a **mezőt**. **Aksza** kérte a **Felsőforrásokot**, meg az **Alsóforrásokot**, hogy **öntözze** a földet.

Néhány várost, mint pl. **Debirt** és **Hebront** nemcsak egyszer kellett elfoglalni a kánaániták gerilla-háborúja miatt (lásd a jegyzetet a 10. fejezetnél). Azt is meg kell jegyezni, hogy nemcsak egy városnak volt ugyanaz a neve (pl. Debir).

15,21-63 Júda területének városai a 21-63. versekben vannak felsorolva. Ezek közül a városok közül néhány bizonyára ismerős számunkra a pátriárkák tanulmányozásából: **Hebron** (54. v.) (amelyet neveztek **Kirját-Arbának** és Mamrénak is), ismerős volt Ábrahám, Izsák és Jákób számára (1Móz 13,18; 35,27), és ott is vannak eltemetve (1Móz 23,17-20). Talán ez tette annyira értékesé a szellemileg tisztán látó Káleb számára. **Beérseba** (28. v.) azt jelenti, hogy „az eskü kútja”; a pátriárkák sok időt töltöttek ott. A megújulás, felfrissülés és nyugalom helye volt (1Móz 21,31; 26,33; 46,1). **Jeruzsálemet** (63. v.) még tartották a **jebúsziai**. Dávid idejéig nem is sikerült végérvényesen kiűzni őket Jeruzsálemből (2Sám 5,6-7).

Ezek a városok gazdag örökséget biztosítottak Júdának, és hatalmas ösztönzést hitük megerősödéséhez. Az Ábrahám, Izsák és Jákób Istene ott volt gyermekeik közt, hogy teljesítse ősi ígétét.

Ha megszámloljuk a 21-32. versben a városokat, azt találjuk, hogy az harmincnolc, noha a 32. vers azt mondja, hogy csak huszonkilenc. Ezek közül a városok közül kilenc Simeonhoz tartozott, akinek öröksége Júda határain belül volt (19,1-9). Ez **huszonkilenc várost** hagy meg Júdának. Hasonló probléma van a 33-36. versekben is az összeszámlálásnál; tizenöt város van felsorolva, de talán **Gedérá és Gedérótaim** ugyanannak a városnak két neve, és akkor a 36. versben említett tizennégy város marad¹³.

Figyeljük meg különösen az utolsó verset. A város felső részét, Sion hegyét nem foglalták el Dávid idejéig. Az alsó várost, **Jeruzsálemet** elfoglalta Júda (Bír 1,8), majd később visszafoglalták a **jebusziak** (Bír 1,21). **Jeruzsálem** úgy van feltüntetve,

mint amely **Benjáminhoz** (18,28), és **Júdához** is tartozik; a két törzs közti határon helyezkedett el.

3. József osztályrésze (16–17. fej.)

16,1-4 A **József törzse** következik. **József** kapta meg az elsőszülöttségi jogot (vagyis a kétszeres részt, 1Krón 5,1), amelyet Rúben elveszített (1Móz 49,4). József területének általános határait az 1-4. versek írják le. Ez természetesen fel volt osztva Efraim és **Manassé** fél-törzse között, amelyik a **Jordántól** nyugatra telepedett le.

16,5-10 Efraim határait az 5-10. versek írják le. Fordítsunk figyelmet külön a 10. versre. A **kánaániták kiűzésének** elmulasztása keserűséget hozott az izraelitáknak későbbi történelmükben.

17,1-13 **Manassé öröksége** részben **Gileádban és Bászánban** volt a Jordán keleti oldalán (1. v.), részben pedig a nyugati oldalán (7-11. v.). A Jordántól nyugatra eső területet **északon** hat kánaánita erősség szegélyezte – **Bétseán, Jibleám, Dór, Éndór, Taanak és Megiddó** (11-12. v.).

Efraim városainak némelyike **Manassé** területén volt, **Manassé városainak** némelyike viszont **Issakár és Ásér** területére esett (7-12. v.).

Celofád lányai **Manassé fiaival** együtt örökölték, ahogyan Isten **megparancsolta Mózesnek** (3-4. v.) (4Móz 27,1-7). Ezzel biztosították, hogy Celofád házának annak ellenére is maradjon földje, hogy nem voltak férfi örökösei. A **lányoknak** saját törzükön belül kellett házasodniuk, hogy az a föld, amely Manassé volt, ne olvadjon bele egy másik törzsébe a házasság révén (4Móz 46,1-13).

17,14-18 Miután Efraim és Manassé megkapta a közvetlen szomszédságban levő osztályrészét a Jordán nyugati oldalán, panaszkodtak, hogy csak **egy sorsvetésnyi örökséget** (14. v.) kaptak, és hogy északon körül vannak véve erődökkel (16. v.). Józsúé ellenük fordította érvelésüket. Ha azt mondták, hogy több földre van szükség-

gük, mert ők nagy **nép** (14. v.), ő azt válaszolta, hogy használják fel emberi erejüket arra, hogy **kiirtsák az erdőt** a területükön és telepedjenek le ott (15. v.). Amikor arról panaszkodtak, hogy saját határaikon belül ott vannak a **kánaániták**, akiknek **vas harcokcsijaik vannak** (16. v.), biztosította őket, hogy az ő hatalmuk nagy ahhoz, hogy **kiűzzék a kánaánitákat** (18. v.). A 14. versben lévő „**egy sorsvetés**” Efraim és Manassé összevont területeit jelenti a Jordántól nyugatra. Amikor Józsué azt mondta, hogy „**nemcsak ez az egy kisorsolt birtok jut nektek,**” (17b. v.), nem úgy értette, hogy további földet fognak kapni, hanem, hogy el kell foglalniuk az egész földet, amelyet nekik adott.

4. A többi törzs osztályrésze (18–19. feje.)

18,1 Izráel táborhelye most Gilgálból **Silóba** tevődik át. Itt **állították fel a szent sátrat**, és itt is marad Sámuel napjaiig. Itt folytatódik az ország felosztása.

18,2-10 Júda és József sorsvetés útján megkapta örökségét, volt azonban **még hét törzs** a Jordántól nyugatra, amelynek **még nem volt** kijelölve az **öröksége**. Ezért **Józsué** elküldött egy csoport **férfit**, **minden törzsből hármat**, hogy **mérjék föl** a megmaradt **hét törzs** osztályrészét, és osszák fel sorsvetéssel egymás között.

18,11-28 Benjámín határait a 11-20. versek adják meg, a **városokat** pedig a 21-28. versek. Benjámín része kicsi, de elsőrangú volt. Az ország szívében volt, és határain belül övéi voltak Izráel Kánaánban végzett tevékenységének első zsongái.

Benjámín területén volt **Gilgál**, az első táborhely a Jordántól nyugatra. Ott voltak az emlékkövek, hogy tanúskodjanak a Jordánon való csodálatos átkelésről. Ott tartotta a nép az első Páskát Kánaánban, és kezdett az ország termésével táplálkozni. A nemzetet ott metélték körül újra, és elhárult róluk Egyiptom gyalázata. Nem igen volt

történelmileg jelentősebb pont Kánaánban, mert nem volt más hely, ahol ilyen sok szellemi leckét tanultak volna.

Jerikó romjai még láthatók voltak Benjámín földjén. Falait egykor bevehetetlennek gondolták, de most a földön heverték. A Ráháb házához tartozó osztályrész bizonyágtételként maradt fenn Isten kegyelméről, amely mindig válaszol a hitre. Egy benjámínita itt mindig ellátogathatott valahova, ha emlékezetének felfrissítésére volt szüksége arról, hogy a harc az **Úré** volt.

Bétel (az *Isten háza*) eszébe juttatta a benjámínitának atyái hitét és Izráel isteni Megszabadítójának hűségét (1Móz 28,18-22; 35,1-15).

Jeruzsálem arra volt szánva, hogy főváros legyen, de nem volt így, amíg Jesse fia el nem jött, hogy a jebusziakat kiűzze hegyi erősségeikből.

Benjámín földje körül volt vége a bizonyosságok sokaságával, valamint a múlt, jelen és jövő áldásaival. Micsoda gazdag osztályrész jutott Jákób legkisebb fiának!

19,1-9 Simeon öröksége **Júda** törzsének **öröksége** között volt. Úgy látszik, hogy Júda földje olyan **nagy** volt, hogy a törzs nem tudta elfoglalni a saját osztályrészét, így valamennyit **Simeon** számára jelöltek ki belőle. Ez Jákób prófécijának beteljesedése Simeonnal kapcsolatban: „Szétosztom őket Jákóbban, elszélesztem Izráelben” (1Móz 49,7).

Beérseba és **Seba** (2. v.) valószínűleg ugyanarra a helyre utal; ezért említ összesen csak **tizenhárom várost** a 6. vers. Bizonyos városok fel vannak sorolva az egyes osztályrészek határainak részletezésénél, noha nem voltak belül a földterületen, így néha a városok megadott száma nem fedi azt a számot, amelyet a szöveg említ (pl. 15.30.38. v.).

19,10-39 A hátralévő öt törzs határai a következő helyeken olvashatók: **Zebulon** (10-16. v.); **Issakár** (17-23. v.); **Ásér** (24-31. v.); **Naftáli** (32-39. v.); és **Dán** (40-48.

v.). Dán kapott néhányat Júda városaiból (vö. a 41. v-et a 15,33-mal).

19,40-48 Dán eredetileg kijelölt területe délnyugaton volt, amelyet a Földközi–tenger határolt, és beleesett **Jáfó** és **Ekrón** városa is (40-46. v.). Később, amikor ez a terület túl kicsinek bizonyult, néhányan a törzsből az északkeleten lévő Laisba (**Lessem**) vándoroltak el és a város nevét **Dánra** változtatták (47-48. v.; vö.: Bír 18).

19,49-51 Az 51. vers elvezet az **ország** felosztásának **végéhez**. A menedékvárosokat még ki kellett jelölni (20. fej.) és a léviták városait kiválasztani (21. fej.), de Józsúé munkája lényegében el volt végezve. Megkapta **Timnat-Szerahot az ÚR parancsa szerint** (5. v.).

C) A menedékvárosok (20. fej.)

A következő lépés a hat **menedékváros** kijelölése volt, három-háromé a **Jordán-folyó mindkét oldalán**, ahova az emberölő **menekülhetett a vérbosszuló** elől. Az emberölő olyan valaki volt, aki **véletlenül** ölt meg egy másik **embert**. A **vérbosszuló** rendszerint a megölt személy közeli rokona volt, aki a halott megbosszulására törekedett. Ha az emberölő egy menedékvárosba tudott menekülni, menedékhelyet talált ott **a főpap haláláig**. **Azután** biztonságban **visszatérhetett szülővárosába**.

A MENEDÉKVÁROSOK

A menedékvárosok érdekesek és teológiaiilag fontosak. McLear a hagyomány alapján beszél a részletekről:

Zsidó kommentátorok mondják el, mi történt a későbbi időkben annak érdekében, hogy az akaratlan gyilkosnak felajánlott menedékjog biztosabb legyen – (a) a menedékvárosokba vezető utaknak mindig jól karbantartott állapotban, és legalább 32 könyök (körülbelül 15 m 48 láb) szélesnek kellett lenniük; (b) minden akadályt eltávolítottak róla, amibe a menekülő lába beleütközhetett, vagy csökkent-

hette volna sebességét; (c) nem vezethetett dombon át, nem keresztezhetett olyan folyót, amelyen nem volt híd; (d) minden kanyarban táblák voltak a következő szóval: 'Menedék', hogy segítse a boldogtalan embert a menekülésben; (e) mikor aztán az emberölő letelepedett egy ilyen városban, kényelmes lakást jelöltek ki neki, és a városlakók megtanították valamilyen foglalkozásra, hogy fenntarthassa magát.¹⁴

Ezek a városok Izráel nemzetét ábrázolják ki, valamint bűnüket a Messiás megölésével kapcsolatban. Krisztus a menedékváros, akihez a bűnbánó Izráel menekülhet megmentésért. D. L. Moody jegyzi meg, hogy „a menedékvárosok Krisztus előképei és nevük is jelentős ebben az összefüggésben.”¹⁵

A menedékvárosok és nevük jelentése a következő:

Jordántól nyugatra

Kedes – Szentség

Sikem – Erősség

Kirjat-Arba, azaz Hebrón – Közösség

Jordántól keletre

Rámót-Gileád – Felemelkedés

Gólán – Boldogság

Becer – Biztonság

Krisztus biztosít tehát minden áldást, amelyet ezeknek a városoknak a neve sugall. Egy pillantás a térképre megmutatja, hogy a menedékvárosok stratégiailag úgy helyezkedtek el, hogy nem volt olyan pont az országban, amely valamelyiktől közülük harminc mérföldnél nagyobb távolságra lett volna. Moody ezt a következőképpen alkalmazza:

Amint a menedékvárosok úgy helyezkedtek el, hogy az ország minden részéből megközelíthetők legyenek, ugyanúgy Krisztus is nagyon közel van a szegény bűnösökhöz (1Jn 2,1-2).¹⁶

Figyeljük meg azokat a párhuzamokat, amelyek az embergyilkosnak a menedék-

városban felkínált ideiglenes megmenekülés, valamint a Krisztusban a bűnösnek felkínált örök üdvösség között van. A városhoz vezető utak tiszták voltak és megfelelő jelölésekkel rendelkeztek, ugyanúgy, mint az üdvösség útja, hogy senki se tévedjen el és el ne veszítse életét. A városok úgy voltak szétszórva az egész országban, hogy mindegyik könnyen megközelíthető legyen, ahogyan Krisztus is elérhető minden ember számára. Válságos helyzet kényszerítette az embereket a menedékvárosba, és sokszor valamilyen válság szükséges, hogy az embereket az Úr Jézushoz űzze menedékkért. Nem volt semleges hely a vétkes személy számára – vagy a biztonság a városban, vagy kitéve a vérboszuló haragjának. Minden ember vagy biztonságban van Krisztusban, vagy Isten ítélete alatt áll (Jn 3,36).

D) A lévíták városai (21. fejelet)

21,1-42 A lévíták számára **negyvennyolc várost jelöltek ki (41. v.) legelőikkel együtt**, beleértve a menedékvárosokat is, ahogyan az Úr megparancsolta Mózesnek (4Móz 35,2-8).

Kehátíták:

(a) **Áron** fiai (vagyis a papok) – **tizenhárom város Júdából, Simeonból és Benjáminből.**

(b) A **többi** kehátítának – **tíz város Efraimból, Dánból és Manassé fél-törzséből.**

Gérsoniták:

tizenhárom város Issakárból, Ásérből, Naftálból és Manassé fél-törzséből.

Meráriták:

tizenkét város Rúbenből Gádból és Zebulonból.

Minden törzs négy várost adott, kivéve Júdát és Simeont, amelyek tizenkét várost adtak, és Naftálit, amely három várost adott.

A **menedékvárosok**, minthogy a **lévíták** városai voltak (13.21.27.32.36.38. v.), szét voltak osztva Izráel minden törzsében, hogy teljesebben Jákób próféciaja (1Móz 49,5-7), és hogy könnyebb legyen a nemzet felé tanítói szolgálatuk.

21,43 Ezt a verset más Írások megvilágításában kell olvasni. Ez nem jelenti azt, hogy Izráel elfoglalta **az egész földet** Egyiptom folyójától az Eufráteszig; csak azt jelenti, hogy az az **ország**, amelyet Józsué felosztott, benne volt Isten ígéretének teljesezésében, hogy nekik fog adni minden helyet, amelyet lábuk érintett (Józs 1,3).

21,44 Hasonlóképpen, gondosan kell értelmezni a 44. verset is. Még voltak **elleneségek** az országon belül; nem minden kánaánitát pusztítottak el. De ez nem Isten hibája volt; Ő teljesítette ígéretét, megverve minden ellenséget, amely ellen az izraeliták harcoltak. Ha voltak is még le nem győzött ellenségek és az ellenállásnak fészkei, ez azért volt, mert Izráel nem tartott igényt Isten ígéretére.

21,45 Figyeljük meg a 45. verset. **Az ÚR** teljesített minden ígéretet. **Egyetlen szó sem veszett el.** Micsoda elismerése ez Isten hűségének! De Izráel nem tett magáévá minden ígéretet.

E) Az oltár Jordántól keletre (22. fejelet)

22,1-9 Amikor a Jordántól nyugatra lévő országot felosztották, **Józsué** megengedte a **rúbenitáknak, a gáditáknak és Manassé fél-törzsének**, hogy **visszatérjenek** saját területükre, **a Jordántól keletre**, ahogyan korábban megegyeztek. Azt is mondta nekik, hogy vegyék ki részüket a csatákból származó **zsákmányból**, amelyekben harcoltak.

Több mint hét éve hagyták el szeretteiket, hogy harcoljanak a kánaánitákkal. Eltűrték a küzdelem megpróbáltatásait, amíg az ország biztonságban nem volt. Minket is felszólít Parancsnokunk, hogy viseljük el a

nehézségeket, és harcoljuk a hit nemes harcát, hogy támogassuk Isten királyságát a földön (1Tim 6,12; 2Tim 2,3). Ez a fajta áldozat nem könnyű, de lényeges alkotóelem az Istennek tetsző életben. Égő buzgalommal eltelt férfiak kellene ma is a harcmezőre:

Kell-e nekem mennybe jutni
Virágágyak között,
Míg más tud díjért harcolni
Vértengerek fölött?
Küzdök az uralkodásért;
Bátoríts, ó Uram;
Eltűnök minden szenvedést,
Szent Igéd velem van.

Watts, Isaac

22,10-11 Hazafelé menet ezek az emberek úgy döntöttek, hogy építenek **egy oltárt** a **Jordán** partjához közel. Amikor a többi kilenc és fél törzs hallott erről, nagyon megharagudtak. Attól féltek, hogy ez rivális oltár az egyetlen silóival szemben. Attól is féltek, hogy esetleg a jövőben bálványáldozati oltárrá lesz, és hogy Isten az egész nemzetet fogja büntetni miatta.

22,12-20 **Izráel fiai**, mielőtt **hadat** üzentek volna a Jordán keleti oldalán lévő törzseknek, küldöttséget menesztettek, hogy megkérdezzék őket, és felajánlották nekik a Jordántól nyugatra lévő országot, ha úgy látják, hogy saját területük **tisztátalan** (19. v.).

Az oltárt építő emberekkel beszélve **Fíneás** és a többiek felidéztek, mennyit szenvedett Izráel **Peór gonoszsága** (17. v. Vö.: 4Móz 25) és **Ákán** törvénszegése (20. v.; vö.: 7. fej) miatt.

Ezt az oltárt újabb fenyegetésnek látták boldogulásuk ellen; innen van erőteljes reakciónk. Mint nép megtanulták, hogy a bűn beszenyeezi az egész tábor, és Isten az egész nemzetet tette felelőssé az egyének magatartásáért.

22,21-29 Aztán **Rúbennek, Gádnak és Manassé fél-törzsének** férfiai megmagyarázták, hogy ez egyáltalán **nem áldozati ol-**

tár. Emlékeztető **oltár**, amely bizonyítja a jövő nemzedékeknek, hogy a Jordántól keletre lévő törzsek valójában Izráel nemzetének részét képezik.

22,30-34 A többi törzsnek **tetszett** ez a magyarázat, és a háború veszélye elhárult. A keleti törzsek **elnevezték az oltárt bizonyoságnak**, jelezve, hogy ez **bizonyágtétel** volt a Jordán két oldalán lévő törzsek között, hogy **az ÚR** az igaz **Isten**.

F) Józsúé búcsúbeszéde Izráel véneihez (23. fej.)

Ez az első a **Józsúé** két búcsúbeszéde közül. Itt Izráel vezetőihez beszélt.

Józsúé megparancsolta nekik, hogy legyenek bátrak, és ragaszkodjanak az írásokhoz (6. v.), így továbbadta nekik az Úr korábbi szavait (1,7). Mivel meggyőződött igazságukról az élet olvasztótégelyében, most képes magabiztosan továbbadni azokat a következő nemzedéknek.

Emlékeztette őket Isten hűségére, hogy teljesítette az országgal, valamint annak pogány lakosaival kapcsolatos ígéreteit. Isten folytatni fogja az ellenség **kiűzését**, de a népnek engedelmeskednie kell. Mindenek felett tartsák távol magukat a nemzetek bálványimádásától, vagy a kánaánitákkal való összeházasodástól. Különben ezek a pogányok állandó baj forrása lesznek Izráel számára.

Egy sem **veszett el** Isten szavaiból (14. v.). Ez nem azt jelenti, hogy mostanáig az egész ország a zsidók kezébe került, mert maga az Úr mondta, hogy nem egyszerre fogja kiűzni a lakosokat, hanem fokozatosan (5Móz 7,22). Az a tény, hogy az Úrnak egyetlen ígérete sem hiúsult meg, erős biztatást jelentett Józsúénak, hogy sürgesse a vezetőket a munka befejezésére, amelyet ő elkezdett. Ehhez az intéshez hozzákapsolt egy figyelmeztetést is (5., 16. v.), hogy ha elfelejtkeznek szövetségéről és a bálványokhoz fordulnak, Jahve ugyanolyan következetesen ki fogja pusztítani őket **erről**

a jó földről, ahogy kipusztította a kánaánitákat.

Ehhez a fejezethez ÚSZ-i párhuzam a 2Kor 6,14-18. Az elkülönülés életbevágó Isten embere számára. Nem ragaszkodhatunk az Úrhoz úgy, hogy közben ellenségeivel is szövetségben vagyunk.

G) Józsué búcsúbeszéde Izráel népéhez (24,1-15)

24,1-14 A második búcsúbeszédet, amelyet a néphez intézett, **Sikemben** mondta el.

Józsué áttekintette Isten népének történelmét, kezdve **Táréval**, és folytatva **Ábrahám**, **Izsák** és **Jákób** idejével. Emlékeztette a népet az Egyiptomból való hatalmas szabadulásra, a pusztai vándorlásra és a moábiták feletti győzelemre a Jordán keleti oldalán. Ezután felidézte belépésüket az ígéret földjére, győzelmüket **Jerikónál**, és Kánaán **királyainak** elpusztítását (2-13. v.). A 7. versben említett **sötétség** visszautal a 2Móz 14,19-20-ra, ahol a felhő világosságot adott az izraelitáknak, és sötétséget az egyiptomiaknak.

Ebben a tömör történelmi összefoglalásban, amely a Mózes 1. könyvétől Józsuéig terjedt, egy tény nyilvánvaló: ez pedig Isten szuverenitása. Figyeljük meg, hogy Ő mondja el a történetet: **Kivettem** (3. v.), **adtam** (4. v.), **elküldtem** (5. v.), **kihoztam** (6-8. v.), **nem akartam meghallgatni** (10. v.), **kezetekbe adtam** (11. v.), **bocsátottam** (12. v.), **adtam** (13. v.). Jahveh örök szándékai szerint cselekszik, és ki foghatja le kezét? Ilyen Istent félni kell, és engedelmeskedni Neki (14. v.).

Itt nem az **ÚR** és a bálványok közötti választásról van szó: Józsué feltételezte, hogy a nép *már* az Istennek való szolgálat *ellen* döntött. Ezért felszólította őket, hogy **vállasszanak** azok között az **istenek** között, amelyeknek őseik szolgáltak Mezopotámiában, és **az emóriai istenei** között, amelyeket Kánaánban találtak. Józsué nemes döntése önmagára és háznépére vonatkozó-

an ösztönzés volt az elkövetkező hívő nemzedékeknek: „**De én és az én házam népe az Urat szolgáljuk!**”

H) A szövetség megújítása Sikemnél (24,16-28)

24,16-28 Amikor a nép azt ígérte, hogy Jahveht fogja **szolgálni**, **Józsué** ezt mondta: „**Nem tudjátok ti szolgálni az Urat**” (19. v.). Ez azt jelenti, hogy nem szolgálhatták Jahveht, amikor bálványokat is imádtak. Józsué kétségtelenül tudatában volt, hogy a nép a bálványimádáshoz fog vonzódni, mert már akkor **idegen istenek** voltak sátraikban (23. v.). **A nép** makacsul ragaszkodva ígért hűséget **Istenének**, ezért **Józsué** egy **nagy követ** állított fel **emlékoszlopnak a cserfa alatt** az Izráellel kötött **szövetség** tanújaként. (Az **ÚR szent helye** kifejezés, amelyet a 26. vers említ, nem a szent sátorra vonatkozik, amely Silóban volt, hanem egyszerűen egy bizonyos szent helyre).

A bálványok problémájával kapcsolatban Carl Armerding a következőket írja:

Úgy tűnik, hogy a bálványimádás egyike volt Izráel megrögzött bűneinek. Legkorábbi őseik is más isteneknek szolgáltak, mint láttuk (2. v.). Amikor Jákób és családja elhagyta Lábánt, Ráhel magával vitte apjának isteneit (1Móz 31,30-34). De amikor megérkeztek az országba, Jákób elrendelte háznépének, hogy vessék el ezeket az „idegen isteneket”, és elásta őket egy cserfa alatt, amely Sikemben volt (1Móz 35,2,4). Most ugyanezen a helyen sürgette Józsué a saját nemzedékét, hogy vessék el azokat az isteneket, amelyeknek atyáik szolgáltak (14. v.).¹⁷

I) Józsué halála

Józsué százöt éves korában halt meg, és eltemették örökségének városában. Izráel népe hű maradt az Úrhoz, ameddig Józsué nemzedékének férfiái éltek. Nem tudjuk, ki írta a könyv utolsó versét, de nincs is szük-

ségünk erre az ismeretre, mert különben biztosan benne lenne.

József csontjait, amelyeket Egyiptomból hoztak el saját kérésére, most eltemették Sikemben (1Móz 50,24; 2Móz 13,19).

Végül **Eleázár, Áron fia is meghalt, és eltemették Efraim hegyvidékén.**

Ennek a könyvnek utolsó öt versében három temetés van említve: Józsuéé (29-31. v.), Józsefé (32. v.) és Eleázaré (33. v.). Mindhármukat József területén temették el.

JEGYZETEK

- ¹ (Bevezetés) Jensen, Irving L., *Joshua, Rest-Land won* (Józsué, a nyugalom földjének meghódítója), 14. old.
- ² (1,1-9) Sparks, T. Austin, *What is man?* (Mi az ember?) 104. old.
- ³ (2,1) Keil, C. F. és Delitzsch, Franz, „Joshua”, in *Biblical Commentary on the Old Testament*, („Józsué” az Ószövetségi biblia-kommentárban), VI:34.
- ⁴ (3,14-17) Campbell, Donald K., „Joshua”, in *The Bible Knowledge Commentary*, („Józsué”, a bibliaismereti kommentárban), I:335.
- ⁵ (3,14-17) *Ugyanott.*
- ⁶ (7,11-26) Blair, Hugh J. „Joshua” *The New Bible Commentary* („Józsué”, *Az új biblia-kommentár*) 229. old.
- ⁷ (8,30-35) Jamieson, R. Fausset, A. R. és Brown, D, *Critical and Experimental Commentary*, (Kritikai és gyakorlati kommentár), II.23.
- ⁸ (10,12-15) Van három elképzelés, amely elfogadja, hogy egyedülálló csoda történt, és a következőképpen magyarázza (nem kimagyarázza) a szöveget :
1. Isten valóban visszatartotta (vagy megállította) a föld forgását, amíg a nap Józsué felett volt, ami azt eredményezte, hogy a forgás negyvennyolc óráig tartott. Vannak párhuzamok más ősi kultúrákban, amelyek „egy hosszú napról” beszélnek, amely bizony lehetett Józsué hosszú napja.
2. A „mozdulatlanul állni” (héberül: *dôm*) kifejezést úgy fordítva, hogy „megállni”, vagy „félbeszakadni” (mint a 2Kir 4,6-ban és a Jsír 2,18-ban, Rev. Károli ford.), némelyek úgy látják ezt, mint imádságot, hogy enyhüljön a

Mindhárman jól szolgálták Istenüket és országukat. Józsué és József nagy szabadító volt életében, Eleázár pedig szabadító volt halálában, mert ő volt a főpap, és halála tett szabaddá mindenkit, aki menedékvárosba menekült (20,6). A Mózes 1. könyvéhez és Mózes 5. könyvéhez hasonlóan Józsué könyve is a halál harangjának kongásával zárul, amely nagy és istenfélő férfiak felett szól. „Isten eltemeti munkásait, de folytatja munkáját”.

tűző nap Józsué seregén, és Isten válasza Józsué imádságára a nagyon hosszú jégverés volt.

3. Vannak, akik úgy gondolják, hogy mivel Józsué korán reggel támadott, azért imádkozott, hogy a nap „késlekedjen”, és maradjon a félhomály. Aztán a jégverés lehetett Isten válasza imádságára.

Úgy tűnik, hogy az első elgondolás illik legjobban a szöveghez: „Megállt a nap az ég közepén, nem sietett lenyugodni egy teljes napig” (13b. v.).

⁹ (10,12-15) Spurgeon, C. H. *Spurgeon's Devotional Bible* (Spurgeon áhítatos bibliája), 168. old. A szöveg tudományos szempontjainak rövid, de segítséget jelentő tárgyalásához lásd a *Difficulties in the Bible* (Nehézségek a Bibliában) c. munkát Torrey, R. A. részéről (Chicago: Moody Press, 1907).

¹⁰ (10,12-15) Henry, Matthew, *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, (Henry, Matthew kommentárja az egész Bibliáról), II:59.

¹¹ (10,40-43) Haley, John *Alleged Discrepancies of the Bible* (A Biblia állítólagos ellentmondásai), 324. old.

¹² (13,1-6) Salamon alatt a királyság elérte az Eufrátesz folyó egy részét, amennyiben az országok adófizetői voltak, de ha a teljes folyó jelenti az északkeleti határt, ennek még jövőbeli eseménynek kell lennie.

¹³ (15,21-63) Keil és Delitzsch fenntartja, hogy ezek, valamint hasonló számadati problémák az ÓSZ-ben, egyszerű másolói elírások („Joshua”, 163-64. old). A látszólagos ellentmondásokkal kapcsolatos vitához lásd még a Krónika 2. könyvéhez írt kommentárt.

- ¹⁴ (Rövidebb tanulmány) MacLear, G. F. *The Cambridge Bible for Schools and Colleges, The Book on Joshua* (A Cambridge-i Biblia, iskolák és kollégiumok számára, A Józsué könyve), 183. old.
- ¹⁵ (Rövidebb tanulmány) Moody, D. L. *Notes from My Bible* (Jegyzetek a Bibliából), 48-49. old.
- ¹⁶ (Rövidebb tanulmány) *Ugyanott*, 49. old.
- ¹⁷ (24,16-28) Armerding, Carl, *The Fight for Palestine* (A harc Palesztináért), 149. old.

IRODALOMJEGYZÉK

- Blair, Hugh J. „Joshua” *The New Bible Commentary* („Józsué”, *Az új bibliakommentár*). Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1953.
- Campbell, Donald K., „Joshua”, in *The Bible Knowledge Commentary*, („Józsué”, *a bibliaismereti kommentárban*). Wheaton, IL: Victor Books, 1985.
- Freedman, H. „Joshua”. In *Soncino Books of the Bible* („Józsué”, *Soncino könyvek a Bibliáról*), Vol. 2. London: The Soncino Press, 1967.
- Grant, F. W. „Joshua”. In *The Numerical Bible* („Józsué”. *A Numerikus Bibliában*). 2. köt. Neptune, N. J.; Loizeaux Bros., 1977.
- Henry, Matthew. „Joshua”. In *Matthew Henry’s Commentary on the Whole Bible*. („Józsué”. *Matthew Henry kommentárja az egész Bibliáról*). 2. köt. McLean, VA: MacDonald Publishing Company, n.d.
- Jensen, Irving L. *Joshua, Rest-Land won* (Józsué, a nyugalom földjének meghódítója). Everyman’s Bible Commentary (Mindenki Biblia-komentárja), Chicago: Moody Press, 1966
- Keil, C. F. és Delitzsch, Franz, „Joshua”, in *Biblical Commentary on the Old Testament*, („Józsué” *az ószövetségi bibliakommentárban*). 6. köt. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1971.
- Kroll, Woodrow Michael. „Joshua”. In *The Liberty Bible Commentary. Old Testament*. („Józsué”. *A szabadság bibliakommentárban. Ószövetség.*) Lynchburg, VA: The Old Time Gospel Hour, 1982.
- MacLear, G. F. *The Cambridge Bible for Schools and Colleges, The Book of Joshua* (A Cambridge-i Biblia, iskolák és kollégiumok számára, A Józsué könyve). London: Clay, C. J. and Sons, 1888.
- Pink, Arthur W. *Gleanings in Joshua*. (Válogatott szemelvények Józsué könyvéből). Chicago: Moody Press, 1994.

AJÁNLOTT IRODALOM

- A. C. Gaebelein: Ószövetségi kommentár (EK)
- H. Rossier: Gondolatok Józsué könyve, Bírák könyve és Ruth könyve alapján (GBV–EK)
- A Biblia ismerete kommentársorozat II. Józsué–2Kronika (KIA)

BÍRÁK KÖNYVE

„Sok olyan dolog van a Bírák könyvében, ami megszorítja az olvasó szívét; talán nincs is más könyv a Bibliában, amely ilyen világosan tanúskodna emberi esendőségünkről. De benne vannak az isteni szánalomnak és hosszútűrésnek félre nem érthető jelzései is... Ahogy megfigyeljük ezeknek a kisebb szabadítóknak az életét, megérthetjük, mennyire szükség van a modern időkben egy nagyobb Szabadítóra, Akinek az élete feddhetetlen, Aki képes tökéletes szabadtítást végrehajtani, nemcsak ideiglenest, hanem örökkévalót.”

Arthur E. Cundall

BEVEZETÉS

I. Egyedülálló helyzete a kánonban

Ebben a magával ragadó könyvben egyedülálló módon jegyezték fel a történelem számára, hogy Isten miként hoz ki erőt az emberi gyengeségből. Valójában egy bizonyos értelemben a Bírák könyve a következő három versnek a kommentárja: „Sőt azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében bolondok, hogy megszégyenítse a bölcséket, és azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében erőtlének, hogy megszégyenítse az erőseket: és azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében nem előkelők, sőt lenézettek; és a semmiiket, hogy semmikké tegye a valamiket; hogy egyetlen ember se dicsekedjék az Isten színe előtt” (1Kor 1,27-29). Például Éhúd balkezes benjáminita volt (3,12-30), a bal kezét pedig gyengébbnek gondoljuk a jobbnál. Samgar ökör-ösztökét használta, egy gyenge, szánalmas fegyvert, amellyel 600 ellenséget ölt meg (3,31). Debóra a „gyengébb nem” képviselője volt (bár ő maga nem volt gyenge!) (4,1-5,31). Bírák 10.000 gyalogos katonája, emberileg szólva gyenge ellenfele volt Sisera 900 vas harcokcsijának (4,10.13). Jáél is a gyengébb nem tagja volt, aki megölte Siserát, egy sátorcöveket vert át annak koponyáján (4,21). A cöveket bal kezében tartotta (5,26, Szeptuaginta). Gedeon olyan sereggel vonult az ellenség ellen, amelyet Isten 32 000-ről 300 főre csökkentett (7,1-8). Az

árpakenyér, a szegény ember eledele inséget és erőtlenséget sugall (7,13). Gedeon hadseregének szokatlan fegyverzete cserépfazekakból, fáklyákból és kürtökből állt (7,16), és a cserépfazekakat összetörték (7,19). Abimelek egy nő kezétől esett el, aki egy darab malomkövet dobott rá (9,53). „Tóla” neve azt jelenti, hogy féreg (10,1). Amikor Sámson édesanyjával találkozunk, ő névtelen, meddő asszony (13,2). Sámson pedig 1000 filiszteust egy szamar-állcsonttal vert agyon (15,15).

II. Szerzőség

Bár a Bírák könyvében nem szerepel a szerző neve, a zsidó Talmud és korai keresztyén hagyomány azt mondja, hogy a Bírák könyvét, Ruth könyvét és Sámuel könyveit Sámuel írta. Ezt a nézetet alátámaszthatja az 1Sám 10,25, amely arra utal, hogy a próféta volt az író. Az írás keletkezéséről található belső jelek legalábbis illenek Sámuel *idejéhez*.

III. Keletkezési idő

A Bírák könyvének megírására a legjobb dátum a monarchia első fél-évszázada (Kr. e. 1050–1000) a következő okokból:

Mindenekelőtt az az ismétlődő kifejezés, hogy „azokban a napokban nem volt király Izráelben” (17,6; 18,1; 19,1; 21,25), azt sugallja, hogy a megírás idején már volt király.

Másodszor, mivel az 1,21 azt mutatja, hogy a jebusziak még Jeruzsálemben vol-

tak, szükségszerűen korábbi időpontról van szó annál, mint amikor Dávid elfoglalta Jeruzsálemet. Végül az 1,29-ben említett Gézert később a Fáraó adta Salamonnak nászajándékul, ami ezt az eseményt megelőző keletkezési időre utal. Így Saul uralkodásának ideje, vagy Dávid hatalmának korai éve látszanak nagyon valószínűnek.

IV. Háttér és téma

A Bírák könyve Izráel nemzetének történelmét azután kezdi el, miután Józsue nemzedéke meghalt. A nép elmulasztotta, hogy teljesen kiűzze Kánaán pogány lakóit. Valójában összekeveredtek a pogányokkal és bálványimádást gyakoroltak. Ennek eredményeképpen Isten újra és újra kiszolgáltatta népét pogány elnyomók kezébe. Ez a leigázottság eljuttatta a zsidókat a bűnbánat és töredelem állapotába. Amikor az Úrhoz kiáltottak, hogy szabadítsa meg őket, Ő bírákat támasztott. Ezekről a vezetőkről kapta a könyv a nevét.

A könyvben leírt események mintegy 325 évet ölelnek fel, Otniél-tól Sámsonig.

A bírák inkább katonai vezetők voltak, mint jogügyekkel foglalkozó emberek. A hit hősi tetteivel végrehajtották Isten ítéletét, vagyis legyőzték elnyomóikat, ezáltal helyreállítva bizonyos mértékű békességet és szabadságot a nép számára. Tizenkét Bírót támadt, hogy megszabadítsa Izráelt. Némelyek terjedelmes részt kaptak a könyvben, míg másokat csak egy, vagy két vers említ. Kilenc különböző törzsből jöttek és megszabadították népüket a mezopotámiaktól, moábitáktól, filiszteusoktól, kánaánitáktól, midjánitáktól és ammonitáktól. Egy bírót sem uralta az egész nemzetet Sámuelig.

A Bírák könyve nem tart szigorú időrendi sorrendet. Az első két fejezet bevezető anyagot tartalmaz, amely részben történeti, részben prófétai jellegű. A magukról a bírákrol szóló feljegyzés (3-16. fej.) nem szükségszerűen kronologikus. A bírák némelyike ugyanabban az időben győzhetett

az ellenségek felett, csak az ország más részeiben. Fontos, hogy erre emlékezzünk, mert ha egyszerűen összeadjuk a könyvben említett évek számát, az több, mint 400, ez pedig hosszabb idő, mint amennyit a Biblia megad erre a periódusra (Csel 13,19-20; 1Kir 6,1).

A záró fejezetek (17-21) feljegyeznek eseményeket, amelyek a bírák ideje alatt történtek, de ezek azért kerültek a könyv végére, hogy képet adjanak arról a vallási, erkölcsi és polgári romlottságról, amely Izráelben uralkodott ebben az időben. Az idők jellegét jól leírja a kulcs-vers (17,6): „Abban az időben nem volt király Izráelben, mindenki azt csinálta, ami neki tetszett.”

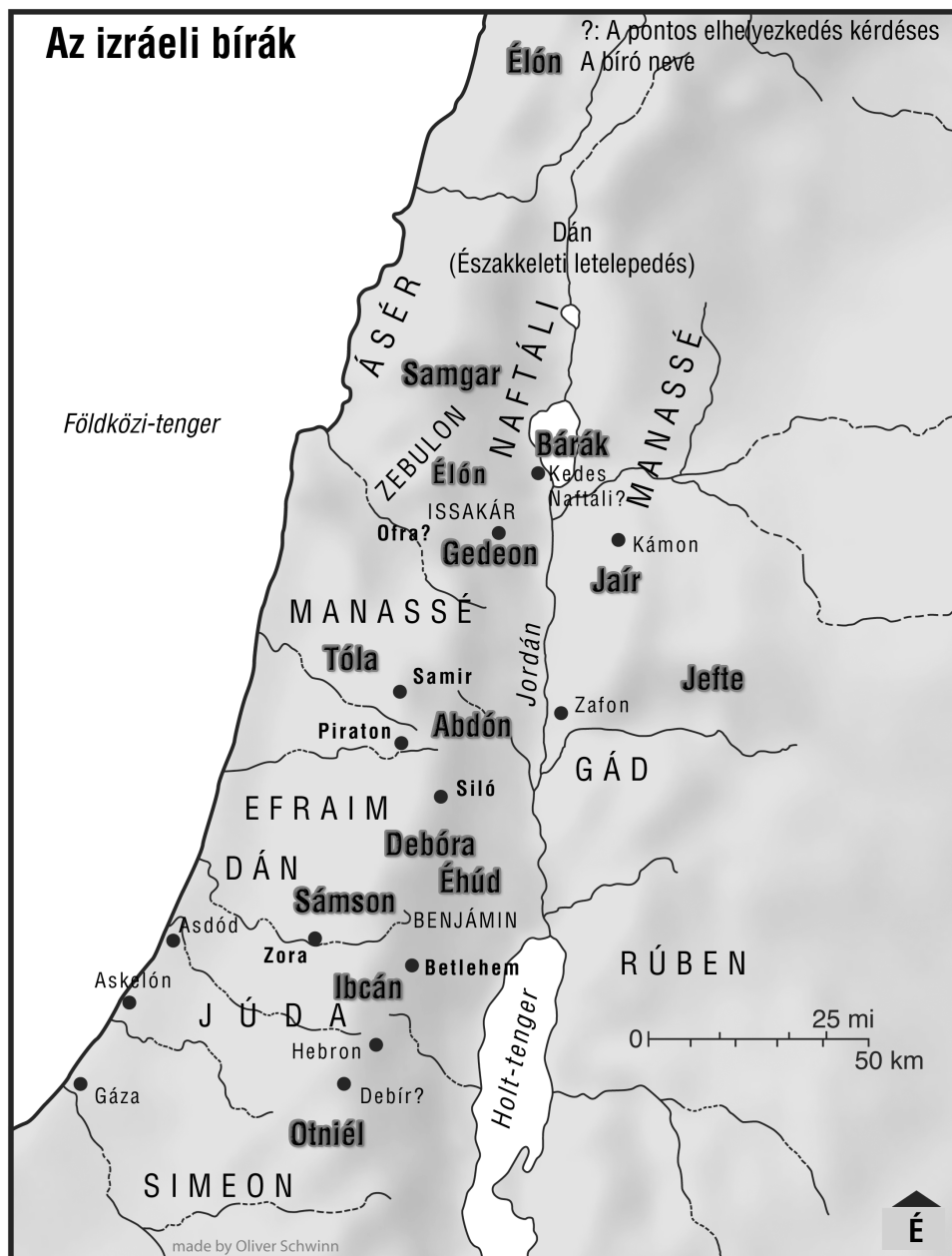
Ha hisszük, hogy Isten minden szava igaz, és hogy az egész Szentírás hasznos, akkor ebből az következik, hogy a Bírák könyve fontos szellemi témákat és tanulságokat tartalmaz számunkra. Ezeknek a tanulságoknak némelyike el van rejtve a pogány elnyomók nevében, valamint a bírákban, akik megszabadították Izráelt. Az elnyomók ennek a világnak a hatalmát jelképezik, amely arra törekszik, hogy Isten népét rabszolgaságba döntse. A bírák azokat az eszközöket szimbolizálják, amelyek által megvívjuk a szellemi háborút.

Magyarázatainkba belevettünk néhány gyakorlati alkalmazást, melyek közül sok származik régi, klasszikus munkákból.¹

Mindig fennáll annak a veszélye, hogy a példákat, vagy előképeket szélsőséges módon magyarázzák. Megpróbáltunk elkerülni minden olyan értelmezést, amely erőltetett, vagy a fantázia szülte volna. Azt is hozzá kell tenni, hogy néhány név jelentése bizonytalan. Ahol ilyesmi lehetséges, alternatív jelentéseket adtunk meg.

VÁZLAT

- I. VISSZAPILLANTÁS ÉS ELŐRE TEKINTÉS (1,1-3,6)
  - A) Visszatekintés (1,1-2,10)
  - B) Előrettekintés (2,11-3,6)

- II. A BÍRÁK IDEJE (3,7–16,31)
- A) Otniél (3,7-11)
  - B) Éhúd (3,12-30)
  - C) Samgar (3,31)
  - D) Debóra és Bárák (4–5. fejt)
    - 1. Történetük prózában (4. fejt)
    - 2. Történetük énekben (5. fejt)
  - E) Gedeon (6,1–8,32)
    - 1. Gedeon elhívása szolgálatra (6. fejt)
    - 2. Gedeon háromszáza (7. fejt)
    - 3. Gedeon győzelme a filiszteusok felett (8,1-32)
  - F) Abímelek bitorló magatartása (8,33–9,57)
  - G) Tólá és Jáír
  - H) Jefte (10,6–12,7)
    - 1. Izráel nyomorúsága (10,6-18)
    - 2. Jefte, Izráel védelmezője (11,1-28)
  - 3. Jefte ünnepélyes fogadalma (11,29-40)
  - 4. Jefte lemészároltatja az efraimitákat (12,1-7)
  - 5. Ibcán, Élón és Abdón (12,8-15)
  - 6. Sámson (13-16. fejt)
  - 7. Sámson istenfélő öröksége (13. fejt)
  - 8. Sámson ünnepi lakomája és találós kérdése (14. fejt)
  - 9. Sámson megtorlásai (15. fejt)
  - 10. Sámsont rászedi Delila (16. fejt)
- III. VALLÁSI, ERKÖLCSI, ÉS POLITIKAI HANYATLÁS (17–21. FEJT)
- A) Míká vallás-alapítása (17. fejt)
  - B) Míká és a dániták (18. fejt)
  - C) A lévita és ágyasa (19. fejt)
  - D) A háború Benjáminnal (20–21. fejt)

KOMMENTÁR

I. VISSZAPILLANTÁS ÉS ELŐRETEKINTÉS (1,1–3,6)

A) Visszatekintés (1,1–2,10)

1,1-3 Józsué halála után (vö.: 2,8) **Júda** törzse vette át a vezető szerepet délen **a kánaániták elleni** harcban. **Júda**, Isten győzelmi ígérete ellenére **Simeon** törzsének segítségét kérte, mutatva, hogy hitük meggyengült ahhoz, hogy teljesen Isten szavától függjenek.

1,4-7 Első győzelmüket **Bezek** lakói felett aratták. **Tízezer ember** megölése után **levágták a király hüvelykujjait és nagy lábujjait**, mert ő is ezt tette ellenségeivel. Halálra kellett volna adni, mivel az Úr ezt parancsolta (5Móz 7,24), ehelyett azonban csak megcsönkítették. Ezután elvitték Jeruzsálembe, ahol később meghalt. Ez előveti árnyékát Izráel engedetlenségének az országukban lakó pogányokkal való bánásmódot illetően. Ahelyett, hogy az izraeliták teljesen megsemmisítették volna, csak

megnyomorították őket. Az ilyen részleges engedelmesség valójában engedetlenség volt, és drágán megfizetnek majd érte az elkövetkező napokban.

Júda bizonyos mértékig sikeres volt **Jeruzsálem ellen**, **a várost** lángba borította. De sem Júda, sem Benjámín nem tudta kiűzni a jebusziakat az erődjükből (lásd a Józ 15,21-63-hoz írt kommentárt). Ez nem történt meg Dávid idejéig (2Sám 5,6-7).

Hebron elfoglalását itt **Júdának** tulajdonítják; a Józ 14. és 15. mondja el, hogy Káléb volt felelős ennek a városnak az elfoglalásáért. Itt nincs ellentmondás, mivel **Káléb** Júda törzséből származott. Ezek a versek (9-10.) feltehetően Káléb hódítására vonatkoznak (vö.: 20. v.), nem pedig egy ezt követő hadjáratra Józsué halála után, mint ahogy **Kirjat-Széfer Otniél** általi elfoglalása is meg van ismételve a 11-15. versben, noha korábban történt (Józ 15,16-19).

1,16 A kéniták továbbra is **Júda fiaival** laktak, bár igazán sohasem tértek meg.

1,17-21 Júda további hódításai: **Horma, Gáza, Askelón és Ekrón**, de a győzelmek nem voltak teljesek. A **völgy lakóinak vas harci kocsjaik voltak**, és Júdának nem volt hite, hogy támadást indítson ellenük. Nem voltak hajlandók nehéz körülmények között rendületlenül kitartani. A 21. vers mutatja, hogy a Bírák könyvét azelőtt írták, mielőtt Dávid bevette volna Jeruzsálemet.

1,22-26 Csak **József** két törzse mondhattott magáénak további győzelmeket. (Lehet, hogy ezek a versek **Bétel** akkori elfoglalására vonatkoznak, amikor Józsué még életben volt [Józs 12,16], ugyanúgy, ahogyan a Hebronnal és Kirjat-Széferrel kapcsolatos korábbi versek visszatérnek a nagy hadvezér napjaihoz). Ők megtámadták **Bétel városát**, amelyet **korábban Lúznak** neveztek, és elpusztították. De hiba volt biztonságot ígérniük egy együttműködőnek. Ez azonnal hozzákezdett egy másik város építéséhez, amelynek **neve Lúz lett a hetiták országában**. A meg nem ítélt bűn tovább él, és később szembesülni kell vele.

1,27-36 A fejezet hátra lévő része megnevez hét központi és északi törzset, akik **nem tudták kiűzni a kánaánitákat** saját területükről: **Benjámint** (21. v.), **Manassét** (27-28. v.), **Efraimot** (29. v.), **Zebulont** (30. v.), **Ásért** (31-32. v.), **Naftálit** (33. v.) és **Dánt** (43-36).

2,1-5 Az **ÚR angyala** (az Úr Jézus) **Bókímban** (halottsíratók) megfeddte a népet engedetlensége miatt. Az 1. vers azt mondja, hogy **feljött Gilgálból** (az áldás helyéről) **Bókimba** (a könnyhullatás helyére). Izráel a győzelem helyéről a gyászolás helyére ment. Elmulasztották kiűzni a kánaánitákat, és lerombolni bálványimádó oltárait. Ezért az Úr megtagadta, hogy **kiűzze az ország lakosait**, hanem ehelyett megengedte, hogy gyötörjék az izraelitákat. Az 1-5. vers megadja így a bekövetkezett elnyomás alapvető okát. Nem csoda,

hogy **a nép sírt, és a helyet Bókímnak hívták!**

2,6-10 A 6-10. vers felidézi Józsué életének végét, és a nemzedéket, amely őt túlélte. Az 5Móz 6-ban az Úr több határozott parancsot adott népének. Az azoknak való engedelmség elmulasztása vezetett a 10. versben leírt bajoknak szomorú állapotához, ahol látható, hogy a szellemi vezetés hiánya Isten népe részéről az engedelmség megfelelő elmulasztásához vezet. Az előző **nemzedék** nem tanította meg gyermekeit arra, hogy féljék **az URat**, és megtartsák parancsolatait. Az apák hanyagsága fiaik hitehagyásához vezetett.

B) Előretétekintés (2,11–3,6)

Másrészt viszont a hátra lévő versek előretétekintést adnak a bírák teljes korszakára. Nyomon követik azt a négyes ciklust, amely ezt az időt jellemezte:

Bűn (11-13. v.)

Leigázottság (14-15. v.)

Esedezés (itt nincs kimondva, de lásd: 3,9; 3,15; 4,3 stb.)

Megszabadulás (16-18. v.)

A magatartásnak ez a képe a következőképpen is le van írva:

Lázadás

Büntetés

Bűnbánat

Nyugalom

A Bírák könyvének ez az összegezése (11-19. v.), amint Jensen kimutatja, fókuszba helyez két eltérő igazságot, amely az egész könyvben megmutatkozik:

(1) az emberi szív reménytelen gonoszságát, feltárva annak hálátlanságát, konokságát, lázadását és ostobaságát; (2) Isten kintartását, türelmét, szeretetét és irgalmát. Más bibliai könyv nem állítja ezt a két igazságot ilyen élesen szembe – Izráel teljes bukását, és Jahveh örökös kegyelmét!²

2,20-23 Minthogy Izráel makacsul ragaszkodott az engedetlenséghez, Isten úgy

döntött, hogy engedi a nemzeteket az országban maradni, mint népe elleni büntetést. Nem az engedetlenség miatti büntetés volt az egyetlen ok, hogy az Úr nem üzött ki minden kánaánitát. Azért is hagyta ott őket, hogy **megpróbálja** Izráelt (22. v.; 3,4) és *kiképezze* háborúra a következő nemzedékeket (3,1-2). Képet nyerhetünk ebből, hogy miért engedi az Úr, hogy a hívők problémákon és megpróbáltatásokon menjenek keresztül. Tudni akarja, hogy „ragaszkodnak-e az ÚR útjához,... vagy pedig nem?” (22. v.).

3,1-4 Azokat a nemzeteket, amelyek ott maradtak próbaként Izráel számára, a 3. vers sorolja fel: **a filiszteusok öt fejedelme, az összes kánaáni, a szidóniak és a hivviek, akik a Libánon hegyvidékén laktak.**

Most kezdetét veszi az első ciklus: bűn (5-7. v.); leigázottság (8. v.); esedezés (9a. v.); megszabadulás (9b-11. v.).

3,5-6 A hét pogány nemzetből hatot láthatunk, akik között az izraeliták éltek. A harmadik versben felsorolt listához itt hozzájönnek még **a hettiták, emóriak, perizziek, hivviek és jebúsziai.** A hetedik a girgásiaiak voltak (Józs 3,10; 24,11).

Dr. Cohen hajszálpontosan, tömören megállapítja minden egyes lefelé mutató ciklus kezdetét:

Az izraeliták nem törődtek Mózes figyelmeztetésével (5Móz 7,3), és összeházasodtak az őshonos nemzetekkel, amelynek következménye volt azok rosszra csábító vallásgyakorlatának elfogadása.³

II. A BÍRÁK IDEJE (3,7–16,31)

A) Otniél (3,7-11)

3,7-8 A nép **gonoszságot cselekedett az Úr előtt** azzal, hogy összeházasodtak a pogányokkal és azután az ő isteneiket imádták. A tisztátalanság és erkölcstelenség (6. v.) bálványimádáshoz vezet (7. v.). Isten már korábban figyelmeztette őket annak súlyos következményeire, ha összekeve-

rednek Kánaán pogány lakóival. Szent nép voltak, és el kellett különülniük a tisztátalanságtól, ha meg akarták ismerni Isten áldásait (5Móz 7,3-6). Isten azzal büntette Izráelt, hogy **Kúsan-Risátainnak, Mezopotámia királyának kezébe adta őket nyolc évre.** Neve azt jelenti, hogy *Kús, a kétszeres gonoszság embere.*

3,9-11 Népe bűnbánó kiáltására válaszul ekkor **az ÚR Otniél támastotta**, aki Káléb unokaöccse volt, hogy szabadítsa meg őket ellenségeiktől, és teremtsen békét **negyven évre. Otniél** (Isten *oroszlánja*) előzőleg bevette Kirját-Széfert (*a könyv városa*), nevét Debirre (*egy élő szenthely*) változtatva. Ez az, amit a hit Isten Igéjével cselekszik.

B) Éhúd (3,12-30)

3,12-14 A második ciklusban Izráel **Eglonnak, Moáb királyának** hatalma alá került **tizenyolc évre.**

3,15-30 Az a katonai vezető, akit Isten ekkor adott Izráelnek **Éhúd** volt, egy Benjámin törzséből származó balkezes férfi. Őt bízta meg a nép, hogy vigyen ajándékot **adóként Eglón** királynak. Elrejtett egy **kétélű kardot a ruhája alatt.** Miután odaadta az ajándékot, a király feltehetően megkönnyebbült zsidó alattvalóinak magatartását illetően. Akkor **Éhúd** magánkihallgatást kért, hogy egy **titkos üzenetről** tárgyaljanak. Amikor **minden** szolgáló személyzetet kiküldtek, **Éhúd** megölte a királyt és elmenekült. Mire a tettet felfedezték, **Éhúd** összegyűjtötte Izráel férfait, Moáb ellen vonult, és **levágott körülbelül tízezer visszavonuló katonát.** Izráel ezután **nyolcvan évre nyugalmat** élvezett.

Ha az *elmékedésből* (Gera, 15. v.) *dicsőítés* (Éhúd) születik, a *világ fejedelme* (Eglón) megsemmisül az éles, kétélű *kard* (a Biblia) által, még akkor is, ha az Igét egy balkezes ember használja.

Otniél Júdából származott, Izráel leghatalmasabb törzséből. Éhúd Benjáminból, a mai legkisebb törzsből. Isten felhasználhat

nagyot, vagy kicsit, hogy kivívja a győzelmet, mivel a hatalom mindenképpen Őtőle van. Az emberek csupán a szabadítás végrehajtói, nem pedig a megszerzői.

C) Samgar (3,31)

3,31 Erre a bíróra csak egy verset szán az Ige. Megölt **hatszáz filiszteus férfit egy ökörösztökével** (egy éles, hegyes eszköz-

zel, amelyet az ökrök ösztökélésére használtak). Ez újabb eset a Bírák könyvében, ahol Isten valamilyen „gyenge dolgot” használt fel, hogy hatalmas győzelmet érjen el. Egy *zarándok* (**Samgar**) ügyesen kezelve *Isten Igéjét* (**ösztöke** – lásd Préd 12,11 [Revideált Károli]) tönkrevetheti Isten népe között a csavargókat (**filiszteusok**).

Elnyomó	Jelentés vagy típus	Az elnyomás évei-nek száma	Megszabá-dító	Jelentés	A nyugalom évei-nek száma	Igehely
Kúsan-Risátaim Meopotámia királya	Kus – kétszeres gonoszság embere Öndicsőtés, gőg	8	Otniél	Isten oroslánja (Az Isten hatalma)	40	3,7-11
Eglon, Moáb királya	Kör Világias munka	18	Éhúd	Fenség	80	3,12-30
Filiszteusok	Csavargók Isten népe között, vagy testies vallásosság		Samgar	Idegen vagy zarándok		3,31
Jábin a kánaáni Hácór királya Sisera, a hadvezér	Megértés vagy emberi értelem Letelepedés Csatasor Jelentése ismeretlen	20	Bárak Debóra	Villám Méh	40	4,1–5,31
Midjániták	Harc, viszály, a világ	7	Gedeon (Jerubbaál)	A kivágó Pereljen Baál magáért, vagy Baállal küzdő	40	6,1–8,35
			Abímelek, egy bitorló	Apám király volt	3	9,1-57
			Tóla Jáír	Egy fereg Fényadó	23 22	10,1-2 10,3-5
Ammoniták	Racionalizmus vagy hamis tan	18	Jefté Ibcán	Nyitni fog Jelentése bizonytalan	6 7	10,6–12,7 12,8-15
			Élón	Jelentése bizonytalan	10	
			Abdón	Szolgálat	8	
Filiszteusok	Testies vallásosság	40	Sámson	Kis nap	20	13,1–16,31

D) Debóra és Bárák (4–5. fejj.)

1. Történetük prózában (4. fejj.)

4,1-3 A következő elnyomó **Jábin** volt, **Hácornak**, a kánaánita erődtménynnek a királya. **Hadvezére Sisera volt.** Híres **ki-lencszáz harckocsijával húsz éven keresztül** tartotta uralma alatt az izraelitákat.

4,4-9 Isten ekkor nem férfit támasztott. A „gyengébb nem” egy tagját támasztotta, egy **Debóra** nevű **prófétanőt.** (Nem normális dolog, hogy egy nő a szellemi tekintély ilyen helyét foglalja el, de ez a hanyatlás ideje volt. Ezt nem lehet úgy alkalmazni, mint a nő szerepének példáját a mai gyülekezetben, minthogy ő a kivétel, és nem a szabály. Ráadásul ez Izráel volt, nem a Gyülekezet). Debóra megbízta **Bárákot**, hogy menjen északra, és támadjon meg Sisera erőit, de ő megtagadta, hogy elmenjen, hacsak Debóra el nem kíséri. A vezető szereptől való vonakodása miatt azt mondta neki az asszony, hogy a **Sisera** feletti győzelem nem neki adatik majd, hanem egy **nőnek.**

Debóra vette kézbe a kezdeményezést azzal, hogy hívatta Bárákot, és arra utasította, hogy támadjon meg harcban Siserát, ahogyan az Úr megparancsolta. De nem Debórát, hanem **Bárákot** dicséri hitéért a Zsid 11,32. Bár először némileg tétovázott, engedelmesskedett hit által az Úrnak, és megszabadította Izráelt. (A NIV szerint **Hóbab** a 11. versben úgy van feltüntetve, mint Mózes *sógora* [ahogyan a magyar Ref. változatban], nem pedig, mint **apósa**, ahogyan az NKJV-ben [és a magyar Revidált Károli változatban]).

Bárák nyíltan megmutatta 10 000-es haderejét a Tábor-hegy déli lejtőin. Sisera bekapta a csalétket. Ő és harci kocsijai átvágtak a száraz Kísón folyómedren a Harósettől délre lévő gázlónál. Versenyezve vágattak délkeletre az ősi országot mentén Taanak irányába. A délről, Efraimból jövő izraeliták bementek a völgybe Jeninnél (5,14), csatlakoztak a

Bárakkal lévő erőkhöz, valamint a völgyben lévő északi csapataihoz Taanak alatt, Kísontól délre. Debóra kiadta a jelszót a támadásra (14). Gyalogosok harckocsik ellen! Ebben a kritikus pillanatban eleredt az eső, mocsárrá változtatva a síkságot és alaposan összezavarva a harckocsikat és lovakat (5,4). Az előny most már teljesen a gyalogság mellett volt. ...Bárák sietette a támadást. Sisera elszakadt embereitől és menekült. A vezető nélkül maradt csapatok, amelyek nem szoktak a gyalogos harchoz, futottak a támaszpontjukra. Az eső tovább esett, és a Kísón áradattá duzzadt. Azokat, akiket nem öltek meg az izraeliták üldözés közben, elsodorta a Kísón, amikor megpróbálták átjutni a gázlón Harósetnél... [10-16. v.; lásd: 5,20-21] (*Daily Notes of the Scripture Union* {A Szentírás Egyesület napi jegyzetei})

4,17-24 **Sisera**, menedéket keresve, a **kéni Jáél sátrában** ételt és szállást kapott. Míg aludt, **Jáél belevert egy sátorcöveket a halántékába.** Amikor **Bárák** ott haladt el üldözés közben, **Jáél** hívta, hogy nézze meg ellenségének holttestét. Így teljesedett be Debórának a 9. versben mondott próféciája. Isten csak egy házíméhet (Debóra) használt fel, hogy levesse az emberi értelmet (**Jábin**), amikor felmagasztalta magát Isten ismeretével szemben. Az ítélet úgy jött az ellenségre, mint a villám (**Bárák**). **Jáél** (hegymászó) egy **sátorcöveket** használt (zarándok életének tanúját), hogy letörje a hatalmas ember elbizakodottságát. A **pöröly** az Igéről beszél (Jer 23,29).

2. Történetük énekben (5. fejj.)

5,1-5 **Debóra és Bárák** éneke az ihletett irodalom klasszikus darabja. Debóra az **ÚR dicséretével** kezdte, majd felidézte az Úr diadalmenetét, amikor az izraeliták elhagyták **Edom** határait, hogy az ígéret földje felé haladjanak. Minden ellenállás elolvadt **Izrael Úr Istenének fensége előtt.**

5,6-7 Aztán leírta a **Samgar napjaiban** uralkodó viszonyokat. A vész olyan nagy

volt, hogy az **országutak elnéptelenedtek**. Az **utazók** ritkábban használták a közvetlen utakat azért, hogy elkerüljék a rablóbandákat. A falusiak nem mertek kimenni házaikból – vagyis addig, **amíg Debóra fel nem kelt**.

5,8 Mivel az emberek bálványokhoz fordultak, az ország **háborúra** és vérontásra adatott, és **Izráelnek** nem voltak fegyverei, amelyekkel harcolhatott volna.

5,9-15 De amikor Isten **Debórát** és **Bárakot** támasztotta, Izráel néhány vezetője és néhányan a nép közül bátran előreléptek, hogy segítsenek. Voltak férfiak **Efraimból**, férfiak **Benjáminból** és **Mákírból** (Manassé törzséből), valamint **Zebulonból** és **Iszakárból**.

5,16-17 Aztán azokról emlékezett meg Debóra, akik *nem* jöttek segíteni. **Rúben szívében nagy fontolgatások** voltak, de a **juhaklok között** maradt. **Gileád** (Gád) nem kelt át a **Jordánon**, hogy részt vegyen a csatában. **Dán a hajókban** maradt, **Asér** pedig tétlenül ült a **tengerparton**.

A Szentírás gondosan feljegyezi azokat, akik harcoltak a csatában, és azokat is, akik csak szemlélődtek, és nem voltak hajlandóak biztonságukat kockáztatni Jahveh ügyéért. Így van ez ma is: Az Úr ismeri azokat, akik tevékenyen szemben állnak a világgal és a gonosszal, és azokat is, akik ölbe tett kézzel ülnek és csak egyszerű megfigyelők. Eljön majd a jutalomnapja, de az a veszteségnek napja is lesz (1Kor 3,10-15).

5,18-22 **Zebulon** és **Naftáli** kiemelkedő volt, életét kockáztatva Jahvehért ingyen (**nem vettek el ezüst zsákmányt**). Ott voltak a csata sűrűjében **Kánaán királyai** ellen. A természet erői mellettük voltak, mert ők az Úr oldalán álltak.

5,23-27 **Méróz átokra** ítéltetett, mert **nem jött** Jahveh segítségére. Ennek a városnak a férfiai közömbösek maradtak, amikor segítségre volt szükség az ellenség ellen. De **Jáél**, a sátorlakó, **áldott** bátorságáért és ravaszságáért, ahogy elpusztította **Siserát**. Urunk édesanyja az egyetlen má-

sik nő, akit áldottnak neveznek az asszonyok között (Lk 1,42).

5,28-31 Sisera **anyja** időközben az **ablakon** nézett ki, várva fiát, hogy visszatér a győzelem zsákmányaival. Nem értette, miért késik. **Legbölcsebb udvarhölgye** vigasztalta, hogy talán a hadizsákmányt **osztja el** embereivel. De **Sisera** sohasem fog visszatérni. Legyen ugyanez a sorsa Jahveh **minden ellenségének**.

Másrészt viszont azok, **akik szeretik** az Urat, legyenek olyanok, mint a felkelő **nap**. A fejezet azzal a megállapítással zárul, hogy Sisera halála után az **országnak negyven évig nyugalma volt**.

E) Gedeon (6,1–8,32)

1. Gedeon elhívása szolgálatra (6. fej.)

6,1-6 A következő ciklusban az izraelitákat a **midjániták** nyomorgatták. Ezek fosztogató beduin bandák voltak, amelyek portyázó rabló hadjáratokat vezettek Izráel terményeire, **sáskákhoz** hasonlóan **lecsupaszítva** a földet, elrabolva az **állatállományt**. Izráel visszaesése szegénységet, szolgálást és félelmet eredményezett. Azok, akiket Izráel egykor legyőzött, most uraivá lettek. Amikor, mint keresztyének, elfordulunk az Úrtól, régi szokásaink rabul ejtenek és erőtlenné is tesznek bennünket.

6,7-16 Amikor **Izráel az Úrhoz kiáltott segítségért**, Ő először egy **prófétát küldött**, hogy emlékeztesse őket bálványimádásukra. Aztán az **Úr angyala**, akiről úgy gondoljuk, hogy a megtestesülése előtti Krisztus (lásd az alábbi rövidebb tanulmányt), **megjelent** egy férfinak Manasséból, akit **Gedeonnak** hívtak, amikor titkon **gabonát csépel** egy **borsajtóban... hogy elrejtse a midjániták elől**. Az **angyal** azt mondta ennek az „**erős vitéznek**”, hogy Isten őt fogja felhasználni, hogy megszabadítsa **Izráelt** Midjántól. Gedeon tiltakozása ellenére az angyal megismételte elhívását erre a fontos feladatra.

AZ ÚR ANGYALA

Az Úr (Jahveh) angyala az Úr Jézus Krisztus, testté létele előtti megjelenésében. Azoknak az ígehelyeknek a tanulmányozása, ahol az Ige megemlíti, világossá teszi, hogy Istenről van szó, aki a Szentháromság második személye.

Először is a Szentírás mutatja, hogy Isten. Amikor megjelent Hágárnak, ő felismerte, hogy Isten jelenlétében volt; úgy utalva rá, mint „a látás Istenére” (1Móz 16,13). Ábráhámmal beszélve a Mórija hegyén, az angyal „az ÚR-ként” azonosította magát (héberül JHVH, vagyis Jahveh; 1Móz 22,16). Jákób hallotta, hogy az angyal úgy mutatkozott be, mint Bétel Istene (1Móz 31,11-13). Amikor Izráel megáldotta Józsefet, az „Isten” és „az angyal” megnevezéseket szinonimákként használta (1Móz 48,15-16). Az égő csipkebokornál „az ÚR angyala” volt, aki megjelent (2Móz 3,2), de Mózes „elrejtette arcát, mert félt Istenre tekinteni” (2Móz 3,6). Az Úr, aki Izráel előtt ment felhőoszlopban (2Móz 13,21), nem más volt, mint „az Isten angyala” (2Móz 14,19). Gedeon félt, hogy meg fog halni, mert látta Istent, amikor az ÚR angyalát látta (Bír 6,22-23). Az ÚR angyala azt mondta Mánohnak, hogy a neve Csodálatos (Bír 13,18), ami Isten egyik neve (Ézs 9,6). Amikor Jákób küzdött az angyallal, Istennel küzdött (Hós 12,3-4). Ezek meggyőző bizonyítékai annak, hogy amikor az ÓSZ az ÚR angyalára hivatkozik, az az istenségére való utalást is jelent.

John E. Walvoord (akit Chafer idéz) négy érveléssel támasztja ezt alá:

„(a) A Második Személy az Újszövetség Látható Istene. (b) Az Ószövetség Jahveh angyala Krisztus testté létele után már nem jelenik meg. (c) Mind Jahveh angyalát, mind Krisztust az Atya küldte. (d) A Jahveh angyala nem lehetett sem az Atya, sem a Szent Szellem.”⁴ Ami a negyedik bizonyítékot illeti, Walvoord azzal folytatja a magyarázatot,

hogy az Atya és a Szellem láthatatlan az ember számára, és mindkettőnek anyagtalan jellege van. Ezt a következtetést vonja le: „Nincs valós oka annak, hogy tagadjuk, hogy Jahveh angyala a Második Személy, mert minden ismert tény arra mutat, hogy Ő azonos az Újszövetség Krisztusával.”

Jahveh angyalát, Krisztust meg kell különböztetni más angyaloktól, abban, hogy Ő nem teremtett lény. Az *angyalnak*⁵ fordított szó mindkét Testamentumban „követet” jelent; Ő Jahveh *követe*. Így, amint Chafer mondja, Ő csak szolgálatát tekintve „angyal”.⁶

6,17-24 Gedeon megértette, hogy az Úrral beszél, ezért jelet kért. Aztán egy fiatal kecskét és kovásztalan kenyeret készített áldozatul. Amikor az Angyal megérintette botjával az áldozatot, és azt tűz emésztette meg, Gedeon tudta, hogy az Úr jelenlétében van, és félt, hogy meghal. De az ÚR megnyugtatta azokkal a szavakkal, hogy „békesség néked”, és Gedeon ezután oltárt épített, és elnevezte Jahveh-Salomnak (revideált Károli). (Az ÚR a békesség.)

6,25-32 Azon az éjszakán az Úrnak engedelmeskedve Gedeon lerombolt egy oltárt, amelyet apja épített Baalnak, a mellette lévő szent fát pedig kivágta, és helyettük felépített egy másik oltárt Jahvehnek. Reggel a város férfiai meg akarták ölni ezért a vakmerő tettéért. Apja, Jóás azonban közbelépett, mondván, hogy ha Baal valóban isten, akkor majd képes lesz megvédeni magát. Jóás kijelentette, hogy aki kiáll Baal ügyéért, meg fog halni. Gedeonnak a Jerubbaal melléknevet adták, ami azt jelenti, hogy „pereljen vele a Baal (saját magáért)”.

Néhányan hibáztathatják Gedeont azért, hogy az oltárt félelem miatt éjszaka rombolta le. Mi azonban nem veszíthetjük szem elől azt a tényt, hogy engedelmeskedett az Úrnak. Félelme nem akadályozta meg abban, hogy engedelmes legyen. Mindnyá-

junknak vannak félelmei, és a félelem önmagában nem szükségszerűen rossz. De ha visszatart attól, hogy engedelmeskedjünk az Úrnak, akkor akadállyá válik a hit számára, és bűn.

6,33-35 Ebben az időben a **midjániták**, az **amálekíták**, és a **keleti népek összegyűltek**, hogy hadakozzanak Izráellel, **átkeltek** a Jordánon és **tábort ütöttek a Jezréel síkságán. Az ÚR Szellemé Gedeonra szállt**, és hadsereget gyűjtött **Manassé, Ásér, Zebulon és Naftáli** törzséből. Abiezzer (34. v.) Gedeon egyik ősapja volt. Nevét itt úgy használják (héber szöveg) mint családnévét (az abiezritákat, NKJV) az élő leszármazott helyett. Lásd a 8,2-t is.

6,36-40 Mielőtt **Gedeon** a csatába indult volna, biztosítékot kívánt kapni **Istentől** a győzelmet illetően. Az első biztosíték az volt, hogy **gyapjűfűrtje harmatos** legyen, de ne legyen harmat a körülötte lévő **földön**. A másodikra a következő éjszaka került sor, amikor leszállt a **harmat a talajra**, de a gyapjűfűrtre nem.

Gedeon gyapjűját a keresztyének gyakran félreértik. Az esemény körül két dolog van, amit észben kell tartanunk: Gedeon a gyapjűjával nem *vezetést* kért, hanem *megerősítést*. Isten már elmondta neki, mit kell tennie. Gedeon a siker biztosítékát kereste. Olyan emberek, akik úgy beszélnek a gyapjűjű kitételéről, hogy valamilyen módon megismerjék az Úr akaratát, hibásan alkalmazzák az igehelyet. Másodszer, Gedeon *természetfeletti* jelet kért, nem pedig természetit. Emberileg szólva, amit Gedeon kért, sohasem történt volna meg Isten közvetlen beavatkozása nélkül. Manapság az emberek olyan dolgokat használnak „gyapjűjűként”, amelyek megtörténhetnek természetes módon, isteni beavatkozás nélkül. Ez is rossz útja a történet felhasználásának. Amit itt látunk, az az, hogy Isten leereszkedik a gyenge hitű emberhez, hogy biztosítsa őt a győzelemről. Isten adhat, és ad is ilyen biztosítékokat ma is, válaszul az imádságra.

2. Gedeon háromszáza (7. fejelet)

7,1-3 Azért, hogy a Midján elleni győzelem tisztán Istentől származó legyen, az Úr Gedeon hadseregét először 32 000-ről **tízezerre** csökkentette, hazaküldve a **félénkeket** és félénkszívűeket, ahogyan a törvény megparancsolta (5Móz 20,8).

7,4-8 Isten, hogy a hadsereget még tovább csökkentse, a folyónál próbálta ki a katonákat. Azokat, akik **térdre ereszkedtek a víziváshoz**, elküldték. Másrészt viszont azokat, akik **kutyához** hasonlóan szüröcsölték a vizet és gyorsan továbbhaladtak, megtartották a hadseregben. Ezek **háromszázan** voltak.

7,9-14 Ezután az **ÚR** utasította **Gedeont**, hogy látogasson el éjszaka a **midjániták táborának** szélére. **Purának, a szolgálójának** kíséretében Gedeon elment az ellenséges tábor legkülső részéig. Hallotta, hogy egy midjánita **elmondja** az **álmát** a barátjának, amelyet látott, amely szerint egy árpakenyér **cipó** rágördült egy midjánita **sátorra**, és összedöntötte. A barát szerint az álom azt jelentette, hogy az izraeliták le fogják verni **Midjánt**. Az **árpakenyér** az egyszerű földműves ember étele volt, és Izráelt képviselte. A **sátor** a midjániták seregeit jelentette.

7,15-20 Talán megfogyatkozott hadseregének gondolata újból felkeltette Gedeon félelmeit, és ez érthető is. Isten arra kérte, hogy 300 emberével szálljon szembe egy 135000-es hadsereggel (8,10)! De ez az ellenségeinek szájából származó beszéd megerősítette hitét. Erre válaszként először **imádkozott** (15. v.), aztán **háborúzott**.

Így megbizonyosodva a győzelemről, Gedeon **visszatért Izráel táborába** és összehívta embereit a harchoz. Miután hadseregét **három csapatra** osztotta, mindegyikben száz emberrel, mindenkit felszerelt egy **trombitával**, egy égetett-agyag korsóval, **benne** lámpával, vagy fáklyával. Levonultak a midjániták **táborának** széléhez, aztán pedig a megbeszélrt jelre vala-

mennyien **megfújták a trombitákat, összetörték a cserép korsókat**, úgy, hogy a lámpák fénye láthatóvá vált, és kiáltottak: **„Az Úrért és Gedeonért!”**

Ennek az eseménynek isteni magyarázata a 2Kor 4,7-ben van megadva. Testünk cserépedény. Szüntelenül halálra adatunk Jézusért, hogy Isten dicsősége ismeretének fénye, amely Jézus Krisztus arcán van, előragyogjon mások számára.

7,21-25 A midjániták a zavar és pánik hatására egymás ellen kezdtek harcolni, aztán pedig **menekültek**. Először **Naftáli, Ásér és egész Manassé** törzsének férfiai üldözték őket. De azután **Efraim minden férfiát** összehívták, hogy csatlakozzanak, elfoglalva a **Jordán** gázlóit, és pusztítva az ellenséget, amikor a folyón keresztül menekülni akartak. Az efraimitáknak sikerült elfogniuk és megölniük Midján **két fejedelmét: Orébet** (holló), és **Zeébet** (farkas).

Gedeon tetteit szemlélve a vezetésről tanulhatunk meg egy-két leckét. A vezetőnek teljesen bizonyosnak kell lennie abban, amit cselekszik, mielőtt másokat vezetne. Mindenekelőtt imádkozó embernek kell lennie, megadva Istennek az Őt megillető helyet (15. v.). Példájával kell vezetnie (17. v.). Gondosan kell eljárnia, hogy az érdem azé legyen, akit megillet – először Istené, azután az Ő választott eszközeié (18. v.).

3. Gedeon győzelme a filiszteusok felett

8,1-3 **Efraim férfiai** először haragudtak Gedeonra, hogy nem hívta őket hamarabb segíteni. De amikor Gedeon emlékeztette őket, hogy a két **fejedelem** elfogása nevezetesebb dolog volt, mint bármi, amit ő tett, megbékültek. Amint korábban már magyaráztuk, **Abíezer** (2. v.) Gedeonra és embereire vonatkozik.

8,4-7 A **szukkóti** zsidók megtagadták, hogy élelmet adjanak **Gedeonnak** és **háromszáz** éhes emberének, mert félték a midjániták megtorlásától, ha ő vereséget

sz szenved. Gedeon megfenyegette őket, hogy tövisekkel és tüskékkel fogja **tépetni** (héberül: *csépelni*) **húsukat**, ha az **ÚR kezébe adja Zebahot és Calmunnát**.

8,8-9 **Penúél férfiai** ugyancsak negatív módon reagáltak Gedeon kérésére, hogy adjanak élelmet. Ellenük úgy szólt a fenyegetése, hogy amikor **békében visszatér, le fogja rombolni a tornyukat**.

8,10-17 Gedeon megtartotta a szavát. Elfogta a két midjánita királyt és **szétverte az egész hadsereget**. Egy **ifjú** informátor írott listájának segítségével Gedeon **megleckéztette Szukkótnak hetvenhét vezető emberét**. Cohen mondja a következőket: Ez a büntetés úgy van „leírva Platón *Az Állam* c. művében, mint amelyet a legrosszabb gonosztevőkkel szemben alkalmaztak.”⁷

A művelt Kimchi és Rashi rabbi úgy tekint ezt, mint sajátos kifejezésmódot, amelynek jelentése: „erőszakos támadás”. Mások úgy magyarázzák hogy [Gedeon] azzal fenyegetőzött, hogy meztelenül tövissek közé veteti és megtapostatja őket, ahogyan a gabonát a szérűskertben.

Amikor Gedeon **Penúélbe** ért, **lerombolta tornyukat és megölette a város férfait** is.

„A higgadt válasz elhárítja az indulatot, de a bántó beszéd haragot támaszt.” (Péld 15,1). Az első igazságot illusztrálja az 1-3. vers, amit Gedeon válaszolt az efraimitáknak. A második igazságot illusztrálja a 4-17. vers, Szukkót és Penúél férfainak szavaival.

8,18-21 **Zebah és Calmunna megölette** Gedeonnak néhány **testvérét** Tábornál, ezért odarendelte legidősebb fiát **Jetert**, hogy ölje meg őket. Ő azonban **félt, mert még fiatal volt, ezért Gedeon** maga végezte el a feladatot.

8,22-23 **Izrael férfiai arra kérték Gedeont**, hogy legyen a királyuk, annyira lenyűgözték őket katonai hőstettei. Isten helyett embernek tulajdonították a dicsőséget. De Gedeon visszautasította ezt maga és fiai

nevében, és rámutatott, hogy egyedül az **Úrnak** van joga, **hogy uralkodjon** felettük.

8,24-27. De Gedeon, miután ellenállt az egyik kísértésnek, beleesett egy másikba. Elkérte az **arany fülönfüggőket**, amelyeket az izraeliták vettek el a midjánitáktól (akiket izmaelitákként is ismertek; vö. 2Móz 32,1-6). Ezekből **Gedeon efódot készített**, amely a pap pajzs-szerű díszruhája volt. Amikor ezt **felállította Ofrában**, bálványimádás tárgya lett, és **csapda** Izráel számára, mely elvonta őket Sílótól és a szent sátortól. „Elutasította a királyságot, de megkívánta a papságot”.

8,28-32 A midjániták leverése után **Izráel negyven évig nyugalmat** élvezett.

Külön említi az ige azt a tényt, hogy **Gedeonnak sok felesége volt**, és ezek **hetven fiút** szültek neki. Volt egy **ágyasa is Sikemben, aki szült egy fiút**, akinek a neve **Abímelek** volt.

Ebben a fejezetben Gedeon sokoldalú személyiségének két újabb jellemvonása ábrázolódik ki. A midjániták irgalmatlan üldözése alaposágot és teljességet mutat határozatainak végrehajtásában. Még ha fáradt volt is, még ha már sok mindent véghez is vitt, és még ha nem is segítettek neki, nem nyugodott, amíg az izmaelitákat el nem pusztította, és királyaik nem feküdtek holtan a lábánál. Pál apostolnak volt hasonló energiája, csakhogy az szellemi háborúban mutatkozott meg (Fil 3,12-14).

A második jellemvonása negatív: kért és elfogadott **arany fülönfüggőket a zsákmanýból**, mintegy jutalmul az izmaeliták leveréséért (24. v.), és ez **tór lett Gedeon családja**, valamint országa **számára**. Vessük össze ezt Ábrahám magatartásával az 1Móz 14,21-24-ben. Harcoljunk Isten mellett Gedeon erényeivel versengve, és kerüljük el bűneit.

F) Abímelek bitorló magatartása (8,33–9,57)

8,33-35 Alig halt meg **Gedeon, Izráel** már is a **Baalok** imadására tért át. Az izraeliták nagyon gyorsan elfelejtették Gedeon nemzeti hőstetteit, egészen addig, hogy rosszul bántak leszármazottaival és megfélemedtek Isten szabadításáról! De vajon mi jobbak vagyunk-e azokra az áldásokra való megemlékezésben, amelyeket az Úrtól, vagy akár embertársainktól kaptunk? Szégyellhetjük, de hajlamosak vagyunk elfeledni azokat.

9,1-6 Abímelek (*apám király volt*), Gedeon egyik **fia** nem Izráel bírása volt, hanem egy bitorló – olyan ember, aki Izráel uralmára tört, megfelelő felhatamazás nélkül. Hogy minden uralmára vonatkozó fenyegetést kiküszöböljön, meggyilkolta **minden testvérét, Jótámnak, a legfiatalbannak** kivételével. **Sikemi érdemtelen és meggondolatlan** rokonainak segítségével rávette annak a területnek az embereit, hogy ismerjék el őt, mint **királyt**. Mivel Gedeonnak **hetven fia** volt (2. v.), és nem mindet ölette meg, az 5. versben szereplő **hetvenes** számnak körülbelüli értéknek kell lennie.

9,7-15 Az evangéliumok sok példabeszédet vagy történetet tartalmaznak, amelyeknek mélyebb jelentésük van. Itt van egy a kevés ŐSZ-i példázat közül. Jensen a következőképpen magyarázza:

Amikor Jótám hallott Abímelek megkoronázásáról, felsietett a Garizim-hegy csúcsára akkor, amikor a nép összegyűlt az alatta lévő völgyben. Erről az előnyös pontról hangja hallható volt az egész völgyben, és az emberek figyelmesen hallgatták a furcsa példázatot, amit elmondott. Azt a képet használva, hogy a fák társasága királyt választott, Izráel magatartását mutatta be. Gedeonról és fiairól úgy beszélt, mint olajfáról, fügefáról, illetve szőlőről, akik bölcsen visszautasították, hogy elhagyják Isten által kijelölt hasznos helyüket azért, hogy elmenjenek és a fák

felett uralkodjanak. Abímeleket azonban túskebokorhoz hasonlította, aki nemcsak mohón elfogadta a hívást, hanem figyelmeztetett, hogy el fogja pusztítani a Libanon cédrusait, ha a fák nem választják őt királlyá.⁹

9,16-21 Jótám ezután merészen kijelentette az embereknek, hogy ha helyesen **cselekedtek** testvérei elpusztításával, akkor **örülhetnek** majd új uralkodójuknak. **De ha nem, akkor Sikem emberei és Abímelek** polgárháborúba sodródnak, és elpusztítják egymást.

9,22-33 Pontosán ez történt. **Három évvel** később **Isten egy rosszakarató szellemet küldött Abímelek és Sikem emberei közé.** Istentől nem származik gonosz, de megengedi a gonoszságot, sőt, fel is használja, hogy megvalósítsa a gonosz emberekkel kapcsolatos szándékait (vö.: 1Sám 16,14; 1Kir 22,19-23). **A sikemi emberek kirabolták** azokat, akik a Sikemhez közeli kereskedelmi útvonalakon utaztak, megfosztva így Abímeleket az adóktól, amelyeket rendszeresen begyűjtött (25. v.). **Gaal, Ebed fia** kihasználta az aratási ünnepet, hogy lázadást szítson Abímelek ellen, ezt mondva: „**Ki ez az Abímelek, hogy mi sikemiek szolgáljunk neki?!**” **Zebul,** Abímelek sikemi báb-kormányzója titokban üzenetet küldött **Abímeleknek** az összeesküvésről, és azt tanácsolta neki, hogy vonuljon reggel a város ellen.

9,34-40 Amikor **Gaal a város kapujához ment** reggel, úgy vélte hogy **embereket lát lefele jönni a hegytetőről.** **Zebul** először azt tette, mintha csak **árnyékokat** látna, remélve, hogy időt nyer Abímelek számára. Végül **Gaal** meggyőződött róla, hogy azok valóban **emberek** egy **másik sereggel** együtt, akik ellenkező irányból **jöttek.** **Ekkor Zebul** felszólította, hogy **menjen ki és harcoljon** azzal az emberrel, akinek uralmát **megvetette.** Amikor **Gaal** és rablóbandája megtámadta ellenségét, **sok** embere elesett, és őt hamarosan visszakergették a városba.

9,41-44 **Abímelek** letáborozott **Arúma** közelében, **Zebul** pedig elkergette **Gaal** és **testvéreit Sikemből.** **A következő napon** a **mezőre** sikemi **emberek** mentek ki dolgozni, vagy talán, hogy zsákmányt szerezzenek az elesettektől. Amikor **Abímelek** ezt meghallotta **három részre osztotta** embereit, és csapdát állított. **Két csapatnak** meg kellett rohannia őket, egy másiknak pedig legyilkolnia bárkit, aki visszahátrál a **városba.** A csapda sikeres volt.

9,45 Egy napi ostrom után elesett a **város.** **Az embereket** mind megölték, **városukat** pedig **lerombolták** és bevetették **sóval.** (A **sóval** való behintés a területet terméketlenné teszi. Itt ez Abímelek részéről szimbolikus cselekedet volt, amely azt az elhatározását fejezte ki, hogy a hely legyen örökre terméketlen sós pusztaság).

9,46-49 Közel volt **Sikem tornya,** ahol **Berit isten temploma** volt. A **fellegvár népe** a templom nagy termében rejtőzött el. **Abímelek** és emberei faágakat vágtak a közeli **Calmón-hegy** erdejében, és hatalmas **tűzet** gyújtottak a **rejtekhely** körül. **Mintegy ezer férfi és nő** vesztette életét ebben a valóságos pokolban.

9,50-57 **Tébéc** elfoglalása közben **Abímelek** bukása is bekövetkezett. Amikor megtámadott **egy tornyot,** ahol sok **ember** keresett menedéket, **egy asszony egy felső malomkővet dobott Abímelek fejére.** Súlyosan megsebesülve kérte egyik emberét, hogy ölje meg inkább ő, minthogy azt mondják, hogy **asszony** ölte meg. Így lett vége a túskebokornak, amint **Jótám** megjövendölte.

Az igazságnak megvan a maga megfelelő útja, hogy a bűnnek meglegyen a büntetése. Abímelek meggyilkolta testvéreit egy kövön (5. v.), és egy kő zúzta össze saját gögös fejét. Akik erőszakosan élnek, ugyanúgy fognak meghalni.

G) Tólá és Jáír (10,1-5)

Az **Issakár** törzsből származó Tólá **huszonhárom évig volt Izráel bírása**. **Efraim hegyvidékén** élt.

A következő bíró **Jáír** volt, egy **gileádi**, aki huszonkét évig vezette **Izráelt**. Az Ige megemlíti **harminc fiát**, akik **harminc városon** uralkodtak.

H) Jefte (10,6–12,7)**1. Izráel nyomorúsága (10,6-18)**

Ismét arról szól a szomorú beszámoló, hogy **Izráel fiai** hogyan **fordultak el az Úrtól**, és tértek a bálványokhoz. A bálványok szolgálata Izráelt a bálványimádók rabszolgaságába juttatta. A **filiszteusok** és ammoniták hadakoztak a zsidók **ellen**, akik a **Jordán** keleti **oldalán** voltak, és az ammoniták is **átkeltek a Jordánon**, hogy **hadakozzanak Júda, Benjámin és Efraim ellen**.

Izráel erőtlén volt a filiszteusok és ammoniták előtt, mert elhagyták Jahveh imádatát és ezeknek a pogányoknak az **isteneit szolgálták** (6. v.).

10,10-16 Amikor az izraeliták **az Úrhoz kiáltottak**, Ő először elutasította kérésüket. Felidézte múltbeli szabadításainak több esetét, és emlékeztette őket, hogy mindegyik szabadítás után elfordultak Tőle (13. v.). De amikor folytatták a könyörgést, és miután **felhagytak** bálványaikkal, Isten meghallgatta kiáltásukat. A 16. vers ad némi betekintést nekünk az Úr szívéből és gyöngédségéről. Mint Atya, megindult önfejlő gyermekeinek állapotán. **Nyomorúságuk** az Ő irgalmáért kiáltott.

10,17-18 Amikor a fejezet zárul, az **ammoni** seregek **Gileádban** táboroznak, **Izráel** pedig **összegyűlt Micpában**. Gileád férfiai katonai vezetőt kerestek (17-18. v.).

2. Jefte, Izráel védelmezője (11,1-28)

11,1-3 **Jefte** volt annak az órának az embere. Úgy van leírva, mint **gileádi**, **nagyon bátor férfi**, és **egy parázna nőnek a fia**.

Mivel saját honfitársai nem fogadták be, **Tób városába vándorolt** (valószínűleg Szíriába), ahol vezére lett egy kalandor, vagyis törvényen kívüli csapatnak.

11,4-11 A **gileádi vének Jeftét** most arra kérték, hogy vezesse Izráel hadseregét az ammoniták ellen, és azt ígérték, hogy el fogják ismerni **vezetőjüknek**, ha leveri az ellenséget.

Bizonyos szempontból Jefte az Úr Jézusra emlékeztet bennünket: volt bizonyos árnyék a születésén, és testvérei elutasították. Amikor szolgálásra jutottak, megemlékeztek róla, és hívták, mint szabadítójukat; és Jefte megígérve, hogy segít a gileádiaknak, megegyezett velük abban, hogy szabadítójuk lesz, de ragaszkodott hozzá, hogy uruk is legyen.

11,12-28 Jefte első cselekedete az volt, hogy **követeket küldött Ammon királyához**, alkalmat adva neki, hogy támadását megmagyarázza. **A király** arról panaszkodott, hogy **Izráel** az ő **területéből** lopott el, **amikor** a nemzet **Egyiptomból** Kánaánba vonult. Jefte világosan megmagyarázta, hogy ez nem így van. Az Úr utasította népet, hogy hagyja békén az edomitákat (5Móz 2,4-5), a moábitákat (5Móz 2,9), és az ammonitákat (5Móz 2,19) – ezek mind a zsidók távoli rokonai. Ezért az izraeliták megkerülték **Edom országát és Moáb országát**. Azonban, amikor ők az ammoniták területéhez érkeztek, azt már elfoglalták az **emóriaiak**, akiknek **Szihón** volt a **királya**. **Izráel** ezt a **földet vette birtokba** az **emóriaiak** legyőzésével.

Amikor **Ammon királya** visszautasította, hogy lemondjon az országgal kapcsolatos igényéről, **Jefte** felkészült a háborúra.

3. Jefte ünnepélyes fogadalma (11,29-40)

Jefte, mielőtt harcba indult, **tett** egy megdölgő ünnepélyes **fogadalmat**, hogy ha győztesen tér haza, az Úrnak fogja szentelni, ami **először kijön elé háza kapuján**.

Az **ÚR** győzelmet adott neki az ammoniták felett, és amikor házához visszatért, **lánya** jött ki, hogy fogadja. Így Jefte felajánlotta őt az Úrnak.

Jelentős vita van arról, hogy valójában mit tett Jefte a lányával. Egyik elképzelés az, hogy megölte, és felajánlotta égő áldozatul az Úrnak. A szövegnek talán ez a legnyilvánvalóbb jelentése, még akkor is, ha az emberáldozat eszméje ellenszenves, és Isten sohasem fogadta el (5Móz 18,9-14). Csak állatokat áldoztak; embereket felajánlottak Istennek, aztán pénzért megváltották őket (2Móz 13,12-13; 3Móz 27,1-8).

A másik általános nézet az, hogy Jefte a lányát örök szüzességre adta Jahveh szolgálatában. Azok, akik ezt a nézetet tartják, megállapítják, hogy Jefte fogadalma az volt, hogy **bárm**i jön ki **házának ajtaján... „az Úr**é lesz az, feláldozom égőáldozatul.” (31. v.). Az örökös **szüzesség** elképzelését meglehetősen alátámasztja a 37-39. vers. Akárhogyan is, *a tanulság* az, hogy ne tegyünk meggondolatlan ígéretek.

4. Jefte lemészároltatja az efrimitákat (12,1-7)

12,1-4 Az **efraimi férfiak** féltékenyek voltak Jefte győzelmére, arra panaszkodtak, hogy nem engedte meg nekik, hogy részük legyen benne. **Jefte** emlékeztette őket, hogy hiába kért tőlük segítséget. Az efrimiták gúnyolták Jefte embereit, a **gileádiakat**, hogy ők nem mások, mint elfajzott efraimiak. (Az efrimiták bajkeverők voltak. Szembeszálltak Gedeonnal, amikor megverte a midjánitákat [8. fej.], most pedig ok nélkül ellenségeskedtek Jeffével).

12,5-6 **Jefte és emberei** megtámadták az efrimitákat, és elvagták menekülésük útját a **Jordán gázlóinál**. Mielőtt valakinek megengedték, hogy **átkeljen** a Jordánon, arra kényszerítették, hogy mondja ki a „**sibbólet**” jelszót (szó szerint: *folyó áramlat*). Az efrimiták **nem tudták kiejteni**

helyesen ezt a szót; elárulták kilétüket azáltal, hogy „sibbólet”-et mondtak.¹⁰ **Jefte negyvenkétezer efraimi embert** gyilkoltatott le a **Jordánnál** – ez saját honfitársainak borzasztó méészárlása volt.

Szomorú ilyen belviszályt látni Isten népe között. Az efrimiták vére most az ammonitákéval elegyedett. A Bírák könyvében még a világos foltok is be vannak szennyezve szerencsétlenségekkel. Ridout tesz ezzel kapcsolatban egy szomorú észrevételt:

Nem igaz-e... hogy azok akik eretnkséggel találkoztak és legyőzték azt, azután fegyvereiket testvéreik ellen fordították, és hadakoztak velük olyan dolgok miatt, amelyek nem voltak az igazság lényegbevágó kérdései?¹¹

12,7 Jefte bíróként végzett szolgálata **hat évig tartott; azután meghalt és eltemették Gileádban**. Jeffét a Zsid 11,32 Gedeonnal, Bárákkal és Sámsonnal együtt említi. Mindezek a férfiak elkövették a maguk hibáját, de valamennyien egyszer-más-szor nagy hitről tettek tanúbizonyságot.

I) Ibcán, Élón és Abdón (12,8-15)

Ibcán hét évig volt Izrael bírása. Minden, amit tudunk róla, az, hogy Betlehemben született és volt harminc fia, akik mind máshonnan kaptak feleséget (vagyis nemzetségükön kívülről).

12,11-12 **Élón Zebulon** törzsből származott. Munkája bíróként tíz évre terjedt. **Ajjálónban temették el**.

12,13-15 **Abdón, Hillél fia Piráton** városából jött, amely **Efraim földjén, az amalékiak hegyvidékén** volt. **Nyolc évig volt Izrael bírása**. Külön említés van **negyven fiáról és harminc unokájáról**.

J) Sámson (13–16. feje)

1. Sámson öröksége (13. feje)

13,1-3 Hetedszer olvassuk a Bírák könyvében, hogy „Izráel fiai ismét azt tették, amit rossznak lát az ÚR.” A ciklus újra kezdődik; ebben az időben a **filiszteusok negyven évre** ígálták le Izráelt. Ez volt a nemzet eddigi leghosszabb elnyomása. Miközben az izraelitákat elnyomták a filiszteusok, **az ÚR angyala** (Krisztus) **megjelent Mánóah** feleségének, aki a Dán törzséből való volt, és kijelentette neki, hogy noha az asszony **meddő**, egy **fiú** anyja lesz. A meddő méh gyakran kiindulási pont Isten szándékaiban. Ő életet hív elő a halálból, és felhasználja „a semmiket”, hogy megszegyenítse a valamiket.

13,4-7 Ennek a fiúnak **nazíreusnak** kell lennie anyja **méhétől** fogva **halála napjái**ig. Ne **igyon bort**, ne egyen szőlőt, vagy mazsolaszőlőt és ne vágják le a haját. Az anya maga is tartózkodjon **bortól és hasonlótól** és **mindentől**, ami **tisztátalan**.

A nazíreusi fogadalom szentírási hátterét lásd a 4Móz 6,2-ben. Általában a nazíreusság olyan fogadalom volt, amelyet egy személy önszántából tett. Sámson esetében a nazíreusság születésétől fogva haláláig tartott.

13,8-14 **Mánóah imádkozott**, hogy **az ÚR angyala** újra tegyen látogatást, hogy további utasításokat kérhessen tőle. **Az angyal** megjelent **újra az asszonynak**, ő pedig sietve hívta **a férjét**, hogy találkozzon mennyei látogatójával. Azonban ekkor nem kaptak az angyaltól további utasításokat.

13,15-18 **Ekkor Mánóah** felajánlotta, hogy ételt **készít** az **Angyálnak**, azt gondolván, hogy csak emberről van szó. Az **Angyal** elutasította, hogy egyenrangúként **étkezzen Mánóahval**. Helyette azt javasolta, hogy a kecskegidát áldozza **égőáldozatul az ÚRnak**. Amikor **Mánóah** az **Angyal nevét** kérdezte, ő azt felelte, hogy az **Csodálatos** (Rev. Károli) – ez egyike az Úr Jézus Ézs 9,6-ban említett neveinek.

13,19-23 Ekkor **Mánóah egy fiatal kecskét áldozott az ÚRnak**. **Az angyal felemelkedett** a mennybe **az oltár lángjában**, így ezzel világosan megmutatta, hogy ez magának **az ÚRnak** megjelenése volt. **Mánóah és felesége ekkor arccal a földre borult** – ez olyan tett, amely nem lett volna helyénvaló, ha az Angyal Istennél kisebb lett volna. Ők **az Urat** látták, de ennek következményeként nem fognak **meghalni**, mivel Isten elfogadta tőlük az **égőáldozatot és ételáldozatot**.

13,24-25 Ezek után megszületett a **fiú**, és **Sámsonnak** (*kis nap*) nevezték el. Hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy **az ÚR Szellem**e hatalmasan munkálkodik az életében.

A Bibliában kevés ember mutatja ilyen ellentétét az erőnek és a gyengeségnek. Amikor Sámsonra gondolunk, rendszerint az *ereje* jut eszünkbe. Megölt egy oroszlant pusztá kézzel (Bír 14,6). Megölt harminc filiszteust pusztá kézzel (14,19). Elszakította azokat a köteleket, amelyekkel Júda férfiai megkötözték, és megölt 1000 filiszteust egy számár állcsontjával (15,14-16). A csapdából menekülve, amelyet a filiszteusok állítottak neki, elsétált Gáza kapuival (16,3). Háromszor megmenekült Delila cselvetéséből – egyszer eltépve a hét friss inat, amellyel megkötözték, egyszer szét-pattantva az új köteleket, mintha cérnák lettek volna, egyszer pedig kirántva a rögzítő csapot, amellyel hajának hét hajfürtjét rögzítették egy szövőszékhez (16,6-14). Végül ledöntötte annak a háznak az oszlopait, amelyben azért voltak a filiszteusok, hogy rajta mulassanak, több embert ölve meg halálában, mint életében.

Azonban Sámson *gyengesége* sokkal inkább nyilvánvaló. Gyenge volt a nőekkel szemben, és hajlamos volt rá, hogy engedetlen legyen Istennel szemben, azért, hogy övé legyen egy nő, aki megtetszett neki (14,1-7). Nem engedelmeskedett szüleinek sem (14,3) és becsapott másokat (14,9; 16,7.11.13b.). Barátkozott harminc filisz-

teussal, Isten népének ellenségeivel (14,11-18). Utat engedett a haragnak és bosszúvágó természetének (14,19b; 15,4-5). Volt természetében egy kegyetlen vonás (15,4-5). Partnere volt egy parázna nőnek (16,1-2). Játszott a gonosszal (16,6-14). Elárulta erejének titkát az ellenségnek (16,17-18). Túlságosan elbizakodott és öntelt volt (16,20b). Végül, de nem utolsó sorban megszegte nazíreusi fogadalmát (14,9).

2. Sámson ünnepi lakomája és találós kérdése (14. fej.)

14,1-4 Sámson makacssága hamarosan nyilvánvalóvá vált abban az elhatározásában, hogy összeházasodik egy filiszteus nővel – valakivel Izráel ellenségei közül. **Apja és anyja** igyekezett lebeszélni róla, de ő ragaszkodott hozzá. A 4. vers nem azt jelenti, hogy **az ÚR** hozzájárult Sámson engedelmességéhez, hanem, hogy megengedte, és az volt a szándéka, hogy felülemelkedik rajta Izráel jólétéért és hogy megbüntesse az ellenséget.

14,5-7 Amikor **szüleivel** együtt **Timnába** (egy filiszteus városba) ment, útközben Sámsonra támadt egy **fiatal oroszlán**. **Az ÚR Szelleme hatalmas erővel megszállta**, és képessé tette, hogy megölje **az oroszlánt** minden segítség nélkül. Feltehetően a házasságot készítették elő akkoriban.

14,8-9 Később, amikor **Sámson** visszatért Timnába, hogy elvegye menyasszonyát, **az oroszlán tetemében**, amelyet megölt, **mézet talált**, és adott belőle **apjának és anyjának** is. Nem mondta el nekik, hogy a méz beszenyeződött holttetemmel való érintkezés miatt. (Nazíreusként részben megszegte fogadalmát, döglött állat érintése miatt.)

14,10-14 Timnában nagy **lakodalmat** rendeztek, és **Sámson** egy **találós kérdést** adott fel, a **harminc társa** közül mind-egyiknek felajánlva egy teljes öltözetet, ha meg tudják azt fejteni. Ha nem, akkor ők adnak neki **harminc inget és harminc öl-**

tözet ruhát. A találós kérdés a következő volt:

Étel jött az evőből,
Édes jött az erősből.

Ez természetesen az oroszlán megölésére utalt, és arra, hogy a tetemében mézet talált.

14,15-18 Amikor az emberek nem tudták megadni a választ, fenyegetéssel rábeszéltek **Sámson feleségét**, hogy tudja meg tőle a megfejtést. **Ő** ezt megtette, és **megmagyarázta** a harminc fiatalembernek. Azok eljöttek Sámsonhoz a magyarázattal, és követelték a ruhákat. Sámson ekkor megértette, hogy azok együttműködtek a feleségével.

14,19-20 Hogy az öltözékeket meg tudja adni az embereknek, Sámson haragjában **megölt harminc férfit Askelónban és lehúzta ruhájukat**. A hetedik napon, amikor a házasságot meg kellett volna valósítania, hazament. **Feleségét pedig hozzáadták a vőfélyéhez, aki barátja volt**.

2. Sámson megtorlásai (15. fej.)

15,1-6 Amikor apósa megtagadta, hogy átadja Sámsonnak a **feleségét**, Sámson személyes bosszút állt: összekötötte **háromszáz róka farkát** páronként, majd meggyújtott **csóvát tett minden két róka farkai közé**, és ráengedte az állatokat a **gabonamezőkre, szőlőkre és olajfás kertekre**. A filiszteusok megtudták ennek a kegyetlen és pusztító cselekedetnek az okát, és Sámson feleségének, **valamint apjának** megégetésével torolták meg.

15,7-13 Sámson válasza erre az volt, hogy a filiszteusok **nagy** sokaságát ölte meg; azután visszatért az **étámi sziklahasadékba**, amely Júda területén volt. De az erőszak még több erőszakot vált ki. Amikor **a filiszteusok** utána vonultak, **Júda férfiai** szolgálalkúen eszébe juttatták, hogy **a filiszteusok** uralkodnak rajtuk. Hogy a saját bőrüket mentsék, megegyeztek Sámsonnal, hogy **biztonságosan megkötözik** és átadják az ellenségnek. Sámson kikötötte, hogy saját honfitársai **nem** kísérhetnek

meg, hogy őt **megöljék**. Azok vazallusi magatartásba süllyedtek, úgy döntöttek, hogy inkább elárulják saját honfitársukat és az elnyomóikhoz lesznek hűek, ahelyett, hogy védelmezték volna és megszabadultak volna saját láncikaiktól is.

15,14-17 Ezután következett Sámson életútján a legdicsőségesebb pillanatok egyike. Amikor átadták megkötözve, **az ÚR Szelleme hatalmasan megszállta. Egy számár állcsontjával** fogott hozzá, hogy **ezer** filiszteust megöljön. Elnevezte a **helyet Ramath-Lehinek** (*Állcsont-magaslatnak*, NKJV, széljegyzet). Szójáték van a 16. versben, mintha ezt mondaná: „Számár állcsontjával rakásra vertem őket”, vagy: „Egy számár állcsontjával egy halommá vertem! Egy számár állcsontjával támadókat öltem” (Moffatt).

Csodálkozhat az ember, hogy miért adott az Úr ilyen nagy győzelmet ilyen szokatlan fegyverrel. Sámsonnak tilos volt, hogy bármi tisztátalant megérintsen, az állcsont pedig bizonyára az volt, minthogy döglött állattól származott. De ez a szokatlan fegyver mindennél jobban nyilvánvalóvá tette, hogy a győzelem természetfeletti volt, amelyet Isten adott közönséges eszközök révén. Ez példa arra, hogy különleges válság idején az Úr megenged olyan rendellenességeket, amelyek egyébként nem lennének megengedhetőek.

15,18-20 Sámson **vízért** mondott imájára válaszul, **Isten** csodálatos módon forrást fakasztott az „Állcsont-magaslatból”. Ezt a helyet elnevezték En Hakkore-nak, *Kiáltó-forrásnak* (NKJV széljegyzet.).

Sámson életpályájának ebben a nevezetes szakaszában jegyezteti fel Isten Szelleme, hogy **húsz évig** volt **Izráel bírása**.

3. Delila rászedi Sámson (16. fej.)

16,1-3 Uralkodásának vége felé Sámson szabadjára engedett érzéki vágyai egy **parázna** nő házához vezették **Gázában**, a filiszteus városban. A város férfiai azt gondolták, hogy végre csapdába ejthetik ellen-

ségüket. De **Sámson felkelt éjfélkor**, a **város kapujának ajtószárnyait a két ajtófélfával együtt** kiszakította, és **felvitte a domb tetejére, amely Hebronra** néz, majdnem negyven mérföldes távolságra.

16,4-10 Ezt követően **Sámson** szerelemre gyúlt egy filiszteus **nő** iránt, akit Delilának hívtak. Amikor ez kitudódott, a **filiszteusok urai** nagy jutalmat ajánlottak fel a nőnek, ha kicsalja Sámsonról **nagy erejének** titkát.

Az első kísérletkor Sámson azt mondta, hogy ha megkötözik **hét nyers innal**, akkor meggyengül. Erre ő megkötözte **hét nyers innal**, és azt mondta, hogy itt vannak a filiszteusok, hogy lecsapjanak rá. De Sámson **széttépte** a kötelékeket, mintha **kőmadzagok** lettek volna.

16,11-12 A második kísérletnél Sámson javaslatát követve **Delila** megkötözte **új kötelekkel**, és feliasztotta, hogy a **filiszteusok** közelednek, hogy megöljék. De Sámson ismét **elszakította** a kötelékeit, mint a **cérnaszálat**.

16,13-14 Sámson, még mindig játszva a tűzzel, azt mondta Delilának, hogy gyengévé válik, ha hajának **hét fonatát** összeszövi a **szövőszék fonalával**. Amikor aztán felkeltette azzal a figyelmeztetéssel, hogy jönnek a **filiszteusok**, hogy elfogják, ő kitépte a **cöveket és a vetélt**.

16,15-20 Végül Sámson megtört és elárulta **Delilának ereje** titkát. Hosszú haja, ha nem is forrása az ereje, külső jele annak, hogy ő **nazireus** – **Istennek** szentelt. Istennel való közössége tette erőssé, nem a haja. De ha haját levágják, erőtlenné lesz. Delila most már tudta, hogy a titok birtokában van. Amikor Sámson elaludt a **nő térdein**, behívta a filiszteusokat. Egyik közülük leborotválta a fejét, és **elhagyta az ereje**.

C. H. Mackintosh a következőt figyelte meg:

Delila térde túl erősnek bizonyult Sámson szívéhez képest, és amit ezer filiszteus nem

tudott megtenni, azt megtette egyetlen nő behálózó befolyása.¹²

Amikor **Sámson felriadt**, megpróbálta összeszedni erejét, **nem** tudva, hogy **az ÚR eltávozott tőle**.

16,21-22 A filiszteusok kiszúrták Sámson szemét, és börtönbe vetették **Gázában**, ahol arra kényszerült, hogy gabonát őröljön. Valaki a következőképpen írta le ezt a háromlépcsős lefelé vezető utat: „megkötözöttség, vakság, a bűn felőrlő rabszolgasága”. De lassan **ismét nőni kezdett a haja**.

16,23-31 Amikor a **filiszteusok fejedelmi nagy áldozati** ünnepet tartottak **istenüknek, Dágonnak, előhozatták Sámson**, mint látványosságot, hogy bemutassák, mit tett értük **az istenük**. Kényszerítették egyúttal arra, hogy szórakoztassa őket tetteivel. Az ünnep folyamán **Sámson nekitámaszkodott a két középső oszlopnak, amelyek a templomot tartották, az Úrhoz kiáltott** erőért, aztán pedig **ledöntötte** az oszlopokat, és **összedöntötte** az épületet. **Minden embert megölt**. A szomorú rekord az, hogy Sámson **többet ölt meg halálában, mint amennyit megölt életében**.

Mivel Sámson olyan gyakran társult a filiszteusokkal életében, és asszonyaikat ellenállhatatlannak találta, *most* halálában találkozott a filiszteusokkal, holttestként a holttestek között a Dágon templomának kőfalmaiban. Az elkülönülés nemesebb halált szerzett volna neki. Itt megtanultunk egy komoly leckét, amelyet nem vehetünk könnyen. Az elkülönülés (szentség) feladása az erő elvesztéséhez, és végső romláshoz vezet. Ha tagjainkat odaadjuk a bűnnek, saját romlásunkat siettetjük. Sámson testét elvitték Dán területére a rokonai, és ott **temették el**.

III. VALLÁSI, ERKÖLCSI ÉS POLITIKAI HANYATLÁS (17–21. FEJ)

A Bírák könyvének ez az utolsó szakasza szinte függetlenként illeszkedik a könyvhöz. Ami az időrendet illeti, a 17–21. feje-

zet nem viszi előbbre a történetet. Inkább ijesztő képet ad arról a súlyos vallási, erkölcsi és politikai állapotról, amelybe Izráel süllyedt a bírák ideje alatt. A Ruth történetének kis könyve hasonlóképpen nem dicsőíti a bírák történetét abban az időben, hanem ellenpéldaként ad egy elbűvölő fénysugarat az istenfélő maradékról a héber történelemnek ebben a sötét korszakában.

A) Míká vallásalapítása (17. fej)

17,1-4 Az első elbeszélés a vallási romlásról szól. **Míká**, egy **efraimi** férfi ellopott **ezeregyszáz ezüst sekelt az anyjától**. Az asszony átkozta a tolvajt, nem tudva, hogy a saját fia volt. A férfi, aki nyilván félt az **átoktól, visszaadta az ezüstöt**. Akkor az asszony feloldotta az átkot és **áldotta** a fiát, hogy visszaadta az **ezüstöt**. Most már fel tudta azt használni eltervezett céljára. Vett **kétszáz ezüst sekelt**, és úgy rendelkezett, hogy **csináljanak** belőle két bálványszobrot. Az egyik egy **fából vésett kép** volt, amely be volt vonva ezüsttel. Az **öntött kép** teljesen ezüsből készült.

17,5-6 **Míká a bálványokat egy szentélybe** helyezte el **házi** isteneivel (*teraphim*) együtt. Azt is elhatározta, hogy felállít egy papságot családjá számára, úgyhogy csinált egy **efódot** (papi öltözék), és **egyik fiát pappá szentelte**. Ez természetesen ellentétes volt Isten törvényével, amely tiltotta, hogy egy efraimita férfi **pap** legyen. Valójában az egész eljárás szembe helyezkedett a mózesi törvénnyel.

17,1-13 Valamivel később egy **lévita**, aki addig **Betlehemben** élt **Júda** népe között, elment **Efraim** dombvidékére, keresve egy **helyet**, ahol letelepedjen. (Őt kellett volna Jahveh szolgálatában alkalmazni, és támogatni a nemzet tizedeivel. Mivel azonban nem engedelmeskedtek a törvénynek, arra kényszerült, hogy helyet keressen magának.) **Míká papi** pozíciót ajánlott neki saját családjában. Noha ez a férfi **lévita** volt, nem Áron családjából származott, ezért nem volt alkalmas arra, hogy **papként**

szolgáljon. Miká azonban felajánlott neki fizetést, étkezést és ruházatot, a lévita pedig elfogadta. A lévitanak szembe kellett volna állítania Mikát azzal a ténnyel, hogy mindezek az intézkedések ellentétesek Isten rendjével. Ehelyett hallgatólagosan támogatta, elfogadva a fizetséget és a többi járulékos javadalmat, ezáltal valójában pecsétet tett ajkára, nehogy hirdesse Isten teljes tanácsvégzéseit.

A szó, amivel leírhatjuk az ebben a fejezetben elének táruuló állapotokat, az, hogy „zavarosak”: lopott pénz felhasználása bálványok számára, kérés az Úrhoz, hogy áldja meg a tolvajt (2. v.); egyéni szentélyek a szent sátornál való imádat helyettesítésére; lévíták és közönséges emberek pappá szentelése; bálványok használata Jahveh imádatában. Miká pedig feltételezte, hogy az Úr meg fogja őt mindebben áldani (13. v.)! Ez a zürzavar az emberi szívből származik (6. v.). Ha Isten törvényét ebben az időben figyelembe vették volna Izraelben, semmi sem történhetett volna meg ezekből a dolgokból. „Van út, amely egyenesnek látszik az ember előtt, de végül a halálba vezet” (Péld 14,12), ahogyan a következő fejezetben látni fogjuk.

B) Miká és a dáníták (18. fej)

18,1-6 Körülbelül ebben az időben a **dáníták törzsének** emberei úgy döntöttek, hogy további területet keresnek, ahol **lakjanak**.

(Amikor az 1. vers azt mondja, hogy Dánnak nem volt **öröksége**, ez nem azt jelenti, hogy semmilyen földet nem kaptak, amikor Kánaán eredetileg felosztották [Józs 19,40-48], hanem inkább azt, hogy osztályrészük, amely legkisebb volt a tizenkettő közül, túl kicsi volt számukra.). Amikor néhány kémjük elérkezett **Miká házához Efraim dombvidékére, felismerték az ifjú lévita hangját**, és megkérdezték tőle, hogy isteni áldás van-e elgondolásukon.

18,7-13 Dánból öt férfi kikémlelte **Lajis** városát, és azt találta, hogy **nyugalomban és biztonságban** élnek. Ezen fölül a város

nincs szövetségben senkivel, vagyis békeszerető közösségben vannak, és „nincs senkivel semmiféle kapcsolatuk.”¹³

Védtelen helyzetét **Istentől** jövő ajándékként véve, **hatszáz** teljesen **felfegyverzett dánita** felkerekedett Lajis felé.

18,14-26 Később, amikor az **öt** dáni **férfi** is észak felé vonult, hogy elfoglalják **Lajis**, bementek **Miká házába** és elvitték az összes **bálványt**. Rövid tiltakozás után a lévita örömmel engedelmeskedett elképzelésüknek, hogy inkább Dán törzsét szolgálja papként, mint csupán Miká házában. Amikor Miká és néhány városlakó kivonult a dáníták után, hogy tiltakozzanak **istenei** ellopása miatt, azt mondták neki, hogy maradjon nyugton, és üres kézzel küldték őket haza.

18,27-31 A dáníták ezután **bevétték Lajis** békés városát, **a város nevét pedig Dánra** változtatták. Felállították ott **a faragott bálványt**, és kijelölték **Jónátánt, Gérsómnak Mózes fiának leszármazottját, valamint a fiait papoknak**.

Általánosan elfogadott dolog, hogy a Bírák könyvében 'Manassé' esetében (KJV, NASB) 'Mózes' olvassunk – minthogy a nevetek a zsidó másolók azért különböztették meg, hogy megakadályozzák a Mózes iránti esetleges tiszteletlenséget, amelyet unokájának bálványimádása eredményezhetett.¹⁴

Feltehetően a **Jonatán** a korábban említett lévita neve. Ettől az időtől fogva **Dán** városa bálványimádó város lett. Itt történt, hogy később Jeroboám felállította az arany borjúkat. Nem ismeretes, hogy vajon a 30. versben említett fogság ennek a területnek a filiszteusi fogságára vonatkozik-e (pl. 1Sám 4,11), vagy pedig az asszíriai fogságra (2Kir 15,29).

Nem minden dánita ment el **Lajisba** (11. v.), vagy süllyedt bálványimádásba. Némelyek ott maradtak az országban Júda és Efraim között. Sámson, ennek a törzsnek a leghíresebb tagja a dáníták utóbbi csoportjához tartozott.

C) A lévita és ágyasa (19. fej)

19,1-12 Most elérkeztünk a hihetetlen erkölcsi lealjasodás egyik történetéhez – a **lévítáról** és **ágyasáról** szóló beszámolóhoz. Ennek a bizonyos lévitanak volt egy ágyasa, aki a **júdai Betlehemből** származott. Elhagyta a férfit, hogy visszatérjen otthonába, és ott **paráznaként** éljen. A férfi **elment** a nő apjának házába, hogy visszakapja, és ott mulattak nap nap után. Mindig megpróbált elmenni **ágyasával**, de a nő **apja** mindig rábeszélte, hogy maradjanak még egy kicsit. Végül, az ötödik nap este eltávozott **szolgájával**, **két felnyergelt szamarával** és **ágyasával**. Késő délután volt, amikor **Jebuszhoz (vagyis Jeruzsálemhez)** érkeztek, de nem álltak meg, mert a városban még a pogány jebusziak laktak. George Williams a következőket írja:

Jobb lett volna a lévitanak, ha az éjszakát a pogányoknál töltötte volna, mint Isten névleges gyermekeinél, mert az utóbbiak már aljasabbak voltak, mint az előbbiek.¹⁵

19,13-21 Napnyugtakor **Gibeába** érkeztek, amely Benjámín területén volt. Senki sem ajánlotta fel, hogy szállást biztosít az utasoknak, úgyhogy a lévita ideiglenesen az utcán pihent. Aztán jött egy **öreg** efraimi **férfi**, aki **Gibeában** élt, felajánlotta, hogy menjenek az ő otthonába, és elfogadták az ajánlatot.

19,22-24 Este egy szexuálisan perverz banda **körülvette a házat**, és azt követelték, hogy a látogató lévítát adják **ki** nekik. Az egyetlen eset, amikor ilyen erkölcsileg romlott magatartásról olvasunk, Lót napjainban volt (1Móz 19). A fiatal nő szerencsétlenségére, Gibeában nem voltak jelen védelmező angyalok, mint Sodomában. Mindkét esemény súlyos következményekkel járt a támadókra. Az Úr utálja a homoszexualitást. Az emberi romlottság nehezen sülyedhet alacsonyabbra. A tulajdonos igyekezett kielégíteni ezeket a gonosz benjáminitákat **saját szűz lányának**,

valamint a lévita **ágyasának** felajánlásával. Arthur Cundall a következőképpen magyarázza magatartását.

A vendéglátás elfogadott hagyományainak megfelelően az öregember hajlandó volt semmibe venni egy törvényszerűséget, amely a modern olvasó számára végtelenül fontosabbnak tűnik, éspedig a gyenge és erőtelenséget és a róla való gondoskodást. A női nemet a régi világban kevésbé értékelték nagyra; valójában nagymértékben a zsidó hitvilág tantételeinek, különösen pedig annak a felvilágosultságnak köszönhető, amely a keresztyén hiten keresztül árad, hogy a nők a jelenlegi helyzetüket élvezhetik. Az öregember hajlandó volt inkább feláldozni saját szűz leányát, valamint a lévita ágyasát, hogy az ostromlók aljas vágyait más irányba terelje, minthogy hozzájáruljon bármilyen bajhoz, ami legfontosabb vendégét érhetné.¹⁶

19,25-30 Végül, féltve a saját bőrét, a gyáva lévita kiküldte **nekik az ágyasát**. A vele való aljas és felháborító visszaélés következtében meghalt az éjszaka. Anélkül, hogy a benjáminitákat felmentenénk, rámutathatunk, hogy ha a nő nem adta volna magát paráznaságra azelőtt (23. v.), nem halt volna parázna halálával. A bűn irgalmatlanul jutalmazza követőit. A lévita reggel megtalálta a testét az ajtó küszöbén. Annyira felbőszülve azon, hogy ilyen aljaság megeshetett Izráelben, felvágta a nő holttestét **tizenkét darabra**, és elküldött egy-egy részt mind a tizenkét törzsnek, beszámolva róla, hogy mi történt.

Izráel nemzete megdöbbsent!

D) A háború Benjáminnal (20–21. fej.)

20,1-14 Izráel törzseiből (Benjámín kivételével) válogatott harcosok gyűltek össze **Micpába**, és meghallgatták a **lévítát**, aki elmondta, hogy mi történt. Úgy döntöttek, hogy harcba szállnak **Gibe**a ellen, de először alkalmat adnak a benjáminitáknak,

hogy a vétkes, **perverz férfiakat kiszolgáltatassák** nekik, hogy megbűnhődjenek. Amikor a benjáminiták ezt megtagadták, kitört a polgárháború.

20,15-48 Ez az incidens nem sokkal Józsuének és nemzedékének halála után történt, mert ekkor **Fíneás** volt a főpap (28. v.). Benjámintörzsnél csak 26 700 katonája volt, szemben a többi törzsből származó **négyszáz ezerrel** (15-17). Az első csatában Benjámintörzs mégis megölt **huszonkétezer embert** (18-21. v.). A második összecsapásban **tizennyolcezer izraeli férfit** ölt meg (22-25. v.). Annak oka, hogy Izrael ilyen kemény időket ért meg, még akkor is, ha igaz ügyért harcoltak, az volt, hogy maguk sem jártak közel az Úrhoz. A 18. 23., valamint a 26-28. versben láthatjuk, hogy a nemzet így kényszerült rá a megalázkodásra az Úr előtt, míg végül megígérte nekik a sikert. A harmadik ütközetben az izraeliták a **lesben állás** stratégiáját alkalmazták. Elvonták Benjámintörzset Gíbea városától, a várost felgyújtották, és összesen **huszonötezer-egyszáz benjáminitát pusztítottak el**, miközben a **pusztába** menekültek. Aztán felégették Benjámintörzs összes **városát** és megölték a nőket és gyermekeket is (29-48. v.).

A három csatában Benjámintörzs elvesztett 26100 embert (vö.: 15.47. v.). (Arra kell következtetnünk, hogy az első két napon 1000 embert veszítettek). A 35. és 44-46. versben a megöltöttek csak az utolsó csatában elszenvedett veszteségekre vonatkoznak. **Hatszáz túlélő** talált menedéket a **Rimmon kőszálán négy hónapig** (47. v.). Ha nem lett volna ez a maradék, a törzs teljesen kipusztult volna.

21,1-15 Izrael tizenegy törzsen most szánalom lett úrrá amiatt, hogy **Benjámintörzs** majdnem megsemmisült. Nem akarták ezt a törzset kiirtani. Azonban elhamarkodott fogadalmat tettek **Micpában**, hogy nem adják lányaikat feleségül **benjáminiférfiakkhoz**. Első megoldás az volt, hogy harcot kezdtek **Jábes Gileád** ellen a Jor-

dántól keletre, mert annak lakosai nem segítették a Benjámintörzs elleni háborút. Az egész népet megölték, **négyszáz fiatal szűz** kivételével. Vették ezeket, és odaadták **Benjámintörzs** férfijainak.

21,16-24 De nyilvánvalóvá vált, hogy további gondoskodásra van szükség, hogy a törzs feléledhessen. Az izraeli férfiak megesküdtek, hogy nem adják lányaikat Benjámintörzsnek, és nem vonhatták vissza fogadalmukat. Ezért kitaláltak egy elképzelést, hogy megengedik **Benjámintörzs túlélőinek**, hogy feleséget vegyenek maguknak azok közül a fiatal nők közül, akik egy évi ünnepen (talán a sátoros ünnepen) táncolnak **Sílóban**. Amikor a síló férfiak majd tiltakoznak, a többi törzs megmagyarázza nekik, hogy ez szükséges volt ahhoz, hogy Izrael törzsei egyikének megsemmisülését megakadályozzák. Így Benjámintörzs visszatért földjére, hogy felépítse a jövőjét.

Ez az utolsó néhány fejezet jó betekintést nyújtott Izrael két törzsével kapcsolatban a bírák korai időszakában. Képzeld el az ember, hogy mi folyt a többi törzsben, ami nincs feljegyezve! Tudjuk, hogy a dolgok idővel még rosszabbak lettek! Ezek a hajmeresztő történetek mutatják, milyen messzire távolodhat el egy nép az Úrtól. A hitehagyás gyümölcse elég jól látható itt ahhoz, hogy elriasszon bennünket. Jobb, ha az, amit olvastunk, arra indítja szívünket, hogy keressük Istenünket, az Urat, és szolgáljuk Őt hűségesen, minden napunkon.

21,25 A Bírák könyve azzal a szomorú témával zárul, amely fülünkbe cseng: **„Azokban a napokban nem volt király Izraelben; mindenki azt tette, amit jónak látott”**.

Egyetlen épületes epizódot találunk ebben a sötét korszakban, de az is külön áll magában, mintha nem akarna beszenyveződni azáltal, hogy túlságosan közel van a Bírák könyvének elfajultságához. Most figyelmünket Ruth ragyogó történetére fordítjuk majd.

JEGYZETEK

- ¹ (Bevezetés) Ezeket főképpen Grant, Jennings és Ridout könyveiből vettük át (lásd az irodalomjegyzéket).
- ² (2,11-19) Jensen, Irving J. *Judges, Ruth*, (Bírák könyve, Ruth könyve (12. old).
- ³ (3,5-6) Cohen, A. „Joshua, Judges” (Józsué könyve, Bírák könyve), 176-177. old.
- ⁴ (Esszé) Idézi Chafer, Lewis Sperry a *Systematic Theology*-ban (Rendszeres teológia) V:32.
- ⁵ (Esszé) A héberben *mal'ák*, a görögben *angelos* (ebből származik a magyar *angyal* szavunk).
- ⁶ (Esszé) Chafer, *Systematic Theology*, (Rendszeres teológia) I.328.
- ⁷ (8,10-17) Cohen, „Joshua, Judges” (Józsué könyve, Bírák könyve), 227. old.
- ⁸ (8,10-17) *Ugyanott*, 225. old.
- ⁹ (9,7-15) Jensen, *Judges/Ruth* (Bírák könyve/Ruth könyve), 49. old.
- ¹⁰ (12,5-6) Némely nyelvben (beleértve a görögöt és latint is), nincsen „s” hang. Nyilván a héber nyelv egyik dialektusában vagy nem tudták kiejteni az „s” mássalhangzót, vagy nem tudtak különbséget tenni az „sz” és „s” között, legalább is ebben a szóban. Hasonló helyzet állt elő a II. világháborúban, amikor az amerikai katonák a Dél-tengereken jelszóként a „lalalalooza” szót választották. A japánok zavarban voltak az „l” és „r” megkülönböztetésénél, és hajlamosak voltak azt mondani, hogy „raraparooza”.
- ¹¹ (12,5-6) Ridout, Samuel, *Lectures on the Books of Judges and Ruth* (Előadások a Bírák és a Ruth könyvéről), 177. old.
- ¹² (16,15-20) Mackintosh, C. H. *Genesis to Deutoronomy*, (Mózes 1. könyvétől Mózes 5. könyvéig), 465. old.
- ¹³ (18,7-13) Cohen, „Joshua, Judges” (Józsué könyve, Bírák könyve), 291. old.
- ¹⁴ (18,27-31) Haley, John, *Alleged Discrepancies of the Bible* (Állítólagos ellentmondások a Bibliában), 338. old. A héberben a *Mózes* és *Manassét* leíró mássalhangzók közel azonosak (*Mshh* és *Mnshh*), így ez lehetett egyszerűen másolási hiba is.
- ¹⁵ (19,1-12) Williams, George, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures*, (Igetanulmányozó kommentár a Szentíráshoz), 132. old.
- ¹⁶ (19,22,24) Cundall, Arthur E. *Judges and Ruth* (Bírák könyve és Ruth könyve) 197. old.

IRODALOMJEGYZÉK

(Bírák könyve és Ruth könyve)

- Atkinson, David. *The Message of Ruth: The Wings of Refuge* (Ruth üzenete: A menedék karjai). Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1983.
- Barber, Cyril J. *Ruth: An Expository Commentary*. (Ruth könyve: Egy értelmező kommentár) Chicago: Moody Press, 1983.
- Campbell, Donald K. *No Time for Neutrality* (Nem a semlegesség ideje). Wheaton, IL: Scripture Press Publications, Victor Books, 1981.
- Cohen, A. „Joshua, Judges.” *Soncino Books of the Bible* („Józsué könyve, Bírák könyve”. *A Biblia Soncino Könyvei*). London: The Soncino Press, 1967.
- Cundall, Arthur E. and Leon Morris. *Judges and Ruth*. The Tyndale Old Testament Commentaries. (Bírák könyve és Ruth könyve. A Tyndale ószövetségi kommentárok). Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1968.
- Fausset, A. R. *A Critical and Expository Commentary on Book of Judges* (Kritikai és értelmező kommentár a Bírák könyvéről), London: James Nisbet & Co., 1885.
- Grant, F. W. „Judges” and „Ruth”. In *The Numerical Bible, Vol. 3. Joshua to 2 Samuel*. („Bírák könyve” és „Ruth könyve”. *A numerikus Bibliában, 3. köt. Józsué könyvétől Sámuel 2. könyvéig*). Neptune, NJ: Loizeaux Brothers, 1977.
- Jennings, F. C. *Judges and Ruth* (Bírák könyve és Ruth könyve). New York: Gospel Publishing House, 1905.
- Jensen, Irving L. *Judges/Ruth* (Bírák könyve/Ruth könyve). Chicago: Moody Press, 1968.

- Mackintosh, C. H. *Genesis to Deutoronomy*, (Mózes 1. könyvétől Mózes 5. könyvéig), NJ: Loizeaux Brothers, 1989.
- McGee, J. Vernon. *Ruth and Esther: Women of Faith* (Ruth és Eszter: a hit nő-alakjai). Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1988.
- Ridout, Samuel. *Lectures on the Books of Judges and Ruth*. (Előadások a Bírák könyvéről és Ruth könyvéről.) New York: Loizeaux Bros., 1958.

AJÁNLOTT IRODALOM

- A. C. Gaebelin: Ószövetségi kommentár (EK)
- G. Inrig: A Bírák könyve (EK)
- H. Rossier: Gondolatok Józsué könyve, Bírák könyve és Ruth könyve alapján (GBV–EK)
- H. Rossier: Ezsdrás, Nehémiás és Eszter könyvének magyarázata (GBV–EK)
- H. L. Heijkoop: Ruth könyve (GBV)
- A Biblia ismerete kommentársorozat II. Józsué–2Kronika (KIA)

RUTH KÖNYVE

„Ruth kicsiny könyve, amelynek bemutatása rendszerint a Bírák könyvét követi, csak nyolcvanöt versből áll; de ezek egy rózsakertet kerítenek körül, amely illatozik és rejtett virágkelyhekkel van tele – ilyeneket a modern utazó még ma is virágzó és életerős állapotban találhat Izráel és Moáb magányos romjai között a Jordánon innen és túl. A rövid elbeszélés jelentőségét és szépségét nem lehet túlbecsülni, tekintettel a benne rejlő gondolatokra, a történeti értékre, amelyet képvisel, vagy arra a tiszta és elbűvölő formára, amelyben élénk áll.”

Paulus Cassel

BEVEZETÉS

I. Egyedülálló helyzete a kánonban

Figyelemre méltó, hogy a Biblia két könyve közül, amely asszonyokról van elnevezve, az egyik egy olyan zsidó lányról szól, aki egy előkelő pogánnyal házasodott össze (Eszter és Ahasvérus király), a másik pedig egy olyan pogány nőről, aki egy előkelő zsidóhoz ment férjhez (Ruth és Boáz). Egy másik jelentős dolog, hogy ennél a két nőnél az is közös, hogy mindkettő részese volt Isten megváltó történelmének. Isten Esztert arra használta fel, hogy megmentse népét a fizikai pusztulástól, Ruthot pedig arra, hogy fontos leszármazási láncszem legyen a messiási vonalban, amely először Dávidhoz, végül pedig Krisztushoz vezet, aki meg fogja váltani népét bűneiből. A Mt 1,5 elmondja, hogy Boáz a pogány Ráháb leszármazottja volt, aki minden bizonnyal a jerikói Ráháb. Most egy másik pogány, Ruth lép be Krisztus leszármazási vonalába, mint Boáz felesége. Mind Ráháb, mind Ruth Isten kegyelmét mutatja be, mivel mindketten egyébként ki lettek volna zárva Izráel közösségéből származásuk miatt.

„A Ruth könyve”, amint McGee megjegyzi: „lényegében egy nő története, és Isten tette rá a jóváhagyás pecsétjét azzal, hogy bevette az isteni könyvtárba.”¹

A könyv bűbáját és szépségét jól illusztrálja egy esemény, amelyben Benjamin

Franklin, az amerikai államférfi és feltaláló szerepel. Amikor a francia királyi udvarban szolgált, hallotta, hogy bizonyos arisztokraták „elvetik” a Bibliát, mint amelyet nem érdemes olvasni, gyenge stílusa miatt, és így tovább. Noha ő maga személyesen nem volt hívő ember, fiatalként az amerikai gyarmatokon megismerhette a Biblia irodalmi értékeit is. Úgy döntött, hogy megtérítse a franciákat. Kiírt egy részt Ruth könyvéből, *minden megfelelő nevet francia névre változtatva*. Aztán felolvasta kéziratát az összegyűlt francia előkelőségek előtt. Azok mindnyájan el voltak ragadtatva eme megindító történet stílusának eleganciájától és egyszerűségétől.

„*Elragadó!* De hol találta ezt az irodalmi gyöngyszemet, Monsieur Franklin?” „Ez abból a Könyvből származik, amelyet önök annyira lenéznek” válaszolta – „*a szent Bibliából!*” Jó néhány arc pirult el Párizsban azon az éjszakán, ahogyan saját bibliailag műveletlen kultúránkban is megesis manapság Isten Igéjének semmibevétele miatt.

II. Szerzőség

A zsidó hagyomány azt mondja, hogy Sámuel a Ruth könyve szerzője, noha a könyv nem nevez meg senkit írójaként. Mivel a könyv Dáviddal fejeződik be, a szerző nem írhatta ezt az időt megelőzően. Sámuel, aki Dávidot királlyá kente, jól elképzelhető a

könyv szerzőjeként, hogy bemutassa az új uralkodó származását.

III. Keletkezési idő

Mínhogy Dávid neve előfordul a 4,17.22-ben, mintegy csúcspontjaként annak az iránynak, amerre Ruth története vezet, valószínű, hogy az ő királysága alatt, vagy hamarosan uralkodása után keletkezett (kb. Kr. e. 1011–970 között), vagy legalábbis azután, hogy Sámuel királlyá kente őt.

Jensen a következőket írja:

Valószínűleg Salamon előtt írták, aki Dávid utódja volt a trónon, különben az író feltehetően Salamon nevét foglalta volna bele a nemzetségtáblázatba. A szerző tehát Dávid kortársa volt.²

Némelyek azonban valamivel későbbi dátumot részesítettek előnyben, főleg azért, mert az író szükségét érezte, hogy magyarázza a saru levételének szokását valamilyen hivatalos ügy esetén (4,7). Ez egy bizonyos idő elteltét sugallja eme gyakorlat, valamint a Ruth könyvének megírása között.

KOMMENTÁR

I. MOÁB FÖLDJÉN (1,1-5)

1,1-2 Amikor a könyv elkezdődik, egy zsidó családdal találkozunk, amely elhagyta a júdai (*dicsőítés*) **Betlehemet** (*kenyér háza*) az **éhínség** miatt és **Moáb** országában telepedett le, a Holt-tengertől délkeletre. A szülők **Elimelek** (*Istenem a király*), illetve **Naomi** (*kellemes*) voltak. A fiaik voltak **Mahlón** (*betegeskedő*) és **Kiljón** (*epekedés*). Jobb lett volna, ha az országban maradnak, és bíznak Istenben, mínhogy **Moábba** vándorolnak. *Efráta* (az **efrátiták** gyöke) **Betlehem** ősi neve, amely azt jelenti, hogy *termékenység*.

IV. Háttér és téma

A Ruth könyvében leírt események a Bírák ideje alatt történtek (1,1). Miközben Izráel nemzetének legnagyobb része eltántorodott az Úrtól, létezett egy Ruth nevű pogány fiatalasszony, akinek hite fényesen ragyogott.

A könyv kulcsszava a *megváltás*. Egy másik kulcsszó a *vérrokon* (NKJV), vagy *rokon* (NKJV), amely tizenkétszer fordul elő. Boáz a megváltó rokon, aki visszavásárolja a földet, amely Elimeleké volt, és utódokat támaszt, hogy a családnév fennmaradjon. Ő Krisztus előképe, az igazi Megváltó Rokoné. A moábita Ruth a Gyülekezetet ábrázolja ki, mint Krisztus menyasszonyát, amelyet Ő a maga csodálatos kegyelmével váltott meg.

VÁZLAT

- I. MOÁB FÖLDJÉN (1,1-5)
- II. VISSZATÉRÉS BETLEHEMBE (1,6-22)
- III. RUTH BOÁZ MEZŐIN (2. FEJ.)
- IV. RUTH MEGVÁLTÓ ROKONA (3. FEJ.)
- V. MEGVÁLTÁS BOÁZ RÉVÉN (4,1-12)
- VI. DÁVID KIRÁLY NEMZETSÉGTÁBLÁZATA OBEDIG VISSZAVEZETVE (4,13-22)

A **bírák** idejét erkölcsi hanyatlás jellemezte. Így nem meglepő, hogy az országban **éhínség** volt, amely Isten megígért büntetése volt az engedetlenség miatt. **Elimeleknek** nem kellett volna elhagynia az ígért földjét, legkevésbé pedig **Moábban** letelepednie. Sohasem olvasta el az 5Móz 23,3-6-ot? Miért nem telepedett le zsidó testvéreinél a Jordán-folyótól keletre? Kivezette családját az élet földjéről a halál és terméketlenség helyére (sem **Mahlón** sem **Kiljón** nem nemezett gyermekeket).

1,3-5 Míután **Elimelek meghalt**, **fiai** moábita feleségeket vettek maguknak. **Mahlón** elvette **Ruthot** (4,10), **Kiljón** pe-

dig **Orpával** házasodott össze. Noha a moábitákat nem nevezi meg kifejezetten az 5Móz 7,1-3, mint olyan népet, amelynek tagjaival az izraeliták nem házasodhatnak össze, későbbi hivatkozásokból világos, hogy a törvény kizárta őket (Ezsdr 9,1-2; Neh 13,23-25). A törvény azt is kimondta, hogy moábitákat nem lehetett befogadni az Úr közösségébe a tizedik nemzedékig (5Móz 23,3). A kegyelem Ruth esetében felülemelkedett ezen, amint látni fogjuk, hiszen leszármazottja Dávid király lett Izráelben.

Tíz év múlva Mahlón és Kiljón meghalt, otthagyva Naomit két idegen menyével, **Orpával és Ruthal.**

II. VISSZATÉRÉS BETLEHEMBE (1,6-22)

1,6-15 Naomi úgy döntött, hogy visszatér Júdába, amikor meghallotta, hogy bőségesen van ott élelem. **Két menyé** is elindult, hogy elkísérik. De amikor sürgette őket, hogy **térjenek vissza** moábi otthonukba, emlékeztetve őket, hogy neki már nincsenek fiai, hogy férjként felajánlhatná nekik, **Orpá megcsókolta anyósát** és visszament.

Figyeljük meg a három özvegyasszony eltérő magatartását: Naomi *kesergő* özvegy volt, megfosztva a férjjel és családdal járó földi örömeiktől. **Orpá** józanul figyelembe véve anyósának szavait, *távozó* özvegyasszonynak bizonyult, a könnyebb és kényelmesebb utat választva. De **Ruth ragaszkodó** özvegyasszony volt, Naomin csüngve az utóbbi rosszallása ellenére. Amikor Ruth új életet választott Naomival, tudta, hogy nem lesz könnyű. Kemény munka és szegénység állt előttük, minthogy nem volt férfi támaszuk. Elszakadt otthonától és szeretteitől is.

1,16-17 Ruth azonban **nem akarta elhagyni** Naomit. Az ÓSz-ben egy pogány embertől elhangzó egyik legnemesebb kijelentésben megmutatta, hogy teljesen rábízta magát (**Naomira**). Ő Naomi sorsát, lakó-

helyét, **népét, Istenét,** sőt temetkezési helyét választotta.

1,18-22 Isteni egybeesés következményeként **az árpaaratás kezdete,** az első zsengek szeszója (Krisztus feltámadásának előképe) volt, amikor Naomi és Ruth visszaérkezett **Betlehembe. Az egész város alig várta, hogy újra lássa Naomit,** és teljes szívvel a nevének köszöntötték.

Ő ezt mondta nekik: „**Ne hívjatok engem Naominak (kellemes), hívjatok inkább Marának, (keserű) mert nagyon megkeserített engem a Mindenható.**” **Teljes családjával ment ki** (vagyis férjével és fiaival) de az Úr **kifosztva hozta** vissza (vagyis özvegyen és gyermeke nélkül). Így van velünk is – mi magunk eltávozhatunk a visszaesés ösvényeire, de az Úr vissza fog hozni bennünket kifosztottan, és rendszerint keserű fenytések árán.

III. RUTH BOÁZ MEZŐIN (2. FEJ.)

2,1-3 A törvény szerint az izraelitáknak nem volt megengedve, hogy teljesen letakarítsák a mezőket, amikor aratnak. Inkább hagyogassanak el szemeket, mint tallózott kalászokat a szegénynek, idegeneknek, árváknak és özvegyeknek (3Móz 19,9; 23,22; 5Móz 24,19).

Ruth úgy döntött, hogy kihasználja ennek a törvénynek az előnyét, és elment az árpamezőkre, hogy gyűjtsön valamennyit ezekből az otthagyt kalászokból. Nem a jó szerencse, hanem isteni intézkedés volt, amely **Boáz (benne erő van) mezejére** vezetete, aki halott apósának gazdag **rokona** volt.

2,4-12 Amikor **Boáz** megérkezett **Betleheemből,** érdeklődött a **fiatal nő** kiléte felől. Megtudva, hogy Naomi menyé, szívélyesen meghívta, hogy folytassa az ő mezein való gyűjtögetést, és igyon a munkásoknak biztosított vízből. Boáz, megdicsérve az asszonyt hűségéért és önzetlen lépéséért, amelyet tett, egy kis érte mondott imádsággal fejezte be:

Fizessen meg tetteidért az ÚR, legyen bőséges jutalmad az ÚRtól, Izráel Istenétől, akinek a szárnyai alá jöttél oltalmat keresni (12.v.).

Leon Morris a következő magyarázatot fűzi hozzá:

Majd ha eljön az ideje, az imádság éppen azon keresztül hallgattatik meg, aki azt ki mondta. A férfi felismerte Ruth ország-választásának vallási oldalát, amikor azt mondta, hogy az asszony *bizalommal* (AV) jött Jahveh szárnya alá. A jelképes beszéd feltehetően arra utal, hogy egy pöttöm madár a nevelőanya szárnyai alatt edződik. Ez eleven képet szolgáltat a bizalomról és biztonságról...³

Az asszony csodálkozott, hogy egy zsidó ilyen meg nem érdemelt kegyet gyakorolhat egy pogány felé. De volt oka. **Boáz** természetesen hallott arról a kedvességről, amelyet Ruth mutatott Naomi iránt, és hogy hogyan tért át a zsidó hitre.

2,13-16 A férfitra olyan jó benyomást gyakorolt, hogy meghívta, hogy **egyen** a munkásaival, és utasította az **aratókat**, hogy külön is hagyogassanak el **gabonát** számára.

2,17 A nap végeztével az asszony **kicsépelte, amit összegyűjtött**, és volt **körülbelül egy efa árpája**, amely nagyon bőséges mennyiség volt. Nekünk is ezt kell tennünk igetannulmányozásunkban; vagyis el kell sajátítanunk a magunk számára a drága igazságokat, és a gyakorlatban be kell vezetnünk azokat.

Boázban kiábrázolva látjuk Krisztus sokféle kiválóságát. Boáz nagyon gazdag ember volt (1. v.). Könyörületes volt az idegenhez, aki nem számíthatott jóindulatára (8-9. v.). Mindent tudott Ruthról, még mielőtt találkozott volna vele (11. v.), ugyanúgy, ahogyan az Úr ismer mindnyájunkat, még mielőtt mi ismernénk Őt. Kegyelmesen szolgált Ruthnak, és kielégítette minden szükségét (14. v.). Biztosította védel-

mét és jólétét a jövőre vonatkozóan (15-16. v.). Ezekben a kegyelmes cselekedetekben áldott Megváltó Rokonunk előképét látjuk, Aki irgalmas hozzánk.

2,18-23 Amikor Ruth **hazavitte** a gabonát és elmondta Naominak mindazt, ami történt, a bölcs öreg zsidó asszony már tudta, hogy az Úr szándéka kibontakozóban van. Tudta, hogy Boáz az ő halott férjének közeli rokona, és érezte, hogy az Úr csodálatosan cselekedni készül Ruthért és öérette. Ezért bátorította Ruthot, hogy folytassa a **gyűjtögetést Boáz mezején**.

Naomi tanácsa, hogy maradjon Boáz mezőin, megfontolt volt. Mivel a férfi kegyesnek mutatkozott, miért bántaná meg Ruth, vagy utasítaná vissza védelmét, más valaki **mezejére** térve? Mi se kóboroljunk el az Úr megígért gondviselésétől és védelmétől a világi gyönyörök mezeire.

IV. RUTH MEGVÁLTÓ ROKONA (3. FEJ)

3,1-5 Naomi nyugtalankodott, hogy Ruthot **biztonságban** tudhassa – vagyis legyen férje és otthona. Ezért feladta saját elsődleges igényét a házasságra és tulajdonjogra, ehelyett azt a tanácsot adta Ruthnak, hogy egyik éjszaka **menjen el a szérűre, amikor Boáz árpát szelel**.

Ruthnak, mivel az izraeli szokásokat tekintve idegen volt, részletesen meg kellett mondani, hogyan kell a szokásnak megfelelően cselekednie, ha vérrokonához akar fordulni védelméért és sógorházasság céljából (Daily Notes of the Scripture Union [A Szentírás Egyesület Napi Jegyzetei])

3,6-7 Így miután Boáz befejezte munkáját, **elfogyasztotta** ételét és visszavonult, Ruth **lefeküdt** a lábánál takarójának egyik sarka alá. Ez a mi kultúránkban nagyon helytelennek tűnhet, de azokban a napokban valóban elfogadott gyakorlat volt (lásd: Ez 16,8), és semmi gonosz, vagy kétértelmű dolog nem volt benne.

3,8-11 Boáz **éjféلكor** felriadt és Ruthot ott találta a **lábánál**. Távol állt tőle, hogy megfeddje, hanem inkább **áldotta**, miután az asszony megkérte, hogy cselekedjen az ő megváltó rokonaként. A 2,12-ben szereplő *szárnyak* szó ugyanannak a szónak a többes száma, amelyet itt „**szárnynak**” fordítottak. Boáz dicsérte Ruthot, mert Jahvehnél keresett menedéket; hogyan utasíthatná hát vissza a menedéket számára, amelyet önála keresett Jahveh törvénye szerint? Ráadásul ő **derék asszony** volt, azoknak egyike, akiknek értéke messze meghaladja a drágaköveket (Péld 31,10). Megdicsérte hűségéért, hogy ez az utóbbi **kedvessége** (iránta való személyes odaadása) jobb volt, mint az első (hogy elhagyta otthonát és családját, hogy Naomival legyen).

Mózes törvénye megkövetelte, hogy ha egy férfi gyermek nélkül hal meg, egy közeli rokon vegye feleségül az özvegyet (5Móz 25,5-10), így megörökítve a családnevet és a családban tartva a birtokot. Különösen fontos volt, hogy ha egy férfi fiú nélkül halt meg, hogy valaki elvegye az özvegyét, hogy fiú szülessen, és tovább vigye a nevét.

Nos, Ruth természetesen gyermek nélkül maradt. Minthogy Boáz Elimelek rokona volt, alkalmas volt rá, hogy megváltó rokonként feleségül vegye. De nemcsak alkalmas, hanem hajlandó is volt rá.

3,12-13 Volt azonban egy törvényi komplikáció: Volt egy **közelebbi rokon**, és neki volt elsődleges joga. Ha a közelebbi rokon nem kíván megváltó rokonként fellépni, akkor Boáz kész rá. Az ügy **reggel** elintéződik.

3,14-18 Ruth ott maradt a **lábánál** hajnalig. Boáz megtöltötte a **nagykendőjét hat éfa árpával**. Ezzel biztosította Ruthot mély szerelméről, és bizonyítékát adta Naomi számára, hogy az ügy késlekedés nélkül el lesz intézve.

Ruth nemes lelkű asszony volt, valójában méltó volt Boáz kedvességére. Mi azonban méltatlan bűnösök vagyunk. Az Úr mégis kiterjesztette takaróját fölénk, és

elfogadott bennünket, ahogy voltunk. Ellátott bennünket ajándékokkal és bátorított bennünket megígért visszajövetelével, hogy beteljesítse a házasságot. Üdvösségünk el van intézve, befejezett munka. De az egysülésünk teljes mennyei boldogságába való belépés a Vőlegény visszatérésére vár.

Amikor Naomi meghallotta mindazt, ami történt, azt mondta Ruthnak, hogy **legyen nyugodt** és várjon e bonyolult eseménysorozat kibontakozására.

Gyakran ez a hit legnehezebb része – amikor nincs mit tenni, és nem marad más, csak türelemmel várakozni Istenre, hogy véghezvigye akaratát. Ekkor van az, hogy kétség támad és nyugtalanság lopózik a szívbe (*Daily Notes of the Scripture Union [A Szentírás Egyesület Napi Jegyzetei]*).

V. MEGVÁLTÁS BOÁZ ÁLTAL (4,1-12)

4,1-6 Boáz kiment reggel a város kapujához, ahol a vének **ültek** és ahol a törvényes ügyeket intézték. Éppen úgy „történt” – egy másik tervezett egybeesés – hogy a **közeli rokon** abban a pillanatban ott ment el. Boáz, megszólítva őt, mint „**barátot**”⁴, és megkérve, hogy álljon meg egy kicsit, odaállt a **tíz vén** elé, és elmondta nekik Ruth és Naomi történetét. Aztán választást engedett a **közeli rokonnak**, hogy **vásárolja vissza Elimelek földjét**, amelyet valószínűleg megterheltek jelzáloggal, amikor Elimelek Moádba ment. Erre a meg nem nevezett rokon hajlandó volt. Azonban, amikor Boáz megmondta neki, hogy aki megvásárolja a földet, annak a **moábita Ruthot** is feleségül kell vennie, ő visszalépett, megmagyarázva, hogy ez **károsítaná** a saját **örökségét**.

Ha időt és energiát szánt volna arra, hogy Ruth birtokával foglalkozzon, lehetséges, hogy a sajátját elhanyagolta volna. Végül a föld Ruth örökösire szállt volna, nem lett volna az övé.⁵

A közelebbi rokon nevének elhagyását magyarázva Matthew Poole a következőket írja:

Boáz kétségtelenül tudta a nevét és így is szólította; de a szent író elhagyta, részben azért, mert szükségtelen volt ismerni; főként pedig a szokásos megvetés miatt, és mivel büntetésként maradt rajta az, hogy ő, aki nem védte testvérének nevét, veszítse el a sajátját.⁶

A közelebbi rokont széles körben a törvény kiábrázolásaként látták. Tíz tanú (a tíz parancsolat) erősíti annak képtelenségét arra vonatkozóan, hogy megváltsa a bűnöst. „A törvény nem tudja megváltani azokat, akiket elítél”⁷. A törvény nem tudott megváltani, mivel erőtelen volt a hús(test) miatt (Róm 8,3).

A közelebbi rokon elutasítása szabaddá tette Boázt, hiszen ő volt a következő a sorban, hogy feleségül vehesse Ruthot.

4,7-8 Azokban a napokban minden megváltással és cserével kapcsolatos ügyet azal erősítettek meg, hogy az egyik fél levette a **saruját**, és a másik kezébe adta. A törvény külön előírta, hogy az özvegyasszony húzza le a visszautasító vérrokon saruját, és köpje arcul (5Móz 25,9). Ebben az esetben a **közelebbi rokon egyszerűen lehúzta a saruját és Boáznak adta.**

4,9-12 Mihelyt **Boáz** megkapta a sarut, kijelentette, hogy ő fogja megvásárolni **Elimelek** birtokát, és feleségül veszi a **moábita Ruthot**. A sokaság áldotta Boázt, kí-

vánva neki számos utódot, mint **Ráhelnek és Leának**. **Pereznek** említése, aki **Támár leszármazottja volt Júdától, felülemelkedik** annak a történetnek hitvány szempontjain, és arra a tényre összpontosít, hogy a sógorházasságnak egy másik esete volt, amelyben egy izraelita és egy idegen szerepelt.

VI. DÁVID KIRÁLY NEMZETSÉGTÁBLÁZATA OBEDIG VISSZAVEZETVE (4,13-22)

4,13-16 Boáz feleségül vette **Ruthot**, és ő szült neki egy **fiút**, akit Obednek (*szolga*) neveztek el. **Naomi** úgy fogadta a babát, mint sajátját, és a **dajkája lett.**

4,17-22 Obed lett aztán **Isainak, Dávid apjának** öse. Így a könyv **Dávidnak** (*szeretett*) egy rövid nemzetségtáblázatával zárul, amely egy nagyobb nemzetségtáblázat részévé vált – ez Dávid nagy Fiáé, az Úr Jézus Krisztusé (Mt 1). Ez a nemzetségtáblázat nem akart teljes lenni. **Szalmón** a bírák periódusának kezdetekor élt, Dávid pedig nem született meg a királyok periódusának kezdetéig, amely majdnem 400 évet tesz ki. Neveket gyakran szándékosan kihagytak a bibliai nemzetségtáblázatokból.

Ezzel a kis nemzetségtáblázattal, amely Dáviddal fejeződik be, az olvasó fel van készítve a monarchiára, és a bibliai sorrendben elkövetkező könyvekre, a Sámuel 1. és 2. könyvére.

JEGYZETEK

¹ (Bevezetés) McGee J. Vernon, (*Ruth and Esther: Women of Faith [Ruth és Eszter: A hit nőalakjai]*), 15. old.

² (Bevezetés) Jensen, Irving L., (*Judges/Ruth [Bírák könyve/Ruth könyve]*), 80. old.

³ (2,4-12) Morris, Leon (Cundall, Arthur E-vel együtt), (*Judges and Ruth [Bírák könyve és Ruth könyve]*), 276–277. old.

⁴ (4,1-6) A héber szöveg itt sokszínű. A férfi nevének megadása helyett a szöveg úgy és úgy-nak nevezi őt (*peloni almoni*, NKJV széljegyzet).

⁵ (4,1-6) Ismeretlen forrás.

⁶ (4,1-6) Poole, Matthew, (*Matthew Poole Commentary on Holy Bible [Poole, Matthew kommentárja a Szent Bibliáról]*), 511. old.

⁷ (4,1-6) Ismeretlen forrás.

IRODALOMJEGYZÉK és AJÁNLOTT IRODALOM

Lásd a Bírák könyvénel.